BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA

8

22 — D

18

BIBLIOTHECA CLERR. REGG. S. PAULI

COLLEGII SS. BLASII ET CAROLI DE URBE

PLUT. G. LOCULUS VI. NUM.

Digitized by Google

CONCIONES
Siue
CONCEPTVS THEOLOGICI AC PRAEDICABILES,

DE *QVATVOR HOMINVM NOVISSIMIS,*
Quatuor Sacri Aduentus hebdomadis accommodati.

AVTHORE R. D. PETRO BESSEO SS. TH. DOCTORE, REGIS CHRISTIANISSIMI Galliarum, &c. Oratore.

Opus nouum, Figuris, Allegoriys, Similibus ex ſacris profaniſquè Scriptoribus pleniſſimum, cum occurrentium fidei controuerſiarum tractatione.

HAC EDITIONE AVCTI INDICE TRIplici & diligentiùs emendati.

STVDIO M. M.

COLONIAE AGRIPPINAE,
Apud Ioannem Kinckium, ſub Monocerote.
ANNO M. DC. XIII.

Digitized by Google

8 22-D 18

Digitized by Google

ADMODVM
REVERENDO ET
MAGNIFICO DOMINO
D. CASPARI
VLENBERGIO
SS. THEOL. LICENT.

GYMNASII LAVRENT. REGENTI DIGNISSIMO, AD S. COLVMBAE PASTOR vigilantiſſimo, & Almæ Vniuerſitatis Colonienſis Rectori perquàm Magnifico.

PRAECLARE *olim apud Ariſtotelem dixit Alexandridas, Admodum Reuerẽde & Magnifice Domine*, moriendum nobis, priuſquàm aliquid morte dignum cõmiſiſſemus: *videlicet nè obuerſans animo patrati ſemel criminis perpes memoria, ſimul nobis & tædiũ ingereret, & mortis metũ. Solet enim (præter illa, quæ in culpis præcipua ſunt, Dei ſcilicet offenſam & gratiæ reiectionem) peccator animus, inſcriptam turpitudinis ſuæ notam autori etiam inuito obijcere, & indecoram ſui faciem omnibus præferre: vt magna diuini iudicij diſpoſitione, eamdem ille habeat malitiæ ſuæ vindictam, quam lætitiæ turpis accerſijt cauſſam. Ac proin nihil ad exſpectandam cum ſecuritate, & excipiendam cùm gaudio mortem, homini accidere poſſit vtilius, quàm eorum ſe impendere contemplationi, in quibus ad vitam benè beateq; tranſigendam præſidij multum ſentimus. Etenim, ſi in depellẽdis corporum morbis ſtudium magnum ſine nota ponitur, neque quæſita vitæ prorogatio reprehenſioni eſt; quantum in maioribus animi ægritudinibus operæ, induſtriæq; poni res ipſa, reiq; fructus ſuadebũt? Inter cæ-*

tera verò, quorum hac in parte commendatior exſtat vſus, non minimum, in mortis ipſius, cui paramur, aſsidua meditatione, auxilij conſtituendum, & ſacrarum litterarum teſtimonio, & naturæ ductu didicimus. vt propterea mirum nihil ſit, ſi gentiles pariter & Chriſtiani frequentiores, hanc beatioris vitæ viam triuerint. Nota eſt circumferendi in conuiuijs apud Aegyptios Cranij conſuetudo: vt conſpecto putore illius, & fœtore mortem meditati, intra legitimos temperantiæ terminos recreationem omnem circumſcriberent: memores adeundæ ſemel hæreditatis vermium & terræ. Neque aliò inſcriptum vtriſque Delphici phani parietibus oraculum venerata eſt antiquitas, quàm quia viderent magnam animis noſtris medelam ex hoc parari, ſi conditionis, fragilitatisq́; conſcij, ita ipſos nos cognoſceremus mortales, vt neque timeremus meri, neque puderet viuere. Quid verò illa Philoſophiæ apud Platonē inuulgata definitio, quæ omne ſapientiæ ſtudium vnico complexus verbo, mortis dixit meditationem? Atqui vt hæc ceu minora præteream, venio ad magnum illud Eccleſiæ lumen: B. Hieronymus quantus in mortis contemplatione, quàm frequens, immò quàm fuerit aſsiduus, proprio docuit teſtimonio: Quoties diem illum conſidero, toto corpore contremiſco: ſiue enim comedo, ſiue bibo, ſiue aliquid aliud facio, ſemper videtur illa tuba terribilis inſonare auribus meis, Surgite mortui. *Hæc enim non ita dicta velim, quaſi paratam bonis gloriam, malis pœnam, vtriſque iudicij ſententiam ab animo noſtro excluſerim, cùm hæc vt morti omninò coniuncta, ita meditationi illius ſunt coniunctiſsima, par omnium virtus, par ab excludendis hominum vita vitijs efficacia, quæ* NOVISSIMORVM *nomine complexus Sapiens, cogitanda omnibus propoſuit: illo inuitans præmio, fore vt in æternum non peccaremus. Quia verò non vna eſt omnium meditandi felicitas, neq; argumentorum locos pari induſtria ſinguli excutimus, in quibus tamen magnum ad perſuaſionem*

Digitized by Google

nem robur, magnus ad rei inumbrationem, vſus, videat ſub tuo patrocinio admodum R. Domine librum hunc publica lux,quem Magnificentiæ tuæ deuotus offero:tum debiti à me priuatim honoris,tum publicè,quam Magnificentia tua vouit,vtilitatis cauſa.Vnus es ex eorum numero, quos periculoſum mare nauigantes, incumbentium vndiq; fluctum procellæ,à mentis ſoliditate non decutiunt, mortis meditatione velut ſacra anchora fundatum. Erit benignitatis tuæ,librum, & me tibi clientem non reijcere: erit amplitudinis, ſtudia publicæ vtilitati dicata fouere. Commendat ſanè ſe auctoris prægnans dicendi genus patrocinio,ſi alicuius, tuo vel maximè,dignum, primipilaris in eadem militia ducis: & quia nihil eſt in materia exiguum, nihil in oratione ſordidum,ſed præclarum illius ſplendorem, egregius conueſtit dictionis decor,nec molliter frctus,nec affectate quæſitus, vtrumque tu & eloquentiæ & ſapientiæ qua polles auctoritate,illæſum tueberis.Vale & librum hunc obſeruantiæ erga te meæ obſidem, obſequij ſponſorem admitte. Coloniæ prdie Natiuitatis B.V.Mariæ. Anno ſalutis.M.DC.XI.

Admodum Reuerendæ
Magnificæ D.V.

Obſeruantiſſimus cliens

IOANNES KINCKIVS
Ciuis & Bibliopola Colon.

INTERPRES
LECTORI.

Edimus ſuperioribus Nundinis, amice Lector, doctas illas celeberrimi in Gallia Concionatoris Petri de Beſſe conciones, quas in omnia totius Quadrageſima Euangelia cōpoſuerat, atque eas optimo ac doctiſſimo cuiq; placuiſſe ſcimus. Quidni enim placeant; præſertim cùm in ijs nec recondita doctrina, nec rerum variarum ſciētia deſideretur, ſed & eloquentia propemodum diuina eluceſcat? Quapropter eiuſdē Quatuor Nouiſſima, cùm diligenter & aſſiduè ab vniuerſis legi cernerem, Latina eadem ciuitate donare etiam viſum eſt, ac Tomo ſingulari includere, cæteris, quæ præcedebant ac ſubſequebantur de feſtis aliquot, concionibus in aliud tempus ac locum oportuniorem reſeruatis: & licèt ſingula Nouiſſima nonniſi ſeptem conciones contineant; vnaquæq; tamen concio fœcundiſſima eſt, atque vberrimam omnibus dicendi materiam ſuppeditabit: quas vbi inſpexeris Lector, tecum ipſe, credo, ſtatues, ſingulas duodecim aut amplius concionibus materiam poſſe ſufficere, vt quæ nullo non tempore vſui eſſe poſſint, tam in quadrageſima, quàm in Dominicis, aut Feſtis, aut etiam orationibus funebribus: vix enim Euangelium aut dicendi thema dari poteſt, in quo non aliqua Mortis, Extremi iudicij, Gehennæ, aut Cœleſtis gloriæ incidat mentio. Vale igitur & fruere.

ARGV-

Digitized by Google

ARGVMENTA IN CONCIONES ADVENTVALES DE QVATVOR HOMINIS NOVISSIMIS.

DOMINICA I. ADVENTVS.

TOta Concio eſt de memoria Mortis, in quâ primùm proponit quomodo Deus iuſſerit Iudæis vt cineres animalium immolatorũ loco mundo reponerent, qui varijs immunditijs tollendis deſeruirent, nullã aliam ob cauſam, quàm vt hoc modo deſignaret ac doceret, mortis recordationem eſſe frenum, quo homines à peccatis coercerentur. Narrat deinde Principum quorundam exempla, qui mortalitatem ſuam varijs modis ſibi ob oculos poni curarunt. Poſtremò varios affectus eius relati declarat.

Fer. II. poſt Dom. I. Aduentus.

In hac tractatur, quid ſit ipſa mors, varijsque rebus, vt aſpidi, latroni, furi, tortori, & Duci caſtrenſi comparatur, mundus autem prato florido, & ſyluæ ſimilis ponitur. Varia deinde epitheta mortis & tituli proponuntur, deque eius potentia multa dicuntur, quodque Deus non ſit eius author, ſed peccatum, multis probatur.

Feria III. poſt Dom. I. Aduentus.

Cauſa mortis requiritur ac aperitur. Cumque multi eam hominibus agnatam crediderint, concludit non fuiſſe morituros nec corpore, nec anima, niſi peccaſſent ideoq; ſolũ peccatum eſſe mortis cauſſam. Digreſſione deinde facta, multa de fœlicitate ſtatus innocentiæ & hominis creatione differit, & de miſeria eius agit, in quam poſt peccatum perpetratum delapſus eſt.

Dom. IV. poſt Dom. I. Aduentus.

Hominem per peccatum gratia Dei deſtitutum, iam neceſſariò morti eſſe obnoxium. nullumque aduerſus eam eſſe priuilegium, eò quod ex contrarijs elementis cùm conſtet, naturaliter etiam morti ſubiectus ſit, ideoque neminem prorſus ab ea eſſe immunem.

Feria V. poſt Dom. I. Aduentus.

Mortem nemini ſuum aduentũ antè denunciare, ſed proditoriè

toriè inſtar furis & latronis hora incerta aduenire. Agit deinde de prçparatione ad eam, ne poſſit eſſe pernicioſa, quod exemplo lupi eleganter probat.

Feria VI. poſt Dom. I. Aduent.

Proponit ea, quæ moribundis euenire ſolent, corporis nimirum varios dolores, peccatorum acerbam memoriam, dæmonum horribiles aſpectus, ipſiusq́; etiam animæ afflictiones, quæ omnia talia ſunt, vt Chriſtus ipſe licèt innocens, animam tamen Patri ſuo cœleſti commendauerit.

Sabbato poſt Dom. I. Aduent.

Vtcumque hæc prædicta ſe habeant, mortem nihilominus non eſſe metuendam declarat, ſed pijs, qui bus ſit quaſi carceris cuſtos, & aditum ijs faciat ad fœlicitatem æternam, ac proinde optandam, quod exemplis etiam gentilium confirmat.

Dominica II. Aduentus.

Extremi iudicij memoriam ſemper in mente habendam, exemplo Anachoretæ cuiuſdam & S. Hieronymi docet, eiusq́ue rei vtilitatem pluribus proponit.

Feria II. poſt Dominicam II. Aduent.

De ſignis quæ antecedent iudicium extremum, in ſole, luna & ſtellis diſſerit, eiusque rei rationem prolixè reddit. Exponit autem & myſticè hæc ſigna de Chriſto ſole, luna B. Virgine, & ſtellis ſeu Sanctis.

Feria III. poſt Dominicam II. Aduentus.

Declarat quàm horribilis futura ſit dies iudicij, quales eam præceſſuræ tempeſtates, vt dies belli idcircò vocari poſſit, ac nocti comparari.

Feria IV. poſt Dom. II. Aduent.

De ipſo iudice Chriſto, Deo & homine agit, qui tunc erit terribilis valdè, ac proinde primus eius aduentus cum hoc ſecundo comparatur, & vtriuſque quanta ſit differentia oſtēditur. Deinde de cruce in iudicio apparitura & impijs terrifica & aduerſaria diſſerit.

Feria V. poſt Dom. Aduent.

Omnes omninò homines in iudicio comparituros ſupra vallem Ioſaphat in aere, etiā paruulos ſine baptiſmo mortuos.

Digitized by Google

Feria VI. poſt Dom. II. Aduent.

De ſeueriſsimo examine quo iudicandi examinabuntur, agit; in quo Chriſtus Ludimagiſtro ac Doctori, iudicandi verò ſtudioſis per claſſes diſtributis comparantur, deque examine Religioſorum, Sacerdotum & aliorum agitur.

Sabbato poſt Dom. II. Aduent.

Agitur de ſententia poſt examen peractum, primùm in pios, deindè in impios proferenda. Deumque proniorem ad pręmia quàm ſupplicia inferenda oſtendit. Pauca deindè de igne infernali & æterno diſſeruntur.

Dom. III. aduent.

Cogitationem infernalium ſuppliciorum non modò neceſſariam, verùm etiam vtiliſſimam eſſe declarat, eò quòd potentiſsimè homines à vitijs abſterreant. Contra verò eorum obliuionem cauſſam eſſe plurimorum peccatorum.

Feria II. poſt Dom. III.

De quinque locis ſeu animarum receptaculis poſt hanc vitam agit, nimirum de cœlo, inferno, lymbo patrum, paruulorũ ſine baptiſmo aut circumciſione mortuorum, & purgatorio. De ipſo autem inferno diſſerit teterrimum eſſe & horribiliſſimum, eumque ſub terra.

Feria III. poſt Dom. III.

De ipſis inferni tormentis agit, miſerrimoque damnatorum ſtatu, quorum quidam grauius cruciabuntur, quàm ipſi dęmones.

Feria. IV. poſt Dom. III.

De pœna ſenſuum diſſerit, quos omnes grauiſſimè torquendos demonſtrat. Deindè de igne infernali, & quomodo in animam agat, prolixiùs diſputat. quodque dæmones nunc non omnes ſint in inferno, poſt iudicium tamen omnes illuc allegandi, etſi etiam nunc non ſint ſine tormentis.

Feria V. poſt Dom. III.

De damnatorum miſeria, ob grauiſſimam pœnam damni agit, & de verme conſcientiæ.

Feria VI. poſt Dom. III.

De æternitate infernalium pœnarum diſputat, & oſtendit omninò nunquam finiendas, nec vllam ſpem redemptionis ſupereſſe damnatis contra Originem, qui olim contrarium ſenſit. Eſſe igitur æternitatem pœnarum infernalium articulum fidei, & æquiſsimam. Poſtremò agit de eo, quomodo damnatorum corpora non conſumantur aut corrumpantur in igne.

Sabbatho poſt Dominicam III.

De damnatorum infelici ſorte, quorum numerus ingens ſit, & nullis viuorum precibus iuuari poſſint, nec verò viui pro ijs orare debeant.

Dominica IV. Aduentus.

Gloriam cæleſtem mente comprehendi non poſſe eiusq; memoriam efficax eſſe remedium contra peccata, & quoſcūque labores huius vitæ, idque exemplis Moſis & S. Stephani probatur.

Feria II. poſt Dom. IV.

Cæli ſitus deſcriptio, nomina, & amplitudo, itemque pulchritudo prolixè & pulchrè depingitur.

Feria III. poſt Dom. IV. Aduentus.

Agitur de beatis, eorumque fœlici ſorte, quam tria commēdabilem faciunt. Gaudia cæli æterna eſſe, vnde beati excidere nunquam poſſint, cùm peccare non poſſint, contra Originem. Non eſſe omnium beatorum eandem gloriam, quod procedit ex aureolis, quæ nonnullis Sanctorum datæ ſunt, deque ipſis aureolis diſputat.

Fer. IV. poſt Dom. IV.

Beatorum gloriam conſiſtere in viſione diuinæ maieſtatis, ad quam tamen gloriæ lumen neceſſarium, cuiusque excellentia in duobus conſiſtat. Hinc fieri vt Sancti nihil ignorent, & cognitio illorum quotidiè creſcat, & quomodo id fieri poſſit.

Feria

Digitized by Google

Feria V. Poſt Dom. IV.

De corporum beatitudine, Chriſti humanitatem apertiſſimè à beatis videndam fore. De corporum reſurrectione, & qualis illa futura. Non fore in cœlo cæcos, aut claudos, aut vitioſos. De quatuor dotibus glorificatorum corporum.

Feria VI poſt Dom. IV.

Cæleſtem gloriam longiſſimè ſuperare omnes mundi delitias; cùm mundus hic nil ſit niſi inopia, & punctum tantum ſi cælo conferatur; nec animam ſatiare poſſe. plura deinde de mundi vanitate, & cœli pulchritudine addit, cum anacæphaleoſi dictorum, quatuor Nouiſſimis.

F I N I S.

INDEX

INDEX LOCORVM

PRAECIPVORVM S. SCRIPTVRAE, QVI HOC OPERE EXPLICANTVR.

GENESIS.

CAP. 2. In quacunque die comederis ex eo, morte morieris. fol.64
2. Erat vterque nudus,& non erubeſcebat. 68
3. Multiplicabo ærumnas & conceptus tuos. 70
Puluis es & in puluerem reuerteris. 97
36. Deſcendam lugens ad filium meum in infernum. 448

Exodi.

CAP. 23. Sex annis ſeres agrum tuum,ſeptimo ſabbatum terræ erit. 266.
34. Signa faciam quæ nunquam viſa ſunt ſuper terram. 224

Deuteronomij.

CAP. 32. Congregabo ſuper eos mala,&c. 279

Regum.

CAP. 14. lib. 2. Oēs morimur,& quaſi aquæ dilabimur. 110
CAP. 5. libr. 4. Obſecro,concede mihi ſeruo tuo,vt tollam onus duorum burdonum. 21
3. 3. Diuidite infantem viuum,&c. 631
3. 6. Sicut vnguentum in capite,quod deſcendit in barbam Aaron. 614
10. Diſpone domui tuæ,quia morieris. 151

Eſdræ.

CAP. 4. lib. 4. Menſura mihi [illegible] atum venti. 12

Iob.

CAP. 4. In horrore viſionis nocturnæ,quando ſolet ſopor occupare homines. 259
7. Nec aſpiciat me viſus hominis. 296
14. Omnes greſſus meos dinumeraſti. 356
19. Miſeremini mei miſ,mei,ſaltem vos amici mei. 152
ibid. Dimitte me vt plangam paululum dolorem meum. 419
21 Si repentè interroget,quis reſpondebit ei. 137
26 Columnæ cæli pauent & contremiſcent,&c. 236
30. Scio quia morti trades me, vbi conſtituta eſt domus omni viuenti. 11.

Pſalm.

Pſalm.

Pſalm. 4. Filij hominum vſquequo graui corde &c. 594
10 Pluet ſuper peccatores laqueos, 460
17 Diligam te Domine virtus mea. 156
17 Circumdederunt me dolores mortis. 155
22 Virga tua & baculus tuus ipſa me conſ. 57
26 Credo videre bona Domini. 73
28 Vox domini præparantis ceruos. 410. 493
31 Pro hac orabit ad te omnis ſanctus. 267
31 Veruntamen in diluuio aquarum multarum. 379
33 Mors peccatorum peſſima. 178
42 Iudica me Deus & diſcerne cauſam meam. 290
48 Audite hæc omnes gentes. 215
49 Deus noſter manifeſtè veniet. 309
50 Spiritum rectum innoua in viſceribus meis. 70
54 Tu verò Deus deduces eos in puteum inter. 444
57 Lætabitur iuſtus cum viderit vindictam. 309
55 Ipſi calcaneum meum obſeruab. 168
64 Mirabilis Deus in ſanctis ſuis. 601
71 Deus iudicium tuum regi da. 291
72 Mei autem penè moti ſunt pedes, 455
75 Tu terribilis es & quis reſiſtet tibi. 258
76 Cogitaui dies antiquos & annos æter. 346
77 Excitatus eſt tanquam dormiens dominus. 308
81 Ego dixi Dij eſtis, &c. 94. 137
83 Melior eſt dies in atrijs tuis ſuper millia. 615
87 Nunquid mortuis facies mirabilia. 531
91 Cognoſcetur dominus iudicia faciens. 298
101 Defecerunt ſicut fumus dies mei. 192
114 Conuertere anima mea in requiem tuam. 574
118 Quando facies de perſequentibus me iudicium. 127
ibid. Confige timore tuo carnes meas. 211
125 In conuertendo dominus capt. Syon. 571
129 Si iniquitates obſeruaueris Domine. 355
142 Memor ero dierum antiquorum. 346
147 Lauda Ieruſalem dominum. 608
149 Exultationes Dei in gutture eorum. 253

PROVERBIORVM.

CAP. 33. Non extinguetur in nocte lucerna eius. 199

CAP.

INDEX LOCORVM.

CANTICORVM.

CAP. 11. Naſus tuus ſicut turris Libani. 414
6. Bibite amici & inebriamini. 602
8. Fortis vt mors dilectio 50

ECCLESIAST.

CAP. 7. Fecit Deus hominem rectum. 69
44 Enoch placuit Deo & translatus eſt. 115

ISAIAE.

CAP. 3. Dicite iuſto quoniam benè. 615
26. Sicut quæ concepit cùm appropinquauerit ad partū. 408
30. Ab heri præparata eſt Topheth, &c. 443
33. Quis poterit de vobis habitare cum igne deuorante. 429
41. Viderunt inſulæ & timuerunt. 226
64. A ſeculo non audierunt, neque auribus, &c. 587

EZECHIELIS.

CAP. 7. Finis venit, venit finis, ecce immittā furorē, &c. 247
Oſſa hæc vniuerſa domus Iſrael eſt. 96
9. Percutite ſenes & iuuenes, eos verò qui ſuper frontem habent ſignum Tau non percutiatis. 11

DANIELIS.

CAP. 7 Aſpiciebam in viſione noctis, & ecce filius hominis veniebat. 287
Libri aperti ſunt, &c. 359
8. Abſciſſus eſt lapis de monte ſine manibus. 56

IONAE.

CAP. 4. Et parauit Deus vermem aſcenſu diluculi. 55

MICHEAE.

CAP. 1. Vadam ſpoliatus & nudus. 39

NAHVM.

CAP. 3. Reuelabo pudenda tua in faciem tuam. 370

IOELIS.

CAP. 2. Stellæ retraxerunt lumen ſuum. 251
Dabo prodigia in cælo & terra, ſanguinem, &c. 226

MATTHAEI.

CAP. 6. Vbi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum. 16
7. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, &c. 510
21. Virtutes cælorum mouebuntur. 233
24. Si ſciret paterfam. qua hora fur ven. 132
25. Eſtote parati, quia neſcitis diem neque horam. 122
Venite benedicti, ite maledicti. 385 & ſeq.

MAR-

Digitized by Google

MARCI.

CAP. 6. Putauerunt ſe phantaſma videre. 187

LVCAE.

CAP. 11. Si ego in Beelzebub eijcio dæmon. filij veſtri. 295
12. Sint lumbi veſtri præcincti. 139.
Cùm vadis cum aduerſario tuo ad iudicem, &c. 525
21. Virtutes cœlorum mouebuntur. 233
22. Factus in agonia prolix. orab. & factus eſt ſudor eius ſicut &c. 166

IOANNIS.

CAP. 1. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo, &c. 56
1. *Cap*, 4. Deum nemo vidit vnquam. 637
1. *Cap*. 17. Hæc eſt vita æterna vt agnoſcat te verũ Deum. 633

ACTORVM.

CAP. 1. Non eſt veſtrum noſſe tempora vel momenta. 262

1. CORINTH.

CAP. 1. Caro & ſanguis regnum Dei non poſsidebunt.
4. Habemus theſaurum in vaſis fictilibus. 102
5. Nec oculus vidit, nec auris audiuit. 587
8. Neſcitis quoniam Angelos iudicabimus. 293
1. *Corinth*. 15. Seminatur corpus animale, ſurget ſpirituale. 672
Seminatur in infirmitate, ſurget in virtute. ibid. 330

2. CORINTH.

CAP. 5. Oẽs nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti. 321
9. Qui parcè ſeminat, parcè & metet 621

EPHES.

CAP. 1. Vt ſciatis quæ ſit ſupereminens, &c. 627

HEBRAEORVM.

CAP. 9. Statutum eſt omnibus hominibus ſemel mori. 111
12. Deus noſter ignis conſumens eſt. 645

APOCALYPS.

CAP. 3. Qui vicerit faciam illlam columnam in templo Dei mei, &c. 607. (&c 603.
4. In circuitu ſedis ſedilia viginti quatuor, & ſuper thronos.
6. Cùm Aperuiſſet ſigillum ſextum, ſol factus eſt niger tãquam ſaccus cilicinus. 237
10. In diebus ſeptimi angeli cùm cœperit tuba, &c. 233
12. Ecce draco magnus & rufus, habens, &c. 53
14. Et vidi, & ecce nubem candidam, & ſuper nubem, &c 44
20. Et vidi mortuos magnos & puſillos. 341

F I N I S.

Digitized by Google

CARMEN AD LIBRVM.

QVid portat nouus hic noui libellus?
Instructore nouo, nouo paratu,
Donatus nouiter latinitate.
Antiquiſsima continet nouorum?
Et Nouiſsima continet nouorum,
Quæ currente die nihil ſeneſcunt,
Sed priſcis noua patribusq; auisq;.
Et ſeris noua filijs videntur:
Nam Nouiſsima ſunt Nouiſsimorum.

ALIVD.

IAmne iterùm volucres cœlo venêre quadrigæ?
Et via ſidereis panditur alta iugis?
Flammea Thesbiten rapuêre vehicla. ſed ô quid?
Falſi retrogradas credimus ire rotas?
Eſt nouus hic currus, faber eſt nouus, inſide vector
Vt nouus à Beſſo ſede locêre noua.

ALIVD.

QVis tantas fieri putet quadrigas?
Aut molem quatuor ſtrui rotarum?
Per terram ac tumulos vagatur vna,
Immitti fodiens ſepulchra cantho.
Currit per medias ſecunda nubes,
Anceps iudicij vehens tribunal.
Carnes tertia conterit ſub Orco,
Flammarum tribulis, rubusq; mixtas,
Quæ quarta eſt, areas poli pererrat,
Triturans patientia ſementem.

I. T.

BON-

CONCIONES
Siue
CONCEPTVS
THEOLOGICI DE QVATVOR HOMINIS NOVISSIMIS.

DE MORTE.
DOMINICA PRIMA ADVENTVS.
DE MEMORIA MORTIS.

emorare nouiſsima tua, & in æternum non peccabis. Eccleſ. 7.

FIGVRA.

MAGNVS ille Deus, cuius eſſe infinitum eſt, cuius potentia æterna, & cuius ſapientia penitus admirabilis, Iſraelitis in deſerto Sinai commorantibus olim præcepit, vt animalium Deo immolatorũ cineres coaceruarentur, & loco mundiſsimo extra caſtra aſſeruarentur: qui cineres dum aqua viua aſpergebantur, omnem immunditiã, contagionem & ſpurcitiam auferebant, & quicunque immundi erant his conſperſi expiabantur. In myſterij huius vmbra plenum puræ veritatis lumen videor intueri, firmiterque mecum ſtatuo, magnum illum pictorem fictoremque, nigra figuræ huius fuligine, pallorem & triſtem mortis imaginem depingere, atque *Num. 19.*

edocere voluiſſe, nobis, quandiu in deſerto, & vaſta mūdī planicie commoramur, pallidę huius Parcæ cineres eſſe coaceruandos, inq; anima velut in loco mundiſsimo, cuſtodiendos: qui cineres viua lacrymarū aqua macerati, tantæ virtutis ſunt, & energiæ, tantiſque prodigiis pollent, vt omnia mundent, & expient, ipſa quoq; peccata, quæ mortaliū conſcientias velut lepra quadam inficiunt, auferāt. Fuit hoc, Auditores magni Dauid conſiliū; quod ipſum & mihi materia futurum eſt, quā vobis in Aduentus huius theatro ſpectandam proponam, cuiuſque ſplēdorem ac magnificentiā omnibus vobis patefaciam. Hæc namq; vnica in tota ſacræ ſcripturæ officina, huic potiſsimū tempori congruere viſa eſt. Et quoniam ſacrum hoc tempus quatuor ſeptimanas continet, quatuor quoque diuerſis tractatib. eaſdē diſtinguemus. Primus futurus eſt de Morte, adeo vt nonniſi lachrymas, luctū, funera; mortem denique ipſam ſeptem hi dies complexuri ſint. Alter de Iudicio horrēdo, terribili, & formidabili, in quo nonniſi ſeuera decreta, atroces ſentētiæ, horrēdæ caſtigationes, ac rigida examina & diſcuſsiones audiētur. Tertius, vero de pœnis Infernalib. qui pręter ignes, ſupplicia, æternitatem, diabolos, aliud non cōtinebit, atque in ijs tertia ſeptimana finietur. Quartus denique futurus eſt iucūdiſsimus, qui gaudia, gloriam, cæleſtiū iubilationes ac beatitudinē ſempiternam decantabit. Egregia & locuples profecto materia, & de qua latiſsimus mihi dicēdi campus aperitur. Erit hæc & ad docendum, & ad permouendum peridonea, & ad quam vos omnes ſedulo & ex animo inuito, adeo vt, ſi in conueniēdo frequentes & aſsidui, in audiendo vero attenti ſitis, ipſe meo non ſim officio

officio deſuturus, ſed omnẽ daturus operam, vt veſtræ de me exſpectationi, conceptæq́ opinioni ſatisfaciam. Equidem de felici rei ſucceſſu nullus dubito, ſed plane confido, modò Paraclitus Spiritus, ſanctiſsimo auxilij ſui afflatu, cymbam hanc per procelloſum hoc æquor dirigere, ac glorioſiſsima Deipara, Doctorum omniũ cynoſura, ſingulare Eccleſiaſtarum refugium, ac mortaliũ omnium tutela ac præſidium, ope ſua eandem propellere, non dedignentur. In hunc itaque finẽ illi mea vota, deſideria, petitionesque libens merito do dedicoque: atque vt efficaciã preces maiorem conſequantur, coniũctis animis ac mentibus angelica eam ſalutatione ſalutemus, dicentes. *Aue Maria.*

Lacedæmoniorum rex Pauſanias, cum olim inani quodam ſuperbiæ typho inflatus, in magna hominum frequentia, à Simonide Philoſopho petijſſet, ſibi vt præclarũ aliquod dogma è Philoſophicis ſcriniis depromptũ, aut pręceptũ quoddam memorabile traderet, ad quod & vitam, & mores, totamque agendi rationem cõponeret; Simonides pro ea qua præditus erat prudentia, cognita regis inſolentia, vt eum & modeſtiorem ac ſapientiorem redderet, atque inanes illos faſtus retunderet, ſuadet vt mortẽ ſemper in animo haberet, ſemperq́ ſibi proponeret, ſe viuere mortalem, ac proinde variis obnoxium caſibus, & breui moriturum. Quid aliud reſponſo hoc docere Philoſophus voluit, quam nullã legem ſanctiorem, nullum præceptum ſalubrius, nullum ad ſuperbiam, & contumaciam alicuius retundẽdam efficacius medium haberi poſſe quã vilitatẽ originis, ac cõditionis humilitatẽ ei ob oculos ponere, & finẽ, mortẽ, ipſaſque exequias in mentem reuocare? *Plutarchus conſol. ad Apollonium.*

Digitized by Google

Oraculum illud Philoſophorum atque vnus de ſeptem Græciæ ſapientibus Solon, vt ſuperbientes atque Alexandrinos animos compeſceret, inſolentes refrænaret, arrogantes & contumaces intra rationis limitem reuocaret, vnicum medium adhibuit, aureis nimirum litteris, iiſque grandibus auream hanc & vere diuinam ſententiam, templi Delphici foribus inſcripſit, *Noſce teipſum*: Noſce inquam, qui ſis, vnde veneris? nã ipſum Nihil tibi pater eſt, limus & lutum tua nobilitas: ac cineres vera tua inſignia. Cogita tibi aliquando eſſe moriendum, atque vnico tantum momento viuendum: cogita, te viuendo mori, ac ſenſim ſine ſenſu ad mortem citato curſu ferri, & cum hinc abieris, in cineres te redigendum.

Solonis ſententia.

Quin & in ipſo primordio, magnus ille Deus, qui mundi huius Solon exſtitit, mortis nobis memoriam inculcauit, adeo vt prima quam Adamo omnium diſcipulorum ſuorum primo tradidit, lectio, mortis ipſius fuerit recordatio, cineres ac ſepulchrum, dicens, *In quocunque die comederis ex eo, morte morieris.* ac poſtea. *Puluis es, & in puluerem reuerteris*: funeſtæ huius & truculentæ Parcæ memoriam velut ſtimulum quendam ei ingerens, quæ eum à peccando retraheret, ac velut ſpeculum eius oculis obiiciens, in quo vilitatem originis perſpiceret, denique & Alphabetum quoddã illi prælegens, è quo quis eſſet aut qualis, diſceret. O durum ſtimulum! ô ſpeculum pellucidum! ô inſigne ac doctum alphabetum, quod homines etiam ſtupidiſsimos in ſapientiſsimos Philoſophos commutat!

Primum quod Deus homini creato verbum locutus eſt, fuit de morte.

Gen. 2. & 3.

Gen. 3.

Et ſane veteres Ethnici, quod virtutem toto ſtudio amplecterentur, vitia vero velis remiſque fugerent, ne à recto vnquã iuſtitiæ tramite

Veteres mortis memores vt

mite

mite declinarent, ſemperque honeſtum ac decorum ob oculos haberent, aliud, mihi credatis, calcar non adhibebant, quam vnicam hanc meditationem mortis; neq; aliud ſibi proponebant, quam humanæ conditionis inconſtā-tiam, defunctorum oſſa, crania, cineres, adeoque ipſa mortis inſignia. Cuius rei luculēta mihi omnis antiquitas ſuppeditat exēpla. Philippus ille Macedonum Rex, de numero illuſtrium veteris ſæculi regum, cum in Cheronea Athenienſes fudiſſet, veritus ne fortaſſe victoria inſoleſceret, aut extra ſtatum mentis raperetur, cū perſpectum haberet, quantæ memoria mortis ad tumentes ac laſciuientes Principū animos refrænandos, foret efficaciæ; quendam è pueris mane quotidie ad ſe venire voluit, qui ei in memoriam reuocaret quod eſſet homo, mortique inſtar cæterorum mortalium obnoxius; atque ideo nihil à ſe humani alienum exiſtimaret.

plurimum fuere.

Aelian. lib. 8. Var. cap. 15.

Hinc etiam Zenon Philoſophus dicebat, Reges non ita debere confidere viuentibus, quin quotidie ac ſemper, mortuos, qui in ſepulchris latitabant, in conſilium etiam adhiberent. Innuere volebat, cordati ac prudētis regis eſſe, & inanes mūdi delicias ſuſpectas habere, & mortis interdum meminiſſe, quin & à mortuis qui cœmiteria incolerent, de eiuſdem verſutiis inquirere, nam, teſte Eccleſiaſtico, certum eſt & mortuos loqui, quorum hæc ad nos omnes vox eſt, *Memor eſto iudicii mei, ſic erit & tuum*: hodie mihi, cras tibi.

Zenonis apophteg.

Eccl. 38.

Ptolomæus Philadelphus Aegypti Rex, is inquam; qui luculentiſsimā ac lectiſsimis inſtructam libris bibliothecam Alexandriæ inſtituit, inter medias ēpulas triſtem mortis imaginem, ac mortui cranium ſemper ad latus habuiſſe

Ptolomæus Rex mortis imaginem in menſa habebat.

Digitized by Google

Plut. in conuiuio ſept. ſapientum.

fertur, atque hanc à miniſtris interdum vocem in menſa repeti iuſsiſſe: Inſpice Rex & vide, ac cogita tecum, eum cuius hic oſſa & caluariam vides, talem olim, qualis tu modo, extitiſſe, ac venturum aliquando tempus quo tu ei futurus es ſimilis, tuaque caluaria pari ratione menſis regum inferendã. Egregium hocce Ptolemæi factum laudabilem mihi & aliorum Aegyptiorum conſuetudinem reuocat in memoriã; quibus ſolemne erat, cum genio hilarius indulgerent, ac publicum epulum inſtruerent, mortis imaginem per omnes conuiuas à ſummo ad imum inferre, hac addita ſententia, O vos omnes qui huc ad hilariter bibendum conueniſtis, mortis iamiam imminentis nolite obliuiſci, atque ideo triſtem hanc eius imaginem contẽplamini; hæc vos commonefaciat venturum aliquando tempus, quo huic ſimiles eritis. O factum bene! O ſanctam ac vere laudabilem conſuetudinem! Audite maiora.

Cum magnus Tartarorum Cham regni ſolium conſcendit, ipſo inaugurationis die, quo ab omnibus Rex ſalutatur, ſummus regni ſacerdos ac totius religionis apud Tartaros Pontifex, inter cæteras, quibus eum officii commonefacit exhortationes, mortem ei ob oculos ponit; inultatque vt è terra ſe ortum meminerit, quin & cælum intueatur, cuius compotem ſe futurum aliquando ſperaret, denique vt mortalem ſe eſſe agnoſceret, vitamque ſibi perennem minime ſponderet. Idem pene de Imperatoribus Conſtantinopolitanis refert Leontius Epiſcopus Neapolitanus: hi enim cum regnum adirent, & totius populi applauſu gratulationeque exciperentur, varii eos accedebant marmora-

In vitis Patrum.

mora-

morarij, diuerſa marmorum cruſta demonſtrantes, ab eiſque petebant, è quo tandẽ marmorum genere ſacra ſibi Cæſarea Maieſtas ſepulchrum extrui vellet. O conſuetudines dignas & laudabiles!

Quin & Dij ipſi ſanctam hanc mortis memoriam omni ratione animis mortalium inſculpere conati ſunt: nam de Zenone Philoſopho, quem paulo prius in ſcenam produximus, refert Laërtius, eum, cum quondam ab Apollinis oraculo ſuſcitatus eſſet, ecqua ratione vitam honeſte inſtitueret, mores componeret, vitia fugeret, virtutes conſectaretur, & quonam modo vitæ tempus cum honore traduceret, hoc ex adytis reſponſum accepiſſe, vt mortuos conſuleret, ab iis quid ſibi agendum foret, inquireret, eorũ ſibi ſchema & colores circumaptaret. Dum hoc Delphici Dei oraculum maturius mecum voluo ac diligentius excutio, videtur veridicus ille Deus eum, ac poſt illum omnes omnino mortales, docere voluiſſe, vnicum ad vitam ſancte laudabiliterque ducendam, diemque extremum in ſumma felicitate claudendum, medium eſſe, mortuos in conſilium adhibere, ac feralem illam Parcam, mortem inquam, inexorabilem, ante oculos habere. *Lib. 7. in vita Zenonis.*

Sed iam ſatis ſuperque profanis hiſtoriis inhæſimus, tempus & ratio poſtulare videntur, vt & ſacræ quædã producantur. Magnus ille Baſilius Cæſareæ Cappadociæ Epiſcopus, doctiſſimus iuxta ac ſanctiſſimus, agmen ducat; hic nãque in ſolennitatib. maioribus, quando ex officii præſcripto magnificentiã quandam & põpã præ ſe ferebat, ne fortaſsis inſoleſceret, domeſticorum ſuorum cuipiam mandabat, ſibi vt in *S. Baſilius ſibi mortis memoriam refricari volebat.*

 mediis

mediis honoribus in aurem mordicus diceret, Mortem cogita Pater, ac ſepulchrum perfici iube. Huic ſuccedat Ioannes Epiſcopus Alexandrinus propter inſignem in pauperes propenſionem cognomento Eleemon, qui ſexto poſt Chriſtum natum floruit ſæculo: idem prorſus hic legitur feciſſe. Statim enim vt ad Epiſcopatus dignitatem peruenit, mortis lectionem cœpit ediſcere; quam vt melius comprehenderet, tumulum exſtrui mandauit, at nunquam perfici, idque ea de cauſa, vt, cum quotidie ab eo peteretur, quando tandẽ eum perfici vellet, ſemper illi mors in mentem reuocaretur, ac ſe mortalem eſſe cogitaret.

Itẽ Ioannes Epiſcopus Alexandrinus.

Iterum ad profanos delabor, laudabile Seueri Imperatoris factum propemodum oblitus, hic namque cum viuo ſibi loculum cõſtrui iuſſiſſet, eidem ſe ſæpius includebat, quem & amplectendo exoſculandoque his verbis alloquebatur, Tu ô locule anguſtijs tuis complectêris eum quem orbis totius amplitudo nequit cõplecti. Teſtes hic habeo Dionem Nicæum ac Xiphilinum in eiuſdem vita.

Ex hac igitur longa exemplorum enumeratione manifeſtum redditur, quam frequens apud maiores noſtros mortis meditatio fuerit, & quo potentiſsimi Principes ac viri ſanctitate celebres atque omnes pæne mortales, in eam affectu fuerint. Sane ipſe Salomon Prophetarum omnium Rex, ac regum Propheta, aſsiduã mortis meditationem tanti ſemper fecit, vt firmiter crederet, totique adeo mundo perſuadere conatus ſit, illam ſolã ad virtutes animo inſerendas, ac vitia exſtirpanda poſſe ſufficere. Verba eius audiamus, *Memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis.* Materiam hanc in duas

Eccle. 7.

Digitized by Google

duas partes diſpertiar, prima dicet, quam neceſſe ſit nouiſsimorum, ac præſertim mortis, perpetuo reminiſci, altera verò quantam ſecum ſancta hæc meditatio vtilitatem trahat, quæ duo vbi pertractauero, omnium veſtrum me vtilitatibus abundè velificatum exiſtimabo, vos modò benignas aures accommodate.

Principio igitur ipſa aſsidua mortis meditatio in tantum homini Chriſtiano neceſſaria eſt, vt S. Ioannes Climacus doctrina & ſanctitate illuſtris, eam omnium virtutum, totius vitæ ſpiritualis piorumque exercitiorum baſim ac veluti fundamentum appellare non erubuerit. Diuinus quoque Plato, Ethnicus licet, Philoſophus alioquin præſtantiſsimus, idipſum, licet verbis paulò ſplẽdidioribus, expreſsit, ait enim meditationem mortis ſublimem quandam Philoſophiam poſſe nuncupari. Si verò ex eiuſdem ſententia, Philoſophia ad reip. adminiſtrationem inprimis requiritur, quàm neceſſaria igitur ad ſalutem animorumq́ integritatem conſeruandam, ſublimis illa Philoſophia, mortis, inquam, memoria, dicenda eſt? Ad hæc tanta in rebus naturalibus finis ipſius neceſsitas eſſe perhibetur, vt eum Phyſici omni in re primum eſſe dicere non vereantur: vt quamuis in executione operis poſtremus, in intentione tamen & mente ſit primus. Mors autem cum omnium rerum ſit extremum atque linea vltima, in omnibus actionibus noſtris prima ſit, ac principem in cunctis operibus locum teneat, neceſſe eſt.

Mortis meditatio homini ad ſalutem neceſſaria eſt.

Mortis memoria in actionibus noſtris prima eſſe debet.

Nam quemadmodum nauclerus, cum in medijs tempeſtatibus nauem dirigit & moderatur in puppi, quæ extrema nauis pars eſt, conſidet, non ſecus & homo, qui mundi huius oceanum

Simile.

Digitized by Google

enauigat, quò debitè ac rectè vitæ nauem dirigat, non in prora & ortus ſui principijs confidere debet, vetuſtatem ſcilicet ac nobilitatem ſtēmatis, maiorum decora, proauorum titulos & auitas imagines admirando; neue etiam in medio, mediæ nimium æſtati abblandiendo, honores ac dignitates diuitiarumque affluentiam ſuſcipiendo; ſed in puppi, mortem ac nouiſſima in mentem reuocando. Hic igitur te conſtitue ô homo, & ex illa ſpecula *recordare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis.*

Accedit huc, quòd Deus optimus maximus, iam ab ipſo mundi primordio, hanc mortis meditationem adeò homini neceſſariam iudicarit; vt vix nata fuerit mors, quin eius ſtatim inſignia Adamo protoplaſto adaptârit; *fecit Deus Adæ & vxori eius tunicas pelliceas*: vt quemadmodum mortis colores & inſignia ad lumbos geſtarent, ita quoque eiuſdem memoriam animo infixam gererent. Deinde idem ipſe Deus, vt profundius adhuc auguſtam, & regiam hanc mortis recordationem cordis humani laminæ inſculperet, in veteri lege ſanciuit, vt altare cineribus mundaretur, omniaque vaſa in ſacrificiorum vſum deputata mortuorum animalium pellibus conueſtirentur. Audite Codicis textum: *ſed & altare mundabunt cinere, & cuncta vaſa altaris operient ſimul velamine hiacynthinarum pellium.* Quid porro aliud altaria hæc, hæ pelles, cineres ac vetera illa ornamenta declarant, niſi corda noſtra, quæ ſunt veluti ſacra quædam Spiritus ſancti altaria, in quibus ſacrificium laudis offertur, ipſa mortis recordatione eſſe decineranda; atque omnes eorum facultates, quæ inſtar vaſorum ſacrorum ſunt, pellibus & exuuijs cœmiteriorum, id eſt, mortuorum

Gen. 3.

Num. 4.

Digitized by Google

tuorum cadauerum inſpectione, cooperiendas?

Huc etiam facit, quòd in Ezechiele Propheta ij qui ad ſalutē deſtinati ſunt, ſigno Tau (quæ poſtrema Alphabeti Hebraici littera eſt) in frontibus ſignati leguntur. *Percutite ſenes & iuuenes; eos verò qui ſuper frontem habent ſignum Tau, non interficietis.* Docemur hic, ſi ſaluari ac vindici gladio eripi velimus, animarum frontibus, funeſtæ mortis inſignia, (quę vltima linea rerum eſt atque vltimus in vitæ alphabeto character) inſculpenda. Hinc Elias Propheta zona è mortui animalis pelle parata lumbos cingebat, & multis deinde poſt ſæculis præcurſor Domini Ioannes Zachariæ. Erant hæ zonæ veriſsima mortis indicia ac notę: vt hinc diſceremus, mortis memoriam nullo vnquam tempore animo ſeponendam, verùm ad ſalutem penitus eſſe neceſſariam, quin & ab ipſo Deo traditam ac iuſſam: vnde Poeta. *Ezec.9.* *4.Reg.1.* *Matth.3.*

Ipſe iubet mortis te meminiſſe Deus, & Sapiens, *Recordare nouiſsima tua & in æternum non peccabis.* *Eccl.7.*

Omnes quin etiam, qui in veteri teſtamento ſanctitate celebres fuere, mortis meditationem minimè neglexerunt, ſed ad vnū omnes nouiſſima ante oculos habuere, ac bellatricem hanc formidarunt. Iob enim, an nō in medio calamitatum Domino dicebat, *Scio quia morti trades me vbi conſtituta eſt domus omni viuenti*, id eſt, Certo certior ſum Domine, eſſe mihi aliquando hinc morte decedendum, tributum cōmune omnibus, mihi quoq; reſtare perſoluendū. Hoc quippe mihi ſēper ob oculos errat, in hoc cogitationes & opera collimant, hoc vnum ſpecto, atque ipſa mortis memoria nullo vnquā tempore animo excidet. O propoſitum verè pium ac regium. *Iob.30.* *4.Reg.20.*

um ? Sed ipſum Ioſiæ regis ſanctiſſimi factum non minori admiratione dignum eſt, qui ſancto quodam zelo ſuccenſus omnes quotquot in regno idolorum ſtatuas reperiebat, comminuit, lucos ſuccidit, atque per eorum delubra mortuorum oſſa ſparſit, vt ad eorum conſpectum populus idololatra mortis meminiſſet, in que vitæ emendationem incumberet. Quare age anima mea, ad imitationem Principis huius, peccatorum idola, quæ in corde tuo profano colebantur, confringe, radices eorum ſuccide, in eorum verò locum oſſa mortuorum conſtitue, vt nouiſſimorum memoriam nullo non tempore animo geras. Sed pergo in cæptis, & alios conceptus depromo, vt ad iugem mortis meditationem ſemper habendam vos adhorter.

Magnus quoque ac prudens patriarcha Ioſeph, cum iam in extremis eſſet, obnixè fratres rogauit, vt, poſtquam hinc ipſe moriendo emigraſſet, corporis ſui curam gererent, cumque ex Ægypto diſcederēt, reliquias ſuas aſportarent.
Gen.50. Cur autem hoc eum poſtulaſſe exiſtimatis? niſi vt mortis ijs memoriā imprimeret, ac de morte cogitandi, cum mortui fratris oſſa conſpicerent, occaſionem daret, ſeſeq; eidem Parcæ, cui frater iam colla ſubmiſerat, obnoxios eſſe exi-
4.Eſdr.4. ſtimandi.

Angelus idipſum olim Eſdrę (qui primus Hebræis è Babylone redeuntibus, cum Zorobabel & Nehemia dirutos Ieroſolymorum muros inſtaurauit, ac legem Dei populo prælegit) innuit, cum ait, *Menſura mihi flatum venti* Porro verbis illis obſcurioribus aliud non deſignatur, quam vt Eſdras ſibi breuem vitæ menſuram proponeret, dies venti inſtar in auras abire, ac inanem

inanem quendam fumum euaneſcere : ſecumque cogitaret, ſe, licet hodie byſſo & purpura rutilans incedat, craſtina tamen die terra obruendum: licet hodie ſplendidè epuletur ac genio indulgeat, craſtina forſitan die vermes, bufones & lacertas ſaginaturum. Eadem tibi, ô homo, verba hodie quin etiam inculco, amiceque ſuggero, vt nouiſsimorum iugiter memor viuas.

Quid ni? cùm & ipſi Turcæ ęgregia quadam conſuetudine nobis Chriſtianis in hoc præluceant, tradunt enim qui res Turcarum ſcriptis commiſere, apud eos ſuperſtitioſos quoſdam religioſos eſſe, quos Torlaques patrio vocabulo nuncupant, victum oſtiatim emendicantes, magnaque ſeſe inedia macerantes, barbam & cæſariem cute tenus radentes, ſolaque melota circa pudenda tectos, qui apud ſuos magna in veneratione ſunt, atq; inter omnes Turcarum religioſos præcipui. His ſolemne eſt, cum bipatentibus ſpeculis per plateas incedere, ac prętereuntibus ingeminare, hæc vt ſpecula inſpicerent, viderent inquam, quinam eſſent, & quinam futuri ſint, ne ſe proinde extra rationis metam ac præſcriptum abripi ſinerent, ſed mortalia cogitarent mortales. Quid, Auditores? Mahumetani, ecce, mortis memoriam ſemiſepultam eruunt, ac vos eandem terra obruetis? nequaquam. Sed eos hac in re, non dico, imitamini, ſed longo interuallo antecedite.

Turcarum religioſorũ ſuperſtitio.

Lycurgus Lacedæmoniorum legislator, referente Plutarcho, iuxta aras ac delubra deorum, mortuos ſepeliri voluit, ſcitis, quamobrem? Vt nimirum, qui templa dijs ſupplicaturi intraſſent, mortuorum quoque, eâdem operâ, reminiſcerentur: tantumque de mortis memoria, quan-

Plut. in. Lycurgo.

Digitized by Google

quantum de cultu ac veneratione deorum ſoliciti eſſent, an non hæc diuina quædam conſuetudo eſt ab ethnico homine introducta?

Herod lib. 1. Cic. 1. Tuſc. Mela. lib. 1. c. 9.

Herodotus, Tullius ac Mela Pomponius, apud Perſas, mortuos intra domeſticos parietes ſepeliri conſueuiſſe teſtantur, vt, qui viuerent ac ſuperſtites forent, eorum ſortem ſemper ante oculos gererent, atque illorum quorum familiaritate & præſentia deſtituti erant, memoriam nihilominus conſeruarent, quando quidem atria ac lares in cœmiteria conuerterent; quin etiam dicere non verebantur, defunctos vita, meliores ac prudentiores magiſtros eſſe, quam viuos. O conſuetudinem planè cæleſtem ac propemodum diuinam.

Laertius.

Democritus Philoſophus inter cæteros nobilis, vrbes atque hominum conſortia vt plurimum deuitabat, per cœmiteria ac buſtuaria libentiùs obambulans: ſciebat enim, qui in Philoſophiæ ſtudio decurrerat, ipſam mortis meditationem, veram ac perfectam Philoſophiam eſſe. O oracula antiquorum! ò viros penitus admirabiles! at vero noſtri Philoſophi, fideles intelligo, an non & longè maiora præſtiterunt?

Andreas Maſius in vltimum c. Joſue.

Iacobus Edeſſenus ſcriptor apud Syros cumprimis nobilis, & magni Ephraimi olim doctor, memoriæ prodidit, Noachum oſſa primi parentis Adam religiosè in arcam ad ſe recepiſſe: & poſt ſiccatum à diluuio terrarum orbem, illa inter ſuos tres liberos cum orbe ipſo diſtribuiſſe. Semoque, quem anteferebat cæteris, caluariam donaſſe, & cum ea regionem quam Iudæam appellamus: Vtrum hoc apocryphum quoddam cabaliſtarum commentum ſit, modò non diſputo, ſed hoc dico, mirari me, nul-

lam-

Digitized by Google

Iam in ſacris litteris mentionem fieri, Noachum aurum aut argentum, aut quidquam ex omnibus mundi pereuntis theſauris in arcam intuliſſe, cum tamen oſſa ſecum aſportaſſe dicatur ex traditione; mortem ſcilicet cunctis opibus anteponendo, vt nimirum filiorum animis eiuſdem memoriam inſculperet, quam vnam pluris quam omnes theſauros feciſſe eum apparet, quò eam cæteri exemplo illius mortales ſplendoribus ac dignitatibus anteferrent. Probo.

Dum Hebræi Ægypto egrederentur, ac crudeli ſe iugo Pharaonis eximerent, omnesq; plurimum auri & argenti, reſque alias immēſi pretij ſecum aſportarent, Moyſes totius populi ductor, & Princeps, aliud præter oſſa & cineres Ioſeph ſecum non detulit, mortis ſcilicet memoriam ceteris rebus anteponens. Cuius rei accuratam Procopius rationem reddens ait, *Hebræi quia carnalia ſectabantur, iuſſi ſunt mutuo accipere vaſa aurea, & argentea, Moyſes eligit viri iuſti oſſa, quæ præfert immenſis Aegyptiorum theſauris.* Exod. 13. Procopius Gazæus fol. 157.

Magnus ille Coſmographus Abrahamus Ortelius, qui Theatro ſuo toto (quaqua patet) orbe innotuit, in eodem rem ſanè admirandam commemorat: Eſſe ſcilicet in orbe gentem, quæ mortuorum oſſa nummorum loco adhibeat, eaq; in rerum permutatione, ac neceſſarijs emēdis vendendisq; auri loco valere, atque eadem omnes eorum diuitias eſſe. An non hoc eſt perpetuæ mortis recordari, eamque nullo non tempore ac loco ante oculos habere, cum oſſa auri loco ſint, & velut theſauri aſſeruētur? Imitentur hoc Chriſtiani, eaq; quæ mundi ſunt cōtemnentes, mortem ſemper animo voluant, de

eadem

Digitized by Google

eadem agant, loquantur, eam ſomnient, ac nunquam non, velut pręſentem meditentur, neque ea non ſecus, ac de theſauro aliquo cuſtodiendo totis viribus contendant, vt hic etiam locum illud euangelij inueniat, *vbi theſaurus tuus, ibi & cor tuum.* Qui enim occultum quendam theſaurum habet, ſemper de eodem cogitando ſolicitus eſt: mors autem, quæ prætioſus quoque theſaurus, obliuione ſepeliri non debet, ſed ſemper animo ac cogitatione voluenda.

Matth.6.

Et ſanè ita ſe res habet: quin & inter Magorum, qui ex Oriente Chriſtũ adoraturi in Bethleem venerant, theſauros, mortis memoria haud abſuit, inter cætera namque munera obtulerunt & myhrram, quæ mortis ſymbolum dicitur, & in defunctorum ſepulturam adhiberi conſueuit. In quo myſterio, deſignatur, heroici cuiuſdam ac magnanimi pectoris eſſe iugem & aſsiduam mortis memoriam, id eſt myrrhã, Domino in ſacrificium referare, ac feretri ſemper meminiſſe.

Matth.2.

Ad hæc, ipſe Dominus ac Redemptor Chriſtus eandem haudquaquam oblitus eſt: ipſum enim ſolemnem gloriæ ac triumphi ſui diem mortis memoria voluit adornari, ac quodammodo inſigniri. Sepulchra ſiquidem defunctorum aperuit, atque ijſdem eductos Eliam, & Moyſem in monte Thabor, velut oculatos ſuæ tranſfigurationis teſtes, adeſſe voluit. Vt hinc diſceremus, ſummos inter honores ac fauſtos populi applauſus, mortis tamen ac cinerum recordationem non eſſe abijciendam, &, ad quodcunque tandem honoris, qui per montes exprimitur, faſtigium ſuſtollamur, mortis ac defunctorum nihilominus memores nos eſſe oportere.

Quare

Quare age, Chriſtiane, memorare nouiſsima tua, memorare inquam, Gentilium, ſanctorum Angelorum, & ipſius etiam Ieſu Chriſti Principis tui veſtigijs inſiſtendo, funeris, mortis interdum reminiſcere, his te cineribus aliquando perfunde; finem tuum, & quid futurus ſis tecum cogita, ſepulchrum tuum nonnunquam adi, atque ita tecum ſermocinare: Anne igitur me ſemel mori neceſſum eſt? prô dolor? anne corpus hoc ab anima ſeparandum, & in cineres redigendum? ô rem deplorandam? an grati illi oculi ſolis lumen non amplius poterunt intueri? ô calamitatem? aures hæ non amplius iucundiſsimo muſicæ ſono demulcebuntur? ô miſerum? lingua hæc obmuteſcet? itane pulmones, cor, manus agitari, caput quaquauerſum verti, membra ſentire, ac pedes ambulare deſinent? ô acerbum nuntium? Recordare igitur nouiſsima tua, & imprimis mortem, & vltimum hunc terminum. nam quemadmodum nihil eiuſdem memoria reperiri poteſt ſanctius ac melius, ita nec eiuſdem obliuione quidquam deterius aut damnoſius. Atque hoc vnum in primis Chriſtianus ille Heraclitus, Ieremiam ſignifico, in populo ſuo vnicè deplorauit, quòd nimirum rariſsimè aut nunquam mortis meminiſſet, *Sordes eius in pedibus eius, nec recordata eſt finis ſui.* Id ipſum & Iſaias de confuſione & iniquitate Babylonis aſſeruit plorans. *Et dixiſti: In ſempiternum ero domina, non poſuiſti hæc ſuper cor tuum, nec recordata es nouiſsimi tui.* Animæ peccatricis imaginem gerere videris infelix Babylon, quodque olim Propheta calidis lachrymis in re deplorauit, hoc in illa equidem deploro. Tranſeamus vlterius.

Thren.8. *Iſa.47.*

Quanta, putatis, fuit abominatio, quam Eze- *Ezech.8.*

Digitized by Google

chiel Propheta in templo olim vidit, quando ſenes tergum templo Domini obuertentes, verſus orientem reſpicientes, ac floſculos naribus applicantes conſpexit: at non minor, mihi credite, abominatio eſt, ac mera & intolerabilis ſtultitia, cum ſenes caneſcentes illi vertices, atque albentia tempora, qui iam ad occaſum vitæ vergunt, ad orientem reſpiciunt, ac iuuenum more laſciuiunt. Tolerandum quidem foret, ſi in flore adhuc ætatis conſtituti, aut iam pubeſcentes, ad orientem iuuentutis oculos conuerterent, atque eundem, quodammodo proni adorarent: ſed cana illa capita, & ſilicernia, qui tanto iam itinere ab aurora vitæ retroceſſerunt, morti vicini, & alterum quodammodo pedem in Charontis cymba habent, oculos ad orientem adhuc conuertere, verè deplorandum eſt.

Abominatio eſt, videre ſenes mortis immemores.

Atque hinc fit, quod templo ſancto tergum obuertant, Deum contemnant, ſanctaſque eius leges ac præcepta violent, & ſub vitæ terminum floribus ac corollis redimiti incedant, longius ſibi vitæ ſpatium pollicentes, vti ramuſculo naribus applicito manifeſtum faciunt. At conuerte ad occidentem oculos veterane ac rugoſe ſenex, noli coruum te fingere, ſcit te Proſerpina canũ, noli annos mentiri, ſed memorare nouiſsima tua, finis memento, teſtamentum conde, diſpone domui tuæ, ac tecum cogita, quam neceſſe ſit ad ſalutem mortis meminiſſe, ac quantam etiam vtilitatem adferat. Eſt hoc ſecundum concionis huius membrum, ad quod me iam accingo.

Mortem recordari, vtile eſt.

Huc accedit, quod continua mortis meditatio, præterquam quod hominibus ad ſalutem perneceſſaria ſit, infinita etiam commoda pariat. In

at. In primis autem peccato aditum occludit. Ita namq; id teſtatur in Collationibus Caſsinus, doctrina & vitæ ſanctitate inter ſæculi ſui ſcriptores perilluſtris: ait enim, in plurimorum Anachoretarum conuentu, in quo de tentationibus diaboli expugnandis, ac peccatis fugiendis deliberatur, vnum è ſenioribus dixiſſe, nullum aut ad tentationes Satanæ ſuperandas, aut ad vitiorum fugam, aſsidua mortis recordatione medium vel efficacius vel excellentius dari poſſe. Ac non præter rationem, ita namque ſentiunt ac docent omnes ſancti Patres, & imprimis Diuus Auguſtinus, qui quodam loco ait. *Nihil ſic reuocat à peccato, quã frequens mortis meditatio*, ac deinde Hier. *Memento mortis tuæ & nõ peccabis, qui enim quotidie recordatur ſe eſſe moriturum, contemnit præſentia, & feſtinat ad futura.* & epiſtola ad Heliodorũ: *Nil æque tibi proficit ad temperantiam omniũ rerum, quam frequens cogitatio breuis æui, & huius incerti: quidquid facis, reſpice mortem.* Egregia quidem hæc omnia, ſed quæ è pagano decerpta ſint horto, ex Epiſtola ſcil. XXV. Senecæ ad amicum Lucillium: ipſa autẽ epiſtola hæc trito huic Sapientis axiomati, *Memorare nouiſsima tua, & in æternum non peccabis* inniti videtur.

lib. exhortat.

Epiſt ad Cyprian.

Eccl. 7.

Et ſane frequens ac iugis mortis meditatio, peccatorum quædam mors eſt, ac præſentiſsimum aduerſus delicta antidotũ. Dicũtur ij qui à venenoſis ſerpentũ morſibus ſauciati ſunt, vnguine ex ſerpentũ adipe confecto ſanitati reſtitui. In animabus id locũ habere quis neget? dũ enim illæ à peccatis, quibus nulla vipera aut regulus venenoſior, ſauciatæ ſunt, ac vulnera, & morſus, feralis meditatione mortis, velut amaro quodã iure, tingũt, confeſtim perſanantur. Inſignẽ in hoc propoſitum allegoriã producam.

Simile.

Digitized by Google

Num.21. Iuſsit olim Deus, Iſraelitis Sinai deſerto commorantibus, ſerpentem quendam ęneum in medio caſtrorum in ſtipitem erigi, in quem ſi qui venenoſis ſerpentum morſibus ſauciati oculos conijcerent, protinus ſanitati integritatique priſtinæ reſtituebantur. Cuius allegoriæ moralis ſenſus hic eſt. Vult nimirum Deus Optimus Maximus, vt quamdiu in deſerto mundi huius commoramur, mortis viperam in altiſsimam animæ noſtræ ſedem ſuſtollamus: cuius tanta virtus eſt atque efficacia, vt, ſtatim ac nos peccata venenoſo ſuo afflatu lęſêre, ſi ad illam oculos conuertamus, ſubitò, non ſine aliqua miraculi ſpecie, ſanemur. Eſt hoc nempe & Sapientis conſilium: *Memorare nouiſsima tua, & in æternum non peccabis.* *Eccl.7.*

Mirabiles effectus qui ex mortis meditatione oriuntur

Sed parua ſunt quæ hactenus dicta ſunt, ſi cũ ijs quę mox dicturus ſum, conferantur: morbos enim qui nulla ſanari arte videntur poſſe, illa è veſtigio curat: cæcis quippe oculus adaperire, mentis conſtantiam phreneticis reddere, ad veri Dei cognitionem idololatras pertrahere, an non effecta quædam mirabilia ſunt ac miracula quædam omnem fidem ſuperantia? Ipſa autem finis vltimi conſideratio, cinerum perpetua meditatio, atque aſsidua originalis vilitatis memoria, omnia hæc, atque etiam longè maiora, in anima operari conſueuit. Quod pluribus iam demonſtrabo.

Ioan.9. Magnus ille mundi Æſculapius Chriſtus, viſum cæco nato volens reſtituere, non dictamnum quod ſaucijs ceruis medetur, non chelidoniam hirundinibus ſalutarem, non varia Pharmacopolarum collyria adhibuit, ſed expuit in terram, & fecit lutum ex ſputo, quod cæci deinde oculis ſuperpoſuit. Hoc vix malagma oculis adhibi-

Digitized by Google

abhibitum fuit, quin ſtatim iucundiſsimum & optatiſsimum cęli lumen cęperit intueri ipſum igitur lutum, ac vilis originis noſtræ puluis ſi cogitationum oculis adhibeatur, eoſdem quam primum perſanat, noſque ex cæcis reddit perſpicaciſsimos, & ex talpis lynces quaſdam viſus acutiſsimi, vt nos ipſos ſtatim agnoſcamus alterum eſt.

Solent peritiores medici, ijs quibus turbatũ & minutum eſt cerebrũ, vt ſunt amentes, phrenetici, lunatici, & calidis febribus laborantes, cęli mutationem conſulere, ac perſuadere, vt in patrium ſolum & locum originis, ad aliquod tempus, ſecedant. Ad horum autem imitationẽ prudentes animarum Archiatri, dum vident eas ambitione tumidas, luxu diffluentes, auaritia ſordidas, laſciuia inquinatas, (ô effrenẽ phreneſim?) conſulunt vt cælum mutent, vt in cinerum ſe regionem conferant, in qua & formati & nati ſunt: Illa porrò aeris & loci mutatio plus ſæpe prodeſt quam omnis exterior medicorum induſtria, aut medicamentorum varietas. Mortis memoria phreneticos ſanat.

Tertium hoc ſit. Naaman princeps militię regis Syriæ, Principi ſuo gratus & carus, quique ſummo apud omnes in honore erat, cum à lepra mundatus, & ab idololatria ad veri Dei cultum conuerſus eſſet, ne forſan in priſtinam ægritudinem relaberetur, aliud antipharmacum ab Eliſæo non petijt, quam pauxillum de terra Iſrael, quam ſatis habere virium ad timorem Dei, cognitionem, atque idololatriæ horrorem menti inſerendum arbitrabatur. Audite verba eius: *Obſecro, concede mihi ſeruo tuo, vt tollam onus duorum burdonum de terra: non enim faciet vltra ſeruus tuus holocauſtum, aut victimã diis alienis, niſi Domino.* Ecquid Spiritum ſanctum, ſacrarum litte- Mortis memoria idolatriæ horrorem generat. 4. Reg. 5.

BIBLIOTECA NAZ. VITT. EMANUELE ROMA

Digitized by Google

rarum auctorē hoc facto deſignare voluiſſe arbitramini? præter alia hoc ſane, nullum eſſe ad ſepelienda & euitanda peccata, quæ meræ vanitates ſunt, atque idolorum cultus, medium efficacius, quam per aſsiduam meditationem mortis, pauxillum, non dico terræ Iſraelitidis, ſed terræ è qua geniti & efformati ſumus, aſſumere ac perpendere præter terram nihil nos eſſe, & in terram iterum conuertendos.

O ſancta ac ter beata mortis meditaio! aliæ quin etiam tuæ ſunt vires, maior tua eſt potentia ac robur, maioraque adhuc edis miracula. Scire vultis, Auditores? illa, illa, mundi atque omnium rerum mundanarum contemptum generat. Fuit hoc olim iudicium Magni Hieronymi dicentis, *facile contemnit omnia, qui ſemper ſe cogitat eſſe moriturum*, idem & docet Gregorius li.16. Moralium c.16. ac Bernardus: *Monachus*, inquit, *tædio affectus componat ſe meditando ſupra petram in qua lauantur mortui, & cogitet apud ſe quomodo tractentur ibi ſepeliendi, quomodo nutet caput, cadant brachia, rigeant brachia, tibiæ iaceant: quomodo deferantur humandi, quomodo exponantur in tumulo: quomodo puluere contegantur, quomodo vorentur à vermibus, & quaſi ſaccus putrefactus conſumantur: Summaque eſt* Philoſophia, *meditatio mortis aſsidua.* Hanc *vbicunque perrexerit, ſecum portet, & in æternum non peccabit.*

Tom. 3. Epiſtol. ad Pau.

In ſpeculo monachorum.

Apoſtolus Doctorum omnium Doctor cum ad Corinthios ſcriberet homines natura ſalaciſsimos, (de quibus ait Strabo, fuiſſe apud eos fanum Veneris adeo locuples, vt plures quam mille habuerit ſacrorum famulas meretrices, quas deæ, viri knulieresque Corinthiæ dedicarant) vitiaque illorum euellere ac virtutes è cōtra inſerere, atque ſanctiorem neglecta lubricitate &

Lib. 8.

Geograp.

tate &

tate & libidinibus vitam eos vellet traducere, alio argumento non eſt vſus, nec aliud ijs præceptum tradidit, quam vt mortis memoriam cõſeruarent: *Hoc itaque dico fratres, tempus breue eſt,* 1. Cor. 7.
reliquum eſt, vt qui habent vxores tanquam non habentes ſint, & qui flent tanquã non flentes, & qui gaudent tanquam non gaudentes, & qui vtuntur hoc mũdo tanquam non vtantur, præterit enim figura mundi huius. Perſuadet ecce ſibi, mortis memoriam ad delicias voluptatesq́ eliminandas ſufficere.

Bartholomæus Tegius auctor noſtri tempo- lib. 2.
ris accuratus & diligens, hunc locum exponens ait, veteres, vt ad oculum demonſtrarent, quãtæ eſſet ad mundi contemptum ingerendum efficaciæ aſsidua mortis ipſius memoria, inter cætera hieroglyphica mortui cranium hac addita Epigraphe, *Cogitanti vileſcunt omnia,* depingere conſueuiſſe: innuentes, eum qui attentè mortẽ intuetur & cogitat, omnia facillimè contempturum. Vnde & magnus Gregorius, *Facile contẽ-* lib. 16. Mo. c. 13.
nit omnia, qui ſe ſemper cogitat eſſe moriturum.

Hinc & vetus quidã Philoſophus, cuius mihi modo nomẽ haud occurrit, quãuis de rei veritate nullus dubitẽ, dicere ſolebat, mortẽ omnium eſſe deliciarũ temperamentum, ac tantum animam per eandẽ ad omnium rerum, terrenarum contemptũ excitari, quantum eam tentationes earum affectu & amore deprimere ſolẽt.

Rerum omnium, fateor, obliuionem inducit mors, & vniuerſarum deliciarum nauſeam eiuſdem memoria; quotidiana namq́ fieri experiẽtia videmus, quomodo rei qui ad mortem condemnati ſunt, rerum ſuarum curã negligant, de amicis non ſint ſolliciti, de cultu corporis haud quaquam anxij, vt inculta barba & promiſſa coma in ſordibus volutentur, vnam ſibi mor-

tem ſemper ob oculos ponentes. Quid? an tu ô homo, tu inquam, qui à tanto iam tempore obſcuro mundi ergaſtulo detineris incluſus, atq; huius immaniſsimæ dominæ, carnis dico, vinculis innodatus, ab ipſis incunabulis ad mortẽ condemnatus es, inanias & mundi huius ludibria amplectêris; deque mundo adhuc cogitabis, cum tibi propediem moriendum ſit, ac proinde de morte potius cogitandum?

Fulgoſ lib. c.2. Platina in Celeſtino. III.

Addam hiſtoriam, quo maiorem adhuc tibi pudorem incutiam, è gentilium ſcrinijs deprõptam. Referunt Fulgoſus & Platina, magnum illum Orientis terrorem Saladinum, morti vicinum mandaſſe, vt ſtatim ac ſpiritum exhalaſſet, induſium quoddam vile in exequijs ac pompa funebri, in pertica geſtaretur, & ſimul inclamaretur. Ecce Saladinus, totius olim Orientis terror, atque Aſię dominator, ex omnibus quas retulit victorijs, ex omnibus quæ acquiſiuit trophæis, lacerum hunc & vilem panniculum ſecũ defert. Erat, erat, mortis ac nouiſsimorum memoria, quę hunc omnium rerum contemptum & abdicationem in eo excitauit.

Mors Alexandrum regnis cedere coegit.

Simile quid in Machabæorum libris legere videor. Magnus Alexander, horrendum illud belli fulmen, qui per totum terrarum orbem victricia ſigna circumtulit, poſtquã iam plurimos triumphos egiſſet, multas gẽtes & cultu & natione barbaras profligaſſet, tot regna & prouincias euertiſſet, morti vicinus & fato iãiam cõceſſurus, vocatis ad ſe purpuratis atq; optimatibus ſuis, ijsq; ac toti ſimul orbi valedicẽs, regnũ diuiſit, ac ſingulis ſingulas partes aſſignauit. Verba ſcripturæ hęc ſunt: *Et factũ eſt, poſt quã percuſſit Alexander Philippi Macedo, qui primus regnauit in Græcia egreſſus de terra Cethim, Darium Regẽ Perſarũ & Medo-*

1. Machab. 1.

& Medorum: conſtituit prœlia multa, & obtinuit omnium munitiones, & interfecit reges terræ, & ſiluit terra in conſpectu eius: & poſthæc decidit in lectum, & cognouit quia moreretur, & vocauit pueros ſuos nobiles, qui ſecum erant nutriti à iuuentute ſua, & diuiſit illis regnum ſuum, cum adhuc viueret. Ecce, mortis memoria ac vehemens eiuſdem apprehenſio, potentiſsimum hunc Monarcham honoribus vltro coegit cedere, atque omnibus regnis, quæ tanto ſudore, labore, tot præliis & periculis ſibi pepererat, in momento valedicere.

Qui de animalibus ſcripſere tradunt, hirudines, ſi corpori humano, cui ad noxium humorem exſugendum impoſitæ ſunt, nimis tenaciter adhæreſcant, ac nulla ratione auelli queant, quamprimum decidere, & deſinere ſugere, ſi cineribus caput perfricetur. Hirudines vos eſtis, ô peccatores, qui noxium vanitatum & voluptatum ſanguinem, in corrupto mundi huius corpore nimis auide exſugitis & imbibitis, adeo vt nulla auelli ratione poſsitis: ſed ſi mortis cineres capitibus veſtris inſpergeretis, exſugere deſineretis, ac nefariis cœptis ſine dubio deſiſteretis. Ipſa namque mortis meditatio, & ſtultus ac perditus nimis erga mundum affectus in vna morari ſede, ac pariter conſiſtere nequeũt. Docuit hoc me Pſalmographus, qui de Iudæis in Chaldæam captiuitate Babylonica abductis ait, eos cum ab alienigenis ad patrios pſalmos decantandos inuitarentur, reſpondere ſolitos, *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?* Quod enim peregrini eſſent, & in aliena regione verſarentur, è qua quotidie emigraturos ſe ſperarent, hinc fiebat, quod nullis voluptatibus, deliciis, delectationibusque afficerẽtur, at vitã in lachrymis ac perpetuo luctu mœrendo

Hirudinũ natura.

Pſal. 136.

rendo tranſigerent. Conſidera tecum ipſe interdum ô homo, te hoc in mundo, non ſecus atque Hebræos in Chaldæa, captiuum & velut in terra exilij verſari, ſub horrido, & immiti cęlo conſtitutum, è qua certus es, aliquando tibi eſſe diſcedendum: cogita, mortem luculentum aliquando de te triumphum acturam, quod ſi feceris, certo certius mihi perſuadeo alios te profecto mores aſſumpturum, in alium virum mutandum, non riſu & deliciis diſſoluendum, & omnem à te voluptatem heroica quadam animi conſtantia ablegaturum.

Dan.14. Daniel regiorum ſomniorum interpres, & Prophetarum omnium facile Princeps, fanum Beli cum cribratis cineribus conſpergeret, impoſturas ſacrificulorum & emẽtitum idoli cultum facile detexit. Docet hæc hiſtoria, nos ſi mortis cineribus memoriam conſpergamus, verſutias carnis & ſatanæ iniquitatem, qui idoli mundi huius miniſtri ſunt, facili negotio detecturos.

Cineres mortis vtile remediũ ſunt aduerſus mundi vanitates:

Lactantius refert adhæc, morſos à viperis, qui vt plurimum emoriuntur, perſanari ſi earundem cineres plagæ applicentur. Quas nobis plagas, ecquæ animæ vulnera infligunt ambitio, ſuperbia ac mundi vanitas? quam crudeles hæ ſunt viperæ? quibus ſi mortis cineres confeſtim apponantur, omnis ſine mora læſio perſanatur. Audite porro vt morbi remedium ſuggerat Eccleſiaſtes, dicẽs, *Memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis*: id eſt, ambitiones tuas, & honores cineribus conſperge, & omnibus de liciis, voluptati, vanitatique nuntium remittes.

Eccl.7.

Quid ſi dixero, ad ſolum cinerum conſpectum dæmones fugari, eorumque machinationes,

nes,& molimina ſubuerti ? Nam vt Albertus Magnus,curioſus ille naturæ arcanorum indagator,tradidit,nũquam amplius coruos ad nidum reuerti,ſi cineres aut fracti vitri pulueres eidem inſperſos viderint:ita dico, Satanã tartareum illum coruum,fuligine infernali nigricantem,nunquam amplius in corde noſtro nidum ſibi aut domicilium paraturũ, ſi idipſum ſemel cineribus,in quos poſt vitæ exitum redigendi ſumus,conſperſum viderit, ac vitri fragmina in eo repererit; id eſt, ſi fragilitatis humanæ (qui non niſi vitrei ſumus,quin & vitro fragiliores,teſte Auguſtino. *Nonne fragiliores ſumus quam ſi vitrei eſſemus vitrum enim et ſi fragile eſt, tamen ſeruatum diu durat,*)meminerimus.Quantum igitur commodum animabus noſtris generas ô iucunda ac triſtis mortis reminiſcẽtia! at longe maior tua eſt fortitudo & vires longe maiores quippe quæ omnia deiicias,peſſundes, & in fruſta comminuas,mundum, peccata, ac diabolicos impetus.

lib. de Vegetabilibus.

In ſermonibus.

Dauid ouium quidem paſtor,ſed animo gigas,propriis Goliadam Philiſtæum armis confecit,Saulem quoque non aliter debellauit,qui nimirum proprio enſi ſuperincubuit. Omnes, mihi credite,Chriſtiani Dauidi huic ſunt perſimiles, qui nimirum duos aduerſarios tergo ſemper & capiti ſuperimminentes timere debent Goliadam nimirum,id eſt, mundum, & atrocem quẽdam ac ſanguinarium tyrannum, id eſt, Satanam? ac de vtroque victoriam referre poſſunt,ſi mortis & cinerum,quę horũ arma ſunt,memoriam in manus ſumpſerint.Certam autẽ nobis victoriam ſapiẽs ſpondet.*Memorare nouiſſima tua, & in æternũ non peccabis.* Ad hæc ipſa mortis recordatio peccatũ penitus exſtinguit & ſuf-

2. Reg. 17.

Eccl. 7.

& ſuffocat, adeo vt nequaquam fieri poſsit, quemquã à virtutis tramite deflectere, ſi mortem & nouiſsima ſemper præ oculis habet. Ipſa namque mors præſentiſsimum aduerſus venenatos peccati morſus remedium eſt. Hinc ſpeculum illud patientiæ Iob, omniumque afflictorũ anteſignanus saniẽ & vermes exulcerato corpore erumpentes, vt ſcriptura ait, teſta radebat. Quæ verba magnus Pontifex Gregorius interpretatur ait, nos, ſi originis ac noſtri Eſſe, quæ teſta fragili fragilius eſt, conſiderationem in manus ſumamus, & terræ noſtræ, mortis, ac ſepulchri nunquam non memores ſimus, vermes & peccatorum (quæ meræ ſordes ſunt, animabus noſtris innaſci ſolitæ) ſaniem facile deraſuros, animamque ab omni prorſus labe contagioque mundaturos.

Iob. 2.

Lib. 23.

Refert Ammianus, apud barbaras quaſdam gẽtes veneni cuiuſdam genus reperiri, quod oleum incendiarium appellant, cuius tanta eſſe fertur virulentia & peſtis, vt quodcunque tandem membrum attigerit, ipſum confeſtim, occulta quadam ratione, non ſine exiguo cruciatu & abſque vlla exſtinguendi ſpe, ardeat: nam quo plus aquæ affunditur ad reſtinguendum, quo & incendium magis magiſque inualeſcit. Vnum porro aduerſus vehementem hunc æſtũ remedium eſt, ſi terra & cineres flammæ inijciantur. Veneno huic quin peccata comparemus, quæ virus quoddam lethale ſunt & oleũ quoddam incendiarium. ita namque illa in ſacris voluminibus appellantur, *Oleum peccatoris, non impinguet caput meum*, & apud Hebræos, *Oleum autem veneni*; virtus inquam, quod animas ſimul & corpora incendat. Cui incendio reſtinguendo nullum aptius aut conuenientius remediũ excogi-

Pſalm. 140.

ꝛcogitari queat, quam ſi vtraque terræ & ci-
ꝛrum fatalium cogitatione reſpergantur.
'am à longo iam tempore dixit Sapiens, *Re-*
rdare nouiſsima tua, & in æternum non peccabis. Eccl.7.
Ipſa inſuper mortis recordatio humilitatem
:nerat, & animas intra moderationis limites
ɔntinet, ne ſublimius euolent, ſeſeque æquo
ꝛrant inſolentius. Quis enim eſt, qui propoſita
ɔi originis vilitate naturaque in cineres diſſol
:nda non humiliter ac demiſſe ſeipſo ſentiet?
ıis inquam eſt qui ad ſublimia & ſupra ſe, po-
a aſpirare audeat, cum moriturum ſe inque
ıluerem redigẽdum, cogitabit? Hoc namque
ıum ſapiens ad ſuperbiam hominum retun-
:ndam humilitatemque mentibus inſeren-
ım adhibuit, dicens, *Quid ſuperbis terra & cinis.*
ıaſi diceret, Homo qui in tãtum te iactas, qui
leo ſplendide & magnifice te geris, ſuperbis,
inſoleſcis, cogita, terram, cinerem te eſſe, pul-
rem, putredinem, & merum nihil, & non du-
to fore, quin alas tuas breui ſis contracturus.
ıde Poeta quidam.

Mortis memoria animũ humiliat.

Eccl.10.

Quid cinis & puluis, quid ſordida terra ſuperbit?
Cum redit in cineres, quod fuit ante cinis?

Pauus, quo nulla auium pulchrior aut ele-
ntior, nulla quoque ſuperbior cum pennarũ
men explicat, cum plumarum ſinuoſa volu-
ına latius extendit, nimirum quomodo ſui i-
ıus pulchritudine delectetur, vt in ſeipſo ſu-
rbiat. Verum quamprimum vt oculos in ter-
m dimittit, ac pedum deformitatem intue-
r, erubeſcẽs, pennarum ſyrma ſenſim dimit-
, ſuaſque merces, quas ſpectandas propoſue-
t colligit. Non ſecus quoque ipſe homo inter
teras creaturas nobiliſsimus, pulcherrimus,
nul etiam inſolentiſsimus, cum vanitatis a-
las

Simile.

Digitized by Google

las explicat, adeo, viſo conditionis ſuæ ſplendore, gloriatur, nihil vt eo aut vanius aut inſolentius eſſe videatur: ſed ſi oculos in terram deijciat, pedeſque contempletur, finem, inquam, ſuum; mortem ac cinerum turpitudinem cernat, ſtatim profecto ſeſe recolligit, ac ſubmiſſius de ſe ſentit.

Leuit.3. Quoniam vero de auibus mentio incidit: iuſſit olim in Leuitico Deus, vt auibus in ſacrificium offerendis prius plumæ euellerentur, eæque in locum in quo cineres coaceruabantur, proiicerentur. Quale porro hoc myſterium eſt? videor audire qui mihi dicat, & homines de numero volatilium eſſe; clamat enim Pſaltes, *Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo?* *Pſalm.54.* Honores, dignitates, diuitiæ, luxus & vanitates, annon pennæ quodãmodo ſunt, quibus in altum ſuperbiendo efferantur? verũ quo ſubmiſſe de ſeipſis cogitarent ac ſentirent, iubet Deus, vt alæ iiſdem præſcindantur, ipſæque pennæ cum mortis cineribus permiſcerentur. Vnicũ quippe remedium, quo animæ ſuperbientis impetus retundatur, Deoque in humile ſacrificium fiat, eſt, mortis memoria plumas & mundi vanitates condire ac temperare.

Factum Agathoclis vt ſubmiſſe de ſeipſo ſentiret. Agathocles, qui ex figuli filio ad Siciliæ regnũ euectus eſt, figlina ſemper vaſa ſibi in menſam inferri vna cũ aureis & argenteis volebat, ne forſitan ob lætioris fortunæ auram extra mẽtis ſtatum abriperetur, vitęque prioris eum caperet obliuio. Non peccaret, meo iudicio, homo ad honores & dignitates ſubuectus, ſi Agathoclis exemplo, ne ſuperbia & elatio locum in eo reperiant, vtque primæ paupertatis meminerit, inter aurum & diuitias, vas quoddam è terra compactum animæ menſæ inferret; id eſt, cineres

neres ſibi proponeret in quos redigẽdus eſt, & rrã & lutũ è quo cõglutinatus, quo ita ſemper tra rationis ac tẽperantiæ limites remaneret; miniſceretur, inquã, figuli ſe filium eſſe & Ada i ſtirpe, qui Protoplaſtus nominatus eſt, ꝓgeitũ: itaq; fiet vt humilius de ſe cogitaturus ſit.

Scribit in epiſtolis Hieronymus, fuiſſe olim omæ conſuetudinem, triumphantibus, cum adriiugo veherentur curru, inter lætas acamantium voces, atque exultantis populi ap auſus, mortem in memoriã reuocare. Qui em triumphabat, trabea indutus, coronis remitus, & victoriis turgidus, currui inſidebat, q; à tergo imminebat qui diceret, *Hominem & ortalem te eſſe memineris.* Permiſcebant ſcilicet ortis memoriam triumphali gaudio, ne ſumus ille honor ac dignitas, cui par vix reperietur, eos cogeret inſoleſcere. O conſuetudinẽ prædicandam! ſciebant ſiquidẽ Ethnici noſsimorum recordationem ac pręſertim mor, noſtrique cognitionem, ad animas humiindas per multum momenti afferre. Mortis memoria etiã apud Romanos triumphantes in vſu erat.

Dauid qui ex humili ouiũ paſtore rex Iſrael nſtitutus eſt, idipſum in Pſalmis aperte conluit, dicens, *Non apponat vltra magnificare ſe ho ſuper terram*, vel, vt Hieronymus ad Hebraim veritatem tranſtulit, *Non apponat magnifie ſe homo de terra.* Idem vates, cum cauſas exneret, ob quas tam multi vento ſuperbiæ aorſum raperentur, inter cæteras hanc addit, od nullus omnino nouiſſimorum recordatur; *Non eſt reſpectus mortis eorum, ideo tenuit eos erbia* : ſi enim vel ſemel eandem mentibus ſculperent, inque omnib. præoculis haberẽt, tantũ credo humiliarentur, vt ad intimũ vſe terræ centrum ſe dimitterent: Viuat igitur mortis *Pſalm. 9.* *Pſalm. 72.*

mortis memoria, viuant & triumphent cineres, viuat ſepulcri ac nouiſsimorum recordatio; nihil enim eadem vel ad ſalutem vtilius vel magis neceſſarium haberi poteſt, nihilque eſt ad quæ vehementius aut magis vos adhorter. Quamobrem finem veſtrum ante oculos habetote, mortuos conſulite, ſepulchris loquimini, cœmiteria accedite, videte & inſpicite aceruos illos, & vt ita dicam, oſsium horrea, videte putiſcentia illa corpora taboque diffluentia, ac cineres illos ſepulchrales accuratius intuemini, ſiquidem, vt Chryſoſtomi verbis vtar, in illis cernetis naturam dilapſam, corpora corrupta, oſſa in puluerem redacta. Cæmiteria adite, conſiderate, quis ſit ſapiens, quis ſtultus; quis imperator, quis miles; quis Dominus, quis ſeruus. Vbinam ſunt flores adoleſcentiæ? in ſepulchris; vbi ſerenitas frontis? vbi vultus lætitia? faciei maieſtas? verborum nectar & dulcedo? morum venuſtas ac decor? nonne omnia cinis, vermis & putredo? Ad hanc ipſam ſancti viri meditationem vos hodie inuito, Auditores; hoc vnum vos ſemper ob oculos habere velim! quapropter *Memorare nouiſsima tua, & in æternum non peccabis.* Eccleſ. 7.

Tu vero pater omnipotens, bonitas infinita, & exuberantiſsime fons bonorum, qui ad hoc ipſum per Sapientem omnes adhortatus es, noſtros quæſo, oculos reuela, & omnem ab iis caliginem remoue, quo ipſum agnoſcere; intellectum, vt intelligere; memoriam autem, vt eius meminiſſe valeamus. Vnica hæc in poſterum noſtra ſit meditatio, cura, ſtudium, oculorum intuitus, deliciæ, animarumque perpetuum exercitium. Fac, obſecro, auctor vitæ ac mortis triumphator, vt mortem ſemper ante oculos habea-

Digitized by Google

ıbeamus,non niſi de morte ſermones miſcea-
us,aliud quam mortem non meditemur, v-
ım mortem ſpiremus,ſpectemus, atque in eā
lam omnia ſtudia dirigamus. Deinde cōcede
lulcıs animarum ſponſe,memoria mortis ita
rmoueamur, vt ſeculi vanitatibus valedi-
ntes,peccata fugientes,humilitatem ſpiritus
ipiſcentes, ita in hac vita mori diſcamus, vt
altera te concedente ſempiternum viuere
ſsimus,æterna beatitudine perfruentes : ad
am conducente nos Patre & Filio,& ſpiritu
ıcto,nos peruenturos ſperamus. Amen.

ERIA SECVNDA POST DOMINICAM I. ADVENTVS.

QVID SIT MORS.

morare nouiſſima tua,& præſertim quid ipſa mors it,& in æternum non peccabis. Eccleſ.7.

FIGVRA.

D Aniel Propheta cum Suſis,quæ totius Per- Dan. 8.
ſiæ metropolis eſt, ageret, prodigioſum
endam arietem, duobus inſtructum corni-
;,ac per quatuor mundi plagas curſitantem,
mnibus quæ in orbe erant animalibus in-
antem vidit. In petulco hoc ariete mortis
ıi imaginem videor intueri,quæ duobus mi
ıns cornibus, fato inquam violento & na-
ali,toti omnino orbi imperans,inſultans ac
ninans,omnes quos in mundo reperit ho-
ıes,animalia inquam rationalia,ad terram
ıcit & proſternit. O monſtrum horrendum, 3. Ethicor.

Mors horribilis eſt. informe ingens! ô pernicioſe & ſternax aries! ô bellua rabie ac furore percita! Hanc vobis hodierna die pluribus deſcribere ac natiuis coloribus depingere decreui. Sed prius ſanctiſsimi Spiritus opem, idque glorioſæ virginis interceſsione, imploremus, quamobrem Gabrielis eam Paranymphi verbis ſalutemus. *Aue Maria.*

Peripateticorum Princeps Ariſtoteles, cum mortem deſcriberet, deque eius violentia loqueretur, nam omnium terribilium terribiliſſimum & teterrimum appellare non dubitauit. Et non ſine ratione, triſti hoc & ferali ſchemate horrendam ac ſæuam hanc Parcam produxit; ſicut enim nihil vita eſt carius aut iucũdius, ita quoque nihil morte tetrius aut horribilius. Et ſane ſi ea fugere ſolemus quæ noxia ſunt, mortem imprimis, quæ noxia eſt vt quæ maxime, fugere & abhorrere par eſt, cum illa parentes, amicos, bona, facultates, vitam denique ipſam violenter auferat, & inuitis quodãmodo extorqueat. Tanta quoque eiuſdem feritas eſt ac truculentia, vt vniuerſa eam natura rerum perhorreſcat, ac nullum etiam, vel exiguum, reperietur animalculum, quod non occulto Dei naturæque inſtinctu mortem horreat, & omni ſe ratione aduerſus hanc bellatricem tueatur; omnia nimirum naturæ arma adhibendo, vt vitam ab iniuria ac periculo propulſet.

In Apopht. Braſidas Lacedæmoniorum dux, referente Chæronenſi Plutarcho, quodam tempore carycas comedens, murem inter eaſdem reperit; qui cum digitum eius præmordiſſet, fugit: Braſidas autem ad ſuos conuerſus dicere cœpit, Ecce, quid non faciat mortis timor; videte, vt etiam puſillis animalculis ſtimulum & audaciam ſugge-

ggerat, vt ſe etiam aduerſus homines defen-
nt. Vt paucis concludere merito poſsim, mor
nihil eſſe horribilius, terribilius aut formi-
bilius, eamque monſtrum quoddam infor-
e eſſe, ac crudelem animarum carnificem. I-
a namque eſt tartarea illa Proſerpina, quæ fe-
les illas ſorores, vitæ humanę penſa trahētes,
n per occupatas habet, at nunquam vacare ſi-
t. Ipſa eſt barbara illa ac ſæua leæna, quæ à tot
m retro annis & ſæculis, per huius mundi a-
ros diſcurrens, ſine vlla miſericordia aut cle-
ientia, quidquid vitam nactum eſt, occidit, in-
erimit, trucidat. Ipſa eſt crudelis illa Megæra,
eterana illa ac verſuta venefica, quæ iā à quin-
ue annorum millibus, ſine omni vita viuit, ſi-
ie regno dominatur, mille latrocinijs, homi-
idijs, incendijs & parricidijs nobilis. Eſt deni-
ue fera illa ac peſtilens bellua, quæ ſtatim vt
n orbem terrarum ingreſſa eſt, eundem tabo &
contagio miſerum in modū infecit ac perdidit.
Ita namque locutus eſt Paulus: *Per vnum homi-* Rom. 6.
*nem peccatum in hunc mundum intrauit, & per pec-
catum mors, & ita in omnes homines mors pertran-
ſiit.*

Baſiliſcus vt Phyſici, & S. Bernardus ſermo-
ne in Pſalmum, *Qui habitat in adiutorio*, tradunt,
ſerpentis quoddam genus ēſt adeo virulentum
& peſtilens, vt ſolo etiam intuitu intuentes e-
necet, ac mori cogat. Huius naturam ipſa i-
mitatur mors, quæ etiam longe venenoſior eſt:
nā ſtatim vt infelici peccati aluo egreſſa eſt, in-
felicem & incautum Adamum peſtifero ſuo
intuitu infecit ac mori coegit, ictuque quodam
inexſpectato omnem eius poſteritatem in pa-
radiſo terreſtri vulnerauit. An non creditis?
ſed ſcriptum eſt, *In quo omnes peccauerunt.* O Rom. 5.

venenum, ô luem, ô ſtragem! in hodiernum vſque diem vulneris illius cicatrices ac notas geſtamus.

Mendaciorum concinnatores Poëtæ, Pandoram quandam finxerũt, quæ miſeriis & calamitatibus, quas quotidie nimis, heu! frequenter experimur, ianuam reſerarit, ac mille ærũnarum, malorum morborumque plauſtra in orbem inuexerit. Hoc quidem fabuloſum & commẽtitium; certum tamen & indubitatum eſt, mortem, peccato genitam, veram quandam pandoram eſſe, quæ quoddam malorum diluuium & iliadem in hunc mundum inuexit, interque homines, rabiem, paſsiones, cædem, ignem ac ferrum, infelici, proh! ſemine ſeminauit: Ad hæc priora adiungo, ipſam, veterem illam Amazona & efferam bellatricem eſſe, quæ tot præliis interfuerit, tot expeditiones confecerit, quæque ſemper victrix euaſerit. Quod pluribus iam demonſtrabo.

Mortis victoriæ.

Gen.7. Diluuii tempore, licet inuſitata quadã magnitudine & coloſſea ſtatura viri hinc inde orbem incolerent, vniuerſum nihilominus orbem expugnare ac peſſundare non dubitauit. Et de facto, quadraginta dierum ſpatio tanta eundem vehementia aggreſſa eſt, vt ipſum & vniuerſos ipſius incolas à maximo vſque ad minimum, ſine vllo pietatis intuitu, octo tantum animabus arcæ præſidio ſeruatis, internecione deleuerit. Multis deinde poſtãnis nauale quoddã prælium adornans, Aegyptiorũ copias tanto furore inuaſit, vt omnes vna cum Rege Pharaone, rubro mari, veluti naufragi, ſubmerſi miſerrime interierint, vt qui cladis nuntius foret, nullus ereptus ſit. Vt interim hic taceam, quod multis ante annis integram prouinciam & quin-

Exod.14.

v.17.

& quinque florentiſsimas ciuitates primo impetu expugnarit, inque cineres redegerit, omnibus incendio, præter Loth cum ſuis ab Angelo eductum, conſumptis. Vultis plura? Videte quęſo, vt illa furiis & minis accincta, Dauidis regnũ ſtricto ferro ingrediatur, vt vnico momẽto ſeptuaginta hominum millia peſte & contagione exſtinguat. Inde mecum in Sennacherib regis Aſſyriorum caſtra proporate, atque ibi videbitis, vt nocte vna centum octoginta quinque bellatorum millia ad orcum mittat. An nõ hæ terribiles quædam victoriæ ſunt? annon ipſa furibunda & truculenta bellatrix? Modo quidem non niſi velitatur, ac leuia quædam prælia conſerit, quamuis ſemper victrix abſcedat, ſed in mundi fine tam cruentum mouebit prælium, vt omnia ſit euerſura & vnico momento deſtructura: nam *quis eſt homo qui viuet, & non videbit mortem*? O crudelitatem & tyrannidem inauditam! hem quam horrenda ipſa mors eſt! tanta namque eius immanitas & rabies, vt ſapiens dicere non ſit veritus, vnicam eius recordationẽ ſufficere, ad homines à peccatis retrahendos. *Recordare nouiſsima tua, & in æternum non peccabis.* Quæ verba vt melius & accuratius vobis exponam, quid ipſa mors ſit, pluribus demonſtrabo, ac deinde quænam eius potentia & robur. Veſtris materia hęc digna futura eſt auribus, modo benignas mihi eas accommodetis.

2. Reg. 24.
4. Reg 18.
Iſai. 38.
2. Paral. 32.
Pſalm 88.
Eccl 7.

Principio igitur, ipſa mors, vt ad viuum eam delineem, ac ſuis coloribus depingam, vitæ eſt inimica & penitus contraria, mera quædam priuatio, merum nihil, & chimæra quædam mentis imaginatione concepta. Eſt furia quædam infernalis, crudelis, immitis, variis vene-

Quid ſit mors.

nis imbuta, à primo ortus ſui tempore ſanguini *Sapient. 2.* & ſtragi aſſueta. Eſt ſatanæ filia, ſed per eius inuidiam concepta: nam *inuidia diaboli mors intrauit in mundum.* Infœlix profectò filia, multis infœlicitatibus ac malis ſtipata, doloribus & ærumnis inſtructa, morbis accincta, ac nonniſi cladem & perniciem ſpirans, eſt crudelis illa carnifex, quæ ſtatim vt infelix ac funeſta illa ſententia aduerſus primum præuaricatorem in paradiſo lata eſt, nunquam non cruces erexit ad illaqueandum, nunquam non rotas compegit, ad crurifragium, ſemper ignes ſuccendit ad incendendum, ſemper arma cudit ad occidendum, ſemper & vbique theatra conſtruxit ad ſontes & inſontes capite truncandos; nũquam denique non varia ſupplicia excogitauit, ac tormenta adinuenit, ad miſeros mortales torquẽdos & cruciandos.

Mors quoque eſt crudelis illa grando & communis mũdi calamitas, quæ agros eiulatu, domos luctu, cœmiteria complet oſsibus, & cineribus, quæ colonis rura, vrbes ciuibus viduat vt dicere liceat, *nunc cinis eſt vbi Troia fuit.* Eſt etiam inhumana illa & barbara bellatrix, pacis inimica, quæ inimicitias cauſatur, & lites fouet, quæ diuortia ſeminat, quæ ſacra illa connubia, quibus anima corpori ſociata eſt, violat ac diſſoluit; vinculum illud indiſſolubile violenter abrumpens, corpus quidem hic in terra retinens, in altero vero mundo animam innumeris periculis exponẽs. Adhæc, vt melius philoſophemur, mors eſt inexorabilis & implacabilis illa Parca, quæ poſtquam variis nos in lecto doloris infirmitatibus afflixit, & tantum non confecit lento nos quodammodo igne excoquens, tandem penitus enecat ac miſerum in

modum

modum ſuffocat,nudos denique in altero ſiſtit mundo. Docuit me hoc Eccleſiaſticus, *ſicut egreſſus eſt nudus de vtero matris ſuæ,ſic reuertetur, & nil auferet ſecum de labore ſuo*. Et expoſtulationem hanc tandem concludens ait, *Miſerabilis prorſus infirmitas,quomodo venit,ſic reuertetur*. Miſerandi huius caſus acerbiorem nimium quantum etiam deplorauit Iob,dicens, *Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc*. Eccl. 5. Iob. 1.

Nondum intellexiſtis, Auditores, quid ipſa mors ſit? dicam apertius, ipſa eſt nobilis illa prædatrix quæ nos deſpoliat,denudat,ac facultates noſtras deprædatur, quæ poſtquam mille nobis plagas, & quidem lethales inflixit, ferali tandem capulo nos includit. Et ſane eſt famoſa illa prædatrix quæ præter aurum, vitam quoque mortalibus eripit, ac nudos omnino mediis in calamitatibus deſtituit, quod ex Amos Propheta hauſimus, dum ait, *Nudus fugiet illa die*, id eſt, lugubri illa ac tragica die miſerũ hocce corpus nudum omnino fugam capeſſet. Michæas verò funeſtum hunc caſum animo voluens, huic ſe prædatrici in prædam ſeruari, ab eaque deſpoliandũ ingemiſcit, *Vadam ſpoliatus & nudus*, quaſi diceret, Quid? tãtane tua futura eſt feritas & truculentia, ô prædatrix, vt me deſpolies, ac nudum demittas? adeone crudelis & effera exiſtes, me vt inſtar militis exarmati in alterius mundi regionem audeas inopem remittere? ſed deſine lamentari, Michæa, & audi, vt ſententiæ tuæ accedat & Iob, *Diues cum dormierit nil ſecum auferet*: bene dicit *nihil*, quia nec aurum, nec argentum, non gemmas, non diuitias, ſed nihil penitus: non robur, non venuſtatem, non honores, non dignitates, nec quidquam omnino præter vilem panniculum. Hîc, hîc Amos 2. Mich. 2. Iob. 27.

Iob.16. repetendum eſt, quod olim miſer ille ac nudus Iob ærumnis exſaturatus ſæpius repetebat, *Ego ille quondam opulentus, repente contritus ſum, tenuit ceruicem meam, confregit me, poſuit me ſibi quaſi in ſignum.* Vnica ſcilicet mors hanc mihi calamitatem ſuperinduxit, vita ſimul, deliciis me priuauit, meque vnum ſibi videtur delegiſſe, in quē omnia furoris ſui iacula detorqueret. O crudelitatem, ô tyrannidem, ô prædas! At nondum hic finis.

Mors, vt ad viuum magis adhuc exprimatur, eſt voluptatum omnium finis, deliciarum terminus, ac mundi valedictio: mors eſt geminorum illorum, animæ videlicet & corporis, à ſe inuicem ſeparatio, eſt microcoſmi huius ruina, naturæ euerſio, carnis huius tenellæ corruptio ac deſtructio. Dixit quidem olim Ariſtoteles; materiam omnis corruptionis eſſe principium, at ſi hoc ipſum de morte dixiſſet, melius profecto mea quidem opinione, veritatis ſcopum attigiſſet, ipſa namque velut quidam fons eſt & origo omnis corruptionis naturalis, quid enim eſt in mundo quod illa non deſtruat, corrumpat, ac denique euertat? Ipſa eſt quæ membra motu, vi ſenſitiua ſenſus, capillis caput, calore vegetatiuo hepar, calore vultum, ac linguam loquendi facultate priuat: Vnde de ſe apud poëtam gloriatur. 9. Phyſ. 11.

Priuauique manus ſceptris, diademate crines,
Os verbis, & luce oculos, membra omnia motu.

Ipſa eſt, per quam & propter quam omnes dignitates, & beneficia opulenta finem accipiunt, in qua diuitiæ atque adeo quidquid poſsidemus terminatur, in qua denique vita eſſe deſinit. Mors ad hæc, ô iudices qui iudicatis orbem, eſt omniū controuerſiarum finis, omniū cauſarum

rum vltimum, ipſa eſt duorum illorum decretorum, quæ vere ſanguinea ſunt, & amara, aduerſus Adami poſteritatem latorum, & in Geneſim, velut in regiſtrum relatorum, executio: quorum primum eſt, *In quocumque die comederis, morte morieris*, alterum verò, *Puluis es & in puluerem reuerteris*. Executio, inquam, cui nullus omnino refragari queat, decretâ, in quibus nullâ erroris commiſsi fiat mentio, & in quibus iuridicè agere non liceat. Ipſa eſt, ô Iureconſulti, vltimum litium tribunal, quæ deceptationibus veſtris ſilentium imponet, in qua vos certum eſt cauſa caſuros, ita vt ne hiſcere quidem contra auſuri ſitis, & debitum naturaliter vobis annexum perſoluturi. Ipſa eſt, ô cauſidici, forenſeſque rabulæ, praxeos veſtræ euerſio, omnium vitiligationum veſtrarum terminus, vbi nimirum cauſidico non erit opus, ſed ſuas quiſque partes agere, ac tueri debet. Ipſa eſt, ô mercatores, omnium mercium proſcriptio, omnium officinarum direptio ac præda, ipſa eſt bonorum ceſsio, ac mera diuitiarum vorago & naufragium. Ipſa eſt venuſtatis veſtræ, ô mulieres, defloratio, vanitatum & ineptiarum deprædatio, omnis mundi ablegàtio, atque vniuerſæ ſtultitiæ dementiæque concluſio. Gen. 2. Gen. 3.

Præterea, ô anima mea, ipſum mori, eſt palatijs, ac ſuperbis & inſanis ſtructuris valedicere; diuitias ac facultates omnes deſerere, liberos cariſsimos & iucundiſsimos relinquere, delicijs voluptatibuſque ſpoliari, ſocietatibus ac contubernijs ſodalium, etiam maximè neceſſariorum, in æternum priuari. Hinc ad Heliodorum Hieronymus, *O mors quæ fratres diuidis, & amore ſociatos crudelis ac dura diſſocias.* Perganius, Pſal. 48. mori etiam, cogites anima, eſt ſe ad iacendum

ſub duro ſaxo componere, idque in æternum, & perpetuo, nã *ſepulchra eorum domus in æternum.* Mori etiam, eſt ex hoc mundo, ſine vlla amplius huc redeundi ſpe diſcedere. Dicitur enim, *Spiritus vadens, & non rediens*, eſt vermibus epulum parare, bufonibus menſam inſtruere, ac noſtra hac carne tetros paſcere ſerpentes. Mori adhæc, eſt in longinquam regionem ſecedere, incognita adire loca, loca, inquam, quæ nunquam priùs anima adijt, adeo vt ignoret, apud quos ei ſit diuertendum, vtrum apud ſuperos, an apud inferos ei manendum. Hinc animam ſuam alloquens Bernardus, ingemiſcit, *O anima mea, quis erit ille pauor cum dimiſſis omnibus ſola ingredieris ignotã tibi penitus regionem, vbi occurrentia cateruatim teterrima monſtra videbis?* An non egregiæ vobis & luculentæ rei adeo deformis deſcriptiones videntur? luculentiores adhuc, magiſque eius naturam exprimentes, depromam.

Pſal. 77.

Mors vt à pictoribus depingatur.

Pictores, vt ſacrilegam & veteranam hanc veneficam ſuis depingerent coloribus, non melius ſeſe illam effingere poſſe putabant, quam ſi eam anatomicè ſpectandam proponerent, & in forma ſceleti, & cadaueris alicuius exſucci & exanguis, vndique difformati, auribus & naribus truncati, cui lumen ademptum, falce denique armati, eam efformarent. Ad viuum hæc delineatio eſt, & quæ eiuſdem naturam & agendi rationem exprimat quàm perfectiſsimè. Nuda quidem eſt, vt doceat, nudis nobis hinc eſſe diſcedendum, vt quales nos vita excepit, tales quoque mors hinc auferat. Naribus trunca eſt, forſitan vt exoticos & peregrinos ſe odores, ac Sabæos ſuffitus contemnere oſtendat. Sed cur caſſa eſt lumine? Tria à poëtis cæca deſcribuntur:

tur: Amor nimirum, Mors & Iuſtitia. Amor quidem, quod omnes promiſcuè ſine vllo intuitu feriat. Iuſtitia, quod omnes ſine reſpectu, aut perſonarum acceptione diiudicet; Mors verò, quod omnia ſine intuitu perfringat, & obuia quæque demetat: eodem nempe pede pauperum pulſat tabernas regumque turres, ac ſuperba principum palatia, vnde verſiculus ille triuialis:

Eſt commune mori, mors nulli parcit honori,
Diues & fortis veniunt ad funera mortis.

Cur denique caret auribus? vt ſurdam ſe doceat & inexorabilem, immitem: quæ ſine vlla pietate quoslibet interimat, ſine vlla exceptione trucidet, denique quæ crudelis ſit & truculenta, vtpote quæ clamoribus nō flectatur, lachrymis non moueatur, & ad preces noſtras velut rupes obſurdeſcat.

Atque hinc factum puto, cur nulli vnquam populi, licet idololatria excæcati, mortem vt Deam coluerint, aut aliqua ei libamina vel ſacrificia obtulerint: quamuis aliqui eo dementiæ venerint, vt etiam rebus inſenſibilibus, vt Soli, Lunæ & Stellis, imo & brutis animalibus, & ijs etiam vilibus, diuinos honores attribuerint, ſacrificia, ſacerdotes ac feſta inſtituerint, ſciebant nimirum eam eſſe inexorabilem, nec centenis etiam hecatombis placabilem. Hinc à Pericle Athenienſium duce & oratore *Atropos inexorabilis* appellata eſt, & à poëtarum principe Virgilio, *inexorabile fatum.* Neque enim precibus flectitur, nec mortalium vota exaudit.

Nec, ſi trecentis quotquot eunt dies,
Amice places illacrymabilem
Plutona tauris.

Vnde,

Hierem. 13. Vnde, quod de tyranno quodam Babylonio apud Prophetam legimus, *Non flectetur, neque parcet, neque miſerebitur.* quid obſtat, cur non de morte, quæ plena feritatis eſt ac truculentiæ, quæ nullis vel lachrymis vel prçcibus expugnari poteſt, dici queat; quamobrem non inſcitè auribus trunca deſcribitur.

Mors aſpidi comparatur. Aſpis ne voce incãtantis ac pſylli moueatur, cauda alteram aurium obturare conſueuit, & alteram deinde terræ affigere. Mors profectò viperæ non vſque adeo abſimilis eſt, ſed venenoſa eſt, ac tanta malitia tumens, vt, ne clamoribus euinci, aut lachrymis flecti poſſet, auribus carere voluerit. Huc nimirum reſpexit regius vates cum ait, *furor illi ſecundum ſimilitudinem ſerpentis, ſicut aſpidis ſurdæ, & obturantis aures ſuas, quæ non audiet vocem inimici.* Pſalm. 57.

Quid porro per falcem hanc, qua feralis hæc Megæra accincta eſt, denotari putatis? cur hæcce arma vibrat? id verò myſterio non vacat; ſed hinc edocemur, omnia eam promiſcuè ſine vlla perſonarum acceptione ſecare, reſcindere, ac demetere. Ioannes in Apocalypſi vidiſſe ſe ait Angelum nubi inſidentem, acutiſsima falce armatum: *Et vidi, & ecce nubem candidam, & ſuper nubem ſedentem ſimilem filio hominis, habentem in capite ſuo coronam auream, & in manu ſua falcem acutam.* Cap. 14. Cur illum falce inſtructum putamus? an non magis ex decoro fuiſſet enſis? minimè gentium, gerebat quippe ille imaginem iudicis, qui vniuerſum aliquando orbem iudicaturus eſt; & falx illa denotabat, magnates eum ac gregarios, ſummos & imos, reges ac pauperes, æquali ſorte & pari reſpectu demeſſurum, iudicaturum & condemnaturum. Hinc fortaſſe mors, quæ Iudicis huius iuſtitiam exe-

m exequitur, ijſdem armis inſtructa eſt, vt doeat, ſe ima ſummis æquare, & pari conditione ›urpuratos ſimul & pannoſos, Imperatores ſinul & mendicos, ſapientes ſimul & idiotas, ıobiles ſimul & colonos, mortis legibus ſubijere.

Quàm varia florum genera æſtiuo tempore n pratis viridantibus comparent? quanta colorum & odorum varietas, quanta in magnitudine & virore inæqualitas? ſed quam primum vt meſſor falcem iniecit, floreſque & herbæ ad terram deiectæ ſunt, nullum amplius diſcrimen apparet, ſed omnes eandem ſortem, magnæ ſimul & paruæ, pulchræ non ſecus ac contemptibiles, ſubierunt. Mundus, mihi credite, inſtar prati cuiuſdam aut viridarij eſt, in quo homines florum vice funguntur, (nam *ſicut flos agri ſic efflorebit*) ſed magnitudine hi omnes inter ſe diſcrepant, honoribus & fortunis ſunt impares, ſed vbi atra mors falcem immiſit, omnes ſubito pares & ęquales fiunt. vnde poëta, *Omnia mors æquat.*

Simile. Mundus prato florifero comparatur.

Pſal. 102.

Egregiam porro ſuper hoc meditationem inſtituit Auguſtinus, *Reſpice,* inquit, *ſepulchra & diſcerne, ſi potes, Irum à rege, fortem à debili, pulchrum à difformi,* quaſi dicere voluiſſet: Perpende tecum, vbinam modo ſint regum ſceptra, Cardinalium galeri, tricoronides Pontificum infulę? ipſa mors æquat omnia: vbinam iam ſint Samſones, Gedeones, vbinam Hercules & Achilles: diſcernere mendicum à diuite, ſeruum à domino, dic quinam fuerint Craſsi, Mydæ, Crœſi, & Salomones.

Li. de natura & grau.

Et ſicut in vaſta & denſa ſilua, quamdiu viret diuerſa arborum genera videmus, frondoſas quercus, vmbroſas fago, nodoſas iuniperos, ſpinoſa

Mundus ingenti ſiluæ cõparatur.

Digitized by Google

ſpinoſa aquifolia , ſublime nutantes populos, ac ſemper virides pinos, aliaſque arbores & numero infinitas, & colore varias, quarum hæ per terram ſerpunt, illæ caput & comas intra nubila condunt, quarum illæ è floribus, hæ è frondibus, aliæ verò è fructibus dignoſcuntur: quarum hæ viles ſunt, & abiectæ , illæ vero nobiliores, & nobilium vſui ac delicijs deſtinatæ : ſed quamprimum vt ſecuris in illas impacta eſt , & illæ in ignem coniectæ, inque cinerem redactæ; quis, obſecro, cedrum è rubo , myrtum è geniſta , ſacras lauros è ſilueſtri erica queat diſcernere? Quis neget mundum ita quoque ſiluam dici poſſe, homines verò arbores ? & ſane ſilua hæc quamdiu viret , varijs coloribus diſtincta eſt. Hos namque è verborum frondibus diſcernere eſt. Quidam enim ignari ſunt & bardi, quidam verò facundi & diſerti , aliqui etiam Philoſophi, illos autem è floribus. Hi etenim formoſi, illi deformes ſunt, atque non eadem eſt omnium florendi ratio. Alios denique cognoſcere datur ex fructibus, id eſt operibus & factis verè heroicis, quoſdam enim videmus ſtrenuos & generoſos, alios diuites, alios vero pauidos, meticuloſos, ac nihil præ inopia aggredi audentes. Sed ſtatim vt mors inciſionem fecit, omnesque in cineres & putredinem redegit, nullum amplius diſcrimen apparet, pari omnes gaudēt ſorte, nullaque tum differentiæ fit mentio , in quam rem peregregiam Plutarchus hiſtoriam ſubminiſtrat.

In Apoph. Diogenes ille Cynicus, quem ridentem verum dixiſſe, atque optime rerum humanarum conditionem expoſuiſſe conſtat, cum quodam tempore buſtuaria obambularet, ſepulchraque curioſius inſpiceret, Alexandrum Macedonem obuium

buium habuit: atque ille peteret, quid inter
mortuos ageret viuus, aut quidnam quæreret,
eſpondit: A tanto iam tempore in hoc buſtua-
io, in vaſto hoc oſsium aceruo, in tot caluaria-
um congerie, patris tui Philippi, qui totius o-
m Græciæ terror fuit, caluariam & oſſa quæri-
o, ſed à cæteris ea nequeo dignoſcere. Docere
oluit Satyricus ille Philoſophus, in mundi hu
us palatio, magnam quidem eſſe hominum dif
erentiam, ſed in furua mortis aula omnes ea-
lem ſorte gaudere, ſibique eſſe quã ſimillimos,
c reges & pauperes, nobiles & colonos nihil pe
itus inter ſe differre. Hoc eſt ſchema, atque hi
unt colores quibus pictores mortem depinge-
e ſolent, ſed aliam hauddubiè veſtem Prophe-
æ noſtri eidem circumdant. Iſaias namque re-
gem Ezechiam loquentem inducens, leoni eam Cap. 38.
erocisſimo cõparauit: *quaſi leo ſic contriuit omnia*
ſſa mea, varijs me morbis excruciãs, & crucia-
ibus diuexãs. itẽ Amos, *Leo rugiet, quis nõ timebit?* Amos 3.

Daniel verò arietis ei formam attribuit, vt Dan. 27.
heri memini dixiſſe, quamuis non omnia vſq;-
quaque ad vnguem expreſſerim: Reſtabat nam
que oſtendere, duobus arietem hunc cornibus
inſtructum fuiſſe, quorum vnum minus, alterũ
maius. Vt diſcamus, ſtemma nullum adeo nobi
le aut nullam originem adeò plebeiam & hu-
milem reperiri, quæ non alterutro horum cor-
nuum feriat. Cornu namque maiori tãgit Pon-
tifices, Imperatores, Reges, Principes, & ſangui
ne illuſtres, minori vero mechanicos, colonos,
& triuiales, vilemq; plebeculam. Curſitabat hic
aries ad orientem & occidentem, ad Aquilonẽ
& Auſtrum, & ad quatuor mundi plagas. idque
magno impetu & furore, vt hinc manifeſtũ fie-
ret, mortem ſine vllo annorũ ætatiſue intuitu
promi-

Digitized by Google

promiſcuè quoslibet inuadere. Ad orientem tendit, cum tenellos infantulos vixdum viuere incipientes abripit: ad occidentem, cum decoctos & decrepitos ſenes hinc aufert: in meridiem verò, cum iuueneſcentes, & ætatis in flore conſtitutos, in quibus & calor & humor conſpicitur, inuadit: ad ſeptentrionem verò, cum frigeſcentes, & emorientes, inque ſenium vergentes proſternit. O crudelem arietem: ô belluam ſæuam nimis!

Mors latroni & furi cõparatur.

Sacræ nobis litteræ eam, vt furem, & quidem nocturnum deſcribunt, vnde in libro Iob: *Mane primo conſurget homicida, interficiet egenum, & pauperem, per noctem vero erit quaſi fur*, & Paulus in Epiſtolis, *ſicut fur in nocte, ita veniet.* O raptricem, & furibundam præliatricem! illa namque diripit, aufert & prædatur omnia, ac potẽtiſsimos Monarchas deſpoliatos nudos hinc dimittit. Vnde Pſalmographus: *Ne timeas cum diues factus fuerit homo, & cum multiplicata fuerit gloria domus eius: quoniam cum interierit, non ſumet omnia, nec deſcendet cum eo gloria eius.* Et Iob de ſeipſo loquens. *Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc*: mors quippe diripiet omnia, ſenſus, opes, ac vitam denique meam; quod egregiè fatuo illi diuiti in Euangelio in mentem reuocatur, *Stulte hac nocte repetent animam tuam à te, quæ autem paraſti cuius erunt?* an non enim ipſa deprædatur omnia, ac nobis etiam inuitis aufert? an non ipſa portus eſt, in quo omnes noſtræ naues exonerantur?

Iob.24. *1.Theſ.5.* *Pſal.48.* *Iob.1.* *Luc.12.*

S. Bernardus autem eam vt carnificem depingit, quæ cruci affigat, membra confringat, torqueat, homines denique varijs tormentis excruciet. Audite verba, *Mors ipſa eſt crux horribilis, ad*

Ser. de Vil-

ſ, ad quā quotidie feſtinas, & non attendis? vide quomodo te mors crucifigit, crura diſtenduntur, manus, & brachia decidunt, pectus anhelat, ceruix langueſcit, labia ſpumant, oculi ſtupeſcunt, vultus horreſcunt, facies exudat, & morte fracta palleſcit. O nefariam carnificem! O comparationem maximè propriam!

Mors tortori comparatur.

Equidem ampliori & digniori eam titulo cōdecorabo, & Imperatori caſtrenſi comparabo, ic enim cum arcem aliquam expugnare contendit, numeroſo eam priùs cingit milite, deinde per opportuno tormenta ac machinas diſponit loco, hodie hanc turrim, cras illud vallum, deinde poſt aliquot dies aliquod propugnaculum arietat, & quatit; poſtremò vbi omnia deiecta atque ad terram proſtrata ſunt, adeò vt via facta ſit, locum ingreſſus, ferro & flammâ in omnes ſine vllo ſæuit diſcrimine. Idipſum & mortem cum corpore noſtro, quod inſtar arcis cuiuſdam eſt, agere videmus: partes arcis noſtræ præcipuæ ipſi ſunt ſenſus, propugnacula eminentiora ipſi humeri, oculi excubant, brachia velut valla & alæ exteriores ſunt, venter receptaculum militum, renes velut mœnia, caput verô inſtar armamentarij eſt: ipſa autem mors dux eſt, qui arcem hanc obſidione cingit, modo extremitates & velut promontoria violenter quadere geſtit, pedes nimirum podagricis doloribus excrucians; modo pes latera conatur rumpere, pleuritidem immittens; mox inuadit capitolium, & locum arcis principem, caput hemicrænam, lethargum, ſenſuum ſtupiditatem, ac caducum morbum creando: manus deinde & brachia paralyſi torquet; ipſam denique arcem vniuerſam ita concutiet, vt vi- nter ſibi aditu patefacto, omnia direptura

Item Duci caſtrenſi.

ac vaſtatura ſit. Sed iam ſatis ſuperque comparationibus his immorati ſumus, & nimis iam diu monſtri huius inuenuſtatem, ac turpitudinem ob oculos poſuimus: tempus eſt, vt de fortitudine, ac viribus eius nonnihil loquamur.

Mortis potentia quanta ſit.

3. Eſdr. 3.

Tanta porro eiuſdem vis eſt & potentia, nihil vt in mūdo reperiri queat, quod ſub armis eius non contremiſcat, eiuſque imperium non reformidet. Et ſanè non poſſum quin demirer tres illos Perſicos purpuratos, qui coram Dario rege tam ſapienter de fortitudine diſceptabant: adeo vt cum vinum, regem, ac fœminam omnium eſſe rerum fortiſsima iudicarent, nullus omnino mortis meminerit: quod qui feciſſet, næ ille veritatis ſcopum attigiſſet. Ipſa namque eſt omnium rerum fortiſsima, vtpote quæ mulieres debellet, regibus imperet, & crapula ſepultos ac vino obrutos ad inferna demergat.

Rom. 8.

Melius autem, meo quidem calculo, ſcopum tetigit Paulus, cum in rerum potentium enumeratione, quæ ab amore & dilectione Dei quemquam auocare poſſent, primo eam loco nominat: eum loquentem audiamus: *Certus ſum, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque virtutes, neque inſtantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos ſeparare à caritate Dei.* O propoſitum verè heroicum, ô generoſi militis animum! Mortis ecce potentiam virtutibus, Angelis, diabolis, omniq; adeo creaturarum potentiæ anteponit.

Sponſa illa in Canticis, amoris, quo dilectus erga dilectam afficiebatur, vim & vehementiam exprimere conata, eandem morti comparat, quaſi nihil ea reperiri queat fortius aut validius:

Digitized by Google

dius: *fortis eſt vt mors dilectio.* Perinde ac ſi dice-
:t, Amor tuus, mi dilecte, non eſt tranſitorius
ıt inanis, non eſt dilectio quædam futilis aut
uis, ſed affectus quidam ardentior, & amor
:hementior, & cum omnium rerum fortiſsi-
a morte comparandus. Adeò vt nihil in vni-
:rſa rerum natura fortius haberi queat. *Cant. 8.*

Hinc ſacræ eam litteræ reginæ nomine com-
llant. Quod Paulus teſtatur dicens, *Vniu. de-*
lo mors regnauit: id eſt regina facta eſt, mundi-
ıe regnum inuaſit. Prô quale imperium, qua-
:egnum! *In omnes homines mors pertranſiit.* O-
nes ei vectigales ſunt, & tributum perſol-
ınt. Quando vero regnum eius inchoatum
? *Regnauit mors ab Adam vſque ad Moyſem,*
am in eos, qui non peccauerunt. Quam longa
:c eſt annorum ſeries! hem quæ maieſtas!
am potens regnum! ô reginam potentiſsi-
am!

Mors regina appellatur. *Rom. 5.* *Ibidem.* *Rom. 5.*

Amici Tobiæ longè adhuc ſublimius ex-
lerunt, dum eam Imperatricem vocitarunt:
: effugiſti mortis imperium, & adhuc ſepelis mor-
ıs? idipſum & Paulus ad Hebræos teſtatum
:it, *Qui habebat mortis imperium.* Habet igitur
ɔrs imperium, & quidem ampliſsimum, cui
llum par ſit aut ſecundum: vterque polus
ꝫni eius limes eſt, ad quatuor mundi angu-
: extenditur, atque vniuerſus terrarum or-
: ſceptris eius paret. Imperat in Africa, do-
natur in America, regnat in Aſia, in Europa,
nique omnes nutum illius perhorreſcunt.
:m quænam princeps, quænam imperatrix,
ɔh quanta potentia regni eſt mors atra
ı!

Imperatrix dicitur. *Tob. 2.* *Heb. 2.*

In ipſo mũdi primordio exigua & paruarum

virium erat, inermis quodammodo, & robore deſtituta; homines è contra potius eidem inſultabant, cùm vitam ad multas annorum centurias extenderent, & ad millenarium numerum quàm proximè accederent: hic enim ad octingentos, ille ad nongentos, & quod excurrit annos vitam trahebat: adeo vt nihil in eos iuris aut potentiæ habere videretur; neu homines, niſi naturali quodam mortis genere, deficiente nimirum humore radicali, & naturæ calore, poſſent mori, ſed tantam deinde potentiam, truculentiam, & crudelitatem induit, vt iam ſine vlla violentia, deliberatè, ex inſidijs, occultè, ac quacunque etiam ratione ac vi, omnes inuadat, obruat, & trucidet; adeo vt nihil omnino in rerum natura ſit, quod illa ad hominem expugnandum, corporiſq; huius muros deijciendos, quibus anima liberè exire queat, non armet, vel adhibeat.

Dan.2. Nabuchodonoſor Babyloniorum Rex ingẽtem in ſomnis ſtatuam vidit, cuius caput aureum, brachia argentea, pectus æneum, & cuius pedes lutei: *Et ecce ſtatua grandis & ſublimis ſtabat coram te*, cumque Rex ingentem hunc coloſſum attentius contemplaretur, ſceleratus quidam laterculus, ſublimi monte delapſus, ac pedibus huius ſtatuæ aduolutus, eam diſiecit & in cineres redegit, quod cùm factum eſſet, paruus ille lapillus in rupem ingentem excreuit, mundumque vniuerſum repleuit magnitudine. Terribile profecto emblema: ſed audite eius expoſitionem. Vaſta illa ſtatua humanæ naturæ imaginẽ referebat, caput illud aureum iuſtitia originaria eſt, lutei pedes fragilitas mortalium, lapillus ipſa mors, mons ingẽs, peccatum, è quo lapillus ille noxius delapſus, magniq; huius corporis pedibus

Figura.

dibus aduolutus, omnia in cineres ac putredinem redigit, vnde dictum eſt, P*uluis es, & in pulverem reuerteris.* At mox exiguus ille laterculus, poſt ingentem hanc concuſsionem, in tantam magnitudinem excreuit; mors inquam quæ adeo exigua initio erat, adeo potens reddita eſt, tamque amplum imperium conſecuta, vt totum terrarum orbem nominis ſui potentia cõpleat & percellat, nihilque omnino reperiatur, quod ei ad hominum ruinam deſtructionemq́ non ſeruiat. *Gen.3.*

Et profecto ſic ſe res habet; hic tibi, ô crudelis bellatrix, mundus inſtar armamentarij cuiuſdam eſt, omnia elementa inſtar telorum & armorum, quę in hominum damnum ac perniciem adhibeas. Ignem quippe adhibes, quo nos exurat; aerem, vt ſpiritum neget, terram, quæ nos deglutiendo deuoret, mare vero, quod vndis vorticibusque ſuis inuoluat. Sodomitę imbre ſulphureo & fulmine exſtincti ſunt: Ægyptij in aquis ſepulti; Core, Dathan, & Abiron viui à terra abſorpti, vna cum tabernaculis; Abſalom & Achitophel ſuſpenſi ſpiritus defectu interiere. Vnde merito illud Poëtæ hic vſurpare liceat, *Mors, tibi nomina mille: mille nocendi artes.*

Omnia morti ſeruiunt, vt homines torqueat.

Gen 19. *Exod 14.* *N.m 16.* *2.Reg.17. & 18.*

In Apocalypſi ingentem quemdam draconem intueor, ſeptem inſtructum capitibus, ac decem munitum cornibus, qui mulierem proſequebatur, caudaque tertiam ſtellarum partem ſecum trahebat. *Et ecce draco magnus, rufus, habens capita ſeptem & cornua decem, & in capitibus eius diademata ſeptem.* Omiſsis varijs huiuſce monſtri expoſitionibus, dico hic feralem hanc Parcam deſignari, quidni? an non enim mors draco quidam eſt, quo nullus in rerum natura *Apoc 12.*

Mors draconi cõfertur.

Pſal. 103.

truculentior & atrocior, qui fœminam; id eſt, humanam naturam, acriter inſequitur, de quo dicitur, *Draco iſte quem formaſti ad illudendum ei.* Draco inquam ſeptem capitibus communitus, ſeptem ſcilicet peccatis mortalibus. Vnde ſcriptum eſt, *confregiſti capita draconum in aquis*, id eſt peccatis; quorum filia mors eſt, nam *per peccatum mors*: ſingula porrò hæc capita diadema geſtant, eo quod ſeptem peccata mortalia totum omnino orbem ſibi ſubiecerunt. Vel ideo, ſi malitis, draco hic ſeptem coronas geſtat, quod ſeptem, qui coronis inſigniti ſunt, imperio ſuo coerceat: dominatur namque Pontificibus, Imperatores mori cogit, Regibus vitam eripit, Principibus dominatur, Duces è medio aufert, Marchiones ſubiugat, Comites denique trucidat, qui omnes coronas geſtant. Poſtremò draco hic decem cornibus minatur; vbi numerus finitus pro infinito poſitus eſt, ad demonſtrandum, mille morti technas, mille artes, mille media ſuppetere ad vitam hominibus eripiendam.

Pſalm 73.

Rom. 5.

Mille morti media ſuppetunt, vt nos in interitũ rapiat.

Hem quantus hic ſeſe mihi campus aperit, quot artes & morbos hic detego, quibus in noſtram illa perniciem viſa eſt coniuraſſe, ſed veſtra mihi hic venia liceat medicum agere, atque omnium morborum ægritudinumque catalogum texere. Modo namque inuadit caput, & apoplexiam gignit: mõ petit oculos, & per ophthalmiam nos proſternit; modo aures, & parotide nos enecat; guttur interdum ſubintrat, & angina nos ſuffocat, hodie manus chiragra; cras pedes podagra diſcruciat, aliâs latus premit, & pleuritidem mortalem procreat. Vt hic interim taceam quam multi bello inteſtino, occultis proditionibus, ſeditione intrinſecus excitata,

tata, exſtinguantur: nempe illorum torminibus circa inteſtina, colicâ in ventre, lithiaſi in veſica, ſyncopa & palpitatione in corde, oppilationibus in ſplene, inflammationibus in hepate, hydrope in venis, alijsque morbis occultis, quorum & cauſa incognita eſt, & quibus non adeo facile mederi par eſt, an non igitur draco hic terribilis, an non cornua hæc cuiuis pertimeſcẽda ſunt? an non varia ei media ſuppetunt, quibus homini vitam eripiat? an non potentia eius incomparabilis eſt?

Apoc. 6. Figura.

Deſcribit idem Ioannes eodem in libro equitem non minus admirabilem, pallido nimirum equo inſidentẽ, cuius veſtigijs infernus quã proximè imminebat, cui in quatuor orbis angulos poteſtas data erat. Quid per cataphractũ hunc pugilẽ deſignetur pluribus demõſtrare nõ exiſtimo neceſſariũ, cũ ipſemet auctor ſui ipſius ſit interpres, dicẽs, *cui nomẽ mors*. Sed hoc vnũ hic addidero, peccatũ curſorẽ eſſe, quod nimirũ mortẽ in orbẽ inuexit, & per quatuor terræ angulos eandẽ deſtinauit. Verũ me dicere teſtabitur ad Romanos Paulus: *Per vnũ hominẽ mors intrauit in mundũ, & per peccatũ mors*. Porro potẽs ille miles poteſtatẽ iã habet ſuper quatuor mundi angulos, nã *ſtatutum eſt omnibus hominibus ſemel mori*. O poteſtatẽ illimitatã: ô decretum horribile & ſanguinolentũ! ſed quoniã iã figuras aliquot deprompſi, plures & nouas quidem adducere conſtitui.

Supra.

Rom. 5.

Hebr. 9.

Contemplor in Iona Propheta hederam quãdam virentem, egregiæ cuidam arbori mordicus adhærentem, ſub cuius vmbra Ionas ſuauiſſime requieſcit: video quin etiam ad radicem eius vermiculum qui eam paulatim erodit, omnemque virorem, ſuccum, medullam depaſcit.

Iona. 4. Textus verba hæc ſunt: Et *parauit Deus vermem aſcenſu diluculi in craſtinum, & percußit hederam & exaruit.* Vireſcens hæc hedera hominem ad viuum exprimit, cuius iuuentus inſtar viroris eſt: hedera inquam, quæ in altum caput erigere & vmbræ comas, in paradiſo terreſtri, idque arboris vitæ adminiculo, latè diffundere cœperat. At mox vt peccatum ſuperuenit, Deus omnis iniquitatis vindex ſeueriſsimus, mortis vermiculum ſtatim eidem oppoſuit, (dicens Gen. 2. *In quacumque hora comederis, morte morieris,*) qui eiuſdem radicem corrodens & depaſcens, omnẽ quamprimum virorem & luxuriem comarum detondit, immortalitateq́; & gloria eam exuẽs, ex florenti arbuſcula, inutilem & emortuum truncum conſtituit.

Iob. 1. Lego in libro Iob, turbinem quendam è regione deſerti, quatuor angelos domus, in qua primogenitus fratribus conuiuium parauerat, tantò impetu concuſsiſſe, vt vna omnes oppreſſerit ruina. O caſum deplorandum! Quid hæc nobis hiſtoria denotat? Turbo ille vehemens mortem repræſentat, quæ verus quidem ventus eſt & quidem turbulentus, qui è regione deſerti, id eſt peccati procedens, tanto impetu, Adami omnium hominum primogeniti domum, in quo omnis eiuſdem poſteritas interpretatiuè, velut in domo quadam, commorabatur, concuſsit, vt ad terram eandem proſtrauerit, eiuſdemque caſu omnes mortales oppreſſerit. Hem quænam illa vehementia, quàm validi ictus, & omnes quidem è morte velut è fonte deſcendentes è quibus quanta ſit eius crudelitas & tyrannis, quantaque eius potentia, facile colligi poteſt: ſed vndequam, obſecro, horribilis hęc chimęra prodijt? ecquis illam in mundum

dum inuexit? quænã eius origo eſt? ecqua pro-dijt cauerna? quonam recluſa eſt antro? quis eã vrſus, quæ tigris illam genuit? ecquæ illam leæna lactauit? quis eius natiuitatem inſpexit? quis illius natalem annotauit? audite, rem patefaciam.

Mortalium ſapientiſsimus Salomon, aperte declarauit, à Deo mortem factam non eſſe, & quocunque tandem conditore aut patre prodierit, ab illo Optimo Maximo omnium rerum conditore originem non ſumere; *Deus*, inquit, *mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum.* Quod doctiſsimus ille occultioris Theologiæ myſtes verbis, idipſum Daniel Propheta figura quadam expreſsit. Paruus ille laterculus, qui monte delapſus vaſtam illam ſtatuam comminuit, ſine vllo hominum adminiculo, nec humanis impulſus manibus decidit; *Abſciſſus eſt lapis de monte ſine manibus: & percuſsit ſtatuam in pedibus eius ferreis & fictilibus, & comminuit eos.* Denotabat hoc, mortis lapidem peccati Caucaſo delapſum, & humanæ naturæ ſtatuã in cineres redigentem, non Dei impulſu auxiliove deſcẽdiſſe, nec manuum eius opus exiſtere. Vnde Ioannes, vnus de numero eorum, qui fidei noſtræ myſteria ſcriptis tradidere, hanc Danielis figuram, & ſapientis Salomonis ſententiam, auctoritate ſua confirmans, ait, *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil*, id eſt, mors, quæ nimirum vitæ ipſius aduerſaria eſt, atque omnis Eſſe priuatio. Non multum erraſſe mihi videmini ô ſacri Scriptores, cum docetis, Deum infernalis huius Megæræ conditorem vel auctorem non eſſe, mihi quoque prægnantes & euidentes rationes ad manũ ſunt, quibus quidquid è cõtra obijci poteſt, refellã. Ecce primam.

Mors non eſt auctor mortis.

Sap. 1.

Dan. 2.

Ioan. 1.

Rationes, quibus demonſtratur Deum auctorẽ mortis non eſſe.

Quidquid ſummus ille & omnipotens Deus condidit, bonum eſt, & ab omni malo alieniſſimum. Teſtem huiuſce ſententiæ habeo Moyſen, qui omnia & ſingula, quæ Deus admirabili illo creationis die condidit, recenſens, ait eadẽ bona & quidem optima fuiſſe, *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona;* at mors nihil omnino boni in ſe complectitur, cum non habeat Eſſe. Eſſe enim, & bonum, à ſe mutuo ſeiungi nequeunt, & ad ſe inuicem ſunt reciproca; vnde bene Metaphyſicorũ axioma ait, *Ens & bonum conuertuntur*) Deus igitur mortem nõ condidit, & bene dixit Euangeliſta, *ſine ipſo factum eſt nihil.*

Gen. 1.

Ioan. 1.

Secunda ſit. Quidquid etiam ſummus ille rerum conditor in hoc mundo produxit & condidit, id iuxta ideas & formas illas æternas, quę ab omni æternitate in profundis diuinæ eiuſdem eſſentiæ abyſsis reconditæ erant, productum eſt: adeo vt omnia quæ effinxit, prius in ipſo, idque propter formas illas æternas, viuerent, vnde idem qui ſupra Ioannes, *Quod factum eſt in ipſo vita erat.* Quapropter ſi Deus mortem condidit, neceſſe fuit, prius eiuſdem ideam in diuina eſſentia habitaſſe: ſed hoc penitus abſurdum eſt dicere, ipſe enim vera vita eſt, & quidquid in ipſo eſt, vita eſt, & viuit; teſtatur enim de ſeipſo; *Ego ſum via, veritas, & vita.* Deus igitur informem hanc chimæram non creauit, nec mortem progenuit. Sed quoniam hæc ſecunda ratio paulo ſubtilior eſt, & ſupra communem hominum captum, aliam faciliorem, & rudiorum ingenio accommodatiorem producam. Tertia igitur hæc ſit.

Ioan. 1.

Ioan. 14.

Mors, ſi Philoſophicis terminis agere velimus, quid eſt aliud quam mera priuatio, atque

ipſius

ſſus Nihil, mater & genetrix? Priuatio autem
ihil eſt: ipſum verò nihil à Deo factum nō eſt,
ec in eius erat poteſtate id effingere; non quod
leo minor aut ſaltem imminuta eius videa-
ır potentia; ſed quia reuera fieri minime po-
rat; non eſt enim effectus, ſed defectus, atque
l eſt, quod Euangeliſta aperte confitetur, *ſine*
'o factum eſt nihil. Deus igitur mortis auctor nō
t, nec mortē condidit. Vnde igitur venit? quis
cendus pater tam infelicis abortiui? quis
ac filia gloriabitur? Audite attēte, paucis dicā,
crastinam concionem cetera reſeruaturus.

Peccatum mortē in mundum inuexit: ipſum
t quod infelicem hanc filiam progenuit, te-
atur id Apoſtolus, *Per vnum hominem peccatum*
trauit in mundum & per peccatum mors. Abſque
eccato enim ſi fuiſſet, nulla cœmiteriorū, ſe-
ılchrorum, funerum, tumulorum fieret men-
o; fuiſſemus prorſus immortales ac mori ne-
ij. Hoc namq; priuilegio initio creationis do-
atus fuit generis noſtri auctor Adam, vt nem-
: à morte immunis foret, ni peccaret: Corpus
oc noſtrum, è quatuor ſibi mutuo contrarijs
onſtans partibus, vt modo eſt, ab illo quidem
pore natura ſua corruptibile & mortale fuit;
d per ſingularem Dei gratiam mortis immu-
tate gaudebat, adeo vt, niſi voluiſſet, mori nō
aluiſſet. At quamprimum vt laxatis habenis
eccatum orbem intrauit, cruenta illa furia et-
m prodiit, & cum illa omnis malorū ilias &
rumnarum ſeminarium.

Peccatum mortis cauſa.

Rom. 5.

Figura.

Gen 45. 46. 47.

Ex. 1. 2. 3 4. 5

Hebræi, quamdiu in Aegypto Ioſeph viue-
at, pace ſub Pharaone & ſumma quiete frue
antur, ſed ſtatim vt Ioſeph ad patres appoſitus
t, & alius quidā Pharao regnum adijt, miſe-
am in modum afflicti fuere, & laboribus quo-
dammo-

dammodo exhauſti. Inſignis profectò allegoria, cuius ſenſus & expoſitio hæc eſt: in ſtatu innocentiæ; & in prima mundi ætate, quamdiu iuſtitia originalis, cuius figuram gerebat Patriarcha Ioſeph, in terris regnabat; omnis ille populus, facultates inferiores intelligo, ſumma in pace viuebat, appetitu ſcilicet rationi, ratione animæ, anima autem Deo obtemperante At cõfeſtim vt Ioſeph exſpirauit, gratia ablata eſt, ac iuſtitia perdita, alius quidam Pharao imperio ſucceſsit, nouus inquam appetitus, qui ad inſtar crudelis tyranni totum interius ſtatum deuaſtabat, omneſque facultates animę profligabat. Expertus id erat gentium Apoſtolus Paulus, dum exclamat, *Sentio aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ.* Has itaque turbas, motus, hocce bellum, & hæc diuortia peccatum concitauit, itaque vetus illa venefica in mundum deſcendit.

Rom. 7.

Sed iam nimis diu de morte locuti ſumus, ſatius enim foret eiuſdẽm meminiſſe, quam longos de eadem ſermones texere. Quapropter me mentote, Auditores, & eiuſdem recordamini, ſæpius de eadem cogitate, ac vobis in mentem reducite, quid mors ſit, eius potentiam, vires, robur agnoſcite, & in ęternum, teſte Salomone, non peccabitis.

Tu vero ô Deus immortalis, qui præter ſolã mortem creaſti omnia, eius animæ laminę, memoriam firmiter ſemel, obſecro, inſculpito; ac deinde mentibus noſtris, quam horribile hoc monſtrum ſit, quamquè cruenta hęc bellua, infigito. Fac vt perfectè ſemel, quid ipſa ſit ſciamus, ſciamus inquam, ipſam eſſe omnium rerum vltimum nobilitatis deſpoliationem, diuitiarum prædatricem, deliciarum finem,

m,atque omnium mundi honorum termi-
um.ipſum vero mori eſſe,egredi ſuperbis illis
latiis,& quidem pedibus;animam & vitam
tione quadam inſolita amittere , tumulum
eno & ſordibus ſcatentem ingredi, ac deni-
ue ex omnibus mundi diuitiis nihil præter ſe-
ula cerum induſium ſecum ferre. O rem ama-
am & vere luctuoſam ! ô funeſtum nuntium!
einde diſcamus Domine,quænam eius vis ſit
yrannis;potentia,vt nimirum ſit Regina,quæ
egibus imperet,Princeps quæ Monarchas de-
ellet,dominatrix quę totum terrarum orbem
rudeli imperio flectat: vt illa ſit,quæ nullum
obur metuat,nullas vires reformidet,quæ Cę-
ſares,Annibales,Hercules,Alexandros ſubege-
rit;vt illa ſit, quæ omnibus artibus & ſcientiis
dominetur,quæ omnes academias confuderit,
& euerterit,quæ Platones, Socrates, Ariſtote-
les,Senecas, atque adeo omnem Philoſophorū
ſcholam obmuteſcere coegerit: vt ſit illa, quæ
Crœſos, Cyros,Aſſueros, & Craſſos Romanos
peſſumdederit,ac ſubiecerit.Hæc igitur Domi-
ne,cogitatio animas occupet,vt crudelis huius
ſanguiſugæ naturam perſpectam habentes, eā-
dem timeamus,timentes de eadem cogitemus,
cogitantes ad eam nos diſponamus,quo bene
in Domino mori, & deinde æternam vitam
nanciſci valeamus;illam inquam vitā quæ nos
in ſempiterna beatitudine manet,ad quam
nos Pater & Filius,& Spiritus
ſanctus conducat.
Amen.

FERIA

Digitized by Google

FERIA TERTIA.

DE CAVSA MORTIS.

Memorare nouiſsima tua, & præſertim vt mors in orbem intrauerit, & in æternum non peccabis. Eccleſ.7.

FIGVRA.

1. Reg 10. PRimus Iſraelitarum rex Saul, ſingulari Dei priuilegio ad regnum Iuda euectus, quod ad poſteros eius cõtinua ſerie in ſempiternum deuolueretur, cùm tanto ſe beneficio ingratum oſtenderet, Deique leges ac voluntatem negligeret, & tantum non conculcaret, regno miſere excidit, totamque poſteritatem & nepotes vſque ad vltimam generationem eodem quoque priuauit: qui deinde vna cum filijs atque omni Hebræorum nobilitate, in montibus Gelboe, à Philiſthijm fugatus occubuit. Lugubris (1. Reg. 31.) hic caſus, & varia hæc fortunæ viciſsitudo, fuit vmbra ac velut prima delineatio eius infortunij, quod à multis iam retro ſæculis miſerũ humanum genus incurrerat. Adam.n. qui primus inter homines principatũ obtinuit, à Deo conditus, cum eſſet, vt in omnia animalia dominaretur, & mori non poſſet, vtque vniuerſi orbis imperium tam ipſe quam poſteri eiuſdem moderarentur; tam eximio ſeſe priuilegio indignũ exhibẽs, creatoriſq; ſui iuſsis neutiquam obtẽperans, immortalitatis coronam, magno ſuo infortunio & malo, cum tota poſteritate, adeoque omnibus hominibus, ad mortem, ſepulchrum,

,& cineres,in montibus paradiſi terre-
:is,idque diaboli inuidia & aſtu, condemna-
ſ,perdidit.O hiſtoriam fatalem,ô diem lugu-
·em,ô caſum deplorandum! Quid è contra op
ınas? neceſſe eſt,fieri debet,à peccato hoc de-
:ndit:natalis ille mortis eſt,& ipſa,quam vo-
s aperite propoſui,materia.Sed prius ſanctiſ-
ni Spiritus opẽ,qui intellectus tenebras diſ-
tiat,& glorioſæ Deiparæ matris ſuffragia po-
ılemus , quam Angelicis verbis ſalutantes,
partem concionemque vocemus , dicen-
ı.

Ave Maria.

Multi tum doctrina tum ingenio præſtantes, in ſacris quin etiam ac Theologicis ſcientiis prime verſati , ſolliciti,inueſtigando quid ors foret,& vndenam profecta in hunc mun-ım veniſſet , homini eam naturalem ac quo-mmodo ingenitam eſſe putauerunt; opinati m occultam quandam priuationem eſſe,quæ ipſis iam inde incunabulis,in eiuſdem eſſen-ı naturaque ſenſim foueretur,quæque eundẽ ulatim,nihil minus exſpectantem, ad ſepul-rũ tandem cogeret.Duabus potiſsimum ra-ınibus,primo quidem intuitu veriſimilibus ꝗ; apparentibus,opinionem hanc ſtabiliebãt, arũ hæc prima eſt.Certum eſt,homini mor-m præter naturæ & ſubſtantiæ conſtitutionẽ ın accidere,in quantum materia & forma & ntrarijs, quæ ſemper ſe mutuo oppugnant, nſtant; atꝗ; ideo eorum deſtructionem,quæ r mortẽ contingit, oportere eſſe naturalem. ıidquid enim componitur ex contrariis , eſt tura corruptibile.Altera vero hæc eſt.Morta-eſſe & mori poſſe, homini à natura ingenitũ ; ac proinde ipſe moriendi actus, id eſt ipſa mors,

Plurimi crẽdidere mortem eſſe homini agnatum.

mors, eidem naturalis ſit oportet, cum a... & potentia, iuxta Philoſophos, eiuſdem ſint ordinis.

Genef. 2.

Alij vero huic priori opinioni non vſque adeo repugnantes, vt tanto eam veriſimiliorem redderent, & quę eidem officere viderentur, refellerent, dicere nõ ſunt veriti; mortem, quam Adamo Deus ante peccatum interminatus erat dicens, *In quocunque die comederis ex eo, morte morieris*, de animæ morte intelligendam eſſe, quæ per peccatum à Deo ſe ſeparat, eiuſque gratia deſtituitur, cui tamen omne eiuſdem Eſſe ædificium ac moles inhæret; nõ autem de morte corporali, quæ duas illas partes iam ab vtero & primo inſtanti, ſibi inuicem indiſſolubili vinculo cohærentes, & in humano corpore arctiſſime connexas, ſeparat ac diſiungit. Primus opinionis huius aſſertor, ac velut Corypheus exſtitit Philo, ingenio ac doctrina ſingulari, atque eloquentia propemodum diuina (quippe qui propter eandem Plato Iudæus à veteribus fuerit nuncupatus:) eundem ſecutus eſt Eucherius Lugdunenſis Comment. in Geneſim, & Eugubinus in Pentateuchum, qui omnes ac ſola ratione, velut fundamento firmiſsimo, nitebantur. Chriſtus omnia mala quæ Adæ peccatũ homini inuexit, deſtruxit; mortem autem, quæ quotidie adhuc graſſatur, non abſtulit aut aboleuit; ac proinde peccatum eandem non peperit, ſequitur igitur eã homini naturalem & cõgenitã eſſe. Sed nequid nimis: ex ipſo enim Euangelio errorem veſtrum cõfutare poterimus, nam in Ioanne, & 1. ad Corinthios Epiſtolæ ca. 15. ſcriptum eſt, vtrumque à Chriſto Saluatore noſtro deſtructum eſſe, peccatum quidem, primo ſuo in orbem aduentu; mortem vero, ſecundo

Lib. 2. de alleg. leg. Moſaic.

ndo aduentu, extremi ſcilicet iudicij die, pectus deſtructum iri.

Pontifex Gregorius, magnus ille Eccleſiæ doctor & columen, eiuſdem etiam opinionis fuit, eaſdem partes ſecutus publice eandem ſcriptis propugnauit. Scribens quippe ad Eulogium Patriarcham Alexandrinum, & Anaſtaſiũ Antiochenum eandem aſſeruit, Ecce verba Epiſtolæ; *Si Adæ, qui primus peccauit, anima in peccato mortua non eſt, quomodo de ligno vetito ei dictum eſt, in quacunque die comederis, morte morieris? & ecce comedit Adam & Eua de ligno vetito, tamen in carne ſua vltra nongentos annos poſtmodum vixerunt: conſtat itaque quia in carne non eſt mortuus.* Sed opinio hæc, ignoſcant mihi ſanctiſsimi viri manes, nõ eſt vſque adeo probabilis, neue in verbis diuinorum teſtimoniorum fundata; quin & iniuriam facit ſancto illi innocentiæ ſtatui, cum eum funeri, morti & exequijs obnoxium ſtatuit.

S. Gregorius Papa credidit mortem nobis eſſe naturalẽ.

In regiſt. li. 6. c. 195. & Epiſt. 31. Geneſ. 2.

Dicendum igitur eſt, relictis ſequioribus hiſce opinionibus ac ſanctorum Patrum, prioribus illis longe numero ſuperiorum, veſtigijs inſiſtendo, idque iuxta ſacrarum litterarum ſenſum, & ex communi Catholicæ Eccleſiæ credendi modo, mortem è ſolo peccato progenitã ac procreatam eſſe, veramque delicti in Deum commiſsi filiam exiſtere: nequaquam autẽ nobis congenitam aut ingenitam eſſe. Celebris huius opinionis aſſertor atque acerrimus propugnator, ipſe eſt Auguſtinus, cuius vnius auctoritas omnium inſtar eſſe debet: qui verba illa Geneſeos, *In quacumque die comederis, morte morieris*, tam de morte corporali, quam animæ intelligi poſſe putat. Et ſane, poſtquam Deus omnipotens minas illas Adamo intentaſſet, &

Geneſ. 2.

inobedientiæ crimen iam cõmiſſum eſſet, quo decretũ firmum & irreuocabile redderet, verbiſque ſuis pondus ineſſe oſtenderet, infelicẽ illũ reũ, paradiſo terreſtri, ne fortaſſe admirabilẽ illum vitæ fructũ guſtaret, eumq; guſtando à morte ſibi deſtinata immunis foret, exulare coegit: qui etiamſi quamprimũ poſt expulſionem, mortem non ſubierit, eandem tamẽ poſt plurima annorum curricula ac varios in huius vitæ ſtadio decurſos labores expertus eſt.

Simile. Nam quemadmodum cruẽtus ille ſiluarum incola aper cum venantium telo ſauciatus eſt, in loco non manet, ſed per montes & plana, per deſerta & inuia, aſsidue curſitat, donec exhauſtis iam viribus, veniſque ſanguine deſtitutis, procul à loco in quo vulnus accepit exſpirat. Ad eundem modum & Adam, qui licet aper non fuerit, à beſtiarum tamen agendi modo parum abfuit, (*comparatus eſt iumentis, & ſimilis factus eſt illis*,) cum enim à ſatana peccati olim iaculis cõfixus eſſet, itaque lethale vulnus accepiſſet; nõ in ipſo in quo læſus eſt loco, ëxſpirauit: ſed per terram euagatus, perque varias mundi plagas curſitans, deficientibus paulatim viribus, longo poſt tempore, nongentos videlicet annos animam efflauit, ac tũ primum ex vulnere, quod longo ante tempore in paradiſo terreſtri acceperat, mori cœpit.

Pſal. 48.

Simile. Videmus etiam quotidie arbores, ramos quaquauerſum diffundentes, & vmbroſis comis luxuriantes, cum ſemel fulmine ictæ fuerint, licet ſtatim non emoriantur, ſemperque alios ex ſe ramuſculos progignãt, atque aliquis ſemper in ijs viror permaneat, tandem tamen exſiccari: triſulcum illud fulminis telum, quo dudum ante percuſſa ſunt, tum demum, cum minime

minime creditur, vires exerere. Adam prima il-
la arbor, truncus, inquam, & origo totius hu-
mani generis, infelici peccati fulmine percuſſa,
(cuius arboris omnes nos rami quidam exiſti-
mus) eadem licet hora mortua non ſit, poſt lon
gum tamen temporis ſpatium vulneris graui-
tatem experta eſt, quod eandem medulla ac vi-
rore ſpoliauit, atque omnẽ ei vitam abſtulit. O
ictum fatalem & nimis ah infelicem!

Peccatum igitur morti ianuam reſerauit, nõ
vero naturæ humanæ inhæret: quod Pauli te- *Rom.6.*
ſtimonio euidens ac manifeſtum fiet: *ſtipendium*
peccati mors, & Apoſtolus Iacobus. *Peccatum cum*
conſummatum fuerit, generat mortem. Peccatum i- *Iacob.1.*
taque an non infelix ac nefarius quidam pater
eſt? vix enim deliberata voluntate conſumma-
tum erat, quin ſtatim infelicem illam ſobolem,
mortem inquam & interitum, produxerit. Ad-
eo vt certum & indubitatum ſit, crudelem il-
lam Parcam è peccati, non vero naturæ, vtero
prodire, & eam ipſam ab eo velut quoddã vul-
nus & plagam infligi, non vero à natura nobis
adhæreſcere. Mentem meam vt explicem, dico
hominem duobus reſpectibus conſiderari poſ-
ſe; primo in puris naturalib. & iuxta conditio-
nẽ naturalẽ, ab omnib. donis ſupernaturalib. &
omni gratiæ munere ſecregatũ, in quo ſtatu di-
cendũ eſt, homini mortẽ, nonſecus ac reliquis
animalib. naturalẽ fuiſſe. Secũdo vero, in ſtatu
innocentiæ, ea nimirum perfectione & modo,
quo à Deo Opt. Max. cõditus eſt, in ſumma in-
tegrã naturæ perfectione, ſc. rectiſsimus, ſcien-
tiſsimus, innocentiſsimus varijs gratiis cumu-
latus, priuilegijs diuerſis ornatus, impaſsibilis,
omni morbo & ęgritudine alienus, immorta
vitalis, & in æternũ victurus, mõ ſe à peccã-

Dupliciter homo conſiderari poteſt.

do continuiſſet:atque hîc dici non poteſt,mortem illi naturalem & cōgenitam fuiſſe, ſed crucem potius ac ſupplicium,& tormentum grauiſsimum.

Figuræ. 1. *Reg.*11.

Saul Iſraelitarum rex æquaminiter ferebat ſe ad regiam dignitatem euectum non eſſe, regnoque carere,antequam idipſum adeptus eſſet; ſed ad ſolium iam ſublimatus, & ex tanta hominum multitudine regno dignisſimus iudicatus,& poſtquam iam aliquo tempore diadema geſtando regias delicias deguſtaſſet,ægerrime ferebat ſe ſolio deturbatum, regnumque ad inimicisſimum ſuum deuolutum eſſe,adeo vt ſuam non raro conditionem deploraret.

Heli Pontifici non graue erat,antequam Pōtificium, quo nulla apud Iudæos in Sacris dignitas erat ſublimior,obtinuiſſet, amplisſimo hoc munere priuatum viuere. Sed, poſtquam idipſum iam aliquod annis geſsiſſet,& infulam Pontificiam geſtaſſet,eadem ſubito priuari,magnā ei proculdubio moleſtiam peperit, magnique doloris cauſa exſtitit. Idem omnino de homine dicere quidni liceat? cum enim hunc in originali nuditate contemplor, ac proinde natura morti obnoxium, non exiſtimo graue ei fuiſſe,immortalitatis corona priuatum, ac tot gratijs deſtitutum viuere. Sed ſi eum conſideres,vt qui iam dudum priuilegiis gauiſus ſit,& ijſdem vnico momento excidat; quanto eum dolore confectum,qua animi amaritudine excruciatum putabis,& cum eo ſimul vniuerſam humani generis poſteritatem ? Et ſane dolor hic adeo extremus ac vehemens eſt,vt Deum,ſi aliquoties mortis,quæ tantum hoc malum inuexit, noſque ſemper comitatur, vel tantum meminiſſemus, eamque ante oculos haberemus,

mus,

Digitized by Google

;,in æternum non offenderemus.Hoc nam- *Eccl 7.*
ſuadet Salomon dicens,*Memorare nouiſſima*
& in æternum non peccabis. Atque hoc ipſum
i iam thema delegi,de quo hodiernam cō-
iem inſtituam,quam in duas partes diſper-
Primò de ſtatu illo loquar,in quo homo an
iā peccando Deū offenderet,viuebat:ac de-
: de illo,in quem poſt admiſſum peccatū,in-
t. Hinc porro facile eliciemus,ecq; mortis
iteritus cauſa exſtiterit , & quodnam eius
nnidis crudelitatiſque principium:vos be-
ias tantum aures dicenti accommodate,&
ad primam me partem proponendam ac-
;am.

uanta aurei illius ſæculi felicitas ac beati *Felicitas ſtatus innocentiæ.*
s innocentiæ ſtatus dignitas (in quo ma-
s noſtri,nimis heu breui tempore vixerūt,
in quo, ni per peccatum ſtetiſſet , tam ipſi
m omnes ipſorum nepotes permanſiſſent)
iitas fuerit,cum ex iis quæ ſacræ nobis lit-
: tradunt,tum vero ex miſeriis,in quas tam
ndido & felici ſtatu priuati decidimus,per-
i abunde poteſt. Quàm vero præclara,quā
i,quamque mirabilia in Geneſi nobis pro-
ıuntur? Quid enim excellentius,iucundius,
quid admirabilius dici vel cogitari poſſet
quæ de Adamo & Eua primis mundi inco-
efert Moyſes? *Erat vterque nudus, & non eru-*
ebant. E quibus verbis duplicem eſt felicita- *Gen. 2.*
ı colligere, imprimis ſanctam quandam in-
:entiam,& admirabilem in vtroque ſimpli-
atem,cum nullus pudoris ſermo eſſet, ipſa-
: corporis nuditas neutrum offenderet, nec
leceret:deinde vero impaſſibilitatem nun-
am auditam vel viſam,corpus namque hoc
od ex parte iam glorioſum erat,licet nudum

 & iner-

Digitized by Google

& inerme foret, omnis corruptionis, quoad exteriora incommoda quæ ingruere poterant, expers erat, nullis paſsionibus obnoxiũ, & ab infirmitate omnique morborũ genere immune. Non enim metuebat calorem, frigore non adurebatur, in optimo ſemper ſtatu ac temperie erat, nihilque omnino reperiebatur, quod expugnare vel oppugnare idipſum poſſet. Non erat tunc opus veſtibus, deerant ſartores, tinctores deerant & officinæ.

Ecel. 7. Salomon vero longius adhuc procedit, aliaque de innocentiæ ſtatu encomia depromit. *Fecit Deus hominem rectum, ipſe ſe infinitis miſcuit diſputationibus*, ait, *rectum*, forſitan vt inſinuaret, hominem non eſſe à Deo conditum, vt per terram ſerpat, aut, vt more beſtiarum, ad eandem oculos conuertat, ſed ſublime à Deo illi os datum eſſe, ac cælum intueri iuſſum, & Angelorum inſtar in altum oculos & vultum efferre. Deinde, quis ſcit, num demonſtrare voluerit, in beato illo & feliciſsimo ſtatu rectiſsima omnia in homine futura, voluntatem nimirum rectam diuinæque quam maxime conformẽ, partes inferiores etiam rectiſsimas, eaſque ad rationis ſuperioris perpendiculum quam optime directas? ſed poſtquam peccatum ſuperuenit, omnia incuruata, cõcuſſa ac deſtructa ſunt, *Ipſe ſe infinitis miſcuit diſputationibus*.

Refert in Polyhiſtore Solinus, Lacedæmonios, qui nulli in vniuerſa Græcia ciuitati tum morum honeſtate, tum optima reip. adminiſtratione concedebant, Delphos oraculi conſulendi ergo viros miſiſſe, qui ſciſcitarentur, nũ eorum reſp. diuturna foret: reſpondiſſe vero Deum, tamdiu eam in flore & vigore futuram, quamdiu rex eorum incederet rectus, ſed tum demum

num eam peſſum ituram, cum claudicãs ad
ernacula ſederet. Nec caruit oraculum euẽ-
Ageſilao enim, qui deformiter claudicabat,
regnum euecto, vniuerſa reſp. corruit, ac
or illa maieſtas, quam diuturno temporis
tio illibatam cuſtodierant, paulatim conſe-
it atque decoxit. At multo id oraculum vi-
ur futurum diuinius, ſi humanæ naturæ ſta-
adaptetur: diuinis quippe oraculis iam ab i-
mundi principio prænũtiatum erat, huma-
m genus, quamdiu Adam omnium hominũ
nmus, ac dominus in ea rectitudine, in qua
m Omnipotens creauerat, perſiſteret; felici-
& proſpere acturum: ſed ſtatim vt claudica-
, idq; in illam partem ad quam peccatũ ver-
bat, omnia peſſum itura, & in exitiũ prope-
tura. Oraculum porro hoc eſt, *In quacunque* Gen. 2.
comederis ex eo, morte morieris. Vnicum autem
ccatũ claudum eũ reddidit, vnicum quoque
ccatũ humeris eius impoſitum dorſum eius
curuauit, nec ſolum illius, verum & omnium
oſtrum. Hinc ingemiſcens ad Dominũ regius
ropheta exclamat, *Spiritum rectum innoua in vi-* Pſalm 50.
ſceribus meis. Quaſi diceret, Redde mihi Domine
piritũ illũ rectũ, valentem, ſpiritum nouum,
uem non modo habeo, peccatum nimis heu!
aue, ad terram propemodum incuruauit, ad-
o vt prima rectitudine exciderit. Sed perga-
mus in ſtatus innocentiæ aureæque ætatis per-
ectionibus recenſendis.

Deinde ex ipſa malorum, quæ hæreditaria ſucceſsione in nos, quamprimũ vt nati ſumus, euoluuntur, iliade, prioris ſęculi ſtatuſque innocentiæ felicitas facile colligi poteſt; adeo vt calamitates, & ærumnas, ſi quis intueatur, facile videre valeat, quanta beatitudine ob

Hominis felicitas quã in innocentiæ ſtatu habebat, facile poteſt

è malis quibus nunc ſubiectus eſt, intelligi Gen. 3.

vnicum peccatũ exciderimus. Cogitet, inquã, inprimis acerbiſsimum illud decretum, quod aduerſus primam peccatricem Euam, idque in delicti expiationem, promulgatum fuit. *Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos. in dolore paries filios tuos, &c.* Dicere vult. Felix ô nimium Eua, tua ſi bona nouiſſes, ſi voluntati meæ obſecuta in præceptis ambulaſſes; ſed iam, quoniam, neſcio quo ſuaſu, tui ipſius oblita, mea iuſſa conculcaſti, ærumnas tuas indies augebo, filios tuos cum horrore concipies, cum dolore & cruciatu extremo paries, vita ſcatebit malis, ac mille anxietates mors includet. Quid, tantæne animis cęleſtibus iræ? Igitur in ſtatu illo primęuo, ni peccatum in mundũ veniſſet, nulla fuiſſet in proliſ cõceptione infelicitas, nullus in pariendo dolor, coniugalis actus nullam turpitudinẽ habuiſſet, ſed perfecta & abſoluta omniũ rerum felicitas, atque aurea quædam ſæcula regnaſſent. Maledictio porro Adami maiora & grauiora adhuc mala includit. *Maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ.* Quaſi diceret. Ni peccaſſes, terra ſponte, nec aratro proſciſſa, ſegetes, fruges, atque omnia fructuum genera, & quidquid ad vitam neceſſarium foret, protuliſſet, nulloq; vos veſtro diſpendio, gratis, & quidem liberaliter ac laute, velut naturales ſuos & domeſticos, educaſſet: nam ipſa tellus.

Ibid.

Omnia liberius nullo poſcente ferebat,
---nulli ſubigebant arua coloni,
Nec renouatus ager grauibus canebat ariſtis.
Mella dabant folia. tum flumina nectaris ibant.

In illa ſcilicet ætate quidquid erat, hominum voluptati ſeruiebat, mille deliciæ erant in orbe, ac nullum omnino malum metuebatur.

Vnde

de Auguſtinus, *tam felix ſtatus, vt nullum bo-* *Lib 4. de ci-*
ni abeſſet homini, quod recta voluntas optare poſſet, *uit. c. 10.*
lumque malum adeſſet; quod hominis feliciter vi-
is carnem vel animum offenderet. O ſtatum ve-
elicem, ac mille votis exoptandum! Profe-
ſi breuis hæc vita, vita hæc fragilis, fugax,
uis, laborioſa, ærumnoſa, mille caſibus & in
tunijs expoſita, vobis, ô coſmophili, tanto-
e arrideat, ſi tanto eam amore complectami
i ita illam foueatis, ſi quacunque illam ra-
ne protegere, ac mortem remis veliſque fu-
e conemini: quam iucundam obſecro & gra-
ı vitam illam fuiſſe putandum eſt, quæ mor
ı non metuebat, ęrumnis carebat, pœnarum
ers erat, ſed iucundiſsima, atque omni felici-
e erat cumulata?

Dauid vates cum hinc felicem illum ſtatum,
ıc verò calamitatem, in quam genus huma-
n peccando delapſum erat, in mentem reuo
et, exclamat, *Homo cum in honore eſſet, non in-* *Pſal. 48.*
exit: comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſi-
is factus eſt illis? Ecce quænam infelicitas. In-
ſatus Adam ad ſummos honores, & gloriam
ectus cum eſſet, totius orbis Dominus ac
nceps, atque adeò omnium creaturarum ca
: conſtitutus, & ſimul Doctor, non dico in
oque iure, ſed in omni ſcientiarum genere,
mortalitatiſque priuilegio donatus; felici-
em ſuam demens non agnouit, ſed compa-
us eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis fa-
s eſt illis: primò quòd regio illo loco, paradi-
nquam voluptatis, eiectus ſit, quod morti
variis calamitatibus obnoxius redditus,
od per terram deſertam inſtar iumenti ſine
mino euagari, atque inter animalia viuere
actus. Deinde, quoniam voluptatibus inſtar

beſtiæ, quam natura ventri obedientem finxit, indulſit, ideo quoque beſtiæ inſtar ad mortem tam animæ quam corporis, fuit condemnatus: poſtremo, quod, cum eſſet immortalis, in loco vitæ conſtitutus, & ad inſtar Angeli viueret, in peccatum ex gratiæ ſtatu delapſus, beſtiarum more mortem ſentiat, ijsdem omnino paſſionibus obnoxius. An non igitur ſimilis factus eſt illis? quis heu? talia fando temperet à lachrymis? Sed figuras in hanc rem producamus.

1.Reg 25. 2 Paral.24. 27.29. Ierem.39. Dan.1.2.3.4.

Magnus ille Babyloniorum Monarcha Nabuchodonoſor, ille inquam, qui ſanctiſsimum ſimul & ampliſsimum Hieroſolymorum templum diripuit, ſacra vaſa & omnem ſacram ſupellectilem ſacrilega manu profanauit, vniuerſam Iſraelitarum nobilitatem ferro & catenis grauatam captiuam in Babylonem abduxit, cū ſeſe victorijs ac triumphis turgidus gereret inſolentius, deque prouincijs ac regnis imperio acquiſitis ſuperbiret, & ad inſtar numinis alicuius coli vellet & adorari, occulto Dei iudicio regno & ſceptro fuit priuatus, ſolio deturbatus, in deſertum compulſus, & ſeptem annorum ſpatio feræ inſtar per ſolitudinem errando herbas comedere coactus. O verè admirabilem rerum mutationem, ô ſubitam metamorphoſim ô viciſsitudinem nunquam auditam vel viſam! quis legit vnquam aut vidit, regem potentiſsimum in animal brutum commutatum? Fuit hoc verum oſtentum, vel ipſa potius figura caſus illius quem protoplaſtus Adam incurrit: hic enim à Deo totius vniuerſi rex conſtitutus, & quidem rex in ſempiternum, ſimulque vitam immortalem nactus, cum fœlicitate accepta gratiaque data inſoleſceret, & vix ſeipſum noſceret,

Digitized by Google

ret, diuinos quin etiam honores ambiret, ad ortem fuit condemnatus, honoribus priuas, paradiſo expulſus, inque deſertam terram, quacum beſtijs & inter beſtias ageret, relegas, *Comparatus eſt* itaque *iumentis inſipientibus & ilis factus eſt illis.* Pſal. 48.

Salomon omnium mortalium ſapientiſsi-us, ac regum Iuda facile rex, ſtatus huius fœliatem perfectionemque exaggerans, ait, *Deus auit hominem inexterminabilem*, id eſt impaſsilem, qui mori non poſſet, & cui nihil noceret, *ad imaginem ſimilitudinis ſuæ, inuidia autem* Di-*oli mors intrauit in mundum*. O ſceleratam inuiam! ô mortem ah nimis infœlicem ! notent, ſecro Adæ poſteri, creatum à Deo hominem exterminabilem, id eſt immortalem; adeo vt primus generis noſtri parens Adam non peccſſet, omnes immortales fuiſſemus. Erat quip- immortalitas præcipuum, ac maximum itus innocentiæ priuilegium, ac velut gem-a, quæ eum præ ceteris condecorabat. Sed heologicè hic demonſtrabo, quonam hoc ſum modo debeat intelligi, idque breter, & quam poſſum compendioſiſsimè. Sap 2. ibid.

Condidit reuera hominem Deus immortam, pati neſcium: ſi enim in primæua innocena perſtitiſſet, mori non potuiſſet, & ab omni ſsione prorſus fuiſſet immunis, nec mortem iam ſenſit deguſtaſſet, nec in calamitates, in ias delapſus eſt, incidiſſet. Hæc quidẽ immorlitas ipſius naturæ debita nõ erat, neue ei proia: nam ſi materiam è qua compoſitus eſt, & mperiem qua conſtat, conſideremus; mortas erat, ac verum prauarum affectionum manpiũ. Sed Altiſsimus, in cuius ille protectione Quanã rationchom com-

conditus ſit immortalis

commorabatur, quique eius ſingularem quandam rationem habebat, omnipotenti ſua prouidentia & ſcuto eum ſuo protexerat, nullum vt carnificis huius telum illi nocere potuiſſet, atque vndequaque ſua eum tutela velut armis communierat, variaque antipharmaca dederat, quibus aduerſus omnes vitæ ſuæ inſidiantes vteretur, & profligaret ea, quæ ſibi inimica atque aduerſantia cognoſceret. An non enim certum eſt, ac quotidiana confirmatum experientia, nonniſi duabus mortem aut naturalem corruptionem vijs, homini poſſe accidere, interna ſcilicet via, & intrinſecus operantibus ijs, quæ intra eſſentiæ eius mœnia incluſa ſunt, vt ſunt, defectus caloris naturalis, item humoris radicalis, vel prædominans quædam & effrenis paſsio, quæ ita nimirum eum in tranſuerſum abripiat & perturbet, vt ſpiritum intercludens, mortem acceleret. Altera extrinſeca, quæ vt plurimum per contraria & repugnantia prouenit, vt cibi, naturæ eius contrarij, temporis & aëris intemperies, fortunæ impetus, aliaque quæ homini exterius accidere ſolent. Porrò homo, quē cælum ſingulari quadam ratione (quandoquidem tum in protectione Dei verſabatur) fouebat, nullo hæc omnia negotio peruiciſſet, & vt nihilum contempſiſſet ab omni periculo tutus & immunis.

Præditus erat ad hæc abſoluta quadam cognitione & iudicio, quod inſtar facis lucidiſsimæ in animæ eius penetralibus ſemper collucebat, quod omnia & ſingula, quæ vel prodeſſe vel obeſſe poſſent, ei amplectenda vel fugienda dictaret. Habebat quin etiam ante oculos lignum illud vitæ, quod in medio paradiſi iucundiſsimo ſemper virore vernabat: cuius fructus adeo

Digitized by Google

o efficaces & potentes erant, ac quodammo
nedici, vt quicunque eoſdem deguſtaſſet, ſi
:aſſe naturalis in eo calor decoquere incepiſ
redintegrato ardore, ac reſumpto humore
icali, & veluti reſtauratis viribus, viuidus
x ac vegetus, cum certa immortalitatis ſpe,
areret. Erat illic & continua pax, & mutua
:r homines amicitia, ipſa quoque animalia
ninibus obediebant, creaturæ etiam illis
ı aduerſabantur, nec dæmones prælium mo
ant. Adeò vt niſi peccatis Deum ad iracun-
:n prouocaſſent, mori omnino non potuiſ-
t. Teſtatur idipſum Papa Gregorius: *Ad hoc* *In Iob. c. 6.*
ıo in paradiſo poſitus fuerat, vt ſi ſe ad conditoris
ıbedientiam vinculis caritatis coniungeret, ad cœ-
:m angelorum patriam quandoque ſine carnis mor
anſiret: ſic enim eſt immortalis conditus, vt tamen
ccaret, & mori poſſet, & ſic mortalis eſt conditus,
i non peccaret, etiam non mori poſſet. Peni-
s adhuc in materiæ huius adyta penetre-
s.

Aquinas ille Thomas, Sorbonæ noſtræ ſur- *1 p. q. 93. ar 1.*
us, omnium ſcholaſticorum facilè princeps,
:orporis humani agens immortalitate, in
ı primi generis noſtri auctores à Deo condi-
:ant, ait, corpus Adæ incorruptibile fuiſſe,
ı naturali quodam vigore immortalitatis,
quod haberet neſcio quod ſupernaturale *Incorrupti-*
ur in anima, datum diuinitus, quod corpus *bile quid di*
omni corruptione præſtabat immune, quã- *citur tribus*
ſcilicet diuinam voluntatem ſequeretur, e- *modis.*
que præceptis obtemperaret. Quòd vt pla-
s faceret, diſtinctione vtitur, ait enim quid
orruptibile, tribus modis dici poſſe. Primò
ıpter materiam: vel quod materia careat,
Angeli, vel, ſi habeat, quod ad alias id for-
mas,

mas, præter eam quam ſemel accepit, non vergat aut inclinet, vt in cœlis rebuſque cœleſtibus fieri videmus, & vocatur hoc incorruptibile ſecundum naturam: atque hoc modo omnia corpora cœleſtia, & ipſi Angeli natura incorruptibiles ſunt. Secundo dici quid poteſt incorruptibile propter formam: cum nimirum rei alicui eſſentia ſua corruptibili ſuperior aliqua & excellentior diſpoſitio annexa eſt, quæ eam ab omni prorſus corruptione conſeruet: & dicitur hoc incorruptibile ſecundum gloriam, atque hoc modo incorruptibilia fore poſt generalem mortuorum omnium reſurrectionem, putamus ipſa glorioſa Sanctorum corpora. Vnde olim Auguſtinus: *Tam potenti natura Deus fecit animam, vt ex eius beatitudine redundet in corpus plenitudo ſanitatis & incorruptionis vigor.* Tertio, vocamus quid immortale & corruptibile propter cauſam efficientem: & ſic immortalis & incorruptibilis fuiſſet homo in ſtatu innocentiæ, idque ſingulari Dei dono & beneficio, qui cauſa eius efficiens eſt: qui nimirum, quamprimum vt ei dedit Eſſe, dedit ſimul & immortalitatis donum. Vnde idem qui ſupra Auguſt. *Deus,* inquit, *hominem fecit, qui, quandiu non peccaret, immortalitate vigeret, vt ſibi auctor eſſet, aut ad vitam aut ad mortem.*

Epiſt. 56. ad Dioſcorum.

Lib. de quæſt. noui & Vet. teſt q. 19.

Scotus, qui Thomæ in omnibus penè aduerſatur, in hac quoque ſententia cum eo non conuenit, neſcit enim qui fieri poſſet, vt virtus quædam aut qualitas animæ inſita, corpus quod natura corruptioni obnoxium eſt, immortale poſſit efficere & penitus incorruptibile: aitque è contra, hominem in primæuo illo innocentiæ ſtatu, mori potuiſſe, ſed tamen non fuiſſe moriturum, quamuis alioquin mortalis eſſet, actu nimi-

Digitized by Google

nirum moriendi ad poſsibilitatem non acce
te, Deoque moriendi tempus præueniente.
is enim viſo vires eius iam paulatim immi-
re, calorem naturalem euaneſcere & humo-
radicalem ſenſim exſiccari antequam mors
eniret, in cœlum eum tranſtuliſſet, vitam
c animalem, & terreſtrem in ſpiritualem,
erè cœleſtem commutando. Benè quidem,
fuiſſet nihilominus immortalis, & Salomo-
vera manet ſententia, *Deus creauit hominem* Sap. 8.
terminabilem. Quid amplius? *Et ad imaginem* ibidem.
litudinis ſuæ. Sed iam poſtliminio vnde di-
ſsi ſumus reuertamur, & ſtatus innocentiæ
icitatem, gloriam, voluptatemq; magis ad-
dilatemus.

Sapiens igitur excellentiam huiuſce aureæ
atis deſcribens, ait hominem inextermina-
em, immortalem inexpugnabilem, & ad di-
æ ſimilitudinis imaginem conditum eſſe:
ro Paraphraſtes per *inexterminabilem*, intel-
t inæſtimabilem: quaſi diceret hominem il-
tatu creatum, excellens quid & pretij infini-
tque inæſtimabilis exſtitiſſe. Atque hinc fa-
m exiſtimo, cur non niſi poſt omnes creatu-
à Deo conditus ſit, vel quod in ordine crea-
nis rerum, perfectiſsima & abſolutiſsima
trema eſſe ſoleant, vel quod mundi prius pa Cur homo
ium exſtrui oportuerit, variaque ipſum ſu- vltimo à
lectile, id eſt, animalibus, herbis, arboribus, Deo crea-
trui, quam inquilinus eius homo, idipſum in tus ſit.
deretur; vel fortaſſe quod omnium domi-
s ac velut finis eſſet. Vnde Ariſtoteles, *Nos o-* 2. Phyſ. text.
ium rerum quaſi finis ſumus: at potiſsimam cau 24.
n exiſtimo, vt demonſtraret, poſteroſque e-
ceret, hominem, vti Sapiens dixit, eſſe quid
eſtimabile, ac pretij infiniti.

Et ſane

SS Trinitas in hominis creatione cooperata eſt.

Gen. 1.

Et ſanè ipſa hominis creatio inæſtimabilis exſtitit, quod ipſe Moyſes diuinorum arcanorum interpres ſatis oſtendit: omnium enim rerum creationem poſtquam deſcripſiſſet, ſingulare quid in hominis creatione viſus eſt inſinuaſſe. Nam, ſi fortaſſe obſeruaſtis, tradit Deum omnia condidiſſe, vel abſoluta quadam voluntate (nam de creatione cæli & terræ loquens ait *In principio creauit Deus cælum & terram*), vel nuda & abſoluta iuſsione, *fiat lux, & facta eſt lux*. At quando homo creandus erat, homo inquam, quo nihil conditum eſt aut admirabilius, aut excellentius, conſultandum Deus putauit, & S. S. Trinitatis concilium quodammodo cogendum, vt quomodo eum effingat maturè deliberet. *faciamus*, inquit, *hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*. Hic obſtupeſcit Tertullianus, hic miratur Baſilius, atque ambo confitentur, verè inæſtimabilem hominem à Deo conditum eſſe; quod illi à Salomone, Salomon autem à Moyſe didicere. Sed audite quid aliud.

Gen. 1. Tertull lib. 2. adu. Marcionem, Baſ. homilia in hexam.

Deus ipſe hominem creauit, cætera omnia vel è terra vel ex aqua prodiere.

Aduerto præterea, cùm creaturarum omnium efformationem mecum perpendo, terram & aquam omnium plantarum, herbarum, dumorum, fruticum, radicum, arborum, auium, piſcium, beſtiarum, animaliumque velut parentes, ac genitrices exiſtere, omniaque quæ quatuor hiſce elementis continentur, ex his duabus originem ſumpſiſſe. De aquis teſtatur in hymno Eccleſia,

Qui ex aquis ortum genus,
Partim remittis gurgiti,
Partim leuas in aera.

De terra audiamus Moyſem, *Germinet terra herbam virentem, & lignum pomiferum.* Et deinde *Producat terra animam viuentem in genere ſuo, iumenta &*

menta & reptilia, & beſtias terræ. Hominem verò, velut diuinum quid & penitus admirabile, ipſe Deus condidit, ſuis eum manibus componens, atque omnia corporis & ſenſuum organa diuino artificio dirigens, diſponens, & formam quandam penitus ſpiritualem in eodem effingens. An non igitur bene ait Sapiens, *Creauit Deus hominem inæſtimabilem*? Cur autem addit, *& ad imaginem ſimilitudinis ſuæ*? an vt nobis vernantem illum innocentiæ ſtatum magis adaperiret, felicitatemque hominis euidentius exponeret? fieri quidem poſsit. ſed ſunt & aliæ rationes numero infinitæ & auctoritate prægnātes, quarum aliquas huc adducam. *Sapient. 2.*

Omnipotens ille rerum conditor Deus, ideo potiſsimum hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam condere voluit, præter cætera quibus eum donauit priuilegia & gratias, vt diſcrimen, quod inter diuinam bonitatem & humanam eſt malitiam melius pateſaceret: homo enim natura ita procax, & meritis ſuis ita arrogans eſt, vt parem pati, vel ſocium tolerare neſciat. Dei vero bonitas adeo immenſa eſt, atque infinita, vt ea quibus excellit, homini cupiat eſſe communia, ſuaque cum illo priuilegia communicare: vult eum ſcilicet immortalem, ſcientem, felicem ac beatum eſſe; vt nimirum ipſe immortalis, beatus atque omniſcius eſt. Vere igitur hominem ad ſimilitudinem ſuam creauit. Altera eſt, Deus, ſumma inquam illa bonitas, & amoris in hominem infiniti ad imaginem eum ſuam ideo condere voluit, vt omnes um creaturæ colerent, ſuſpicerent, & venerentur, tāquam eum qui regis ſui ac Dei exteris præ ſe ferret inſignia: vnde ad Noe Deus, *Ter- r veſter, ac tremor ſit ſuper cuncta animalia terræ, &*

Cur Deus hominem ad imaginē ſuā creauit.

Geneſ. 9.

ſuper omnes volucres cæli. ne nimirum cæleſtes orbes motum, aſtra lumen, Angeli promptum miniſterium denegarent, & ne dæmones in eius perniciem & interitum conſpirarent, neue beſtiæ atque omnia fera animalia in eum inſurgerent, eique exitium minarentur. Et quemadmodum Aegyptij Ioſephum Patriarcham, Perſæ & Medi Mardochæum ſuſpiciebant venerabundi, quod regiis ambos inſignibus indutos conſpicerent: ita quoque omnes omnino creaturæ hominem velut diuinum, Deo dilectum, diuiniſque inſignibus circumdatum venerarentur. Ideo ſcilicet eum ad imaginem ſimilitudinis ſuæ creauit.

Gen. 41. Eſth 6.

Tertia ſit: Omnia dederat homini Deus, ſed eum voluit eſſe ſuum, & ad ſe pertinere: vtque hoc manifeſtum foret, eumque vt talem cæteræ creaturæ ſuſpicerent, regio quodam ſigno, imagine inquam ſua, eum notare voluit, tamq; profunde diuinæ eſſentiæ ſuæ ceræ inſculpere, nulla vt ratione eradi poſſet, niſi ſimul & ſua, diuina ſcilicet, natura eraderetur. Nobilis ille ſculptor Phidias, cuius opera ſemper admirata eſt antiquitas, tanto artificio Mineruæ clypeo ſuam effigiem inſculpſit, nulla vt arte, niſi cum inſigni operis deformitate, potuerit eradi. Melius hoc, mea ſententia, de ſummo illo vniuerſi ſculptore dici poteſt, qui hominem ſculpendo, naturæ illius æri tanto artificio imaginem ſuam indidit, vt quicunque eam tollere contenderet, diuinam quoque non mediocriter læderet eſſentiam. Bene igitur olim dixit Sapiens. *Deus creauit hominem ad imaginem ſimilitudinis ſuæ.*

Sap. 2.

Quartam audiamus. Inter omnes omnino

crea-

creaturas corporeas, quæ è nihilo productæ ſunt, nulla reperiebatur quæ vel Dei imaginem referret, vel cum qua ille familiariter ageret, & erga quam ſuum affectum declararet: quapropter ſummo illi Numini viſum fuit hominem creare, eumque ad ſimilitudinem ſuam efformare, vt eum diligeret, ipſe quoque vicisſim ab illo diligeretur, atque familiariter cum illo ageret, quippe qui in ſe illius referret imaginem. Ita nimirum ipſe teſtatus eſt, dicens, *Deliciæ meæ, eſſe cũ filiis hominum*: ait, *cum filiis hominũ*, non vero cum beſtiis, cœleſtibus orbibus, ſideribus, Angelis, at cum ſolis hominibus, ſoli nãque homines ad eius ſimilitudinem efformati ſunt. Exclamat hic Iob, & immenſam Altisſimi bonitatem demiratur, *Quid eſt homo quia magnificas eum, aut cur apponis erga eum cor tuum? viſitas eum diluculo.* *Prou.8.* *Iob.7.*

An non hic magnus amor eſt, & immenſa dilectio, quæ nimirum è diuinæ eſſentiæ ſimilitudine ortum habet? Merito ergo ſcripſit Sapiens, *Deus creauit hominem ad imaginem ſimilitudinis ſuæ.*

Quintam ſtatuo hanc. Quemadmodum Rex cum vrbem exſtruxit, aut arcem quandam cõmuniuit; loco aliquo celebri inſignia ſua figere ſolet, marmori aut æri inſcripta, vt apud poſteros perpetua eius rei vigeat memoria, quique ſequentibus victuri ſunt temporibus, quis loci illius fundator exſtiterit, ſciant. Ad eundem etiam modum ſummus ille Deus, qui natura totius vniuerſi Dominus eſt ac rex, poſtquam magnam hanc totius orbis remp. condidiſſet, hominis vultui (qui eſt totius huius ædificii velut locus primus, & qui inter omnes omnino

nino creaturas principem locum obtinet) inſignia ſua, ſuęque imaginis ſimilitudinem voluit inſculpere, vt quicunque hunc intuerentur, in fronte illius velut in frontiſpicio ſimul legerent, quis tam amplæ in mundo hoc inferiori vrbis conditor & fundator exſtiterit. Nobilis ille pictor Appelles cum opus quoddam inchoatum morte præuentus abſoluere non potuiſſet, nullus omnino repertus eſt, qui vltimā manum addere, aut tanti pictoris opus perficere auſus fuerit. Oris enim pulchritudo reliqui corporis imitandi ſpē auferebat. Haud aliter quoque Deus optimus maximus, admirabilis ille naturæ huius pictor & effictor, cum ſuam homini imaginem, ſed eam imperfectam, nec penitus abſolutam in creatione, inſculpſiſſet; nulla vnquam creatura exſtitit, nec vllo vnquam tempore, etiam inter Angelos exſtabit, quæ eādem perficere præſumat. Solus namque Deus eandē in eius creatione incepit, in iuſtificatione quotidie magis & magis expolit, & tandem in glorificatione perficiet, & penitus abſolutam reddet. Tantane igitur tua in poſterum futura eſt impudentia, ô homo, vt Dei tui imaginē & inſignia per terram velut neglecta trahere, ac vitiorum tuorum cœno ac ſordibus conquinare præſumas? foret hoc crimen grauiſsimis dignum ſuppliciis, & ſingularis Dei tui contemptus indicium, quod ne fieret, impedire conatus eſt Sapiens, cum creationis tibi tuæ excellentiam in mentem reuocauit, dicens, *Deus creauit hominem inexterminabilem, & ad imaginem ſimilitudinis ſuæ.* O rationes egregiæ! ô felicitas incomparabilis! ô vita omnium votis exoptāda, niſi ſatanæ inſidijs fuiſſet interrupta! ſed quid? *inuidia diaboli mors intrauit in mundum.* ô inuidiā ſcele-

Cic 3. offic. Plin. lib. 35. c. 10.

Sap. 2.

Sap. 2.

ſceleſtiſſimam! ô rabiem nimium crudelem! ô mortem nimis ah infelicem, mortem, inquam, cuius memoria nunquam animo noſtro deberet excidere, & ad cuius perpetuam recordationem nos Salomon adhortatur, verbis illis quæ toties iam produximus, *Memorare nouiſsima tua, & in æternum non peccabis.* Nam mortis meminiſſe, ac præſertim vnde profecta ſit & quanam ratione in mundum venerit, eſt, amiſſionis illius iucundiſsimæ immortalitatis, iuſtitiæ originalis deprædationis, priuilegiorum illorum ſingularium abolitionis, recordari; hæc porro omnia ſingularis efficaciæ ſunt, ac nimium quantum ſufficiunt ad inſolentiam comprimendam; & præcipitem noſtrum in omnia vitia impetum retardandum. Veſtrum igitur erit, eiuſdem perpetuo recordari, meum vero ad alterum concionis membrum delabi, vobiſque ad oculum, quanta mala ſatanæ inuidia, poſt innocentiæ immortalitatis amiſsionem, in orbem inuecta ſint, oſtendere. Erat hoc nimirum ſecundum quod explicandum ſuſceperamus, quod quàm poterimus breuiſsime expediemus. *Eccl. 7.*

Diabolus, nefarius ille ſpiritus, videns hominem tanto in honore conſtitutum, tanta felicitate abundantem, tam ingenti gloria cumulatum, eiuſdem felicitati inuidit, & aduerſus eundem conſpirans, peccatum in orbem inducens, portaſque morti adaperiens, ei perniciem machinatus eſt, primamque illius felicitatem impedire conatus, atque innocentiam primæuam euertere ſatagens, eundem perdidit; atque in illo variis nos omnes malis & calamitatibus inuoluit. Sceleratus ille Achitophel Abſolomo, *2. Reg 15.* qui patri in regno proxime debebat ſuccedere,

 nefa-

Digitized by Google

nefarium conſilium dedit, vt in eum inſurgeret, arma aduerſus eum geſtaret, regnumque ſibi violenter pararet; ideo illum copioſa militũ manu inſtruxit, inſtructumque in aciem produxit, in qua fuſus fugatusque vitam ſimul ac regni ſpem miſero ſane exemplo perdidit. Ecce in quæ mala peſsimus ille conſultor adoleſcentem regium non compulerit. Satan vero Achitopheli perfidia & nequitia non cedens, Adamo, ad gloriam & immortalitatis coronã deſtinato, perſuaſit, vt aduerſus Deum, patrem ſuum ſimul & Principem inſurgeret, in eum arma caperet: quem cum variis armis, & inprimis ambitionis, inſtruxiſſet, totius eius ruinæ, perniciei ac mortis denique cauſa exſtitit. Hinc bene ſcriptura, *Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum.* O inuidiam vere deteſtandam!

Sapient.2.

Odium Caligulæ aduerſus Romanos.

C. Caligula Imperator tanto in populum Romanum odio fuit, vt ſæpius diceret, *Vtinam populus hic vnicam ceruicem haberet*, vt nimirum eandem præſcindens, populum ſimul vniuerſum ita exſtingueret. Satanas hominum inimicus mortalis atque hoſtis iuratiſsimus, vetus, inquam, ille Tartari imperator, odium pluſquam Vatinianũ aduerſus homines ſub pectore fouens, & idipſum foras producere conatus, Adamum qui totius naturæ caput erat & princeps occidit, & cum eo totum humanum genus capite truncauit. Teſtẽ hic habeo Apoſtolũ Paulum: *Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors*: adeo vt capite exſtincto, totum ſimul corpus diſcrimen adierit.

Rom.5.

Iudic.16.

Sampſon, quo vindictam de Philiſthæis hoſtibus iuratiſsimis ſumeret, columnas, quibus cœnaculum in quo epulabantur innitebatur, colli-

Digitized by Google

collidēs,eoſdem ruina inuoluit. Satan idipſum omnino cum hominibus,hoſtibus ſuis mortalibus,egit. Illos enim perdere & euertere ſatagens, paradiſum terreſtrem ingreſſus, in quo omnes ſimul homines interpretatiue continebantur, Adamum & Euam,qui velut baſes totius humani generis erant, aggreſſus, eoſdem ſubuertit: quibus proſtratis, tota mox ædificii moles velut columnis deſtituta, corruit, omneſque poſteri ac nepotes ſub eadem ruina miſere, oppreſsi interiere. Mors igitur per vnum hominem intrauit in mundum. Audite figuras. *Eſth.5.6.7.*

Purpuratus ille Perſa Aman, inuidia & ſuperbia tumens quam qui maxime, cum diuturnum aduerſus miſerum Mardochæum odium fouiſſet; tandem ſanguinolentum & atrox à Rege decretum obtinuit,quo ei & Mardochęi patibulo affigendi, & totius Iudæorum populi exſcindendi,ac ferro flammaque delendi licentia dabatur. Diabolus antiquus ille Inferoru dominator & princeps, omniumque ſuperborum caput & dux immortales cum homine gerens inimicitias,tantum in paradiſo effecit, vt eum peccato inuoluens,cruentum de eo morte tollendo decretum obtinuerit, nec ſolum de eo,verum & de omni eius poſteritate, quæ ad finem vſque ſæculi,continua ſerie, poſt eum eſſet ventura. *Omnes* igitur *in eo peccauerunt*,at decretum ipſum,hoc eſt,quod ſacris ſcripturæ libris legitur inſertum,P*uluis es, & in puluerem reuerteris*. *Geneſ.3.*

Naaman Syrus, diuitiis, & nobilitate pollens, ſed lepra turpiſsima infectus, in Iudæam veniēs,in cauſa fuit,cur Giezi Eliſæi prophetæ puer, qui ambitione tumebat, occulto Dei iudicio,lepra fuerit percuſſus,atq; omnes eius lō-

4.Reg..5 ga ſucceſsione poſteri: *Sed & lepra Naaman adhærebit tibi, & ſemini tuo vſque in ſempiternum.* Satan Inferorum princeps, ſed lepra ſcatens, laxatis habenis in mundum ingreſſus, cauſa exſtitit, cur, non dico Giezi, ſed Adam, natura ſua Dei puer ac ſeruus, peccati lepra infectus fuerit, atque vniuerſa eius poſteritas, *in quo omnes peccauerunt*: ecce lepra generalis. *Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum*: ecce diabolum in cauſa. Deſuntne igitur nobis in ſacris literis figuræ, quibus id probemus? ſed parabolas etiam aliquas proferamus.

Rom.5. Sap.2. Matth.13.

Parabolæ inſignes.

Pater quidam familias, cum bonum ſemen in agro ſeminaſſet, venit inimicus homo, cum altùm dormirent homines, & nox eſſet, & ſuperſeminauit Zizania, omnemque eius laborẽ deſtruxit. Hoc, fateor, non niſi parabola eſt, ſed denotat, Deũ magnum illum patremfamilias, naturæ humanæ agrum gratia, virtutibus, ſcientia, iuſtitia, alijsque bonis ſeminibus repleuiſſe; diabolum vero, qui verus hominis inimicus exiſtit, omnem eius laborem perdendo, peccati, mortis, laborũ, miſeriarum, infirmitatũque zizania & ſpinas ſuperſeminaſſe. Ecquæ Deus bone zizania! Audite & aliam magis luctuoſam, quam nobis Lucas deſcribit. Homo quidam deſcendebat de Ieruſalem in Iericho (quæ idololatriis infamis erat) & incidit in latrones, qui etiam deſpoliauerunt eum, & plagis impoſitis abierunt ſemiuiuo relicto. Homo infelix, cuius quæſo, geris figuram, niſi infelicis iſtius Adam, qui neſcio quo inductus conſilio deſcendens Ieroſolymis in Iericho, è gratiæ inquam ſtatu, in voraginem peccati, & in latrones & ſicarios atrociſsimos incidit, mortem, diabolum & peccatum? O ſceleratos

Luc.10.

præ-

prædones, qui præterquam quod gratias & priuilegia, dona ſupernaturalia, iuſtitiam originalem, immortalitatem, Dei cognitionem, aliaque plurima illi abſtulerint; cruenta quoque vulnera, eaque horrenda inflixerunt, ſcilicet ingentem ſpiritus excæcationem, magnam in intellectu corruptionem, in parte concupiſcibili rebellionem, eumque ſemiuiuum, ſolis naturalibus relictis, deſeruerunt. O caſum deplorandum; ſed audite alia.

Cum itaque iam omnis homo facultates amiſiſſet, ac vita quinetiam ipſius venalis eſſet, ecce è veſtigio mille calamitates fatales, & cruces variæ in eum irruerunt, calidum, inquam, & frigus, fames, morbi, innumeræque aliæ ærumnæ quæ illi intrinſecæ ſunt, & cognitæ. Eheu? peccatum ecce omnia miſeriarum genera in orbem inuexit. Ab eo tum tempore inualuit crapula, tabernæ erigi cœpere, fumare culinæ, ventriſque ingluuies dominari: tum gula & ebrietas laxatis habenis in mũdum venere; tum ciborum deliciæ linguæque irritamenta nata ſunt.

Hominis miſeria poſt admiſſum peccatum.

Non erat ante lapſum vſus carnis, nemo eandem guſtauerat, laniones nulli reperiebantur, quid torrere & frigere foret nullus nouerat: nã non niſi herbis & pomis primi parentes veſcebantur. Quod ex ipſis Dei verbis vitæque ratione, quam ijſdem præſcripſerat, manifeſtum efficitur: ait enim, *Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem ſemen ſuper terram, & vniuerſa ligna, quæ habent in ſemetipſis ſementem generis ſui, vt ſint vobis in eſcam.* Nulla ecce carnis ferinæ, animalium, aut alterius cibi fit mentio. Et ſanè bis mille annis, ad ipſum vſque diluuium, veriſimile eſt hãc à primis mortalibus diætam ſeruatam. Et profecto

Ante peccatum admiſſum nemo comederat carnes.

Gen. 1.

fectò hæc vitæ ratio in ſtatu innocentiæ, & aureo ſæculo etiam fuiſſet, vel quod ea quæ terra progigneret, naturaliter tum parari poterant, minorique cura & anxietate, ſine foco, culina, nulloque adſcititio condimento; vel quod herbæ & arborum fructus iucundiori tunc ſapore pollerent, vti accidiſſe conſtat Hebræis, dum quadraginta annorum ſpatio, manna per deſertum Sinai reficerentur, quod omne in ſe ciborum delectamentum complectebatur.

Abſque peccato nō fuiſſet vini vſus.

Præter varia illa gulę irritamenta, ſaporumque varietates, vini quoque & bacchanalium vſum, quę priori ętate ignota erant, peccatum exortum fecit exoriri. Ante enim, quam innocentia exciderent parentes noſtri, non niſi aqua bibebatur, nec ea quidem factitia aut condita, ſed naturalis, qualem eam fontes & flumina propinabant: quin & omnes quotquot tum erant ad vſque diluuium, aquam biberunt; ſed maiori haud dubie voluptate & guſtu, quam modo vina falerna aut Campana, habebat enim tunc aqua ſaporem quemdam ſuauiſsimum, ac guſtum longè iucundiſsimũ, cui melicaton, vinum myrrhinum, defrutum, ſicera, & nectar Cannarium comparentur, putiſcere, & diluta quodammodo eſſe videantur. Crediderim quidem vites terram protuliſſe, ſed ſolis vuis contentos mortales, ſuccum inebriantem non expreſsiſſe, atque hac ratione ad ipſius vſque diluuij tēpora vixiſſe. Quod per Noachi ebrietatem euidenter oſtendi poteſt: hic enim cum vires à diluuio quodammodo fractas & debilitatas ſentiret, ac naturæ robur nonnihil decoxiſſe, vites quas diluuium perdiderat, cœpit excolere, liquoreque expreſſo guſtato inebriatus eſt. Ignorabat ſcilicet, vt eum S. Scriptura ex-

Digitized by Google

ra excuſat, vini potentiam, neſciebat fumoſis illis exhalationibus, quas vinum continet, capitis vertiginem induci. Quamobrem ſi ante diluuium vini vſus fuiſſet, Noe profectò, qui ſexcentis ante id annis vixerat, vini vſum & vires non ignoraſſet. Dicendum eſt igitur, eius vſum tunc incognitum fuiſſe, & ſola frigida illius æui homines ſitim reſtinguere ſolitos. At vbi peccatũ intrauit, omnia ſurſum deorſumq; mutata ſunt ac fugata abſtinentia victusq; temperie, ingluuies, menſæ lautiores, atq; Epicureus viuendi modus inundarunt. Quin & maiora.

Peccatum etiam ſtupidos nos & ignaros reddidit, & qui prius omnium rerum cognitione enituiſſemus, nos bardos effecit. Primi quippe parentes diuina quadam ſcientia ac doctrina ſingulari præditi à Deo conditi erant, vnde Ecclesiaſticus, *diſciplina intellectus repleuit illos, creauit illis ſcientiam ſpiritus, mala & bona oſtendit illis*: quin & eorum poſteri eiuſdem ſcientiæ ex aſſe hæredes fuiſſent; ſed omnia hæc per peccatum deſtructa ſunt, quod, ablata ſcientia, meras tenebras, & denſam ignorantię nubem, ne dicam noctem, animis noſtris offudit. Abſque peccato fuiſſet, non oportuiſſet litteris incumbere, non fuiſſet opus ſibi præceptores adſciſcere, de bibliothecis & libris, nullus fuiſſet ſermo, ſcholas non fuiſſet neceſſe viſitare, totus quippe mundus in omni ſcientiarum genere apprimè fuiſſet verſatus, at mera modo vbique ignorantia & mentium caligo regnat, ô rerum vices deplorandas! & metamorphoſim nimis ah diuerſam! quam procul à priore illa fœlicitate receſſimus! Sed quid? peccatum eſt, Auditores, peccatum eſt, vnicum inquam peccatum, quod in has nos miſerias coniecit: ipſum quod

Eccl.17

nos

nos omni fœlicitate, iucunditate, vita, delicijs ac voluptate ſpoliatos & nudatos, in ſtatum in fœlicitatis, calamitatis, mortis, miſeriarum, & ærumnarum coniecit. Ipſum inquam eſt, quod nobis infœlici profecto partu mortem edidit, quam vos, velim, ſemper ob oculos gerere, ac nullo non loco recordari: & ita fiet, vt in æternum nunquam peccaturi ſitis.

Atque hoc vnum eſt, quod hodie omnes quã enixiſsimè à te poſtulamus Domine, vt nobis ſcilicet gratiam concedas, qua nunquam eiuſdem obliuiſcamur; ſed quoad viuimus, eius nobiſcum viuat memoria, & in primis, vt interdum in mentem reuocemus, fœlicitatem, voluptatem ac delicias aurei illius innocentiæ ſtatus vt nimirum homo conditus ſit à Deo immortalis, ſemper vegetus, lætus, procul ab omni triſtitia remotus, benedictionibus abundans, afflictionibus carens, ab omni prauo affectu liber atque aduerſus omnes morbos ſingulariter præmunitus: vt nimirum omnia nouerit, nihil ignorauerit, omnia dilexerit, nihil deſpexerit, omnia gubernarit, nihil formidarit, omni deniq; fœlicitatis genere fuerit cumulatus. Ac deinde mentis oculos in aliam partem deflectentes, peccati horrorem inſpiciamus, ſimulque meminerimus, ipſam eſſe nefarium illum prædonem, qui omnibus nos priuilegijs, donis, facultatibus ſpoliauit, ac nudos penitus deſeruit: vt deinde nũquam obliuiſcamur, ipſum eſſe patrem tam infandæ ac nefariæ filiæ, mortis inquam, quæ omnes omnino homines premit. Quæ omnia cum in mentem reuocauerimus, fac Domine, vt fructum hinc aliquem percipiamus, vt nimirum viſa eiuſdem virulentia illud

Digitized by Google

illud remis veliſque fugiamus, & ab eo velut à facie colubri, vt ſapiens monet, declinemus; ſimulque ad te recurramus, vt, qua nos ipſum priuat, beatitudinem ſempiternam, recuperare valeamus: ad hanc porrò nos dirigant Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus Amen.

FERIA QVARTA.

DE MORTIS NECESSITATE.

Memorare nouiſsima tua, & imprimis eſſe neceſſe, omnes nos mori, & in æternum non peccabis. Eccleſ. 7.

FIGVRA.

CVm filij Iob, in domo fratris primogeniti, iucundiſsimè epularentur; ecce ventus & turbo quidam vehementior, è deſerto prorumpens, quatuor domus angulos concutiens, eandem ad terram miſerabili ſane caſu proſtrauit, atque omnes conuiuas triſti ruina inuolutos oppreſsit. O caſum deplorandum! Sed fuit illa oppreſsio figura mortis vniuerſalis, & interitus omnium filiorum hominum præſagium. Omnes enim filij Dei, qui verus noſter Iob eſt, in Adami, qui omnium hominum primogenitus erat, voluntate velut in domo quadam, ſimul comprehenſi, iucundiſsime in paradiſo deliciarum inter ſe cum epularentur; vehemens ille peccati turbo exſurgens, domumque concutiens, omnes omnino mortales miſerè oppreſsit, ac vniuerſum humanum genus variis calamitatibus inuoluit. Atque ita factum eſt, vt *Iob. 1.*

Adamo

Digitized by Google

Adamo ad terram proſtrato, omnis eius poſteritas eodem caſu ad terram ceciderit, duce quippe ſauciato ac tantum non mortuo, omnes illius milites morti adiudicati ſunt: adeo vt nullus ex toto hactenus agmine fuerit, qui ab eadem tutus euaſerit. Semel itaque omnibus moriendum eſt, idque fatali quadam neceſsitate à Deo conſtitutum: quod latius vobis deducere hodierna concione decreui. Illumina tu modo intellectum Sanctiſsime Spiritus, & ingenij nebulas lumine tuæ claritatis illuſtra; tu vero glorioſa Dei Genitrix precibus me tuis adiuua, vt fœliciter ad exitum cœpta proſequar: atque ideo te cum Angelo compello, & cum omnibus hic præſentibus, Aue tibi impertior.

Plutarch. in Apophth. reg.
Alexandri Magni dictum.

Cheronenſis Plutarchus refert, Alexandrum Macedonem, multis victorijs ac trophæis nobilem, cum quodam tempore vulnere in prœlio accepto, ſanguine perfuſus maderet, ad ſuos duces, qui diuinis eum honoribus afficiebant, ac velut heroem quemdam & ſemideum adorabant, conuerſum dixiſſe; Videtis hæc vulnera, cariſsimi? an hæc ſigna ſunt immortalitatis? hoccine deorum eſt? itane Deos hominum mucronibus impeti, aut morti eſſe obnoxios? deſinite igitur me Deum appellare, à quo humanum nihil, imò ne mortem quidem, alienum cernitis. Deſignare voluit generoſus & modeſtus princeps, mortem omnibus hominibus communem eſſe, ac neceſſario vnicuique noſtrum euenire, tamque regibus ſceptra, quam colonis ligones è manibus excutere. Sed hiſtoriam hanc propoſito meo adaptabo.

Caro, mundus, ac diaboli, qui à longo iam tempore Plutonis aulam incoluere, ac mortalibus

libus adulari quàm qui maxime conſueuere, nullo non tempore nobis miſellis perſuadere conantur; eſſe nos in hoc mundo velut deos quoſdam immortales, mortis imperio exemptos, ac ſemper victuros: quotidie que nobis occinunt; quod ſerpens olim maioribus noſtris, generiſque humani auctoribus in paradiſo ingeminauit, N*equaquam moriemini, ſed eritis ſicut dii*. Sed noſtrum eſt, Auditores, ſtatim vt vitæ *Gen.3.* huius moleſtias experimur, calamitatumque impetus perſentiſcimus, cum Alexandro è contra obiicere. Anne tibi, ò inſenſate munde, omnes hæ quas patimur erumnæ, morbi quos ſuſtinemus, fortunæ varietates quibus ſubiecti ſumus, certiſsima immortalitatis indicia videtur? an nõ vero potius inſinuant, mortales, nos eſſe, fato obnoxios, & ad finem vitæ paulatim deflectere? Quid ais Satan? locus illæ corruptionis in quo viuimus, terra maledictionis quam incolimus, mortaliũ nomen quo nominamur, ærũmnæ, calamitates, labores, ac rerum viciſsitudines, quas quotidie nimis ah! frequenter experimur, an non aperte nos inſinuant mortales eſſe, ac morte terminandos?

Ita porrò haſce technas & adulantium præſtigias à ſe remouit ſanctus ille vates ac rex Dauid, qui ex humili ad regiam dignitatem euectus eſt: E*go dixi. Dii eſtis, & filii excelſi omnes: vos autem ſicut homines moriemini*, eſtis, fateor, homi- *Pſal.81.* nes, veluti dij quidam terreni: patratis enim miracula, peccata remittitis, ægros ſanitati priſtinæ reſtituitis, mortuos ad vitam reuocatis: quid reſtat quam nouos mundos condere? ſed interea velim vos meminiſſe, eſſe vos mortales *Supra.* & vt homines morituros: *ſicut homines moriemini*: non moriemini, inquam, ſicut plantæ, quæ

poſt-

poſtquam vitam vagetatiuam vixerint, emoriuntur, & tum omnia in illis Eſſe deſinunt, non moriemini ſicut beſtiæ, quæ vitam habent ſenſitiuam, quam vbi perdiderint, omnia ſimul perdita ſunt: ſed moriemini ſicut homines, qui cum natura quadam excellentiori pręditi ſunt, animaque rationali donati, quamuis corpora moriantur & in putredinem ac cineres conuertantur, ipſa tamen anima ſemper viuunt, & nunquam morituri ſunt. Mors itaque omnibus hominibus communis eſt.

Nabuchodonoſor à Deo humiliatur, quod ſeipſum non noſſet.

Nabuchodonoſor, potens ille Aſſyriorum monarcha, neſcio qua ductus ambitione, immortalem ſe eſſe credebat, diuinoſque honores ambiebat; at Deus, qui ſuperbis reſiſtit, eoſque humiliat; illum coarguit, atque fatuam illam & ſtolidam ambitionem portentoſis quibuſdam & ænigmaticis viſionibus retudit, vt veram laudem animi humilitatem reſipiſcens coactus fuerit induere. Prima viſione vidit ſtatuam, cuius caput aureum & pedes lutei, quæ à ſcelerato quodam laterculo ad terram deiecta in fruſta comminuebatur: quam viſionem Daniel interpretatus ait: *Tu es ò Rex caput aureum*, qui pedes habes fictiles, & cuius naturæ baſes non niſi lutum ſunt & terra, quemque vnicus mortis impetus in cineres & putredinem redi-

Dan. 2.

get. Altera vidit arborem proceram & opacam, quæ nubes cacumine tāgeret, ramorumque comis totum quaqua patet orbem repleret: ſed mox vocem audiuit, qua arbor hæc excidi, rami præcidi, folia auelli, fructuſque per terram ſpargi iubebantur. Hanc quoque viſionem exponens Daniel regi, dixit, *Arborem quam vidiſti ſublimem atque robuſtam, cuius altitudo pertingit ad cœlum, tu es rex qui magnificatus es*: tu es inquam arbor,

Dan. 4.

r, quæ tempore ſuo exſcindetur, & virore ſpo
bitur, quamque mors falce ſua demetet & ad
rrã proſternet. Et nunc reges intelligite: con-
derate inquam, vos eſſe ſtatuas illas ingentes,
pronis aureis redimitas, ſed à mortis lapillo
equaquam immunes: cogitate vos eſſe arbo-
es illas ſublimes, quorum caput ad cęlum per-
ingat, & quorum gloria nubes tranſcendat, ſed
nullum inter vos eſſe, qui non mortis cuneo ex-
ſcindatur, vnde Poëta.

Sub tua purpurei veniunt veſtigia reges, & alius:
Mors æquo pede pulſat pauperum tabernas
Regumque turres.

Nulla enim datur exceptio, nullus aliquo gau-
det priuilegio, nullus morti eripitur, ſed omni-
bus illa communis eſt ac neceſſaria, nemini par-
cens: vnde Socrates ad mortem condemnatus (Dictum Socratis.)
cum eſſet, ac iudicum in eum prolata ſententia
hilaris reſpondit; hos qui me nunc morti addi-
xerunt, longo ante tempore natura eidem ad
dixit, innuere volebat, omnes nos natura mor-
tales eſſe, ac mortis ſententiam, iam à primis vi
tæ incunabilis, nobiſcum ferre. Quod & deſi-
gnauit dudum ante Pſaltes, dum ait: *Quis eſt ho-* (*Pſalm* 88.)
mo qui viuet, & non videbit mortem? putat ecce va-
tes, fieri non poſſe, quemquam vitam à natura
mutuo accipere, & eandem non reddere. Sed
quemadmodum omnis motus duobus in ter-
minis finitur; à quo incipit, & in quem deſinit;
ita quoque eſſe noſtrum, verus quidam motus
eſt, quem duos neceſſe eſt habere terminos, vi-
tam inquam, à qua incipit; & mortem in quam
reſoluitur, & exſpirat: *Quis eſt homo qui viuet?* ec- (Supra.)
ce terminum à quo; *& non videbit mortem?* ecce
terminum ad quem & motus finem. Quocirca
hoc certum indubitatumque ſtatuendum eſt,

Digitized by Google

nullum eſſe, qui vitam acceperit, qui non eadem tandem aliquando ſerius aut citius priuandus ſit.

Fulg. lib. 7.

Perſæ cuiuſdam Apoph.

Pulchrum & ſcitum in hanc rem apophtegma producam. Conſtantinus Imperator cum Regis Perſarum legatum per Romanam ciuitatem circumduceret, eique eiuſdem ſplendorem elegantiam, nitorem, opes ac dignitatem oſtenderet, peteretque quid ei de Vrbe Romana videretur, reſpondit Perſa, Etiam Romæ ſicut & alijs in locis, homines ſibi videri mortales. Bene quidem & modeſte. Deſignare nimirum volebat, mortem vbique terrarum imperium exercere, atque omnes omnino homines illius ſceptris parere, nullamque rationem, vel occultã, vel tectam, ad eius tyrannidem declinandam dari poſſe. Egregium hocce quidem eſt apophthegma: ſed figuram propemodum ſimilem è ſacris voluminibus depromam.

Ezech. 37.

Vidit olim Ezechiel campum oſsibus mortuorum plenum; & ecce, dum inſolito hoc ſpectaculo perculſus obſtupeſcit, audijt vocem, quæ diceret, *Oſſa hæc vniuerſa domus Iſrael eſt.* O myſterium ſublime ac profundum! equidem illius vobis futurus ſum interpres. Ingens ille campus mortuorum oſsibus repletus denotat mundum, qui quot tumulos, tot velut ſulcos continet, ac plurimis cranijs, eorum nimirum qui iam à quinque annorum millibus exſtincti ſunt, repletus eſt. Domus autem Iſrael, velut pars pro toto, vniuerſum humanũ genus deſignat, quod eidem fato obnoxium eſt, morti inquam, ſepulchro, & cineribus deſtinatum. E quibus omnibus efficitur, mortem euitari non poſſe, at omnes ſine vlla exceptione manere.

Illa

Illa ſiquidem eſt teſſera, quam natura homi-
nibus, dum in luminis auras eduntur, tradit;
namque ipſemet Deus Adamo poſt admiſſum
peccatum tradidit, *Puluis es & in puluerem reuer-
teris*: quæ verba Eccleſia, de ſalute noſtra ſollici-
ta, quotannis nobis in mentem reuocat dicens,
Memento homo quia cinis es, & in cinerem reuerteris.
Egregium porro hinc conceptum eliciam. Cum
dux aliquis agmen foras producit, militibus
quo ſe mutuo agnoſcant & ab hoſte dignoſcent
teſſeram tradere conſueuit. Natura, quæ mag-
na quædam dux eſt, cum milites ſuos, id eſt ho-
mines, in mundum, qui velut locus caſtrenſis
eſt ac militaris (*militia quippe eſt vita hominis ſu-
per terram*;) producit, hanc illis mox teſſeram
conſignat, *Puluis es & in puluerem reuerteris*, è pul-
uere agnoſcere poſſumus hominem, eſtque hæc
teſſera quam nullus non in natiuitate audijt. In-
terrogemus Reges, & Patriarchas veteris teſta-
menti, atque omnes ita ſe rem habere declara-
bunt.

Gen. 3. Iob. 7.

Quis tu es, Abraham? dic audacter, quis es e-
de teſſeram *Loquar ad Dominum, cum ſim terra &
cinis*, ecce ipſiſsima teſſeræ verba. Quis tu, heus
Dauid? quem te putas? *Ego ſum vermis, & non ho-
mo.* Dic apertius, non enim ſunt hæc ipſiſsima
verba: *Quoniam ipſe cognouit figmentum noſtrum:
recordatus eſt, quoniam puluis ſumus.* Verum hoc
eſt ſymbolum. Tu autem quid ais Salomon?
quis tu? *Quid ſuperbis terra & cinis?* Quam bene
hiſce naturæ humanæ militibus teſſera hæc in-
hæſit? quid mirum, ſemper namque eam ob o-
culos habebant. Quod idem ſapiens nobis ſua-
det, dicens, *Memorare nouiſsima tua, & in æternum
non peccabis*: recordare inquam mortis, quæ in
cineres & puluerem te redactura eſt, & cogita

Gene. 18. Pſalm. 12. Pſal. 21. Eccl. 10.

Digitized by Google

illius te iuſsis, etiam inuitum & reluctantẽ, obſequi debere. Hac de re hodiernam concionem inſtituam, quam bifariam diſtribuam: primo oſtendam omnes homines, quoquot ſunt, vel ſequentibus temporibus futuri ſunt, neceſſario debere mori: deinde vero omnibus & ſingulis ſine vlla exceptione moriendum eſſe, vt hinc euidens fiat, neceſſario eſſe mortem obeundam, & quidem omnibus & ſingulis. Arrigite aures, rem aggrediar.

Mortis neceſſitas.

Nihil eſt certius, Auditores, aut quotidiano vſu & experientia confirmatius, quam ipſa mors, nec quidquam de quo minus dubitare liceat, aut de quo certiores eſſe poſsimus. Si enim ſcientia, iuxta Philoſophos, habitus quidam eſt è veris, neceſſarijs atque euidentibus propoſitionibus promanans, ipſa mortis hominibus neceſſario impendentis cognitio eſſe debet quàm certiſsima ac veriſsima, cum propoſitioni qua nihil certius, verius ac manifeſtius eſt, nempe: *Homo eſt mortalis*, innitatur. Teſtem huiuſce rei habeo Prophetam Iob, qui cum Deo loquens ait, *Scio quia morti trades me, vbi conſtituta eſt domus omni viuenti*. Scio inquam, non ſophiſmate aliquo, ſed veriſsimo argumento, & ſyllogiſmo demonſtratiuo inductus, ſcio demonſtratione à priori, & à poſteriori, ſcio concluſione in *Barbara*, *Celarent*, *Darii*, *Ferio*, & in omnibus Figuris & Modis. O Philoſophum verſatiſsimum!

I. b. 30.

Eſt hoc axioma quoddam certiſsimum, & maximè generale, quod in Chriſtianorum Philoſophia neceſſario præſupponendum eſt, nec vlla opus habet demonſtratione. Eſt quoque decretum euidens & irreuocabile, quod tribus demonſtrationibus certiſsimis, & irrefragabilibus

Digitized by Google

bus innititur: primo ſacri voluminis verbis [Pſal. 101.]
eribunt, tu autem permanes, & omnes ſicut veſti-
tum veteraſcent, deinde rationi certiſsimæ:
ı quidquid componitur ex contrarijs, eſt
uptibile: poſtremo autem quotidianæ ex-
entiæ, *Omnes* enim *morimur, & velut aqua di-*
nur in terram.

ıunc, & longa tibi vitæ ſpatia, annoſque [2. Reg 14.]
icere Neſtorcos: ecce ſacræ te litteræ, i d eſt,
s ipſe, rationes euidentiſsimæ, & experien-
quotidiana mortalem te eſſe docent, tres
imæ quæ in mundo reperiri poſſunt, faces
ɔc tibi prælucent, ac veritatem detegunt, [Sacræ litteræ, ratio, & experientia docet, mortem neceſſariam eſſe.]
tem tibi eſſe neceſſario ſubeundam: faces
ıam lucidiſsimæ, quæ illuminant omnem
ınem in hoc mundo commorantem; vna
lem quæ humano ingenio, reuelat ea, quæ
munem naturæ ordinem excedunt, atque
fidem animis ingenerat, ſacra videlicet ſcri
a: altera vero ea, quæ naturæ inſita ſunt, ſen
n tamen & ingenij captum antecellunt, &
ſcientiam hominum mentibus indere con
it, rationes ſcilicet euidentiſsimæ: vltima
, ipſa eſt rerum magiſtra experientia, quæ
ntes ſimul & inſipientes erudire ſolet, quæ
ıæ rationem humanumque ingenium ſu-
nt nos docet: atque omnes hæ etiam
maxime cæco ad oculum patefaciunt,
tem nulla arte aut verſutia poſſe euita-

uidquid eſt in homine, de futuris eſt con- [Mors certiſsima eſt.]
ntibus, quod nimirum fieri & non fieri æ-
ɔoſsit, nihilque eſt de quo certò quidquam
t affirmare, ſed de ſingulis dicendum eſt du
ıdo forte; ſi quis enim de infante in cunis
ereret, an futurus ſit Achilles, an verò Ther-

 ſites,

ſites, quid reſpondere haberes aliud, quam, fortaſsis hic, fortaſsis ille. Si ab eodem iam adoleſcentiam ingreſſo iterum peteretur. Illene adoleſcens futurus eſt ingenio Ariſtoteles, an ſtupore bardus? Reſpondebis haud dubiè, forſitan bardus, forſitan Ariſtoteles. Procedamus deinde ad virilem ætatem, & petamus. Ille idem, Iruſne pauper futurus eſt, an verò Cræſus diues & opulentus? ſemper, ſcio, dices, fortaſsis diues fortaſsis pauper. Sed ſi petiero: Aliquandone morietur? dices, Ita profectò: ſine dubio, & quidem neceſſario, nec hic, fortaſſe, locum habebit.

Vertat in omnes ſeſe partes homo, faciat quidquid voluerit vel potuerit, varia aduerſus mortem ſumat antidota & annuleta, nunquam tamen ſe ab hac fatali neceſsitate immunem poterit præſtare: dormiat quotidie in molli pluma, in lectis gauſapinis, includatur arcæ etiam arctiſsime, vt vel à nemine videatur, ſemper tamen aditum mors inueniet, Galenus, Hipprocrates, alijque medici præſtantiſsimi mille remedia aduerſus morbos, milleque ſanitatis tuendæ rationes excogitarunt, verum ad mortem euitandam nullus omnino aphoriſmus conſcriptus; ſed omnes confeſsi ſunt, *Contra vim mortis non eſt medicamen in hortis.* Mors igitur neceſſario ſubeunda eſt.

Priuilegiū nullum eſt aduerſus mortem.

Et profectò? quis fuit vnquam à morte exemptus? quis hoc priuilegium habuit? Seruos quidem ſuos magnis Deus & ſingularibus, ac naturam excedentibus priuilegijs ornauit: hos ab igne tutatus eſt, hos ſine potu ciboque longo tempore viuere permiſit, illos aquis inambulare fecit: at nullum vnquam à morte exemit: Moyſi

oyſi dedit virtutem aquas in vnum conglo-
ndi, Ioſue ſolem ſiſtendi, Ezechiæ eundem
troagendi, at nemini potentiam qua mor-
m ſiſteret, aut quo minus veniret, impediret.
nde exclamat Pſalmographus, *Quis eſt homo* *Pſalm. 88.*
ti viuet, & non videbit mortem? quis eſt, inquam,
rinceps aut rex, qui ſe à morte immunem eſſe
orietur?

Omnes quippe homines mortem neceſſario
ubire oportet: & hac lege vitæ huius ſtadium
ngredimur, poſtquam aliquot hic annis com-
norati ſumus, iterum deinde, ſerius aut citius,
odem egrediamur. Dixit olim Dauid rex vni ę
principibus ſuis nomine Ethai, *Heri veniſti, ho-* *2. Reg 15.*
die compelleris nobiſcum egredi. Quam hoc nos me-
lius de hominum conditione dicere poſſumus?
Heri in hanc vitam ingreſsi ſumus, & hodie
forſitan mors eadem exire compellet. Hinc a-
pud Sapientem ipſi impij vitæ breuitatem de-
plorantes conqueruntur: *nati continuo diſiuimus*
eſſe, heri nati ſumus, & hodie miſerè iugulamur *Sap. 5.*
Statim namque vt per vnam ianuam in vitæ
huius diuerſorium ingredimur, per aliam eo- *lib. 13. de ci-*
dem, ad mortem properando, egredimur. Be- *uit. c. 9.*
ne igitur magnus Auguſtinus mortem curſum
quendam & ſtadium nuncupauit, in quo quo-
tidie citatis greſsibus ad mortem properamus,
& in carminibus ſuis Gregorius cognomento
Theologus, torrentem eam nominauit.

Idque ipſum eſt quod viuo, velut rapidiſsimus amnis,
Qui ſurſum exoriens ſemper ad ima fluit.

Nam quamprimum vt incunabulis egreſsi ſu-
mus, ſemper & continuo mouemur, nec prius
datur quieſcere quã mortẽ inuenerimus, quæ
eodem omnes fato perdit & deſtruit: nec eam

quis ſubterfugere poterit, quia penitus neceſſaria eſt, & à tumulo tumulum petimus, vt idem Gregorius ait.

Sacra ſcriptura vt hanc fatalẽ mortis neceſſitatem nobis inſinuaret, variis eam rationibus & viis oſtendere conatur. Quare namque putatis eam nos toties vaſa fictilia & lutea appellaſſe? *habemus theſaurũ in vaſis fictilibus*, animã ſcilicet corpori fragili & caduco incluſam. Non ait, vaſis ferreis, aheneis, aut marmoreis, ſed fictilibus, & fragilibus, vt vitæ huius breuitatẽ, ac ſimul fragilitatem declararet. Quam luculentos porro hinc excludere licet conceptus! Primus hic eſt.

2. Cor. 4.

Inſignis hic Philoſophus, & profundus Theologus conatur oſtendere, Deum, præter communem naturæ ordinem (quæ materias perfectiſsimas nobilioribus formis vt plurimum inſignire conſueuit) animã rationalem, qua nulla forma dignior & perfectior, natura immortalis, corpori corruptibili incluſiſſe & aſſociaſſe, tam pretioſam ſcilicet gemmam plumbo aut ferro inſerendo: forſitan quod ea quæ maximi & infiniti pretij ſunt canabinis aut vilioribus ſaccis includi ſoleant. Hinc Ioſeph Patriarcha ſcyphum Pharaonis aureum ſacco Beniamin fratris iunioris inſeruit. Ita quoque Deus optimus maximus pretioſum illum animæ theſaurum, vili corporis noſtri ſacco indidit, & gemmam illam magni æſtimatam fictili vaſi incluſit. Habemus igitur theſaurum, vaſis fictilibus. Secundus.

Gene. 44.

Sũt in officina figuli, ſi forſitan aliquãdo obſeruaſtis, omnis generis vaſa, parua ſc. & magna alia in honorem, & alia in contumeliam, hæc pulchra, illa vero abiecta, ſed qualia demum ea

ſint,

:, omnia ad minimum impetum & caſum
gilia ſunt. Ita quoque iuxta ſententiam Apo-
li, mundus hic eſt velut officina figuli, ſed fi-
li illius cæleſtis, variis vaſis inſtructa iiſque
:ilibus, ſed quæ omnia fragilia ſunt, & caſui
noxia, ſunt magnates, Principes, Reges, Mo-
rchę, ſunt & plebei, ſerui, pauperes, triuiales:
ii ſunt nobiles, glorioſi, magnifici, ſplendidi,
ij vero humiles, mēdici, obſcuri, barbari. Has
item antitheſes adhibet, & Apoſtolus: vaſa a-
a in honorem, alia in contumeliam: *vos nobiles,*
os autem ignobiles, ſed qualeſcumque ij ſunt, ca-
ui ſunt ſubiecti, & natura fragiles. Iob Prophe-
a, vt propoſitum proſequamur, ex eadem ſe
nateria compoſitum agnoſcit, ſeque velut vas
uteum à Deo conditum ait, *Memento Domine,*
quod ſicut lytum feceris me, & plaſmaueris me totum
n circuitu. Idipſum Pſalmographus de impiis,
Tanquam vas figuli confringens eos, ac poſt eos Ioā-
nes in Apocalypſi, *Tanquam vas figuli confringen-*
tur. Et in primis Propheta Ieremias, *Deſcende in*
domum figuli, aliique ſacri auctores infiniti, quo-
rum omnium hæc ſententia eſt: hominē, quan-
doquidem non niſi vas fictile eſt, & fragilis, cor
ruptionique obnoxius, morti, quæ omnium
corrumpentium prima eſt, neceſſario ſubie-
ctum eſſe.

Mundus officinæ figuli comparatur.

1. Cor. 4.

Iob. 10.

Pſalm 2.

Apoc. 2.

Ierem. 18.

Quare age, ſuperbe & inſolens, agnoſce ob-
ſecro, originis tuæ vilitatem, agnoſce te non ni-
ſi lutū & terrā eſſe, agnoſce fragilitatem, & pone
ante oculos neceſſario tibi mortē deguſtandā.
Vna hæc ſufficiat cogitatio ad inſolentiam re-
primendam, & audaces conceptus retunden-
dos. Mulus quidā Lydus, vt Plutarchus refert
cum aliquando vmbram ſuam conſpicatus,
corporis bene compacti toroſitatem, capitis e-

 legan-

Digitized by Google

legantiam,crurium ſubtilitatem,& aures cum decoro pendulas eſſet demiratus, inſoleſcere, ſubſultare,furere, ſternere ſeſſorem & obuios calcibus petere cœpit,nulla vt arte vel moderatione compeſci potuerit:verum cum ſe patre aſino progenitum cogitaret,inſoleſcere deſiit, moderatius ſeſe gerere, & mulionis ferulæ ſe ſubdere.

Pſal.31. O homines,*nolite fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus.*Alta ſapitis,inſoleſcitis, reges aut Principes vos eſſe exiſtimatis, per vrbem laudato pauone ſuperiores inceditis,cum nimirum oculos in dignitatum veſtrarum, honorum, diuitiarumque vmbras coniicitis: at ſi cogitaretis, patrem vos habuiſſe figulum, ſi cogitaretis inquam, eſſe vos lutum fragile, & terram fictilem,omnem profecto ſuperbiam & arrogantiam quamprimum exueretis.Quomodo ſapiens homines ad moderationem re-*Eccl.10.* uocare conatus eſt, *Quid ſuperbis terra & cinis?* Vnde efficitur mortem eſſe inprimis neceſſariá.

Nemroth gigantea illa moles,cum ſe à morte tueri vellet, ac diluuii ſecundi rabiem euita-*Gen.1.* re, turrim excelſam cœpit exſtruere, ſed eam minime potuit perficere.Deus enim poſt infinitos ſumptus impenſos, opus impediuit, opificumque omnium linguas confudit. Quoties tu,ô homo,gigantẽ hunc in vita imitaris? quoties neſcio quid ſimile opus moliris? conaris te à morte immunem præſtare, eiuſque impetus ſubterfugere, mille arces, palatia, turres exſtruis,mille tibi gaudia,fortunæ ardẽtis flabra tibi ſomnias;ſed cogites velim, poſt mille exhauſtos labores,deguſtatas ærumnas,opere etiam imperfecto,mortem tibi inſtare, atque omnia in fumos ruitura, & ex cunctis concepti-

bus.

bus, præter infamen confuſionẽ, nihil reliquũ fore. Dauid Propheta huc alluſit dicens, *Tange montes & fumigabunt*, ſublimes eludẽ conatus, & in fumum abibunt. *Pſal. 143.*

Secundus ille Briarius Goliadas, ſpurius ille Philiſtiim, à ſummo capite ad imum vſque pedis armatus, omnibus Iſraelitis exprobrans inſultabat, armiſque ſuis & robore fretus ſeſe inexpugnabilem credebat: & ecce, lapis quidam torrentis, paſtoritia excuſſus dextra, vitam ſimul eripuit & victoriam, & coloſſum illũ carneum ad terram magna cum infamia ac dedecore deiecit. Mille, ô homo ſuperbe & arrogãs, ſuperbiæ & inſoleſcentiæ ſpecies ede, omnibus inſulta, atque altum quid & ſublime de te ſentiens, inexpugnabilem & inuincibilem te crede: minimus tamen lapillus, morbũ intelligo, cum te inuaſerit, ad terram proſternet, loculoq; incluſum ad ima vſque terræ viſcera dimittet. *1. Reg. 17.*

Erat in exercitu Regis Antiochi qui aduerſus Iudæos bellum gerebat, elephas, ingens tergo propugnaculum & turres cum vallo geſtans, qui magnum Iudæis terrorem incutiebat: ſed gregarius quidã miles, cui nomen Eleazar, mucrone ventri inſerto, eundem ad terrã deiecit, & caſtra tergo imminentia confracta diſsipauit. Homo, qui non niſi muſca eſt, elephantem ſe facit, & turribus armatum honoribus inquã, diuitiis, vanitatibus & quiſquiliis, mundo ſe oſtentat, & quodammodo terrorem incutit. Sed videat, ne mors, velut generoſus quidam Eleazarus, propugnacula ſubrimetur, videat inquam, ne letalem plagam infligat, quæ omnes eius ambitiones deſtruens, miſero ſane caſu ad terram eum deiiciet. *1. Mach. 6.*

Adamas, vt gemmarii tradunt, tanta duritie Homo cõ-

eſt, vt

eſt, vt nulla arte poſſe frangi videatur, at quam primum vt aliquod fragmen auulſum eſt, in varias mox partes frangitnr, ac velut in puluerem redigitur. Homo gemma quædam infiniti eſt pretii, qui nulla ratione videatur comminui aut emolliri poſſe, ſed quam primum vt labeſcere cœpit, & mors eundem depaſcere, omnia in cineres abeunt & fumum inanem. Atque hoc eſt, quod à quinque annorum millibus primis noſtris parentibus occinuit in paradiſo Deus conditor, P*uluis es, & in puluerem reuerteris*. Semper autem hinc efficitur, verum eſſe, quod initio propoſuimus, mortem eſſe neceſſario ſubeundam.

paratur adamanti.

Gen.3.

Hinc ſacræ litteræ, dum humanā nobis fragilitatem ob oculos ponunt ſimulque mortis neceſsitatem oſtendunt, hominem flori qui in agro floreat, ſæpenumero ſimilem eſſe dixerūt, *Homo ſicut fœnum dies eius, quaſi flos agri ſic efflorebit*: Flos inquam qui mane floreat, veſpere autem langueat: dicitur *agri*, & non horti, eo quod roſæ, lilia, violę, & narciſsi ad aliquod ſaltem dies florentes permaneant, vt horti cultor & dominus gratum eorum aſpectum velut laborum ſuorum ac ſudoris mercedem habeat: at flores, qui in agris creſcunt variis periculis ſunt expoſiti, vel enim à prætereuntibus carpuntur, vel pedib. proteruntur, vel denique à beſtijs depaſcuntur. Non aliter quoque agitur cum homine: vt Propheta Iob meritò dixiſſe, viſus ſit, *Qui quaſi flos egreditur & cōteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem ſtatu permanet*. Quæ verba Magnus Gregorius interpretatus ait, *Quid ſunt nati homines in mundo, niſi quidam flores in campo?* Porro ex omnibus qui in hortis vel agris flores virent, & creſcunt, nullus eſt, qui duas ſuſtineat brumas,

Comparatur itē flori.

Pſal.102.

Iob.14.

lib.11. Mor. c. 17.

brumas,aut bis niuoſum gelu patiatur Rident quidem in vere,calyces explicant, venuſtatem oſtentant,odorem ſpirant ſuauiſsimum & pulchritudine ſua inſpicientes delectant. Sed quãprimum vt acris hyems ingruit,& bruma rigere incipit,ceruices dimittunt,colorem & pulchritudinem amittunt & ſenſim penitus emoriuntur. Idem omnino de hominibus dicendũ eſt. Quis enim inter tot hominum millia, duo poſt diluuium vixit ſæcula, quis ad ducentos annos peruenit? Quis eſt qui non ſit mortuus? & quis denique non morietur? nullus omnino id euitabit, nam firmiſsimo id & irreuocabili decreto ſtatutum eſt, & mors neceſſario toleranda.

Nam quemadmodum prodigij loco habendum foret,ſi in cæleſti domicilio,in loco beatitudinis quis mortalis reperiretur,nempe æternæ illi felicitati penitus repugnans: ita quoque non minus admirandum foret, ſi hoc in mundo quemquam à morte tutum & immortalem videremus: neque enim ſimul conſiſtere poſſunt & humana fragilitas & perpetua immortalitas,nec ſe mutuo tolerant. Hancce meam opinionem confirmat regius vates,qui beatorũ habitacula & ſanctorum commorationem,terram viuentium appellat. Vnde efficitur, mundum hunc miſerijs refertum terram morientium, ac velut quoddam defunctorum cœmeterium vere poſſe appellari. *Credo videre bona Domini in terra viuentium.* Idipſum, & Chriſtus adoleſcenti petenti quid ad ſalutem neceſſarium foret propoſuit, *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Quamobrem Domine cum ſacro id ore tuo confirmaueris, ſemper mihi proponam ac credam, cælum terram viuentium, mundum vero,

Pſal. 26.

Matth. 19.

vero, terram morientium eſſe, & omnia hic, mortalia & caduca dici, ac neceſſe eſſe mortem ſuſtinere.

Vnde mori endi neceſſi tas venerit.

Vnde vero fatalis hæc moriendi neceſsitas ortum habet? vnde in mundum tyrannica hæc coactio venit? multæ quidẽ eiuſce rei dari poſſunt rationes, ſed quæ luculentæ ſunt & prægnantes. Prima è Philoſophiæ arcanis deprompta eſt. Quidquid enim contrariis conſtat, corrumpi tandem debet, & in nihilum conuerti. Nam quoniam contraria & oppoſita ſimul in eodem ſubiecto nequeũt conſiſtere, ſeſeque inuicem ſemper oppugnant; hinc fit vt ſubiectũ cui inhærent, tandem deſtruant, ac perdant. At nos corpus habemus, quod è quatuor cõtrariis compoſitum eſt humoribus & qualitatibus, quod ab hiſce, velut à quatuor prædonib. ſemper impetitur & impugnatur, quod proinde penitus ſuccumbat neceſſe eſt, morteque exſtinguatur. Altera ratio hæc eſt.

Materia prima, è qua omnia naturalia compoſita ſunt, cũ ſatiari non poſsit, nouaſque ſemper formas velut inſatiabilis pellex deſideret, viciſsitudinis & varietatis ſtudioſiſsima; tandem omnia quibus inhæret ſubiecta deſtruit ac perdit, atque inde Philoſophorum illud axioma originem ſumpſit, *Materia prima eſt principium omnis corruptionis*. Corpus porro hoc noſtrũ, in quo viuimus & quod circumferimus, ex hac corruptionis maſſa compactum eſt: neceſſario igitur corrumpi debet. Tertia ſit.

Cum humor radicalis, quo vita hæc noſtra fouetur & ſuſtentatur, ad naturalem ſuam perfectionem iam venit, ſenſim deficit, & minuitur, vitaleſque illi ſpiritus in nobis paulatim conſeneſcunt: ſanguis quoque, quo natura

hæc

hæc noſtra enutritur, & qui vitam conſeruat, concreſcit & congelatur. adeo vt ruinis reparãdis vix amplius ſufficiat: & quamuis cibo quotidiano vitam confirmare ac ſuſtentare ſatagamus, ac ruinas & damna temporis deuaſtantis reſtaurare, quidquid tamen è contra opponimus, diſpendia reſarcire non valemus, nec vlla ratione detrimento accepto ſatisfacere. Quare quotidie aliquid ex vitali hoc humore, vero vitæ ſuſtentaculo, amittendo, nihilque addendo, vitam tandem collabeſcere, ac penitus deficere neceſſe eſt.

Vltima ratio eſt: Omnia in ea reſolui ſolent ex quibus componuntur; quod experientia manifeſtum fieri poteſt: cum enim lignum flamma conſumitur, lignum dico, quod è quatuor compoſitum eſt elementis, in eadem hæc cum deficere incipit, reſoluitur aqua: inprimis vtrinque egreditur, aer ſurſum euaporat, & in fumũ euaneſcit, cineres vero terra manent. Ita quoque, homo, qui è quatuor hiſce compoſitus eſt, & potiſsimum è cineribus, in eoſdem quoque tandem reſoluendus eſt. Hoc ſacræ nobis litteræ innuunt. dicentes, *Puluis es & in puluerem reuerteris*, & melius adhuc vates regius, *Auferes ſpiritum eorum, & deficient, & in puluerem ſuum reuertẽtur.* O rationes efficaciſsimas, quib. efficitur, mortem eſſe neceſſario ſubeundam, atque eius memoriam nunquam animo deponendam! Recordemini igitur nouiſsima veſtra & mortem ante omnia, & imprimis illam eſſe neceſſariam, certiſsimam, ineuitabilem, & ſine dubio euenturam: eam deinde eſſe vniuerſalẽ, ac toti mundo omnibuſque hominibus communem. Eſt hoc ſecundum concionis punctum, quod iam aggredimur.

Gen. 3.

Pſal. 103.

Ipſa

Mors omnibus æque communis eſt.

Ipſa mors, Auditores, obligatio quædam generalis eſt, quam omnes præſtare oportet, tributum vniuerſale, quod omnibus ſoluendum reſtat, iter denique commune, ac ſemita publica, omnibus calcanda. Hinc bene, mea quidem ſententia, mulier illa Thecuitis coram Dauide Rege ait, *Omnes morimur, & velut aquæ dilabimur in terram*, dicere vult: Cogites tecum velim, magnanime, ac generoſe princeps, quod quemadmodum torrentes ac flumina, cum varios agros rigarunt, ac variis anfractibus per varias prouincias defluxerunt, in mare tandem delabuntur; non ſecus etiam homines, poſtquam dudum in vitę huius ſtadio euagati ſunt, in terram delabuntur, & in ſepulchrum velut in Oceanum deſcendunt, in quod cum ſemel eos deſcendiſſe contigerit, nunquam amplius egredientur, niſi cum extremo iudicij die ad tubæ ſonitum omnes omnino mortui ſepulchris reſurgendo prodibunt. Omnes igitur ſenſim morimur, & velut aquæ ad oceanum delabentes, in terram, vnde formati ſumus, delabimur.

2. Reg. 14.

Cur porro dicis *omnes*. An non excipis reges? diuites non eximis? nymphas formoſas huicne legi ſubiicis? quid ni? nam, dicendo *omnes*, communem omnibus ſortem ſignificat. Dic mihi obſecro, quis modo in Chaldea regnet de ſtirpe Nabuchodonoſor? quis ſupereſt modo in Perſia de proſapia Cyri? quis in Media de familia Darij? quis in Græcia de ſtemmate Alexandri Macedonis? quis Romæ è domo Cæſaris ſceptra tenet? quis Chartagine ex Annibalis poſteris, vel Athenis è Codri nepotibus dominatur? Vbinam modo ſunt ſuperba illa imperia & monarchiæ orbis? Vbinam tot reſpublicæ florentiſsi-

tiſsimæ? vbi modò Troia, Numantia? quæ memoria reſtat Athenarum? quid Lacædemone modò agitur, vel Carthagine? *Omnes morimur.* Omnium harum memoriam mors abſtulit. Egregiam hac ſuper re olim D. Auguſtinus meditationem inſtituit: cum enim Romæ verſaretur, & ſuperba Impp. veterum monumenta admiraretur, & inprimis Cæſaris opera obſtupeſceret, ſortem eius deplorare cœpit ac dicere: *Vbinam eſt Cæſaris corpus plæclarum? vbi magnitudo diuitiarum? vbi apparatus deliciarum? vbi multitudo dominorum? vbi cateruæ virorum? vbi acies militum? vbi thronus regalis? vbi ſunt quæſo hæc omnia? quo receßit tua magnificentia Cæſar?* Hæc omnia tu deſtruis & euertis, ô fera mors, nemini ignoſcis aut parcis, ſed omnes mori cogis. Omnia autem hęc Propheta Iob concludit dicens, *Deficiet omnis caro ſimul, & homo in cinerem reuertetur.* E quibus omnibus manifeſtum & euidens fiet, mortem omnibus hominibus communem & vniuerſalem eſſe. *Iob.34.*

Paulus ad Hebræos, fratres ſuos ſecundum carnem, ſcribens, mortemque ijs in mentem reuocans, hortatur vt cogitarent eam eſſe ineuitabilem, eiuſque decretum inuiolabile, quod omnibus commune ſit, & *omnibus hominibus ſtatutum eſſe ſemel mori*; ſtatutum ſcilicet non capitulare aut politicum, ſed generale, in ipſo cœlo promulgatum, quo omnibus hominibus mortis via calcanda decernitur. Ex hoc autem ſtatuto egregium conceptum elicio. Sunt in rebus publicis & in regnis legitime conſtitutis præter ius ciuile commune, decreta quædam particularia, & leges quæ ceteras prouincias & ciuitates non obligant. Porro in vniuerſo hoc orbe tria ſunt regna & imperia, regnum cœleſte, in- *Hebr.9.*

Digitized by Google

ferorum, & terreſtre, & hiſce tribus priuatæ quædam leges ſunt, & ſtatuta ſingulis propria. In cœleſti regno lex quædam inualuit, qua omnes eius incolæ à morte præſeruantur, & mori neſciunt, *Amodo iam dicit ſpiritus, vt requieſcant à laboribus ſuis.* Et, *Præcipitauit mortem in ſempiternum.* Regnum inferorum legem habet, qua omnes morti perpetuæ ſubiiciuntur, *Mors depaſcet eos.* Terreſtre vero decretum habet, quo ſemel mortem guſtare iubentur: *Statutum eſt omnibus ſemel mori.* O ſtatutum inuiolabile, quod à nemine euitari, & declinari poteſt, ſemperque hactenus obſeruatum eſt! ô legem exactiſsime ab omnibus cuſtoditam, conſtitutionem quæ nũquam deprauata eſt! non qualem Aſſuerus rex tulit, quæ populum quidem vniuerſum aſtringebat, reginam verò eximebat: *Quid habes Eſther? noli metuere, non morieris: non enim pro te, ſed pro omnibus hæc lex conſtituta eſt.* Sed legem diuinam, quæ omnes condemnet, nullique parcat. Sed quare in textu legis ſcriptum eſt, *Semel*? iterum nouus hic ſe prodit conceptus.

Apoc. 14. *Eſai. 25.* *Pſal. 48.* *Heb. 9.* *Eſth. 15.*

Pythagoræi animarum tranſmigrationem docebant.

Credebant Pythagoræi, animas hominum, poſt mortem vnius corporis, in aliud deinde tranſire, eamque tranſmigrationem metempſychoſin vocitabant: ſed ſi opinionem hanc penitus inſpiciamus, videbimus eam abſurdiſſimam eſſe, & multas ſecum ineptias trahere, hinc namque ſequeretur, homines ſæpius mortem ſuſtinere. At Apoſtolus, vt opinionem hanc refelleret atque eradicaret, ait, *ſtatutum eſt omnibus hominibus ſemel mori.* Quid ſi & aliud quidpiam in verbo *ſemel* lateat myſterium; forſitan indicare vult, eſſe nobis mortem ſerio meditandam, quippe quæ magni momenti, & non niſi ſemel ſubeunda ſit, ac proinde dandam eſſe operam, vt bene moriamur.

Hebr. 9.

Lama-

Digitized by Google

Lamachus Athenienſium Dux dicere ſolebat, ſemel tantum in prælio errorem eſſe committendum, eſſe namque vel victoriam referendam, vel in loco moriendum. Idem de extremo illo conflictu, qui tempore mortis ſubeundus ſit, dicendum videtur; cum nonniſi ſemel ſit moriendum: ex hoc namque omnis noſtra ſalus aut ruina, damnatio vel beatitudo, dependet. O *ſemel*, quam bene perpendi, notari, atque animo volui debes *Semel*, cuius nobis memoria nunquam deberet excidere! Sed additur etiam in lege, *omnibus*, vt nullam dari exceptionem appareat, ſed ad eam omnes omnino obligari.

Apophtheg. Lamachi ducis.

Varij Dialecticorum ſunt termini, & vocabula artis; alia nomina dixerunt æquiuoca, alia analoga, & alia ſynomina; æquiuoca ſunt, quorum quidem nomen commune ſit, ſed res penitus diuerſa: ſynonyma vero, quorum & nomen, & res communis ſit, & vtrique reſpondens. Porrò mundus, quid ni dialectica quædam appellari queat, in quo diuerſimodè argumentandi traditur ſcientia? omnia hic plena ſunt æquiuocis, & analogicis, vt ſunt honores, diuitiæ, dignitates, quæ omnibus non æqualiter communicata ſunt, at mors ſynonyma eſt, omnibus communis & prorſus vniuerſalis, quę prędicatur ſynonymicè de omnibus. Hanc autem propoſitionem confirmat Apoſtolus dicens, *ſtatutum eſt omnibus hominibus ſemel mori.* Sed audi Paule, *Omnibus* dicis: noui tamen aliquos, qui mortui non ſint, ſed adhuc ſuperſtites exiſtant, & numquam fortaſſe morientur. Quid enim de Enoch, quid de Elia dicis? de Ioanne Euangeliſta quid aſſeris? eoſne mortuos putas, aut aliquando morituros? Quæſtio

Mūdus dialecticę comparatur.

Hebr. 9.

ſtio hæc quidem perplexa eſt ac difficilis, eadem egredi tamen oportet, ac difficultates illius expedire.

Vtrum Enoch & Elias mortui ſint.

Multi auctores, atque ij non inter poſtremos dicere & docere aggreſsi ſunt, Enoch vltimum filiorum Cain, & Eliam Thesbitem verè mortuos eſſe, & ipſum debitum omnibus mortalibus neceſſario perſoluendum, perſoluiſſe. Aben Eſra atque alij veteres Hebræorum Rabini fuere primi huius ſententiæ verbis innixi: *Et facti ſunt omnes dies Enoch trecenti ſexaginta quinque anni:* ſi hi ſint omnes dies eius, non ergo diutius, inquiunt, viuere potuit: ſi enim adhuc ſuperſtes foret, longius ei hauddubie vitæ ſpatium Moyſes dediſſet, quod ita confirmant. Quando diluuij hiſtoria in ſacris litteris deſcribitur, atque ij qui diluuio erepti ſunt, recenſentur, octo tantum animæ ſeruatæ traduntur. At ſi Enoch nondum mortuus eſſet, qui nimirum diu ante diluuium vixit, plures neceſſario diluuio ſuperſtites enumerandi forent: Credendum igitur, eum mortuum eſſe, fuiſſet alioquin nona anima, quæ à diluuio immunis fuerat. At parum firmæ hæ rationes ſunt, quibus opinio adeò exotica innitatur. Nam præter antiquam Eccleſiæ, traditionem, generalem omnium Chriſtianorum perſuaſionem, communem omnium Patrum conſenſum, & vnanimem omnium Theologorum ſententiam, ipſa nos ſcriptura contrarium edocet, aperteque confitetur, Enoch & Eliam adhuc eſſe ſuperſtites, & vſque ad conſummationem mundi fore. Apoſtolus Paulus in ſcenam prodeat, qui Rabinos illos mendacij coarguat, & ambos in viuis eſſe afferat: *Fide Enoch translatus eſt, vt non videret mortem, & non inueniebatur, quia ſuſtulit eum Deus*, atque ante

Gen. 5.

Geneſ. 7. 1. Petr. 5.

Heb. 11.

ante eum Eccleſiaſticus, *Enoch placuit* Deo, *&* *translatus eſt in paradiſum, vt det gentibus pœnitentiam.* E quibus verbis efficitur, nondum eum mortuum eſſe, ſed ad finem mundi iterum comparitũrum, vt eos, quos præſtigijs Antichriſtus dementauit, in viam ſalutis reuocet, à fide deflectentes reducat, atque ad pœnitentiam vocet. Raptus eſt autem anno ab orbe condito penè milleſimo, ſexcentis ſexaginta nouem annis ante diluuium. Verba autem hæc prægnanti etiam ratione fulciri poſſunt. *Ecl. 44.* *Oſtenditur Enoch adhuc eſſe ſuperſtitem.*

Moyſes enim cum catalogum texeret eorum qui tam ante Enoch, quam poſt eum vixerunt, vſque ad tempora diluuij, ſingulis hoc velut corollarium addidit, *& mortuus eſt*, ſed cum ad Enoch veniſſet, mutata phraſi ait, *& non apparuit, quia tulit eum* Deus. Vnde apparet nondum eum mortuum eſſe, cum hiſtoriam ſuam Moyſes conderet, neue etiam modò. Confirmat hoc veluti rem certiſsimam Hieronymus ſcribens ad Pammachium; *Enoch translatus eſt in carne, Elias carneus raptus eſt in cœlum; necdum mortui, & paradiſi iam coloni, habent membra in quibus rapti ſunt atque translati.* Bene quidem. Sed vbinam modo ſunt? in quo mundi cardine aut polo verſantur? aut quò translati ſunt? *Geneſ. 5.*

In hoc totius difficultatis cardo vertitur, hic nodus eſt, hic labyrinthus. Conſtat enim quoad Enoch, eum in arca cum Noe non fuiſſe, nec vndis diluuij ſubmerſum periiſſe, neceſſe eſt itaque, eum in alio quopiam mundi climate commoratum eſſe. Multi è veteribus Patribus docuerunt & crediderunt, vtrumque in paradiſum terreſtrem translatum eſſe, & illic *Vbinã modò ſit Enoch*

Digitized by Google

Eccl.44.

vſque in hodiernum diem commemoraturum fundati maximè verbis illis Eccleſiaſtici, *Enoch placuit Deo,& translatus eſt in paradiſum.*

In reſponſ.ad Orthod.q.75. 76.85.

Primus huius opinionis auctor, aut ſaltem inter primos,fuit Iuſtinus Martyr:crédebat nimirum paradiſum terreſtrem adhuc in rerum natura eſſe, & ad finem vſque mundi permanſurum, eumqne velut domicilium eſſe ac receptaculum, in quo magni illi viri diuertebantur.

Luc.23.

Quin etiam adiungit,hunc eſſe locum,quem Dominus in cruce moriens latroni promiſerit, dicendo,H*odie mecum eris in paradiſo*, & in eundem hunc eſſe translatum. Sed ſententia hæc nimis ſingularis eſt, & repugnat verbo,hodie, quod ibidem legimus, eſt enim certiſsimum, Chriſti animam eo die in paradiſo terreſtri minimè fuiſſe;ſed ſtatim à morte, corpore exeuntem,ad inferos penetraſſe,& triduo ibidem remanſiſſe. Eiuſdem opinionis fuit etiam Irenęus Martyr ſub Antonio Vero & Commodo,atque Epiſcopus Lugdunenſis, qui & aliud inauditum addit, eſſe nimirum hunc ipſum paradiſum, in quem Apoſtolus Paulus raptus fuerit:&,quod magis adhuc demirer, minuſque cum veritate coincidit, hunc eſſe in quem animæ corpore egreſſæ ſecedunt, beatiudinem præſtolantes, cuius poſt finem ſæculorum primum cumpotes futuræ ſint. Tertullianus Carthaginenſis Presbyter,qui ſub Seuero Imp. vixit,iam ab annis penè mille quingentis, eandem opinionem amplexus eſt; item Iſidorus Hiſpalenſis in tractatu de obitu & vita Patriarcharũ,vbi de Enoch eodẽ prorſus modo locutus eſt, priorumq; opinioni quàm proxime accedit,in paradiſo ſcilic.terreſtri eum collocando.Ma-

Irenaus li.5. adue.hæreſes.

Tertul.in Apologet.

Digitized by Google

do. Magiſter ſententiarum eandem etiam ſemi-tam ingreditur; adeò vt omnes hi firmiter credant, paradiſum terreſtrem adhuc in rerum natura eſſe, ac duos hoſce Patriarchas in eodem Antichriſti aduentum expectare, qui ante vniuerſalem mundi interitum futurus eſt. *Li.2. diſt.17.*

Mihi Equidem, ſaluo tamen honore & reſpectu tantorum virorum, ſimul & meritorũ conſideratione, abſurdum videtur eſſe, & à ratione quàm maximè alienum, aſſerere, paradiſum terreſtrem modo adhuc ſubſiſtere, & in eo Enoch & Eliam vſque ad conſummationem mundi, mortali in carne commorari. Nam ſi diluuij vndæ ſumma mõtium iuga & altiſsima cacumina, Athi, Caucaſi, & Tauri quinque cubitis exceſſerint, credibile eſt etiam, paradiſum cum tota terræ ſuperficie ſub aquis natitaſſe, & ſubmerſione perijſſe. Credere autem eum, non ſine quodam miraculo, à diluuio immunem eſſe ſeruatum, non eſt tutum aſſerere; cum Auguſtinus alijque ſancti Patres, non eſſe vſque adeo certum & conſultum putent, ad miracnla confugere, cum non penitus ſunt neceſſaria. Contrariũ quoque probabile eſt.

Rupertus ſcientia non minus quam religione inſignis, inficiatur, Enoch in paradiſum trãslatum eſſe, aitque non certo è ſacris litteris colligi in illum paradiſum in quo Adam à Deo cõditus fuit, eum eſſe ſubiectum. Sed vult per verbum, *paradiſus*, ſcripturã innuere locum aliquẽ delicijs affluentem, diuerſorium iucundiſsimũ atq; habita[illegible]um ad incolendum amęniſsimũ: Huic accedens D. Ioannes Chryſoſtomus, ait, magnæ curioſitatis indicium eſſe, indagare velle, quonã Enoch a Deo translatus ſit, cum ipſa *Lib. de Trin. cap. 31.* *Homil. 21. in Geneſ.*

ſcriptura id apertè non expreſſerit. In eorum ſententiam quoque concedens Auguſtinus, dicit, hanc quæſtionem, ſcilicet num Enoch & Elias in paradiſum vel alio translati ſint, in vtramque partem, ſine vllo fidei detrimento, problematice poſſe diſceptari.

Lib. 2. de gratia Chriſti cõtra Pelagium

Dico igitur, tot ſanctorum doctorumque veſtigijs inſiſtendo, Enoch, ſtatim à diluuio in ſuperiorem aeris regionem è paradiſo translatum vna cum Elia, adhuc in viuis eſſe, idque in loco iucundiſsimo, quem diuina illis bonitas aſsignauit, atque in eodem vſque ad vltimum iudicii diem permanſuros, ante cuius aduentum iterum in hoc mundo, ad ſeductis ſuccurrendum, apparebunt. Sed quocunque demum loco ſunt, conſtat eos, vti prius dixi, nondum mortem deguſtaſſe, ſed in fine tandem ſæculi, non ſecus ac reliqui homines, morituros, & debitum omnibus impoſitum perſoluturus. Ita namque ſentiunt omnes Theologi, & in primis Doctor Angelicus Thomas. *Nondum, inquit, Enoch mortuus eſt, ſed morietur tandem aliquando, quia ſententia, quam Dominus primis parentibus peccantibus inflixit (quocumque die comederis, morte morieris) omnes qui quocumque modo naſcuntur ex Adamo, comprehendit.* Idipſum & regius vates, ſed paulo compendioſius, *Quis eſt homo, qui viuet, & non videbit mortem?* & ad Hebræos Paulus, *Statutum eſt omnibus hominibus ſemel mori.* Seneca itẽ Philoſophus, Chriſtianæ fidei ignarus, *Omne humanum genus quod eſt, & quod erit, morti damnatum eſt.* Decretum eſt igitur à diuina maieſtate, omnibus hominibus leti v[illegible] calcandã, Eliæ, & Enoch, Pontificibus ſimul & regibus, certum eſt, neminem ab ea liberum eſſe, at neceſſariò omnibus euenturam & infallibiliter, toti-

In Cõment. in Epiſt. ad Heb c. 11.
Gen. 2.
Pſalm. 88.
Cap. 9.
Epiſt. 22.

totique eam mundo communem & generalem fore.

Recordare igitur Chriſtiane nouiſsima tua, & in ęternum non peccabis: memento mortis, oculiſque patentibus eandem introſpice. Imitare hic gallos gallinaceos, qui dum micas, & victum per terram ſibi quærunt, vnum duntaxat oculum terræ affigunt, alterum in altũ tollentes, qui quodammodo excubet, ne accipiter aut miluus improuiſos præoccupet, & in aëra abripiat. Hoc ipſum & te velim facere Chriſtiane, & vno tantum oculo mundum reſque terrenas reſpicere, alterum vero ſemper vigilem cuſtodire, qui nimirum in alterum mundum collimet, & videat nũ mors inſtet, quæ te hinc violẽter abripiat, ac deprædetur. Lepores quoque natura pauidos apertis ſemper oculis dormire tradũt, ne fortaſsis à venatoribus, vel canibus præoccupentur. Et hoc tibi dictum puta, vt nimirum corpore dormiente anima excubet, quo nullum detrimentum accipiat: aduigilet, ne crudelis illa bellatrix improuidum te opprimat; certo namq; certius eſt, illam ſemel venturam, & omnibus eſſe neceſſario ſubeundam, nullique omnino parcere. *Eccl 7.*

Tu vero bonitas infinita & æterna, bonitas è qua omne bonum deſcendit, & dependet, oculos noſtros aperi, ſimul & cor, vt ſæpius quam fecimus hactenus eiuſdem meminiſſe, & ante oculos eam habere valeamus: ſumus eheu! adeo cæci, inſipientes, atque vitæ huius conſeruandæ ſtudioſi, vt omne ſtudium ſit, voluptates & ineptias ſectari, omnis noſtra intentio perpetuas hic ſedes figere omnis denique actio in tuam offenſam cedat. Ita ſiquidem mundo adhæreſcimus, itaque eidem infixi & quodammodo

inſiti ſimus; vt nunquam in animum reuocemus, eſſe nobis ex eodem emigrandum, ſed vitam perennem, immortalem & nunquam interituram, ſemitam nullo vnquam æuo terminandam, & corpus etiam corruptionis expers nobis polliceamur; aliaſque huiuſmodi vanitates, & chimæras nobis fingamus. In hoc autē tu nobis impera Domine, quo omnes ineptias deſeramus, & omnes alias cogitationes, præter ſolam mortis, ex anima ablegemus; & cogitemus interdum, ac nobiſcum diſpiciamus, eſſe nobis, diuina lege, ſerius aut citius, moriendum, & legem hanc inuiolabilem eſſe decretū irreuocabile, ſtatutū cui nemo queat contradicere, & omnibus communem ſententiam: cōmunem dico quod nullus ab eadem exēptus ſit, non paruus, non magnus, non diues, non pauper, non nobilis, non plebeius, ſiue reges, ſiue inopes erimus coloni. Atque hęc vna cogitatio, ardentiſsime animarum noſtrarum zelator, ſatis eſſe poteſt, qua ad te accedere, mundi delicias aſpernari, & rectâ ad æternam fidelitatem tendere poſsimus: in quam nos ingredi permittant, Pater, & Filius cum Spiritu ſancto. Amen.

FERIA QVINTA.

DE INCERTA MORTIS HORA.

Memorare nouiſſima tua, & imprimis mortis horam incertam eſſe, & in æternum non peccabis. Eccleſ. 7.

FIGVRA.

Dan 5. BAltaſſar Babyloniorum rex ſumptuoſo optimatibus ſuis mille conuiuio inſtructo, cum temu-

temulentus præcepiſſet afferri vaſa aurea & argentea, quę aſportauerat Nabuchodonoſor pater eius de templo Ieroſolymitano, vt ipſe vna cum vxoribus & concubinis, & optimatibus ex ijs biberet: atque inter cõuiuandum & bibendum deos ſuos ferreos & lapideos laudaret, genioque liberalius indulgeret, & non niſi voluptates & luſus cõſectaretur, mortis & nouiſsimorum oblitus; ecce in eadem hora apparuerunt digiti, quaſi manus hominis ſcribentis cõtra candelabrum in ſuperficie parietis aulæ regiæ. Tunc facies illius, commutari, cogitationibus variis cor lancinari, compages renũ ſolui, & genua ad ſe inuicem collidi cœperunt: nec mirum, fera enim parca ei inſtabat, quæ vultui inſolitum illum pallorem totique corpori tremorem incuſſerat, mors ſcilicet; quæ eadem ipſa nocte nec opinantem oppreſsit, quippe qui in lecto confoſſus interiit. Fuit hæc hiſtoria velut figura, & indicium, mortis horam ſemper eſſe incertiſsimam: & tum, cum ſuperbire, regifice epulari, honores ambire, ineptire, laſciuiæ & genio indulgere quam maxime proponimus, Neſtoreos nobis annos vitamque firmiſſimam promittentes; tũ inquam, vindicem illam & potentem æternæ iuſtitię manum, mortis decretum aduerſum nos pronuntiare, ac feralem illam bellatricem nos ſæpe incautos opprimere. Eius ſcilicet hora incerta eſt, ſemper nos proditorie inuadit; quique hodie longam ſibi ætatem & annos plurimos pollicetur, hunc noctu mors violenter abripiet, vitiaque exuet. Hac de re hodiernam concionem inſtituere decreuimus, quam variis conceptib. velut diuerſis ſaporibus & condimentis condiemus; ſuggerat modo auxilium Spiritus, qui linguas

guas infantium facit diſertas, & virgo glorioſa precibus nobis ſuis, quibus apud filium pōt plurimum ſuccurrat. Salutemus eam igitur Gabrielis Archangeli verbis, dicentes. *Aue Maria.*

Plut. in Apophth. reg. Interrogatus olim Iphicrates Athenienſium dux cur tempore pacis & inter populos ſocietate coniunctos, excubias ageret, aciem explicaret, arma expedita & milites paratos haberet, non ſecus ac ſi hoſtis tergo immineret, aut res in ſummo diſcrimine verſarentur, reſpondit, nunquam non vereri, ne obruatur incautus & nihil minus cogitans, & tum dicere cogeretur, Non putabam inſtare periculũ; quæ imprudentium eſſe ſolet excuſatio, non vero hominis cordati aut publicæ ſalutis curam gerentis. Et ſane ſi tantam exercitus ſui curam geſſit dux gentilis; Chriſtianum profecto par eſt non minori prudentia & cautione vitam dirigere, animæque exercitum ab omni periculo defendere.

Nam cum omnis homo inſtar ducis cuiuſdã ſit, & tot facultates, virtutes, meritaque in mũdi huius caſtris ſub ſignis habeat, inque continuis bellis & diſcriminibus vitam traducat (nã *vita hominis militia ſuper terram*) denique tres ſemper hoſtes potentiſsimos, carnem, mundum, & diabolum tergo, mortem vero omnium crudeliſsimam lateri & capiti imminentem habeat: nũquam non excubet, vigilias agat, in omnem partem circumſpiciat, ac ſeſe vndequaque aduerſus inſultus eius muniat neceſſe eſt, ne fortaſſe ex improuiſo obruatur, & vitam cum dedecore & infamia amittat.

Paulus, qui olim mundi caſtra ſecutus, Chriſti ſe deinde ſignis adiunxit, & inter ſummos duces locum meruit, ad hoc vnum nos potiſsimum

mum hortatur, *Cum timore & tremore operamini veſtram ſalutem*, ne incauti ab hoſte obruamini. Ipſe etiam Redemptor noſter Ieſus, omniũ princeps & vertex, Apoſtolis ſuis hoc etiam ſæpenumero inculcauit, dicens, *Eſtote parati, quia neſcitis diem neque horam*; *quaſi diceret*, Nolite, obſecro, Apoſtoli mei, indulgere ſomno, nolite indormiſcere, oculos ſemper habete apertos, ſemper prompti & parati velut ad pugnandum ſtate; habetis enim hoſtem qui omnes inuadat, quique tum potiſsimum ſolet ingruere & impetum facere, cum ipſi quam maxime viſum fuerit oportunũ, & nos minime exſpectamus; adeo vt nec annum, nec menſem, non diem, multo minus horam ſciamus. An non igitur merito hæc horæ incertitudo penſanda eſt: & an non merito cauendum, ne ab hoſte opprimamur. *Philip. 2.* *Matth. 24. & 25.*

Isboſeth à ſtirpe Saul progenitus, cum olim in meridie præ æſtus vehementia in lecto iaceret in conclaui, & ancilla oſtiaria ſomno obruta non excubaret, à duobus ſicariis Baana & Rechab, in inguine percuſſus interiit; factum quidem tragicum & deteſtandũ, ſed quod nobis exempli loco ſit; duos ſicarios ſcelere infames, mortem & peccatum intelligo, tum, cum in vitæ noſtræ meridie, id eſt, in flore ætatis ſumus, cũ in lectulum voluptatum aſcendere propoſuimus, & cũ memoria; quæ eſt veluti oſtiaria ancilla cordis, & actionum noſtrarum obſeruatrix, ſomno oppreſſa iacet; corporis noſtri domum ſubingredi, vitamque nobis nec opinantibus nefarie eripere. *2. Reg. 4.*

Sampſon, miraculum illud orbis, & victoriis plurimis ac robore ſuper æthera notus, cum in pellicis Dalilæ ſinu incautus dormiret, nihil minus *Iud. 11.*

minus cogitans, ab hoſtibus ligatus eſt, excæcatus, ad mortem abductus, & cæſaries, in qua omnis fortitudo eius ſita erat, detonſa. Denotat hæc allegoria, hominem, qui omnes inter creaturas velut quidam Sampſon eſt, ſtatim vt in voluptatum perfidæ huius Dalilæ, id eſt, carnis ſinu molliter requieſcit, & excubias non agit. incautum à morte opprimi, omni ſenſu priuari, mille cruciatibus velut vinculis quibuſdam ſtringi, bonis ſpoliari, vitamque tandem amittere, Eheu! quæ igitur excubiæ; quæ vigiliæ agēdæ ſunt, ne ab hoſte inopinate inuadamur?

Mors non niſi proditorie nos opprimit.

Ipſa porro mors, qnamuis audax ſit vt quæ maxime, multumque de ſe præſumens omnes inuadat; nullũ tamen niſi proditorie & incaute impetit, & inſigne putat, nullum locum nec horam indicaſſe. Si homines decipiat, exarmatos aggrediatur, deliberate inuadat, ſummam gloriam ſe conſecutam exiſtimat, & in eo maximas delicias ſitas exiſtimat. Hinc, ex conſilio Redemptoris noſtri, ſemper vigilandum eſt, & nullo non tempore & loco mors exſpectanda: *Eſtote parati, quia neſcitis diem neque horam.*

Matth. 24. & 25.

Annibalis aſtutia.

Ferunt Annibalem, fulmen illud belli, & totius Italiæ terrorem, qui variis bellis & cladibus victorem orbis populum attriuit, quamdiu Scipionem Africanum ſibi inſtare intelligeret, nunquam niſi armis circumdatum, & vigilantibus ducibus, dormiuiſſe, fuit hoc quidē barbari militis aſtus: quid ni & Chriſtianorum eſſe poſsit lectio, qua diſcant, ſibi quamdiu ſciunt mortem in acie eſſe, & nullo non loco & tempore aduerſus ſe conſpiraſſe nunquam niſi memoria armata, & in omnem partem diſpoſitis excubiis, quæ eam adeſſe denuntient, eſſe dor-

dormiendum? Hinc Cicero in Catone Maiore, *Moriendum enim certum eſt, ſed incertum an eo ipſo die: mortem igitur omnibus horis impendentem timeas.*

Deſcribit in Apocalypſi, ſublimium ille & arcanorum Dei myſteriorum interpres Ioannes, prodigioſa quædam animalia, quæ plena erant oculis ante & retro. Scio quidem per hæc ipſa, varia, & quidem non inſcite, deſignari; ſed docemur his etiam, eſſe nobis horum animalium naturam imitandam, oculoſque omnẽ in partem circumferendos, vt videamus & aduigilemus, ne nos mors interdum ante, & alias à tergo adoriatur. Eſſe igitur pleni debemus oculis, & quidem oculatiſsimi, ad omnes eius artes & verſutias detegendas, noſq; ipſos à proditione & fraudibus crudelis huiuſce Amazonis tutos conſeruandos: id eſt, debere nos mortis omni in loco, & omni hora, meminiſſe, ne ipſa nos improuidos adoriatur; atque ita fiet, ne vnquam diuinam maieſtatem peccando offendamus. Hoc porro conſilium Sapientis eſt, dum ait, *Memorare nouiſsima tua, & in æternum non peccabis*: porro verba hæc erunt quaſi ſtadium, in quo hodierna decurret concio, & quidem in bigis: primo itaque ad oculum demonſtrabo, quam incerta ipſa mortis ſit hora, ac deinde quonam nos modo ad eandem præparari & diſponi oporteat; in quo me confido veſtræ omnium exſpectationi abunde ſatisfacturum, modo linguis animiſque faueatis.

Cap. 4.

Eccl. 7.

Principio igitur quemadmodum nihil in mundo morte eſt certius, ita eiuſdem hora nihil etiam incertius. Hinc in ſermonibus ſuis Bernardus, *Nil certius morte, ſed nil incertius hora mortis:*

De incertitudine horæ mortis.

mortis: perinde ac ſi diceret, De morte certiſsime diſſerere poſſumus, ac ſine vllo errandi metu, cum eadem neceſſario omnibus & ſingulis impendeat; at de hora eius, quis eſt qui quidquam certi aſſeuerare audeat, cum de futuris ſit contingentibus, captum noſtrum ſuperet, & à noſtra cognitione nimium ſit aliena? ſibi ipſi hoc arcanum Creator reſeruauit, nullis id creaturis volens communicatum. Et quemadmodum opera ſibi quædam ſingularia ſeruauit ad potẽtiæ ſuæ magnitudinem declarandam, quę aliis, quæ in rerum natura agunt, negauit; vt inprimis ipſam creandi potentiam; quæ & infinitæ atque omnipotentis cuiuſdam virtutis eſt, & cui creaturarum humeri cedunt: ita quoque, vt ſcientiæ eius amplitudinem perſpectam haberemus, ſibi vni arcanorum rerumque particularium cognitionem ac ſcientiam reſeruatam voluit, quam cæteris creaturis denegauit: & in-

Act.1. primis ipſam cognitionem horę mortis. Ita nãque id Apoſtolis Dominus declarauit dum ait, *Non eſt veſtrum, noſſe tempora neque momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate.*

Et ſane, ô Theologi, ipſa æterna Dei ſapientia plurima arcana nouit, quorum cognitionem ſibi ſoli reſeruauit, hominibus eam denegãdo. Atque hinc Eccleſia in orationibus ſuis huic ſoli electorum & prædeſtinatorum cognitionem tribuit, *Deus, cui ſoli cognitus eſt numerus electorum in ſuperna felicitate locandus*: quaſi oraret, Omnipotens & omniſciens Deus, tu es ſublimis & ſummus ille Philoſophus, qui numerum ad æternam beatitudinem deſtinatorum perſpectũ & cognitum habes; nos homines nihil ſic ſcimus, ipſi quin etiam Angeli id ignorant, Seraphim hic velut in denſis tenebris verſantur; at tu ſo-

tu ſolus & numerum noſti, & qui eiuſdem numeri futuri ſunt. Idem omnino de mortis hora dicendum eſt, ac credendum, ſummi huius vitæ & mortis arbitri eſſe, diem & horam eius noſſe noſtraque momenta arbitrii ſui trutina penſare. Hinc ipſe de ſe in Apocalypſi, *Habeo claues mortis & inferni*: & Vates regius, *Deus noſter Deus ſaluos faciendi, & Domini domini exitus mortis*: illius eſt naturâ, mortis portas aperire, eiuſque adyta penetrare, vt dies & horas & momenta ſciat; homini vero ianua hæc ſemper occluſa eſt, & ita occluſa, nulli vt vnquam permiſſum fuerit eãdem aperire, licet multi id ſæpius, & quidem anxie, à Deo poſtularint. Millies id ab eo contendit Pſalmographus, vt nunquam clamare deſierit, *Notum fac mihi Domine finem meum, vt ſciam quid deſit mihi vitæ.* & alibi, *Quando facies de perſequentibus me iudicium?* Vtinam, inquit, ſcirem Domine diẽ, qua de inimicis meis vindictam ſumpturus ſis, quando eos deleturus, cum meæ mihi vitæ terminum reuelare nolis. Noli nimium curioſus eſſe in arcanis Dei indagandis ô rex, deſine ſecreta eius expiſcari; illos namque articulos in ſcientiæ ſuæ ſcriniis, & archiuis cognitionis æternæ abſcondit: litteræ hæ hominibus clauſæ ſunt, & velut ferreo ſigillo munitæ.

Apoc. 1.
Pſalm. 67.
Pſalm. 38.
Pſalm. 118.

Præclaram huiuſce rei figuram in Apocalypſi deregimus. Vidit ibidem Ioannes librum ſeptem ſignaculis munitum, & ita munitum, vt nemo in cœlo; nec in terra, neque ſubtus terram eadem reſerare, aut librum potuerit inſpicere. Quid autem, veſtra ſententia, liber hic deſignat, niſi ingens illud volumen diuinæ ſcientiæ, in quod omnes ſecreti prędeſtinationis, extremi iudicii, horæ mortis, aliorumque arca-

Cap 5.

norum articuli relati ſunt? volumen inquam, ita obſeratum, & tot ſignaculis munitum, nullus vt vnquam in cœlis Angelus, nullus in terra homo, nullus apud inferos dæmon eadem reſerare, aut, non dico, volumen legere, ſed ne vel characteres illius, imprimis qui ad mortis horam ſpectant, noſſe potuerit.

Nullus vnquã obitus diem præſciuit niſi ſingulari Dei reuelatione.

Nulla reuera vnquam creatura exſtitit, in quantum pura & nuda creatura erat, quę mortis ſuæ diem præſciuerit, niſi id illi Deus ſingulari quadam ratione reuelaſſet. Vnde propheta Iob, *Numerus annorum incertus*, Bonus ille ſenecio Iſaac quamuis iam totus incanuiſſet, oculique eius caligarent, mortis tamen horam ignorare ſe profeſſus eſt, *Vides*, fili mi Eſau, *quod ſenuerim & ignorem diem mortis meæ.*

Cap 15.

Gen. 27.

4. Reg. 8.

Video deinde & regem potentiſsimum anxium & ſollicitum, quod horam exitus ignoraret, Benadad ſcilicet regem Syriæ: hic enim cũ graui tactus eſſet ægritudine, & ſcire vellet, num è morbo eſſet moriturus necne, Principem militiæ cum quatuor camelis, donariis & muneribus onuſtis, ad Eliſæum Prophetam deſtinauit, qui eum hac ſollicitudine ac metu liberaret, certoque diceret, num ſanitatem cõſequeretur, an vero ad patres ſuos apponeretur. Nullus igitur hanc horam nouit, ſed illa penitus incerta eſt, atque ideo ſemper metuenda & metuendo exſpectanda, ne improuiſo nos opprimat.

Mors hõdie potẽs admodum eſt.

Atque hac præſertim ætate: nunquam enim tanta, mortis audacia fuit ad nos inuadendos, nunquam tanta eius ad nos proſternendos potentia, neue tanta eius vnquam perfidia & vafrities ad nos ſubruendos, quanta modò. Fuit enim aliquando tẽpus, cũ non niſi propriis armis

mis pugnaret, ſuoſque tantum vernaculos in prælium aduerſus homines armaret, ſenectutem ſcilicet, morbos, & aliqua tantum violenta vel fortuita: nam bellum nonniſi hinc inde in orbe ſparſum erat, peſtis non niſi poſt quadraginta annos & aliquando poſt centum redire conſueuerat: fames vt plurimum in arentibus Africæ aut Arabiæ deſertis graſſabatur, nec ad Europæos tranare audebat: nemo quid eſſet apoplexia, ophtalmia, pleuritis, ſuffuſio, inflammatio, quid parotides, nouerat: vix erat ſermo de vlceribus, angina, ſynnanche, podagra, torminibus iliorum, aliiſque morbis & infirmitatibus. At modo liberis per omnia mors habenis graſſatur, omnia diſiicit & proſternit, variiſque accincta furiis & malis, bello inquã, peſte, violentia, proditione, nulloque dato otio aut induciis, ſemper homines inuadere cõtendit. Atque ita fit, vt hora eius incerta ſit, & nulli cognita.

Quod cum ita ſit, ſemper vigilare oportet, & quotidie ſeſe ad illam præparare, vt cum venerit, feliciter eius ſtadium decurramus. Sæpius hinc orando dicebat Dauid. *Benedictus Dominus die quotidie proſperum iter faciat nobis Deus ſalutarium noſtrorum.* Viſus mihi autem eſt hic rex precibus ſe ad iter hoc extremum muniuiſſe, & pios viatores imitatus, qui antequam in viam ſeſe dedunt, precibus & orationibus iter Deo commendare conſueuerunt, atque ita omnes Chriſtianos facere par eſt, & hoc ipsũ eſt, quod prius de excubijs & vigilijs monui. *Pſalm. 67.*

Refert Germanos Seneca, non mortem, ſed mortis genus timere ſolitos, quid ni & hoc de Chriſtianis dixero? eos ſcilicet mortem non debere timere, ſed genus mortis: ipſum enim mori *In Epiſtolis.*

Digitized by Google

mori nihil eſt, pueris & animalibus commune; at bene vel male mori, magni momenti eſt, & in id omnis noſtra cogitatio ac ſtudium dirigendum, deque duobus his nos maxime ſollicitos eſſe oportet. Magnum quidem eſt, ac plurimi faciendum bene viuere, at pluris adhuc, bene & laudabiliter mori. Sæpenumero enim fieri videmus, vt naues, quæ maris rabiem, & procellas iam feliciter euaſerunt, ad littus miſere nonnunquam alliſæ, in ipſo portus conſpectu, cum in anchoris ſtare cogitant, naufragiũ patiantur: Multæ enim arbores, quæ toto brumali tempore niues, & gelu ſuſtinuere, & cæli iniurias contempſere; initio veris exareſcunt. Idem prorſus animabus noſtris cõtingit. Plures enim ſunt, qui cum toto vitæ tempore innocenter & ſanƈte vixerint, feliciter mundi huius oceanum enauigauerint, atque omnibus mundi tentationibus viriliter reſtiterint, & iam ad horam mortis velut ad portum peruenerint, quaſi in alterius vitæ vere conſtitutæ, pereunt nihilominus, exareſcunt, ac triſte ac deplorandum ſalutis ſuę naufragium faciũt. Quamobrem circumſpiciendum eſt & attendendum antequam eo perueniatur, & ad tam periculoſum iter paulatim animus præmuniendus: tela namque præuiſa minus feriunt.

Simile.

Aliud.

Max. ſer. 46.

Moſonius Monachus, vt refert Maximus, cũ interrogatus eſſet quidnam maximum ad bene moriendum momentum afferret, reſpondit, Vltimum ſemper ſibi diem cogitando proponere. Quicunque igitur bene, & ſanƈte mori deſiderat, dudum antea de morte cogitet, eius ſeſe memoria muniat, atque ita ab improuiſo eius impetu tutus erit. Redemptor quoque noſter Ieſus Chriſtus, vtpote qui non ignoraret, quan-

quanti id ponderis eſſet, toties nos ad vigilandum & excubandum adhortatus eſt, monuitq́ ne à morte inopinatò opprimeremur; *Videte, vigilate & orate: neſcitis enim quando tēpus ſit*, & mox velut epiphonema ſubnectit, *Quod autem vobis dico, omnibus dico, vigilate*. Et apud Lucam, *Vigilate itaque omni tempore*, id eſt, veſpere & mane, nocte diuque, in adoleſcentia, & ſenectute: mors enim non dormit, ſed nobis dormientibus vigilat. Confirmāt idipſum & duo Apoſtolorum vertices, Petrus ſcilicet in ſua Canonica, *Fratres, ſobrii eſtote & vigilate quia aduerſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret*. Sed quod ille de diabolo, cur non poſsimus nos de morte intelligere, quæ vera quædā diabola eſt, ſemper nobis inſtans, & ſuperimminens, vt nos deuoret & deglutiat? quamobrem vigilandum eſt. Multo vero clarius Paulus, *Vigilate, ſtate in fide*, mors enim crudelis illa bellatrix aduerſum vos conſpirauit, & veſtrā perniciē molitur: O quā ſalutaria monita! quā ſalubria conſilia! quam mortis hora incerta eſt!

Christus ſæpius nos admonet, vt mortis meminiſſemus, & maxime eius incertitudinis.

Marc. 13.

Luc. 21.

1. Pet. 5.

1. Cor. 16.

Incerta inquam, adeo vt nullum ad moriēdum præfixum & ſtatutū tempus, nullum locū aſsignatum habeamus, nec in noſtra ſit voluntate domicilium eligere, in quo hoc debitum perſoluamus. Sed vbique locorum effera illa Parca ſeſe ingerit, omnia loca ſibi opportuna putat, & omne tempus idoneum ſtragi. Ac veluti ij, qui in foro criminali ad mortem condemnantur, non vno omnes tempore aut hora ad ſupplicium rapiuntur, ſed ſinguli diuerſo tēpore; alii vero, vt latrones & ſicarii, quos lictores captiuos abducunt, eodem quo capiuntur die: non ſecus quoque cum hominibus agitur,

Mortis hora incerta.

Similitudo egregia.

Digitized by Google

hominibus inquam, à longo iam tẽpore in perſona Adami ad mortem condemnatis: omnibus enim vitæ huius horis aliquot ad ſupplicium rapiuntur; alii ſub veſperam ſenectutis, alii in meridie florentiſsimæ ætatis, alii ſummo mane & ſub auroram vitæ, vt infantes lactentes, alii denique quamprimum vt eſſe inceperint, eſſe etiam deſinunt, in ipſa nimirum matris aluo exſtincti. O crudelitatẽ inauditam! ô mortẽ amaram, & nimis incertam eius horam!

Inſignis conceptus.

Pſal. 141.

Ad quid enim toties in ſacris litteris mũdus tetro carceri & arctæ cuſtodiæ comparatur? vt, *educ de cuſtodia animam meam*, quæ verba, qui de corpore intelliget non peccabit; equidem de mundi cuſtodia ea malim intelligi. Vt nimirum hinc diſceremus, eſſe nos in hoc mundo, velut in tetro aliquo carcere ad mortẽ condemnatos, ſine vlla veniæ, indulgentię, aut miſericordiæ ſpe, in quem nos diuina iuſtitia velut captiuos & reos compegit, ſuo omnes tempore ſupplicio mortis afficiendos: non quidem omnes eodẽ, nec vno die aut hora, ſed hos hodie, cras illos, vt vnus poſt alium ſucceſsiue, ſine vllo ætatis aut honoris diſcrimine, nihil minus cogitans, & horæ ignarus, ad mortem & ſupplicium rapiatur. Ita namq; id ipſa oſtẽdit veritas dicens, *Vigilate, quia neſcitis diem neque horam*.

Matth. 24.

Mors furi comparata.

1. *Theſ.* 5.

Sæpe mecum tacitus admiratus ſum, cur in ſacris litteris mors furi cõparata ſit, (vnde Paulus, *Veniet tanquam fur in illa hora*) cuius cauſam dum indagarem, optima mihi vtriuſque videtur ſimilitudo, & magna inter vtrumque affinitas. Fur enim nocturnis, non niſi dormientibus hominibus, eiuſque aduentum non exſpectantibus, venire ſolet. Hunc imitatur & mors, ipſa enim prædatrix eſt & bonorum & honorũ

& ip-

Digitized by Google

& ipſius etiam vitæ,ſed quæ nonniſi improuidos,& vitiis indormientes adoriri ſoleat, Docuit me hũc conceptũ ipſius Redẽptoris noſtri ſchola, quæ ait, *ſi ſciret paterfamilias,qua hora fur veniret,vigilaret vtiq; & non ſineret perfodi domum ſuã.* Per furẽ hunc nocturnũ mortẽ intelligit, q̃ inſtar furis dũ minime cogitamus corporis noſtri parietẽ ſuffodit & deſtruit,quo vitæ noſtræ theſaurũ deripiat. Sane ſi nobis de die & hora conſtaret,vigilaremus haud dubie:ſed hoc minime fieri põt,cum eiuſdem hora incerta ſit & penitus incognita. Scimus quidem ſtatutũ eſſe omnibus hominibus ſemel mori,ſed neſcimus quando id futurum ſit,hodie an cras, de die an noctu,hoc anno vel illo:dixit quidem Iſaias regi Ezechiæ,quod moreretur, *Diſpone domui tuæ, quia morieris*; ſed quo die aut hora id futurum eſſet non dixit,ſcimus quidem omnes, eſſe nobis intra octogeſimũ ad ſummũ annũ,aut ſexageſimũ moriẽdum;ſed neſcimus prorſus,quonam id anno futurum ſit. An non igitur merito vigilandũ, excubandũ & quotidie in omnem partem circumſpiciendum eſt. Dic mihi Chriſtiane, ſi vrbi alicui potentiſsimæ excidium & ſtrages certiſsimò poſt 6. aut 7. menſes euẽtura prænuntiaretur,an nõ ciues omnes de die & nocte ſedulo excubarent, ne fortaſſe incauti obruerentur. Cuius rei euidens exemplũ in ciuitate Niniue videre poſſumus. Vix n. Ionas irã Dei denuntiauerat, quin ſtatim omnes triſti hoc nuntio perculſi, rex ſimul & ciues,nobilitas cũ plebe,precibus,ieiuniis, armiſque pœnitentiæ in manus ſumptis,iram Dei conati ſint auertere,vrbemque à periculo immunem præſtare.

Matth.24. *Heb.9.* *4 Reg.20.* *Ion.3.*

Vos vero noui Niniuitæ,noui Aſſyrii,vos intelligo,peccatores excæcati,ſuſtollite pauliſper

oculos,& videte quid rerum hic agatur, audite quid in veſtrum hic emolumentum proferatur: Suggeritur vobis, acclamatur, ingeminatur, poſt octoginta, aut ad ſummum centum annos, certo certius vobis eſſe moriendum. Vnde vates & rex de hominum vita vaticinatus ait, *Anni noſtri ſicut aranea meditabuntur: dies annorum*

Pſal.89. *noſtrorum in ipſis ſeptuaginta anni: ſi autem in potentatibus octoginta anni, & amplius eorum labor & dolor.* Quamobrem, dum tempus eſt, arma induite, excubate ſedulo in omnem partem circumſpicite, nequid animæ veſtræ reſp. detrimenti capiat: neque enim in tam imminenti & ingenti periculo, ſomno aut quieti indulgendum eſt. Somnolentiam in Petro Apoſtolorum Principe; ſuoque in terris Vicario Dominus caſtigauit, quod nimirum inſtante paſsione & morte, in vtramque aurem ſecurus dormiret,

Matth.26. dicens, *Simon, non potuiſti vna hora vigilare mecum?* quaſi diceret: Quid? mors inſtat Petre, &

Ion.1. non excubas? mihi iamiam moriendum eſt, & tu ſuauiter dormitas? Arguit & eandem ſomnolentiam Scriptura in Iona Propheta, quod ſcilicet in extremo diſcrimine conſtitutus, & vix duobus à leto remotus digitis, ſecurus & tutus, in carina nauis, placide ſomnum carperet. E quibus omnibus inertię & deſidiæ arguēdi ſunt, qui in imo nauis huiuſce mundanæ fundo, ſine vlla anxietate, & ſollicitudine ſuauiter dormiunt, de nullo minus quam de morte, quę tergo tamen imminet, & cuius hora adeo incerta eſt, ſolliciti.

Inſignis cōceptus. Rex aliquis cum intelligit ſibi à quoquam ſubditorum tendi inſidias, & variis caput expoſitum eſſe diſcriminibus, adeo vt nihil intentatum ſicarius ille relicturus ſit, quo cœptum

ptum ad exitum, vel clam vel palam, cicuta vel gladio, aut quacunque alia ratione deducat, corporis cuſtodes duplicat, ſalutantes quoslibet ſuſpectos habet, & ab omnibus accedentibus periculum ſibi putat impendere. O cæcas hominum mentes! ſcias velim, O homo, qui à primordio creationis tuæ, totius vniuerſi rex es ac Dominus ab ipſo vitæ principio, inter omnes inimicos fœlicitati inuidentes, eſſe quatuordecim iuratiſsimos, quorum vnus quacunque tandem ratione, vel peſte, vel morbo, vel aliquo alio caſu fortuito aut violento, tibi necem & exitium, inferat: Qui ſunt hi quatuor decim dies & noctes totius hebdomadæ, ſeptem nimirum dies, & ſeptem noctes, quorum vnus tibi certiſsimè vitam eripiet, quocunque tandem artificio obnitaris. Sed ignoramus, futurusne ſit dies, an verò nox, dies etiam Dominicus an Sabbatinus. An non igitur ſemper vigilandum eſt? an non omnes dies & noctes vitæ ſuſpectos habere oportet, & ſemper timere, ne dies qui hodie illuceſcit, nos opprimat, & noſtras cogitationes & ſublimes conceptus in nihilum redigat? Hoc itaque vos cogitare velim, Auditores, ad quod ipſe etiam Sapiens nos hortatur, dicens. *Memorare nouiſsima tua.* Quamobrem, quod initio etiam dixi, vobiſcum diſpicite, quam incertum ſit mortis tempus, quamque dubia eius hora, ſed potius quietè & placidè eam exſpectate, quotidie vos ad bene laudabiliterque moriendum diſponentes: quam diſpoſitionem diffuſius iam deducam, atque ita ad ſecundum concionis membrum deuoluar. *Eccl. 7.*

De præparatione ad mortem.

Siquid eſt, Auditores, ad quod homo diligenter ſe quotidie ac nunquam non debet diſpone-

re, ipſa profectò mortis hora eſt, ſedulo namque ei curandum vt poſt longam vitæ huius nauigationem fœliciter ac ſine naufragij periculo communem hunc portum, per quem in alteram vitam peruehitur, intrare valeat: omnis ſiquidem noſtra fortuna, iuſtificatio ſcilicet, vel æterna damnatio, ab vnico hoc puncto dependent. Seneca hoc animaduertit, noſque animaduertendo admonet, vt quotidie ad mortem nos præparemus, *Incertum eſt quo loco mors exſpectet, itaque tu illam omni loco exſpecta*: nam quia mors adeo occulta eſt, eiuſque aduentus adeo incertus, neceſſarium eſt, hominem ad eam ſe accurate diſponere, quocunque illam loco exſpectare, ſemper velut in ſpecula excubare, ne incautus ab illa opprimatur.

Epiſt. 26.

Dixit quidem olim Plinius, non minimæ fœlicitatis loco habendum eſſe, ſubita ac repentina morte hinc auferri, nullaque præuia mortis cogitatione aut apprehenſione diſcedere. Iulianus quoque perfuga Chriſtianitatis, vt refert in eius vita Marcellinus, cum occulto quodam ictu cælitus vibrato, nec opinatus exſtinguererur, oculis ac manibus in cælum ſublatis, immenſas diis gratias agebat, quod ſine vllis torminibus, cruciatibus aut morbis hinc diſcederet, ſed lætus ac feſtinus, vt qui velut è medijs negotijs ac quodammodo adhuc agens abriperetur. Iulius Cæſar, vt Plutarchus tradit, cum in ſenatu de optimo ac beatiſsimo mortis genere diſceptaretur, inopinatam & inexpectatam optimam iudicauit. Iſtud quidem Ethnicorum fuit iudicium, qui veræ religionis expertes erant, ſed apud Chriſtianos, quorum melius ſemper & ſanius hac in re habitum eſt iudicium, ea mors & peſsima & infœliciſsima

ciſsima iudicatur : nam nihil eſt quod toties à Deo Eccleſia poſtulat , quam vt filios ſuos à ſubitanea & inexſpectata morte tueatur. *A ſubitanea & improuiſa morte, libera nos Domine.*

Ipſa vero ſcriptura ſacra inter pœnas & ſupplicia peccatis debita mortem repentinam enumerare conſueuit. Hinc Iob Propheta de impio quodam tyranno loquens, tale de eo iudicium fert, *Auferetur ſpiritus oris ſui*, id eſt, Morietur ſanus, incolumis, bene valens, ſoſpes, & nihil minus quam de morte cogitans, & paucis vt dicam, morte ſubita & repentina, morte tyrannis propria, qui morbo rariſsime, ſed vt plurimum, morte violenta & cum ſanguine ad generum Cereris deſcendunt. Eandem pœnam Pſalmographus quibuſdam temporis ſui nefandis hominibus comminatus eſt: *Vos autem ſicut homines moriemini, & ſicut vnus de principibus cadetis*, id eſt, morte repentina, potius traditione quam morte naturali, ad imitationem regum, quos prius ad ſepulchrum ferri videmus, quam de morbo eorum ſermo fuerit. Hinc in Pſalmis legimus, *Non eſt reſpectus morti eorum*. Et Iob, *In puncto ad inferna deſcendunt*, ſcilicet impij, qui morte repentina in hoc mundo puniuntur, & æterna in altero: ſine vlla reflexione, contritione; confeſsione, ſine vllo pœnitentiæ ſigno, morientes.

Iob.15. *Pſalm.18.* *Pſalm.72.* *Iob.21.*

Iuſti autem mortem ſemper præmeditantur & ante oculos habent, & ad eam velut ad ſpeculum omnes animæ labes ac næuos examinant, examinatos eluunt, nihilque adeo horrent quã ſubito & improuide ex hac vita, ſine vllo pœnitentiæ teſtimonio, abripi, verba illa Iob vſurpantes, *ſi repente interroget, quis reſpondit ei*? vel, ſi ad

Digitized by Google

Iob. 9.

ſi ad Hebraicos fontes reuocemus, *ſi rapuerit, quis reſpondebit?* Id eſt, Quid ſi repentina morte nos hinc abripi contingeret, non pręuia delicto rum confeſsione, non obtenta peccatorum indulgentia, non reconciliata diuina iuſtitia, non diſpoſitis conſcientiæ negotijs, quid obſecro, reſpondebimus, quid in ſtricto illius iudicio in excuſationem afferemus? Conſultum eſt igitur, hoc præmeditari, & ſibi, dum tempus eſt, proſpicere, ac ſemper quodammodo excubias agere.

Quid ſit ad mortem ſe diſponere.

At dices, ad quid opus tot excubiis, quid neceſſe eſt aſsiduè vigilare, aut ad mortem ſeſe quotidie diſponere? quaſi vero hoc eam impediat vel retardet? anne ideo venire omittet, quod nos eam præuidiſſe ſciuerit? haccine ratione ab eius crudelitate immunes erimus? Nō hoc eſt, Auditores, quod vigilare dico, ſed rebus conſcientiæ ſuæ proſpicere, & animę negotia in optimo ſtatu conſtituere. Hæc enim mors aliam longe magis formidandam, ſecum trahit, mortem ſcilicet ſempiternam: atque ideo ſi prior illa nos imparatos, vitijs immerſos inuenerit, ſecundam proculdubio experiemur, & in æternum peribimus: ſcriptum eſt enim, *Mors peccatorum*, id eſt, cum peccatis hinc decedentium, *peſſima*, miſera, deploranda, & verè infelix.

Pſalm. 33.

Mors lupo comparata.

Lupus, referentibus rerum naturalium ſcriptoribus, ſi prior hominem viderit, adeo, neſcio quanam occulta & arcana ratione, aerem inficit, vt vocem humanam intercludat, ita vt homo penitus loqui aut clamare neſciat, quod inſinuat ex parte poëta dum ait, *Te Mæri lupi videre priores.* Mors Auditores, cruenta illa lupa eſt, de qua loquor, ſi enim illa prior nos occupet & inua-

Digitized by Google

inuadat,mutos nos reddit, vocem qua ad Deum clamemus intercludit, omnemque diuinæ miſericordiæ obtinendæ ſpem aufert. Eam igitur præuertere oportet, noſque quotidie ad eam ſubeundem diſponere, atque hoc eſt,quod toties in Euangelio Dominus conſuluit dicens: *Eſtote parati quia neſcitis diem,neque horam*, porro diuinum hocce conſilium diuina etiam figura confirmabo. *Matth.24.*

Voluit olim Deus, vt Iſraelitæ, antequam ſub potenti manu eius Ægypto egrederentur, agnum Paſchalem cum ſumma feſtinatione comederent, baculos ſcilicet manibus geſtantes, & lactucas ſilueſtres manducantes, ne fortaſſe ab Angelo exterminatore,qui magnam & crudelem per Ægypti angulos ſtragem edebat, neci darentur. Deſignauit hæc figura, eſſe nobis cum diligentia ac ſumma feſtinatione ſalutis noſtræ negotium peragendum: baculus hic ſignificat, ſemper nos vigilare & excubias agere debere: ne improuide occidamur, Lactucæ porro ſilueſtres denotant, pœnitentiam quoque hic eſſe neceſſariam: atque hæc omnia cum ſumma feſtinatione eſſe deuoranda, ne exterminatricis, id eſt, mortis manu repente è medio auferamur, quæ per omnes mundi plagas, varias & maximè metuendas ſtrages edit. Redemptor noſter Chriſtus hoc pacto gloſſam hanc viſus eſt intellexiſſe cum præcinctos nos eſſe iubet, & velut paratos ad iter illud in alterum mundum peragendum, *Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris, & vos ſimiles hominibus exſpectantibus Dominum ſuum.* Sed verba hæc metaphoricè intelligenda ſunt: nam pręcingere lũbos, eſt velut vaſa colligere rerumque ſuarum ſarcinam componere: faces *Exod.12.* *Luc.12.*

faces illæ ardentes, bona opera charitate flammantia deſignant: accurata autem hæc ſeruorum exſpectatio, figura eſt diligentiæ qua ſe omnes ad mortis, quæ totius mundi domina eſt & regina, vt Apoſtolus ait, aduentum diſponunt.

Rom. 5.

Fœlix igitur ac ter beatus ille dicendus eſt, qui hoc ſeſe modo ad mortem præparat, & cogitatione ſaltem crudelitatem huius Megæræ anteuertit, aſsiduè nempe eam in mente animoque habendo. Ita quoque ſentit Ioannes Climacus, vir in huiuſmodi negotijs verſatiſsimus, & pietate in Deum præſtans; *Probatus quidem ille eſt qui mortem diebus ſingulis exſpectat, ſed ille ſane ſanctus, qui hunc horis ſingulis deſiderat.* Sufficere hæc quidem poſſent ad mortis memoriam inducēdam, noſq; ipſos ad eam quotidie ſumma diligentia diſponendos. Sed aliam adhuc figuram, varijſq; refertam myſterijs in medium adducam.

De memoria mortis gradus.

Iuſsit olim Deus, ad primum tubæ clangorem omnes filios Iſrael circa Arcam Domini conglomeratim congregari: at ſi prolixior & conciſus clangor increpuiſſet, moueri caſtra & profectionem adornari. Diuerſo hoc tubarum clangore ad oculum mortis præparationem deſignari puto; ſcilic. ſtatim vt aliqua nos ægritudo inuadit, quæ eſt veluti tuba & buccina ſuperuenturæ mortis, eſſe nobis ad Deum, qui vera fœderis arca eſt, recurrendum, omnia peccata coaceruanda, intentiones omnes congregandas, & in eius conſpectu omnes cogitationes explicandas. Si vero clangor prolixior ſit, ſi inquam morbus ingraueſcit, ſignum eſt, caſtra debere moueri, profectionemque in alterum mundum eſſe inſtituendam, mundum deſerendum,

Figura.

Num. 10.

Digitized by Google

dum, conſcientiæ negotia in tuto collocanda, noſque ad iter longinquum accingendos. Neceſſaria eſt igitur diligens, & accurata ſui ad mortem præparatio.

Simile.

Quicunq; in aliam regionem profectionem inſtituunt, è qua nunquam amplius reuerſuros ſe cogitant, aliud non ſomniant aut cogitatione voluunt, quam iter illud ſuum, omnes idcirco facultates diſtrahunt, pecuniæ plurimum coaceruant, nihilque aliud ſecum aſportare conantur, quam quod in itinere non ſit grauaturum, & quod in regione in quam ſecedere cogitant, magnę ęſtimationis fore putant. Idipſum nobis faciendum eſt, Chriſtiani, qui in hoc mũdo veri viatores ſumus, (omnes enim à Domino peregrinamur) quique ſingulis momentis exſpectamus, vt nos hinc mors abripiat, & in altero mundo ſiſtat, è quo amplius non dabitur reuerti (*Spiritus* ſcilicet *vadens & non rediens*,) atque ideo omnia quæ grauare queant, vendenda ſunt, vt in Euangelio Dominus ſuaſit, *Vendite quæ poßidetis, & date eleemoſynam*: &, *facite vobis ſacculos qui non veteraſcunt, theſaurum non deficientem in cælis*. Aſſumendum quoque aurum & argentum gemmæque pretioſæ, virtutes ſcilicet, & bona opera charitate ſignata, qua nulla melior & pretioſior moneta in illa prouincia haberi poteſt: vnde Apoſtolus, *Momentaneum & leue tribulationis noſtræ æternum gloriæ pondus operatur in nobis*. Diuitiæ porro huius ſæculi, & affectiones mundanæ non ſunt in illa regione niſi quiſquiliæ, & velut nummi adulterini aut acciſi. Sola virtutis, meritorum, bonorumque operum illic habetur ratio, ſolaque illa in pretio ſunt: quamobrem huiuſmodi nobis merces, & quidem plurimæ, hic coaceruandæ ſunt,

Pſal. 77.

Luc. 12.

2. Cor. 4.

quas

quas in alterum mundum tranſuehamus, quibuſque illic ditemur.

Exod.12. Iterum alia prodeat figura. Hebræi cum Ægypto egrederentur, vt terræ patribus promiſſæ poſſeſsionem caperent, auro, & argento, rebuſque pretioſiſsimis, quas ab Ægyptijs mutuati erant, onuſti, in terram Chanaan abierunt. Myſtice hic docemur, nobis, cum tandem aliquando mundi huius Ægypto egredi debeamus, virtutes plurimas, bona opera varia, & quidquid hic pretioſum eſt, quod in cœleſtem regionem, quæ patria noſtra eſt, deferamus, eſſe coaceruanda. Illi namque ſunt theſauri & diuitiæ, quarum in regione cœleſti vſus eſt, quæque illic plurimi fiunt. Ita namque id ipſa veritas teſtata eſt, *Theſaurizate autem vobis theſauros in cœlo, vbi neque ærugo neque tinea demolitur: & vbi fures non effodiunt neque furantur.* *Matth.6.*

Hac ſcilicet ratione ad mortem nos diſponere oportet, merita plurima ſeminare, virtutes coaceruare, bonorum operum merces congregare, vanitates fugere, & quidquid mundi eſt, generoſa quadam conſtantia deſpicere. Nam quemadmodum qui capitis ſupplicio afficiendi ſunt, niſi penitus deſipiat, omnem ridendi, *Simile.* ludendi, recreandique occaſionem ſubterfugiunt, honores & dignitates exoſas habent, ſed vnicam mortem quæ capiti ſuperimminet, aſsiduè ante oculos habent, & animo voluunt, peccata præterita, vitamque priorem in mentem reuocant, deque vnius animæ ſalute anxij ſunt & ſolliciti. Ita quoque nos gerere oportet, Auditores. Nos enim, non ſecus atque illi, iam inde ab vtero matris, mortis ſententiam nobiſcum trahimus, quæ omni nos loco & hora, quandocunque ei viſum fuerit, poteſt inuadere.

Digitized by Google

re. An non igitur ingens noſtra ſtoliditas eſt ac veſania, interea dum ad mortem condemnati viuimus, & ad ſuppliciũ iamiam rapiendi ſumus, in corporis huius ergaſtulo detenti; delicijs iocisſque indulgere, honores & dignitates ambire, riſu & gaudio diffluete? O ſtultitiam deplorandam, & helleboro prudentiæ curandam!

Non ita, non ita, Chriſtiani, alia vos profectò ratione ad mortem diſponere debetis; aliáque aduerſus eandem arma ſumenda ſunt; ſunt nimirum animæ ſordes eluendæ, peccatorum integra & ſincera exomologeſis facienda, animæ res in tuto collocandæ, & omnis danda opera, vt eadem aſsidue in mente habeatur, ne, dum venerit, inopinato nos obruat. Quot, eheu! inopinatò & ſubitò ex hac vita abrepti ad tartara deſcenderunt, quod mortem vix vnquam ante oculos habuiſſent, & ad eam ſubeundam minimè ſe diſpoſuiſſent. An non Sodomitæ cum Gomorrhæis populiſque circumiacentibus, nihil minus quam de morte & vltima hora cogitantes, ſulphureo igne & fulgure ſuffocati, diuinæ iuſtitię vltionem experti ſunt? *Gene.19.* An non & Ægyptij de morte haudquaquam ſolliciti, ab eadem fuere præoccupati, atque ad vnum omnes miſerum in modum maris Rubri vorticibus abſorpti interiere? *Exod.14.* Crœſus ille Euangelicus, an non etiam ſubita & repentina morte ex hac vita nec opinatus abreptus fuit? *Luc.16.* Promittebat ille ſibi annos Neſtoreos, & vitam perennè duraturam, & ecce, prô rerum vices! eo ipſo quo hoc concepit die, vitam ſimul & opes, ac quidquid earum habebat, & in quo ſpem collocabat, miſere perdidit. Audimus quomodo ſibi blandiatur, *Anima, habes multa* *Luc.12.*

bona repoſita in annos plurimos, requieſce, comede, bibe, epulare : at mors è contra vana hæc promiſſa eludens replicat, *Stulte, hac nocte animam tuam repetent à te.* Plurimi quoque reges & Principes improuiſa morte ſubitò hinc abrepti ſunt. Te-
Dan.5. ſtis ſit in primis Balthaſar potentiſsimus ille Babyloniorum monarcha, qui medias inter epulas exſtinctus eſt, atque inter gulæ irritamenta
Iudith.13. bolum feralem, quem non quærebat, inuenit. Holofernes quoque Princeps militiæ regis Aſſyriorum, in corde caſtrorum & in loco tutiſſimo conſtitutus, ab hac Parca præuentus fuit, & qui Bethulienſes ferro, & igne delere decreuerat, muliebri inglorius mucroni iugulũ præ-
2.Reg.13. buit. Amnoni de familia & domo Dauid, menſæ accumbenti mors ſicam loco exquiſitiſsimi ferculi appoſuit, atque eum epulas funeſto ſpectaculo cruentantem in alterum mundum trãſmiſit, atque in æternum menſis, epulis & conuiuijs coegit valedicere. O ictum minime præuiſum, ô telum inexpectatum & penitus ineuitabile! Quare agite, Auditores, quotidie vos ad mortem, etiam antequam immineat, diſponite.

Idipſum porro fiat mature, & dum liberum tempus habetis; neque enim exſpectandum eſt, cum iam illa tergo & capiti quam proximè inſtat, cum vltimus vitæ imminet articulus, & pallorem iam vultus induit, nolite imitari mi-
Plut.in Apopht.reg. litem illum, quem Alexander velut ignauum & inertem caſtris ſubmouit, hic enim arma poliebat, cum iamiam in aciem deſcendendum eſſet, & hoſtis in conſpectu verſaretur. At non ita vos velim agere, ſed omnibus auctor ſum, vt conſcientiam ſenſim & quotidie poliatis, virtutibus boniſque operibus exornetis, animæque

Digitized by Google

quæ rubiginem, dum tempus liberum conceditur, & facile idipſum fieri poteſt, defricetis, neue exſpectetis, cum iam in conflictum mors armata deſcendit, & copias ad præliandum explicuit: eſſet enim periculum, ne ſummus ille dux Chriſtus, è libro vitæ eradat, èque numero prędeſtinatorum deleat eos, qui numquam, aut ſaltem rariſsimè, arma ſpiritualia, (quali a ſunt oratio, contritio de commiſsis, gemitus, ſuſpiria, lachrymę pro iiſdem) niſi cum iam moriendum eſt, & aduerſum mortem, mundum, ac diabolum certamen ineundum, tractant, vel in manus ſumunt. Hæc quidem ex hiſtorijs profanis; ſed iam vnum è ſacris archiuis depromemus.

Pharao & Ægyptij cum Iſraelitas Ægypto egredientes inſequerentur, viderentque ſe iā iam aquis inuoluendos, cœptis deſiſtere & vnde venerant retrogredi cupientes, dixerunt ad inuicem, *Fugiamus Iſraelem: Dominus enim pugnat pro eis contra nos.* Sed ſerius, mors enim cum in foribus iam eſſet, prius reuerti noluit, quam regem cum vniuerſis copijs ad inferos detruſiſſet: cum enim iam terga retrogreſſuri vertiſſent, *Occurrerunt aquæ, & inuoluit eos Dominus in medijs fluctibus.* Mundus hic, Chriſtiani, verus Pharaonis typus eſt; & peccatores, copiarum Ægyptiarum, hi namque dum conuerſionem vitæque emēdationem in vltimum vitæ articulum differunt, & in eius fine ad Dominum conuerti, pœnitentiamque agere conabuntur; verendum profectò eſt, ne ſerius ſit, & ne rubrum diuinæ iuſtitiæ mare eos furoris ſui vndis abſorptos ad inferna demergat. Quāobrem danda eſt opera, vt, dum tempus ha- *Exod.14.*

bemus,ad mortem nos præparemus : in quam rem horribilem, ſed veram proferam hiſtoriam.

Refert hanc Magnus Gregorius, quam dum vel animo voluo, horrore totus contremiſco. Chryſaorius, qui vitæ ſemper fuerat profligatiſsimæ, ac varijs ſeſe ſceleribus coinquinarat: Cum ad vltimum vitæ articulum iam veniſſet,quo exactiſsima ſummo iudici totius vitæ ratio reddenda eſt, & videret dæmones cateruatim irruere,lecto frequenter aſsiſtere,prædæque inhiare,graui & tetro cœpit ſudore perfundi,horrore concuti, ac toto corpore contremiſcere: adeo vt cum dæmonibus viſus ſit confligere & altercari, & in has tandem voces lamentabili ſono proruperit, *Inducias v que mane, Inducias vſque mane*, noctem hanc, vt pœnitentiam agam, concede Deus clementiſsime, duodecim adhuc horas ad compunctionem indulge.Sed incaſſum:hæc enim verba ſæpius nequicquam ingeminans,nec vel vnius horæ ſpatium ad pęnitendum impetrans,nequiſsimum ſpiritum exhalauit.Ecce,qui tot dies, tot menſes,tot annos ad pœnitendum conceſſos neglexerat, in vitæ termino ne quidem vnicam impetrare potuit horulam. Magno igitur & euidenti ſalutem ſuam exponit periculo, qui ad mortem ſe dum poteſt,minimè diſponit,at pœnitentiam de die in diem differt. Et qui hac in re negligens eſt, næ ille demonſtrat, eſſe ſe de numero reproborum, nec vllam æternæ ſalutis ei obtinendæ ſpem eſſe. Quod ita demonſtro.

Greg lib.4. dial c.38 & homil. 12 ſuper Euang.

Inter ceteras quas ſibi,vt immundas,offerri nolebat Deus aues,erat & cycnus, & quamobrem? eſt namque auis pulcherrima, & candore cum

Leuit.6.

Digitized by Google

cum niue decertans,pennis adhæc elegantibus veſtita, concentum quoque edens ſuauiſſimum. Fateor,ſed non canit,niſi in ſenectute,& dum mortem ſibi vicinam ſentit. Quo edocemur, inter ceteros homines, qui toties in ſacris litteris auibus comparantur, dum nimirum dignitate & naturæ excellentia ceteris animalibus præſtant,ſolos cycnos, (id eſt, qui quidem egregijs honorum, dignitatum,diuitiarumque pennis nitent,ſed non niſi in morte & vitæ termino iucundiſsimum illud pœnitentiæ canticum concinunt, & vitæ emendationem,qui ſuauiſsimus concentus eſt,in decrepitam ætatem & mortis tempus differunt)ſalutis ſuæ ſæpenumero diſcrimen incurrere. Atque ideo longè prius, ac tempore opportuno cantandum eſt, animuſque quotidie ad mortem diſponendus.

Quare agite Auditores,cantate Domino canticum nouum,concinite Deo carmen illud ſuauiſsimum,ſymphoniam illam iucundiſsimam, prædulcem illam muſicam pœnitentiæ; incipite illam iam à prima vitæ aurora concinere, neue in obſcuram mortis eam veſperam differte: nam quemadmodum aurora Muſis amica muſicam excitat,auium,quas natura ad cantillandum & argutandum efformauit,linguas velut ligatas ſoluit,veſper verò, taciturnitatis amans,eaſdem cogit obmuteſcere, ſic & in hac vita videmus accidere, ad harmoniam enim, quæ ex ſincera vitæ emendatione compoſita eſt,decantandam, maximè propria ſemper vitæ aurora iudicata eſt, veſper vero & occiduus ſenectutis dies prorſus ineptus. Cantate igitur mane laudum carmina, quotidie vos ad mortem, ad funeſtum illum conflictum diſponite,

vigilate & excubate diligenter, videte ne improuiſò ab eadem opprimamini. Nihil quippe, ad ſalutem conſequendam hac cogitatione eſſe cenſuit Sapiens vtilius, aut ad beatitudinem obtinendam efficacius, dicens, R*ecordare nouiſſima tua*, & præſertim mortem, quamque eius hora incerta ſit, & ad eam te ſemper diſpone,
Eccl. 7. *& in æternum non peccabis.* At fœliciter morieris, nec vnquam ab illa præoccupaberis. O fœlix recordatio, & memoria verè exoptanda.

Tu porro hanc nobis gratiam concede Domine Ieſu Chriſte, vt eadem in animis noſtris memoria iugiter viuat, & in ferali mortis ſpeculo nobis ſemper repræſentet, quam incerta eiuſdem ſit hora, & neminem eandem vnquam ſine ſingulari Dei reuelatione cognitam habuiſſe: deinde eadem illa nos doceat, quamuis nihil eadem certius ſit, nihil tamen eiuſdem hora exiſtere incertius: doceat inquã mortem, eſſe velut curſorem velociſsimum, latronem quoque expeditiſsimum, quæ noctu & interdiu, domi & in agro, in deſertis & in vrbibus, in ruſticorum tugurijs & regum palatijs, omnia vaſtet, diripiat ac deſtruat, idque nulla non hora, nulla tamen temporis certitudine. Eſſe quoque eandem carnificem mille tormentis & artibus inſtructiſsimam, quæ omni loco, omni tempore, omni momento, & nullo non mortis genere, occidat, interimat, trucidet. Viuat igitur, viuat inquam, in nobis ſemper ſancta hæc memoria, cæterarum porro rerum recordatio penitus intermoriatur, quo hanc horæ incertitudinem, vt par eſt, animo inſculpemus ac vereamur, animo inſculpentes ac verentes, diligenter ſolliciteque

citeque nos ad eandem, dum tempus opportunum habemus, & occaſio commoda eſt, diſponamus, idque per verum rerum mundanarum contemptum, noſtrûm ipſorum abnegationem, ſinceram ac diligentem vitæ emendationem, ac pœnitentiam oportunam. Hæc ſcilicet eſt optima ad ſemel bene moriendum præparatio, quo corruptibilis vitæ huius formam amittentes, aliam quandam quæ æterna ſit ac ſemper duratura, in anima efformemus, ipſam ſcilicet æternam beatitudinem, quod nobis omnes ſanctiſsimæ Trinitatis perſonæ concedere dignentur. Amen.

FERIA SEXTA.

De iis, quæ in morte euenire ſolent.

Memorare nouiſſima tua, & imprimis quidquid in ſuprema illa hora accidere conſueuit, *& in æternum non peccabis.* Eccleſ. 7.

FIGVRA.

IMperterritus ille ac magnanimus rex Iſrael Saul, cum olim, defuncti cuiuſdam ab inferis redeuntis vmbram conſpexiſſet, quæ inſtantem ei & filijs mortem denuntiabat, dicens, *Cras tu & filii tui mecum eritis: ſed & caſtra Iſrael tradet Dominus in manus Philiſthim*; tanto timore perculſus fuit, vt repentinam illam ex hac vita diſceſsionem, fortunæ varietatem, regni 1. Reg 27.

acrerum omnium amiſsionem, omnia denique quæ triſti illa mortis hora euētura ſunt, ſibi proponendo, confeſtim emiſsis viribus, pallore vultum occupante, corde & corpore tremens, in terram corruerit. Ex hac repentina regis conſternation è diſcant homines, nihil in hac vita reperiri, quod nos magis percellere ac terrere debeat, quam ſupremam illam mortis horam: horam dico, poſt quam alia nulla reſtat, quæque ſola præ omnibus horis merito pertimeſcenda ſit: horam, in qua mille tentationibus anima concutitur, mille corpus tor minibus excruciatur, oculis mille ſpectra metum & formidinem incutientia offeruntur, horam, in qua cuncta ſexcentis membra doloribus & cruciatibus diuexantur. Latius hæc omnia hodierna concione deducenda ſunt: Intellectum tu modò illumina illuſtrationis tuæ radio ſanctiſsime Spiritus, tuque pro Eccleſiaſte intercede Virgo ſacratiſsima, noſtri apud Vnigenitum tuum patrocinium ſuſcipiendo: Tuum igitur vnanimes imploramus auxilium, tibique flexis genibus *Aue Maria* recitamus.

Salomon mortalium ſapientiſsimus ac doctiſsimus, inque rebus naturalibus quam qui maximè verſatus, cum ex profeſſo de tremenda mortis hora loqueretur, nihil eadem in mundo eſſe putauit horribilius, aut quod maiorem homini terrorem, metum ac formidinem incu tiat, quam horrendi illius conflictus qui tunc ſubeundus eſt, meditationem. Hinc ipſe non minus etiam trepidans, alloquitur mortem, *O* Eccl. 41. *mors quam amara eſt memoria tua homini pacem habenti in ſubſtantiis ſuis*, & ſub vmbra diuitiarum ſuauiter apricanti!

Poſt

Poſt notabile hoc ſapiẽtiſsimi Regis apophthegma, Gregorius Magnus aliud non minoris momenti deprompſit, ait enim in moralibus, *Qui conſiderat, qualis erit in morte, ſemper pauidus erit in oratione.* Et profecto nihil eſſe poteſt efficacius, aut ad Herculea pectora, ad Achilleos animos emolliendos, totumque adeo orbem perterrendum fortius, quam funeſtæ huius horæ, & caſus adeo lamentabilis interim dum viuitur, meminiſſe: quod hiſtoriis quibuſdam è ſacris voluminibus depromptis notum faciam.

Prima ſit hæc. Ezechias rex cum graui infirmitate tactus, lecto affixus decumberet, & doloribus vix ferendis affligeretur, mortemque ſibi imminentem metueret: adeo vt noti omnes & domeſtici tã benigni ac beneuoli Principis amiſsione in lacrymas effuſi ingemiſcerẽt, ipſi quin etiã medici de vita deſperarent; Iſaiã inſuper Prophetã mortẽ denuntiantẽ audiſſet, *Diſpone domui tuæ, quia morieris tu & non viues*, regnum & notos omnes morte præuentus deſeres, & ad patres apponeris; hæc inquam, omnia cum videret & audiret, adeo conſternatus fuit, vt vultu ad parietem conuerſo, lachrymari, ſuſpirare, & ingemiſcere cœperit, diuinãque miſericordiam precibus & lamentis expoſcere, dicens, *Memento quæſo, quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod placitum eſt coram te fecerim*, id eſt, Quid hoc audio Deus clementiſsime, ecquænam illa ſententia, ecquod decretum hoc mortis in ſeruum tuũ? heu quamnam in me iuſtitiam exerces? flectere obſecro precibus eius, qui fidele tibi hactenus obſequium præſtitit, teque ex toto corde & intimis animi viſceribus dilexit? Recordare quęſo, quam ſincere ſemper in ſemitis tuis ambulauerim,

Eſai. 38.

4. Reg. 20.

Digitized by Google

lauerim, & in corde honoris tui ſitientiſsimo coram maieſtate tua verſatus fuerim: nunquã enim tibi refragatus ſum, ſed exactiſsime ſemper obſecutus; & nihil non feci, quod tibi ſcirē eſſe quam gratiſsimum.

Vera hic nobis & genuina proponitur imago eorum, quæ vnicuique noſtrum in mortis hora in ſupremo illo conflictu, in vltimo illo certamine, neceſſario ac ſine vlla dubitatione euentura ſunt; mutato ſcilicet nomine de nobis fabula narratur. Quod enim ad oculum geri hic videtur, quod de Ezechia referri audimus, certiſsime quoque nobis euenturum eſt; eadem fortuna, iidem caſus ſubeundi ſunt, forſitan etiam grauiores, ac formidoloſiores. Veniet enim aliquando dies, qua in lecto extenſi, doloribus ſaturati, ſudantes, febrium ardore æſtuantes, morbiſque grauiſsimis afflicti iacebimus: veniet dies, qua conſanguineos & notos ingemiſcentes, domeſticas lamentis & eiulatu aëra rumpentes, lectoque aſsiſtentes cernemus; dies, inquam, veniet, qua honores deſerere, parentibus valedicere oportebit, & qua ſententiam mortis in nos ſummus ille vindex eiaculabitur, admonens, vt domui noſtræ diſponamus; ipſa denique nobis mors occultiſsimas tendet inſidias. Quid porro in nouiſsimo illo articulo faciendum reſtat, quàm faciem à tam triſti & funeſto ſpectaculo auertendo, eãque, non dico ad parietem, ſed ad ſepulchrum & vrnam conuertendo, ſingultibus, lachrymis ac ſuſpiriis diuinæ miſericordiæ ſupplicare? Quid tum conſilii capiemus, cum oculos in vitam contaminatiſsimam, ſceleraque olim commiſſa, quæ tot ac tã grauia fuere, coniiciemus; eum regem vita tamen laudabiliter, & cum vir

Digitized by Google

tute tranſacta fretum , adeo conſternatum, ac tanto pauore ad ſolam mortis apprehenſionem concuſſum videamus? Exclamem igitur vere, O diem amaram, & horam pertimeſcendam!

Iob omnium orientalium ditiſsimus ac potentiſsimus (quippe quem nonnulli regem fuiſſe arbitrantur) ſimul etiam in ærumnis perferendis patientiſsimus, cum in fimeto conſidẽs fortunæ varietatem animo volueret, ſeque facultatibus & poſſeſsionibus ſpoliatum, filiis orbatum, ſanie & vlceribus fœtidum, & grauiter à Satana percuſſum animaduerteret; lachrymans & gemens, ſuumque deplorans infortuniũ, omnes omnino mortales in ſui auxiliũ aduocauit: *Miſeremini mei, miſeremini mei, ſaltem vos amici mei.* Tragicus profecto caſus hic eſt, & cothurno dignus; ſed qui in ampliſsimo mundi huius theatro vobis ad ſpectandum admiſsis exhibetur, vt hinc vobiſcum diſpiciatis, qui gemitus, quæ lamenta, quænam calamitates in nouiſsimo illo die, in mortis inquam articulo ſoleant ingruere. In illa namque hora, te alloquor opulente, & pecunioſe, nudum te, in lectulo velut alterum Iob in fimario, videbis extenſum, omnibus bonis & facultatibus mox ſpoliandũ, vxore & cariſsimis liberis orbandum, cruciatibus vndique obſeſſum, doloribus extenuatum, & quod omnium eſt grauiſsimum, à crudeli illa carnifice, morte inquam, circũquaque vallatũ; adeo vt lachrymaturus ſis, & omnes amicos in auxilium aduocaturus, *Miſeremini mei, miſeremini mei, ſaltem vos amici mei*:: ſuccurrite mihi homines, opitulamini amici & noti, conſolamini me Angeli, adeſte Archangeli, diuinam mihi miſericordiam depoſcite, & eam

Iob.2.

Iob.19.

ipſam

Digitized by Google

ipſam mihi propitiam reddite. O igitur horam terribilem! ô expoſtulationem lacrymis & lamentis dignißimam!

2. Mach. 9. Non minus quoque terribile eſt, quod de impio Antiocho Syriæ rege, Iudæis infenſißimo referunt ſacræ litteræ. hic enim cum varia crudelitatis genera exercuiſſet, ac dilectum Deo populum graui tyrannide afflixiſſet; qui vniuerſa conſpicit Deus Iſrael inſanabili eum & inuiſibili plaga percuſsit: apprehendit namque eum dirus viſcerum dolor, & grauißima inteſtinorum tormina; cecidit adhæc de curru ſuo, ac membra graui colliſione diuexata ſunt; adeo vt humiliter de ſe ipſo ſentiens, in ſella geſtatoria in caſtra ferretur; manifeſtam Dei virtutem in ſeipſo conteſtans: ſcaturiunt quin etiam ex impio corpore vermes putidi, & carnes eius viuentis etiamnum tabo ſanieque diffluunt, vt intolerabilem nemo fœtorem poſſet ſuſtinere. O occulta Dei iudicia! cùm his itaque malis ſe à ſuprema manu impetitum cerneret, corde ad Deum conuerſo, oculiſque in cœlum ſublatis, diuinam ſupplex miſericordiam implorat, vitę ſinceram emendationem pollicetur: quin etiã vouet, templum ſanctum, quod prius nefarie exſpoliauerat, amplißimis ſe donis cumulaturum, ſanctaque vaſa multiplicaturum, Iudæos in libertatem aſſerturum, & ipſam Iudaicam Religionem amplexurum. At fruſtra hæc vota fundis impie, mortem inſtantem non effugies, & oras Dominum à quo miſericordiam non es conſecuturus: nam diuinam vindictam expertus, mortem quoque breui experieris. Hanc cũ hiſtoriam legis, ô homo, credas velim, apertam hic mortis tuę mentionem fieri: credas inquam eſſe te velut regem in hoc mundo à Deo conſtitutum,

Digitized by Google

tutum, vt in cæteras creaturas dominium & imperium exerceas: dictum enim eſt olim ad proauum tuum eiuſque poſteros, *Dominamini piſcibus maris, & volatilibus cæli; & vniuerſis animantibus, quæ mouentur ſuper terram.* Propone tibi deinde, venturum aliquando tempus, quo te Deus, poſtquam varias hic crudelitates exercueris, plurima delicta cõmiſeris, ſuperiſque bellum moueris, inſanabili plaga percutiet; ac tunc in lecto, velut in lectica geſtatoria, te iacentem, non ſecus atque impium Antiochum, in mẽdio deliciarum tuarum, videbis; tum te horrore plenum, fœtore graui circumdatum, & variis afflictum doloribus ſenties. Quid tunc igitur reliquum, quam oculos ad cœlum conuertere, vitæ prolongationem depoſcere, miſericordiam implorare, expoſtulare, lamẽtari, votaque Deo facere, ſed incaſſum. erit namque neceſſario moriendum, & nullo buccinæ ſigno dato hinc emigrandum. O crudelitatem nulla arte euitabilem! ô caſum vere deplorandum! ô horam nunquam ex animo delendam! *Gen. 1.*

Illa namque eſt hora, qua vltimus conflictus eſt ineundus; hora, qua atrox mortis impetus exſpectandus, hora qua omnibus caris & amicis valedicendum eſt. Illa ſcilicet, eſt dies lachrymoſa, dies doloroſa, dies vere metuenda, dies qua crudeliſsimum certamen certandum eſt. Illud eſt tempus, quo corpus patietur, anima hinc emigrabit, oculi occludentur, frons in rugas contrahetur, ac vultus pallorem induet: tẽpus quo cerebrum vertiginem experietur, lingua balbutiet, cor anhelabit, caput torquebitur, & os miſericordiam poſtulabit. Erit denique tempus, dies, hora adeo terribilis, vt ſi eius inter- *Mortis hora terribilis eſt.*

Digitized by Google

interdum recordemur, nunquam aliquo delicto diuinam maieſtatem offenderemus. Huius opinionis fuit Sapiens, atque hoc eius axioma eſt, quod iam toties repetiuimus, *Recordare nouiſſima tua*; ac præſertim mortem, & ea quæ in morte euentura ſunt; *& in æternum non peccabis*: horam hanc igitur mihi ad dicendum conceſſam de vltimæ horæ formidine agendo impẽdam; quam materiam in duas partes diuidam, prima demonſtrabo pœnas, tormenta, & grauiſsimos cruciatus, quos in ſupremo illo certamine patietur corpus; & altera tentationes, quibus tum oppugnari à dæmonibus conſueuit anima: arrigite aures, primam aggredior.

Eccl. 7.

Regius ille vates, cum tormenta anxietates, & anguſtias atque omnia, quæ in fine vitæ euenire ſolent, deſcriberet, ita de iiſdem locutus eſt, *Circumdederunt me dolores mortis, & pericula inferni inuenerunt me*. Scio quidem totum hunc Pſalmũ aptum congruenterque ad Chriſti perſonam referri, cuius ſcilicet hoc initium eſt, *Diligam te Deus fortitudo mea, & refugium meum, & liberator meus*, quaſi diceret, Diligam te pater æterne in corde perfecto, & quidem toto vitæ tempore: tu enim ſemper fortitudo & robur meum fuiſti; tu te protectorem & cornu ſalutis meæ demonſtraſti, idque ab initio quo eſſe cœpi, quando ſcilicet per vnionem hypoſtaticam me Verbo tuo maritaſti (loquitur hic enim in quantum homo.) Eris quinetiam refugium meum & tota ſpes mea. Nam cum dolores crucis & prægustati mortis aculei me circumdabunt (more loquendi Hebræis & Prophetis per familiari; præteritum pro futuro ponentibus) ſemper ad te confugiam, omnemque ſpem meã potentiæ tuæ humeris imponam. *Et torrentes iniqui-*

Pſalm. 17.

Spera.

niquitatis conturbauerunt me. Quia ſi totius mun
i peccata, pro quibus me pati neceſſe eſt, in mē
em reuoco, mihique velut præſentia propono,
antum cruciatum doloremque intrinſecus
entio, vt anima mea præ triſtitia & angore e-
noritura quodammodo videatur. *Triſtis eſt a-
ima mea vſque ad mortem.* Hæc quidem de
Chriſto. *Matth. 27.*

Aut poteſt hic Pſalmus, iuxta ſenſum littera
em, ad ipſummet Dauidem referri: delicti nā-
ue ſui enormitatem & grauitatem exagge-
ans ſuamque calamitatem deplorans ait, *Cir-
umdederunt me dolores mortis, & torrentes iniquita
is conturbauerunt me: dolores inferni circumdede-
unt me, præoccupauerunt me laquei mortis.* Id eſt,
Quod ô benigniſsime Deus, tui peccando ad-
o oblitus ſim, pœnitet me quam maxime, &
antum idcirco in meipſo dolorem & afflictio-
nem intrinſecus ſentio, vt ipſi dolores mortis
cum hiſce anguſtiis comparati, ludicri & pue-
riles eſſe videantur. ac tanta mihi delicti magni
tudo videtur, vt ab eo velut à rapidiſsimo quo
dam torrente ad infernales abyſſos me abripi
putem: atque ideo haud parum abfui, quin ad
inferna deſcenderim. Hic notare te velim ani-
ma, regis phraſim, ac videre, vt peccata ſua tor
rentes appellet: forſitan vt hinc diſceres, pecca-
ta plebis ac vulgarium hominum, non niſi ri-
uulos quoſdam eſſe per ſaxa decurrentes; at re-
gum ac principum inſtar rapidiſsimorum tor-
rentium, ſummis montium iugis per ſalebras
locaque ſcopuloſa deſcendentium, inundatio-
ne & curſu ſuo violento, integras cum vrbibus
prouincias, regnaque florentiſsima ſecum in in
teritum & exitium abripere. *Pſalm. 17.*

Verū vt ad lineam redeamus, videtur hocce
loco

Omnia peccata morienti in mentẽ veniunt.

loco Propheta duo dolorum mortis tempore ingruentium, genera inſinuare. Primus eſt, qui è multitudine delictorum olim commiſſorum naſcitur: tunc enim omnia priora flagitia, velut acies quædam & legio, ſeſe velut ad bellum explicant, tunc quidquid olim actum eſt, in mẽtem redit atque grauiſsimos animæ cruciatus, ac non modicam perturbationem adfert, vt ad eorum recordationem ipſa ſæpe numero ad imum deſperationis barathrum deuoluatur. Vere igitur torrentes iniquitatis appellari poſſunt. Tunc ſcilicet ô ſacrilegi ſacerdotes, tetræ illæ Simoniæ animo recurſant, tunc concubinatus illi infames, ambitiones & cupiditates, nullis honoribus aut opibus exſaturandæ in mentem veniunt; tunc diuinorum officiorum neglectus, locorũ ſacrorũ profanatio, beneficiorum prouentus in res inutiles profuſi, memoriæ obuerſantur, atque ob oculos velut in acie poſiti oberrans. Tunc, ô iudices iniqui, iniuſta iudicia, concuſsiones; expugnatum auro fas, propẽſiones illæ, & partium fauores auro redempti, repræſentantur. Tunc ô fraudulẽti mercatores, cornua exſerunt, aut olim exſerta iterum proferunt, vſuræ illæ voraces, menſuræ fallaces, deteſtanda illa iuramenta, ne dicam periuria, & fraudes illæ vobis vſitatiſsimæ. O torrentes rapidiſsimi! Tunc aduerſum vos, ô mulieres, agmen explicabunt dilecti illi vanitatum, ineptiarum, luxuum, curioſitatum, deliciarum, libidinumque manipuli. O torrentes qui etiam fortiſsimum quemque in deſperationis charybdim trahant!

Corporis dolores varii in mortis articulo.

Alter porro dolor erit circa corpus, qui profecto non minus idipſum, quam prior animã, excruciabit: erit quippe adeo vehemens, tantoque

que

npetu ingruet, vt miſerum hocce corpuſ-
n, animam velut pignus de quo certetur,
em amiſſurum ſit. Atque ideo Propheta
at vocem *dolores*, vt hinc appareat, horam
præ cæteris horis doloribus, terroribus &
tiis abundare. Dolores inquam, quia
omnia dolorum genera in aciem pro-
it: tunc quippe dolor erit in corpore,
in anima, dolor per omnia diſperſus &
nunis. Dolores inſuper, qui omnia de-
nt, & quibus membra omnia dolebunt:
uippe palpitabit, caput dolebit, ſtoma-
urgebit, pulmones vix ſpiritũ ſuppetent,
caligabunt, manus trement, pedes fri-
it: omnia denique membra extremos
atus & dolores ſentient. O rem deploran-
ô miſeram ſortem noſtram! eheu ploran-
hunc mundum ingredimur; cum labori-
eodem vitam ducimus, cum doloribus
eodem egredi oportet. Vere igitur dolo-
s circumdederunt.

Mortis comitatus & potentia.

deor ex hac dolorum multitudine, vt eos
pauit Pſalmiſta, alium adhuc conceptum
elicere. Colligo hinc namque, mortem
incipem, ne dicam reginam, potentiſsi-
, vt quę nunquam niſi plurimis doloribus
ta, velut militibus & ſtipendiariis ſtipa-
aciem deſcendat. Fuit olim tempus, quo
iſi paucissimos in comitatu latrones ha-
morbos etiã paucos, vix vlla de caſu for-
de morte violenta, aut cruciatibus extre
entio fiebat. At modo infinitos ſecũ do-
rahit, ac variis infelicitatibus ſtipatur, vt
entiam ſuam & magnitudinem demon-
tque ita ſe formidabilem hominibus red
inſinuaſſe Pſaltes voluit dum dixit. Cir-

cũdederunt me dolores mortis. Ecce & aliũ cõceptũ.

Pſalm. 72. Inſignes conceptus. *Ezech. 4.*

Iuſsit olim Ezechielem Deus laterem ſumere, & in eo ciuitatẽ deſcribere, adornare quin etiam aduerſus eam obſidionem, ac munitiones, velut eandem iam expugnaturus eſſet, exſtruere. Quid tu nobis deſignas, ô later, quid repræſentas infelix ciuitas? aliud profecto nihil; quam calamitatem & interitum tuũ ô homo. Quid enim es aliud quam ciuitas lateri fragili & arenæ inædificata, variis toto vitæ tempore caſibus atque infortuniis expoſita, quæque vndique mortis tempore obſidenda es, tantoque impetu concutienda, vt loco tandem etiam inuita ceſſura ſis. Obſidionis huius meminiſſe videtur idem qui ſupra dicens, *Circumdederunt me dolores mortis.*

Pſal. 17.

Corpus hoc noſtrũ comparatur domui, arenæ inædificatæ. *Matth. 7.*

In nouo etiam teſtamento domum contẽplor arenæ inædificatam, at domum fatui atque imprudentis: ſed ecce frementibus ventis, ac fluminibus irruentibus eadem ad terrã corruit, atque ingentem ruinam edit: *Et deſcendit pluuia, & venerunt flumina. & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina illius magna.* Diuinate, Auditores, quid ſub huius ænigmatis cortice deliteſcat. Satis cogitatum eſt, equidem ſoluam. Vera hic vitæ noſtræ imago cernitur: domus namque ſtolidi huius arenæ ſuperinædificata, corpus hocce noſtrũ eſt, nam dum peccatum aliquod cõmittimus, ſtolidi ac vere fatui poſſumus vocari (hoc namque nomine peccatores appellat Sapiens, *Stultorum*, id eſt, peccatorum, *infinitus eſt numerus.*) corpus inquam, cineri & pulueri inædificatũ (ſumus quippe puluis, & in puluerem tandem reuertemur:) corpus, quod animæ huius domus eſt, at domus, quæ cum ſemel mortis tur-

Eccl. 1.

bini

ıs impugnata, atque tot dolorum vor-
ıs concuſſa fuerit, protinus ad terrá con-
Eius porro caſus erit admirabilis, omnia
ue in cineres abibunt. Quæ omnia vates
ſ iam ſæpius repetitis complexus eſt. *Cir-* *Pſalm.17.*
derunt me dolores mortis.
non ſine ratione plurali numero extulit,
ndederunt: voluit nimirum hoc pacto ex-
: huius horæ terrorem exprimere, horæ
m, in qua omnes dolorum cohortes vn-
nos obſidebunt, ac circũuallabant. Tũc,
ıo, vndequaque cingeris, obſideberis, ac
o circum ſecus impetu circumuallaberis.
e enim erit vllus in corpore vel in anima
us, cui mors non inſidiatura ſit, aut oppu
ra. Tunc ſcil. morbus vires exeret, idque
mptomata & varia accidentia, tunc do-
ngeminabit, ſomnũ & quietem tibi eri-
ædium afferet, inquietudinẽ cauſabitur,
ım tibi reddet inſipidum, malagmata,
ɔtia, medicamenta varia arceſſet. Quibus
ɔus nil aliud efficere conabitur, quã loco
rce deturbare, ac morti latiſsimum adi-
atefacere.
quemadmodum, vt ipſi milites & caſtrẽ- Simile.
lius me norunt, prius tormentis via pa-
ɛnda eſt, quam vrbs aliqua aut arx expu-
r, ac prius muri baliſtis & arietibus con-
di, quã liceat irruere. Ita quoque mors,
nguinaria quædam bellatrix eſt, arcem
ıominis, id eſt, corpus, expugnare cupi-
vltimo illo diſcrimine & conflictu, do-
ac morborum quoddam velut vallum
et, qui noctes & dies ſine vlla requie adeo
n concutient, eiuſque vires naturales, ac
præcipuas ita arietabunt; at anima

 de vi-

Pſal.17. de victoria deſperans, armaque iam expedire ad ſui defenſionem vix valens, locum traditura ſit, ac deprædationi ceſſura. Audite oppugnationem, audite & expugnationem. *Circumdederunt me dolores mortis*. O obſidionem maximo cũ diſcrimine coniunctam! ô ſtragem vere deplorandam!

Ecquænam illa, Deus bone, erit anxietas, ecquæ anguſtia, tunc temporis nos vndique circũ uallabit? Hic ſeſe offeret vitæ præſentis amiſſio, mundi huius derelictio, atque omnium rerum perditio. Hinc ſepulchri horror, illinc viæ adeundæ diſcrimen, & corporis à vermibus depaſcendi abominatio ob oculos verſabitur. Et ſane potens ille Perſarum ac Chaldæorum monarcha Balthaſar cum vocem legiſſet, quæ mortem ei inſtantem, licet ſatis obſcure, denũtiaret, (*Mane Thecel Phares*, id eſt, regnum tuum Dan.5. diuiſum eſt, & Medis in prædam datum;) adeo perterritus & conſternatus fuit, vt facies eius repente immutata ſit, ac renum compages, teſte ſcriptura, ſolutæ. Ah anima mea, quæ modo ad inſtar reguli alicuius gloriaris, inſoleſcis, ſuperbis, idipſum penitus tibi euenturum eſt, eadem tibi verba in ſupremo illo certamine repetentur, Diuiſum eſt imperium tuum, omnia prædę ac direptioni expoſita ſunt; corpus cedet terræ, facultates auidis hæredibus, atq; anima forſitan tartaro. An non igitur in illa hora contremiſces & exalbeſces? an non tota pauida ac tremens trepidabis? vere igitur exclamẽ, O horam pertimeſcendam, horam mille doloribus obnoxiam, mille caſibus & diſcriminibus expoſitam! quam etiam merito dicere potuiſti, ô vates? *Circumdederunt me dolores mortis*.

Pſal.17. Bene, mea quidem ſententia, ais, *Circumdederunt*,

quia quidquid reperiri aut cōgitari poteſt
icitatis, miſeriæ & calamitatis, idipſum
inē tunc circumuallabit. Sexcentas enim
pariet malum commiſſum ac bonum o-
ım amaritudines, & quis tūc ex dilata pœ-
ıtia dolor orietur? Quæ omnia luculente
ibens Auguſtinus ait, *Cum in extrema æ-
'ine fueritis, fratres, ô quam pœnoſum, ô quam
'mabile erit vobis, pœnitere, & dolere de malis* Ser. 48. *ad*
iſsis, & bonis omiſsis? Quæ tunc conturba- *fratres in E-*
uis tremor, ecquæ anguſtia futura eſt? Da- *remo.*
ero totum tunc orbem trepidaturum te-
:. *Ipſi inquit, videntes ſic admirati ſunt, contur-*
nt, commoti ſunt: tremor apprehendit eos, ibi do *Pſalm.* 47.
t parturientis. Ecce iterum dolores, nume-
ırali.

dem pene habet Innocentius Papa tertius
o de contemptu mundi, additque, in vl-
illo certamine miſeros homines quadru-
lolore diuexandos: primo tormētis mor- *Lib.* 3. *c.* 42.
ıando nimirū anima cruciatibus, ac tor-
is victa, vitæ huius domicilium deſerere
ur, iuxta verba Pſalmiſtæ, *Circumdederunt* *Pſalm.* 17.
ores mortis. Secundo, cum omnia ſibi vitæ
s delicta, quibus infinitam Dei bonitatē
ıcundiam prouocauit, ob oculos ponit: Ibid.
tes iniquitatis conturbauerunt me. Tertio,
artareos cruciatus & ſupplicia illa ſempi-
in mentem reuocat, quæ iam præſentire
ımmodo incipiet, vt monuiſſe viſus eſt
l, *Et pericula inferni inuenerunt me.* Denique *Pſalm.* 114.
orrenda illa dæmonum monſtra toruū
ıtia, & furias illas tartarea fuligine nigri-
aſpectuque tetras, coram aſpiciet. An
ic quatuor dolores & quidem intoleran-
t, vere tamen in morte euenturi? O tem-

Digitized by Google

pus igitur vere pertimeſcendum, & horam inprimis formidabilem!

Illa, illa ſcilicet erit hora, quæ anima difficile hoc & perplexum iter, variiſque periculis obſeſſum perfecte cognoſcet, eiuſque diſcrimina nimium quantum perhorreſcet ; hora, in quá tentationes creſcent, diaboli ingruent, atque omnes omnino creaturæ aduerſus hominem validius inſurgent, & fortiora arma induent. Tunc quoque miſella hæc anima corpori valedicere, eodem egredi, & arctum illud neceſsitudinis vinculum diſrumpere compelletur: omni ſpe ablata illius iterum videndi, niſi quãdo idipſum in vltimo iudicii die anima ſubintrante, iterum animabitur. Tunc ſoror illa cariſsima, dimidio ſui derelicto, mundo, ſola, ſine comite, egredietur, ad iter quoddam longinquũ, & penitus incognitum peragendum, iter inquam, quod prius non peregit, ignorans vtrũ à dæmonibus vel ab Angelis deducẽda ſit. Tũc deſerendæ ſunt regiæ illæ domus ſuperba palatia, ac vile quoddã & anguſtũ antrũ ſubeundũ: hic terra nobis ſtrati loco erit, defunctorũ crania loco ceruicalis, aranearum telæ loco aulæorum, ingens ſaxum loco ſtraguli, ſocii & amici futuri ſunt vermes ac viperæ. Quis igitur hæc cogitans non conturbetur, non ingemiſcat, nõ tremat, aut paueat? quis ad horum recordationẽ non exalbeſcat. Ipſe licet veniat Hercules, Cęſar, aut Alexander, quos totus orbis tremuit & ſuſpexit, inſtar folii trepidabunt. Quod variis iam exemplis ſanctorũ manifeſtum reddã.

Tradit magnus Hieronymus in vita S. Hilarionis, qui plurimis annis vaſtam ſolitudinem incoluerat, omnes mundi delicias peroſus, eũ, dum in extremis eſſet, & ob periculoſum hoc iter

toto corpore tremeret ac paueret, his ani-
m eſſe verbis allocutum: *Egredere anima mea,*
!dubitas, egredere quid times? ſeptuaginta annis
ſeruiſti, in antris & ſpelæis habitaſti, eremū
)luiſti, varia corpus inedia & pænitentia e-
:eraſti; & fidele Deo obſequium præſtitiſti,
lhuc exire times? Tu igitur, peccatrix anima,
l in illa hora facies, cū vix iuſti ſecuri ſint,
ıortem perhorreſcant?

rſenius anachoreta, magnæ quoque ſan- *In vitis Pa-*
tis & nominis, qui temporibus Impp. Ho- *trum.*
i & Arcadii eremum illuſtrauit, cum in a-
: iam eſſet, & iter hoc periculoſum mente
ıeret, timere cœpit, pallere, & toto corpore
:uti: cumque diſcipuli morienti aſsiſtentes
viſo mirarentur & dicerent. Quid pater iā
:s, hæccine tibi metum hora incutit? pa-
reſpondit, ſemper in hoc vixi timore, nū-
n hanc horam è mente depoſui, at animo
ıer inſcriptam geſsi. Num igitur tu percel-
peccator, cum ipſi anachoretæ vitæ ſancti-
:onſpicui, qui plurimis delicta lachrymis
ırunt, metuant & contremeſcant.

rprianus Epiſcopus Carthaginenſis, qui *Lib. de mor-*
mp. Valeriano circa annū Domini CCLX, *talitate.*
yrio coronatus eſt, presbyterum quendā
ım in extremis eſſet, hæc ab Angelo qui ſi-
ɔarebat, audiuiſſe. *Pati timetis, exire non vul-*
ıd faciam vobis? vitam vobis graue dicitis,
nen tremitis, cum eadem morte finienda
)uid nobis fiet ô Angele, ſi totus hic orbis
eſcat?

nerabilis Beda Angloſaxo, qui circa annū *Lib. 5. hiſtor.*
ini DCCXX. ſub Leone Iſaurico in Eccle- *Angl. c.*
ruit, ſanctitate & doctrina illuſtris, Reli-
m quendam ſui temporis ſcribit, cum ad

vitæ finem iam perueniſſet, oculos à mundi huius rebus auertendo & ad vitam alteram conuertendo, inferni barathrum vidiſſe, & paratã ſibi in ima voragine manſionem: quo viſo intantum illi exhorruit, vt poſt lamẽta, ſuſpiria, ac gemitus, deſperando mortuus ſit, atque ita ad inferna quæ viderat ſupplicia detruſus. O caſum tragicum ac lugubrem! O horam vere metuendam! Quid? non paues anima, cum tragica hæc argumenta audis.

Tom. 5. an. 529. Surius tom. 1.

Illuſtriſsimus Cardinalis Baronius, ſæculi noſtri decus & ornamentum Annalium Eccleſiaſticorum editione celebris, & cum eo Laurentius Surius in Sanctorum feſtis, referunt, Fulgentium Ruſpenſem Epiſcopum, qui magno olim Africæ ſuæ ornamento fuit cum ad extrema veniſſet, ac variis corpus doloribus animaque tentationibus diuexaretur, ad Dominum gemebundum inclamaſſe, Domine refugium pauperum, & mœſtorũ ſolamen, da mihi hic patientiam, & poſtea indulgentiam. Hæc tecum voluas ô anima mea, & ſanctum hunc agonizantem imitare.

Adhæc quatuor illi Chriſtianæ religionis ſecretarii, quos communi nomine Euangeliſtas vocitamus, aliud quid longe narrant horribilius, & quid? Ipſum filium Dei vnigenitum, Chriſtum Dominum ac Redemptorem noſtrũ, qui Patri quoad diuinitatem, nobis vero ſecũdum humanitatem par erat, ſanctitate tamen & iuſtitia omnes omnino homines antecellebat; cũ mortem ſibi inſtare cerneret, ad tantas anguſtias redactum eſſe, mortiſque apprehenſione adeo perterritum, vt præ timore ac formidine ſanguineo ſudore & quidẽ ſpiſsiore toto cœperit corpore perfundi. *Cœpit contriſtari &*

mœſtus

Digitized by Google

ius eſſe, ait Matthæus. *Triſtis eſt anima mea vſ-* Matth. 26.
ad mortem, Marcus. *Factus in agonia prolixius* Marc. 14.
at, & factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis de- Luc. 22.
ntis in terram, ſubnectit Lucas. O rem peni-
s admirabilem! Quis audiuit vnquam ta-
quis de ſudore ſanguineo vel fando intelle-
Ecce ſtrenuus ille gigas, de quo tamen in Pſalm. 18.
nis legitur, *Exultauit vt gigas ad currendam*
, mortem timet Atlas ille, qui *cuncta verbo*
itis ſuæ portat, vt ait Paulus, in mortis hora Hebr. 1.
cutitur, ac tremit: Quid ipſe igitur hic faci-
quid de me fiet? quî in ſupremo illo duello
eram? ſi enim metuant gigantes, quid faci-
Pigmæi? ſi Heraclidæ inſtar folij trepident,
iculoſi Therſitæ quid agent? Quid ni? tunc
, vt Propheta canit; *circumdabunt me dolo-*
ortis, & torrentes iniquitatis conturbabunt me.
uare age, inſenſate Coſmophile, qui in vi-
uis, velut in delicijs, volutaris, qui omnis
us expers ac ſecurus viuis, qui de nullo es
us, qui altum peccatis indormis de nullo
culo ſollicitus, tandem aliquando ad cor
rtere, oculos ſuſtolle, huic Philoſophiæ in-
be, mortis interdum reminiſcere, de hora
nonnunquam cogita, ac temporis huius
ri aliquando recordare. Nullus enim in
vita conflictus eſt, nullum certamen, aut
na, quæ cum hac comparanda ſit. Si enim
choretæ hic trepident, ſi viri ſanctiſsimi
netuant, ſi Religioſi interdum hic deſpe-
, ſi denique ipſe Dei filius hic ſanguinem ex
rit, tune ſecurũ putabis? nequaquam. Sed
vnum ſemper meditare, hoc aſsiduè men-
olue, & certo tibi polliceor, nullum hoc i-
dari poſſe frenum validius, quo à peccando
aharis? Aſſerit hoc Sapiens dum ait, *Recor-*

dare nouiſſima, quæ tibi quam proximè imminent, & mortem inprimis, ac dolores qui in eius hora ſubeundi ſunt, *& in æternum non peccabis.* Recordare inquam dolores, qui tunc hinc corpus, & tentationes ſpiritus, quæ illinc animam diſcruciabunt; de prioribus hactenus locuti ſumus, de alijs, vt initio propoſueramus, iam dicturi ſumus.

Eccl. 7.

Anima quoque in morte affligetur

Præter dolores illos ac tormenta, quibus corpus in vltimo hoc conflictu affligi diximus, anima quoque ſingulari quadam ratione diuexabitur; variæ namque eam tentationes aggredientur, deſperatio hic aderit, horrenda ſpectra eam perterrebunt, ac plurimi eam dæmones obſi[d]ebunt. Hæc nimirum eſt hora qua rapaciſsimi illi prædones eidem inſidiabuntur, hic excubias agent, hoc quippe tempore & loco neceſſe eſt, vt eam diripiant: nam, poſt hanc horam nulla alia ſupererit. Inſinuare id videtur parabola Euangelica de viatore illo in latrones incidente, quam tametſi alias adhuc me produxiſſe ſciam, diuerſo tamen nunc ſchemate eandem producam.

Luc. 10.

Homo quidam deſcendebat è Ieruſalem in Iericho, & incidit in latrones, qui etiam deſpoliauerunt eum, & plagis impoſitis abierunt ſemiuiuo relicto, quem niſi Samaritanus miſericordia motus iumēto impoſitum ad diuerſorium conduxiſſet, eiuſque haberi rationem iuſsiſſet, de vita eius, ac ſalute penitus actum fuiſſet. In parabolæ huius inuolucris ſemper veram hominis figuram latitare exiſtimaui: qui cum in hoc mundo verus quidam viator ſit, & ex hac vita in aliam proficiſci habeat, in vltima illa mortis ſemita incidit in manus dæmonum, qui eam inſtar

prædo-

Digitized by Google

lonum deſpolient, corpori quidem varias
as infligant, morbos immittant, animam
diuerſis tentationibus infeſtent, vt eam
animem & extremos trahentem ſpiritus
lem etiam deſerant: adeo vt niſi Samarita-
id eſt Angelus cuſtos, qui eandem tunc po-
mum defendet, eius miſeretur, in ipſo loco
tem oppeteret. Via namque hæc omnium
percurrendæ ſunt, & difficillima eſt & pe-
loſiſsima, & in qua ſemper latrones & præ-
es tranſeuntibus inſidiantur.

ilosſa quædam exponens verba illa Geneſe- Gen 3.
u inſidiaberis calcaneo eius; addit hæc de ſuo,
aneum finem hominum ſignificat, ad illum ſem-
emon attendit, ſemper inſidiatur. Dauid quo-
quàm proximè accedit dicens, *Ipſi calcane-* Pſal. 55.
meum obſeruabunt, id eſt, inimici mei tem-
opportunum præſtolabuntur, in quo vi-
nſidientur, & maximè tempus illud vlti-
m, & alibi: *Iniquitas calcanei mei circumdabit* Pſalm. 48.
quæ in mortis potiſsimum hora me impe-
O iter perplexum ac formidoloſum, præ-
ibus ac latrocinijs infame! quod figura
idam veteris teſtamenti melius explica-

Gen. 23.

Iacob Patriarcha cum longo temporis ſpa-
in Meſopotania in domo idololatræ Laban
nmoratus eſſet, & iam in patriam vna cum
oribus, filijs & gregibus reuerti vellet, ecce
ofanus Eſau, frater eius & hoſtis iuratiſsi-
is, magnis copijs inſtructus, iter eius impe-
e, aut eum interficere conatur. Veſtra mihi
venia myſtice liceat exponere, & dicere; ho-
nem, poſtquã diu in hac terra, quæ in medio
uri, velut Meſopotania in medio fluminum,
poſita

Digitized by Google

poſita eſt, vixerit, & iam mundi huius perfidi & idololatræ domo egredi feſtinat, vt in patriam cœleſtem, virtutum, bonorum operum ac meritorum gregibus ſtipatus ſeſe conferat: tunc potiſsimum è Satana profano illo & agreſti Eſau, oppugnari, qui variarum ei tentationum, quæ ſunt velut leuis armaturæ equites agmen ex aduerſo opponit, vt in extrema illum pericula conijciat, aut ſalutem eius in aliquod ſaltem diſcrimen adducat. Egregia profectò figura, quam varijs iam hiſtorijs exornabo.

Seuerus Sulpitius in vita S. Martini

S. Martinus Turonenſis, cum in extremis eſſet, animam iamiam efflaturus, ecce princeps ille tenebrarum, atque hominum tortor & carnifex, lectulo eius aſsiſtens tentationibus eum varijs cœpit oppugnare: ſperabat ſcilicet eum, qui toto vitæ ſpatio de ſe triumphauerat in vltimo illo certamine debellandum, & clam vel aperto Marte expugnandum, ſed validus & generoſus ille athleta, victorijs plurimis nobilis, cum inimicum cerneret, increpans ait, N*il habes in me cruenta beſtia*, quocirca quantocyus hinc te proripe, & in tenebras infernales demergere. Quamobrem, ô anima mea, à Deo gratiam poſtula, qua in morte eadem præditus eſſe poſsis conſtantia ac fortitudine, ſimulque cogita, quam ingentia tibi tunc pericula adeunda ſint.

Horrẽdum videre erit Dæmones.

Quis tunc, ô cęlum, ô terra, non horreat, aut formidet, cum tetra illa monſtra, horribiles illæ furiæ, ſpectra illa terribilia, apparebunt? cum dæmones ſe, vt ſunt, videndos præbebunt, quibus tamen nihil eſſe poteſt terribilius? quippe quorum aſpectus exanimare ſoleat intuentem?

Sanctus

Sanctus Thomas Apoſtolus, cum efferis ac barbaris Indis Euangelium Chriſti annunciaret, illique fidem dictis adhibere detrectarent, diabolum illis tetro & horribili aſpectu oſtendit, oculis nimirum ſcintillas ignis eiaculantibus, toruo & immani capite, arrectis comis, forma horribili: ad cuius aſpectum cum illi percellerentur, ſigno crucis iuſsit vt ſe communirent vt ita effugatus diſcederet, ne fortaſſe præ metu exanimarentur. Deinde.

Religioſus quidam, vt in veterum Anachoretarum rebus geſtis ſcriptum legimus, cum in agone conſtitutus dæmones vidiſſet aſpectu & forma terribili, ita conſternatus ac perculſus fuit; vt mentis inops, ac quodammodo deſperans, diem deteſtatus ſit quo primum monaſteriũ ingreſſus eſt: ſed mox vt ad ſe redijt, ait ſe teterrimo dæmonum aſpectu perterritum in haſce blaſphemias erupiſſe, atque tantam eorum deformitatem & horrorem eſſe teſtatus eſt, vt, ſi tota terræ ſuperficies candentibus laminis conſtrata eſſet, ſibique daretur optio vel per eaſdem incedere, aut dæmonum iterum formam intueri, extremum hoc ſupplicium ſuſtinere ſe malle, quam hanc denuo viſionem pati dixerit. Exempla horrenda.

Vnde bene mihi *Bernardus & *Hugo de S. Victore de hac dæmonum apparitione ſcripſiſſe viſi ſunt, *Dæmones terribili & horribili aſpectu eam terrebunt, ingenti furore eam perſequentur, & comprehendent tam terribiliter, quam horribiliter, volentes eam retinere & poßidere, niſi ſit qui eripiat: tunc anima inueniens oculos clauſos, & os, alioſque corporis ſenſus, per quos ſolebat egredi, & delectari in his exterioribus, reuertetur ad ſe, & videns ſe ſolam & nudam, ingenti horrore concuſſa, deſperatione deficit* *lib. 2. Medit. *lib 1. de anima. c. 2.

et in ſe

et in ſe & cadet ſub ſe. O horam amariſsimam, & varijs obnoxiam caſibus, & à cuius momento omnis noſtra ſalus dependeat! horam inquam, in qua laxatis habenis dæmones in noſtram perniciem & interitum coniurabunt, omniaque delicta longo ante tempore in hac vita commiſſa, peccatoribus in mentem reuocabunt, quæ tam euidenter illi tunc videbunt ac ſi libro inſcripta perlegerent. An non tunc ô Pſalmiſta *torrentes iniquitatis conturbabunt nos?*

Pſal.17.

In morte omnia peccata animo occurrent.

Hæc vobiſcũ diſpicite peccatores, eſt namq; certiſsimũ, ſpiritus illos veteratorios, in mortis articulo, omnia vobis totius vitæ peccata in mentem reuocaturos, & ob oculos euidentiſsimè poſituros. Hic ex ſpiſsis illis totius ætatis veſtrę contaminatiſsimę digeſtis breue quoddam compendium concinnabitur, hic omnium veſtrorum delictorum catalogus texetur, hic totius vitæ ſeries repetetur. Vt porro maiorem vobis diaboli terrorem incutiant, magisq; vos percellant, & ad imum deſperationis barathrum deturbent, Deum clementiſsimum, velut vindicem quendam fulmine & ira accinctum, ſingula exactiſsimè diſquirentem & diiudicãtem, rationem ad vltimum vſque quadrantem exigentem, nihilque etiam vel minimum impunè dimittentem; vobis depingent. Tunc perfidi illi impoſtores, & palpones, qui nihil dum viueretis quam eius miſericordiam, indulgentiam, bonitatem concrepabant, mutatis terminis, eius vobis rigorem, furorem, iram, fulmina, vindictam, infernorum ſuppliciorum acerbitatem grauitatemque, ac diuinam iuſtitiam ſeueriſsime omnia caſtigantem, ob oculos ponẽt. Quid? inquient, ob vnicum Adami peccatũ, Deus totam eius poſteritatem caſtigauit, ob crimen v-

num v-

num vniuerſum terrarũ orbẽ diluuio perdidit, vnam ob noxã quinq; ciuitates incendio & ſulphureo imbre deſtruxit, ob vnũ flagitiũ sũmus ille vindex proprio non pepercit filio: & tu ſcelerate, impie, & ſacrilege peccator, de mille criminibus conuicte, quiq; nõ niſi mera es iniquitas, veniã & miſericordiã expectabis? Deũ tunc tibi propitiũ futurũ ſperas? benignitatis eius tibi ſinũ patere putas? Erras, erras, noli in miſericordia eius ſtulte cõfidere, qui eius iuſtitiã non formidaſti: neq; .n. miſericordiã meretur cõſequi: qui iuſtitiã, dũ viueret, nõ expauit. Ecce torrẽtes, ecce deſperatio, ecce peccata quæ manifeſtantur, quã verũ igitur Prophetæ oraculũ eſt, dicentis, *Torrentes iniquitatis conturbauerunt me*: quod varijs iam hiſtorijs exemplisque demonſtrabo. Pſalm. 17.

Ioannes Climacus, auctor irrefragabilis, de religioſo quodã, cui nomen Stephanus, ſcribit rẽ plane horrendã, hic cũ XL. annos in deſerto cõmoratus eſſet, magnaq; inedia ac pœnitentia corpus maceraſſet, ita vt magni apud oẽs eſſet nominis, & iã ad vltimũ vitæ terminũ veniſſet, vehemẽter à diabolo tentatus fuit: cui cũ ille varia obijceret, ipſeq; ad ſingula reſpõderet, ab aſtãtibus hæ voces interdũ audiebãtur. Cõcedo, ſed tot annorũ ieiunio idipsũ elui. Deinde, Verũ eſt, ſed humili id cõfeſsione deleui, atq; eius ſupra modũ me olim pœnituit. Mox, Ita eſt, fateor, feci, ſed tãto tẽpore pro eo pœnitentiã egi. Deniq; cũ tentationes inualeſcerẽt, atq; ille nihil, quod replicaret, haberet; oculis & corde ad Deũ ſublato, lachrymabundus ac gemebundus ait, Veriſsimũ eſt, reus ſum, quid replicẽ neſcio, niſi ſummã eſſe Dei miſericordiam, inq; eius me benignitate omnem ſpem ponere. O torrẽtes ô

tenta-

Digitized by Google

tentationes , ô veriſsimum prophetæ Oraculum! *Torrentes iniquitatis conturbauerunt me.*

Pſal.17.

Idem de alio quodam anachoreta ſimile quid refert. Hic cum morti vicinus eſſet, ac diabolos lecto circumaſsiſtentes videret, eorumque iam impetus diutius ſuſtinuiſſet, iterum deinde conualuit, ſed in tantum repentè mutatus eſt, vt toto vitæ tempore nullum amplius deinde videre voluerit, aut cuiquam vel verbum loqui, ſeſeque anguſtæ cellulę velut ergaſtulo cuidam includens, duodecim ipſos annos ſolo pane & frigida contentus, aſsiduè lachrymando, pœnitentiamque agendo, & mortis tempus operiendo dixerit. Quid? horrenda hæc exempla, terribiles illæ hiſtoriæ an non vos peccellent peccatores? ſi tot ſancti & generoſi bellatores in tantum horam hanc formidarint: dæmonum aſpectum ita expauerint: quid vos agetis, quod iter inſiſtetis, quo vos conferetis? quomodo vos à periculo, tot malis & piaculis commiſsis, tot criminum rei, immunes præſtabitis? Hic nempe videbitis torrentes, malorum oceanos, ac ſcelerum diluuia. Expertus id erat qui dicebat, *Torrentes iniquitatis conturbauerunt me.* Exclamem igitur meritò, ô horam inter omnes horas metuendam!

Pſal.17.

Christus animam Deo Patri in agone commendauit.

Et profectò hora hæc adeo terribilis & formidabilis eſt, vt ipſe Dei filius Chriſtus, eiuſdē diſcrimine perſpecto, in medio crucis, atque in mortis limine conſtitutus, quamuis metuendi nulla ſubeſſet occaſio (quippe qui de eorum erat numero, de quibus ſcriptum eſt, *Illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor*,) timere nihilominus voluerit, & præ timore, velut viſo hoſte in inſidiis tunc poſito, ad patrem clamarit. *Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum*: perinde ac ſi

Pſal.13.

Pſal.30.

de ac ſi dixiſſet, Aduenit iam pater vltima vitæ meæ hora, eaque omnium horarum periculoſiſsima, qua nimirum anima corpore egrediens in alterum mundum profectionem inſtituat: quamobrem eandem tibi ſerio & ex animo cõmendo, inque manus tuas conſigno: Sis igitur tutor, protector ac defenſor eius, illiuſque in perplexa & difficili hac nauigatione director. Expertus id videbatur Dauid rex cum in Chriſti perſona diceret, *Erue à framea Deus animam meam, & de manu canis vnicam meam: ſalua me ex ore leonis.* An non igitur hora hæc formidabilis eſt & metuenda? Audiamus ſanctorum Patrum de eadem iudicium. *Eſai. xx.*

Catholicorum Anglorum decus Anſelmus, Cantuarienſium Epiſcopus, qui anno Domini. M.LXVI. ſub Henrico IV. Rege floruit, ita animæ egredientis ſtatum deſcribit, *Anima, dum de corpore exit, mox inimici eius maligni ſpiritus, qui eam in corpore degentem per anfractus vitiorum, ſicut canes leporem proſecuti ſunt, crudeliter adſunt, parati quaſi pænam rapere, & in mortem æternam præcipitare.* Galliæ noſtræ columen Bernardus & Religioſorum flos, horæ huius pericula magis adhuc exaggerat: *Conſidera quomodo morieris, quando graui aliqua infirmitate vexatus & ad extrema deductus, & ibi ad terram deiectus, inter longa ſuſpiria & difficiles ſingultus, inter diuerſos dolores, & timores animam exſpirabis: tunc veniet corpus in pallorem, in horrorem, & fœtorem, animam vero mox capient, Laruales illæ facies, & ex omni parte terrebunt eam dæmones terribiles & horribiles: cogita quis illam defendet, quis conſolabitur illam, quis deducet per ignotam regionem.* O verba quæ cordi etiam ferreo & adamantino timorem incutiant! Horreſco referens. Bene igitur de anima in miſero illo ſtatu *Lib. de inter. domo c. 38. & Hugo de S. Vict. l. 3. c. 23.*

Thren.1. conſtituta dicere poſſumus, quod olim in Ieroſolyma deſerta deplorauit Ieremias, *Non eſt qui conſoletur eam ex omnibus caris eius*: omnes eius amici, quos olim illa perditè dilexit, caro nimirum, mundus, aliiq; plures, dæmonum eam poteſtati traditam deſerent. Hanc igitur horam non metues anima, & nonne meritò dixit Pſaltes? *Circumdederunt me dolores mortis, & torrentes iniquitatis conturbauerunt me.* *Pſal.17.*

Et meritò ille doloribus dici poteſt circumdatus, qui ſe in extremo hoc diſcrimine conſtitutum animaduertit, qui ſe hic nudum, ab omnibus derelictum, omni denudatum præſidio, morbis fractum, exſãguem, exſuccum, emedullatum, lecto affixum videt, qui mortis in ſe prę ludia experitur, genas nimirum concidentes, comas ſubrectas, linguam nigricantem, & candelam ſacram manu iam tenet, mortis ictum iamiam operiens; & qui omnia prioris vitæ peccata apertiſsimè ante oculos cernit, ac dæmonum cateruis ſe circumuallatum intuetur. Dic mihi, obſecro, anima, cum in huiuſmodi te ſtatu conſtitutam cernes, quid factura es, quo te vertes, quo horrore concutieris, quo te conferes? Ad mundum redire? non licebit: progredi vlterius? horrendum eſt: in eodem ſtatu permanere? nõ poteris. Quid igitur agas potius, quam cũ regio Propheta clamare, *Circũdederũt me*, &c.

Huc non parum conducere videbitur quod in Geneſi de Iſaac legimus. Annon obſeruaſtis ô ſacrarum litterarum ſtudioſi, quo in angore Iſaac fuerit, cum pater eum ſuper lignorũ ſtrue colligatum teneret, Deo iamiam victimam offerendum, ipſeque ſtrictum gladium ſuis imminentem ceruicibus cerneret. Quocumque enim ſe verteret, timendi aderat occaſio: ſupra *Gen.22.*

nam-

Digitized by Google

namque nudatum mucronem, infernè ignem videbat inualeſcentē, qui in cineres eum debebat redigere : nemo ad latus aderat qui ferret ſuppetias, omniq́ꝫ prorſus præſidio erat deſtitutus: ſerui enim qui paternis eum manibus eripere potuiſſent, ad montis radicem remanſerāt Pedes adhæc & manus vinculis conſtrictæ erāt, ita vt nulla euadendi, aut ſeſe aduerſus patrem defendendi ſpes ſupereſſet. Ecquo eū inquā timore correptum putatis, cum in hoc rerum ſtatu verſaretur? At maior profectò eſſe debet angor animæ in mortis articulo conſtitutæ, cum in ſimiles, atq́ꝫ etiam lōge maiores, ſe redactam videt anguſtias. Corpus enim ſexcentis morbis & cruciatibus velut vinculis quibuſdam in lecto vinctum iacebit, & in quodcumq́ꝫ oculos latus conuerterit, nihil inueniet quod non ingentem terrorem incuſſurum ſit. Si enim ſurſum reſpiciat, videbit vindicem illum diuinæ iuſtitiæ gladium, ſi deorſum; cernet ſepulchrū patēs à latere habebit dæmonum cateruas; manus adhæc & pedes ſtrictiſsimè ligatos ſentiet; neq́ꝫ enim tunc de pœnitentia agenda, de bonis operibus, deq́ꝫ promerendo ſermo erit: inſuper quod omniū miſerrimū eſt, ipſi cælites, qui ſuppetias ferre & auxiliari poſſent, procul aberunt, nec adeſſe quidē dignabuntur, quieti nimirū in montibus illis æternis manentes. Audi anima ipſi *In diluuio aquarum multarum*: in diluuio inquam calamitatum, & miſeriarum, *ad te non approximabunt*, vt ſuis te apud Deum interceſsionibus ac precibus, vti olim quidem fecere, adiuuent. Pſal. 31. Geneſ. 6. 7. 8.

Cū Noachi caſum propius intueor, ſæpe mecū tacitus demiratus ſum, qua in anguſtia pius ille patriarcha, cū diluuij minas & rabiem ante oculos cerneret, verſaretur. An non. n. meritò

timeat , qui ligneæ arcæ incluſus inter animalia ferociſsima, humanoque cruore paſci ſolita commoratur, cœlo adhæc imbrem continuo magna in abundantia emittente, terra vero ſub diluuio gemiſcente, ipſe nonniſi duobus à morte digitis remotus ? At longe maior mihi vniuſcuiuſque videtur timor ſub vitæ finem in que mortis articulo futurus : neque enim tunc aliter anima corpori huic mortali incluſa erit, quam arcæ Noachus, ſentiet namq; ſurſum cœlum iratum, quod varias ob varia peccata minas intentabit: deorſum infirmitatum: dolorũ ac ſuſpiriorum diluuium, in quo illa iactabitur, ita vt meritò dicere queat, *Eleuauerunt flumina fluctus ſuos.* A latere plurimę adſtabunt belluę, & furiæ, varij inquam diaboli, qui ſeptis eius inſidientur, circumeuntes quomodo incluſam animam deuorent. O horam fatalem, horam doloribus refertam, horam quam omnes maturè velim perpendere! Ita namque fiet, vt à peccando abſtineant, conſiliumque Sapientis ſequantur dicentis, *Memorare nouiſsima tua, & in æternum non peccabis.* Horam inquam, qua nulla inter omnes vitæ noſtræ horas eſt periculoſior, hora, in qua omnes prauos affectus exuendo, omnibusq; negotijs valedicendo, cum Propheta dicendũ eſt, *Conuertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi* : conuertere inquam à mundo à creaturis in Deum, in ęternam illam requiem, in quam, diſponente ita Domino, rapieris: quãobrem enixè ab eodem poſtula, vt te in ſuprema illa lucta egredientem benignè ſuſcipiat.

Pſal. 92.

Eccl. 7.

Pſal. 114.

Agite igitur, Auditores, qui morti huic viuitis obnoxij, & quibus hora hæc aliquando eueniet, eiuſdem nolite obliuiſci: at cogitate vobiſcum.

Digitized by Google

ſcum, quot mortem dolores comitentur, quot ei mala adhæreſcant, quot ei pericula & diſcrimina annexa ſint, ac præſertim morti eorum qui varijs Deum peccatis ad iracundiam prouocarunt; de quibus Pſalmographus locutus ait, *Mors peccatorum peſſima*: quod explicans Bernardus dicit, *Mala quidem in mundi amiſſione; peior in carum ſeparatione, peſſima in vermis igniſque duplici contritione*. Hæc igitur in mentem reuocate, hæc numquam vobis excidant, & ita in æternum non peccabitis. *Pſal.33.*

Ea ſane, ô Domine Ieſu Chriſte, hominum redemptor, dignum & iuſtum eſt, ne dicam neceſſarium, vnicam hanc de ſuprema hora cogitationem ceteris cogitationibus anteponere; vt ita cruciatus, anguſtias & tormenta, quæ in illa potiſsimum inualeſcent, perſpecta & cognita habeamus. Illa nimirum eſt hora, poſt quam alia nulla eſt, hora doloribus ac lamentis referta, hora lachrymas ac ſuſpiria producens, hora, in qua præter aculeos quos morbi infligent, tentationes quibus nos dæmones infeſtabunt, ſuſpiria quæ à doloribus proficiſcentur; mundus quoque nos oppugnabit: erit namque tunc graue, opes, delicias, amicos, honores & dignitates in æternum deſerere. Quanti igitur momenti eſt huius horæ meminiſſe, cum hæc hora ſit, in qua nos inimici & quidem armati præſtolantur: in qua omnem induſtriam, verſutiam, artes quoque omnes diaboli ad nos oppugnandos adhibebunt. cum hæc denique hora ſit, in qua pleniſsimè anima ſciet, quod præmium acceptura ſit, vel quæ tormenta perpeſſura, hora inquam, qua vel plenam victoriam obtinebit, vel totum quod hactenus lucrata eſt, amittet: vincenti autem merces quædam regia, id eſt vita ærer-

ta æterna, velut in pignus propoſitá eſt, qua nulla maior aut excellentior haberi queat; qua nos beent Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus. Amen.

SABBATO.

Mortem haudquaquam eſſe metuendam.

Memorare nouiſsima tua, *& imprimis mortem, quamque illa piis vtilitatem afferat*, & in æternum non peccabis. *Eccl. 7.*

FIGVRA.

Dan. 3. TRes illi iuuenes Hebræi, Sidrach, Miſach, & Abdenago, ob vnius veri Dei cultum in fornacem æſtuantem iuſſu Nabuchodonoſoris in Chaldæa coniecti, cuius flamma quadraginta nouē cubitis fornace ſuperegrediebatur, mortem irridentes, eiuſque arma, vires ac potentiam explodentes, vultu ad hilaritatem compoſito, atque animo in omnibus tormentis conſtantiſsimo, iucundiſsimum Deo canticum canere cœperunt: atque inſtar cycnorum, qui dū mortem præſentiunt, canere ſolent, quo magis bellatricis huius minas exſibilarent, in medijs flammis, omnes omnino creaturas, vt ſibi morientibus applauderent, & laudum canticum ac iubilum Domino velut carmen funebre concinerent, inuitarunt. Cum hiſtoriæ huius nucleum aperio, video illa nobis inſinuari, crudelem illam Parcam, quam mortem nominamus nulla eſſe ratione metuendam, nec eam remis veliſq; dum irruit, fugiendam, ſed inſtar cycnorum

rum nobis potius cantandum, & ad horum iuuenum imitationem, cum fores illa pulſat, nosque coram diuino tribunali citat, gaudendum. Neque enim illa ex ſe timẽda eſt, cum omnium malorum finis ſit, & portus per quem ad æternam fœlicitatem aditus datur, cum illa modicis nos bonis deſpoliando, verè diuites & beatos efficiat: captiuitatis & miſeriæ loco educat, vt ita in libertatem afferat, inque paradiſum voluptatis ac regium nos palatium trauſueha. Erit hoc ſubiectum præſentis concionis; quam vt Spiritus ſanctus efficaci ſua gratia promouere, ac Deipara, patrona noſtra, interceſsionibus apud filium dirigere dignentur, ſalutationem Angelicam omnes in genua procumbentes recitemus. *Aue Maria.*

Interrogatus olim Ageſilaus Lacedæmoniorum rex, vndenam tantum honorem & gloriam adeptus eſſet, reſpondit, mortis eam contemptui conſtantiæque ſuæ potiſsimum aſcribendam. An iocans id dixerit, an verè ita ſenſerit, equidem neſcio; ſed hoc certiſsimum eſt, nihil eſſe quod maiorem animæ Chriſtiani hominis honorem, gloriam commendationemque afferat, quam mortis contemptum, ac nihil quod maiorem infamiam vel dedecus, quam eandem metuere, aut ad eiuſdem recordationẽ percelli, ſi enim degeneres animos timor arguit, mortis timor id imprimis facere iudicandus eſt, & eius è contra contemptus heroicæ conſtantiæ magnanimitatiſque eſſe indicium. *Plut. in Apoph. Lacon.*

Hinc apud Græcos lege cautũ erat, vt quicũque præ metu mortis prælio ſe ſubduxiſſent, triduo publicè in veſte muliebri, omnium riſui & ſannis exponerentur; vt ita oſtẽderent, effæmi- Lex Græcorũ aduerſus eos qui prælio ſeſubduxerant.

 nati

nati prorſus ac degeneris animi eſſe, mortem ſubterfugere, cum nonniſi fragili nos vita priuet. Multo quoque in hac re ſeueriores erant Romani: nam quicunque apud eos terga vertiſſet, aut è prælio fugiſſet, morte turpiſsima tanquam inglorius mulctabatur. Hinc Iulianum Imp. refert Marcellinus decem è militibus ſuis morte dignos iudicaſſe, quod in prælio cum Parthis, præ mortis formidine, hoſti terga vertiſſent.

Ex his gentiliũ inſtitutis colligi poteſt, Auditores, quantam ſibi infamiam ac ſupplicium accerſant Chriſtiani, dum iam inde à baptiſmo in vitæ huius militiam, vti eam Iob appellauit, aſſcripti, omnibus in prælijs & certaminibus, quæ cum inimicis, mundo, carne & diabolo ſubeunda ſunt, expaueſcunt, ſeſeque, ſtatim ac mors vires exerit, victos fatentur. O degeneres & imbelles! *Ibi trepidauerunt timore, vbi non erat timor.*

Iob. 7.

Pſal. 13.

Ipſi quin etiam veteres, apud quos ſola naturæ lex in vſu erat, cum omnibus in rebus, ad ingentem noſtri confuſionem mirabiles exſtiterint, tum in morte contemnenda palmam tulere. Video namque apud Romanos Licinium Dentatum, qui magnanimitate leonem, robore Herculem ſuperauit, quadraginta quinque aduerſorum vulnerum cicatrices, & ne vnius quidem auerſi, geſtaſſe, vnde colligere licebat, numquam eum mortis metu turpi ſibi fuga conſuluiſſe. Cæſar Iulius mortem quoque contempſit, vt qui maxime, & admirabilem quandam omnibus in prælijs conſtantiam magnanimitatemque demonſtrauit, cum enim quodam tempore valida tempeſtate concuteretur, omneſque qui vnà nauigabant, mortem velut

Val. Max. Plinius.

Suetonius

iamiam

Digitized by Google

iamiam imminentem metuerent, nauclerus quin etiam expalleſceret, ſolus ipſe ſibi confidens, & conſtans, mortēque contemnens, nauclero illuſit, dicens, *Quid times? Cæſarem defers, & fortunam eius.* Cæſarē inquam, qui fluctibus imperat, in tempeſtatibus tranquillus eſt, & in morte, quam cæteri horrent, non exhorreſcit. Hoc ſcilicet conſtantis, generoſi ac validi animi indicium eſt; non vero degeneris & effæminati.

Interrogatus olim quidā, eſſéne mallet Cræſus opibus pollens, an Socrates doctrina & ſapientia apud omnes notiſsimus, reſpondit; *In vita Cræſus, ſed in morte Socrates.* Id eſt, In vita opes & regiam potentiam habere, eſſe quidem volupe ac iucundum; ſed non minus glorioſum & honeſtum, in morte Socrati ſimilem exiſtere, qui ſcilicet magna cum voluptate ſummaque lætitia ex hac vita migrauit, nec mortis vnquam iacula exhorruit.

Erat hoc & inter Stoicorum axiomata vulgatiſsimum: Hominem conſtantem, ſapientē, cordatum, ac virtute præditum, inſtar vmbonis & clypei cuiuſdam impenetrabilis eſſe debere vt omnes fortunæ ictus, omnemque mortis impetū non cedendo excipiat: adeo vt quicunque inter eos mortem metueret, quæ ipſos potius Philoſophos timere deberet, ſapiens & cordatus minime haberetur. Et eſt profecto euidens ignauiæ & ſtolidæ imbecillitatis argumentum, pallere & expaueſcere in eo, quod omnibus hominibus commune ſit, & à quo ipſi paruuli, lactentes, & nondum fari incipientes minime immunes exiſtant: & hunc conflictum horreſcere, quem omnes qui hactenus vixerūt, ſuſtinuêre, quique poſt nos futuri ſunt, ſuſtine-

Veteris cuiuſdam Apophtheg.

 bunt,

bunt, ſtatutum namque eſt omnibus hominibus ſemel mori, &, vt poeta canit, *Calcanda ſemel lethi via, ſiue reges ſiue inopes erimus coloni.*

Stultum deinde eſt metuere, quod nulla arte aut induſtria poteſt euitari, quodque omniũ actionum negotiorumque vltimum eſt, (mors enim vltima linea rerum:) quod generalis omnium debitorum noſtrorum apocha eſt; & quod hominib. non ex ſupplicio, ſed ex natura ipſa, inhæreſcit. Quid eſt enim, quod mortem tantopere formidemus, cum vitæ huius ſtadium ingreſsi ſumus, vt eodem mox etiam egrediamur; & cum vita hæc nonniſi mutuo nobis data ſit, quæ ſuo tandem tempore ei à quo eam mutuati ſumus, reddenda eſt; & creditorem ad hęc habeamus, quem fracta ſolutione eludere, aut fallere non poſsimus, & cum vita hæc noſtra nonniſi iter quoddam ſit, & peregrinatio, in qua cum longius profecti ſumus, & iam aliquot ſtadia confecimus; tandem quieſcendum eſt, & ad dormiendum locus deligendus: & ſane temerarium videatur, vltimũ hunc diſceſſum timere, cum nonniſi per mortem in patriam noſtram, ad quam toties anhelauimus, reuerti datur, his nimirũ præcurrentibus, illis mox ſubſequentibus, adeo vt omnes tandem ſedem veniamus ad vnam.

Seneca Epiſt. ad Gallion.

At ſi mihi credere velitis, Auditores, non exiſtimo mortem tantopere fugiendam eſſe, at inertem eum potius & imbellem nuncupabo, qui eiuſdem impetus horret, cum ipſa non niſi inane quoddam terriculamentum ſit arboribus appendi ſolitum, quo aues, non autem homines terreantur. Ipſa quidem primo aſpectu formidanda, & terribilis videtur, ſed magnam deinde conſolationem adfert & voluptatem: initio

Quid vtilitatis mors adferat.

initio quidem grauis & moleſta, at qui propius eam intuetur, eiuſque felicitatem examinat, dulcem illam, iucundam ac lætam iudicabit: aliquam quidem moleſtiam parit & malum, ſed maiorem vtilitatem ſolet refundere: vitã quidem fragilem & momentaneam aufert, at æternam ſemperque duraturam retribuit: corpus quidem putridum & corruptibile deſtruit, at nouum quoddam & immortale eiuſdem loco reddit: ex hoc quidem mundo, qui vere locus miſeriarum eſt ac terra exilij, nos abripit, at in alium qui deliciis & voluptatibus redundet, nos transfert: grauis denique eſt aliquot horarum ſpatio, ſed ad æterna nos gaudia translatos infinitis mox cumulat deliciis & voluptatibus. Vere igitur felicem & cunctis votis exoptandam appellare te debeo mors, dum vnicam tui memoriam ad veram animæ conſolationem aſſerendam, noſque à peccatis auocãdos ſufficere putauit Eccleſiaſticus, ait enim, *Recordare nouiſſima tua,* & præſertim mortem quotquot bona ſecũ trahat, quot nobis cõmoda afferat, *& in æternum non peccabis.* De his hodiernam concionẽ inſtituam, quã in duas diſtribuam partes; prima oſtendam mortẽ nulla eſſe ratione metuendam, & altera, eã è contra potius votis omnibus deſiderandã: quod ſi pro dignitate præſtiterimus, luculentum mihi de morte triumphum videbor retuliſſe. *Eccl. 7.*

Principio igitur, quotquot ſuperioribus ſæculis vixere, & quid mors eſſet, optime perſpectum habuere, ſtultum putauerunt eandem perhorreſcere. Vnde & magnus ille Mediolanenſium Præſul Ambroſius; *Mors non eſt metuenda fortibus, eſt deſideranda ſapientibus, & miſeris expetenda:* quod ipſe Philoſophorum Sophus *Lib. 5. ſuper Lucam.*

Digitized by Google

Socratis cõſtantia.

phus Socrates reipſa in ſe oſtendit: cum enim ei denuntiatũ eſſet, ab Athenienſibus ſe morti addictum eſſe, infracto animo, & vultu in hilaritatẽ prono reſpondit, Athenienſes ſi morti me adiudicarunt, illos natura longe prius. O generoſitatem nunquam auditam, ô propoſitũ vere conſtans & heroicum! Sed audite quid aliud.

Cic. in Tuſc.

Theramenes cum coniectus in carcerem iuſſu triginta tyrannorum venenum vt ſitiens ebibiſſet, reliquum ſic è poculo eiecit, vt id reſonaret. Quo ſonitu reddito, Propino, inquit, hoc poculo Critiæ, qui in eum fuerat teterrimus. Luſit vir egregius extremo ſpiritu cum iam præcordiis conceptam mortem contineret. Et Lacedæmonius quidam cuius ne nomen quidem proditũ eſt, mortem quoque non minus quam ſuperior ille contempſit, cum enim ad eam duceretur damnatus ab Ephoris, & eſſet vultu hilari atque læto, dixiſſetque ei quidam inimicus, Contemniſne leges Lycurgi, reſpondit, Ego vero illi maximã gratiam habeo, quod me ea pœna multauerit, quam ſine mutatione & ſine verſura poſſum diſſoluere. Ecce nõ metuebant illi mortem, ſed pluris honeſte occumbere, quã ærumnoſam vitam trahere exiſtimabant. Hæc quidem apud Ethnicos. Chriſtianorum iam aliquot exempla depromam.

Lib. 5. exemplor.

Marulus cum veterum Patrum in morte expugnanda conſtantiam deſcriberet, qua nimirum eam, inſtar Dauidis inermes: non ſecus atque ille ſpurium Philiſtæum, proſtrauerunt, ita de Hilarione Abbate narrat: hic cum in latrones incidiſſet, qui ſtrictis gladiis mortem illi interminarentur, in mediis periculis hilaritatem quan-

quandam inſolitam demonſtrauit, adeo vt nec vultum in metum, nec minas contraxerit, quin etiam percuſſus riſerit. Quod cũ ſicarij illi perſpexiſſent, eumque interrogaſſent, num mortem exhorreſceret, reſpondit, *Mortem non timet, qui ſemper mori paratus eſt.* Egregia profectò conſtantia, cui ſimilia exempla ſubnectam.

In vitis Patrum.

Rufinus Presbyter, S. Hieronymi æqualis, & in hiſtoria conſcribenda percelebris, ſcribit Macarium Alexandri[num] Anachoretam mortis ſemper meminiſſe, eiuſque impetus ita contẽnere ſolitum, vt nec ipſos dæmones, aut quidquid mortẽ inferre poſſet, metueret. Adeo vt, cum quodam tempore in media ſolitudine à nocte oppreſſus eſſet, & in deſerto aliquo ſepulchro ſeſe ad dormiendum compoſuiſſet: & diabolus ſtatim circumcirca fremere, ingentem tumultum excitare, oſſaque mortuorum inter ſe collidere cepiſſet, quo metum ei aliquem incuteret; nunquam ſomnum eius impedire, aut animum formidine percellere potuerit.

Palladius: Vitis Patr.

De S. Philoromo Sacerdote è Galatia oriundo refert Palladius, tanta eum aduerſus mortis impetũ animi fortitudine præditum fuiſſe, vt ſex annorum ſpatio non niſi in buſtuariis & cœmiteriis commoratus ſit; inter mortuos ſcilicet aſsidue viuens, mortem tamen non perhorreſcens.

Hæc nempe ſunt generoſi pectoris, & maſculi animi argumenta, hæ ſunt illuſtres animæ, & audacia quadam Chriſtiana nobiles; nos vero Therſitæ, ignobiles & puſillanimes ad primam mortis mentionem contremiſcimus. Saul rex initio quidẽ audax fuit, & Rhodomontæa quadam

Digitized by Google

dā temeritate: at quamprimū vt defuncti vmbram & mortis imaginem conſpexit, adeo perculſus & conſternatus fuit, vt amiſsis viribus, & exanimis, porrectus in terram corruerit. Regi huic omnes eſſe videmur perſimiles, Auditores, Cæſares quidem aut Rolandi furioſi; interea dum valentes ſumus & viuimus, dici volumus: ſed mox vt mortis mentio incidit, animo deficimus, & non ſecus atque ad triſte aliquod infortunium ſubito expalleſcimus. Itaq; fit vt metuamus, quod reuera non ſit timendū, & terreamur, in quo potius ſecuri ac metus expertes eſſe deberemus.

1. Reg. 28.

Simile.

Solent pueri, qui iudicio adhuc carent, nec vnum ab altero norunt diſcernere, cum laruatos quoſdam vident, ſubito terreri; at ille ſtatim pauor euaneſcit, mox vt laruæ deponuntur. Pueris hiſce ſimiles nos ſimus; nā cū oculos in mortē, quæ crucibus, tormentis, rotis, eculeis, morbis, ſuppliciis, velut larua quadam obducta eſt, coniicimus; ſubito conſternamur; horremus, exalbeſcimus: at ſi depoſita larua propius eandem intueamur, eius vultum penitius inſpiciamus, naturāque illius examinemus; ſtatuemus profecto, nihil eandem habere, quod magnopere metuendum ſit.

Cap. 6.

Apoſtoli, vt in Marco legimus, cùm Genezareth mare nauigarent, quod haud procul à Galilæa abeſt, tempeſtate agitati, Chriſtum Dominum, qui ſuppetias laturus aduenerat, præ metu videre non potuere: *timuerunt omnes, & putabant ſe phantaſma videre: excæcatum enim erat cor eorum.* Quid hoc eſt Deus bone? quodnā hic latet myſterium? Ecce Apoſtoli tremunt & tempeſtatem patiuntur, Chriſtus auxiliaturus accedit, & tamen ita concutiuntur, itaque excæcati

cæcati ſunt, vt ipſam vitam phantaſma eſſe arbitrentur. Sed, vt bene notauit Euangeliſta, tẽpeſtate iam finita, pedemque in terra ponentes, ſtatim eum in littore ſtantem agnouerunt. Ita quoque nobiſcum agitur Chriſtiani. Sumus enim omnes velut nautæ in proceloſo hoc mũdi pelago nauigantes, idque toto vitæ noſtræ tempore in quo variis tẽpeſtatibus quatimur; è quibus dum nos mors eripere, & procellas ſiſtere conatur, timere incipimus, putamuſque eam monſtrum quoddam immane eſſe aut chimæram: adeo vt præ mentis cæcitate agnoſcere non valeamus, quantam illa nobis vtilitatẽ afferre queat; donec abſoluta iam vitæ huius nauigatione, & alterius mundi portum aſſecuti, facile perſpicimus, illud ipſum quod prius mortem nuncupabamus, vitam potius appellandam eſſe. Quod ipſi etiam Ethnici cenſuerunt; Menander enim Comicus, cum quid ſit mors attentius perpenderet, eique falſam crudelitatis aſcititiæ laruam detraheret, eam voluptatis ac deliciarum loco potius habendam vult; ait namque: *Quid timetis mortem, quietis genitricem?* Salluſtius idipſum ſoluta oratione propemodum extulit. *Mortem omnium ærumnarum requiem non cruciatum eſſe dico.* Quid autem tibi videtur M. Tulli? ſymbolum tuum etiam profer, *Mors eſt portus malorum, perfugium ærumnoſæ vitæ, effugium miſeriarum.* Ethnicorum teſtimonia ſufficiunt, noſtros etiam teſtes audiamus.

Veterum de morte ſententiæ.

Tuſc. 1.

Luculentiora porro epitheta ei tribuit Auguſtinus, ait. n. *Mors eſt relictio corporis, depoſitio ſarcinæ grauis.* E quibus verbis varii mihi naſcuntur conceptus. Dico itaque primo, mortem vere appellari poſſe ſequeſtrum: ſequeſter enim cum duos

Inſignes conceptus.

duos ſtrictis inter ſe mucronibus cernit concur rere eos à ſe inuicem diuellere conatur, vt eos ad pacem deinde compellat ineundam, amicitiamque inter vtrumque conciliet. Ita quoque & mors: videns enim corpus & animam ſemper inter ſe digladiari, & vnum alterius perniciem moliri, nullamque inter vtrumque, quã diu ſemel agunt, pacem poſſe coaleſcere (*Caro enim* teſte Apoſtolo *concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem,*) eadem ad tempus à ſe inuicem diſiungit, exſpectans donec ambo ſimul iterum coniungantur, & æterna pariter beatitudine donentur, in qua nunquã amplius inter ſe contendent, ſed perpetua pace fruentur. Vnde bene dixit Auguſtinus, *Mors eſt relictio corporis.*

Gal. 5.

Imitatur quin etiam magnum quendã principem, qui, præ ea qua præditus eſt liberalitate, ſi quem è ſubditis graui ære alieno oppreſſum videat, vſuram & fœnus debiti eius loco diſſoluit; vtque ſuum erga illum affectum, liberalitatemque apertius adhuc demonſtraret, debitum etiam principale ſoluendum in ſe ſuſcipit, vt ita miſer ille ſimul & à debito, & à fœnore immunis exiſtat. Non ſecus ipſa mors, quæ vnico nos momento omnibus quibus naturæ obſtricti ſumus debitis eximit ac liberat. Et ſane quis noſtrum eſt, qui non grauibus iam inde à vitæ primordio debitis grauetur? corpus enim debemus terræ quod mutuo ab eadem ſumpſimus, animam vero Deo, quam ille nobis elargitus eſt: hoc porro debito nihil certius aut validius eſt. Ac propter hoc ipſum tot vſuræ, fœnoraque ſoluenda ſunt, propter corpus namq; ſuſtinemus famem, ſitim, dolores, morbos, ægritudines, & ſupplicia; Deum immortalem ec-

quæ

Digitized by Google

quæ fœnora! Propter animã autem varias anxietates, curas, ſollicitudines, & ingentem inquietudinem. Ecquæ vſuræ! At mors inſtar opulenti & munifici Principis, vnico has omnes momento diſſoluit: ac præter hæc debitum etiam principale & capitale (vt vocant) aufert, quando animam ſuo reddit creatori, qui eandem credito dedit, corpus vero terræ veteri illi fœneratrici, itaque mors in libertatem nos aſſerit, vitæque melioris ac iucundioris adipiſcendæ ſpem ſuggerit.

Prudens quidam paterfamilias, dum ædes ſuas ruinã videt minari, tecto ſcilicet in caſum prominente, fundamentis conuulſis, parietib. laborantibus, inhabitantes admonet, vt in tẽpore egrediantur. Illis porro egreſsis ædes illas ſolo tenus demolitur, aliaſque & ſplendidiores & pulchriores à fundamentis, è prioribus ruderibus, exædificat. Hoc imitatur & mors: cernens namque corpus hoc, (quod animæ domicilium ac receptaculum eſt, & cuius fundamentum ſunt, pedes; oſſa, ligna; caro, cæmentũ; venter, ſtomachus, cerebrum venęque permeãtes, varia velut cubicula; os, ianua; oculi, feneſtræ) collabeſcere, & in ruinam, tum ſenio, tum ingruentium morborum violentia, aliiſque innumeris caſibus vergere; animã quæ tanto idipſum tempore incoluit, egredi iubet, atque ita illud mox deſtruit, vt aliud multo deinde elegantius ac magnificentius, in vniuerſali nẽpe iudicio, efformet. Hinc Paulus. *Qui reformabit corpus humilitatu noſtræ.* & alibi, *ſeminatur in corruptione, ſurget autem in incorruptione: ſeminatur in ignobilitate, ſurget in gloria.* Eumque ſecutus quam proxime Auguſtinus, iuxta propoſitum noſtrum, *Mors eſt relictio corporis.* Philip 3. 1. Cor. 15.

Gorgiæ Leontini dictum.

Interrogatus olim Gorgias Leontinus orator, decrepitus iam & ſenio grauatus, nũ mortem æquo animo ferret, ſi ex hac vita euocaretur, ait, *Ex putri & defluente domuncula nõ inuitus diſcedo.* Quibus verbis nihil aliud innuere volebat, quam vnicam mortem eſſe, quæ animam corpore, cui velut carceri incluſa tenebatur, eductam, in veram libertatem aſſerat, vt ex verbis illis Auguſtini, *Mors eſt relictio corporis*, etiam elici poteſt: quibus mox addit, *Depoſitio ſarcinæ grauis*: vt doceat, eſſe nimirum illam, quæ nos graui & inſupportabili ſarcina grauatos exonerat. Omnes enim, quotquot hic vitam carpimus, inſtar iumentorum onuſti incedimus, ac grauiſsimum humeris pondus ſuſtinemus, tot ſcilicet curis premimur, tot anxietatibus, ſollicitudinibus, ærumnis, & miſeriis conficimur, iiſque in tantum moleſtis & grauibus, vt ferendo minime ſimus, ſed ſub mole fatiſcẽtes deſperemus, & ad terram prolabamur: vt merito propheticum illud vſurpare poſsimus, *ſicut onus graue grauata ſunt ſuper me.* At mors noſtri miſerta onus adimit, inque libertatem nos vindicat. Eſt igitur depoſitio ſarcinę grauis.

Pſal 37.

Mors Archithalaſſo cõparatur.

Mors adhæc eſt ſummus omnium mundi huius triremium dux & princeps, qui nos in iiſdẽ vinctos diſſoluit: nam cum captiuitatis noſtræ tempus exſpirauit, vincula noſtra & compedes illa abrumpit, & liberos abire, exilioque eductos in patriam poſtliminio reuerti permittit. Vnde vates regius, mortem allocutus, *Dirupiſti vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis.* Audio quin etiam huius occaſione clamantem Paulũ, *Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto*, id eſt, vbi moraris ô mors, quin vincula mea diſſoluis, ad libertatem anhelo.

Pſalm.115.

Philip 1.

Mors

Mors præterea eſt vetus ille phylaciſta & cuſtos carceris, quæ mundi huius cuſtodiam carcerem & ergaſtula reſerat, atque omnes captiuos libertate donat. Vnde idem qui ſupra rex, *Educ de cuſtodia animam meam.* Quis igitur veſtrum futurus eſt auditores, qui mortem deinceps formidaturus ſit? quis eam perhorreſcat, cum tantorum nobis illa bonorum cauſa exiſtat? quis graue aut moleſtum putabit corpore egredi, quod quotidie ruinam minatur, quod adeo fragile eſt, cuiuſque fundamenta labaſcunt, & quod tandem penitus in terram corruet? Eritne graue mancipio in libertatem aſſeri, exuli in patriam reuerti? in tetro compacto carcere cæli lumen intueri? O igitur cæcas hominũ mentes, ô ſtultitiam intolerabilẽ!

Itẽ carceris cuſtodia.

Pſal. 141.

Cæterum ſtultum ac propemodum inſanum eſt, mortem metuere, deque illius amaritudine conqueri, cum nonniſi fragili, breui & fugaci illa nos vita priuet, & aditum ad æternã patefaciat. Nam vita hæc merum nihil eſt, ac vix quicquam videtur eſſe, adeo breuis ac fugax eſt: quam breuitatem Scriptura non ſatis videtur poſſe explicare: modò namque eã flori comparat, *Homo ſicut fœnum dies eius, tanquam flos agri ſic efflorebit.* Hinc Iſaiæ præcepit Dominus, vt in plateis ciuitatis altum inclamaret, *Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quaſi flos agri.* Modò vapori comparatur, vt apud Iacobum Apoſtolum, *Quæ eſt enim vita noſtra? vapor eſt ad modicum parens.* O vitam fugacem ac miſeram, ô comparationes ſcite expreſſas! Ecce & alias.

Vitæ breuitas.

Pſal. 102.

Iſa. 40.

Iac. 4.

Dauid rex eandem fumo, luculento è foco egredienti ſimilem eſſe dixit: *Quia defecerunt ſicut fumus dies mei, & oſſa mea ſicut gramen aruerunt;* fumus, inquam, qui turgidos quoſdam gyros

Pſalm. 101.

efformet, mox in aere diſsipatus euaneſcat, atque eſſe deſinat. Iob eandem vmbræ fugaci æquiparauit, ita namque Baldad Suhiten loquẽtem inducit, *Heſterni quippe ſumus: ignoramus quoniam ſicut vmbra dies noſtri ſuper terram*, itẽ Pſalmographus, *Dies mei ſicut vmbra declinauerunt, & ego ſicut fœnum arui.* Quæ omnia Iob velut vnum in faſcem compingens, plorando ait. *Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miſeriis, qui quaſi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem ſtatu permanet.*

Iob. 8.
Pſalm. 108.
Iob. 14.

O inſolitum loquendi modum! *Fugit velut vmbra*? demonſtrare ſcilicet vult, vitam hanc non niſi meram fugam eſſe. Didicerat id à Dauide Propheta, qui vitæ huius breuitatem deplorans ait, *Deus vitam meam annuntiaui tibi*: vel vt ſeptuaginta vertunt, *Deus fugam meam annuntiaui tibi.* & poſt vtrunque Ioannes Climacus, *Quid aliud via noſtra quam fuga*? Idipſum & vidit, qui plurima vidit, Seneca: ita namque ad Lucilium ſcribit. *Quidquid vides, fugit cum tempore.* Quod cum S. Auguſtinus ſecum cogitaret, vitam hãc deſpiciens, & quodammodo deteſtatus exclamat, *O vita, quæ dum fugis, nihil es; dum exultas, fumus es!* Iob denique ſummatim & paucis omnia perſtringens ait, *Nihil ſunt dies mei.* Quamobrẽ ſi nihil præter merum nihil mors nobis eripiat, dum vitam eripit; quid eandem metuimus, fugimus, ac deteſtamur? ſed eſt hæc ſtultitia noſtra. Quin potius eam ardentiſsime deſideramus, & ſummis votis à Deo contendimus, vtpote qua nihil melius aut beatius homini in hac vita queat euenire. Atque eſt hoc alterum, quod explicandum ſuſceperamus.

Pſal. 55.
Iob. 7.

Dicen-

Digitized by Google

Dicendum eſt igitur, mortem, vt materiam hanc auſpicemur, inter ſummas felicitates habendam eſſe, nihilque eadem felicius aut exoptatius ab homine in hac vita deſiderari poſſe. Hinc Bœotios ſcribit Plutarchus, cum Apollinis Delphici oraculum ſciſcitatum miſiſſent; ſcire deſiderantes, quid homini in hac vita feliciſsimum poſſet contingere, aliud à Deo reſpõſum non tuliſſe, quam mortem omnium eſſe rerum beatiſsimam, nec vllam præter hanc felicitatem quærendam: quod & paulo ante reipſa demonſtraſſet. Agamedes enim & Trophonius architecti præſtantiſsimi, cum Delphicũ Deo fanum conſtruxiſſent, & iam ab ipſo operis mercedem petiiſſent, id ſcilicet quod homini in hac vita optimum eſſet, reſponſum accepere, poſt octiduum voti ſe cõpotes futuros. Sed ſeptimo ambo die morte ex hac vita erepti sũt, & quidem repentina: quaſi ſummam felicitatem adepti ſint cum mortẽ oppetiere, & quaſi nihil eadem eſſe felicius aut beatius, nec melius quidquam à Deo peti & dari poſſet. De rei hujus veritate vſque adeo certus non ſum, ſcio tamen, maiorem homini in hac vita felicitatẽ non poſſe accidere, quam mortem occumbere, quod ita demonſtrabo.

Plutarch. conſol. ad Apollonium.

Mors donũ Dei.

Tuſcul. 1.

In ipſo mundi primordio Deus optimus iuxta ac ſapientiſsimus in omnib. operibus ſuis, voluit Abelem iuſtum & innocuum virum Adami primogenitum, ante patrem & ante Cain perfidum & parricidam emori, è quo efficitur, Deum quos habet cariſsimos & dilectiſsimos, citiſsime ex hac miſeriarum valle educere, vitæque eorum filum violenter quodammodo abrumpere. Quod & alio exemplo è regum libris deprompto manifeſtum reddam: ſcriptum

Gene. 4.

Digitized by Google

eſt enim illo loco, Ioſiam regem, Manaſsis nepotem, quia nimirum idola deſtruxerat, lucos ſuccideRat, ſingulari Dei beneficio ex hac vita ante diem eductum eſſe, ne mala inſtantia & miſerias, quibus Iudaicus populus affligendus erat, videret. *Fleuiſti coram me, & ego audiui, ait Dominus: idcirco colligam te ad patres tuos, & colligeris ad ſepulchrum tuum in pace, vt non videant oculi tui omnia mala, quæ introducturus ſum ſuper locum iſtum.* Non ſine ſingulari igitur Dei gratia ac dono, hominibus mors ſolet contingere; ideoque eã exoptandam potius quã metuendam apparet: quod variis iam exemplis confirmabo.

4. Reg. 22.

Multi mori exoptarunt

Ionas Prophetes cum imminens Niniuitarum excidium & ruinam præſagiret, mori maluit, quam exterminii huius ſpectator ſupereſſe: idcirco Dominum rogauit, ſe vt hac vita tolleret, ne miſeriam & calamitatem inſtantem cernere cogeretur: *Tolle Domine animam meam, melior eſt mihi mors quam vita*, Ecce & aliud.

Ion. 4.

Elias Prophetarum ſummus, cum per inuiã ſolitudinem errans impiæ Iezabelis rabiẽ declinaret, vitæ huius tædio affectus, mortemque velut omnium laborum mercedem poſtulans, dixit, *Sufficit mihi Domine, tolle animam meam, neque enim melior ſum quam patres mei*, quaſi diceret, Satis ſuperque in hac miſeriarũ valle vixi, tædet animam meã vitæ meæ: quo enim hic diutius viuo, quo & vita mihi videtur acerbior & grauior: animam igitur meam hinc educas, penſa vitæ abrumpe, incide filum, ſortem quã maiores mei ſubierunt libens ſubibo: denique da vt moriar, & *celebri præuertam triſtia leto.*

3. Reg 16.

Pius ille & veneranda canitie Tobias, cum mortis commoda, vtilitatem, delicias, & bona animo

animo volueret, & ob immiſſam oculorum cæcitatem ſummo dolore conficeretur, ſingulis ſe momentis morti offerebat, quotidie eam quàm enixiſsime à Domino poſtulabat: *Et nunc Domine ſecundum voluntatem tuam fac mecum, & præcipe in pace recipi ſpiritum meum: expedit enim mihi mori magis quam viuere*: dicere vult: Cur non emorior Domine, quid me longiores in luce moras trahere ſinis, concede vt canum illud caput ad inferos deſcendat, & dimitte ſeruum tuum in pace. An non à tribus hiſce exemplis manifeſtum redditur, mortem vere exoptandam, & centum etiam oblatis hecatombis à Deo poſtulandam? Iam probandum reſtat, eam multo vita hac meliorem & feliciorē eſſe. Tob. 4.

Fuit hoc olim iudicium ſapientiſsimi Salomonis, qui dum mortis cōmoda & vitæ huius delicias æqua iudicii trutina penſaret, mortem multis momentis præponderare cenſuit, *Laudaui magis mortuos quam viuentes* Simile omnino fuit iudicium patris eius, cum enim Dominus eum ob delicta caſtigare decreuiſſet, Gad Prophetam ad eum deſtinauit, qui hac eum oratione aggreſſus eſt. *Aut ſeptem annis veniet tibi fames in terra tua, aut tribus menſibus fugies aduerſarios, & illi te perſequentur, aut tribus diebus erit peſtilentia in terra tua.* Cæterum Dauid optione hac propoſita, mortem & mortalitatem velut leuiorem ceteris elegit, aliiſque duabus plagis antepoſuit. Eccl. 4. 2. Reg. 24.

Solebant Thraces immanitate barbari, licet in quibuſdam rebus ſatis exculti, duobus illis regibus quam proxime accedendo, infantibus recens natis, lamentari & eiulare, morientibus vero aliquibus, epulari ac feſtum diem age- Thracū cōſuetudo.

agere: inſinuare hinc volebant, mortem vita potiorem eſſe, cum hæc miſeriarum introitus ſit & initium, illa vero earundem exitus & finis. Nec ſolum hoc Thracum de morte iudicium fuit, ſed & plurimorum aliorum, qui vitam ſibi eripi æquanimiter ferebant, nec morte etiã filiorum, repentina conſternati ſunt, quorũ hic aliquos recenſebo.

Plut. de conſolatione ad Apollon.

Anaxagoras Clazomenius cum in ſcholis de rerum omnium natura diſſereret, & ſubito filii mors ei nuntiaretur (quo nuntio alii de ſtatu mentis deiicerentur, ingemiſcerent, cœptãque lectionem intermitterent) modeſte ſeſe gerens, nec vultum ad triſtitiam componens, ad diſcipulos conuerſus ait, Nihil mihi inexſpectatum aut nouum nuntiatur: ego enim illum ex me mortali natum, ſciebam eſſe mortalẽ. O egregiam doctiſsimi hominis ſententiam: adnectam & aliam.

Periclis cõſtantia in morte filiorum.

Princeps Athenienſium Pericles intra quatriduum duobus mirificis adoleſcentibus filiis ſpoliatus, his ipſis diebus, & vultu priſtinũ habitũ retinente, & oratione nulla ex parte infractiore concionatus eſt. Ille vero caput quoque ſolito more coronatum gerere ſuſtinuit, vt nihil ex vetere ritu propter domeſticum vulnus detraheret. O virtutem vere heroicam, ô exẽplum efficax ad demonſtrandum, mortem vita multo eſſe potiorem!

Item Xenophontis.

Quid porro de Xenophonte Socratico dicemus? hic cum ſolenne ſacrificium perageret, è duobus filiis maiorem natu, nomine Gryllum, apud Mantineã in prælio cecidiſſe cognouit: nec ideo inſtitutum Deorum cultum omittendum putauit, ſed tantummodo coronam deponere contentus fuit. Quam ipſam, percontatus

tatus quonam modo occidiſſet, vt audiuit fortiſsimè pugnantem interiiſſe, capiti repoſuit, numina quibus ſacrificabat teſtatus, maiorem ſe ex virtute filij voluptatem, quam ex amiſsione amaritudinem ſentire. Alius remouiſſet hoſtiam, abieciſſet altaria, lachrymis reſperſa thura extinxiſſet: Xenophôtis cor pia religione ſtetit immobile, & animus in conſilio prudentiæ ſtabilis manſit, ac dolori ſuccumbere ipſa clade quæ nuntiata erat, triſtius duxit. Dicine quidquam aut cogitari poteſt generoſius? aliquidne etiam efficacius ad demonſtrandum vitã multis rationibus à morte in dignitate & emolumẽtis ſuperari? Dion Syracuſanus tyrannus maiorem mihi adhuc viſus eſt conſtantiam oſtendiſſe, cum enim cum ſuis familiariter ageret, ſubitumque tecti fragorem audiſſet, petentiq́ꝫ quid rerum ageretur dictum eſſet, filium collapſum exſpiraſſe, immobilis permanſit, & lachrymas & gemitum comprimẽdo cœptum ſermonem proſecutus eſt. Laudo hæc omnia, virtutem cõſtantiæ deprædico, ſimulque iudico, mortem vita lõgè beatiorem eſſe, atq́ꝫ ideo votis omnibus exoptandum. Dionisii tyranni.

An non vos igitur pudebit, Chriſtiani, has hiſtorias dum auditis? an non erubeſcitis, cum tantum vobis mors horrorem incutiat? Pudor profectò eſt, vos ita meticuloſos eſſe, & panico quodam pauore percelli. Pudor eſt in amicorũ vos morte tantopere affligi, ſepulchra eorum lachrymis perfundere, manes lamentis laceſſere. Eſt hoc ingentis puſillanimitatis indicium, & animi nimirum effœminati & abiecti argumẽtum. Hinc magnus ille Lyciorum legiſlator, referente Plutarcho, voluit eos qui mortuos plãgere, defunctorũmq́ꝫ ſortem deplorare vellent,

Digitized by Google

habitum virilem exuere, ſtolamque muliebrem ſumere. Oſtendere volebat, morti bellum mouere, deq; eiuſdem crudelitate, & acerbitate cõqueri, fœmineum eſſe, & à virili & generoſo pectore penitus alienum.

Chriſtus cûm viduam de ciuitate Naim, cui vnicum mors filium, fulcrum familiæ, ſenectutis baculum, rerum præſidium, omniumq; facultatum ex aſſe hæredem rapuerat, conſolaretur, pauca hæc ad eam verba habuit, *Noli flere.* Perinde ac ſi diceret. Quid ploras mulier? Siſte lachrymas, mortem eius æquo fer animo, diuinæ voluntati ac diſpoſitioni morem gere, & deſine ingemiſcere, quin imo lætari potius in filij morte te oportet, eiusq; fœlicitatem deprædicare: iam enim mortalitatis huius vinculis ſolutus eſt, iã ab omni prorſus debito immunis, omnibusq; quibus vita hæc obnoxia eſt, calamitatibus ereptus.

Luc. 7.

His alijsq; hactenus allatis demonſtrare conatus ſum, non eſſe ſancti hominis mortem metuere, quæ nimirum ingentia nobis & plurima commoda ipſamq; beatitudinem afferre ſoleat: at benè ſcelerati atq; impij, cui eadem æternam damnationem atq; infernalia ſupplicia cauſatur. Atq; hinc eſt, quod pij & probi morientes exultent, ſcelerati verò & improbi, cum de ea vel loqui audiunt, inſtar folij tremant & metu exalbeſcant. De illis namq; dictum eſt, *Beati mortui qui in Domino moriuntur*: de his autem, *Mors peccatorum peſſima.* Quod iam latius declarabo. Inprimis in Prouerbiorum libro ſcriptum eſt, *Non extinguetur in nocte lucerna iuſti*: id eſt in morte & die illa tenebroſa robur eius aut conſtantia non concutietur. Eandem ſibi fœlicitatem pollicetur Dauid, dicens. *Veſperè & manè & meridie*

Apoc. 14.
Pſalm 33.
Prouerb. 31.
Pſal. 54.

die narrabo opera Domini. Manè ſcilicet, tempore pueritiæ, in meridie iuuentutis, & in veſpera ſenectutis: imo nec in morte iubilare, & laudem Domini enuntiare deſiſtam. Hic ſcilicet iuſtorum finis eſt, qui moriuntur cantando & inſtar cycnorum moriendo cantant. Quam mortem Dauid non niſi iucundiſsimum ſoporem appellauit, *Cum dederit dilectis ſuis ſomnum, ecce hæreditas Domini.* *Pſal. 126.*

Voluit in veteri lege Deus, vt bis de die ſummus ſacerdos tēplū ingrederetur, mane nimirū & veſperi; mane quidē, ad lāpades accendēdas, & incenſum Deo adolendum; veſperi vero, vt eaſdē lāpades collocaret, ac tūc thymiama coram Domino ſempiternū accenderet. Adeo vt incenſum quo manè adolebatur, vſq; ad veſperam viueret; thymiama vero quod veſperi renouabat, eſſet perpetuum. Hic ad oculū repræſentatā vides vitam iuſti: hunc enim à primo vitæ initio lampadē charitatis in anima oportet accendere, & thymiama deuotionis incendere, quod ad mortis vſq; veſperam duraturum ſit & deinde in omnem æternitatem viuat. Et ſane mors ſanctis & pijs hominibus nonniſi ignis ardor, thus, deuotio eſt, impijs vero lachrymas, ſuſpiria, dolorē, angorem & calamitatem generat. *Exod. 30.*

Iuſtos & impios ſimiles eſſe dico duobus æquor nauigantibus & tēpeſtate iactatis, quorum primus finita nauigatione, nauiq; egrediēs in patriā appellit, & inter amicos venit; per quē deſignari puto iuſtos: alter verò in alienum & inhoſpitum ſolum iactatur, in quo à piratis exſpolietur, & in carcerem perpetuum compingatur; per quem impiorum figurantur fata: de prioribus dictū eſt à Dauide, *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, torrente voluptatis tua potabis eos*; de poſterio- *Simile.* *Pſal. 35.*

Pſal.58. ſterioribus verò, *Famem patientur vt canes, mors depaſcet eos.* Ecce & aliam ſimilitudinem. Similes ijdem etiam ſunt duobus captiuis, quorum vnus non niſi propter actionem quandam ciuilem carceri traditus eſt, atq; ideo in libera cuſtodia, nullis compedibus aut ferro grauatus, per omnia carceris loca ſecurus obambulat, alter vero criminis alicuius capitalis accuſatus eſt, qui propterea manibus & pedibus vinctus eſt, & tandem ad mortem condemnabitur. Ille à ſingulis carcerem ingredientibus ſe eximendũ, & in libertatem aſſerendum putat: hic verò è contra quamprimum vt portas carceris reſerari audit, tremit & pauet, in omnibus enim intrantibus carnificem metuit, à quo ad crucem & patibulum rapiatur. Idem omnino de iuſtis atq; impijs dicendum eſt, ambo namq; corporis huius ergaſtulo incluſi detinentur: illi quidem propter ſola debita, atq; ideo velut in libera cuſtodia ſunt; hi autem ob delicta quædam enormia & capitalia, ideoq; compedibus vincti ſunt. De quibus dictum eſt, *Funes peccatorum circumplexiſſunt me.* Illi dum ſtrepitum aliquem per carcerem audiunt, id eſt: cum infirmitatem aliquam aut ægritudinem ſentiunt; exultant & plaudũt credentes iam ſe carcere educendos & veræ libertati reſtituendos. Audite vt rex quidam vinctus ad libertatem adſpiret, & diſſolui cupiat, *Educ de cuſtodia animam meam.* Hi autem, cum vel minimum moriendi diſcrimen adeunt, cum de morte duntaxat quendam loquentem audiũt; metuunt cuti, & carnificem illam crudelem adeſſe putant, quæ eos carcere eductos ante iudicem ſiſtat, & condemnatos æternis ſupplicijs addicat.

Similé. *Pſalm. 118.* *Pſalm. 141.* Mors carnifex.

Boni & im- Tradunt Phyſici, cycnos, aues illas pulcherrimas,

ıas, mori ſuauiſsimum carmen modulando; irenes autem marina illa monſtra, non niſi e- ılando & plorando. Cum huius rei rationem edderet in Problematibus Ariſtoteles, id pro- ter ſanguinis in vtriſq; diuerſitatem ait proue ire: amborum enim ſanguis multum inter ſe iſcrepat, qui tempore mortis ad cor ſe recipit, t idipſum velut præcipuum vitæ fontem tuea ur, & periculum ab eodem propulſet. Et quia ınguis cycneus humor quidã liquidus eſt, pu- us & aduerſus mentis impetus ſeſe defendens, deò cum ad cor ſe recipit, efficit, vt animal in ıorte harmoniam edat ſuauiſsimam: at quoni m Sirenum ſanguis grauis eſt, ignobilis, & vi- ulentus, ideo dum eodem ſe recepit, triſtitiam uctum & lachrymas cauſatur. Idem & nos de onis & improbis dicamus: inſtar cycnorum e- ıim ſunt iuſti, qui non niſi iubilando canendo- ue hinc diſcedunt: quia tum purus ille virtu- um, meritorum, piorumq; operum ſanguis ad or ſe recipiens, & ob oculos verſans, lætitiam uandam ſingularem & gaudium cauſatur, ma naq; illos morientes conſolatione perfundit: mprobi vero inſtar Sirenum mille cum anxie- atibus & doloribus exſpirant, impura enim il- a & craſſa peccatorum ſanies, prauorumq; ope- um tabes cum in mentem redit, eis dolorem ıon mediocrem & triſtitiam extremam ſolet af erre. Hinc porro fit, eos mortem metuere, & la nentando, gemendo, ſuſpirandoque ex hac vi- a diſcedere. Vnde bene mihi dixiſſe de his viſus ſt Pſalmographus, *Mors peccatorum peßima.* *Pſal 33.*

pii cycno & ſirenibus cõparantur.

Quamobrem ſumite animos Chriſtiani, hęc emper animo voluite, menti ſemper mortis nemoriam inſculptam habete, ſecius de ea lo- ui nolite, nec animo erga eam hoſtili vos geri- te, at e-

Digitized by Google

te, at eius fœlicitatem, bona, & emolumentā quæ è contra parere conſueuit, conſiderate. Videte obſecro, præeuntibus nimirum gentilibus atque ethnicis, quātarum illa nobis vtilitatum cauſa exiſtat & occaſio: diſpicite, quantum illa proſit, è quot quantisq́ illa nos educat miſerijs, quæ beneficia in nos conferat: atq́ ita fiet, vt eam nunquam formidaturi ſitis, aut hoſtili in eam animo futuri. Deinde ſolam hanc cogitationem ſufficere puto, quo eius nobis amor & deſiderium indatur, & quo omnes effrenes vitiorum motus compeſcamus. Toties hoc iam, me præeunte, dixit Sapiens, *Recordare nouiſsima tua, & in æternum non peccabis*: Recordamini inquam, & præſertim mortem, ad quod vos hodierna die poſtremum inuito, & etiam atq́ etiam vt faciatis rogo. Cogitate inprimis quid ipſa mors ſit, deinde vnde in hunc mundum venerit, mox quam certò illa nobis impendeat, quamq́ incerta tamen eiuſdem hora ſit, adhæc quid in ea vt plurimum ſoleat euenire; poſtremo quanta pijs bona, impijs vero damna ſoleat acceſſere. Quod ſi feceritis, & abunde vt par eſt, feceritis, promitto ac ſpondeo, in æternum vos non peccaturos, ſed poſt vitam cum virtute tranſactam inſtar cycnorum, morte ſuauiſsimè cantaturos.

Eccl. 7.

Adhoc porrò gratiam nobis elargire ô ſumme Deus, quam vnice à te petimus, & obnixe contendimus, ne cum ſemel perfectè cognouerimus quid ipſa mors ſit, amplius nos illa percellat, at vt totos nos eidem offeramus. Sed imitemur potius ſanctos illos viros, qui eandem vitæ huic fragili ac fugaci antepoſuerunt: & quoniam bonum ex ſeipſo deſiderabile & amabile eſt, eam nos velut ſummum bonum, quo nullū

ſcilicet

Digitized by Google

icet maius homini poteſt contingere, deſide
ius. Atq; ideo gratiam nobis concede Pater,
le illa nonniſi quam optimè ſemper loqua-
r, eamq; quam nulla nixi ratione velut ini-
am habemus, inſtar fideliſsimæ & cariſsimę
cæ diligamus: agit enim illa nobiſcum, non
s ac fidelis amicus cum amico: ille namque
i videt amicum integras noctes ludendo in
ere, & in luſu eſſe infœliciſsimum, lumen
nguit, vt ita & ludentis impetum ſiſtat, &
ſaluti ac rebus conſulat. Non ſecus & mors:
nim, dum nos laſciuientes videt, ac noctes
es in mundi huius vanitatibus conſectan-
elut in ludo quodam, inſumentes, quam-
imirum vitæ huius lumen lucet, & ipſi ab
n auelli nequeamus, ita vt & tempus pre-
ſimum, & animam vna cum corpore per-
neamus; vitæ noſtræ lumen exſtinguit,
is tenebras immittit, quo ita & à ludo auo
effrenem petulantiæ curſum ſiſtat. O ami
erìſsima! hoc ſcilicet eſt veræ amicitiæ ſi-
, & genuini amoris argumentum. Tu ve-
ſta Domine, vt hanc eius naturam agno-
s, agnoſcentes ab ea non abhorreamus,
horrentes cycnorum more læti & hila-
c diſcedamus: quo ita ex hac vita in alte-
tranſmigremus, in qua vera hominis
fœlicitas & æterna beatitudo in-
uenitur: qua potiri nos faci-
at Pater, & Filius, &
Spiritus ſanctus.
Amen.

)?(

DE

DE EXTREMO IVDICIO.
DOMINICA SECVNDA ADVENTVS.

Extremi iudicii memoriam ſemper habendam eſſe.

Memorare nouiſsima tua, *& maxime extremi diem iudicii*, & in æternum non peccabis. *Eccl.7.*

FIGVRA.

SVmmus ille Legislator Deus, cum legis ſuæ tabulas tradere, populoq́; Iudaico eaſdem promulgere conſtituiſſet, voluit Moſem in mõtem Sinai aſcendere, quo facto, mox boare cœpere tonitrua, emicare fulgura, nubes agglomerari & condenſari, ac buccinarum clangor circumquaq́; perſtrepere; idq́; tanto fragore ac vehementia, vt qui in caſtris ad montis radicem eſſent, tremerent, pauerent, ac tantum non exanimarentur. Quis hæc audiens non obſtupeſcat, Deum, priuſquam legem ferret, fulgura & tonitrua emiſiſſe? ſed deſinite mirari. Nouerat enim inſpector ille cordium Deus innatam populi huius contumaciam, & nimiam ad præuaricandum propenſionem: quò eos igitur perterrefaceret, ſeq́; metuendum redderet, legisq́; ſimul obſeruantiam edoceret; ignes, clangores, terrores pręmiſit, intentans nimirum ſupplicia antequam offendiſſent, & vna cum tranſgreſsione legis, pęnas tranſgreſſoribus ſubeundas proponens. O myſterium & figuram! Bene quidem hæc: ſed hinc etiam diſcere poſſumus, eundem ipſum Deum, poſtquam ſuam nobis legem, non quidem per alium, ſed per ſeipſum attulit; cum ſciat, quam natura ad malum legisq́; ſuæ violationem propenſi ſimus; ſæpenumero nobis de *Exod.19.* terribili

rribili iudicij die verba facere, vt ſcilicet eius
entibus noſtris memoriam profundè inſcul-
t, atq; eum ſemper ob oculos habeamus, vel-
diem omnium dierum terribiliſsimum, di-
ı quo cœlum fulgura & coruſcationes eiacu-
ɔitur, tonitrua terram quaſſabunt, & totus
bis quaqua patet, eiulabit & planget: quo hac
ɔbis ratione eiuſdem terrorem incuteret, ſu-
ı nobis iuſtitiam oſtenderet, legumq; nos ſu-
um redderet obſeruantiſsimos. Nouit ipſe nã
e horrendæ huiuſce diei memoriam ad ple-
m legis obſeruationem ſufficere & omnem
uerſus diuinam maieſtatem, eiusq; honorem
gloriam conſpirationem tollere. Hæc ſunt
æ hodierna vobis die denuntio, licet triſtia &
rrenda, quæq; omnibus audientibus terrorẽ
cuſſura ſunt. Vt porro eadem pro dignitate
ɔbis recenſere, & materiam, qua par eſt, orati-
ıe deſcribere valeam, ad ſolitum noſtrum aſy
m, Spiritum ſanctum nempe, confugiamus;
ıi vires & robur ſuggerat, atq; intemeratæ Vir
nis Mariæ ſuffragia, vt hactenus fecimus, po-
ılemus. *Aue Maria.*

Nouus ille Triſmegiſtus Ioannes, Apoſtolus Apoc. 14.
ıul & Euangeliſta, nec minor Propheta, inter
teras, quas in Patmos inſula (in quam iuſſu
ɔmitiani Imp. relegatus erat) vidit viſiones &
ıelationes, vidiſſe ſe profitetur Angelum per
:los volitantem, qui Euangelium æternum
nuntiaret, atq; alta voce inclamaret; *Timete
ɔminum, & date illi honorem, quia venit hora iudi-
eius*. Et ſane hoc ipſum quod hic ab Angelo de
ıntiari audimus, denuntiauit olim & alius
opheta, qui vniuerſis terræ incolis inclamat
ıamuis non iiſdem verbis; *Et nunc reges in-* Pſalm. 2.
ligite, erudimini qui iudicatis terram. *Seruite* Do-

Digitized by Google

mino in timore, & exultate ei cum tremore. Apprehendite diſciplinam, ne quando iraſcatur Dominus, & pereatis de via iuſta: quia dies indignationis eius imminet, & in breui exardeſcet ira eius.

Quid hoc nobis clamore inſinuare vultis Angeli, Prophetæ, reges? quid ſibi horrenda hæc de extremo die, deque iudicio cœleſti volunt nuntia? Scio. Tacite hic nos admonet Deus, eſſe ſibi quam gratiſsimum, ſi ſua iudicia animo ſemper inſculpta habeamus. Nihil enim magis ad ſalutem neceſſarium, quam iuſtitiæ eiuſque tribunalis aliquando recordari. Hinc Vincentius Ferrerius, Ordinis D. Dominici, qui ex zeloſiſsimis ſæculi ſui concionatoribus erat, vt è vitæ actis manifeſtò patet, de extremo iudicio, vt plurimum, concionem inſtituebat: perſuaſum namque habebat, nihil eſſe aut efficacius aut ad animarum conuerſionem vtilius, quam diuini iudicij memoriam perpetuo conſeruare.

Hom. 11. in Euangel.

Eiuſdem etiam opinionis fuit Gregorius Pontifex; hinc in homilijs laudat eos, qui de iudicio extremo concionem interdum inſtituunt; *Ille*, inquit, *in ſancta Eccleſia doctus prædicator exiſtit, qui & noua ſcit proferre de ſuauitate regni, & vetuſta de terrore ſupplicii, vt vel pœnæ terreant, quos præmia non inuitant*, quibus efficere voluit, diuinorum iudiciorum memoriam iugiter nobis in animo verſari debere, nec vllo vnquam tempore eſſe eradendam.

Anachoretæ cuiuſdã, ſtudium laudabile.

Interrogatus olim vetus quidam anachoreta, in cuiuſnam libri lectione eſſet aſsiduus, & quem Tractatum vt plurimum manibus tereret; quam primum ſubintulit, nullum ſe prorſus toto vitæ tempore librum legiſſe, quam alphabetum quoddam tribus conſtans folijs; quo-

orum primum eſſet nigrum, ſecundum can-
lum, tertium verò rubicundum, è primo ſe
ſtem & atram horam mortis legere, è ſecun-
cœleſtis beatitudinis ſplendorem, è tertio
tem ſeueritatem ac rigorem extremi iudicij,
fferebat, ſummo ſe ſtudio conatum huncce
ellum firmiter animo imprimere: in quo ni-
rum contineretur, quod & cognitu optimũ
t, ac maximè neceſſarium, & quo nihil vtili-
n mundi huius ſchola diſci queat.

S. Hieronymus Stridonenſis, ſummus ille Ec ſiæ Doctor, (qui diſcendi amore flagrans per ias Aſiæ & Europæ prouincias errauit, & do ſimos præceptores ſibi acquirere ſtuduit, in quos Gregorius Nazianzenus in Cappado-, S. Epiphanius in Cypro, Didymus in Ægy-) extremi iudicij ſcientiam pleniſsimè etiã licit: omni enim hora & tẽpore, noctu & in-diu ſublimẽ hanc Philoſophiam animo vol-bat. Ita namque de ſe ipſo teſtatus eſt: *Siue mam, ſiue comedam, ſiue quiduis aliud agam, ſem- auribus meis vox illa videtur intonare, Surgite mor venite ad iudicium.* Vnde manifeſte apparet, ctiſsimum hunc Doctorem iudicij memori omnibus alijs cogitationibus, & huius co-tionem, omni humanæ philoſophiæ prætu-.

S. Hieron. ſemper iudicii memor vixit.

Phœnix ille doctorum Auguſtinus, cũ probe ret, quantũ huiuſce iudicij cognitio memo-ꝗ cõduceret, nihil tãtopere auditorib. ſuis, m horrendum illũ iudicij diem inculcabat; o vt cum verba illa Euangelij, *Cum venerit fi- hominis in maieſtate ſua,* pro themate ſumpſiſ & Auditores tædio affecti peterẽt, quid toti andẽ ſerrã reciprocaret, & cramben pluſquã

Serm. 67. de tempore.

Matth. 25.

 decies

decies coctam ſibi manducandam apponeret; egregiè reſpondit, *Dico vobis quod ipſemet Chriſtus ſummus hominum magiſter; ſuis diſcipulis hoc per diuerſas parabolas ſæpiſſime prædicauit*: Quin & amplius.

Magnus ille Propheta Iſaias, qui ſingulari ſua doctrina prudentiaque octoginta quatuor annorum ſpatio Iudæorum ſynagogam moderatus eſt, atq; Amos, Oſeæ, Micheæ, Ionæ Prophetarum æqualis fuit, cum de Meſsiæ aduentu loqueretur, ideo potiſsimum eũ in terram à Deo patre delegandum ait, vt iudicij diem inſtare promulgaret. Audite verba eius, *Ad annuntiandum mãſuetis miſit me, vt prædicarem annum placabilem Domino, & diem vltionis Deo noſtro*, Id eſt, Pater æternus, cuius miſsionem ſimul & proceſsionem habeo, (eiuſdem namque eſt mittere in diuinis; cuius eſt producere) ad pacem hominibus annuntiandam miſit me, ſimulq; indicandum, diem iudicij præ foribus eſſe. Vnde colligi poteſt, quanti momenti ſit diem hunc mente animoq; verſare, cum ipſe Dei filius, deficientibus ſcil. Angelorum viribus, è ſummo cœlo in terram deſcenderit, quo eum hominibus denuntiaret.

Iſai. 61.

Ipſe Apoſtolorum caput Petrus, totiusq; Eccleſiæ Princeps aperte profitetur, inter cetera quæ Chriſtus hinc ad Patrem ſecedens diſcipulis mandauit, hoc vnum è præcipuis fuiſſe, vt nimirum hominibus diem iudicij denuntiarent, eosq; ad illius memoriam iugiter conſeruandã excitarent, cuius ſcil. iugis recordatio magnum emolumentum, obliuio vero & neglectus non minus detrimentum allatura ſit. *Præcipit nobis*, inquit, *prædicare populo & teſtificari, quia ipſe eſt, qui conſtitutus eſt iudex viuorum & mortuorum*. Nõ ait, Domi-

Act. 10.

ominum dumtaxat præcepiſſe vt iudicij di-
a prædicarent, ſed etiam vt teſtificarentur, ve
t rem quæ ad ſalutem comprimis neceſſaria,
que inter pręcipuos fidei articulos numeran-
a ſit.

Plura his adnectit Dauid, aitq; Deum iudicij
i cognitionem & prædicationem adeo neceſſa
um ducere, vt non Angelos, homines, & Apo-
los modo eiuſdem pręcones & teſtes adhibe-
ſed creaturarum etiam inanimatarum ope-
interdum vtatur, quo eundem per omnia di-
lgent, & inprimis opera orbium cœleſtium.
*annuntiabũt cæli iuſtitiam eius: quoniam Deus iu-
e eſt.* Et ſane terribilis huius iudicij memoria
eo ad ſalutem neceſſaria eſt, ac tanti momen-
vt Eccleſiaſticus crediderit, vnicam hanc ſuf
ere ad homines à peccatis auocandos, ſcelerũ
e filum abrumpendum, idq; verbis quæ toti-
am produximus: *Memorare nouiſsima tua, & in
rnum non peccabis.* Erunt hæc ipſa verba hodie
hi ſcopus, in quem omnia verborum meorũ
a dirigentur: primo operam dabo, vt demon
em, quam neceſſe ſit, iudicij extremi memi-
ſe: deinde quanta eiuſdem memoria ſecum
iolumenta trahat, quod vbi fecerimus, finem
iemus, oſtendemuſque, quod quemadmo-
m nihil iudicio eſt terribilius, ita quoque
il ſit, cuius nos magis ac diligentius o-
rteat meminiſſe. Quamobrem auſpice-
ır.

Pſal 49.

Eccl. 7.

Quã neceſ-
ſe ſit de ex-
tremo iudi-
cio cogitare

Omnes profectò ſancti & iuſti iudiciorum di
iorum memoriam adeo neceſſariam eſſe iu-
arunt, vt, quamdiu in huius vitæ ergaſtulo
runt, aliud penè nihil ante oculos habuerint
propter eandem perpetua in anxietate & ſol-
tudine fuerint. Teſtatur idipſum Hierony-

Hieron. ſuper Matth.

 mus,

mus,qui de ſe confeſſus ait,ſe, quoties hunc diem in memoriam reuocaret,toto corpore trepidaſſe,& Iob,*Verebar omnia opera mea,ſciens quia* Iob.9. *non parceres delinquenti*,& nihil apud te futurum ſit impune.Vnde poſtea metuens & expaueſcẽs Iob.31. exclamat, *Quid faciam, cum ſurrexerit ad iudicandum* Deus ? *& cum quæſierit , quid reſpondebo illi?* Pſal.51. Hunc angorem præſagiens Dauid , vaticinans ait,*Videbunt iuſti & timebunt*. Eheu! quid agent peccatores , cum ante horrendum illud tribunal venerint,cum viri etiam ſanctiſsimi hoc vel ſolum in animum reuocantes,ita expauerint.

Eccl.38. Salomon cum ſecum perpenderet,quam neceſſe foret diei huius meminiſſe,omnes nos,ei9 vt aſsidue recordaremur,adhortatus eſt , *Memento nouiſsimorum,& noli obliuiſci,neque enim eſt conuerſio* : non ſatis ei fuit dixiſſe,vt nouiſsima diuinaque iudicia ante oculos haberemus, ſed voluit,ne vllo vnquam tempore eadem obliuiſcerentur,quaſi maximum in eorum obliuione diſcrimen ſitum ſit,& ſummum in recordatione emolumentum. Et quamuis terrorem eorum,vt plurimum , memoria etiam viris ſanctiſsimis incutiat, neceſſe tamen eſt eorundem meminiſſe.Ita id prædixit Pſalmographus , *Ab* Pſalm.103. *increpatione tua fugient, à voce tonitrui tui formidabunt*.Quin & ipſe tremebat , cum iudiciorum diuinorum recordaretur:quique infractus,permanſit cum ante Goliadam ſtaret, coram hoc iudice nonniſi tremens conſiſtebat:ſic namque Pſal.118. de ſe teſtatus eſt , *Confige timore tuo carnes meas, à iudiciis enim tuis timui*. Quæ verba Baſilius explicans ait,metaphoricam hic locutionem eſſe,ductamque translationem ab ijs qui clauis cruci affixi ſunt,& in neutram ſe partem,ne fortè dolor ingraueſcat,mouere audent. Vnde ad horũ

Dauid Propheta diuina iudicia expauit.

dolorem

lorem rex alludens ait, ita obſecro Domine
nore cor meum confige, timore inquam iudi
ɔrum tuorum, vt fixum in ijs impoſterum per
ıneat, ne vel in latus peccatorum, vel mundi
ɔpendeat.

S. Ioannes Damaſcenus, Conſtantinopolit.
esbyter doctrina & eruditione præſtans, qui
ɔ Theodoſio Iuniore floruit, egregiam in hác
n refert hiſtoriam. Rex quidam cum triſtem
luctuoſum hunc diem ſemper ob oculos ha-
:et, ac, quod de eodē aſsidue cogitaret, tetri-
s fieret & moroſus, à fratre admonebatur, tri
iam vt exueret, hilaritatēq; aſſumeret, depo
ıq; mentis nebula genio indulgeret. At ille
tris vt temeritatem argueret, quantaq; eius
uitas eſſet, oſtēderet, buccina mane ante fra-
s ædes ſignum dari præcepit, quod illo in re-
o mortis inſtantis erat iudiciū: ille ſigno au-
o mox ſe domo proripuit, tremensq; regem
ɟt à quo ſibi mortē denuntiatā putabat, fit ei
ꞏplex, miſericordiam vitæq; prolōgationem
plorat. Quo viſo rex ait, Quid tubam times
ter, etiamſi nil morte dignum commiſeris &
: tubam iudicij Dei mei non timerem quem
ies me ſcio offendiſſe? Noli igitur inſultare
qui, quod Dei iudiciū ſēper ante oculos ha-
t, perpetuo in luctu verſantur, & in amaritu
e dies ſuos ducunt. O dignum principe faci-
s!

Non minor quoque, mea quidem ſententia,
: ſapientia D. Bernardi, qui diem hunc in pri
: & quam maxime formidabat, perſuaſum-
habebat, hunc præ reliquis diebus formida
:m eſſe. Ita namque commentator in Pſal- *Ser. 8 in Pſal.* Qui habitat
m, *Qui habitat in adiutorio altiſſimi*, atque ita
ocinatur; *Quid tam pauendum? quid tam ple-*

Pſalm. 90.

num anxietatis, & vehementiſsimæ ſollicitudinis excogitari poteſt? quam iudicandum adſtare illi tam terrifico tribunali, & incertam adhuc exſpectare ſub tam diſtricto iudice ſententiam? O triſtem nuntium! Habet & alia non minus terribilia alia in homilia, *Quid horribilius morte? quid iudicio terribilius? nam gehenna nihil poteſt intolerabilius cogitari, quid metuat, ſi quis ad iſta non trepidat, non extimeſcit, non timore concutitur?*

Serm. de primordiis mediis & nouiſſimis.

Lib. de miſeria.

Poſt Bernardũ Gallũ prodeat Anſelmus Anglus, Archiepiſcopus Cantuarienſis, qui iudicij horrorem ita deſcribit, *Vndique mihi anguſtia, hinc erunt accuſantia peccata, inde terrens iuſtitia, ſubtus patens horridum chaos inferni, deſuper iratus iudex: intus vrens conſcientia, foris ardens mundus: iuſtus vix ſaluabitur, peccator ſic deprehenſus in quam partem ſe premet? conſtrictus vbi latebo? quomodo apparebo? latere erit impoſſibile, apparere intolerabile.* O verba etiam petras motura, & leonibus terrorem incuſſura! Eadem penè Bernardus libro de interiori domo capit. 38. & Hugo de S. Victore libro 3. de anima capit. 23. Ecce omnes illi ſanctiſsimi viri iudicij terrorem perſpectum habebant, ſciebantque quantum eiuſdem memoria homini ad benè viuendum ſit neceſſaria.

Et bene quidem: nonne & ipſi gentiles in ſuperſtitioſis ſuis ſacrificijs ſimile quid iudicare voluiſſe viſi ſunt? Solebant enim, teſte Pierio, tricipitem Ioui quotannis ſerpentem immolare, cuius primum caput canem, ſecundum leonem, tertium lupum referret. Canem imprimis adhibebant, quod is præteritorum quam maxime recordetur; leonem, quod quæ ante oculos habet, egregia ſuſtineat fortitudine: lupum autem, quod in futuris præuidendis induſtrius ſit, & ſagax. Hinc porro innuere volebant,

Fol. 40.

Digitized by Google

ɔant,hominē ſimilem interdum Deo victimā ɔfferre debere,non quidem ſerpentem,ſed pro ɔrium cor tribus hiſce cogitationibus inſtru- ꝉum; quod nimirum præteritorum recorde- ur,de præſentibus anxium ſit,de futuris verò, ⁊ præſertim de extremo iudicio ſollicitum; i- aque nos cynolycoleontas futuros.

Atque hoc demum eſt vere hominem eſſe: ɔla namque præſentia cogitare,velut ea perpe ıa forent & æterna,non eſt,mihi credite , ſa- ientis;ſolorum etiam præteritorum remini- i,non eſt viri prudentis : at ambo hæc ſimul ente volutare , & in futura quin etiam ocu- s coniicere,hoc demum cordati hominis , & nnibus numeris abſoluti eſt , ac verum ſapi- tiæ indicium: Vnde Sapiens. *Viri mali non co- ant iudicium,qui autem inquirunt* **Dominum** *, a- maduertunt omnia* , & imprimis quæ futura nt. *Prouer.22.*

Hoc nempe modo vitam inſtituebat Dauid ⁊ ille ſanctiſsimus , atque inter regia negotia, gnique adminiſtrandi difficultates , iudicii ıini interdum recordabatur. Vnde cum & o- ıes nos ſibi ſimiles vellet,poſteriſque bene in ınibus ſe gerendi rationem præſcriberet, Pſalmum,quo id efficere conatur , exorſus *Psalm 48.* *Audite hæc omnes gentes , auribus percipite omnes habitatis orbem* : omnes ecce ad audiendum :at,ideoque ſubnectit,*Quique terrigenæ,& fi- ominum ,ſimul in vnum diues & pauper.* Ad quid ıs tam prolixo exordio : dic quæ concepiſti x,totus ecce orbis ab ore tuo dependet, tuā doctrinam exſpectat : *Os meum loquetur ſa- tiam & meditatio cordis mei prudentiam.* Nimis ;i uerſaris,tuaque præludia & prologus fa- ium generant: quid enim his omnibus in-

nuere ſatagis? expedi nos, & omni dubitatione ſolue. Aliquid profecto magni ſignificare geſtit, tam alte deducto exordio; ſubnectit enim: *Cur timebo in die mala?* perinde ac ſi dicere voluiſſet, Ipſa extremi iudicii dies eſt, quæ me perterret, dies inquam, quæ omnes mortales, ac me quoque inter illos percellit: *Cur timebo in die mala?* ſcio quidem neceſſe eſſe, vt timeam, ſed cur timeam ignoro. An quod amplum & magnificum hoc palatium deſerendum ſit, quod vxores & mulierum turba relinquenda, liberis hiſce meis valedicendum, diuitiis & amicis cedẽdum. *Cur timebo?* An, quod cœlum terribilibus ſignis abundabit, virtutes cœlorum mouendæ ſint, homines percellendi, totus terrarum orbis opem & auxilium inuocaturus. Nequaquam. Sed quod ante iudicẽ ſeueriſsimum me comparere neceſſe ſit, qui de totius vitæ ſerie rationem ſit exacturus; meque iudicaturus, atque inter reprobos, vel electos numeraturus. Atque hoc eſt quod formido, hoc eſt, quod me perterret: tunc enim mille me peccata vallabũt, mille me crimina vrgebunt, quæ iuſtitiam exigent, & vindictam aduerſus animã meã à ſummo & æquiſsimo iudice poſtulabunt. Hoc nẽpe denotant mox ſubſequentia verba, *Iniquitas calcanei mei circumdabit me.* Vere igitur hæc timenda ſunt ô Propheta, atque neceſſario in mente habenda.

Pſal. 48.

Peccatoris cæcitas de iudicio ne minimum ſolliciti.

Cæterum ô inſenſate & ſtolide peccator, cũ vides reges, Prophetas, hominesque ſanctiſsimos iudicium hoc ſemper ante oculos habuiſſe, eiuſdem ſemper meminiſſe, ac nihil magis formidaſſe, an non erubeſces? an non confunderis, qui nunquam eius recordaris, in actionibus illud tuis ante oculos non habes, nec minimum

num de eodem ſollicitus es. Forſitan intra tri-
luum, aut adſummum quatriduum, infœlix,
orá horribili illius tribunali citaberis, in quo
ondemnatus ad inferos detruderis, perpetuis
ammis & ſupplicijs puniendus. Morti tamen
um ita vicinus ſis, rides & laſciuis, in ipſo pro-
emodũ naufragio cantas; vix vnquam recor-
aris, eſſe tibi ſtrictiſsimam de toto vitæ curſu
itionem reddendam, nunquam iram iudicis
iimo voluis, nunquam pœnitentia peccata e-
is, itaq; eum tibi propitium reddis. Sed quid?
rſipellis ille Satan præſtigijs te ſuis circũuen-
m faſcinat; omni quippe ratione conatur hãc
minum animis memoriam eradere, ac iudi-
extremi reminiſcentia obliuionis tenebris
ioluere.

Quod inſigni exemplo aptaque ſimilitudi- *In ſermone quodam.*
confirmat S. Antonius Patauinus: ſolent bõ-
ces, inquit, tantopere tonitru perhorreſcere
ius audito fragore ſtatim emoriantur, & i-
glomus ijs loco ſepulchri ſit. At qui eoſdem
nt, quo eos ab interitu eripiant, ſonitu quo-
n exiguo quotidie excęcato ad eos maiorem
;orem excipiendum aſſuefacere ſolent, ne,
i repente forſitan tonitrui fragor intonue-
confeſtim emoriantur. Eadem plane indu-
, ne dicã verſutia, vtitur & aduerſarius no-
diabolus: quippe cũ probe norit, nihil ma-
ad peccata in animabus ſuffocanda & ex-
;uenda cõducere, quam ſonitũ, ſtrepitũ; &
norũ iudiciorum fragorem; omni ratione
tur eã ad mundana crepitacula, id eſt, ad
ios quoſdã & fractos vanitatis, inanis glo-
& ambitiõis tinnitus, aſſuefacere vt poſtea
leo neceſſariæ memoria amiſſa, etiãſi diui-
m iudiciorum fragorem ex cõcionatoris
deto-

detonantis ore excipiant, parum aut nihil moueantur, vitamque ſecure ſine vlla prorſus formidine traducant, & ſane ſolent mundi huius fragores & ſtrepitus, quib. nos diabolus aſſuefacit, aures nobis obtundere, ne diuinorum iudiciorum, quæ inſtar tonitruum reboabunt, ſonitum & fragorem audire valeamus.

Tradunt hiſtorici, accolas Nili, qui fluuius impetuoſiſsimus eſt, magnaq; vehementia cõfragoſis montibus delabitur, ſurdaſtros eſſe, idque propter continuum aquarum magno cum impetu decurrentium auditum. Mundus hic, Auditores, non eſt quidam torrens, non fluuius aliquis Nilo comparandus, ſed Oceano turbulentiſsimus, tempeſtatibus obnoxius, & procellis infamis, tantiſque turbinibus agitatus, vt qui ad eum accedunt, eiuſque vndis approximant, in tantum obſurdeſcant, vt diuinorũ iudiciorum ſtrepitus ac fragores percipere nequeant, ſuggeſsit hoc mihi Propheta Iob, qui

Iob. 37. nimiam hanc in ſe ſurditatem demiratus ait, *Super hoc expauit cor meum, & emotum eſt de loco ſuo*, & rationem addit, P*oſt eum rugiet ſonitus, tonabit voce magnitudinis ſuæ, & non inueſtigabitur, cum audita fuerit vox eius. Tonabit Deus in voce ſua miſerabiliter, qui facit magna & inſcrutabilia.* O ſurditas incomparabilis! ô confidentia nimis debili niſa fundamento!

Eſth. 11. Somnium Mardochęi

Huc optime facit ſomnium, quod, vt in hiſtoria Eſther legitur, hîc enarrabo: *Apparuerunt voces & tumultus & tonitrua, & terræ motus, & cõnturbatio ſuper terram: & ecce duo dracones magni, paratique contra ſe in prælium. Ad quorum clamorem cuncta concitatæ ſunt nationes, vt pugnarent contra gentem iuſtorum. Fuitque dies illa tenebrarum & diſcriminis, tribulationis & anguſtiæ, & ingens formido*

ſuper

ſuper terram. Ecce ait Mardochæus, ad clamorē duarum duntaxat beſtiarum omnes nationes, omnēſque orbis populos conſternatos fuiſſe; & homo ad terribile diuini iudicii tonitru non conſternabitur, vultum non immutabit, non expalleſcet, ceruices non dimittet, imo vix vmquam eiuſdem recordabitur? O rem deplorandam, ô ſtuporem incomparabilem! ſed expergiſcere, expergiſcere peccator, Memorare nouiſsima tua, diuina tonitrua formida, iudicia cœleſtia pertimeſce: nihil enim, vt à peccato præſerueris, aut melius, aut magis neceſſarium eſt: deinde, nihil quoque eodem vtilius: quod in ſecū-da concionis parte iam latius deducam.

Tantam porro vtilitatem adfert iugis diuinorum iudiciorum memoria, vt nullum eſſe peccatorem putem, etiam peruerſiſsimum, ac flagitioſiſsimum, qui vitam in melius non ſit commutaturus, peccatiſque ac prauis conſuetudinibus valedicturus, modo vel aliquoties eadem animo volutet. Si enim aſina Balaam, viſo Angelo ſtrictum mucronem vibrante, perterrita progredi noluit, ſed retro ceſsit: progredine audebit homo ratione præditus ac iudicio pollens, in cogitationum ſuarum ſemita, iudicem Deum, qui toties in ſcripturis Angelus teſtamenti nuncupatur, obuium & ante oculos habens, ſtricto enſe minitantem? An non illo viſo, complanatam illam quæ ad perditionem ducit viam deſeret, vt anguſtam illam ſemitam per quam ad vitam æternam iter eſt, ingrediatur? Audiamus, quid hac de re vates regius ſcripſerit, *Niſi conuerſi fueritis*, ô inſenſati peccatores, aſinis ſtupidiores, *gladium ſuum vibrauit, arcum ſuum tetendit, & parauit illum*, quāobrem crudelem hunc Angelum cauete, recedite

Quam vtile ſit extremi iudicii recordari.

Num. 22.

Pſal. 7.

In Sim. fol. 145. dite de via praua, atque omni ratione contendite, eius ne iram incurratis, & ne in vos ille deſæuiat. Hũc optime quadrant inſignia Baſanis regis Sirabrorum, qui teſte Paradino, nudum in iiſdem effingebat enſem, inque eius extremitate laqueum implexum, hac addita epigraphe, *Diſcite iuſtitiam moniti* vt hac ratione metum ſubditis incuteret, iuſtitiæq; ſe tenaciſsimum oſtenderet, nec quemquam impune delicto commiſſo habiturum. Summus ille rex regum Deus eadem inſignia, eandemque omnino epigraphen præfert: de prioribus hoc Dauidis eſt teſtimonium, *Gladium ſuũ vibrauit*, ecce enſem; *arcum ſuum tetendit*, ecce laqueum & neruum: inſcriptio autem hæc eſt, *Seruite Domino in timore* Atque hæc quidem omnia, vt homines edoceret, eſſe ſe vindicem iuſtitiæ acerrimum, inque delictis caſtigandis nemini omnino parcere; deinde vt peccatores, eius iudiciorum metu, ac timore iuſtitiæ, à peccando deſiſterent. Atque hoc plurimum conducit, iudicii extremi recordari. Hinc Oſius Episc. Cordub. vt Conſtant. Imp. audaciam retunderet, his eum verbis aggreſſus eſt, *Deſine quaſo, & memineris Imperator, te mortalem eſſe, reformida diem iudicii, ſerua te in illam diem purum, nec te miſceas Eccleſiaſticis* Ecce, vt maximo Imperatori metum incutiat, atq; inſolentem animum intra rationis limitem reuocet; aliud remedium vir ſanctus non adhibuit, quam extremum ei iudicium in mentem reuocare. Eodem argumento vſus eſt, & B. Bern. ad peccatores à vitiis retrahendos. *Time ô homo quod in terribili iudicio ei præſentandus es, in cuius manus horrendum eſt incidere: & ab eo examinandus, quẽ nihil latet.* Sufficere ſcilicet putabat ad animæ puritatem conſeruandam ad augendamque, diuinæ iuſtitiæ ſeueritatiſque meminiſſe, iudicisq; ſibi rigorem proponere. Eiuſdem opinionis fuit etiã Dauid, doctor ille regius, qui perfrictam hominum audaciam & ſecuram illam negligentiam miratur, quod nimirum Deum, à quo ſe iudicandos norunt, offendere etiãnum præſumerent: *Propter quid*, inquit, *irritauit impius Deũ? dixit enim in corde ſuo, Non requiret.* & in eodem loco, *Inquinatæ ſunt viæ illius in omni tempore; auferuntur iudicia tua à facie eius.* Vbi translatio Hebraica, ac Chaldaica Paraphraſis habet *Heloym*, quod denotat, *Iudices*, Atque ita dicere vult, Viæ impiorum corruptæ & abominabiles factæ ſunt, tota eorum vita non niſi vnum peccatum eſt, diuinis iudiciis oculos occludunt, ne iudicem intueantur: quos ſi vel paululum aperirent, iudicemque agnoſcerent, ita eos conſternandos exiſtimo, vt vitam agerent innocentiſsimam. Ethnici quoque, licet à Chriſtiana religione multum alieni, iuſtitiæ tamen ſectatores ac ſcelerum vindices fuere acerrimi, atque ideo Deã vltionis, quam Rhamnuſiam vocabant, cuiuſque poeta meminit, *Exiget at iuſtas vltrix Rhamnuſia pœnas*, rotæ inſidẽtem pingebant, quæ frena ac retinacula manu haberet: quo emblemate denotabant, nihil eſſe, quod rectius vniuerſam orbis machinã moderetur ac dirigat, meliusq; ac citius eiuſdẽ volubilita-

Marginal notes: Pſal. 7. — Pſalm. 2. — S. Athanaſ. Epiſt. ad Anachoretas — Serm. de primordiis, mediis & nouiſ. — Pſal. 9. — Ibid. — Catharin. li. de imag. deorum.

ſiſtat, quã diuinã iuſtitiã & vindictã perſpectã habere, erũ punitionẽ ſemper ante oculos gerere: atq; illã præ- q in cæleſti illo tribunali, in quo omnia exactiſsime ex buntur, peragetur. Nõ poſsũ, qn vos laudẽ ò ethnici, vo ıffragatus inſuper addã diuini iudicij terrorẽ ac formi- :lut frenũ quoddã in ore impiorũ eſſe; nihil qppe hoc ıdo reperire eſt, ꝙ melius animas, dũ à peccato trans- ıbripiũtur, reducat aut melius intra rationis limitẽ con ſi luxuriari & inſoleſcere nitantur, q̃ metus vindictę ac orũ, cruentæq; iuſtitiæ, repręſentatio. Qui de animalib. re, tradunt ceruas, natura pauidas ac meticuloſas non ıe tonante & cœlo remugiente fœtũ edere. nãex repen lo fragore metus quidam naſcitur, qui occultos naturæ s dilatans & extendens, fœtũ elicit & in luminis auras cit. Ad eundẽ modũ peccatorũ animæ, q̃ ceruæ quędã ti- ſunt, delictorum vterum ferentes, monſtroſũ illũ fœtũ : nõ valẽt, ſed mox vt terribile illud diuinorũ iudiciorũ ı percepere, metu perterritæ, facili negotio ſarcinã illã deponunt. Huiuſce allegoriæ teſtẽ habeo Dauidẽ, *Ecce it iniuſtitiã, cõcepit dolorẽ, & pepe it iniquitatẽ.* i. anima pec grauida facta, mox vt iudicii fragorẽ percepit, dolorẽ de c contritionẽ concipit, atq; infelicẽ illũ pręuaricationis i elicit. Huc alluſiſſe viſa eſt Anna Samuelis mater, cũ di *Dominũ formidabunt aduerſarii eius*, i. peccatores, vitãq; in cõmutabũt. & q̃obrẽ? *ſuper ipſos in cœlis tonabit*, i. qa iudi- uorũ tonitru ſuperintonabit, quo audito, vitiis ſtatim cẽt. Pharao nõ prius timuit, q̃ grandinẽ vidit, q̃ totã Æ- depaſta eſt ac vaſtauit, & ingruẽtia tonitrua audiuit, ac mum pterritus & percuſſus fuit, &, ꝙ priora pdigia mi efficere potuerunt, ſolus tonitruũ fragor, & clamor ille rologicus pſtitit; ac qui nullis antea plagis nec minis cõ debatur, ferroq; & marmore erat durior cæleſti illo bo ue tus factus eſt, & agno mitior, quiq; omnes ferro & i- lere decreuerat, tyrannidẽ exuit, iracundiã depoſuit p- ımq; in benignitatẽ cõmutauit. *Miſitq; Pharao, & vocauit n & Aaron, dicens ad eos, Peccaui et nunc Dominus iuſtus & e- opulus meus impii.* Si tãtã tonitruum cõmuñi naturæ cur- uenientium vis eſt, vt peruicaciſsimi tyrãni cor ęre, & ſa ius emollire potuerint, diuinorum tonitruorum terror peccatoris animã nõ percellet? Speculum illud patien- b, aliud ad peccatores ſui æui couertẽdos argumentum ıibuit, eosq; ad vitæ emendationẽ pelliciẽdos, q̃ diuina ı. Hinc exclamat, *Fugite à facie gladii, quoniã vltor iniqui- atum eſt; & ſcitote eſſe iudicium.* Satis ipſe clamaſti o Iob, o iam verba vſurpabo, & peccatoribus inclamabo, *Per- fugite à facie gladii, & ſcitote eſſe iudicium*, poſt quod vi- mors æterna neceſſario ſubeunda erit. Magnus ille ım Doctor Paulus, Felicem, qui ex liberto Imperatoris Iudææ præſes factus eſt, ad fidẽ Chriſti conuertere cum vellet,

Ceruæ cœlo tonãte edũt fœtum.

Pſal. 7.

1. Reg. 2.

Exod. 9.

Iob. 19.

vellet, & iam ſermonem exorſus eſſet de extrē-
Act.24. mo iudicio locuturus, timuit Præſes & tremuit: *Diſputante de iuſtitia & caſtitate, & de iudicio futuro, tremefactus Felix reſpondit.* Quæ verba
Homil.50. Cryſoſto. exponens, ait, *Tanta erat vis verborum eius, vt & principem deterrerent.* Quid? gentiles audita iudicii mentione percelluntur, & Chriſtiani idipſum exſibilant? Timent ſibi Principes, & plebeii non metuunt, ſecuri penitus, ac ſine vlla anxietate. Prouinciarum Præſides cum eius mentionem fieri intelligunt, perhorreſcunt, & rei, deque multis criminibus accuſati ne hilum curant: O veſaniam intolerabilem ô caſum vere deplorandum!

Baſilius Magnus Cappadox, Magnique Gre-
Hom. ſuper illud. Iſa. c. 1. Diſcite bene facere. gorii, cognomento Theologi condiſcipulus, de ſupremo hoc iudicio in hunc modum locutus eſt, *Habete in oculis terribilem diem iudicii, & habete eum pædagogum.* Scio, ſcio quid velit innuere. Nã quemadmodum diſcipulus aliquis, quamdiu corã pædagogo eſt, eiuſque ferulam timet, nihil indecorum aut præter rationem audet admittere, ita quoque, peccare deſinent aut ſaltẽ erubeſcent peccatores, quandiu extremum iudicium præ oculis, velut prædagogum habebunt, & quamdiu rigidum illum iudicem virgã iuſtitiæ vibrantẽ ſibi repræſentabunt. Hactenus quidem de vtilitate quæ ex aſsidua diuinorum iudiciorum meditatione naſcitur: iam è contra quantum mali ex eorundem obliuione pullulare ſoleat videamus: hanc enim omnium malorum peccatorumque quæ per orbem committuntur originẽ & radicem appellauit Pſalmiſta, nullamque aliam enormium, quæ ſua ætate graſſabantur ſcelerum rationem reddere potuit, quam quod homines diuinæ iuſtitiæ ſeue-

ritatem examiniſque rigorem ante oculos haberent: verba eius hæc ſunt: *Inquinatæ viæ illius in omni tempore, auferuntur iudicia à facie eius*, quæ ſi interdum animo volue- Pſal 9.
t, ac cogitatione percoquerent non tã præ-
tes in omnem impietatem ruerent. In ea-
ı ſententia fuit & Daniel: nam impudiciti-
& laſciuiam ſenum illorum iniquorum, qui
annæ matronæ honeſtiſsimæ pudicitiam
lenter expugnare contendebant, coarguẽs,
rte teſtatur, nullam aliam ob cauſam eos ad
tam mentis cæcitatem veſaniamque pro-
ſos eſſe, quam quod animum à diuinis auer- Dan. 13.
ent. *Et auerterunt ſenſum ſuum, & declinauerunt os ſuos, vt non viderent cælum, neque recordaren- iudiciorum ſuorum*. Quare, ſi decrepiti illi Pe-
opes ſponſi interdum oculos in cælum ſuſtu
ent, iuſtaque quæ illic iudicantur iudicia a-
no voluiſſent; ardens illud amoris ac libidi-
incendium facile exſtinxiſſent: nec peccati
nes, qui ſub æſtuanti corde dudum delitue-
, in tam inhoneſtam apertamque flammam
piſſet.

Prioribus his ſuffragatur Propheta Iob, qui
inam miſericordiam benignitatemque ma
opere deprædicans, ait plurimis eam viis ho
nibus ſeſe declaraſſe: ac præſertim quod im-
os iudicii ſui horrore perterreat, effrenes re-
net, inſoleſcentes compeſcat, à que peccato-
m deuio tramite ad veram virtutum ſemitã Iob. 38.
ducat. *Nunquid tenuiſti concutiens extrema ter- & excuſſiſti impios ex ea?* Obſcura quidem hæc
perplexa, at expoſita hunc ſenſum efficient.
uam immenſa Deus bone, tua eſt erga homi-
s miſericordia, quam infinita bonitas! pec-
tores enim, qui velut extrema terræ ſunt, be-

Digitized by Google

nignitate tua conſeruas, ac veluti capillis apprehenſos, ne in peccatorum prærupta ac voraginem corruant, in altum libras: iudiciorum deinde tuorum horrore eoſdem concutis, quo è peccatis educti ad veram vitæ emendationem ſinceramque pœnitentiam feſtinent. Nemini autem mirum videatur, ſi per extrema terræ peccatores & impios intelligam: eo quod nec ad exactam rationis menſuram, nec ad prudentiæ perpendiculum, (quæ, iuxta Ariſtotelē, non ſecus ac ceteræ virtutes, ſemper in medio conſiſtit; vti & vitium extrema occupat, vt Angelicus Doctor ait) vitam inſtituant. Ad hæc nihil eſt à Deo remotius, quā peccatores, de quibus Pſaltes locutus eſt cum dixit, *Longe à peccatoribus ſalus*. Deus enim & peccator duæ extremitates ſunt, ac duo termini à ſe inuicem remotiſſimi. Deinde eleganter extrema mundi, ac naturæ ſcabellum & propudiū vocitantur, quod nihil peccatore vilius aut abiectius haberi poſſit: adeo vt quamuis dignitate reges ſint ac principes, ſi peccato ſe vel minimo fœdare præſumant, totius vniuerſi fæces ſint & peripſema, & creaturæ infames quàm quæ maxime, tam coram Deo & Angelis, quam hominibus. Meritiſſimò igitur mundi ac terræ extrema appellari queant, ſed ad lineam nunc redeamus.

1. Ethic. c. 6. 8. 9.

1. 2. q. 64. art. 1.

Pſalm. 118.

Quamobrem dicendum eſt, ingens peccatoribus è diuinorum iudiciorum memoria emolumentum naſci, eoſque, ſtatim vt illa ante oculos habere cœperint, præſeruari ne in peccata proruant; etſi adhuc, quæ humana fragilitas eſt atque imbecillitas, in eadem prolabantur, quamprimum iiſdem emergere. Samſon cū iniuriam ſibi à Philiſthæis illatam vindicare conſtituiſſet, ad tempus vſque meſsis vindictā diſtulit,

Iudic. 15.

ſtulit,

t,ac tum trecentas vulpes, ſibi inuicē cau-
:olligatas,quas flammantibus facibus in-
xit,in ſegetem eorum immiſit,quam peni-
vaſtauerunt.Praua veſtra, ô peccatores de-
ria,nefarię veſtrę cogitationes & cōceptus,
:ra quoq; veſtra,verſutæ quædam vulpecu-
ınt:quas ſi ſemel comprehendere potueri-
liuinique iudicij ignem caudis earū ſubne-
:;fugient quamprimum,perq; zizaniorum
s diſcurrentes,à dæmonibus qui hoſtes tui
,te liberabunt,atq; omnia peccata veſtra,
veluti meſsis ſunt,quæ ex nefanda praua-
cogitationum ſemente enata eſt,penitus
endent ac deſtruent.
t profecto firmiter mihi perſuadeo,exiguā
nuem quandam iudicij huius reminiſcen-
ı,plurimum ad homines permouendos cō
:re. Vnde Iſaias Propheta: *Viderunt inſulæ &
erunt,extrema terræ obſtupuerunt,& appropin
erunt & acceſſerunt*.Per has inſulas & extre-
erræ peccatores intelligit: qui, quantum
: extremitates & poli à centro, tantum à
centro ſuo remotæ ſunt, & eodem,quo de
ocutus eſt Propheta, modo tremunt:ad-
: præ timore ad Deum,cum eiuſdem iuſti-
ıcidit mentio, accedere non præſumant.
:m propemodum vaticinatur Pſalmogra-
,audite melos, *Deus ſalutaris noſter, ſpes om-
finium terræ,& in mari longe. Turbabuntur gē-
timebunt qui habitant terminos à ſignis tuis*. Ex
ibus porro,quæ hactenus dicta ſunt, con-
:re poterimus,quam neceſſe ſit iudiciorū
ıorum ſæpius recordari,quantamq; ſecum
tatē eorū recordatio trahat. Nemo igitur
ū hac de re dubitet,Auditores,ſed omnes
entā illā Eccleſiaſtici ſententiā, *Memorare*

Iſai.41.

Pſal.64.

Digitized by Google

Eccl. 7. *nouiſſima tua, & in æternum non peccabis.*, in animo ac mente habeant.

Ita porro ſe res habet ô æterne & omnipotens Deus: neque enim fieri poteſt, quemquam in te peccare poſſe, qui tam horrendam, terribilem adeoque intolerabilem diem ſemper ob oculos habet: diem inquã, in qua tam ſtricte peccata diſquirentur, diſquiſita mature ponderabuntur, ponderata verò ſeuerißime punietur. Si enim tonitrua quæ naturaliter eueniunt, tãtum in homines virium habeant, vt his auditis ceruices dimittant, palleſcant, conſternentur, tremant, ac toto corpore obſtupeſcãt; quid non horrendi illi boatus ac terribilia iudiciorum tuorũ tonitrua in animabus facient? Quis enim credat, aliquem adeo proiectæ audaciæ, ac tam ſaxeæ frontis futurum, vt in peccatis perſeuerare præſumat, ſi eadem vel ſemel audita in animum admiſerit, non potius actutum peccatis valedicturus ſit? Viuat igitur hæc in nobis memoria, viuat inquam, nec vllo vnquam æuo conſeneſcat: atque illa efficiet, Domine, ne vnquam vel leuiſsime offendamus, ſed vt in lege tua voluntatem habentes, iudiciique tui rigorem iugiter animo verſantes, à peccando abſtineamus; quo hac nobis ratione paretur iter ad æternam beatitudinem conſequendam: quam elargiri dignetur Pater, & filius, & Sanctiſsimus Spiritus Amen.

(:)

FERIA

FERIA SECVNDA.

DE SIGNIS, QVÆ VNIVERSALE Iudicium præceſſura ſunt.

Memorare nouiſsima tua, *& imprimis ſigna & prodigia, quæ Iudicium vniuerſale præcurrent*, & in æternum non peccabis. *Eccl.* 7.

FIGVRA.

ANtequam funeſtum illud vrbis Ieroſolymitanæ excidium, quod impius Rex Antiochus ei interminatus erat, quo deinde octoginta hominum millia ferro vaſtante deleta ſunt, & non pauciores in captiuitatem abducti, & in quo ſuperbum illud ac magnificum templum direptum ac profanatum eſt, immineret; apparuerunt quadraginta ante diebus armatorum acies in aere diſcurrentium; & aduerſus ſe mutuo digladiantium: quod fuit certiſsimum calamitatis ſtragiſque vrbi ſanctæ imminentis præſagium. Ita quoque, vti toties in ſacris litteris legimus, non minora, ante generalem magnæ illius ciuitatis, mundi ſcilicet, deſtructionem & excidiũ ſigna euentura ſunt, certiſsima nempe futuræ calamitatis deſolationis argumenta & prænuntia. Sol etenim defectum patietur, luna non dabit lumẽ, at furuo amicta velamine intra nubes ſeſe abſcondet, ſtellæ cælo cadent, mundus concutietur, animalia horribili modo remugient, cælum tonitrua eiaculabitur, & alia ſexcenta, quæ præcurrent ſigna. De his latius hodierna die loqui eſt ani- *2. Mach* 5.

 mus,

mus, & ſingula examinare accuratius. Illuſtra tu modo æterne & ter maxime Spiritus ſplendore tuo ingenij nebulas, tuque adeſſe digneris intacta Mater & Virgo. Idcirco te cũ paranympho Gabriele ſupplices, magnaq́; animi demiſſione ſalutatione ſolita ſalutamus. *Aue Maria*.

Inter omnia ſummi illius artificis opera, Auditores, nullũ eſſe conſtat, docente nos Scriptura, terribilius aut magis horrendum, quã opus iuſtitiæ & vindictæ. Ita namque de eodem teſtatur Propheta Abacuc, *Admiramini & obſtupeſcite; quia opus factum eſt in diebus veſtris, quod nemo credat cum narrabitur.* Vocat illud opus, cui vix quiſquam credat: & benè quidem. Quis enim ſine admiratione & ingenti ſtupore cogitet ea, quæ in ſupremo illo & terribili die, cũ vniuerſale iudicium peragetur, euentura ſunt? Cũ ipſemet Dominus cum dilecto ſibi Moyſe locutus, ita opus illud appellare non dubitarit. Verba eius hæc ſunt: *Signa faciam, quæ nunquam viſa ſunt ſuper terram, nec in vllis gentibus, vt cernat populus iſte Domini terribile quod facturus ſum.* Quaſi diceret, Vix me nouit mundus: quis eſt qui cognitã habeat potentiam meam? Ecce populus hic me dereliquit, vt diuinos idolis honores tribuat. Sed oſtendam breui, me Deũ eſſe, illos vero mihi ſubditos & creaturas meas: ſigna quoque edam, qualia à nulla hominum memoria facta quis meminerit, & iis terrorem incutiam, quo nomen meũ & legem reuereantur. Opus ecce hoc vocat *terribile*, idq́; propter ſigna quæ parebunt tunc temporis in cœlo, in terris ſurſum & deorſum, perque omnia mundi climata, quib. omnes orbis incolæ percellendi ſunt.

Ioel autem terribiliora longe de eodem tradit, Dabo inquit, *prodigia in cælo & in terra, ſanguinem*

Abacuc. 1.

Exod. 34.

Ioel. 2.

nem & ignem & vaporem fumi, ſol conuertetur in tenebras, & luna in ſanguinem, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis. Verborum horum ſenſus hic eſt. Vidiſtis iam olim ô Philoſophi duodecim illa Zodiaci ſigna motu ſuo naturali labentia, vnumque poſt alterum exoriens: vidiſtis Leonem, Piſces, Virginem, Capricornũ, Librã, Arietem, & reliqua: at modò alia producam ſigna, qualia vos vidiſſe vix credo, ſigna nimirum prodigioſa, ſanguinea, ignem & fumum ſpirantia: cælum quippe ſtillabit ſanguine, vt hinc euidens fiat, omnia morti eſſe deſtinata: terra exæſtuabit, vt oſtendat, omnia igne & flamma delenda, aer deniq; fumabit, vt hinc pateat, tenebris omnia inuoluẽda: ſed loco verbi *horribilis* in ſuperiori loco, ſeptuaginta legũt *illuſtris*, & Lucas primo Actorũ capite eundem vocat, *manifeſtur*. Primus huius diei horrorem, alii ſignorũ quæ præceſſura ſunt, euidentia indicant, ita vt ab omnibus eadem videnda ſint, & futura ſint velut triſtia quædam præſagia & horribilis caſus prænuntia.

Præmiſit Deus, antequam Pharaonem omnemque Aegyptiorum exercitum mari rubro obrueret, diuerſa ſigna ac prodigia, velut futuræ ſtragis regnique excidii præludia, quod inſinuauit Dauid Propheta cum diceret, *Miſit ſigna & prodigia in medio tui Aegypte, in Pharaonem & in omnes ſeruos eius*, ait, *prodigia*, vt magnum quid innueret: deinde *in medio*, vt hinc manifeſte oſtenderet, ſigna hæc non in obſcuro aliquo angulo, non regni extremitate, ſed in meditullio Aegypti facta eſſe, quo ab omnibus viderẽtur, communemque toti regno metum iniicerent, itaq; cautiores fierent. Simili plane modo, priuſquam vniuerſalis mundi ruina, communiſque

Exod. 7. 8. 9. 16.

Pſal. 134.

totius vniuerſi interitus eueniant, & homo qui eiuſdem velut Pharao & Rex eſt, rubicundum diuinorum iudiciorum mare ingrediatur, ſummus ille Iudex plurima prodigia velut præcurſores & anteambulones emittet, quæ non in obſcuro aliquo angulo, non in vna prouincia, ſed in medio cæli, quod terræ globum ambit, & per vniuerſam terram, quæ vniuerſitatis centrum & vmbilicus eſt, videbuntur, vt ſibi peccatores caueant, prudentioreſque fiant.

Fulmina non ſine præuio tonitruo ac fragore euibrari ſolent; hæc.n. in aeris regione reboantia, triſulcum fulminis telum inſtare denuntiant. Non aliter quoque horrendum illud iudicii fulmen plurima ſigna velut tonitrua antecedent, quæ inſpicientibus metum & terrorem incuſſura ſunt. Ita locutus eſt Pſalmographus dicens, *Illuxerunt fulgura eius orbi terræ, vidit & commota eſt terra*: non dicit, cõmotos homines, non animalia, non plantas, ſed ipſa bruta elemẽta, lapides, petras, marmora, ipſam denique terram tremuiſſe & commotam fuiſſe.

Pſalm 69.

Qui mari contermini ſunt, certa quadam experientia norunt, quando mare alluere vel defluere ſoleat: nam antequam accedat, plurimæ per littora aues circumuolitant, quæ reciproco volatu & ſtrepero garritu eos qui in littore hærent admonent, vt in continentem tranſeant, ni à ſuperueniente æſtu obrui velit. Quod hîc naturaliter in fluxu, & refluxu maris contingere videmus, idipſum ante vniuerſalẽ mundi interitum etiam certiſsime euenturum conſtat. Nã antequam vaſti illius & rubri diuinorum iudiciorum maris æſtus ingruere cœperit, non quidem aues, ſed horrenda quædam ſigna & prodigia antecedent, quibus admoneantur homi-

hominés ſibi vt caueant, ſeq́ in tuto collocent, ne incauti forſitan à violẽtis illius torrentis fluctibus obruantur, quem conceptum regius vates confirmat, *Dediſti metuentibus te ſignificationẽ, vt fugiant à facie arcus.*

Ioſue Hebræorum ductor, de tribu Ephraim antequam vrbẽ Iericho quæ in tribu Beniamin ſita erat, obſidione cingeret, aut conflictum iniret, exercitum forinſecus circumduxit, idque per ſeptem dies, pręcedente nimirum Arca Domini, magno adhęc edito clamore, ſacerdotib9 quin etiam tubarũ clangore ſtrepentibus; quæ erant velut futuræ ſtragis & excidij pręnuntia: nam ſtatim deinde muri ad terrã conciderunt, omnesq́ à minimo vsq́ ad maximum, à puero vsq́ ad decrepitum gladio interfecti ſunt. Ierícho, vt ait Origenes, Lunam denotat, ac veriſsimus mundi typus eſt, qui nõ ſecus ac luna, creſcit, decreſcit, renouatur, ac deliquiũ patitur. Ieſus Chriſtus eundem expugnaturus, ferroq́ & igne deleturus, plurima circũ muros eius ſigna edet, omnẽ creaturarum ſuarum exercitũ ante portas eius explicabit, cũq́ prodigijs velut gladijs accinctum, idq́ per ſeptem, id eſt, plurimos dies, (ſeptimus .n. numerus ſæpenumero in ſacris litteris pro infinito vſurpatur, vti in verbis illis Dauidicis, *Septies in die laudem dixi tibi*, id eſt ſæpius) Deinde cum videmus quotidie Solem, Lunam, & Stellas, quæ toties in ſacra ſcriptura, *militia cæleſtis* nuncupantur, curſum in ſuo quęque orbe peragere; an non dicere poſſumus, videre nos quaſi tot circuitores circum vniuerſi huius muros circumeuntes, & velut excubias diſcurrẽdo agẽtes? Quid de his dicitis Euãgeliſtæ? *Erunt ſigna in ſole & ſtellis.* Audiẽtur prætereà eiulatus, clamores, ſtrepitus ac tubarũ ſonitus.

Pſal. 59.

Ioſ. 6.

Hom. 69. in Ioſue.

Pſal. 118.

P 5 *Tuba*

Tubæ mirum ſpargens ſonum,
Per ſepulchra regionum,
Coget omnes ante thronum.

Imperfectio tantũ orbis & loci tum deſtruetur, exſcindetur.

Quibus omnibus peractis fortis ille locus deſtruetur, totus orbis exſcindetur, omnesq́ue eius incolæ morte, & ea quidem crudeliſsima, delebuntur.

Apoc.10.

Diuina id reuelatione ſcire videbatur Ioãnes cum in Apocalypſi ſcriberet; *In diebus ſeptimi Angeli cum cœperit tuba canere, conſummabitur myſterium.* Quid denotant hæc omnia? quænam hic latent myſteria? demonſtratur, Deum, plurimis ſignis præmiſsis, quæ inſtar Angelorum ac nuntiorum mundi conſummationẽ inſtare denuntiantium futura ſunt, & poſtquam tuba quę vltimus nuntius futura eſt, ſonuerit, ad iudicium venturũ, ac tum omnia myſteria finem habitura. E quibus omnibus manifeſtũ redditur, multa & euidentia ſigna prodigiaq́ue horrendũ illum diẽ præceſſura; at ſigna adeo horrenda & formidanda, vt ſi eorum interdum recordari vellemus, aut eadẽ in mẽtem reuocare, eũ qui iudex illic futurus eſt, in æternum non offenderemus. ita namq́ue id credit Salomon, vtq́ue omnes id credant conatur efficere: *Memorare nouiſsima tua, & in æternum non peccabis.* Futurum eſt hoc hodiernæ concionis ſubiectum, in qua de tribus potiſſimum ſignorum generibus agẽdum erit, ſignis inquam in ſole, in luna, & ſtellis, quæ vniuerſale illud iudicium antecedent. Interea autẽ dum de his indicijs & ſignis iudicij prænuntijs, acturus ſum, ſigna quæſo; beneuolentiæ & attentionis ſedulæ mihi demonſtrate. Incipimus.

Eccl.7.

Inter omnia ſigna & prodigia, quę horrendũ illum Domini diem præcurrẽt, ſigna in ſole velut pri-

lut prima, Prophetæ & Euãgeliſtæ poſuere, eaq́ velut præcipua & maximè formidanda in primo agmine collocarunt: Et meritò quidam. Nã quemadmodum decrepitę ſenectutis indicium eſt oculorum lippitudo, viſus amiſsio, mēbrorum tremor & concuſsio, & omnis caloris naturalis defectus: ita quoq; ſi oculi mundi in ſenium declinantis caligare incipiant, ſi Sol & luna lumine ſuo deſtituantur ſi ſol obſcuretur, & luna lumen neget, ſi omnia mundi mēbra tremãt ac febris ardore concutiantur, (*Et erunt motus per loca*) manifeſtiſsima ſigna ſunt, finem eius & interitum imminere, iudicium extremum inſtare, atq; mox eum exſtinguendum.

Eoſdem cum in ſe defectus morboſq; Iſaac Patriarcha perſpiceret, morti ſe vicinum agnouit, *Senuit autem Iſaac, & caligauerunt oculi eius, & videre non poterat, vocauitq; Eſau filium ſuum maiorem, & dixit ei, fili mi vides quod ſenuerim, & ignorē diem mortis meæ.* Dico igitur, verbis Patriarchæ huius inhærendo, cum duo illi oculi mundi caligare inceperint, & ſol cũ luna obſcurari; certiſſimum hoc argumentũ eſſe, mũdum in ſenium vergere, eiusq; finem atq; excidium inſtare: quibus viſis meritò dicere poterimus, *Iuxta eſt dies perditionis & adeſſe feſtinant tempora*, & inprimis cum vaſti huius corporis membra trement & concutientur. Geneſ. 27. Matth. 24.

Aſt adeo terribiles & violentæ hę concuſsiones futuræ ſunt, vt turres etiam excelſiſsimæ iiſdē euertendæ ſint, arces ad terram proſternendæ, vrbes in ruinas ac rudera redigendæ, montes etiam altiſsimi, petræq; duriſsimæ concutiendæ, homines præ metu & horrore vociferaturi, ipſi quin etiam Angeli trepidaturi. Vnde hoc conſtat? Ex textu Euangeliorum, Ingẽtes terræ motus futuri ante mundi finẽ.

Virtutes

Matth.24.
Luc.21.

Virtutes cælorum mouebuntur. Non ſunt horum verborum exoticæ quædam aut nouæ expoſitiones cudendæ, nec per virtutes has cœlorum influxus aliqui cœleſtes intelligendi, qui, tunc nimirum mouendi ſint id eſt, diſtemperandi: quaſi vero virtutes illę quæ hæc inferiora dirigunt ac moderãtur, illo die omnia cõfuſuræ ſint, atq; vniuerſam rerum machinam turbaturæ. Non ſunt præterea per virtutes has cœleſtes, angeli illi intelligendi, qui cœlos mouent, dirigunt, impellunt: quaſi verò eorum tunc moderamen abiecturi ſint, ipſiq; cœlorum orbes huc illucq;, rectoribus carentes, ſine vllo ordine, aut menſura at promiſcue euagaturi. Quamuis hęc interpretatio aliquomodo tolerari queat, & Apoſtolus huc viſus ſit reſpexiſſe cum in epiſtola ſua canonica ait, *cœli magno impetu tranſient*, id eſt promiſcuè, nullo ſeruato ordine ferentur: item Iſaias Propheta, *ſuper hoc cælum turbabo, & mouebitur terra de loco ſuo propter indignationem Domini exercituum.* Tamen de ipſis Angelis, de ſubſtantijs inquam, illis, corporis expertibus, hæc capienda ſunt: qui cùm quantitate ac dimenſione careãt, & ſola virtutę & potentia conſtent, vt ſcribit Euſebius, verè etiam virtutes cœlorum nominari queunt. Adeo vt Euangeliſta per verba hęc *virtutes cœlorum mouebuntur*, innuere voluerit, ipſos etiam Angelos viſo iudicij horrore trepidaturos. Vnde de diei huius amaritudine & terrore facilè iudicare poſſumus, cum Angeli, beati illi ſpiritus hic tremant & percellantur.

2.Petr.3.

Iſai.13.

Matth.24.

Cur Angeli in die iudicii mouendi ſint.

Sed dicite mihi obſecro, ſanctiſsimi ſpiritus, cœleſtes inquam mentes, quã ob cauſam mouẽdi ſitis? vnde tremẽs ille motus ꝓueniet? an fortaſſe quod cœlos impellere ac moderari deſinetis? an verò quod cura & ſollicitudo quam erga morta-

mortales ſemper habuiſtis, finē accipiet? an vero quod in rigido illo ac ſeuero iudicio cum hominibus improbis condēnari & ad inferos detrudi metuatis? Huius quidem opinionis fuiſſe videtur Chryſoſtomus, ſed ipſe ab eadē quam longiſsimè abeſt: neq; enim vllam eadem veri ſpeciem habet, hinc namq; fieret nullam eos de beatitudine ſua certitudinem habere. Aliud alij ſentiunt, atq; aſſerunt, ideo potiſsimum, beatas illas mentes trepidaturas ac mouēdas, quod tā horrenda ingentiaq; prodigia conſpicaturę sūt. Reſpicere huc voluit Iob cum ait, *Columnæ cæli pauent, & contremiſcunt ad nutum eius*. Quod Gregorius Pontifex exponens ait, *Quid facient tabulæ, quando tremunt columnæ* id eſt Angeli, qui ſunt veluti mundi baſes, atq; Atlantes, quibus cęlum & orbis innituntur: metuant igitur homines Therſita timidiores, arundines illæ leuiſsimo vento moueri & concuti ſolitæ. Magiſter ſententiarum aliter adhuc locum hunc explicat, aitq; Angelos idcirco motū iri, quod peccatores atq; impios magna ſeueritate ac rigore à iudice Deo caſtigari videbunt, adeo vt & ipſi non parū formidaturi ſint. In quo imitabuntur filium quendam familias, qui dū videt patrem aduerſus ſeruos inſurgere, eosq; acriter caſtigare, ſibi nihilominus metuit, quamuis ſe tenerrimè atq; vnicè à patre diligi norit.

Iob. 26.

Lib. 4. di 48.

At nihil horum mihi arridet, ô Angeli, aliam motus veſtri cauſam videor reperiſſe. Mouebimini ſcil. quia ad res inſolitas, nouas, à nulla hominū memoria viſas vel auditas, & quas antea geri etiam poſſe negaueratis, vos rerum arbiter Deus deſtinabit. Accendetis nimirum ignem, tempeſtates ciebitis, tubas inflabitis; ſolem obſcurabitis, lunæ defectum cauſabimini, ſtellas

cœlo

Luc.21.

cœlo deturbabitis. Quam opinionem Euangeliſta confirmans dixit, *Erunt ſigna in ſole & luna & ſtellis*, ſigna vbique, ſurſum ac deorſum, intus & foris.

Simile.

Cũ pater aliquis familias in mortis articulo conſtitutus eſt, deq́ eius iam vitam medici deſperant, oẽs domeſtici ſummo in luctu & dolore verſantur, famuli lamẽtantur ac gemũt, parietes pulla ac lugubri veſte conueſtiũtur, vicini & noti plorãt, morientisq́ caſu ingemiſcunt: quę oĩa, teſte Auguſtino, magis ſunt ſolatia viuorum, quã ſubſidia defunctorũ: Ita quoq́, cũ homo qui magni huius palatij, mũdi inquã, caput eſt ac princeps, in extremis erit, & iãiam animã efflaturus; oẽs creaturæ, quæ, vt eius vſui ſeruirent, à Deo cõditæ ſunt, lugubrẽ quẽdam habitum induent, ac manifeſta doloris ſigna dabũt. Aues quippe garrire deſinẽt, beſtię horrendum in modum vlulabunt, herbæ exareſcent, fontes exſiccabuntur, mõtes trepidabunt, cœlum tonabit, ſtellæ cœlo decidẽt, ſol deniq́ radios atro tectus velamine abſcondet, & in hominis caſu, præ ceteris creaturis, ingemiſcet.

Li.1 de ciuit. c.12.

Teſtatur id in Apocalypſi ſua Ioannes: *Cum aperuiſſet ſigillum ſextum, ſol factus eſt niger tãquam ſaccus cilicinus*, ſigilli huius apertio benè, mea quidem ſententia, & ex ſanctorum Patrum mente, ad iudicij tempus refertur. Solẽ vero nigreſcere ac cilicium induere, quid aliud eſt, quam manifeſtum doloris, quẽ ex hominis ille calamitate habebit, argumẽtum? ſignũ quippe doloris eſt ac pœnitẽtiæ, ciliciũ geſtare. Sed ob duas potiſſimum cauſas oculus ille mundi lugubrẽ hunc habitum induet & dolorem præ ſe feret.

Apoc.6.

Duæ rationes, ob quas

Tunc nimirum, hominum impietate eorumque aduerſus creatorẽ ingratitudine perſpecta, ſimul-

ſimulque viſis peccatis quæ vindictā clamabūt quin ēt viſo in oēm eos æternitatem ſine vlla redēptionis ſpe tartareis ſupplicijs excruciandos; tum propter iuſtam iram, qua aduerſus impios accēdetur, tum quod erga eos cōmiſeratione afficietur; quando nimirum cernet, malum eorū & exitium adeo vicinum eſſe, dolens quin etiam tanta ſe ingratis beneficia cōtuliſſe, motu nimirum ſuo illis ſuccurrendo, lumen præbendo, influxus ſuos cōmunicando, pudore ſimul & pœnitentia cōmotus, radios retrahet, vultum abſcondet, mundoq; caliginoſus, ater, cilicioq; indutus (quomodo pęnitentes indui conſueuere) apparebit. ſol luctum induet in die iudicii.

Saccus & ciliciū mortificatiōis indiciū eſt, vt ait Origines, vel, vt Gregorius, apertiſsimū cōtritiōis teſtimoniū. Solē igitur in ſenectute ſua atq; vltima ętate ſaccū & ciliciū aſſumere, nō deſignat aliud: quā homines cū hoc prodigiū perſpexerint, ſi ſalutē cōſequi, diuinā vindictā declinare, & à tāta ſe calamitate immunes præſtare velint; ſaccū induere, cilicio mēbra domare, pœnitentiāq; agere debere: atq; ideo, vt dixi, *ſol niger factus eſt*: pro fiet, *tamquam ſaccus cilicinus.* Apot. 6.
Nec ſol modo, ſed & orbes cœleſtes, qui veluti parietes ac muri ipſius vniuerſi ſunt eodē ſchemate veſtientur. Teſtatur id Iſaias: *in increpatione mea induam cœlos tenebris, & ponam ſaccum operimentum eorum*: quaſi corpora illa cęleſtia dolerēt, tot ſe hominibus adeo ingratis & impijs beneficia cōtuliſſe: vel quaſi eis cōpatiēdo, hoc lugubri illos ſigno admonerēt, vitā vt in melius cōmutarēt, & pro delictis pœnitētiā, cuius ſaccus euidēs argumētum eſt, agendo, à tanto ſe infortunio & caſu defenderent. Iſ. 50.

Niniuitarū rex auditis Prophetæ interminationibus

onibus, ſententiaq́; mortis in ſe atq; in vniuerſũ regnũ lata, vt eam auerteret, regnũq; à funeſto exterminio tueretur, regiũ paludamẽtũ in ſaccum & ciliciũ cõmutauit, edictoq; publico per cunctos regni terminos promulgato, eadẽ quoque veſte ſubditos oẽs indui pręcepit, mãdauitque vt à vijs prauis ad Deũ conuerſi pœnitẽtiæ incũberent, diuinamq́; maieſtatẽ quam ad iracundiam prouocauerant, propitiam redderẽt.

Ion. 3. Ecce verba edicti: *Operiantur ſaccis homines, & conuertatur vir à via ſua mala.* Non aliter etiã, diuino iudicio imminẽte, ſol, tanquam omniũ inanimatarum creaturarum rex ſaccum, & cilicium induet, atq; hunc omnis cęleſtis nobilitas, luna ſcilicet, planetæ, ceteræq; ſtellæ imitabuntur, quo hac homines ratione commonefaciant, vt à peccatis abſtineant, itaq; furorem diuini iudicij euadant. Erunt igitur ſigna in ſole.

O horror horrorum, ô ſpectaculũ ſpectaculorum! exclamat Hieronymus, cum diei huius furorem ſignorumq́; horum terrorem conſideraret. Quid? an non ſatis eſt, aquas ſumma mõtiũ cacumina tranſcẽdere? plantas ſanguineo rore perfũdi? domos ad terram proſterni, eiulare vrbes, aquas exæſtuare, homines ſimul & Angelos trepidare? an præterea neceſſe eſt ſolẽ vultum abſcondere, lunam pati deliquium, ſtellas moueri & deturbari? Neceſſe planè id erat, inquit Gregorius; nam, cũ omnes creaturæ ſoli homini velut principi ac domino obſecutæ ſint, ipſe vero peccando toties earum obſequijs abuſus; cur, quæſo, aduerſus eum in illa die nõ exſurgãt vt eum percellant, eiq; horrorem ac metum incutiant; & præſertim ſol, luna & ſtellæ? Erunt igitur ſigna in ſole.

Rationes cur ſigna in ſole eſſe debeant.

Neceſſario id ita debere fieri refert D. Thom. Si enim

Si enim vniuerſa familia ad iniuriã patriſamilias irrogatam cõmouetur,atq; eandem vindicare deſiderat:ſi rege iniurijs affecto omnes ſubditi eaſdẽ ſumptis armis vlciſci contendũt:cur quæſo creaturæ non concitentur,cũ tam enormes & graues creatori ſuo ac principi irrogatas iniurias conſpicantur;cur nõ in vltimo illo die iudicij omnes arma ſumant, quibus inimicos principis ſui debellẽt,deq; illata iniuria vindictam ſumant,atq; eius partes tueantur? Aliquid innuere voluit ſapiens cum ait, *Omnis creatura tibi creatori deſeruiens excãdeſcit in tormentum aduerſus iniuſtos.* Atq; ideo ſigna in ſole futura ſunt. Atque eſt hoc,iuxta ſententiam Chryſoſtomi, rationi quam maxime conſentaneum, ſi enim omnes creaturæ ad vnius hominis vſum conditæ ſunt,atq; ipſe earũ caput conſtitutus ac princeps(de quo ſcriptum legimus, *Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius,oues & boues vniuerſas,inſuper & pecora campi,volucres cœli & piſces maris;*) an non æquiſsimum eſt,eaſdẽ lachrymis, luctusq; ſignis inſolitis,principis ſui caſum deplorare,ijſdemque oſtendere,quo in eum animo & affectu ſint; & præſertim cum extremo in diſcrimine verſatur? Et ſi in amara Paſsionis Dominicæ die, inſenſibiles creaturæ, ſenſum quendam habuiſſe viſæ ſunt,doloremq; haud mediocrem demonſtraſſe,cum Creatorem ſuum morientem viderent? Si ſol radios retraxerit, caligine ſe cooperuerit,ſi cœlum nubes texerint,ſi terra tremuerit,ſi petræ ſciſſæ ſint,& monumenta aperta, ſi nulla deniq; tunc creatura fuerit,quæ in ſupremo illo Cõditoris omniũ conflictu ac certamine luctũ lamentaq; non præ ſe tulerit, cur nõ & ipſum faciat in magno illo iudicij die,cũ hominem qui earũ rex eſt & dominus,in mortis articulo,

Simile.

Sap 16.

Pſalm. 8:

Digitized by Google

culo,& quidem æternę,viderit eſſe conſtitutũ?
Erunt ergo proculdubio *ſigna in ſole*.

Id autem ita fieri debere putauit Auguſtinus: cum enim homo è duobus cõpoſitus ſit,ſpiritu nimirum & carne; veriſimile eſt,Deum cum ad hominẽ iudicandum venerit, vtrumq; hoc etiam adhibiturum,quo nimirum aduerſus eum iuſtitiam exerceat , & creaturas ſenſibiles vnà cum inſenſibilibus aduerſus eũdẽarmaturum: *Erunt* itaque *in ſole ſigna*, eccè ſenſus expertes.

Adhæc; vt noſtrum huc etiam ſymbolum afferamus,eſt etiam longè æquiſsimũ,hæc prodigia contingere:queadmodum enim ciuitas quę dudum tyranni cuiuſdã iugo preſſa fuit,illo eiecto,arma aduerſus eum capit,inq; eius perniciẽ cum omnibus ciuibus cõſpirat:Ita etiam mundus,qui ingẽs quædã ciuitas eſt, cuius peccator vi & tyrannide dominatũ inuaſit,& quem toto vitę tẽpore poſsidet ,& in quo omnes ei ciues i. creaturæ,inuitæ licet,parent & obſequũtur:cũ in vltimo iudicio tyrannum hunc eijci viderit, arma ſumet,vires aduerſus eũ exeret, omnesq; creaturæ quæ huius Reip.ciues ſunt,in eius perniciem & interitum conſpirabũt,ac bellum eidem crudeliſsimum indicent. Vnde Sapiens: *Armabit creaturam ad vltionem inimicorum, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra inſenſatos*. Ideoque *erunt ſigna in ſole*. Sap. 5.

Nemo igitur miretur, ſi tot ſigna & prodigia & maximè in ſole,horrendum illum diem præceſſura ſint:nam quoniam tunc poſtremus dæmonis conflictus futurus eſt,veriſimile eſt, oẽs eũ creaturas in aciem producturũ & aduerſus hominem concitaturũ,ſi enim,antequam templũ Ieroſolymitanũ exſcinderetur & profanaretur,varia in eodẽ prodigia viſa & audita ſunt; vt Io-

vt Ioſephus & Hegeſippus tradunt; cur iudiciũ extremum plurima etiam ſigna, velut calamitatis & excidij generalis præambula, quo pulcherrimum mundi huius templum euertendum eſt, non præcedant?

Occurrit mihi & alia horum ſignorum ratio. Tantopere ſcilic. Deus peccatum hominum deteſtatur & odit, vt mutas etiã ob idipſum creaturas puniat; quod nimirum illæ peccato viam ſtruxerint, occaſionem dederint, peccatorique obſecutæ ſint. Quod è ſacris litteris abũde confirmari poteſt. Iuſsit olim in Deuteronomio Deus in vrbis cuiuſdã impiæ direptione, oĩa ferro & flãma deleri, ipſos etiam muros vrbis. In Exodo voluit etiã beſtias ſceleris abominandi administras expiari, *Qui cum iumento peccauerit, moriatur & iumentum*: in Ioſue vero ipſa ſaxa & lapides vltionem ſenſere. At quoniam omnes omnino creaturæ toties peccatoribus auxiliatæ sũt eorumq́ in ſceleribus adminiſtræ & ſociæ exſtiterunt; ideo par eſt, eaſdem etiam vindicem Dei manum perſentiſcere, diuinæque iuſtitiæ flagellum experiri, ac notas iracundię in ſe oſtendere; & in primis lucidum illud aſtrum ſolem, qui eiſdem velut famulus obſequentiſsimus ad nutum famulatus eſt, lucemque præbuit, cum vitijs operam darent. Æquum eſt igitur, & rationi quam maximè conſentaneum, ſigna & prodigia in creaturis apparere & præſertim in ſole. Exod. 22.

Dauid vates cum eminus hæc ſigna conſpiceret, obſtupeſcens exclamat, *Oſtendiſti populo tuo dura*, intellige ſigna, id eſt, prius quam ad iudicium venias, ſigna prodigioſa prẽmittes. Iob quoque cũ pluribus vitæ huius vanitatẽ, ac miſerias deſcripſiſſet, mox ſubiungit, *Et dignum ducis* Pſal 59. Iob. 14.

ſuper huiuſcemodi aperire oculos tuos, & adducere eum tecum in iudicium? Contra folium quod vento rapitur oſtendis potentiam tuam. Non enim videtur æquũ Domine, adeo fragilem te, te inquam, creaturã tam acriter inſequi, totq; præuijs ſignis eã perterrere, nec te aduerſus eum inſurgere. Satius ſcilicet foret, Angelo cuidam hocce negotium committere. Vlterius ne tende vir ſanctiſsime: eſt namque neceſſarium, vt hæc omnia eueniant, & docuit Sacra ſcriptura, ſigna in ſole futura.

Tunc igitur ô aſtrum lucidiſsimũ, horrendæ huius diei prę cęteris creaturis ſigna dabis? Prę dixiſſe id olim viſus eſt Moyſes, cũ de te deq; ſorore tua Phœbe locutus eſt, *Fiant luminaria in firmamento cœli, & diuidant diem ac noctem; & ſint in ſigna ac tempora.* Fuiſtis quidẽ ambo hactenus in ſignũ, tu diei & illa noctis, indicatis adhæc horas & menſes, pluuias & grandines præſignatis; at eritis etiam in fine mundi futurę calamitatis miſeriarũq; imminentiũ indicium & ſignum. Confirmat id ſcriptura dicens, *Erunt ſigna in ſole* Quid? anne in ſole?

Gen. 1.

Matth. 24. Luc. 21.

Quid! oculus ille totius vniuerſi, diei deliciũ cœli decus, totius vniuerſitatis columẽ, omniũ planetarũ princeps, omnium mobilium ſummũ, omnium horologiorum director, influẽtiarũ theſaurus, ſummi Dei imago, in ſignum adhuc futurus eſt, qui toties ante in ſignũ fuit. In libro enim Ioſue eundẽ legimus fixũ ſtetiſſe, mediumq; curſum interrupiſſe, vt populo Dei in ſignum victorię foret. In libris regum decem eum gradibus retrocedentem videmus, vt regi pijſsimo reſtitutæ ſanitatis indicium foret. In die paſsionis Dominicæ vidimus deliquiũ paſſum, atq; intra nubila ſeſe occultantem, vt hac ratione

Sol toties in ſignũ fuit. *Ioſ. 10.* 4. Reg. 20.

atione oſtenderet morienti ſe creatori compa
i. Porro iterum in ſignum futurus eſt, quando
niuerſa hæc rerum machina diſſoluetur, tunc
cilicet cilicium induet, atroque velamine ſeſe
ooperiet, vt hominis ſe caſu & calamitate affi-
i oſtendat, ac proinde apparebunt ſigna in ſo-
e.

Rationes cur ſigna horrenda iudicium præceſſura ſint.

O ſigna horrenda, ac verè terribilia! quęnam
orro videtur ratio tot tantorũq́; ſignorũ pro-
ducendorũ? Rationes ſunt variæ ac multiplices
Primò, vt hinc colligeretur mundi finẽ inſtare;
deinde vt impijs, qui poſt paucos dies condem-
nandi ſunt, metus ac formido incuteretur; ad-
hæc vt his viſis peccatores in extremis illis die-
bus ad pœnitentiã cõuerterentur, peccataq́; de
ſererent: poſtremo vt ex his mortales certiores
redderentur, diuitias omnes in breui deſeren-
das, amplas has & ſuperbas domos propediẽ de
relinquendas, turres excelſas & cœlo iniuriam
facturas, in cineres & fauillã redigendas, omnes
deniq́; voluptates ac delicias finem accepturas.
Cuius rei figuram in libro Exodi legimus.

Exod. 12.

Cũ Deus peruicaciã ac duritiẽ impij Pharao-
nis caſtigare diſpoſuiſſet, oĩa, prius Ægypti ido-
la confregit & ad terrã deiecit; adeò vt eadem
ipſa qua Ægypto Hebræi egreſsi ſunt nocte, om
nia ſimulacra in fruſta comminuta ſint. Ita quo
que vnum è precipuis futuræ egreſsionis mun-
di huius ſignũ erit, omnium rerũ, quas pecca-
tor, nouus ille Pharao, velut idola quædã ado-
rabat, vt ſunt caſtella, palatia, delicię & faculta-
tes, deſtructio & euerſio: cuius rei euidẽs in ſole
ſignum videbimus, & nõ minus etiam in luna:
de cuius ſignis iam loqui incipiamus, vt ita ad
alteram orationis partem deſcẽdamus, in qua
noua ſigna cernere licebit.

Apparebunt etiam ſigna in luna.

Neque enim ſolus ſol ſigna & prodigia editurus eſt, ſed etiã luna, quæ partibus ſuis hic quoqúe non deerit, nec fratri hac in re concedet. Tunc namq; cornua amittet; ſcriptum eſt nempe, *Obtenebratus eſt ſol in ortu ſuo, & luna non ſplendebit in lumine ſuo.* Ezechiel vero ait, *Operiam, cum extinctus fueris, cœlos, & nigreſcere faciam ſtellas eius: ſolem nube tegam, & luna non dabit lumen ſuum.* Ioel autem, *Sol & luna obtenebrati ſunt, & ſtellæ retraxerunt ſplendorem ſuum.* At Euangeliſta, *Sol obſcurabitur, & luna non dabit lumen ſuum, & ſtellæ cadent de cœlo.* Apoſtolus Petrus, *Sol conuertetur in tenebras & luna in ſanguinem, antequam veniat dies Domini magnus & manifeſtus,* & poſt omnes in Apocalypſi ſua Ioannes, *Sol factus eſt niger, ſicut ſaccus cilicinus, & luna tota facta eſt ſicut ſanguis, & ſtellæ ceciderunt de cœlo ſuper terram.* Deſuntne igitur nobis ſacræ ſcripturæ loca, è quibus aſtruamus, ſigna in ſole, luna, & ſtellis futura?

Iſai.13. *Ezech.32.* *Ioel.2.* *Math.24.* *Act.2.* *Apoc.6.*

Cur luna apparitura ſit rubicunda.

Sed cur ſanguineum potiſsimũ tunc luna colorem induet, cur rubeſcet anne indicare vult, inſtare procellas, turbines. & tempeſtatem; iuxta illud, *Pallida luna pluit, rubicunda flat, alba ſerenat?* forſitan, vt nobis mortem, ſtragem & totius mundi interitũ inſtare demonſtraret. Tãberlanes totius Orientis terror, vrbes cũ obſidione premeret, quæ ſe primo die victoris poteſtati tradere detrectarẽt, altero die ſanguinei coloris tentoria explicabat, vt hinc obſeſsi intelligerent, oĩa, ni ſe dederẽt, morti, ſtragi, & cædi eſſe deſtinata. Hoc ipsũ quoq; de rubicũdo lunæ colore dicere quid vetat? At erit fortaſſe pręſagiũ è quo de triſti totius vniuerſi ruina excidioq; ominari licebit? quod verius exiſtimo, quodq; figura quadam è veteri teſtamento deprompta confirmabo.

Ante-

Antequam Iſraelitę Ægypto egrederentur, Exod.12.
[o]mneſque Ægyptiorum primogeniti ab Ange[lo]
[]mactarentur, poſtes & ſuperliminaria agni
[i]mmolati ſanguine tingi voluit Deus. Ita quoq;
[an]tequam mūdi hæc machina eſſe deſinet, om[n]eſque à Deo creaturæ occidētur (quod circa finem mundi accidet) ſuperliminaria illa & tigna [m]agni huiuſce mundi palatij, ſol inquā & luna, [r]ubicundo & ſanguineo colore tingētur. Hinc [i]n Apocalypſi legimus, *Et luna tota facta eſt ſicut [sa]nguis.* Apoc. 6.

Et ſane quando oculos in ſplēdidas illos pla[n]etas conijcio, eoſdemq; attentius intueor, no[u]os in animo cōceptus efformo. Et quid? dicetis [a]ttendite, paucis aperiā. Sol ille, qui triſtitiæ il[l]a ſigna præſeferet, Chriſtum Redemptorē, Lu[n]a vero Deiparam Virginem Mariā, ſtellæ au[t]em vniuerſum ſanctorum cœtum denotare vi[d]entur. Quot, Deus bone, ſol ille, luna ac ſtellæ terribili illo die ſigna dabunt? In Chriſte impri mis, qui toties in ſacris litteris ſolis nomine nū cupatur, (vt in illo loco Malachiæ, *Orietur vobis timentibus nomen meum ſol iuſtitiæ*) ſigna horrenda, ſigna vltionis, iuſtitiæ, atque iracundiæ apparebunt. Tunc nimirum ſol ille obſcurabitur, tunc obtenebreſcet, tunc miſericordiæ radios monſtrare deſinet, tunc benignitatem peccatoribus denegabit, tunc nimis ah' ſera erit pœnitentia. Hoc eſt nempe quod Samuel olim dixit, *Porro triumphator in Iſrael non parcet, & pœnitudine nō flectetur,* q̄ teſtimonio deinde ſuo cōfirmat Salomon: *Zelus & furor viri,* i. Chriſti Ieſu, *nō parcet in die vindictæ, nec acquieſcet cuiuſquā precibus, nec accipiet pro redemptione dona plurima.* An non igitur ſigna hæc in ſole, luna, & ſtellis horrenda ſunt? Sed erunt & alia, & quidē lōge ma-

Signa in ipſomet Chriſto, qui ſol eſt.

Malach. 4.

1. Reg. 15.
Prouerb. 6.

iora, ac numquam prius viſa nimirũ paſsionis Dominicæ inſignia, glorioſum vexillum crucis ac trophæa montis Caluariæ: *Tũc parebit ſignum filii hominis*, ecquæ Deus bone ſigna!

Luc.21.

Erunt, vti dixi, ſigna præterea in luna, in glorioſa inquam Virgine Maria quæ toties in libris ſacris lunę nomine dicitur, (*Pulchra vt luna*) Eheu! reſplendẽs illa luna, lucidũ illud aſtrũ, mater gratiæ ac miſericordiæ, modo quidẽ in hæc inferiora, noſq; homines ſanctũ influxum ac lumen emittit, peccatoribus quoquo mõ auxiliatur, adeſt, ſuccurrit, pro iiſdẽ apud filiũ orat & ſupplicat, veniamq; obtinet: ſed in die illa horrenda, *erunt ſigna in luna*, & quidẽ horrenda; nõ n. dabit *lumen ſuum*: mera tunc nox erit, vndiq; horror & tenebræ, & caligo denſiſsima. O triſte ac lugubre nuntium, ô verba metuenda ac formidinem incutientia! Illa Virgo fons ille miſericordiæ, gratiarum Oceanus exuberantiſsimus, quæ vniuerſo mundo ſalutem attulit, quę commune omniũ peccantium refugium eſt, miſerorum ac deſperantium aſylum ac pharos, ad quam omnes omnino mortales in vitæ huius nauigatione reſpiciunt; tunc lumen ſuum amiſerit, immitis, dura, immiſericors erit, benignitatis viſcera exuerit, ſanguinem ſpirabit, vindictam in peccatores exercebit, flammiſque eos acribus addicet. Tunc igitur vere luna obſcurabitur, & ſigna in ſole & luna apparebunt.

Cant.6.

Matth.24.

Signa in Virgine Maria.

Luna, vt Aſtrologi docent, ipſaq; experientia demõſtrat, quo à ſole remotior, quo & clarior eſt: & quo ei redditur vicinior & plenior, quo & obſcurior, ac tum deliquium pati ſolet. Idem omnino de Virgine hac credendum eſt; nam quamdiu in hac vita agimus, à filio illa ſuo videtur abeſſe quam remotiſsime; peccatoribus tamen

Digitized by Google

tamen tunc maxime illucet, ſuis apud filiũ precibus pro iiſdem intercedendo, auxiliumque iis ſuum oſtendendo. Sed in horrendo illo die, filio ſuo, ſoli iuſtitiæ, quam proxima futura, ac beatitudine pleniſsima, deliquium patietur, lumen denegabit impiis, vt cum hoc mundo in interitum ruant; ſanguineum adhæc colorem induet; ac furore & iracundia in peccatores accenſa, eoſdem ad necem & mortem ſempiternam proſequetur.

Regina Eſther cum aduerſus Aman Purpuratum exacerbata, eundem ad necem quæſiiſſet; ſtatim quod petiuit obtinuit: mox enim vt poſtulata Aſſuero regi propoſuit, Aman in crucem actus eſt. Ad eundem etiam modum illuſtris illa totius vniuerſi regina, glorioſa mater & virgo vindictam in peccatorem, qui vetus ille mundi huius purpuratus eſt, poſtulans, quãprimum à filio exaudietur. Tunc quoque, quod notandum eſt, atque è quo iram eius colligere licet, omnia impiis beneficia & gratias, quas eius aliquando patrocinio & interceſsione obtinuere, exprobrabit; quò illis hæc omnia in maius iudicium cedant, maioriſque damnationis ſint occaſio: Forſitan & illa Ieremiæ verba ad filium ſuum, qui tunc velut Iudex præſidebit, commota & exacerbata habebit: *Recordare, quod ſteterim in conſpectu tuo, vt eloquerer pro iis bonum, & auerterem indignationem tuam ab eis: propterea reduc eos in manu gladii.* Exclamare igitur mihi licet, ô ſigna, ô prodigia, ô res penitus admirabiles

Eſth. 7.

Ierem. 18.

Erunt adhæc etiam prodigia in ſtellis; eheu quam luctuoſa hæc prodigia erunt, quantâque calamitatem portendent: Quando enim lictores capitales veſte ſanguinea, aut lugubri indu-

ti apparent,& tuba iam inſonat;ſignum eſt maleficum quendam iamiam ad ſupplicium rapiendum: Ad eundem etiam modũ, quando ſol, luna & ſtellæ,quæ ſunt veluti ſatellites & admi-

Pſalm. 148. niſtratores ſummi illius Prætoris Chriſti (*ignis, grando,nix,glacies,& ſpiritus procellarum, faciant verbum eius*:) accinctæ erunt iuſtitiæque habitũ aſſument; ſol nimirum tenebras, luna ruborem & colorem ſanguineum; ſtellæ vero deliquium; & quando tuba illa horribilis per ſepulchra regionum mirum ſonum ſparget: an non tum colligere licebit, peccatores iamiam condemnandos eſſe,& æternis ſupplicijs mancipandos?

Sed neceſſene erat,prodigia in ſtellis apparere?an non ſufficiebat,eadem in duobus illis luminaribus maioribus conſpici? an non ſatis erat, ſolem obtenebreſcere, lunam rubicunda veſte indui,vt & in ſtellis ſigna eſſe neceſſe fuerit?Quidni?Cur non eædem ſint in ſignum, & velut præcurſores ſecũdi aduẽtus Domini,cũ

Matth.2. fuerint & primi:ita namque Herodi Magi locuti ſunt,*Vidimus ſtellam eius in Oriente*: & alius Euangeliſta ita de ſecundo aduentu aſſeruit,*Erunt ſigna in ſole luna & ſtellis*: deinde & alibi, *&*

Matth.24. *ſtellæ cadent de cælo*,id eſt,cadere videbuntur,vt ab aliquibus eadem verba exponuntur; vel, vt ab alijs,obſcurabũtur. Alii vero per has ſtellas, nonniſi cometas quoſdam in aere creatos, & impreſsiones quaſdã meteorologicas deſignari putant,quæ ſtellæ quædam cælo,id eſt,aere, de

Pſal 8. cidentes eſſe videbuntur, eo loquendi modo, quo in ſcripturis aues quę per aera volitant,*volucres cæli*,dicuntur.

Aliter hæc intelligit Origenes,aſſeritque per ſtellas has viros doctiſsimos, & magna rerum cogni-

cognitione præditos intelligi: quaſi plurimi eorum, quamuis in religione ſint firmiſsimi, atque adinſtar ſtellarum reſplendeant, Antichriſti præſtigiis & verſutiis in fraudem inducti ac circumuenti, cœlo caſuri ſint, ideſt, ęterna beatitudine priuandi. Nec id omnino abs re: nam ad eundem modum Sanctos in Daniele Propheta ſideribus comparatos legimus, *Deiecit de fortitudine, & de ſtellis, & conculcauit eas*; in quib, verbis Hebræa phraſis, *Deiecit* pro *deiiciet*, obſeruanda eſt. Quod Gregorius clarius adhuc exponens ſcribit, *Quia nonnullos & luce iuſtitiæ reſplendentes, & virtute operis robuſtos Antichriſtus franget.* Quod & Ioannes in Apocalypſi ſub viſionis cuiuſdam myſticæ inuolucris aperte demonſtrat; dum dicit, draconem cauda ſua tertiam ſtellarum partẽ auulſiſſe: quod vnuſquiſq; ad libitũ interpretetur: equidem de Antichriſto hoc intelligi malim, qui circa mundi finẽ, ad inſtar truculenti cuiuſdam draconis, graſſando & ſæuiendo, tertiam pene Sanctorum partem, qui à Deo deſtinati erant, vt veluti lucida quędam ſidera in cæleſti firmamento aliquando collucerent, cauda ſecum in perniciem & damnationẽ trahet. Ah Deus bone, ſi ipſæ ſtellæ firmamenti, quæ fixę eſſe videbantur, tunc deciſuræ ſunt: timeant terreni illi, qui nullo alio firmamẽto niſi mundi inconſtantia, & vanitate nituntur, timeant inquam, ne in interitum ruant.

Dan. 8.

Lib 30. Moral. c. 14.

Sed nondum veri ſcopum attigimus: nam quoniam Chriſto ſolem, Mariæ lunam comparauimus, neceſſe quoque eſt, per ſtellas, de quibus hic agitur, Sanctos intelligere, idque ex mente ſacræ ſcripturæ, & præſertim Apoſtoli; *Alia claritas ſolis, alia claritas lunæ, alia ſtellarum*, id eſt, vt nõ eadem omnium ſtellarum claritas

Sãcti ſtellis cõparantur

eſt &

Dan.13. Apoc.12.

eſt & ſplendor; ita quoque non eadem Beatorũ in cœlis eſt gloria. Hoc nomine & ſanctos nominauit, *Qui ad iuſtitiam erudiunt multos, fulgebunt quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates.* In Apocalypſi etiam video mulierem in capite coronam duodecim ſtellarum geſtantem, ac per eandem deſignari arbitror Eccleſiam, quæ duodecim Apoſtolis non ſecus ac duodecim ſtellis lucidiſsimis, coronata ſit.

Eccl.43.

Et ſane, ipſi Sancti ſæpius in ſacris litteris ſtellis comparantur, & non immerito: nam quemadmodum ſtellæ cœli gloria ſunt, ac veluti gẽmæ & vniones, & cœleſtium orbium ſpecies, vt eas nuncupat Salomon: ita quoque Sancti, qui modo in cœlis gloria perfruuntur, decus ac gloria Eccleſiæ dici queunt. Ac ſicut ſtellæ per diẽ latent, in tenebris vero reſplendent, ac tota nocte collucent; Sic etiam Sancti, interea dum in nocte vitæ huius ambulant, inter mundi tenebras, inter impios ſcilicet ac ſceleratos, in medio Eccleſiæ; virtutibus, bonis operibus, aliiſque ædificationis exemplis reſplendent. Vt pluribus oſtendit Magnus Gregorius lib. 4. Moralium, c.14. Vel fortaſſe, quod per diem dũ lætior fortuna affulget, probi deliteſcere ſatagant, obſcuri eſſe eligentes meritaque non oſtẽtantes; in nocte vero aduerſitatis ac perſecutionis tenebris reſplẽdent, longeque maiores eſſe videantur, vt aſſerit Bernardus.

Serm.27. in Cantica.

Equidem aliam adhuc his comparationem ſubnectam: nam quemadmodum, iuxta philoſophos, ſtellæ in cælo fixæ ſunt, nec ſingulæ motu quodam particulari mouentur, at nonniſi mouente orbe cui infixæ ſunt; ſic & de Sanctis dicemus. Licet enim in hoc inferiori mundo viuant, eorum tamen conuerſatio in cœlis, atque eorum

Digitized by Google

eorum animæ Deo velut firmamento inhærēt: neue aliam voluntatem aut motum à quo dirigantur habent, quam qui illis cœlitus infixus ſit, qui eos iuxta diuinū beneplacitū quocunq; dirigit & impellit. Ita namque olim neſcio quis locutus eſt, *In ipſo viuimus, mouemur, ac ſumus*. O ſtellæ præſtantiſsimæ, ſtellæ quæ ſigna dabunt & prodigia operabuntur! Philip. 14. Act. 17.

Ac ſigna vero terribilia. Sic enim id prædixere Prophetæ, *Stellæ non expandent lumen ſuum*, ait Iſaias & Ioel, *Stellæ retraxerunt lumen ſuum*. Per ſtellas vtrinque intelligendi ſunt Sancti, tunc nobis ſuccurrere & auxiliari deſinent: eorum vero lumen, eſt auxilium & protectio, quibus nobis adſunt, ſunt preces quas quotidie ob hominum ſalutem coram Deo repræſentāt. Sed in terribili illa die ſigna in iiſdem apparebunt: tunc enim auxiliari, protegere, proque nobis intercedere ceſſabunt. Modo quidem inſtar ſtellarum fixarum in firmamento beatitudinis, nos illuminant, iuuant, ſuos nobis influxus communicant, at in lugubri illa die lumen retrahent, proque nobis interpellare deſinent. An non hæc terribilia quædā ſigna futura ſunt? tunc nimirum recitatæ litaniæ non proderūt, Sanctorumque inuocatio caſſa penitus erit & inutilis, atque omnes preces & auxilii imploratio in vanum fiet. Omnes adhæc ſancti cum Iudice Chriſto Ieſu cœlo, velut in aciem prodituri, egredientur, vt de inimicis vltionem ſumāt. Docuit hoc me vates regius, qui de Sanctis ita vaticinatur, *Exaltationes Dei in gutture eorum, & gladii ancipites in manibus eorum, ad faciendam vindictam in nationibus*. Per has exaltationes triumphantium iubilos intelligo, quibus victorias quas de inimicis retulere, coram iudice detonabunt: Iſa. 13. Ioel. 2. Pſalm. 149.

habunt;per gladios porro ancipites auctoritatẽ;quam à Chriſto accepere ad vniuerſum mũdũ cũ eo diiudicandum,ac vindictã de illo ſumendam. Irridebũt ipſos præterea peccatores, ac ſexcenta in eoſdem infamiæ improperiorũque plauſtra exonerabunt, hæc forſitan Deuteronomij verba vſurpantes, *Vbi ſunt dii eorum, in quibus habebant fiduciam? ſurgant & opitulentur vobis, & in neceßitate vos protegant.* Deinde, quod multo erit grauius, in interitu quoq; ac perniciè eorũ videbũt, audita q; damnationis ſententia in eoſdem prolata plaudent. Obſeruauit id Pſalmiſta cum ait, *Lætabitur iuſtus cùm viderit vindictam, manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris.* Denique aduerſus ipſos impios conſpiraſſe videbuntur, nam teſte Sapiẽte, *Stabunt iuſti in magna conſtantia aduerſus eos qui ſe anguſtiauerunt.* An nõ igitur hæc ingẽtia ſigna in ſole, luna & ſtellis? Aperite igitur oculos veſtros Chriſtiani, atque horum ſignorum tenorem vobiſcum diſpicite, videte ſigna in ſole, luna ac ſtellis, atq; horrendum hunc diem iugiter ob oculos habetote; potens eſt enim nos è peccatorum cœno extractos in virtutis ſemitam reuocare, quia Scriptum eſt, *Memorare nouißima tua, & in æternum non peccabis.* Neque enim fieri poteſt, vt Deum offendatis, qui prodigia hæc futuri iudicii & ſigna præuia interdum in memoriam reuocat. Minima namque eorundem conſideratio mihi credite, ad conſcientiam percellendam, etiam in peccando obſtinatiſsimam, & peccatis plurimis grauatos, conuertendos, & ad pœnitentiæ lachrymas eliciendas ſufficiat.

Deut. 32.

Pſal. 57.

Eccl. 7.

Tu porro omnium peccantium refugium, ac totius orbis iudex Deus, gratiam obſecro, nobis concede, vt ſæpius diei huius meminiſſe valeamus

Digitized by Google

leamus, vt nimirum viſis ſignis calamitates nō guſtemus, vt audito tonitru, à fulgurante manu tuti & immunes maneamus. Et præſta ô miſericordiæ Pater, vt quamuis ſol, luna, ac ſtellæ apertiſsima iuſtitiæ tuæ ſigna editura ſint; faciei tamen tuæ ſolis lumen nobis ſplendeat, neue miſericordiæ tuæ radii à nobis retrahantur, neu fax illa luciđiſsima in tenebras denſiſsimas conuertatur. Idipſum de luna, ſanctiſsima ſcilicet matre tua dictum eſto: ne videlicet illa defectum aliquem patiatur, ne lucidum illud aſtrum ſanguineo aſſumpto colore nobis comminetur, ne iraſcatur, inſurgat, ac vindictam de nobis ſumere præſumat, ſed interceſsionum eius iubar nobis iugiter adeſſe ac lucere dignetur: vtque ſtellæ id eſt Sancti, in noſtro ſemper hæmiſphærio fulgeant, rutilent ac ſplendeant, nec vllo vnquam tempore eorum influxibus, id eſt, precibus, ſuffragiis, atque interceſsionibus fruſtremur. Quo ſole, luna, ac ſtellis nobis, interea dum in hoc inferiori orbe commoramur, propitijs, ad æternam tandem gloriam ac beatitudinem peruenire valeamus, quam concedere nobis dignentur, Pater, & Filius ac ſanctus Spiritus. Amen.

FERIA TERTIA.

DE HORRIBILI IVDICII DIE.

Memorare nouiſsima tua, *atque imprimis horrendum iudicii diem*, & in æternum non peccabis. *Eccl. 7.*

FIGVRA.

MOyſes Propheta, calamitates & infortunia, quę Deus ingratiſsimo populo intermi- *Deut. 28.*
nabatur,

nabatur, prophetico Spiritu cum præuideret, famem ſ. bellum ac ferorũ animaliũ incurſum; ſermonem concludens, diem quo illa omnia euentura erant: diem perditionis, deſolationis ac deſtructionis appellat. Sẽſu quidem litterali hic de Iudæorum calamitate flagelliſque quæ in eos euibraturus erat Deus, locutus eſt; at allegorice & figuratiue diem iudicii delineauit, quæ vere dies perditionis, calamitatum, miſeriæ ac totius mundi deſolationis vaſtitatiſque futurus eſt: diem in qua non niſi ignes conſpicientur, non niſi tonitrua audientur, non niſi de morte erit ſermo, non niſi de bellis agetur, diem inquam, terribilis iudicij: cuius vt anguſtias, & lugubrem cataſtrophen explicare valeamus, & Paraclitũ Spiritũ, ac ſimul ad Deiperã Virginẽ cõfugiamus, vt ille gratia intellectum illuminare, hæc vero precibus apud Filium ſuũ nobis patrocinari velit; ſalutationem igitur Angelicam eidem offeramus.

Aue Maria.

Euangelicus ille Propheta Iſaias cum exoticam quandam viſionem vidiſſet, eamque deſcriberet: ita ſermonem exorſus eſt, *Viſio dura nuntiata eſt mihi, propterea repleti ſunt lumbi mei dolore & anguſtia parturientis, corrui, cum audirem; conturbatus ſum, cum viderem, emarcuit cor meum, tenebræ ſtupefecerunt me.* Quænam hæc potuit fuiſſe viſio, quæ ſanctum hunc Prophetã adeo conſternarit, terruerit, concuſſerit? Viderat ſcil. in ſpiritu vrbem Ieroſolymitanam euertendam, ciues eius ferro delendos, bona ac facultates eorum diripiendas, altaria profananda & conculcanda, Sacerdotes iugulandos, & lapidem in ea non manſurum. Porro vnica hæc cogitatio in tantum eum perterruit, vt omni

Iſai. 21.

pror-

prorſus motu; ſenſu voceque perdita mori ſibi viſus ſit.

At aliam longe terribiliorem vobis hodie viſionem denuntio Auditores, ac nuntia multo triſtiora affero: non vnam vrbem, non vnã prouinciam, vel vnum regnum deſolandum or bem euertendum, & in cineres ac fauillas redigendum. Viſionem inquam, cui ſimilis nulla vnquã viſa eſt, in quam ſi vel tantum oculos conijcio, vndique concutior ac tremo, comæ præ horrore arriguntur, expalleſco, animus ac vox deficit, & ſanguis inſtar glaciei congelaſcit. Viſionem denique, quam priuſquam exponã, exclamare cogor cum Propheta, *Ollam ſuccenſam ego video*: cerno eheu diem ardentem, & flammeſcentẽ, incendio æſtuantem, ſed incẽdio nouo prorſus & inaudito, incẽndio quod deuorabit, delebit omnia, quodque & imas montium radices exuret. Hinc de eo bene ſcripſit Moyſes, *Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit vſque ad inferni nouiſſima; deuorabitque terram cum germine ſuo, & montium fundamenta comburet.* Merito igitur exclamem, O diem horrendam, funeſtam ac lugubrem,, ô diẽ inter ceteros dies metuendam, ac terribilem! Atq; hoc eam nomine & Paulus nuncupat. *Terribilis quædam exſpectatio iudicii eſt, quæ conſumptura eſt aduerſarios*, bene ait, *terribilis*, nihil namq; tunc in mundo reperire erit, quod nõ horrorem ac metum incutiet, atq; ideo hoc eam ſchemate depinxit Greg. Niſſenus: *Illic namq; iraſcetur iudex, elementa iracundiã præ ſe ferent, cæli furorem ſpirabunt, atque omnes omnino creaturæ aduerſus hominem inſurgent.* Vere igitur dies terribilis, cui nulla vnquam ſimilis exſtitit, aut vllo vnquam tempore exſtabit.

Ierem.1. *Deut.32.* *Hebr.10.* *Orat.2. in 1. c.Gen.*

Ezechias Rex cum procaces minas, quibus Rabſaces præfectus militiæ regis Aſſyriorum, ſanctæ ciuitati Ieruſalem, totique adeo regno Iudaico inſultabat audiſſet, adeo conſternatus & perculſſus fuit; vt ſciſsis veſtibus ſaccoq; indutus, ad templũ ſe contulerit, palatiiq; præfecto & populi ſenioribus ad ſe vocatis, cilicio eos amictos ad Iſaiam Prophetam miſerit, cui hæc referrent, *Hæc dicit Ezechias, Dies tribulationis & increpationis, & blaſphemiæ dies iſte.* Si ſola militis proterui procacia magnanimum hunc principem adeo percelluerit, vt diem illum anguſtiarum, tribulationis & terroris nuncupauerit: quo nos pacto conſternari fas eſt, auditis comminationibus Ieſu Chriſti, totius vniuerſi Iudicis, auditoque nuntio vniuerſam rerum machinam euertendam & exſcindendam? An non hic induere ſaccum oporteat, cineres aſſumere, & ad pœnitentiam recurrere? & annon dies ille, dies tribulationis, calamitatis & miſeriæ appellandus eſt?

4. Reg. 19.

Mardochæus Iudæus cum litteras ab Aſſuero rege obtinuiſſet, quibus ei in Perſas Iudæis aduerſantes ſæuiendi licentia data erat, tradit ſcriptura, ob quingentos vno die Perſas in Suſis internecione deletos, & decẽ de familia Amã in crucẽ actos; diem illum diem vltionis appellatum eſſe; *Et conſtituta eſt per omnes prouincias vna vltionis dies.* Quod ſi propter paucorum hominum necem dies illa, dies vltionis appellata eſt; quo nos quæſo, nomine horrendam illam iudicii diem nuncupabimus, in qua omnia ſanguine madebunt, in qua maxima edetur ſtrages, in qua per omnes mundi angulos vindex gladius deſæuiet? Vere igitur dies hæc dies vltionis ac vindictæ dicenda eſt.

Eſth. 8.

Dauid

Digitized by Google

Dauid vates cum diei huius mentio incidiſſet, tãtum eius horrorem terroremque eſſe ait, vt terra motu concutienda ſit, ac totus orbis formidaturus. Audite verba eius, *Tu terribilis es, & quis reſiſtet tibi? ex tunc ira tua, de cælo auditum feciſti iudicium tuum, terra tremuit, & quieuit, cum exurgeret in iudicio Deus*: quaſi diceret. In die illa non homines duntaxat aut beſtiæ, ſed ipſa etiam ligna, rupes, petræ, & quidquid in terra eſt, quamuis inſenſibile, tremet & pauebit. *Pſal.57.*

Plura adhuc habet Sophonias. Scribit enim tantum illius horrorem futurum, vt ipſi etiam Cæſares, Sampſones, Hercules, & quicunque viribus fuere nobiles, inſtar folii trepidaturi ſint. *Vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis.* ipſi quinetiam Angeli percellendi; quod teſtatur Scriptura, *Et virtutes cæli commouebuntur*, & diſertius multo Pſalmographus, *Montes ſicut cera fluxerunt à facie Domini, à facie Domini iudicantis, omnis terra.* Per montes illos liquidos, Angelos, aut etiam homines vitæ ſanctitate conſpicuos intelligere poſſumus, qui omnes præ metu ac formidine trepidabunt. *Sophon.1. Matth.24. Pſal.96.*

Fidelium omnium pater Abraham, qui toties in ſacra ſcriptura amicus Dei vocitatur, cuique nullus vnquam virtute obediẽtiæ proprieque voluntatis reſignatione par exſtitit, cũ rigidum hocce iudicium animo volueret, non mediocriter turbatus fuit, ac ſubito horrore perculſus, *Cum ſol occumberet, ſopor irruit ſuper Abraham, & horror magnus atque tenebroſus inuaſit eum: apparuit clibanus ardens, & fumans, & lampas ardens.* Quæ verba ſanctiſsimus Auguſtinus exponens ait, *Clibanus ardens & fumans, ſignificat diem iudicii, in quo erit fletus & ſtridor dentium, in quo erit vlulatus & lamentatio, & tarda pæniten-* *Gen.15. Serm 54. de temp. & Pſal.103. conc.3.*

pœnitentia, quando mouebuntur ſundamenta montium, & ardebit terra vſque ad inferos.

Vnus ex amicis Iob cum amarum hunc & lugubrem diem in mentem reuocaret, frigido ſudore perfuſus, animique anguſtia preſſus dicebat, *In horrore viſionis nocturnæ quando ſolet ſopor occupare homines, pauor tenuit me & tremor, & omnia oſſa perterrita ſunt.* Magnus Pontifex Greg. in hunc Prophetam commentatus, verba hæc ſcitiſsime iudicio extremo adaptat. Bene autem mihi Iob viſus eſt diei huius memoriam *horrorem viſionis nocturnæ* appellaſſe, coincidit enim hæc appellatio cum verbis Prophetæ Sophoniæ: *Dies iræ, dies illa, dies tribulationis & anguſtiæ, dies calamitatis & miſeriæ, dies tenebrarum & caliginis.* Horrenda profectò epitheta, ac nomina metum ac formidinem pauidis incutientia, dies denique tremenda ac formidanda.

Iob.4. *Lib.5. Moral. c 23.* *Sophon.1.*

Hæc eſt enim dies, cuius ſi iugem memoriam haberemus, in æternum nullis Deum criminibus offenderemus. Noſtræ huic aſſertioni accedit Sapiens, *Memorare nouiſſima tua*, & imprimis horrendum iudicii diem, *& in æternum non peccabis.* Hunc vobis horrorem pluribus hodierna cõcione deſcribam, eumque vt ſemper ante oculos geratis, auctor & ſuaſor ero: & quoniã dies hæc, dies confuſionis ac perturbationis eſt, cõfuſe etiam, nulla ſeruata certa materia, ac ſine vllo ordine procedendum eſt: vos tantum benignas aures accommodate.

Eccl.7.

Nullus noſtrum eſt, Auditores, quin ſciat, idque ſuadente fide, præter particulare vniuſcuiuſque iudicium, quod ſinguli, anima corpore iam egreſſa, ſubeunt; & in quo animæ aut condemnantur, vel æterna beatitudine dignæ iudicantur

dicantur, eſſe & aliud vniuerſale atque generale, in quo omnes omnino homines, vnum in locum collecti pariter iudicabuntur. Sed quonam id die aut qua hora futurum ſit, penitus ignoramus: neque enim vlla id à nobis ratione ſciri poteſt. Eſt namque dies, cuius ortus non à ſolis directione, non à motu cœlorũ, non à cauſis naturalibus, non à neceſsitate indiſſolubili immutabilique, neque fato, quibus omnibus vniuerſa ſcientia naturalesque rationes innituntur, ſed pure ſimpliciter, immediateque à Dei ſummi omnium rerum directoris volũtate dependet: ille enim agens quoddam liberrimũ eſt, quod in operibus cogi aut violenter compelli non poſsit, de quo apud Pſalmiſtam ſcriptum legimus, *Deus vltionum Dominus, Deus vltionum libere egit.* *Pſalm 93.*

Miraculum illud naturæ Ariſtoteles, qui res etiam profundiſsimas ſubtiliſsimaſque ingenii ſolide explorauit, nunquam eatenus pertingere potuit, vt mundi initium inueſtigare, aut eius nouiſſe originem potuerit; adeo vt dicere coactus ſit, ab omni hunc æuo & ab æterno exſtitiſſe. Porro ſi ſummus ille Philoſophus mũdi initium & ortum ignorarit, multo magis finẽ illius & interitum: cum vtrumque ab eadem prorſus cauſa dependeat, & humani captum ingenii longe excedat. Quod igitur ſublimis Ariſtoteles nequit comprehendere, quis, quæſo, noſtrum id intelligere aut inueſtigare præſumat?

Nullus enim ſcripturæ locus eſt, è quo aliqua de eius certitudine haberi certitudo poſsit, ſed omnes eiuſdem libri docent, ſecretum id penitus eſſe & inſcrutabile: ait namque Malachias, *Ecce venit Dominus Deus exercituum, & quis* *Malach. 3.*

poterit cogitare diem aduentus eius? Zacharias vero, *Et erit dies vna, quæ nota eſt Domino, non dies neque nox.* Ac poſt vtrumque Euangeliſtæ, *De die illo vel hora nemo ſcit, neque angeli in cælo, neque filius, niſi Pater.*

Zach.4.

Marc.13.

Lucas Euangeliſta, qui etiam de Apoſtolorũ geſtis luculentiſsimum commentarium conſcripſit, refert primos illos Eccleſiæ Doctores, Apoſtolos cum huiuſce rei certi eſſe cuperent, idque à Domino, curioſitati ſatisfaciendi ergo, ſæpius poſtulaſſent, acriter ab ipſo reprehenſos ac taxatos fuiſſe, hiſque caſtigatos verbis, *Non eſt veſtrum noſſe tempora vel momenta quæ Pater poſuit in manu ſua.* Perinde ac ſi diceret, nolite curioſe hoc inquirere, nolite de rei huius incertæ certitudine anxij eſſe, quam nec Angeli, nec ipſe filius Dei norint.

Act.1.

Scio quidem, fuiſſe olim Rabinos quoſdã Hebræorum, qui de huius quaſi rei certitudine adepta gloriabantur, de quibus conſulere eſt Galatinum, & Picum Mirandulanum. Credebant enim, mundum, quod ſex diebus cum omnib. omnino creaturis à Deo conditus fuerit ac perfectus, ad ſex annorũ millia duraturũ: eo quod mille anni in ſcriptura aliquoties pro die vno capiantur (vt in illo Pſalmi loco. *Mille anni oculos tuos, tanquam dies heſterna quæ præteriit*, adeo vt qui ſex dierum ſpatio conditus eſſet, ſex quoque dierum, id eſt ſex mille annorum ſpatio euoluto eſſe deſineret, ac tum etiam iudicium fieret: Id autem tradunt ex Prophetia cuiuſdã Eliæ, quæ in Talmud, in tractatu de Sanedrin, capit. Halec, & in tractatu de idololatria, capitul. Libne, & in tractatu de Sabbatho relata eſt. Sed doctiſsimus Genebrardus, Aruernorũ decus, ac Sorbonæ noſtræ lumen, eos erroris redarguit,

Galat. lib. 4. c. 6. Picus Mirand. lib. 7. Nephtali c. 4.

Pſalm. 89.

arguit, & validiſsimis iuxta ac doctiſsimis ra- tonibus euincit, non fuiſſe illam prophetiam Eliæ Theſbitæ, quem nos vt prophetam tenemus ac ſuſpicimus, ſed alterius cuiuſdam recẽtioris Cabaliſtæ nugiuenduli, qui ſuis ſimul & nobis hac ratione conatus eſt imponere: tandẽque ex ſententia omnium ſanctorum Patrum, & conformiter opinioni meæ concludit, diem hunc nemini omnino mortalium cognitũ eſſe. Initio Chronic.

Quod cum ita ſit, dico, diẽ hũc adeo funeſtũ ac terribilem fore, vt, ſi eum homines comprehendere valerent, nullus omnino inter eos reperiretur, etiam audaciſsimus, animique inuictiſsimi, qui non timeret, ac concuteretur: Ioannes Apoſtolus, qui diuina duntaxat reuelatione, eum perſpectum habebat, cum vidiſſet ſcilicet iudicem flammantibus & igniuomis oculis ſcintillantem, & cuius ab ore anceps gladius prodibat, adeo perterritus fuit, vt exanimis in terram corruerit. Quid hoc audio Deus bone. Ecce dilectus Deo diſcipulus, Chriſtique corculum, variis cœlitus prærogatiuis dotatus, quique ſupra pectus Domini in cœna recubuit, cum diem hunc non niſi in ænigmate cõtemplatur, tremit, palleſcit ac tantum non emoritur. Apoc. 1.

Ipſemet redemptor noſter Chriſtus, cum Apoſtolis de hoc die loquens, inſolita eam quadam loquendi ratione depingit: *Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi.* Eritne igitur hæc maior Domine, quam ipſa tribulatio diluuij, quam vniuerſa terræ ſuperficies aquis cooperta cum vniuerſis orbis incolis atque animantibus, ſenſit? anne maior, quam afflictio Sodomitarum ac Gomorrhæorum, quando quinq; ciuitates cæleſti incendio deflagrarunt? Matth. 24. Gen. 7. Geneſ. 19.

anne horribilior quam Aegyptia, in qua fluuij in ſanguinem conuerſi ſunt, in ſerpentes virgæ, vrbes in ranarum paluſtria cõmigrarunt, atque omnes totius regni primogeniti ab Angelo exterminatore occiſi interiere? eritne crudelior clade maris rubri, in qua Pharao cũ vniuerſo exercitu in momẽto ſub vndis ſepultus pœnas dedit? Sine dubio. Nam talis tunc tribulatio erit, qualis non fuit ab initio mundi, & qualem ſe quiſquam vidiſſe vel audiuiſſe non meminit.

Exod. 8.

Exod. 14.

Dies extremi iudicii nocti comparata.

Ioan. 9.

Matth. 20

Erit igitur tunc, non dico dies, ſed obſcuriſſima quædam nox tenebris obſita denſiſsimis, qua nihil amplius promereri dabitur, nox inquam, de qua loquutus videtur Euangeliſta, *Veniet nox in qua nemo poteſt operari*: nox denique, quam ſub parabolæ inuolucris Dominus ſpectandam dedit, in qua de operariis in vineam miſsis eſt ſermo: idque diuerſis diei horis, ſed qui omnes cũ nox ingrueret, & tenebræ eſſent, mercedem ex pacto accepere. Denotat hæc parabola, quamdiu vitæ huius dies durat, nos à magno illo Patrefamilias Deo, diuerſis temporibus, & omnibus ætatis horis, in Eccleſiæ vineam mitti, vt dignos in ea pœnitentiæ fructus faciamus: at quamprimũ vt mortis iudiciique extremi nox ingruit, laborandi finem fore, amplius promereri non licere, pœnitentiam acceptam non eſſe, & ſtrenuos tunc operarios mercedem ex condicto recepturos: *vt recipiat vnuſquiſque prout geſſit in corpore ſuo, ſiue bonum ſiue malum.*

2. Cor. 5.

Pſal. 103.

Inſinuauit id etiam aliquomodo Pſalmographus, cum diceret, *Exibit homo ad opus ſuum, & ad operationem ſuam vſque ad veſperam*: ideoque quãdiu dies eſt, operandum eſt, nec à bonis operibus

bus ceſſandum, at meritorum meſsis colligenda: nam cum ſuprema iudicij nox aduenerit, amplius laborare aut promereri non licebit.

Apoſtoli cum tota nocte piſcati nihil prendiſſent, Domino ſuperuenienti dixere, *Tota nocte laborantes nihil cepimus.* Scio quidem hæc de obſcura nocte & tenebroſo peccati ſtatu intelligi, in quo dum quis detinetur, nihil meritorũ aut virtutum comprehendere poteſt. Sed quid ni & de obſcura iudicij nocte id intelligi queat, in qua fruſtra ingemiſcemus, omnis ſpes inanis erit, pœnitentia irrita, in qua bona deſideria nihil lucri afferent, nihilq́; amplius promereri poterimus, in qua nullus indulgentiæ, miſericordiæ, aut gratiæ locus? Hoc vobiſcum cogitate peccatores, nam quamuis tunc tota nocte laboretis, ploretis, ingemiſcatis, lamentemini, nihil capietis. Operamini igitur dum tempus habetis, dum ſol in axe eſt, dum dies durat, & cogitate noctem ad operandum penitus inutilem eſſe. Luc 5.

Hæc enim videtur nox, de qua Salomon locutus eſt, *Solis autem illis ſuperpoſita erat grauis nox, imago tenebrarum quæ ſuperuentura erat illis, in qua ſpiritus ſibilans, aut inter ſpiſſos arborum ramos auium ſonus, aut vis aquæ decurrentis nimium, aut ſonus validus præcipitatarum petrarum, aut mugientium valida beſtiarum vox, aut reſonans de altiſſimis montibus echo, deficientes faciebant illos præ timore.* An non nox hæc imago noctis eſt illius horrẽdæ, de qua hic loquimur, noctis inquam, in qua petræ inter ſe collidentur, montes ad inuicem concutientur, animalia vlulabunt, homines lugubriter ingemiſcent, voces horribiles audientur, ac triſtia ſpectacula videbuntur, quæ cunctis terrorem incutiant? *areſcentibus hominibus præ timore* Sap 17. Luc. 21.

more & exſpectatione, quæ ſuperuenient vniuerſo orbi.

Matth. 25. Anne recordamini noctis illius, quam nobis in parabola Seruator deſcripſit, in qua ſponſo ad nuptias veniente, clamor factus: cum quo virgines prudẽtes, ſumpto ſecum oleo, ad nuptias ingreſſæ ſunt, fatuæ verò, oleo deſtitutæ, excluſæ. In nocte hac veram noctis extremi iudicij imaginem contemplor, in qua nonniſi clamores, vlulatus, voces lugubres ac lamentabiles audientur. Erit quippe nox illa; in qua animarum noſtrarum ſponſus, Ieſus eaſdem ad æternæ beatitudinis nuptias introducturus veniet: & tunc, quæ prudentes exſtitere, quarum ſcilicet lampades oleo inſtructæ ſunt, id eſt, quę animam multis virtutum ornamentis condecoratam habuerint, magno cum honore ad optatas illas agni nuptias admittentur; at ſtolidæ, id eſt peccatores, quarum lampades exſtinctæ erunt, igne ſcilicet charitatis non collucentes, nec oleo bonorum operum ſecum ſumpto, fores occluſas inuenient, neue ad beatitudinis nuptias intrabunt. Neque enim tunc olei coëmendi, meritorum coaceruandorum, pœnitẽtiæque agendæ tempus erit: vitæ dies ad operandum conceditur, nox verò ad operandum inepta.

Exod. 16. Quamdiu Hebræi in deſerto & inculta ſolitudine ſubſiſtebant, ſingulis diebus, præterquã Sabbato, manna cælitus decidebat. Docemur his, diuinæ miſericordiæ manna, quamdiu in mundi deſerto degimus, magna copia, idq́; ſingulis vitæ diebus operi deſtinatis, decidere; at in extremi iudicij die, qui inſtar Sabbati futurus eſt, ac veluti omnium rerum quies, ne micã quidem miſericordię ad nos deſcenſuram, nec

vllam

Digitized by Google

vllam tunc gratiam, aut indulgentiam exſpectandam eſſe. Egregia quidem hæc figura; ecce & aliam.

Sex annis continuis agros excoli olim voluit Deus, ſeptimo verò anno omnes nouales eſſe & ab aratione quietem habere, *ſex annis ſeres agrum tuum, ſeptimo ſabbathum terræ erit*. Denotabat hoc conſcientiæ noſtræ agrum, ſex annis, id eſt, ſex vitæ huius ætatibus, diligenter excolendum, ac bonorum operum ſemente conſerendum: ſementis autem hęc, virtutes ſunt, merita, ac pœnitentię fructus. His enim annis euolutis ſeptimus aduenie t, nempe Sabbathum illud æternum, in quo nihil amplius laborare, promereri, pati, ſubire poterimus, & in quo omnia ſancta piaque exercitia finem accipient, *Amodo iam dicit Spiritus, vt requieſcant à laboribus ſuis*. Ideoque magno nos affectu Paulus monet, & etiam atque etiam adhortatur, vt dum tempus acceptabile habemus, dum dies ſalutis adhuc in orizonte eſt, bonū operemur. Sed noctem hanc relinquētes, diem diſcutiamus, ac tragicum illum diem, de quo nouos & nunquam auditos conceptus producamus. *Exod. 23.* *Apoc. 14.* *2. Cor. 6.*

Prophetarum ille Rex ac regum Propheta Dauid, cum diei huius mentionem faceret, de eo non ſecus ac de diluuio quodam locutus eſt, *Pro hac orabit ad te omnis ſanctus in tempore opportuno, veruntamen in diluuio aquarum multarum ad te non approximabunt*. Perinde ac ſi diceret, Nunc quidem ô æterne Deus, omnes ſancti, noſtri patrocinium ſuſcipiunt, tibique pro nobis ſupplicant, ſed vbi horrenda & procelloſa illa dies aduenerit, cum nimirum omnes furoris tui aquæ exundabunt, nemo pro nobis intercedere præſumet. Reuocat hoc *Pſal. 31.*

& aliud

& aliud mihi in mentem quod refert Plutarchus.

In tractatu de iis, qui remp. gerunt.

Cleon vir in rebus gerendis induſtrius, cum ad reipub. gubernacula ſuſcipienda euocatus eſſet, omnibus notis & conſanguineis vnum in locum vocatis ait; omnem ſeſe nunc amicitiæ, familiaritatis ac ſanguinis memoriam iuraque deponere, ne fortaſſe cæco quodam erga eos affectu abductus à iuſtitiæ tramite & ęquo dijudicando deflecteret. Idem hic de Ieſu Chriſto dicere velle videtur Pſaltes, qui à Patre ſuo ad vniuerſum hunc mundum iudicandum vocatus, omnes amicos, dilectos ac ſanctos vnum in

Pſal. 49. locum colliget, (*Congregate illi ſanctos eius, qui ordinant teſtamentum eius*) priorique amicitiæ ac priſtino amori valedicere quodammodo videbitur, ne quam poſthac ab eo gratiam, aut indulgentiam expectent. Hoc nempe eſt, *In*

Pſal 31. *diluuio aquarum multarum ad te non approximabunt.*

Diluuio inquam penitus nouo, atque horribiliori illo, quod tempore Noë orbem ſubmerſit, non enim aderit tunc arca, quæ hominum reliquias vndis eripiat: ſed erit diluuium ignis

Dan. 7. & flammarum exundantia, quo nomine id Daniel Propheta nuncupauit; *Fluuius igneus rapidus*

Pſal 69. *que egrediebatur de ore eius*, atque idem quidē qui ſupra Dauid. *Ignis ante ipſum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius.* Ecquod Deus immortalis, illud erit diluuium, ecquæ conflagratio! longe profecto terribilior quam incendium Sodomiticum. Terribile quidem fuit, quinque ciuitates igne cœleſti deflagrare, vnoq; pariter incendio in fauillas redigi; ſed erit, mihi credite, horribilius, eodem tempore videre Aſiam cum Africa fumantem, Europam cum America defla-

deflagrantem, & per quatuor mundi angulos & cardines Vulcanum laxatis habenis debachantem.

Loth vxor cùm Gomorrhæum incendium curioſius reſpectando vidiſſet, adeo repente exhorruit, vt in ſtatuam ſalis conuerſa, inſenſibilis, immobilis ac ſine vita permanſerit. Et ſane, nullum omnino hominem eſſe exiſtimo, qui ea quæ in extremo iudicio euentura ſunt, fulmina inquam, atque orbis totius incendium reſpiciens attentiusq; contēplatus, non percellatur, vitæ rationē ac mores mutet, atq; inſtar ſtatuæ in rerū mundanarum affectu, guſtu, ſenſuq; immobilis & omnis ſenſus expers non reddatur. Gen.19.

Ioannes Babylonis exſcidium deſolationemque in Apocalypſi prænuntians, tam horrēdam eam ac tragicam futurā eſſe ait, vt omnes tranſeuntes tanta rerum attoniti vertigine, ac caſu perculſi, cineribus caput conſpergendo, aeraq; amentis gemitibusq; implēdo, dicturi ſint, *Væ, væ, ciuitas illa magna, in qua diuites facti ſunt omnes, vna hora deſolata eſt.* Quid igitur dicturi ſunt homines, cùm non vnius horæ, ſed longè breuiori ſpatio, vaſtam illam mundi vrbem in cineres & fauillam redactam conſpicient? quos tunc gemitus, quas lachrymas; quos vlulatus edent? quanta tunc omnium erit anxietas, quanta anguſtia? Apoc.18.

Ipſe quin etiam Redemptor noſter Ieroſolymitanæ ciuitati appropinquans, eiuſque deſolationem excidiumque præſagiens, lachrymas effundere vbertim cœpit, itaque eiuſdem ſortem ſerulis vocibus deplorare: *Quia venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & coanguſtabunt te vndique, & ad terram proſternent te, & filios tuos* Luc 19.

tuos qui in te ſunt, & non relinquent lapidem ſuper lapidem. Saluator, ecce, noſter vnius vrbis excidio ruinaque in tantum permouetur, vt lacrymas fundat, gemat & ploret; tu autem effrenis peccator, in omnia ſcelera effuſe, non moueberis aut flecteris, cum generalem & communem vniuerſæ mundi machinæ vaſtitatem ac ruinam conſpicaberis. Veniet enim, eheu! tempus, quo vniuerſus orbis vallo arctiſsimo circumcingetur, omnia peſſum ibunt:, omnes iugulabuntur, ignis per omnia inualeſcet, mors vbique graſſabitur, omnia deniq; ad terrã proſternenda ſunt, nec lapis ſuper lapidem manſurus. O excidium ſanguineis lachrymis deplorãdum! ô ignem, ô diluuium!

Vere igitur tunc diluuium aquarum multarum, plurimarum inquam miſeriarum, exiſtet (hac enim nomenclatura ſæpius miſeriæ, & calamitates in ſacris libris appellantur,) quando nimirum ſummus ille Deus, ſummus Iudex, ac vindex, furoris ſui atque indignationis cataractas hactenus occluſas relaxabit, vt vniuerſum terrarum orbem diluuio inuoluat. Nam quemadmodum torrens rapidiſsimus, diu obicem & repagula paſſus, adeo tandem excreſcit & augetur, vt clauſtra effringens, repagulaque ſupergreſſus, omnia circumquaque cooperiat, & ſata læta boumque labores vnico momento atque impetu deſtruat: ita quoque rapidus ille ac violentus diuinæ iuſtitiæ torrens, iam enim à quinque annorum millibus, aut amplius in ſuperno ille habitaculo retentus eſt, idq; per obicem & remoram quam diuina miſericordia obijcit, per repagula quæ Dominica crux, ac ſanctorum omnium interceſsio opponunt; ſed in tantum nouis quotidie

aquis

is accedentibus inflatur, vt in ſupremo tan-
ı iudicio magna vehementia & impetu e-
ıpens, vniuerſo mundo cladem & interi-
ı ſit allaturus. Hunc mihi conceptum Iſa-
Propheta ſuggeſsit dicens, *Ecce validus & for-* *Iſai.28.*
ominus, ſicut impetus aquarum multarum inun-
ium; atque apertius adhuc Dauid, *In diluuio*
irum multarum. Hoc igitur mente vol- *Pſalm.31.*
nima mea, ac vide, ne hoc te diluuium in-
uat.

:eterum torrens ille adeo violentus & im-
ıoſus exiſtet, tantisque inſurgens tempeſta-
ıs, vt Iob omnes mundi huius miſerias, ca-
itatesque enumerans, eaſdem vt leuiſsi-
; ac velut nullius momenti, earum reſpectu
eret, non ſecus ac ſi quis aquæ guttam cum
:o Oceano compararet. Earum itaque *Iob.26.*
gnitudinem admiratus, ait, *Cum vix par-*
ſtillam ſermonis eius audierimus; quis poterit to-
uum magnitudinis illius intueri? Vocat ecce af-
iones mundi huius, inter quas numeran-
peſtis, fames, bella, aliæq; calamitates, quæ
› exacerbato cuiuis eueniunt, non niſi gut-
:. Quid? Omnia ne hæc ô Iob, nonniſi ſtilla
: cum ijs quæ tempore iudicij euentura ſunt
ıparata? quantus igitur miſeriarum ille O-
ıus erit, quantumque diluuium.

.eferam & alia longè mirabiliora, in illa et-
die ingens illa procella & tempeſtas ingru-
le qua toties Pſalmographus locutus eſt, *In* *Pſalm.49.*
itu eius tempeſtas valida. Quando enim Iudex
ad iudicium venturus eſt, tempeſtas, & fra-
es eius erunt velut anteambulones, toni-
ı veluti tubam inflabunt, & fulgura coruſ-
onesq; lateri eius nō ſecus ac laterones aſta- *Pſalm.82.*
ıt. Et alibi, *Sicut ignis qui comburit ſiluã, & ſicut*

flamma

ſlamma comburens montes, ita perſequeris illos in tem peſtate tua, & in ira tua turbabis eos. Symbolum quoque ſuum huc conferat Iob. *Apprehendet eum quaſi aqua inopia, nocte opprimet eum tempeſtas.* (Iob.27.)

Hem quænam tempeſtas, quænam procella! erit profecto illa toti orbi communis; & quocumq; terrarum diffuſa, perq; omnia elementa deſæuiet, tempeſtas ſcilic. in mari, tempeſtas in terra, tempeſtas in aere, deniq; per omnia mundi climata diſperſa: Quod diductius nonnihil in ſingulis declarabo. Erit igitur tempeſtas in mari: tunc namque venti carceribus ſuis erumpentes, perque Neptuni imperium laxatis habenis debachantes mille naufragia cauſabuntur, fluctus concitabunt, aquas in altum tollent, Oceanum incendent, vndarum gurgites cœlo tenus eleuabunt, eoſdemque eleuatos ad ima barathri deprimient; piſcibus horrorem incutient, adeo vt vndis relictis, ac liquido habitaculo, præ metu amarceſcentes, anhelanteſque in littore exſpiraturi ſint. Ipſe quoque maris ſonitus & mugitus fluctuum, repercuſſioque reciproca adeo horribilis erit, vt homines ea audita propemodum ſint emorituri, *Areſcentibus hominibus præ confuſione ſonitus maris & fluctuum*, (Luc.21.) & in Pſalmis, *ſonuerunt & turbatæ ſunt aquæ*: (Pſal.45.) item alibi, *Viderunt te aquæ Deus, viderunt te aquæ, & timuerunt, & turbatæ ſunt abyſſi*, &c. (Pſal.76.) item alio in loco, *Non me demergat*, Deus meus, *tempeſtas aquæ.* (Pſalm.68.)

Tempeſtas per terram.

Non minor quoque tempeſtas erit in terra. Tot namque in ea motus, concuſſiones, agitationeſque erunt, vt montes ad terram proſternẽdi ſint, arces & exſtructiones in ſublime euolaturæ, totus denique orbis ſedibus mouendus

mutua-

Digitized by Google

:uaque colliſione euertendus: dicit enim E- *Marc. 13.*
gelium, *Erunt motus magni per loca.* Quę tunc
cuſsiones per omnia mundi loca exiſtent?
nia nempe à ſedibus imis & ab ipſis funda-
ıtis mouenda ſunt, teſtatur id Pſalmiſta,
iebuntur omnia fundamenta terræ, & alio in lo-
Moueatur mare, & plenitudo eius orbis terrarum, *Pſalm 81.*
niuerſi qui habitant in eo, cuius rei rationem *Pſal. 79.*
nectit, *Quoniam venit iudicare terram: iudicabit*
m terrarum in iuſtitia & populos in æquitate.
rò motus hi adeò vehementes erunt, vt ter-
ēdibus mouenda ſit locoque ceſſura: de quo
Iſaiæ teſtimonium habemus: *Super hoc cœ-* *Iſai. 13.*
turbabo, & mouebitur terra de loco ſuo, propter
gnationem Domini *exercituum, & propter diem*
uroris eius: item Ieremiæ, *Vidi montes & ecce* *Ierem. 4.*
iebantur, & omnes colles conturbati ſunt, intuitus
& non erat homo, & omne volatile cœli receſsit:
xi, & ecce Carmelus deſertus, & omnes eius vrbes
ructæ ſunt à facie Domini, *& à facie iræ furoris e-*
Atque omnium grauiſsimum Ioannis in re- *Apoc. 16.*
ationibus, *Et terræ motus factus eſt magnus, qua-*
unquam fuit, ex quo homines fuerunt ſuper ter-
.

Tempeſtas quoque non minor in aere. Omi- *Tempeſtas in aere.*
enim tunc in tribus illis regionibus ſublu-
ibus in motu & tumultu erunt, prodibunt
ıc ex illis fulgura, coruſcationes, tonitrua,
gores, grandinumque copia: *Illuxerunt fulgu-* *Pſal. 96.*
ius orbi terræ, vidit & commota eſt ter[illegible]: item,
ſit ſagittas ſuas & diſsipauit eos: fulgura multipli- *Pſalm 17.*
it & conturbauit eos, & in Apocalypſi. *Et facta*
t fulgura, & voces, & terræ motus, & grando ma- *Apoc. 11.*
: & mox eodem in libro, *Et facta ſunt fulgura,*
voces, & tonitrua, & terræ motus factus eſt magnus *Apoc. 16.*
grando magna ſicut talentum deſcendit de cœlo in

homines. Quid igitur in die illa tremenda facturus eſt homo; in die illa procelloſa, quo te conferes? mare conſcendes vt enauiges? ſed ipſum tempeſtatibus horrendis infeſtum erit; deerunt etiam naues quæ exuſtæ erunt, ipſi quin etiam piſces incendium deuitantes pelagus deſerent, & abditos receſſus quærent: per agros diſcurres vagabundus & pauidus? non poteris; fulgura enim & tonitrua capiti tuo ſuperimminebunt. At nondum hic finis.

Ignis quoque elementaris tempeſtatem experietur, ille namque extra ſphæram & orbem recedens omnia hæc inferiora conſumet: *Ignis ante ipſum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius.* Quos hic inimicos intelligit? ipſos nimirum peccatores: ſcriptum eſt enim, *Odiſti omnes qui operantur iniquitatem.* ipſas etiam beſtias, plantas, terras, & ceteras creaturas aquas omnes ignis deuorabit, eo quod peccatori in peccatis quodammodo lenocinatæ ſunt, atque inſtrumenta peccatorum & ſcelerum fuere: *Pluet ſuper peccatores laqueos, ignis & ſulphur & ſpiritus procellarum pars calicis eorum, quoniam iuſtus* Dominus, *& iuſtitias dilexit.* Hæ namque creaturæ, eius iuſtitiæ executrices erunt, *Ignis grando, nix, glacies, ſpiritus procellarum, quæ faciunt verbum eius.* O dies, ô tempeſtas! ô procella, qualis ab initio mundi viſa non fuit! nam Ægypti plagæ cum his comparatæ ludicrum quid ac propemodum nihil eſſe videntur. Ægypti ſiquidem flumina nonniſi in ſanguinem mutata ſunt, at pelagus & Oceanus tunc ignis naturam induet: in Ægypto nonniſi tenebræ ſpiſſæ fuere; at hic ſol vultum teget caligine amictus, luna quoque deliquium patietur, ſtellæ adhæc lumen non dabunt: illic ſoli primogeniti ab Angelo percutiente

Pſal. 96.
Pſal. 5.
Pſalm. 12.
Pſalm. 148.

tiente occiſi ſunt; hic vero omnes homines vna cũ beſtiis interibunt. Non ſatis tibi erit ô tempeſtas quatuor elementa concutere? vlteriuſne etiam pregrediere?

Sine dubio, Auditores: nam ad ipſos vſque cœlos eadem pertinget, omneſque globos cœleſtes concutiet, atque huc trahere poſſumus verba illa Dauidis, *& in ira tua turbabis eos*; & maxime Iſaiæ, apertius illud innuẽtis, *ſuper hoc cœlum turbabo*. Porro tam horrendè tempeſtas hæc in cœleſtibus orbibus graſſabitur, vt omnes cęleſtes influxus ceſſaturi ſint, cœlorum motus finem accepturus, ſtellę cœlo caſuræ, ipſi quoque ſpiritus eoſdem orbes dirigere atque impellere ſoliti, pauore & formidine percellendi, ſol obſcurandus, luna ſanguineum colorem aſſumptura, planetæ deniq; lumen negaturi. An non igitur horrenda hæc tempeſtas erit, cum nimirum virtutes cœlorum mouebuntur? Adeo vt verè dies tempeſtatum appellari poſsit; cũ per vniuerſa & per omnes mundi angulos eædem graſſaturæ ſint. Pſal. 82. Iſa. 13.

Toties de his olim locuti ſunt Prophetæ, & imprimis Ezechiel, *Erumpere faciam ſpiritus tempeſtatum in indignatione mea, & imber inundans in furore meo erit: & lapides grandes in ira in conſumptionem*. Dicit plurali numero *tempeſtatum*, quia nulla tunc tempeſtas erit, quæ non graſſabitur, & nullus locus in quo non graſſetur; in cœlo nimirum; in aere, mari & terra, perque quatuor mundi cardines. Poſt hunc prodeat Daniel magni quoque nominis Propheta, *Quaſi tempeſtas veniet*, & Nahum, *Dominus in tempeſtate, & in turbine via eius*. Omnes ecce diem hunc tempeſtatem vocant. Exclamare itaq; vere poſſum, O diem ſanguinolentum, funeſtum, terribilem! di- Ezech. 13. Dan. 11. Nahum 1.

em quem ſoculentioribus adhuc epithetis ſcriptura inſigniuit!

Sophon. 1. Sophonias enim Propheta de eodem agens, vocat illum diem iræ, calamitatis & miſeriæ: iræ inquam; ſanctiſsima namque Trinitas tunc ſæuiet & excandeſcet, cum furore ſcilicet deſcendens, ad vniuerſum mundum dijudicandum: Angeli quoque exacerbati erunt, hominibus enim adeſſe & opitulari deſinent: cœli etiam iracundiam præ ſe ferent; curſum namque ſuum abrumpent, ac volui deſinent: elementa quin etiam furorem videbuntur induiſſe; ignis enim continuo ardebit, aer tonitrua edet, Oceanus inſurget & ſpumabit, terra tremet, irataque nullum amplius fructum gremio ſuo effundet: dæmones ad hæc furent; quia omnes tunc infernalibus abyſsis prodibunt, vt in nos deſęuiant: totus demũq; mundus indignari videbitur; quidquid enim hic reperietur, peccatoribus bellum mouebit, iuſtitiam & vindictam de tot tantiſq; peccatis depoſcens. Verè igitur dies iræ, Dies Calamitatis. Nullæ namq; tunc ſupererunt vrbes, arces nullæ, aues garrire deſinent, animalia ſolitudinem deſerent, totus denique orbis nonniſi incultum quoddam & ſterile deſertum videbitur. Erit adhęc dies miſerię. Vbique namq; animalia vlulabunt, homines eiulabunt: hic paries ad terram concidet, illic integra tum fundamentis palatia terræ motu conuellentur: flamma ſumma montium cacumina tranſcendet, grando per agros ſæuiens ſata proſternet, cadauera quoq; varia per terram ſparſa videbuntur. Dies igitur miſeriæ & calamitatis, quia tunc dæmones ſolutis vinculis in homines inſurgent, Angeli furorem induent, ſancti qui nobis auxiliati ſunt hactenus, indignabuntur, &

ur, & homines æternis ſupplicijs addicen-
ur.

Ideo quoque dies indignationis & furoris appellatur, quod tres ſint dies penitus admirabiles: primus eſt dies vitæ huius, quia interea dum hic vitam ducimus, indignatur interdum Deus, interdum verò, cum viſum fuerit conſolationes abundanter immittit: nonnũquam caſtigans, nonnunquam etiam gratia ſua demulcens. Secundus dies perfectam, puramque pacem habet, benignitate refertus eſt, ac nonniſi delicias continet, ille autem non niſi in cœleſti beatitudine habebitur, vbi perfectum & liquidum gaudium & exultatio obtinetur. At tertius iram ſolum & indignationem continebit, dies videlicet extremi iudicij, & iram adeò grauem & atrocem, vt Propheta verbis eam ſe exprimere poſſe diffidat. *Quis nouit poteſtatem iræ tuæ? & præ timore iram tuam dinumerare?* Porro ipſemet tantam eam futuram putat, vt mente illam voluẽs in terram ſe proſternat, oculiſque in cœlum ſublatis, ad Dominum conuerſus & lachrymans exclamet, *Domine ne in furore tuo arguas me? neque in ira tua corripias me.* Tres ſunt dies notabiles. *Pſalm.89.* *Pſalm.6.*

Non minus eandem exhorruit Propheta Abacuc, vt mori ſe malle teſtatus ſit, quam hunc iudicis furorem experiri: *Audiui & conturbatus eſt venter meus, à voce contremuerunt labia mea, ingrediatur putredo in oſsibus meis, & ſubter me ſcateat, vt requieſcam in die tribulationis.* *Abacuc.3.*

Dies hæc alijs adhuc in ſacra ſcriptura nominibus indigetatur; Iob namque Propheta vocat eam diem belli & certaminum, *Quæ præparaui in diem pugnæ & belli.* Quidni & huc trahi poſsint verba Pſalmographi, *Obumbraſti ſuper caput meum in die belli.* Quam graue porrò & cruentum Dies iudicii dies belli appellata. *Iob.38.* *Pſal.139.*

Iob.40. hoc bellum ſit, ex verbis eiuſdem Iob colligi poſſe videtur, cum id abſolute, bellum velut per antonomaſiam, nullo alio addito vocabulo, appellet, *Memento belli, nec vltra addas loqui*: perinde ac ſi dixiſſet, Vltimum hunc conflictum in mente tantum habe, ad iudicij huius certamen te præpara, deque nullo alio conflictu eſto ſolicitus.

Et verè dies hæc, dies belli, ſtragis & ſanguinis, dies, quæ toti orbi rupta pace bellum indicet; atque ideò in huiúſce rei ſignum, tubæ per ſepulchra regionum perſtrepent, & clangorem bellicum edent; aſt adeò horribilem, vt ad imos vſque Antipodas audiendus ſit, & ad illius auditum quidquid hic in terra eſt, proſternendū. Ioſ.6. An non profecto admirabile fuit ad ſolum Hebraicarum tubarum ſonitum muros Ierichuntinos ad terram concidere, & Iſraelitis aditum hac ratione patere? at longè, mihi credite, erit admirabilius, ad primum buccinæ iudicij clangorem videre concidentes pyramides excelſiſsimas, montes altiſsimos tremere, inferni clauſtra reſerari, mortuos ſepulchris egredi, ac totum omnino mundum metu concuti.

Iud.6.7.8. Gedeon Manaſsites, qui quadraginta annorum ſpatio Iſrael iudicauit, Madianitas, colliſis inter ſe lagenis flammantibus, tubisque perſtrepentibus in fugam egit, fugientesque profligauit. Dux hic typus fuit Seruatoris noſtri Chriſti, qui iiſdem prorſus armis in die iudicij inimicos debellabit: Matthæus ait, *Mittet Angelos ſuos cum tuba & voce magna*. Ioannes verò: *Septem Angeli qui habebant ſeptem tubas, præparauerunt ſe vt tuba canerent*. Sophonias quoque, *Dies tuba & clangoris*: Hæc quidem quoad tubas; de igne

Matth.24. Apoc.8. Sophon.1.

igne etiam euidens eſt, *Ignis ante ipſum præcedet*, & alibi, *Ignis in conſpectu eius exardeſcet*. E quibus manifeſtè apparet, Gedeonem illum Chriſtum in flamma & buccinæ ſtrepitu mundum debellaturum. Quid agitis, Chriſtiani? nondum trepidatis? nondum expalleſcitis? nondum vobis genua labant, arrectæque horrore comæ? *Pſal 96. & 49.*

Cum Deus legem ſuam in monte Sinai, anno mundi 2453. Moyſi daret, fulminaque, tonitrua coruſcationes, fragores, procellę, turbines ventorum, & tubæ circumquaque audirentur; in tantum populus conſternatus fuit, vt prę metu ac formidine propemodũ exanimaretur. Quid igitur vos agetis, Auditores, quando in valle Ioſaphat, præcurrentibus flammis, præuio furore & tubarum ſonitu, procellisque ingruentibus, non lex aliqua, ſed mortis & condemnationis ſententia in impios pronuntiabitur? atque imprimis flammis, quę non ſecus atque olim vndę diluuij, altiſsimorum montium faſtigia quinq; cubitis tranſcendent, vt ex Auguſtino colligere eſt. *Exod. 20.* *Lib. 20 de ciuit. c. 18.*

Hæc item dies, vocatur dies Domini; *Prope eſt dies Domini, dies Domini veniet crudelis*, ait Iſaias; & Ioel, *Magnus dies Domini, & terribilis*. Sophonias autem, *Iuxta eſt dies Domini, dies iræ, dies illa dies tribulationis*, & Apoſtolorum principes, *Dies Domini ſicut fur*. Ioannes vero in Apocalypſi, *Diem Domini magnam* nuncupauit. Luculenta profectò teſtimonia, quæ hoc ei nomen aſsignent: ſed cur factum putamus, vt hoc nomine diceretur? res ad oculum patet, & demonſtratio placebit, vt arbitror. Omnes vitę huius dies, noſtri ſunt, eosque impendere quiſque *Iſai. 13.* *Ioel. 2.* *Sophon. 1.* *Apoc. 16.* *2. Petr. 3.* *1. Theſſ. 5.*

Digitized by Google

Iob.21. poteſt; prout ſibi videtur: legimus enim in ſacris litteris, *Ducunt in bonis dies ſuos*, dicit *ſuos*, vt oſtendat, annos, menſes, dies, horas, omniaque vitæ huius momenta noſtra eſſe; & quia noſtra ſunt, eadem vel virtutibus vel vitijs incumbendo nos poſſe traducere. At dies iudicij non niſi Domini futurus eſt, quem ille totum ſibi ſeruabit, vt in eo vindictam de peccatoribus ſecundum beneplacitum ſumat, atque eſt hoc ſanè quam æquiſsimum.

Nam quoniam ſuum potentia diem habuit, nimirum cum vniuerſam hanc rerum machinam ex nihilo conderet, & miſericordia ſuum, quando ex mera bonitate benignitateque humanum genus, quod propter delicta morti ac damnationi perpetuæ obnoxium erat, morte liberauit; neceſſe quoque eſt, vt & iuſtitia habeat ſuum. Deinde cum infinita illius bonitas viginti vel triginta dierum millia plus minuſue, ſecundum vitæ huius dimenſionem, nobis conceſſerit, vt gratiam ſuam interea nobis communicaret, miſericordiam & clementiam oſtenderet; an non rationi maximè conſentaneum eſt, vnum vt ſibi ad minimum è tot millibus diem reſeruet, quo delicta noſtra ingratitudinemque puniat, opera examinet, ſuamque iuſtitiam exerceat? dies autem ille, dies iudicij futurus eſt; hunc ille ſibi delegit, hunc deſtinauit, vt in nos iræ tela detorqueat.

Agite igitur, Recordamini nouiſsima veſtra, & in æternum non peccabitis: Recordamini, inquam omnia, quæ horrendo illo die euentura ſunt, perpendite angores quos patiemini, cum

n vos vndique obſeſſos & circumuallatos
uebimini: ante vos aderit ignis, à tergo pa-
s orci gula, à latere adſtabunt horrenda illa
monum monſtra. Si enim Elizæi puer, cum
mini ædes ab hoſtibus obſeſſas videret, ex- 4. Reg 6.
nauit, *Heu, heu, heu, Domine, quid faciemus*?
omodo vos trepidare ac pallere par eſt, cum
dequaque vos hoſtes obſidebunt? Anne de-
ſcere cupietis? ſed illi fulmine deflagrabũt:
es locaque munitiora adire? ſed eadem ad
ram iacebunt proſtrata ac diruta: per agros
gari? ſed fulmina capiti ſuperimminentia
pedient: deniq; ab imminenti vos plaga tue-
ed fruſtra. Quamobrem optime ac ſapienter
nſulenti credite Salomoni ac nouiſsima ve-
ı ſemper ante oculos gerite, atque ita fiet, vt
eccatis tuti futuri ſitis.
Et ſane quis adeo effrons, tamque profligatę
daciæ futurus eſt, Domine, qui te offendere
eſumat, à quo ſe iudicandũ nouit? quis pec-
e audeat horrendum hunc diem iugiter mẽ
voluens? diem inquam, in quo omnia quæ in
ındo ſunt, igne conſumentur; quæ in cœlo,
ouebuntur; quęque in abyſsis, in apertũ pro-
unt: diem, quo ira & furore æſtuabit, quo
mines pauebunt, omnesque creaturæ tre-
nt & palleſcent: diem iræ, calamitatis, & mi-
iæ; diem, noctem potius obſcuriſsimam &
ebris obſitam, cum in eo lucidiſsima illa
ındi fax exſtinguenda ſit, luna defectum paſ-
a, ſtellæ obſcurandæ, lumenque negaturæ:
m adhæc caliginoſum, in quo præter frago-
, tonitrua, fulguraque horrenda nihil audie
. Quamobrem Domine, animarum noſtra-
n redemptor, gratiam præſta, diei vt huius

Digitized by Google

Medorum,& Cyrus Perſarum reges;poſtquam carceres,leonum lacus,aliaque innumera mala ſuſtinuiſſet;ſuper omnes tandem regni Babylonici Satrapas , ad imperii gubernacula capeſſenda,iuſtitiamque vniuerſis adminiſtrandam,euectus eſt.Penitius hanc hiſtoriam conſideranti in mentem venit,Chriſti Redemptoris noſtri fortunam hic & caſus deſignari: ille enim , poſtquam in tyrannico hoc mundi regno carceres,mille ærumnas,ſupplicia,tormēta,ipſam denique crucem ac mortem ſubierit, tandem aliquando ſupra totius vniuerſi principes ſublimabitur,vt viuorum ſimul ac mortuorum iudex conſtituatur,ac iudicio huic vniuerſali cum plenaria & abſoluta auctoritate præſit. Hac de re hodiernam concionem inſtituam,ac iudicem illum ſtrictiſsimum , ſeueriſſimum,iram ac furorem ſpirantem vobis depingam.Sed Paracleti prius opem & Virginis Beatiſsimæ patrocinium depoſcamus:Angelica eam igitur ſalutatione compellemus.

Aue Maria.

Quemadmodum nullum omnino inter homines reperire eſt,qui non omnipotentē quendam creatorem ac rerum opificem admirabilem,qui omnibus eſſe ſuum dederit,eademque infinita ſua potentia è nihilo, produxerit,agnoſcat & confiteatur;ita nullum quoque eſſe arbitror,qui negare auſit , venturum aliquando iudicem rigidiſsimū, qui iuſtitia inſtructus omnes homines dijudicaturus ſit,omnibusq; iuxta opera mercedē redditurus. Suadet hoc ipſa rō,ac Theologica Pſalmographi verba nos edocēt,*Semel locutus eſt Deus,Duo hæc audiui , quia poteſtas Dei eſt,& tibi Domine miſericordia,quia tu reddes vnicuique iuxta opera ſua.* Eſt hoc præterea vnum *Pſalm.* 61.

homines. Quid igitur in die illa tremenda facturus eſt homo; in die illa procelloſa, quo te conferes? mare conſcendes vt enauiges? ſed ipſum tempeſtatibus horrendis infeſtum erit; deerunt etiam naues quæ exuſtæ erunt, ipſi quin etiam piſces incendium deuitantes pelagus deſerent, & abditos receſſus quærent: per agros diſcurres vagabundus & pauidus? non poteris; fulgura enim & tonitrua capiti tuo ſuperimminebunt. At nondum hic finis.

Ignis quoque elementaris tempeſtatem experietur, ille namque extra ſphæram & orbem recedens omnia hæc inferiora conſumet: *Ignis ante ipſum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius*. Quos hic inimicos intelligit? ipſos nimirum peccatores: ſcriptum eſt enim, *Odiſti omnes qui operantur iniquitatem*. ipſas etiam beſtias, plantas, terras, & ceteras creaturas aquas omnes ignis deuorabit, eo quod peccatori in peccatis quodammodo lenocinatæ ſunt, atque inſtrumenta peccatorum & ſcelerum fuere: *Pluet ſuper peccatores laqueos, ignis & ſulphur & ſpiritus procellarum pars calicis eorum, quoniam iuſtus* Dominus, *& iuſtitias dilexit*. Hæ namque creaturæ, eius iuſtitiæ executrices erunt, *Ignis grando, nix, glacies, ſpiritus procellarum, quæ faciunt verbum eius*. O dies, ô tempeſtas! ô procella, qualis ab initio mundi viſa non fuit! nam Ægypti plagæ cum his comparatæ ludicrum quid ac propemodum nihil eſſe videntur. Ægypti ſiquidem flumina nonniſi in ſanguinem mutata ſunt, at pelagus & Oceanus tunc ignis naturam induet: in Ægypto nonniſi tenebræ ſpiſſæ fuere; at hic ſol vultum teget caligine amictus, luna quoque deliquium patietur, ſtellæ adhæc lumen non dabunt: illic ſoli primogeniti ab Angelo percutiente

Pſal. 96.

Pſal. 5.

Pſalm. 12.

Pſalm. 148.

Digitized by Google

tiente occiſi ſunt; hic vero omnes homines vna cũ beſtiis interibunt. Non ſatis tibi erit ô tempeſtas quatuor elementa concutere? vlteriuſne etiam pregrediere?

Sine dubio, Auditores: nam ad ipſos vſque cœlos eadem pertinget, omneſque globos cœleſtes concutiet, atque huc trahere poſſumus verba illa Dauidis, *& in ira tua turbabis eos*; & maxime Iſaiæ, apertius illud innuẽtis, *ſuper hoc cœlum turbabo*. Porro tam horrendè tempeſtas hæc in cœleſtibus orbibus graſſabitur, vt omnes cęleſtes influxus ceſſaturi ſint, cœlorum motus finem accepturus, ſtellę cœlo caſuræ, ipſi quoque ſpiritus eoſdem orbes dirigere atque impellere ſoliti, pauore & formidine percellendi, ſol obſcurandus, luna ſanguineum colorem aſſumptura, planetæ deniq; lumen negaturi. An non igitur horrenda hæc tempeſtas erit, cum nimirum virtutes cœlorum mouebuntur? Adeo vt verè dies tempeſtatum appellari poſsit; cũ per vniuerſa & per omnes mundi angulos eædem graſſaturæ ſint. *Pſal. 82.* *Iſa. 13.*

Toties de his olim locuti ſunt Prophetæ, & imprimis Ezechiel, *Erumpere faciam ſpiritus tempeſtatum in indignatione mea, & imber inundans in furore meo erit, & lapides grandes in ira in conſumptionem*. Dicit plurali numero *tempeſtatum*, quia nulla tunc tempeſtas erit, quæ non graſſabitur, & nullus locus in quo non graſſetur; in cœlo nimirum; in aere, mari & terra, perque quatuor mundi cardines. Poſt hunc prodeat Daniel magni quoque nominis Propheta, *Quaſi tempeſtas veniet*, & Nahum, *Dominus in tempeſtate, & in turbine via eius*. Omnes ecce diem hunc tempeſtatem vocant. Exclamare itaq; vere poſſum, O diem ſanguinolentum, funeſtum, terribilem! di- *Ezech. 13.* *Dan. 11.* *Nahum 1.*

em quem ſoculentioribus adhuc epithetis ſcriptura inſigniuit!

Sophon.1. Sophonias enim Propheta de eodem agens, vocat illum diem iræ, calamitatis & miſeriæ: iræ inquam; ſanctiſsima namque Trinitas tunc ſæuiet & excandeſcet, cum furore ſcilicet deſcendens, ad vniuerſum mundum dijudicandum: Angeli quoque exacerbati erunt, hominibus enim adeſſe & opitulari deſinent: cœli etiam iracundiam præ ſe ferent; curſum namque ſuum abrumpent, ac volui deſinent: elementa quin etiam furorem videbuntur induiſſe; ignis enim continuo ardebit, aer tonitrua edet, Oceanus inſurget & ſpumabit, terra tremet, irataque nullum amplius fructum gremio ſuo effundet: dæmones ad hæc furent; quia omnes tunc infernalibus abyſsis prodibunt, vt in nos deſęuiant: totus demũq; mundus indignari videbitur; quidquid enim hic reperietur, peccatoribus bellum mouebit, iuſtitiam & vindictam de tot tantiſq; peccatis depoſcens. Verè igitur dies iræ, Dies Calamitatis. Nullæ namq; tunc ſupererunt vrbes, arces nullæ, aues garrire deſinent, animalia ſolitudinem deſerent, totus denique orbis nonniſi incultum quoddam & ſterile deſertum videbitur. Erit adhęc dies miſerię. Vbique namq; animalia vlulabunt, homines eiulabunt: hic paries ad terram concidet; illic integra tum fundamentis palatia terræ motu conuellentur: flamma ſumma montium cacumina tranſcendet, grando per agros ſæuiens ſata proſternet, cadauera quoq; varia per terram ſparſa videbuntur. Dies igitur miſeriæ & calamitatis, quia tunc dæmones ſolutis vinculis in homines inſurgent, Angeli furorem induent, ſancti qui nobis auxiliati ſunt hactenus, indignabuntur, &

Digitized by Google

, & homines æternis ſupplicijs addicen-

deo quoque dies indignationis & furoris ellatur,quod tres ſint dies penitus admira-s:primus eſt dies vitæ huius, quia interea n hic vitam ducimus,indignatur interdum ıs, interdum verò, cum viſum fuerit con-tiones abundanter immittit:nonnũquam igans, nonnunquam etiam gratia ſua de-lcens. Secundus dies perfectam,puramque em habet,benignitate refertus eſt, ac non-delicias continet,ille autem non niſi in cœ-beatitudine habebitur,vbi perfectum & li-dum gaudium & exultatio obt netur. At ius iram ſolum & indignationem contine-dies videlicet extremi iudicij, & iram adeò iem & atrocem, vt Propheta verbis eam ſe imere poſſe diffidat. *Quis nou't poteſtatem i-æ? & præ timore iram tuam dinumerare?* Porro net tantam eam futuram putat, vt mente n voluẽs in terram ſe proſternat,oculiſque elum ſublatis, ad Dominum conuerſus & rymans exclamet, *Domine ne in furore tuo ar-me? neque in ira tua corripias me.* Tres ſunt dies nota-biles. Pſalm.89. Pſalm.6.

on minus eandem exhorruit Propheta A-ıc,vt mori ſe malle teſtatus ſit, quam hunc cis furorem experiri: *Audiui & conturbatus nter meus, à voce contremuerunt labia mea, ingre r putredo in oſſibus meis, & ſubter me ſcateat, vt eſcam in die tribulationis.* Abacuc.3.

ies hæc alijs adhuc in ſacra ſcriptura nomi-s indigetatur; Iob namque Propheta vocat diem belli & certaminum, *Quæ præparaui in pugnæ & belli.* Quidni & huc trahi poſsint a Pſalmographi, *Obumbraſti ſuper caput me-ı die belli.* Quam graue porrò & cruentum Dies iudicii dies belli. appellata. Iob.38. Pſal.139.

Digitized by Google

Iob.40. hoc bellum ſit, ex verbis eiuſdem Iob colligi poſ ſe videtur, cum id abſolute, bellum velut per antonomaſiam, nullo alio addito vocabulo, appellet, *Memento belli, nec vltra addas loqui*: perinde ac ſi dixiſſet, Vltimum hunc conflictum in mente tantum habe, ad iudicij huius certamen te præpara, deque nullo alio conflictu eſto ſolicitus.

Et verè dies hæc, dies belli, ſtragis & ſanguinis, dies, quæ toti orbi rupta pace bellum indicet; atque ideò in huiuſce rei ſignum, tubæ per ſepulchra regionum perſtrepent, & clangorem bellicum edent; aſt adeò horribilem, vt ad imos vſque Antipodas audiendus ſit, & ad illius auditum quidquid hic in terra eſt, proſternendū.

Ioſ.6. An non profectò admirabile fuit ad ſolum Hebraicarum tubarum ſonitum muros Ierichuntinos ad terram concidere, & Iſraelitis aditum hac ratione patere? at longè, mihi credite, erit admirabilius, ad primum buccinæ iudicij clangorem videre concidentes pyramides excelſiſsimas, montes altiſsimos tremere, inferni clauſtra reſerari, mortuos ſepulchris egredi, ac totum omnino mundum metu concuti.

Iud.6.7.8. Gedeon Manaſsites, qui quadraginta annorum ſpatio Iſrael iudicauit, Madianitas, colliſis inter ſe lagenis flammantibus, tubiſque perſtrepentibus in fugam egit, fugienteſque profligauit. Dux hic typus fuit Seruatoris noſtri Chriſti, qui ijſdem prorſus armis in die iudicij inimicos debellabit: Matthæus ait, *Mittet Angelos ſuos cum tuba & voce magna*. Ioannes verò: *Septem Angeli qui habebant ſeptem tubas, præparauerunt ſe vt tuba canerent*. Sophonias quoque, *Dies tubæ & clangoris*: Hæc quidem quoad tubas; de igne

Matth.24. Apoc.8. Sophon.1.

e etiam euidens eſt, *Ignis ante ipſum præcedet,* *Pſal 96. & 49.*
:libi, *Ignis in conſpectu eius exardeſcet.* E quibus
nifeſtè apparet, Gedeonem illum Chriſtum
lamma & buccinæ ſtrepitu mundum debel-
ırum. Quid agitis, Chriſtiani? nondum
ɔidatis? nondum expalleſcitis? nondum
ɔis genua labant, arrectæque horrore co-
?

Cum Deus légem ſuam in monte Sinai, anno *Exod. 20.*
ndi 2453. Moyſi daret, fulminaque, tonitrua
uſcationes, fragores, procellę, turbines ven-
ım, & tubæ circumquaque audirentur; in
tum populus conſternatus fuit, vt prę metu
ormidine propemodũ exanimaretur. Quid
ur vos agetis, Auditores, quando in valle Io
ıat, præcurrentibus flammis, præuio furore
ıbarum ſonitu, procellisque ingruentibus,
ı lex aliqua, ſed mortis & condemnationis
:entia in impios pronuntiabitur? atque im-
nis flammis, quę non ſecus atque olim vndę *Lib. 20 de ciu- nit. c. 18.*
ıuij, altiſsimorum montium faſtigia quinq;
itis tranſcendent, vt ex Auguſtino colligere

Iæc item dies, vocatur dies Domini; *Prope* *Iſai. 13.*
ies Domini, dies Domini veniet crudelis, ait Iſa-
& Ioel, *Magnus dies Domini, & terribilis.* So- *Ioel. 2.*
nias autem, *Iuxta eſt dies Domini, dies iræ, dies* *Sophon. 1.*
lies tribulationis, & Apoſtolorum principes, *Apoc. 16.*
Domini ſicut fur. Ioannes vero in Apocaly- *2. Petr. 3.*
Diem Domini magnam nuncupauit. Lucu- *1. Theſſ. 5.*
a profectò teſtimonia, quæ hoc ei nomen
ʒnent: ſed cur factum putamus, vt hoc no-
ıe diceretur? res ad oculum patet, & demon-
:io placebit, vt arbitror. Omnes vitę hu-
lies, noſtri ſunt, eosque impendere quiſque

poteſt; prout ſibi videtur : legimus enim in ſacris litteris, *Ducunt in bonis dies ſuos*, dicit *ſuos*, Iob. 21. vt oſtendat, annos, menſes, dies, horas, omniaque vitæ huius momenta noſtra eſſe ; & quia noſtra ſunt, eadem vel virtutibus vel vitijs incumbendo nos poſſe traducere. At dies iudicij non niſi Domini futurus eſt, quem ille totum ſibi ſeruabit, vt in eo vindictam de peccatoribus ſecundum beneplacitum ſumat, atque eſt hoc ſanè quam æquiſsimum.

Nam quoniam ſuum potentia diem habuit, nimirum cum vniuerſam hanc rerum machinam ex nihilo conderet, & miſericordia ſuum, quando ex mera bonitate benignitateque humanum genus, quod propter delicta morti ac damnationi perpetuæ obnoxium erat, morte liberauit; neceſſe quoque eſt, vt & iuſtitia habeat ſuum. Deinde cum infinita illius bonitas viginti vel triginta dierum millia plus minuſue, ſecundum vitæ huius dimenſionem, nobis conceſſerit, vt gratiam ſuam interea nobis communicaret, miſericordiam & clementiam oſtenderet; an non rationi maximè conſentaneum eſt, vnum vt ſibi ad minimum è tot millibus diem reſeruet, quo delicta noſtra ingratitudinemque puniat, opera examinet, ſuamque iuſtitiam exerceat ? dies autem ille, dies iudicij futurus eſt ; hunc ille ſibi delegit, hunc deſtinauit, vt in nos iræ tela detorqueat.

Agite igitur, Recordamini nouiſsima veſtra, & in æternum non peccabitis: Recordamini, inquam omnia, quæ horrendo illo die euentura ſunt, perpendite angores quos patiemini, cum

Digitized by Google

cum vos vndique obſeſſos & circumuallatos intuebimini: ante vos aderit ignis, à tergo patens orci gula, à latere adſtabunt horrenda illa dæmonum monſtra. Si enim Elizæi puer, cum Domini ædes ab hoſtibus obſeſſas videret, exclamauit, *Heu, heu, heu, Domine, quid faciemus*? quomodo vos trepidare ac pallere par eſt, cum vndequaque vos hoſtes obſidebunt? Anne deliteſcere cupietis? ſed illi fulmine deflagrabũt: arces locaque munitiora adire? ſed eadem ad terram iacebunt proſtrata ac diruta: per agros euagari? ſed fulmina capiti ſuperimminentia impedient: deniq; ab imminenti vos plaga tueri? ſed fruſtra. Quamobrem optime ac ſapienter conſulenti credite Salomoni ac nouiſsima veſtra ſemper ante oculos gerite, atque ita fiet, vt à peccatis tuti futuri ſitis. *4. Reg. 6.*

Et ſane quis adeo effrons, tamque profligatæ audaciæ futurus eſt, Domine, qui te offendere præſumat, à quo ſe iudicandũ nouit? quis peccare audeat horrendum hunc diem iugiter mẽte voluens? diem inquam, in quo omnia quæ in mundo ſunt, igne conſumentur; quæ in cœlo, mouebuntur; quęque in abyſsis, in apertũ prodibunt: diem, quo ira & furore æſtuabit, quo homines pauebunt, omnesque creaturæ trement & palleſcent: diem iræ, calamitatis, & miſeriæ; diem, noctem potius obſcuriſsimam & tenebris obſitam, cum in eo lucidiſsima illa mundi fax exſtinguenda ſit, luna defectum paſſura, ſtellæ obſcurandæ, lumenque negaturæ: diem adhæc caliginoſum, in quo præter fragores, tonitrua, fulguraque horrenda nihil audietur. Quamobrem Domine, animarum noſtrarum redemptor, gratiam præſta, diei vt huius

Medorum, & Cyrus Perſarum reges; poſtquam carceres, leonum lacus, aliaque innumera mala ſuſtinuiſſet; ſuper omnes tandem regni Babylonici Satrapas, ad imperii gubernacula capeſſenda, iuſtitiamque vniuerſis adminiſtrandam, euectus eſt. Penitius hanc hiſtoriam conſideranti in mentem venit, Chriſti Redemptoris noſtri fortunam hic & caſus deſignari: ille enim, poſtquam in tyrannico hoc mundi regno carceres, mille ærumnas, ſupplicia, tormẽta, ipſam denique crucem ac mortem ſubierit, tandem aliquando ſupra totius vniuerſi principes ſublimabitur, vt viuorum ſimul ac mortuorum iudex conſtituatur, ac iudicio huic vniuerſali cum plenaria & abſoluta auctoritate præſit. Hac de re hodiernam concionem inſtituam, ac iudicem illum ſtrictiſsimum, ſeueriſſimum, iram ac furorem ſpirantem vobis depingam. Sed Paracleti prius opem & Virginis Beatiſsimæ patrocinium depoſcamus: Angelica eam igitur ſalutatione compellemus.

Aue Maria.

Quemadmodum nullum omnino inter homines reperire eſt, qui non omnipotentẽ quendam creatorem ac rerum opificem admirabilem, qui omnibus eſſe ſuum dederit, eademque infinita ſua potentia è nihilo, produxerit, agnoſcat & confiteatur; ita nullum quoque eſſe arbitror, qui negare auſit, venturum aliquando iudicem rigidiſsimũ, qui iuſtitia inſtructus omnes homines dijudicaturus ſit, omnibusq; iuxta opera mercedẽ redditurus. Suadet hoc ipſa rõ, ac Theologica Pſalmographi verba nos edocẽt, *Semel locutus eſt Deus, Duo hæc audiui, quia poteſtas Dei eſt, & tibi Domine miſericordia, quia tu reddes vnicuique iuxta opera ſua.* Eſt hoc præterea vnum *Pſalm. 61.*

num

num è præcipuis fidei noſtræ capitibus: *Inde venturus eſt iudicare viuos & mortuos.*

Porro certo certius eſt, ſupremum quendam iudicem eſſe deſtinatum, qui totum orbem diiudicet, omniumque hominum cauſas diſcernat, ſed huiuſmodi, eheu! iudicem, quo nullus vnquam maioris auctoritatis exſtitit: ipſum nimirum totius vniuerſi Deum: (*quoniam Deus*
Pſal. 7. *Iudex eſt*:) nullus quoque maioris maieſtatis: quippe qui omnibus Angelis ſtipatus ad iudicandum deſcēdet, (*Aduocauit cælum deſurſum, & ter-*
Pſal. 49. *ram diſcernere populum ſuum*:) nullus quoque magis formidandus, (*Ignis* enim *ante ipſum præcedet,*
Pſal. 96. *& inflammabit in circuitu inimicos eius.*) Iudex denique adeo furens, & horrendus; vt nullus vnquam Sanctorum exſtiterit, qui, vt vigilemus, non ſit adhortatus, & præſertim Euāgeliſtæ, *Vigilate, & orate, quia neſcitis diem neque horam.*

Matth. 24. Marc. 13. Luc. 12.

Vt quemadmodum belli tempore, hoſtibus vrbem aliquam obſidione cingere parantibus, quicunque eius commodis & ſaluti ſtudent, litteris dudum ante præmonent, ſibi vt ab hoſtili incurſione caueat, quæque ad propugnationem munitionemque neceſſaria ſunt, in tempore, antequam hoſtes vlterius procedant, præparet: ita quoque ſancti iam inde à mundi exordio, viſis & præuiſis iudicis huius molitionib. qui totum aliquando orbem iudicaturus, ſtricteque omnia diſcuſſurus adueniet, de hominum ſalute commodiſque ſolliciti, iiſdem ab omni memoria & nullo non loco inſinuarunt, ſibi vt cauerent, & diligentiſsime excubantes omnem in partem circumſpicerent, ne quod
Iſa. 3. forte ab eo detrimentū impendeat. E Prophetis audiamus quid præmoneat Iſaias, *Dominus ad iudicandum venit cum ſenibus populi, & principibus*

bus eius. Alius quoque nuntius ab extremo oriente deſtinatur, nempe à Iob, *Fugite à glacie gladii: quia vltor iniquitatum gladius eſt, & ſcitote eſſe iudicium*. Reges etiam ipſi certos nos reddunt, atque imprimis Rex Iſrael, *Iudicabit orbem terrarum in iuſtitia, & populos in æquitate*: nolite igitur peccatores benignitati Iudicis confidere, aut ſperare gratiam coram eo reperire. Recens quoque iam nuntius ab Apoſtolis deſtinatus has nobis litteras defert, *Videbunt filium hominis venientem in nube, cum poteſtate & maieſtate magna*. Ecquæ Deus bone inſinuationes, ecqui nuntij! quantæ anguſtiæ! æquum eſt igitur eaſdē præcauere, iudicisque furorem declinare, ne inopinatò ab eodem opprimantur. Iob.19. Pſal.95. Luc.21. Apoc.8.

Vidit Ioannes initio Apocalypſeos, in medio ſeptem candelabrorum aureorum, quendam ſimilem Filio hominis: cuius oculi inſtar flammæ ſcintillabant, & cuius vox aquarum cū impetu fluentium fragorem referebat: ab ore autē eius gladius anceps prodibat; cumque vidiſſet, præ metu & formidine exanimatus in terrā concidit. Fulgor ille vultus, maieſtatem diuinam denotat: vox illa rauca, ſeueritatem, oculi illi ſcintillantes, iram: anceps ille gladius, potentiam qua in animam ſimul & corpus deſæuiet.

Eadem pene habet Daniel, *Et leuans oculos meos, & vidi, & ecce vir vnus veſtitus lineis, & renes eius accincti auro obrizo, & corpus eius quaſi chryſolithus, & facies eius velut ſpecies fulguris, & oculi eius vt lampas ardens, & brachia eius, & quæ deorſum ſunt, vſque ad pedes, quaſi ſpecies æris candentis, & vox ſermonum eius vt vox multitudinis*. Et addit: *vidi viſionem grandem hanc, & non remanſit in me fortitudo, ſed & ſpecies mea immutata eſt in me, & emarcui, nec habui* Dan.10.

deſcriptio, quam ingens terror! cum & Prophetæ ſibi metuant, Euangeliſtæ exalbeſcant, atque omnes omnino homines eiuſdem metu cōſternentur, quod variis exemplis confirmabo.

Exēpla eorum qui iudicis huius ſeueritatem timuerūt.

Refert in vita Hilarionis Anachoretæ Hieron. eum cum iam in extremis eſſet, & ſeuerum ſtrictiſsimi huius iudicis tribunal mente volueret, adeo exhorruiſſe & timuiſſe, vt his ſe verbis cōſolari debuerit, Egredere anima mea egredere, quid times? ante iudicē te ſiſte, tribunal hoc tremēdum adi, & in eo de tota vitæ ſerie rationē redde. Alius quoq; Anachoreta, Agathon nomine, cum in eodem conflictu eſſet, ſudauit, iudicemque hunc inexorabilem ſibi proponēs, toto corpore tremuit & expauit, rogatusq; cur timeret, tremula voce reſpondit: Alius longe iudex eſt Deus, quam homines, aliaque eius iudicia, alia mundi tribunalia.

Non aliudquoque remedium, vt peccatores à peccatis auerteret, adhibuit Iuda rex Dauid, quam iudicem illis hunc depingere, eiuſque ſeueritatem deſcribere: dicit enim, *Deus iudex iuſtus, fortis & patiens, nunquid iraſcitur per ſingulos dies?* Et mox, *niſi conuerſi fueritis, gladium ſuum vibrauit.* Itém alio loco cum præmiſiſſet, *Quoniam iudex eſt*, mox addit, *Intelligite hæc, qui obliuiſcimini Deum, ne quando rapiat, & non ſit qui eripiat.*

Pſalm. 6.

Pſalm. 49.

Salomon quoque rex non minus ſapiens & prouidus quam pater, idipſum vt plurimum peccatoribus inculcare ſolebat, credebatque ſolam huius iudicis memoriam ſufficere ad peccatores à vitiis retrahendos, prauos affectus cohibendos, cupiditateſque effrenatas compeſcēdas: ait enim, quod toties iam repetiuimus,

Memo-

Digitized by Google

emorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis. Eccl. 7.
uæ verba de iudice qui iudicio huic terribili
æſidebit, hodie explicabimus, quod vt cum
ilitate fiat, primo demõſtrabimus: quis ille fu
rus ſit; ac deinde, quanta eiuſdẽ ſeueritas & ri
r: quæ duo vbi in aciem prodierint, pugnam-
e depugnarint, receptui canemus. Quamob-
n arrigite aures, & fauete linguis, interea dũ
nflictum auſpicamur.

Christus futurus iudex in extremo iudicio.

Iudex qui huic iudicio præſidebit, non erit
us quam ipſe Dei Filius, orbis redemptor. Ita
nque de ſe olim teſtatus eſt, *Pater non iudicat*
mquam, ſed omne iudicium dedit Filio. Atque ita Ioan. 5.
oſtolus Petrus Cornelium Centurionem e- Act. 10.
cuit, vt in Actis legitur, *Hic eſt qui conſtitutus*
Deo iudex viuorum & mortuorum. Perinde ac
iceret, Is quem Iudæi in crucẽ egerunt, Cor-
i, cuius nos Euangelium prædicamus, idem
eſt, quem Pater æternus in ſanctiori illo cõ
o iudicem viuorum ac mortuorum, id eſt,
orum & impiorum, conſtituit. (Hi namque
peccatum mortui ſunt, illi vero per gratiam
am viuunt) Deinde quoniam iudicabit tam
, qui iam inde à mundi exordio vſque ad diẽ
icii mortui ſunt, quam qui in fine ſæculorũ
uc victuri ſunt. Atque hæc omnia vt iudex
mmo Patre delegatus.

Quod & Apoſtolus ad Timotheum ſcribens
rte indicat, *In reliquo repoſita eſt mihi corona iu-* 2. Tim. 4.
e, quam reddet mihi Dominus iuſtus iudex; & in-
ta quadam viſione Danieli oſtendit Deus,
iciebam in viſione noctis, & ecce filius hominis ve- Dan. 7.
at cum nubibus cæli. Cæterum per nubes
cœli ſanctos intelligere oportet: quos hoc
nine apud Ezechielem nominatos reperio,
quam virium, Quam viua hæc iudicis noſtri
deſcri-

tum propter conuerſationem cæleſtẽ,qua cœli quodammodo puritatem imitati ſunt: tũ vero propter glorioſa eorum corpora, quæ quoniam agilia,ſubtilia,impaſsibilia, aliisque glorioſis dotibus inſignita erunt,inſtar nubiũ per aera volitabunt. E quibus omnibus manifeſtũ redditur,nullum præter Ieſum Chriſtum iudicio huic præfuturum.

3.part.q.59. art.1. Notandum igitur eſt, quod quamuis, iuxta D.Thomam,hominum Angelorumque iudicandorum poteſtas per abſolutam auctoritatem,tribus SS. Trinitatis perſonis conueniat: iure tamen appropriationis ad Ieſum Chriſtum,in quantum ipſe humanam naturam aſſumpſit,ſigillatim eandem pertinere:idque ob quatuor rationes luculentiſsimas, quarũ hæc prima eſt.Humiliauerat ſe olim Chriſtus infra omnes homines,imo ad vſque infamem crucis mortem,atque idcirco propter ſummam hanc humilitatem, iudiciariam præ cæteris creaturis poteſtatem promeruit. Vnde ad Philippenſes Paulus, *Philip.2.* *factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis*: *propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen*: nomẽ ſcilicet Iudicis, Aſſeſſoris, & vniuerſalis ſuper omnes homines Præſidis.

Secunda porro hæc eſt, Chriſtus non ſolum in quantum Deus, verum etiam in quantum homo,totius Eccleſiæ caput,ac ſimul hominũ atque Angelorũ princeps eſt conſtitutus. Quod Paulus ex profeſſo plurimis in locis oſtendit,ac pręſertim ad Epheſios, *Epheſ.1.* *Et ipſum dedit caput ſupra omnem Eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius, & plenitudo eius*; item ad Coloſſenſes. *Coloſſ.1.* *Ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ*, atque etiam D. Thomas, *3.parte q.8.art.1.* Porro capitis eſt, in cętera membra dominari,

eadem-

emque gubernare, ipſa autem iudicatio a- s ſupremi cuiuſdam dominii eſt. Chriſtus ur, etiam in quantum homo, in ſupremo il- die iudex erit hominũ ſimul & Angelorum. od confirmat idem qui ſupra Paulus, *In no- e Ieſu omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium, nfernorum*. In quibus verbis *nomen* pro pote- e atque auctoritate accipitur. Philip. 2.

Tertiam hanc ponimus. Par erat, ne dicam eſſe, Chriſtum noſtrum eſſe iudicem, pro- ſingularem illam ſympathiam & ſimilitu- em, quæ homines inter & ipſum reperitur, ope qui præter diuinitatem humanitatem m aſſumpſit. Et quemadmodum Deus ef- a per ſecundas cauſas producit, ita quoq; ho es per hominem, i. Ieſum Chriſtum, iudica- is eſt; ne fortaſſe, ſi diuina maieſtas ad iudi- n deſcẽderet, nimis ſeuerũ eius in homines ciũ foret. Notat id Paulus ad Hebræos, *Non mus Pontificem, qui non poſsit compati infirmita noſtris*. Sumite igitur animos peccatores, te propter iudicii huius rigorem in deſpe- onis abyſſum prolabi: at cogitate potius, da vobis iudicem, qui non ſecus ac vos homo uique infirmitatibus & imperfectionibus, ous humanitus obnoxij eſtis, compati poſ- Hebr. 4.

Moyſes vt legem populo promulgaturus, cũ nte deſcenderet, faciem adeo reſplendentẽ uit, vt velo eandem cooperire neceſſe ha- rit, ne fortaſſe intuens eum populus metu ellleretur. Fuit hoc præſagium, verum il- Moyſem Chriſtum, montibus æternis de- dentem, legem vt Euangelicam mũdo an- tiaret; rutilantem diuinitatis ſuæ vultum anitatis noſtræ velo velaturũ, ne ſeuerus Exod. 24.

nimium in iudicando, legemque ferendo, videretur hominibus, qui fortaſſe metu maieſtatis emicantis perterriti ab eo ſe ſubducerent, eiuſue familiaritatem ſubterfugerent. Perſpectum id habebant Prophetæ, & imprimis Michæas, *Abſcondet faciem ſuam ab eis*: & Iſaias, *Abſcondiſti faciem tuam à nobis*; & Pſaltes, *Oſtende faciem tuam, & ſalui erimus*: Id eſt, Noli nobis, ô iudex vniuerſi, diuinam illam faciem oſtendere, iuſtitia & vindicta exæſtuantem: (eam namque peccatores ſi intuerentur, præ horrore ac formidine emorerentur,) ſed faciem illam iucundã; hominis ſcilicet, benignitate ac manſuetudine renidentem, quam tibi naturalem eſſe ſcimus, qua viſa ſalui erimus. Cum enim homo ſis, qui fieri poteſt, hominum te interitum ſpirare? Ad Patrem alias orationem conuertens ita obſecrat, *Non auertas faciem Chriſti tui*. Id eſt, Aeterne & omnipotens Pater, quandoquidem Ieſum Chriſtum Filium tuum ſaluatorem noſtrum ac iudicem eſſe voluiſti: concede, vt eum velut hominem aſpiciamus, hominesque viſo iudicem ſe nactos, qui eiuſdem ſecum ſit humoris, eodem habitu indutus, eadem conſtans forma, non parum exultent, ac ſecuri coram eo compareant.

Mich 3. *Iſai.64.* *Pſalm.79.* *Pſal.131.*

Plutarchus. Alexander Macedo cum Perſis à ſe ſubiugatis leges & inſtituta vellet præſcribere, vt genio loci & Perſarum moribus ſeſe accommodaret, ne vt extraneum & alienum incolæ deſpicerent; Macedonico habitu ſepoſito, Perſarum veſtem aſſumpſit. Quid autem vetat profanis hiſtorijs ſublimia condecorare myſteria? Dico igitur ad eundem prorſus modum, Chriſtum, Alexandrum illum noſtrum, qui à Patre cæleſti miſſus erat, vt totius vniuerſi regnum ſubiugaret, omnium-

iiumque hominum iudex foret, quo ſe inge-
) incolarum adaptaret, familiarioremque ſe
lem redderet, Macedonicum diuinitatis ha-
um, qui naturalis erat, exuiſſe, & Perſarum,
:ſt, hominum, veſtem induiſſe, (de quo ſcri- *Philip.2.*
m eſt, *formam ſerui accipiens, & habitu inuentus
omo*) & in hoc habitu in vallem Ioſaphat ad
icium venturum.

'ræuidens hoc Dauid, alium habere iudicẽ
rectabat, atque idcirco inceſſanter & enixe
ſiam orabat, cauſam vt ipſe ſuam iudican-
ı ſuſciperet, atque æquitatem ſibi demõſtra *Pſalm.42.*
*Iudica me Deus, & diſcerne cauſam meam de gen-
on ſancta*, quaſi dixiſſet, Nolim, ô exſpectate
uator orbis, hominumque amator arden-
ime, vt æternus mecum Pater iudicio con-
dat, meamque cauſam diſceptet; nec ipſi An
aut Cherubim: at te vnum mihi iudicem
go, qui propter me hominum naturæ con-
factus es, qui mortem & paſsionem mei
ſa ſuſtinuiſti, cuius in cruce ius & æquitas
fundata ſunt, meritis cuius innitor. Diſ-
e igitur tu cauſam vitæ meæ; nec ita mecũ
quaſi cum impio aut iudiciorũ tuorum ne-
:nte. Nolim namque te opera mea, labo-
pœnitentias & auſteritates meas conſide-
, quaſi eadem gentium more fecerim, quę
irum multa ad faſtum facere videntur,
;naque ſe nonnunquam inedia macerant,
udem ab hominibus conſequantur: equi-
ı longe aliud ſpecto, tibi ſoli complacere ge-
ıs. Quamobrem cum opera mea diſcuſſeris,
illa & ipſarum eadẽ penſare trutina. Alio
co idem quoque à Deo patre poſtulauit, *Pſalm.71.*
iudicium tuum regi da, & iuſtitiam tuam filio

Quorum verborum hic ſenſus eſt, Noli

Digitized by Google

omnipotens ſempiterne Deus, ad quem abſolute ſpectat omnem hominem diiudicare, onus hoc ipſe ſuſcipere, noli tu me diiudicare, at Meſsiæ venturo, qui meus ac totius orbis Rex eſt, atque regis filius, negotium hoc committe, in eius manus quidquid tui eſt iuris conſigna. Tibi enim æquiſsime Deus quid reſponderem non haberem, quippe qui nimis in iudicando ſeuerus es, & cuius ſententia ſanguinem & minas ſpirat, at Filius me tuus iudicet, qui mihi futurus eſt benignior & fauentior.

Quarta & proſtrema ratio hæc ſit. Par quoque erat, & forſitan etiam neceſſe, vt, qui ad mundi finem iudicandi erant, iudicem ſuis ipſi oculis coram intuerentur: qui iudex ſi Deus duntaxat foret & non ſimul homo, nunquam eum peccatores & impij videre poſſent: neque enim videre diuinitatem licet, non percepta prius æterna beatitudine; ſcriptum ſcilicet eſt,

Iſai.26. *Tollatur impius ne videat gloriam meam.* & in Iob,

Iob.13. *Cur faciem tuam abſcondis, & arbitraris me inimicum tuum?* Facies namque Domini ſemper beatitudinem includit, qua quia peccatores indignos ſe præbuerunt, ideo quoque eandem intueri nequaquam poterunt. Neceſſe eſt igitur iudicem hūc inſtar hominis, ad iudicium venire, vt ita ab omnibus cōſpiciatur: de iuſtis certum eſt, de peccatoribus ita probat Dauid,

Pſal.111. *Peccator videbit & iraſcetur, dentibus ſuis fremet & tabeſcet.*

SS Trinitatis perſonæ omnes iudicio aſſiſtent

Sed quid? ſoluſne Chriſtus orbem iudicaturus eſt? Pater ipſe iudicio non intererit? Spiritus S. nulla hic habebitur ratio? imo vel maxima. Tota ſcilicet Trinitas ſumma illic & abſoluta auctoritate præſidebit; at ſolus Ieſus Chriſtus ab ijs quodammodo cum plenaria poteſtate

ſtate

Digitized by Google

ate delegabitur; docet id Cyrillus in libro Cat.15
Catechetico, & Sacra ſcriptura egregia qua Gen 18.
n figura in Geneſi.

Vidit olim Abraham tres viros qui cœlo de-
derant, vt Sodomorum ruinam excidium-
coram ſpectarent, quibus viſis ruit in am-
us eorum, pronuſque eoſdem adorauit:
d putatis per tres hoſce viros deſignari? i-
ſcilicet SS. Trinitatis perſonas, quæ in die
cij deſcendent, vt totius vniuerſi ruinam
teritum coram intueantur, & omnibus iu
nerita mercedem tribuant.

tererunt autem & alij, ipſi nimirum A-
li: ita namque id illis Chriſtus, dum apud
geret, pollicitus eſt, *ſedebitis & vos iudican-* Matth.19.
odecim tribus Iſrael. Et ipſe Doctor gentium
c iudicandi poteſtate interdum apud ſuos
atur: ita quippe ad Corinthios ſcribit, *Ne-* 1.Cor.8.
quoniam Angelos iudicabimus, quanto magis ſæ-
a? id eſt, diabolos ſimul & homines. Erunt
ue Apoſtoli velut iudices acceſſorij: &,
iſiliarij cum ſummo Parlamenti Præſide
s dijudicare conſueuerunt, ita & ipſi
Chriſto ſummo Iudice omnes hominum
s examinabunt, examinataſque iudica-

endit idipſum & Ioannes in Apocalypſi, Apoc.4.
ſcribit quendam in throno ex Iaſpide vel
agdo conſidentem, & in circuitu throni
viginti quatuor, & ſuper thronos vigin-
uor ſeniores circumamictos veſtimētis
& aurea caput corona redimitos. Genui-
nigmatis huius ſenſum ſcire, qui volet,
ille, per Præſidem hunc, Ieſum Chriſtum
ari. Docuit id me olim Pſalmiſta dicens, Pſal 9.
in iudicio thronum ſuum & ipſe iudicabit or-

Digitized by Google

bem terræ in æquitate: iudicabit populos in iuſtitia. Viginti quatuor illi ſeniores duodecim Apoſtolos cum duodecim Patriarchis denotant., qui inſtar horum ſeniorum albis innocentiæ veſtibus induti & gloriæ coronis redimiti cum ſummo illo Iudice ad iudicium venientes, cumque illo conſidentes, vitę noſtræ cauſas diſcernent. Huc reſpexit Dauid, *Quia illic ſederunt ſedes in iudicio,*
Pſalm.121. *ſedes ſuper domum Dauid.* Dominus quoque ac Redemptor noſter id aperte indicauit, *Si ego in Belzebub eijcio dæmonia, filij veſtri in quo eijciunt? Id-*
Matth.12. *eo ipſi veſtri iudices erunt.* Per filios hos Apoſtolos intelligit, qui de Iudæorum ſtirpe & ſanguine propagati erant. Itaquoque intelligendus eſt locus ille Sapientiæ, *vulgebunt iuſti,* id eſt, Apoſto-
Sap 3. li, *& tanquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent, iudicabunt nationes, & dominabuntur populis.* Iterum Dauid, *Pro patribus,* id eſt, Patriarchis., *tuu nati ſunt tibi*, ô Eccleſia, *filij*, id eſt, Apoſtoli; *con-*
Pſalm.44. *ſtitues eos principes ſuper omnem terram,* tam in hac vita, quam in alia: tunc enim iudices acceſſorii erunt.

Certum eſt igitur, Apoſtolos iudicio huic interfuturos, quod Paulus cognitum habens, ita apud Corinthios ſe iactat, ſine vlla tamen ambitione aut faſtu,
1.Cor.6. *Neſcitis quoniam Angelos iudicabimus* ? aliquid quidem antea de hoc locuti ſumus, at nouum quid modò adiungam. Dicere igitur vult, Quales nos eſſe putatis, ô Corinthij? quo locó nos habetis, quanti nos facitis? Sciatis velim, eſſe me & omnes mecum Apoſtolos iudices conſtitutos totius vniuerſi, & venturũ aliquando tempus quo Angelorum cauſas examinabimus. Theophylactus hæc exponens ait: per Angelos, intelligi hic dæmonas, quos Apo-

Quomodo Apoſtoli dæmones iudicaturi ſint.

ſtoli

oli & cũ ijs iuſti omnes condemnabunt; quod
omines carne veſtiti in corporeis iſtis ſub-
ntijs excellentiores fuerint reperti. Quoni-
n, vt ait Oecumenius, dæmones, licet carnis
nniſque terrenæ concretionis expertes ſint,
ſpiritu puriſsimi; in perfectione tamen non
nſerunt, ſed præuaricati ſunt: nos autem
ne corporeque grauati & impediti, aliiſque
ccandi occaſionibus obnoxii, eorum adhæc
itationibus exagitari, legem Dei nihilomi-
s inuiolabiter ſeruauimus, & puritatē quan-
n angelicam imitati ſumus. Condemna-
nt, inquit Caietanus, & nos cum ijs, ipſos dæ
nas, quod ipſi qui natura adeo præſtanti
iati ſunt; atque omnium creaturarū nobi-
mi, ad primam ſuggeſtionem impetumque
ia abiecerint, tentationique ſuccubuerint,
vero qui non niſi fragilia quædam vaſa ſu-
s, & carni repugnatiſsimæ & maxime refra-
iæ copulati inter tot conflictus tentationeſ-
conſtituti, tot inter hoſtes verſantes, victo-
n tamen & quidem ampliſsimam, retuleri-
s. Propter hanc atq; alias nō paucas rationes
ſtoli & Patriarchę dęmonas iudicaturi sūt.
eue ſoli Apoſtoli aut Patriarchæ, ſed omne
n cælitum æterna modò beatitudine per-
ntium agmen, homines iudicabunt, appro
int nimirū ſententiā à ſummo iudice pro-
iatā, eamque æquiſsimam & ſinceriſsimā
dicent, *iuſtus es Domine, & rectum iudicium*
, item, *Iuſtitia Domini recta, & dulcis & rectus*
inus. Approbabūt denique decretum illud Pſal. 118.
rale, quod aduerſus omnem Adæ poſteri- Pſalm. 18.
aduerſus cæli inferorumq; incolas Chri- Pſalm. 124.
udex ille ſummus, omniſcius, quem nihil
, Iudex ille vtriuſque Iuris ante omnia

ſæcula, & antequam vllius doctoris mentio fieret, peritiſsimus, ſacratiſsimo ore ſuo pronuntiabit. Iudex inquam, qui nouit omnia, qui intima cordium penetralia rimabitur, cui pectoris arcana, quaſi in propatulo forent, patebunt, qui animorum ſecreta, velut in ſpeculo perſpiciet. Hinc de eo ſanctiſsimus Pōtifex Leo ſerm. V. in Quadrag. *Cui peruium eſt omne ſolidum, & apertum omne ſecretum, cui obſcura clarent, muta reſpondent, ſilentium confitetur, & ſine voce mens loquitur.* Ipſas etiam cogitationes intentioneſque occultiſsimas conſpicabitur: de eo namque ſcriptum eſt, *Quia Deus ſcientiarum Dominus eſt, & ipſi præparantur cogitationes.* Iudex adhæc ſtrictiſſimus, ſeueriſsimus, cunctaque exactiſsime diſquirens. Quod latius iam deducturus ſum, eſt hoc namque alterum concionis membrum, de hoc quod reſtat horæ ſpatio acturus ſum.

1. Reg. 2.

Terribilis iudex futurus eſt.

Apoc 14.

Cæterum iudex hic ira adeo exæſtuabit, tātumque aduerſus impios furorem concipiet, vt Auguſtinus verba illa Apocalypſeos, *Venit dies magna iræ eius*, exponens, dicere non erubeſcat, maius impiis tormentum fore, iratum Iudicis vultū ſuſtinere, quam pœnas & cruciatus infernales perpeti. Quis ſimile vnquam quid audiuit? ô ſententiam paradoxam! ſed quidquid ſit, huic tamen magnus ſuffragatur Hieronymus, dum ait, *Damnatis melius eſſet inferni pœnas, quam Domini præſentiam ferre.*

Adeo namque terribilis tunc ille futurus eſt, vt Iob, vir licet ſanctiſsimus vitæque maxime inculpatæ nihil ſic exhorruerit, quam coram iudicis huius oculis comparere. Hinc toties ad Dominum clamat, *Nec aſpiciat me viſus hominis.* Id eſt, Hoc mihi præſta Deus meus, ne in horrēdo illo iudicii die ferocis illius & truculenti

Iob. 7.

hominis,

ominis,id eſt Ieſu Chriſti, qui me dijudicatu-
is eſt, viſus me in valle Ioſaphat intueatur;
io quippe eundem intolerabilem fore. Adhęc
dex hic nemini fucata quadam adulatione
:lificatur, aut in hunc magis quam in illum
opendet, ſed æquiſsimus eſt; omnibuſque
tiſsimum eſſe vult, rigorem ſe huiuſmodi
umpturum, qualem nullus vnquam Iudex
orbe condito aſſumpſit. Vnde ad omnes a-
d Prophetam ait, *Cum accepero tempus, ego iu-* Pſal. 74.
ias iudicabo, id eſt, cum ad iudicium venero,
atus profecto erit, qui furorem meum effu-
t, tanta namque tunc mea futura eſt iuſti-
, vt ipſos etiam iuſtos iudicaturus ſim, & e-
os in diſcrimen adducturus. Quibus adiun-
Bernardus, *Quid faciet de iniuſtis iudiciis, qui i-
quoque iuſtitias iudicabit? Veniet, qui male iudi-
reiudicabit, illicite iurata confutabit, qui faciet
cium iniuriam patientibus.* Proxima autem
Pſalmographi verba ita in Paraphraſi chal
a leguntur, *Ego iuſte & recte iudicabo.* Sed v-
is modo legantur, ſemper tamen hinc effi-
iudicem hunc æquiſsimum fore.
lagis adhuc furorē hunc ipſe apud Ezechie- Ezech. 7.
exaggerat, *Finis venit, venit finis, ecce immit-
urorem meum in te, & iudicabo te iuxta vias tu-
ponam contra te omnes abominationes tuas, &
arcet oculus meus ſuper te, & non miſerebor, &
uia ego Dominus percutiens.* O inſolitam lo-
di rationem! ô verba prægnantia! *Finis ve-*
ic denuntiatur mors generalis, atque vni-
lis orbis interitus & vaſtitas, deliciarum
iarumque derelictio. *Immittam furorem me
te.* Ecce diem iræ, calamitatis & miſeriæ,
qua Deus furorem induet, & aduerſus ho
m inſurget. *Et iudicabo te.* Hic omnes ad iu-

Digitized by Google

dicium vocantur, coram tribunali citantur, ratioque exactiſsima reddenda inſinuatur. *Et ponam omnes abominationes tuas coram te.* Hic ſermo de omnium ſcelerum manifeſtatione, omnia hîc delicta reuelanda deſignantur, hîc pudor & confuſio maxima, quæ è peccatis naſcitura eſt, panditur. *Et non parcet oculus meus.* Hinc iudicis huius rigor colligi poteſt: non enim tunc amplius miſericordiæ locus erit, lachrymæ non proderunt, preces non exaudientur; pœnitentia Deo accepta non erit. Non aſpiciet oculis illis benigniſsimis ac iucundiſsimis, quibus Petrum lachrymantem & Magdalenam pœnitentem reſpexit, ſed oculis ſcintillantibus, iram & furorem ſpirantibus, vindictæque quodammodo cupidis. *Et non miſerebor,* Hic omnis peccatoribus gratiæ coram oculis eius inueniendæ ſpes præciditur, tunc enim nulla exſpectanda miſericordia eſt, cruciſque Dominicæ merita non proderunt. *Et ſcies, quia ego Dominus percutiens.* Hic omnis miſeriarum ſumma, hic vulnera, ſupplicia, iuſtitiæque acerbitas referatur: Non dicit, ſcies quia ego ſum pater benigniſsimus, paſtor mitiſsimus, filius hominis in homines propenſus, denique mundi redemptor caritate flagrans; ſed ſcies me Dominum & quidem virga & gladio accinctum, vt percutiam, mactem & occidam. O nomen incognitum & prorſus inſolitum? vix vmquam hoc tibi nomen datum audiui Domine.

Terribile Iudicis nomen.

Ecce, qui ſe olim miſericordem, bonum, miſeratorem, clementiſsimum, & miſericordias facientem ſuper millia nominauit, tũc nomen mutabit, & Dominus percutiens & truculentus, iram & vindictam ſpirans, tonitrua & fulmina eiaculãs dici amabit. Nouerat id Pſalmographus

Pſalm. 91.

phus cum diceret, *Cognoſcetur Dominus iudi-cium*:perinde ac ſi dixiſſet, Numquam De-
vti eſt,peccator voluit agnoſcere, longè a-
ſibi illum finxit,optimum ſcilicet,clemen
mum,in vindicando lentum,ad parcēdum
num,qui nimirum mortem impiorum non
rat; qui paradiſi ianuam omnibus intrare
ntibus aperiat; iuſtitiam illius numquam
oculis habuit,numquam ſibi perſuaſit,tam
tè eum cuncta diſcutere & examinare:ideo
in ſupremo illo iudicij die Deus ſe Dominũ
demonſtrabit, qui ſubditos refractarios &
inaces acriter corripiat & caſtiget,nemini
omnino parcat.

uanta,Auditores,inter hunc Domini aduē
& primum eſt differentia? In primo quidē
endit inſtar agni benignus & manſuetus;
ex tuus venit tibi manſuetus, & *Ecce Agnus Dei, ui tollit peccata mundi*,at in ſecundo iram &
ictam ſpirans, leoninam quamdam rabi-
rę ſe ferens veniet. *Vicit leo de tribu Iuda*.In
o latitans, vix mundo ſe manifeſtare au-
t, ideoque media & intempeſta nocte na-
t,*Dum medium ſilentium tenerent omnia*. La-
præſepio,panniculis inuoluitur, formam
ue ſerui induit, quadraginta dierum ſpa-
ticat in deſerto ieiunans & plorans,in cru
oque vix videri vult, tenebræ namque,
vniuerſam terram comperiebant, laruæ
rant:in ſepulchro quoque ſeſe abſcondit,
& ad inferos vſque ne videretur deſcen-
Vnde bene Iſaias, *Vere tu Deus abſconditus*.
m in ſecundo hoc aduentu veniet mani-
ita vt ab omnibus conſpici poſsit; veniet
um in nubibus conſpicuus, cum maie-
ſtate

Cōparatur primus domini aduentus cum ſecundo.
Zach.9.
Ioan.1.
Apoc.5.
Sap.18.
Iſai.45.

Digitized by Google

ſtate & poteſtate magna nubi velut throno inſidens. Cæterum numquam ſe Deus olim cum maieſtate aliqua videndum præbuit, niſi dum terrorem ac metum vellet incutere; hinc eum Iſaias in throno regio conſidentem vidit, Ioannes in medio candelabrorum aureorum, ſed maior adhuc maieſtas illius tempore iudicij futura eſt, quæ hinc colligitur, quod omnes eum Angeli circumcirca ſtipabunt, qui toties in ſacris litteris milites & bellatores, & militia cœleſtis exercitus nominantur. Quanta autem horum fortitudo ſit & potentia, patet è ſacris hiſtorijs; legimus enim nocte vna in caſtris Sēnacherib Aſſyrij, vnius Angeli manu, centum octoginta quinque hominum millia interempta. Alius quidam horū de numero vna etiam nocte, omnes Ægyptiorum primogenitos proſtrauit. Ecquæ igitur illa maieſtas erit, tot ſecum milites & quidem ſtrenuiſsimos, ad iudicium adducere? quorum tantus erit numerus, vt Iob eoſdem dinumerari non poſſe credat.

Iſai.9.
Apoc.1.
4.Reg.19.
Exod.12.

An non maieſtas erit, quando niſi gladij, enſes, mucrones, haſtę, tela & ſecures apparebunt? in quo mihi ſacra Scriptura præiuit. Scriptum eſt enim, *In luce ſagittarum tuarum in ſplendore fulgurantis haſtæ tuæ*, & alibi, *ſi acuero vt fulgur gladium meum*. An non maieſtas erit, tam copioſum Angelorumque exercitum conducere? Dauid hoc ſecum cogitans, admirando ait, *Deus manifeſte veniet, Deus noſter, & non ſilebit. Ignis in conſpectu eius exardeſcet, & in circuitu eius tempeſtas valida: aduocauit cœlum de ſurſum, & terram diſcernere populum ſuum.*

Iob.25.
Abacuc.3.
Deut.32.

Ceterum maieſtatem hanc aſſumet, vt mundo amplitudo & gloria eius innoteſcat, ipſaque

Digitized by Google

e Prophetarum oracula vera eſſe compro- *Pſalm 49.*
ntur. *Annuntiabunt cœli iuſtitiam eius*: idq́ per
na præambula, *& videbunt omnes populi gloriam* *Pſal. 96.*
. Vt etiam verum fuiſſe oſtendat, quod olim
ıctus Caiphæ Pontifici ait, *Dico vobis, amodò vi* *Matth. 26.*
itis filium hominis ſedentem à dextris virtutis Dei,
venientem in nubibus cœli. Vt ſe mentitum non
: demonſtret, cum in horto diceret, *An putas,*
a non poſſum rogare Patrem, & exhibebit mihi mo
luſquam 12. legiones Angelorum? At non 12. mo-
legiones, at 12. myriades legionum adducet *Ibid.*
udicium. Atque idcirco in biblijs *Deus exer*
um vocitatur, non vnius quidem, ſed pluri- *Malach. 3.*
; quorum hic ex angelis, ille è ſanctis, alius ex
ninibus, alius etiam è dæmonibus, alius de-
ue ex inſenſibilibus creaturis compoſitus *Sap. 5.*
irmabit quippe *creaturam advltionem inimico-*
. Quanta hæc, Deus bone, maieſtas eſt, quam
numeroſi exercitus!

'nde bene, omnia hæc vno velut faſce com- *Pſal. 49.*
ıendens, cecinit Dauid, *Deus noſter manifeſte*
et, & non ſilebit, olim quidem clanculum
it, at modo omnibus ſe manifeſtabit, toti-
mundo patefaciet: olim quidem mutus
& patiens, at modo rugiet, & ſonitum e-
qui ab omnibus intelligatur. Appoſitè au-
dicit manifeſte, omnia enim tunc colluce-
t, tum propter ignem, qui omnia tunc de-
et, tum propter lucidos illos radios, qui è
o & glorioſo eius corpore emicabunt, tum
n propter inſolitum ſolis ſplendorem: ille
ı, ſi Iſaiæ credimus, ſeptuplo tunc lucidior
lendidior erit, quam eſt modò. Quot au-
n ſacris libris figuras reperire eſt, è quibus
ıſque huius aduentus diſcrimen colliga-

Vidit

Ezech.1. Vidit Ezechiel olim Cherubinum, duas facies habentem, hominis ſcilicet ac leonis. Germana expoſitione huius emblematis, & genuino ſenſu Cherubin hic, verus iudicis noſtri typus eſt, qui duas verè facies habere dici poteſt; in primo namq; aduentu, hominis habuit, in quo nihil præter humanitatem, dulcedinem & gratiam oſtendit; in ſecundo vero leonis habiturus; in quo rigorem; vindictam, iuſtitiam & furorem patefaciet. Atque huc trahenda ſunt ſequentia Prophetarum teſtimonia, & imprimis illud Pſalmiſtæ, *Sicut leo rapiens & rugiens*, item

Pſal.21. Prouerb.19. Iſai.5. Ezech 22. Oſeæ 11. Amos 3. filij eius Salomonis, *ſicut fremitus leonis, ita & regis ira*, & illud Iſaiæ, *Rugitus eius vt leonis*, item Ezechielis, *ſicut leo rugiens rapienſque*; & Oſeæ, *quaſi leo rugit*, & Amos denique, *Leo rugiet, quis non timebit*? deſuntne igitur nobis teſtimonia? proferam autem & aliam figuram.

1. Reg.17. & 25. Dauid inermis, ſolaque paſtoritia tunica indutus, vna manu fundam & altera lapides tenens, aduerſus procerum illum Goliadam deſcendit: ſed ad regnum Iſrael iam euectus, vt ingratitudinem & ſtolidam inhumanitatem Nabalis coerceret, magna armorum copia, totoque exercitu comitante, & ipſe armatus, aduerſus eũ profectus eſt, exacerbatus dicens; *Ergo fruſtra ſeruaui omnia quæ huius erant in deſerto*?

Reg.25. Deſignatur hic, Chriſtum verum illum Dauid, qui ſemel in hunc mundum, ad Tartareum illum Goliadam expugnandum, nudus & egenus & in corpore fragili mortique obnoxio venit, cum iterum venerit, ad iudicium nimirum; magna cum maieſtate, igne & flamma accinctum, Angelis circumdatum, furore armatum, aduerſus peccatores, inſenſatos illos Nabales, venturum, illiſque magna cum infamia improperatu-

Digitized by Google

ıturum, *Vere fruſtra ſeruaui omnia quæ huius e- in deſerto,* fruſtra ſcilicet hos ingratos con- , matris in vtero nouem menſium ſpatio odiui, tot annis incolumes ſeruaui; fruſtra ıo eorum cauſa factus ſum , cruci affixus, tem paſſus, ſanguinemq́; meum pretioſum onte Caluariæ fruſtra effudi. Sed pergamus ;uris.

oyſes in montis ſummitate cum adhuc eſ- Exod. 32. videretque populum per caſtra vitulo au- ımmolantem, Deum ad iracundiam conci- , eiuſque flagella in eorum caſtigationem ıi, eidem mox ſupplicauit, flammam pre- ; reſtinxit, iramque & flagella parata, & im ens exitium auerruncauit. Sed cum mon- n deſcendiſſet , inque planitie conſiſtens lum in idololatria pergentem videret; ad- ımmotus eſt, vt plurimos ſumptis armis m neci dederit. Multis quidem in rebus ẽs Christi typum geſsit, ſed præſertim in lodò enim quamdiu ſcilicet in montibus ternis commoratur, pro peccatoribus Pa- o ea qua eſt benignitate ſupplicat, eorum ciliator eſt, iratum ijs nomen placat, cru- ıam, ſanguinem, mortem, paſsionem, me ıe; ne flagella experiantur, interponit. Sed do in vallem Ioſaphat deſcenſurus eſt , i- & flammam ſpirabit iuſtitia vindictaque gladio accinctus, ac plurimos ſine vllo di- ine morte damnabit perpetua. Quis igitur : auſit, deeſſe nobis figuras, aut negare iu- ı hunc terribilem fore?

ɔo enim furet & ſæuiet, vt Propheta teſte ius nemo queat comprehendere; *Quis no- ſtatem iræ tuæ , & præ timore iram tuam di-* Pſal. 89. *numera-*

Pſal.75. *numerare*: & alibi, *Tu terribilis es, & quis reſiſtet tibi?* furorem quoque eius agnoſcere videtur Eccleſia, cum in ſollenni illo Cantico *Te Deum laudamus*, dum cecinit, *Iudex crederis, eſſe venturus*, ſtatim velut timens & pauida, ad crucem, paſſionem, ſanguinemque eius pretioſum, quaſi ad tutiſsimum aſylum, confugit, *Te ergo quæſumus, tuis famulis ſubueni, quos pretioſo ſanguine redemiſti.*

Quis igitur ante ſeuerum hunc & rigidum iudicem conſiſtere audeat; iudicem inquam, qui, vt peccatorem condemnet, omnia concilia cœleſtis Parlamenti congregaturus eſt? conſilium imprimis Angelorum, de quo ſcriptum legimus, *& omnes Angeli eius cum eo*: deinde Sanctorum, *Congregate illi ſanctos eius, qui ordinant teſtamentum eius*: concilium item defunctorum omnium, *Surgite mortui, venite ad iudicium*: concilium denique omnim creaturarum, *Aduocabit cœlum de ſurſum, & terram diſcernere populum ſuum*: Iudicem adhæc qui tanta cum maieſtate, tantaque cum potentia deſcendet, vt Iob his ſibi propoſitis, eundem tremens interpellet, *Contra folium quod vento rapitur, oſtendis potentiam tuam?* Inſinuare vult, Quid, tantane opus potentia ac maieſtate Domine? ad quid tantus exercitus ad miſellum hominem iudicandum? prȩter rem & prorſus abſurdum videtur, tot bellatores & turmas coaceruare, ad folium, quod ventis ludibrium à minimo etiam flabro quocumque defertur, excutiendum. Dum Angelos inobedientes condemnares, tantam potentiam non demonſtraſti, tanta maieſtate non es vſus, totque exercitus non coadunaſti. Sed audi, Iob, magna inter vtrumque diſcrepantia eſt: æquum namque eſt hominem maiori cum ſolenni-

Matth.25. Pſalm.49. S.Hieronym. Pſalm.49. Iob.13.

iitate magnificentiaque iudicari, quam An
ɔs: nam quoniam maieſtas hæc propter ho-
iem, & non propter Angelos, tantopere ſe
niliauit, & quodammodo exinaniuit; ęquũ
:tur & rationi conſentaneum, vt eadem ſe
omine condemnando manifeſtet, vireſque
'at. *Veniet*, ſcilicet, *in maieſtate ſua, & omnes*
:li eius cum eo.

on erit hic amplius humilis ille Galilæus, *Matth. 25.*
·oſolymis exiens cruce humeros grauatus:
udex ſeueriſsimus, intolerabilis, quemq;
o alloqui ſuſtineat, qui eandem crucem ve-
uroris ſui argumentum ac ſignum, ante ſe
nittet; *Tunc parebit ſignum filij hominis.* Tunc *Matth. 24.*
bitur aurea illa clauis Dauid, de qua in A- *Apoc. 3.*
lypſi, quæ cœli ianuas adaperuit, ipſa in- Crux in iu-
n crux, quæ olim in monte Caluariæ fuit dicio appa-
ſtituta, & quidem crux vera, non imagina- rebit.
ut in aere efformata. Nam quemadmodũ
:lorum miniſterio omnes cineres huc il-
ɹe ſparſi in vnum colligentur, vt corpus
:orruptum iterum reſtauretur; ita quoque
es crucis particulæ, quæ per varias orbis
:s ſparſæ ſunt, eorundem auxilio miniſte-
ıe in vnum colligentur, vt ijſdem coadu-
integra illa mox in aere appareat: quæ de-
n cœlo per omnia ſeculorum ſęcula, vel-
:petuum rerum bene geſtarum trophæ-
& triumphorum indicium, conſeruabi-

templo Salomonis Goliæ gladius aſſerua-
·in memoriam nobilis illius victoriæ, quã
d rex de Philiſthijm retulerat: & ipſę man-
ˡi quiæ in arca Teſtamenti, in ſignum mi-
, quo Deus Iſraelitas in deſerto tot annis
'at. Ita quoque in vaſto illo cœlorum tem

plo, pretioſa illa crux, Chriſti operum victoria-rumque quas de diabolo retulit, index, conſeruabitur, ideoque in vltimo iudicio pijs lætitiam & conſolationem, impijs vero & peccatoribus terrorem & cruciatum afferet. Prodigioſa illa virga Aaron, quæ tot in Ægypto noſtra mirabilia operata eſt, in nocte illa paſsionis ita floruit, totque fructus protulit; in ſerpentem conuertetur. Egregia illa arbor, in medio olim mundi plantata, vt vitæ fructum hominibus afferret, impijs mortem & interitum ſempiternum arceſſet.

Crux impiis tunc aduerſabitur.

Vbi eris tunc, ô beata & benedicta crux, qui in te pependit Ieſus Chriſtus? vbi erunt brachia illa extenſa ad peccatores recipiendos? Vbi glorioſum illud caput ſpinis obſitum, deorſum vergens ad hominibus oſculum præbendum? Vbi erit tunc latus illud lancea vulneratum, per quod peccatores ingredientes miſericordiam inueniant? Vbi erit, ô ſalutaris arbor, clementiæ benignitatiſque myrrha, ramis tuis diſtillans? Nullumne amplius ô arca diluuij iuſtitiæ tuæ eripies? vbi erit ô decora vitæ arbor, iucundus ille immortalitatis fructus? vbi nam ſalus quam afferre ſoles? Vbi tunc latebit glorioſa illa virgo mater tua, quæ pedibus ſe tuis ſolebat proſternere, proque peccatoribus intercedere? nihil tunc apparebit huiuſmodi, omnia in terrorem commutata erunt.

Exod 7.

Miſericordiæ torrentes qui per mundi huius Ægyptum manare ſolebant, in ſanguinem conuertentur. Virga illa excubans, quam vidit Ieremias, in ollam ſuccenſam mutabitur, & Virga illa Aaron, in colubrum; id eſt, glorioſa illa crux conſolatio bonorum & gaudium, horrorem impijs

Ierem.1.
Exod.4.

impijs incutiet: quod in Exodo figuratè expreſſum legimus. Nubes enim illa, quæ Hebræos in exitu Iſrael de Ægypto, ab Ægyptijs diſcernebat, his horrorem inijciebat, & obſcura erat; illis vero conſolationem afferebat, eratque lucidiſsima. Ita quoque illuſtre illud crucis vexillum impijs terribile erit, iuſtis verò ſummæ conſolationi. Illic namque impij, (de quibus Paulus agit, *Multi ambulant quos ſæpe dicebam vobis, nunc autem & flens dico, inimicos crucis Chriſti,*) dicent, quod olim Ioſephi fratres pœnitentia ducti ad inuicem dicebant, *En ſanguis eius requiritur*; ideoque deſperabunt & efferaſcent, teſte Pſalmiſta, *Peccator videbit*, crucem glorioſam, *& iraſcetur; dentibus ſuis fremet & tabeſcet.*

Exod. 14. Philip. 3. Gen. 42. Pſalm. 111.

Eſt & aliud quod iudicem hunc terribilem reddet; vocis nimirum aſperitas & ſeueritas, quæ omnes percellet. Ita id ſignificare videtur Dauid, *A voce tonitrui tui formidabunt*: Iob verò eam intolerabilem putat, *Quis poterit tonitruum magnitudinis eius intueri?* Tunc, tunc inquam, ſummus ille Iudex clamabit, tonabit, & voce ſua omnes homines perterrefaciet. Reſpexit huc Dauid dicens, *Deus noſter manifeſte veniet, & non ſilebit*: olim quidem inſtar paruuli qui fari non poſſet, venit ac ſiluit, coram Herode & Pilato obmutuit; ſed ſemel adhuc veniet, & tunc plena & ſtentorea voce clamabit, vel, vt Iob ait, *in voce ſua tonabit*, vt & alibi in litteris ſacris ſcriptum eſt, *Tonabit de cælo Dominus, & excelſus dabit vocem ſuam*; & Samuelis mater, *Dominum formidabunt aduerſarij eius, ſuper ipſos in cælis tonabit.*

Pſal. 103. Iob. 26. Pſal. 49. Iob. 37. 2. Reg. 22. 1. Reg. 2.

Ceterum tonitrua ſunt vt plurimùm tempeſtatum ac procellarum præſagia, fulminum, co

tuſcationumque prænuntia. Ad eundem modum rugiens illa Iudicis vox euidens vniuerſalis tempeſtatis ſignum erit, fulminumque ſanguineorum, quæ poſt terribilem hanc ſententiam, *Ite maledicti in ignem æternum*, in impios e-
Matth.25. uibrabuntur, præſagium. O ecquænam fulmina, tonitrua, tempeſtatesque!

Et non ſilebit. Hic aures arrige infœlix & miſer peccator, qui vitijs tuis ſecurus indormis. Tacet modo Deus & indulget interea dum peccas:
Pſal.49. dicit namque de ſe, *Hæc feciſti, & tacui*, & alibi,
Pſal 37. *factus ſum ſicut homo non audiens, & non habens in ore ſuo redargutiones*. At in die iudicij clamabit, inſurget, ac vocem extollet, *Arguam te & ſtatuam contra faciem tuam*. Iſaias vero hyberbolicus locutus ait eum inſtar parturientis exclamatu-
Pſalm.49.
Iſa.42. rum, *ſicut parturiens loquar*. Modo quidem videtur ſtertere; & ad delicta noſtra obſurdeſcere, ſed tunc *excitabitur velut potens à crapula*, & inſtar tonitrui reboabit. Cuius rei figuram hic adfero.

Allegoria. Noë vineę quam plantauerat ſucco guſtato
Gen 1. inebriatus obdormiuit, detectiſque verendis à filijs deriſus fuit; at expergefactus impium Chã qui eidem illuſerat, in æternum maledixit, & diro anathemate percuſsit. Verus Noë Chriſtus Dominus, Eccleſię vinea plantata, eius amore inebriatus, & præ indulgentia quodammodo ſtertens, ſuam in cruce nuditatem demonſtrauit, quin & à peccatoribus in cœlo cùm dormire videtur, velut ingratiſsimis filijs ſæpiſsimè deridetur, dum varijs eum criminibus quotidie offendunt, & crucem, paupertatem, humanitatem, nuditatem denique explodunt & ſubſannant; ſed mox vt ſubito quaſi excitatus fuerit, ſomnumque velut abruperit, æ-

terna

terna eos maledictione feriet. Confirmat meum dicere Pſalmiſta, *Excitatus eſt tamquam dormiens Dominus, & quaſi potens crapulatus à vino, & percuſſit inimicos in poſteriora, opprobrium ſempiternum dedit illis.* Bene meo iudicio, ait, *Excitatus eſt.* Tam altum enim Deus dormire iam videtur, vt non niſi magno ſonitu & fragore excitari à ſomno poſſe videatur, quo vindictam de delictis ſumat. Sed ſcelerum noſtrorum clamor adeo magnus eſt, vt eum à ſomno excitet, adque iuſtitiam faciendam inuitet. Ad hunc modum excitari ſe ait voce ſanguinis iuſti Abel ad parricidium digna vltione caſtigandum: ita clamor Sodomorum eum ad vindictam ſumendam ſollicitauit, & inuitum quodammodo compulit; *Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus eſt.* Ita etiam in luctuoſo illo iudicij die, omnium totius mundi ſcelerum clamore & ſonitu excitatus, de ijſdem vindictam ſumet. Deus igitur modo videtur ſtertere, ſed vbi excitatus fuerit, terribilem ſeſe demonſtrabit, & rigorem, furorem, & vindictam ſpirabit.

Pſal. 77. *Gen. 4.* *Geneſ. 18.*

Simile.

Nullo adamas dicitur artificio frangi & comminui poſſe; at cum frangi cœperit, in varias mox particulas reſolui: de diuina patientia idem dicere quid vetat? modo namque eadem adamantina videtur, frangi non poteſt, vitiorum noſtrorum malleis haud cedit; ſed in magno & intolerabili iudicij die cum frangi cœperit, tota diſſoluetur, inque varia furoris, iræ, vindictę ſe genera diffundet; furoris inquam adeo horrendi, vt hunc ſibi proponens Iob, inter ignes tartareos, horrendaque dæmonum ſpectra, incendiaque ſulphurea verſari maluerit, quam eundem ad modicum tempus ſuſtinere.

Iob.14. re. *Quis mihi hoc tribuat, vt in inferno protegas me, donec pertranſeat furor tuus?* O paradoxa, & rem incredibilem!

Tantum profectò Iudex hic tunc temporis furorem induet, vt in improborum condemnatione lætaturus quodammodo & plauſurus, inque eorum ſanguine manus lauaturus videatur. Docuit hoc me pſalmiſta dicens, *Letabitur iuſtus cum viderit vindictam, manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris.* Omnes propemodum interpretes hoc de Chriſto Ieſu intelligunt, qui per antonomaſiam dictus eſt *Iuſtus*; & loco *manus ſuas*, Hebraici fontes legunt, *Pedem ſuum*, vt ita vindictam, quam ſumpturus eſt, deſignent: In quo victores imitatus eſt, qui inimicis in bello profligatis, eoſdem etiam calcando ſolent proterere, pedem eorum ceruicibus ſuperimponere, & ſanguine illorum arma ſua tingere. Ita legimus feciſſe Ioab Dauidicæ militiæ Principem interfectis Abner & Amaſa, *Effudit enim*, inquit ſcriptura, *ſanguinem illorum, & poſuit cruorem prælii in baltheo ſuo, & in calceamento ſuo.* Et in hunc ſenſum explicat doctiſsimus Lyranus verba illa Iſaiæ, *Quare rubrum eſt veſtimentum tuum, ſicut calcantium in torculari?* ita namque Chriſtum ab angelis interrogandum putat, cum iam iudicio peracto, triumphis & victorijs partis nobilis ad locum ſuum redibit. Quid vobis videtur, Auditores, anne vmquam veſtrum aliquis de huiuſmodi iudice audiuit, aut ſimilem vidit? Ipſe enim ſine vlla gratia, aut indulgentia in reos deſæuiet, quin & in eorum damnatione ſubſannaturus eſt, vt de ſe apud ſapientem teſtatur, *Ego quoque in interitu veſtro ridebo, & ſubſannabo, cum vobis id, quod timebatis aduenerit.* Non enim erit benignus ille Iudex, qui mulierem in adulterio

Pſal.57.

Iudex impiorũ ſanguine arma tinget.

3. Reg. 2.

Iſa.63.

Prouerb.1.

terio deprehenſam, à Phariſæis ad lapides condemnatam, noluit condemnare, ſed eandem, ſcripta in terra ſalutari illa Abſolutionis linea, impunem dimiſit. Hoc ipſum modò cum animabus noſtris adulterio ſeſe inquinantibus agit: nam, quamuis dæmones eas ad mortem depoſcant nulla condemnationis in eas ſententia lata, omnia delicta terrę inſcribit, noſque ad pęnitentiam longanimiter expectat. Sed in iudicio illo vniuerſali mox vt excuſati ſumus, condemnabimur, & miſericordia exulante iuſtitiam tollentem cornua experiemur. Non amplius tunc obmuteſcet. ſed intonans dicet, *Ego ſum Ioſeph quem vos vendidiſtis in Ægypto*, ego ſum Deus ille, maledicti peccatores, quem vendidiſtis perdidiſtis, & ob nugas aliquas exigui momenti negaſtis periuri, quem ob fugacem quandam voluptatem, & vmbratile quoddam oblectamentum nefariè prodidiſtis. Quis hæc improperia ęquo animo toleret? quis non hic tremat & expalleſcat? *Gen. 45.*

Equidem dum vel de eo loquor, exanimor, vires me & latera deficiunt, lingua balbutit, & verba rei magnitudine iudiciſque horrore perculſus non inuenio, materiæ & propoſito congruentia: quamobrem ſatius erit id ipſum meditari & animo percurrere, quam verbis id aſtruere conari. Atque ideo recordamini nouiſſima veſtra, & in æternum non peccabitis: proponite vobis ob oculos iudicis huius inexorabilis rigorem, & ſeueritatem eius perpendite, cũ ad ſolũ nutũ eius cœlum, terra, elementa, & quidquid hic ſolidũ & firmũ apparet, concutienda ſint. *Vidit & cõmota eſt terra, montes ſicut cera fluxerũt*. Si igitur mõtes inſtar ceræ fuſilis diffluant, q͂d faciẽt fragiles hões? ſi gigãtes & coloſsi pal *Pſalm. 69.*

lore exanimentur, quid à pygmęis exſpectes? ſi iuſtus pauebit, peccator quomodo ſecurus & quietus erit? *Si iuſtus vix ſaluabitur, peccator vbi parebit?* Vnde bene in officio de defunctis canit ſancta mater Eccleſia.

1.Pet.4.

Quid ſum miſer tunc dicturus,
Quem patronum rogaturus?
Cum vix iuſtus ſit ſecurus.

Cogita igitur tecum infrenis & impudens peccator, quid futurum ſit in ſtricti huius iudicis manus incidere, Solis huius omnituentis oculis expoſitum eſſe? Solis inquam, cuius immenſum ſplendorem caligantes & lippientes peccatorum oculi ſuſtinere nequeunt? Solis, qui omnia inſpicit & conſpicit, intima quæque cordis penetralia & occultas animorum latebras rimabitur? Solis, cuius lumen electos recreabit, peccatoribus autem mille ſupplicia & cruciatus inferet? Cur enim putemus, iudicem hunc toties in ſacris litteris ſolis iuſtitiæ nomine appellari? vt in primis in loco illo Malachiæ, *Et orietur vobis timentibus nomen meum ſol iuſtitiæ, & ſanitas in pennis eius*: & apud Pſalmiſtam, *Thronus eius ſicut ſol*, Euangeliſta verò de eiuſdem transfiguratione, *reſplenduit facies eius ſicut ſol*, & Ioannes in reuelationibus, *facies eius vt ſol.*

Malach:4. *Pſalm.88.* *Matth.* 17. *Apoc.10.*

Cur Chriſtus ſoli cõparetur.

Variæ autem nominis huius dari poſſunt rationes, & cum ſole noſtro ſimilitudines; quarum hæc è Theodoreto prima eſt. Nã veluti ſol ab altero mundo reuerſus, noſtriq; hemiſphęrij ſtadium ingreſſus, dormientes excitat, lumenq; ſuum diffundit. Ad eundem modum ſol noſter Ieſus in fatali illo die exoriturus, cœlo deſcendendo, mũdiq; horizontem illuſtraturus, mortuos, qui tanto iam tempore in ſepulchris alto ſopore

Digitized by Google

ſopore oppreſsi iacuerunt, excitabit, atq; alterius vitę viam eos faciet intueri, iuſtis quidem ęternæ beatitudinis lumen; impijs verò caliginem & perpetuæ damnationis tenebras adferendo.

Secundam hanc ponimus. Quemadmodum ſol ortu ſuo noctes & dies diſterminat, omniaque nobis reuelat quæ prius latebant: ita ſol ille iuſtitiæ nouas aduentu ſuo dies & noues noctes producet, ſolidum nimirum illum ęternitatis diem, qui electis æternam beatitudinem afferet & longam damnationis noctem, quæ mille improbis in tetro carcere detentis cruciatus & tormenta dabit; atq; illorum virtutes, horum vero ſcelera, quæ nemini prius nota erant, manifeſtabit.

Tertia eſt hæc. Quia in illa die omnia illuſtrabit, atque, vt Apoſtolus ait, *illuminabit abſcondita tenebrarum*, & veluti nocte terram cooperiente, nec rerum pulchrarum decorem, nec turpium deformitatem nemo videre poteſt: ſic interea dū vitæ huius nox omnia cooperit; nec iuſtorum virtutes, nec improborum ſcelera diſcernere poſſumus, at vbi ſol ille iuſtitiæ exortus fuerit, omnia euidentiſsime patebunt. *1. Cor. 4.*

Appellatur adhæc ſol iuſtitiæ, quia tunc iuſtitiæ radios per omnia diffundet, & tunc omnibus omnino hominib. manifeſte apparebit, quanta iuſtitia & bona opera ſit remuneraturus; & peruerſa caſtigaturus. Atq; hoc eſt quod vos metuere aut apprehendere velim, hoc eſt, quod menti veſtræ ſemper infixum cupiam.

Vnuſquiſque igitur ſerio hæc animo voluat, & cogitet, ſi Iacob, viſo Eſau, cum equitibus ſibi occurrente, adeo trepidarit: quid facturus ſit

peccator, cum ſummum illum iudicem, Angelis & cœleſtibus ſpiritibus ſtipatum, ſibi è directo occurrentem videbit? Agite igitur, ſi hodie vocem eius audieritis, nolite obdurare corda veſtra; operamini bonum dum tempus opportunum habetis, & interea dum iudex affabilis eſt, iudicij reminiſcamini, eiuſdem verba ſemper animo voluite. Intueamini Saulum illum Tarſenſem; hic enim cum, teſte Luca, vocem cœlitus emiſſam audiuiſſet, ***Saule, Saule quid me perſequeris?*** ſubito pauore perculſus; ſtatim manus dando reſpondit, ***Domine quid vis me facere?*** Paratum cor meũ Domine, at mille pro nominis tui honore cruciatus, martyrium, mortem denique ipſam ſubeundam. Idem vos dicere velim, Auditores: & quoniam hodie audiuiſtis, Chriſtum veſtrum iudicem futurum, & huic omnium operum reddẽdam eſſe vſque ad vltimum quadrãtem rationem; quoties cœleſtem hanc in animo vocem percipitis, ***Saule, Saule quid me perſequeris?*** id eſt, Inſenſate & ſtolide peccator, quid me toties tantiſque delictis offendis, quin tu iuſtitiam meam ob oculos habes, cur non cogitas me iudicem tibi futurum, & nulla tecum benignitate vſurum? quando, inquam, hanc inſpirationem ſentitis, tunc cõfeſtim Domino roganti verbis hiſce noſtris reſpondete;

Act. 9.

Act. 9.

Domine quid nos vis facere? ecce paratos nos ad ſincere tibi toto vitæ tempore ſeruiendum: ecce conuerſionem, vitæque emendationem pollicemur. Eſto nobis ô iudex rigide & ſeuere, propitius, miſerere noſtri, ne in furore tuo arguas nos, noli iniquitates noſtras tam exacte diſquirere: ſi enim ſingula enucleatius

rima-

rimatus fueris, quis tandem iuſtus reperietur, quis gloriæ tuæ conſors & particeps reddetur? Noli igitur miſerationum tuarum antiquarũ obliuiſci, at noſtræ potius fragilitatis memor eſto: noſtram hinc paupertatem, & tua illinc merita conſtitue. Memento, obſecro, humanam noſtri te cauſa naturam aſſumpſiſſe, cruci affixum eſſe, pretioſum ſanguinem profudiſſe, mortem denique acerbiſsimam toleraſſe; tantus igitur labor non ſit caſſus. Si tu nos, ô Iudex, iniquitatũ vindex acerrime, cõdemnes, quid nobis crux illa profuerit? ſi tu nos perdas, quid commodi acerba tua paſsio nobis attulerit? ſi tu nobis aduerſeris, quid neceſſe fuerit tam immenſum olim amorem ac dilectionem oſtendiſſe, adeo vt noſtri cauſa cœlo deſcenderis, & mortem oppetieris? Adhæc, ſemper ô Iudex benigniſsime dixiſti & docuiſti, mortem te peccatoris & interitum nolle; hoc te re ipſa in iudicio tuo velim demonſtrare, vt iuſtus & verax in ſermonibus tuis inueniaris. Deinde obſecro, vt, cum vitæ noſtræ cauſam examinaueris, ſecundùm nos ſententiam pronunties, vt ſuperiores facti in æternam beatitudinem & gloriam ingredi valeamus, in quam nos introducant Pater & Filius, & Spiritus ſanctus. Amen.

)?(

FERIA

FERIA QVINTA.

DE IIS QVI EXTREMO IVDICII die iudicandi erunt.

Memorare nouiſsima tua, *& præſertim iudicium, atque propone tibi ob oculos qui in eodem iudicandi erunt*, & in æternum non peccabis. *Eccl. 7.*

FIGVRA.

Exod. 19. VIuum illud oraculum Iudaicæ Synagogæ Moyſes, cum Iſraelitas, qui ſexcentorum milliũ numerum complebant, ex vniuerſa Aegypto collectos educeret, omnes in deſertum Sinai deduxit, vt illic legem, quæ magno cũ fragore tempeſtatibus & tubarum ſonitu promulgabatur, acciperent. Idem omnino in ſuprema illa die euenturum eſt; Chriſtus enim, prudens ille totius vniuerſi legislator, omnes homines, tam qui à multis ſęculis defuncti in tumulis iacent, quam qui tunc moriuntur, in vnum collectos, in vallem Ioſaphat deducet, vt in ea non legem aliquam, ſed horribilem ſententiam, quę cum tonitru, fragoribus & procellis feretur, accipiant. Sententiam inquam illam generalẽ, ac terribile decretum, quod tam in eos qui ante nos vixere, vel nobiſcum modo viuunt, quã eos qui ſequentibus ſæculis vſque ad mundi cõſummationem futuri ſunt, pronuntiabitur. Illic ſcilicet omnes totius orbis ſtatus congregabuntur: de quo conuentu hodie vobis pluribus loquar. Porro vt omnia pro dignitate reique amplitudine peragantur, omnia ad iu-

dicis huius gloriam iudicandorumque conſolationem redundent, more ſolito ad S. Spiritus opem velut ad aſylum confugiamus, ſimulque Deiparæ auxilium efflagitemus: ille nos conducat hæc deducat & dirigat: ideoque ſupplices ſalutationem illi Angelicam recitemus.

Aue Maria.

Nullum vnquam prudentius & ſimul ſeuerius ſapientiſsimus ille regum Salomon iudicium tulit eo, quod in Regum libris ſcriptum legimus: quando nimirum duabus coram eo de prole mortua diſceptantibus mulieribus ſublimi è ſolio duodecim leonibus fulto, puerum de quo quæſtio inſtituta erat, quo vtraque ſibi ſatisfactum arbitraretur, medium gladio diſſecandum, & cuique partem, ad tollendam controuerſiam, ex æquo dandã pronuntiauit, hocce iudicium alterius cuiuſdam longe horribilioris, quod Salomon noſter Ieſus Chriſtus inſtituet, typus ſit ac figura: Quãdo nimirum ipſe in throno maieſtatis conſidens, Angelis & Archangelis circumquaque ſtipatus, diſceptantibus coram ipſo duabus matronis, extremo dolore affectis, Eccleſia nimirũ militante & triũphante, idque de gloriæ & beatitudinis prole, furoris gladium exeret, vt vtrique ex æquo iuſtitiam adminiſtret. Ita idipſum prædixit Pſalmographus, *Gladium ſuum vibrauit, arcum ſuum tetendit*. Et Ezechiel, *Egredietur gladius meus de vagina ſua ad omnem carnem ab Auſtro vſque ad Aquilonem*: item Iob, *Fugite ergo à facie gladii, quoniam vltor iniquitatum gladius eſt*, quem gladium cum Dauid in ſpiritu vidiſſet, in genua prouolutus Dominum orat, quo ab hoc mucrone eripi poſſit, *De gladio maligno eripe me.*

3. Reg. 3.

Pſal. 7.

Ezech. 21.

Iob. 19.

Myſtice hæc omnia in reuelationibus ſuis vi- Pſal. 143.

dit

Apoc. 1. dit Ioannes, quando admirabilem quendam hominem vidit, cuius ex ore gladius anceps egrediebatur; per quem iudicis noſtri furorem vere putem deſignari: cuius nimirum vox adeo horrenda futura ſit, vt inſtar acutiſsimi gladij animas ſimul & corpora transfodiat & diffindat. Atque hinc Propheta regius iudicem hunc orãs, vt iudicii ſui diem maturet, atque impiis iuſtitiam faciat, eum, vt lateri gladium accingat, hortatur, *Accingere gladio tuo ſuper femur tuum potentiſsime*: in quo iudicio cum eoſdem euertendos & perdendos præſagiret, ait, *Tradentur in manus gladii.* Quidquid demum ſit, de inimicis ſuis Deus vindictam ſumet, omneſque gladio exterminatore vſque ad internecionem delebit.

Pſal. 44.

Pſal. 62.

Gen. 3. Cum Deus Adamum eiuſque coniugẽ, quod diuinam peccando maieſtatem offendiſſent, iudicare conſtituiſſet, ac triſtem mortis in eos ferre ſententiam, quæ ad omnes etiam poſteros longa ſerie ſubſequentes ſe extenderet, Cherubinum quendam flammanti armatũ rhomphæa ante paradiſi introitum, qui eundem cuſtodiret, collocauit. Hic nobis ad oculum demonſtratur, vltimi iudicij tempore, quando nimirum omnes ad mortem condemnandi erunt, apparitūrum, non quidem Cherubinum, ſed ipſum Deum, idque in valle Ioſaphat iuſtitiæ rhomphæa accinctum. Notãdum vero eſt, gladium hunc ancipitem fore & vtrimque acutum, vt hinc euidens fiat, non corpora tunc ſolum, ſed animas etiã condemnandas, viuos deinde non ſecus ac mortuos dijudicandos & omni hunc ex parte vulnera inflicturum.

Hic autem iuſtitiæ mucro, quamdiu hic viuimus, nonniſi vna ex parte ſcindit, corpus quidẽ dum-

dumtaxat in hac vita, in altera vero animas caſtigans: ſed in iudicij die anceps erit, corpora ſimul & animas in interitum præcipitans. Ad hæc idem hic iam inde à mundi exordio adeo obtuſus fuit, vt non niſi vna ex parte ſecare potuerit: & quamuis ingentes plagas fecerit, nũquam tamen quæ ſecanda erant, penitus valuerit reſcindere. Magnam quidem inciſuram fecit diluuij tempore, quando omnes præter octo interemit: at vniuerſum hominum genus exſcindere non valuit, octo animabus in ruinæ reparationem relictis. Aegyptiorum quidem plurimos interemit, ſed ſolos primogenitos. In excidio Ierichuntino omnes quidem domos euertit & deſtruxit, at vna Raab meretricis impune habuit. Quam crudeliter deinde in Sodomorum Gomorrhæorumq; territorio ſæuijt, adeo vt in ipſos etiam lapides animaduerterit? Familiam tamen Loth nunquam potuit exſcindere. At poſt vitam hanc, vtrimque erit acutiſſimus, omniaque deſcindet & perdet. Figuras depromamus.

Gen. 7. *Exod. 12.* *Ioſ. 6.* *Gen. 19.*

Voluit olim Dominus, Ioſuam Amalecitis bellum inferre, victoriamque luculentam pugnanti conceſſit, eoſdem tamen penitus exſcindi noluit, nec ſtirpitus deleri: ſed quadringentis poſt annis, Hebræorum iam regno ſtabilito, inque meliorem ordinẽ redacto, Sauli præcepit vt Amalec deleret, penituſque exſtirparet, vt ne ipſis quidem parceret animalibus: *percute Amalec, & demolire vniuerſa eius, omniaque interfice à viro vſq; ad mulierem, paruulum & lactentem.* Hic docemur, Deum ſæpe quidem in hac vita de nobis triumphum agere, deque vitiis noſtris victoriam referre, at penitus nolle perdere: ſed, vbi regnum Iſrael ſemel ſtabilitum fuerit, id eſt,

Exod. 17. *1. Reg. 15.*

vbi

vbi electorum regno cœleſti inſerendorum numerus completus, atque impiorum iniquitas ad ſummum iam venerit; omnia deleturum, & ad ipſa vſque animalia vaſtaturum.

1. Reg. 24. Saul cum armis grauatus innocuum Dauidē ad necem inſectaretur, eique inſidias ſtrueret; Dauid ſemper ab eo fugit, & eius rabiem declinauit; dumque eum commode in ſpelunca occidere potuiſſet, ſuperſedit, laciniam chlamydis præſcidiſſe contentus. At cum Saul nihilominus in nefaria conſpiratione machinatione que impia progrederetur: in montibus Gelboe vna cum filijs à Philiſthijm fuſus fugatusq́ inglorius occubuit. Idē prorſus hic agit Deus. 1. Reg. 31. Nam interea dum eum velut impij quidā Saules in hac vita, omnibus peccatis armati perſequimur: nos ille quodammodo fugit, & abſcōdit ſe: & licet omni nos momento & nullo non loco, ad inferos poſſet detrudere, ſuperſedet tamē, laciniam aliquam de chlamydibus noſtris, afflictionem temporalē immittendo, reſecuiſſe contentus. At vbi nos in peccatis nihilominus inualeſcere, inque via iniquitatis progredi conſpicit: ad alterius nos vitæ montes & in vallē Ioſaphat, quæ ſunt velut montes Gelboe, quos nec ros nec imber miſericordiæ irrigat, educens, in manus Philiſthæorum infernaliū, cuncto vanitatum noſtrarum exercitu fuſo fugatoque, nobiſque & peccatis noſtris, quæ infelix animæ abortus ſunt, morti æternæ adiudicatis, tradet.

Adeo vt dicendum ſit, omnes omnino homines in altero mundo & in horribili iudicii die, hoc gladio interficiendos, & mox reſurrecturos, vt coram iudice hoc compareant, plenam operum ſuorum mercedem recepturi. Tantus porro

Digitized by Google

porro hic horror &deſolatio erit,vt ſi vel ſemel eandem in mentẽ reuocaremus ab omni prorſus delicto vitam immunem traduceremus: *Memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis*, ait Sapiens: hac de re hodiernam concionem contexam, quę duabus conſtabit partibus; prima de iis aget, qui in cruento hoc die iudicandi erunt, altera vero demonſtrabit, quo habitu & ſchemate reſurrecturi ſint, qui illuc venient: in quo ſi benignas mihi aures præbueritis, nõ mediocrem me vobis vtilitatem & voluptatem allaturum confido. *Eccl. 7.*

Principio igitur dicendum eſt, in ſupremo illo iudicii die, omnes omnino homines, qui ſuperioribus ſeculis fuere, aut modo etiam viuunt, vel ad mundi conſummationẽ vſque futuri ſunt; vnum in locum congregandos: tã eos qui duobus annorum millibus in lege naturæ vixere, quam qui totidem annis in Moſaica & ſimul eos qui ſub lege Euangelica vixerint & victuri ſint. Hic omnẽ ſuam poſteritatem Adam conſpiciet, hic omnes filios agnoſcet Eua, poſteros ſuos Noe, ſemẽ ſuũ Abrahã, & filiorum ſucceſsionem, Iacob in duodecim diſpertitam tribus. O numeroſam congregationem! In iudicio omnes homines colligentur.

Illic comparebunt omnes qui Aſiam incoluerunt, omnes qui ſub torrida Africæ plaga cõmorati ſunt, omnes quos diues Europa produxit, omnes denique quos vt ſuos America agnoſcit. Illuc rationem reddituri venient ex Oriẽte, & Occidente, ex Septemtrione & Meridie, ipſi etiam Antipodes integro à cæteris diſcreti orbe. Ita namque id docet Euangeliſta, *Congregabuntur ante eum omnes gentes*: tam quæ Arcticũ quam quæ Antarcticum polum reſpiciunt, & quæ vltra fretum Gaditanum & Herculis co- *Matth. 25.*

lumnas ſunt poſitæ. *Omnes gentes.* Hîc aderit Aethiops vicino peruſtus ſole, & Indus orto iubare anhelantibuſque etiamnũ equis afflatus: hîc aderit Scytha & Sarmata Arctoo frigore excoctus, & quicunq; ſub occiduo cœli axe cadentem ſolem conſpiciunt. *Omnes gentes*: Gallus nimirum inconſtans & varius, Hiſpanus furuus, Italus duplex & iram fouens, faſtuoſus Britannus, mobilis Belga, diſſolutus Germanus, ac denique perfidus Tartarus. *Omnes gentes* Chriſtiani inquam pij; Iudæi ſuperſtitioſis cærimonijs dediti, Proteſtantes ſectarij & hæretici, Græci ſchiſmatici, Turcæ Mahometis cultores, & Ethnici omnes idolis immolantes. O ecquænam illa iuriſdictio! quam late patens diſtrictus! Paulus Apoſtolus, quem ſchola cæleſtis, teſte Euſebio Cæſarienſi, erudiuit, hoc confirmat, *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Christi, vt recipiat vnuſquiſque prout geſſit in corpore ſuo, ſiue bonum ſiue malum.* id eſt, Quamprimum vt buccina ſignum dederit, cælites omnes cœlo, dæmones inferno, purgandi omnes purgatorio, mortui denique ſepulchris egredientur: nam

lib. 3. c. 4. hiſtor. Eccl.

2. Cor. 5.

Tuba mirum ſpargens ſonum
Per ſepulchra regionum,
Coget omnes ante thronum.

O terribile tubæ ſignum! at terribilius multo eſt quod Apoſtolus ait, *manifeſtari*, quo oſtẽdit, omnia tunc peccata & ſecreta cordium aperta & patentia fore. Neque enim tunc aſſumi poterunt fici folia ad peccati turpitudinem velandã nõ erunt tum cameli portatitij quibus idola Laban auehantur. Sed tunc per parietem mortalis huius templi, latentes introrſum abominationes, toti orbi patebunt, & cordis adyta tunc cuiuis aperta erunt.

Geneſ. 3.

Gen 31.

Ezech. 8.

Tunc

Digitized by Google

Tunc omnes ſimul Patriarchas vno in loco videre licebit, illic Prophetarum laudabilis numerus, illic glorioſus Apoſtolorum chorus, illic candidatus Martyrum exercitus, illic candidata Virginum agmina, & vniuerſa Angelorũ militia comparebunt. Tres itẽ illæ Hierarchiæ cæleſtes, in tres legiones ſubdiuiſæ, atque vnaquæque legio in varias turmas, manipulos, atꝗ innumeros ſpiritus diſtinctá. Nam, teſte Propheta. *non eſt numerus militum eius*: quorum nonniſi per millia & myriades Daniel numerũ ſubducit, *Millia millium miniſtrabant ei, & decies centena millia aſſiſtebant ei.* *Iob.25.* *Dan.7.*

Tunc erit, Auditores, exitus ille de Aegypto, quando nimirum corpora illa terræ viſceribus egredientia, quæ tanto iam tempore in ſepulchris gemuere, pelle & carne propria circumdata, iterumque redanimata, & rubrum diuinorum iudiciorum mare tranare parata partim quidem vndarum vorticibus abripientur, improbotum ſc. partim vero portũ & fidã ſtationem attingent, id eſt, iuſtorum & electorũ. *Exod.14.*

Tunc quoꝗ parabolæ illæ Euangelicæ finem accipient & complebuntur, & imprimis illa de decem virginibus. Nam ſtatim vt tuba inſonuerit, iudiciumque indictum fuerit, virgines illæ, tam fatuæ quam prudentes, peccatores nẽpe & electi corpora ſua quæ per lampades deſignantur reſument, & ſimul oleum, id eſt, bona opera: atque ita obuiã ſponſo qui tunc inſtar Iudicis erit, procedent. Sed ſtolidæ illæ virgines, peccatrices ſcilicet animæ, occluſam inuenient ianuã, (ianuam miſericordiæ gratiæꝗ aditũ intelligo,) nihil n. tunc amplius promere poterũt, & inutilis omnis erit pænitentia. Virgines autem prudentes, id eſt, iuſti rectà ad æternæ *Matth.25.*

beatitudinis nuptias cum ſponſo epulaturæ tranſibunt. Atque ita hanc parabolam interpretatur S. Hilarius. Tranſeamus ad alteram.

Tunc quoque tempus meſsis vniuerſalis adueniet: tunc mundi huius ager bona ſemente iuſtorum & peccantium zizaniis conſitus, falcē Matth. 13. patietur: operarii nāque, id eſt, Angeli, zizania primum euellent, id eſt, peccatores, eaque in faſciſculos colligata flammis perpetuis tradent; bonum autem virtutum ſemen, quod in iuſtorum animis excreuit, in cælum, id eſt, in æternæ beatitudinis horreum congregabitur. Ecce tertiam.

Tunc erit etiam aduentus illius patrisfamilias, qui ſeceſsit in regionē longinquā, idq́; ipſo Matt. 25. aſcenſionis ſuæ die: in qua iam mille ſexcentis propemodum annis hæſit. Interea vero nos hic velut ſeruos reliquit, omniumq́; nobis rerum & bonorum ſuorum, talentorum inquam crucis, mortis, paſsionis, gratiarum, omniumque meritorum adminiſtrationem concredidit. At vbi reuerſus fuerit, id eſt, ad iudicium venerit, exactam de omnibus ab vnoquoque rationem depoſcet, adeo vt qui interea plurimum lucrifecerint: magis honoribus & diuitiis cumulandi ſint: qui vero negligentes & inertes pecunias & talentū concreditū abſcōderint, in tenebras exteriores præcipitādi. Tunc namq́; diligentib. Ibid. & ſedulis dicetur, *Euge ſerue bone & fidelis. quia in pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam, intra in gaudium* Domini *tui*. De inertibus vero & ignauis. *Eijcite in tenebras exteriores, ibi erit fletus & ſtridor dentium.* Matt 25.

Ioan 7. Tunc denique bonus ille Paſtor, qui olim de ſe teſtatus eſt, *Ego ſum paſtor bonus*, circa mundi veſperam, oues ab hœdis ſequeſtrabit, hos à ſiniſtris,

niſtris,illos verò à dextris cõſtituens:id eſt, pec catores in æternam damnationem præcipites aget,iuſtos vero æternę beatitudinis compotes faciet.Hactenus parabolas,iam figuras aliquot depromamus.

Moyſes Hebraicum populum diſtincturus, ſex tribus in monte Garizim collocauit,eos nimirum quorum patres è liberis & honeſtis matronis nati erant,quales erant Lia,Rachel,&c. vt illic diuinam benedictionem perciperent:alias ſex in monte Hebal conſiſtere voluit, vt ibi maledictis & diris deuouerentur, quarũ maiores libertini erant,& ancillis nati. Idipſum facturus eſt Moyſes noſter Chriſtus: omnes nãque mundi nationes in valle Ioſaphat, quæ haud procul à monte Olíueti ſita eſt,congregabit,& tunc ſex tribus à dextris conſtituet, Angelos videlicet,Patriarchas,Prophetas,Apoſtolos,Martyres & Virgines,qui omnes illuſtri & nobili ſtirpe prodierunt,vt cœleſtem illic benedictionem percipiant,*Venite benedicti Patris mei:* ſex verò à ſiniſtris: diabolos ſcilicet,ethnicos, Hereticos,Iudæos,nefarios Chriſtianos, & infantes ſine baptiſmo regenerationis mortuos; plebeias inquam & ſordidas animas, mera peccati mancipia, & in triuio nata,vt in æternum condemnentur. *Ite maledicti in ignem æternum.*

Deut.27. Figura. *Matth.25.* *Matth.25.*

Legimus in Ioſue,cum Leuitæ populũ benedicere aut maledicere cuperent,omnẽ multitudinem circa arcam Domini in duas partes diuiſam,& partem hinc,& partem illinc ſtetiſſe: *Omnis autem populus & omnes maiores natu duceſque ac iudices ſtabant ex vtraque parte arcæ, media pars eorum iuxta montem Garizin, & media iuxta montem Hebal.Poſt hæc legit omnia verba benedictionis,*

Ioſ.8:

 & ma-

& maledictionis, & cuncta quæ ſcripta fuerunt in legis volumine. Docemur hic, mox, vt ſummus Iudex in die iudicii maledictiones vel benedictiones pronuntiauerit, omnes mundi homines in duas partes, in conſpectu ſummi illius Præſidis, qui vera Arca fœderis eſt, diuiſum iri, his ab vna, illis vero ab altera conſiſtentibus. Ecce & alias.

Gen.1. In ipſo rerum primordio diuiſit Deus lucem à tenebris. Ait Auguſtinus, hoc etiam de iudicio intelligi poſſe, quo Angelos prauos à bonis, contumaces & præuaricatores à morigeris ſeiunxit. Equidem poſt tantum Doctorem alioſque Patres ſanctitate & doctrina illuſtres, putē hic etiam oblique extremum iudicium deſignari, quo Deus electos, qui ſæpius *filii lucis* appellantur, ab improborum colluuie, qui tenebrarum filii ſunt, aliquando ſeparaturus eſt. *Ioan.12.* *Luc.16.*

Nabuchodonoſor potens ille Chaldæorum rex, elegit ſibi in excidio Ieroſolymitano, ex omni adoleſcentum numero, iuuenes pulcherrimos, in quibus nulla eſſet macula, & moribus excultiſsimos, vt regi deinde à menſa, à cubiculo & poculis eſſent, & quotidie coram eo apparerent: reliquam vero turbam in Chaldæam abduxit, vt illic vincula ſuſtinerent & in mancipia venundarentur. Ita quoque Deus, totius orbis princeps, in triſti magnæ huius ciuitatis, mundi ſcilicet, excidio, formoſas electorum animas, in quibus nulla ſit peccati contagio, ſibi aſſumet; quo in palatio ſemper deſeruiant, & diuinitatis ſuæ maieſtatiſque beatitudine fruantur: reliquos autem in captiuitatem abducet, & carceribus Satanicis, id eſt, æternis, mancipabit. E quibus omnibus efficitur, omnes omnino *Dan.2.*

Digitized by Google

mnino defunctos ſepulchris egreſſuros,& omnes mundi nationes ante eum apparituras.

O infinita & immenſa virtus! Quid? fierine poteſt aut credi,corpora illa, quæ iá à quatuor aut quinque annorum millibus in cineres & & putredinem redacta ſunt,iterum victura,locutura, ambulatura? corpora inquam,quæ vorticibus marinis abſorpta ſunt,vbi à piſcibus deuorata,qui deinde ab hominibus homines vero à beſtiis conſumpti ſunt, quæ deinde in putredinem cōuerſæ? Quid ni? quæ enim tu,ô humana curioſitas,fieri non poſſe putas potentiæ diuinæ facillima ſunt. Et ſane multo facilius eſt,putre corpus in priſtinum ſtatū reformare, quam nouum aliquod ex nihilo, nulla parata materia,condere. Hinc Dauid, *Cuſtodit Dominus omnia oſſa eorum, vnum ex his non conteretur*, nec amittetur. Pſalm. 33.

Creator ipſe Ezechieli Prophetæ hoc ad oculum demonſtrauit; duxit enim illum in campū mortuorum oſsibus oppletum,& ait, *Putaſne viuent oſſa iſta?* & vt dictum factum eſt, *ecce acceſſerunt oſſa ad oſſa, vnumquodque ad iuncturam ſuam & vidi,& ecce ſuper ea nerui & carnes aſcenderunt, & extenta eſt cutis in eis deſuper: & ingreſſus eſt in ea ſpiritus,& vixerunt, ſteteruntque ſuper pedes ſuos, exercitus grandis nimis valde.* Dic veritatem Propheta,an non & nos hinc erudimur,& poſt nos, vniuerſa hominum poſteritas,omnes illos mortuos qui modò in cæmiteriis ſepulti iacent, in magno iudicij die, reſuſcitandos, pelle & carnibus veſtiendos, ac rurſum animandos? & quidem ſine vlla exceptione; omnes enim iterum ſolis lumen intuebuntur rediuiui. Ad imitationem ſcilicet Ionæ Prophetæ, hic namque cū triduo in ceti aluo captiuus fuiſſet, ſoſpes & Ezech 37. Ion. 2.

incolumis eſt egreſſus, èque duplici cuſtodia, ventris & Oceani, liberatus. Mundus hic, Auditores, vt hoc propoſito noſtro adaptemus, turbulentus quidam Oceanus eſt, terra Cetus: eius autem vtero & viſceribus infiniti Ionæ, id eſt, mortuorum corpora, ſalui & integri prodibunt, in alterius vitæ littus eiecti, vt æternæ beatitudinis portum intrēt, vel ad ſcópulos alliſi æternæ damnationis naufragium incurrant.

Dan. 14. Dan. 3. Daniel in lacum leonum coniectus, viuacior & vegetior exiuit, quam intrauerat. Tres illi Hebræorum pueri in fornacem Babylonicam detruſi, cunctis ſtupeſcentibus, illæſi, & nec ambuſti quidē, egreſsi ſunt. Ita quoque ex inferioribus mundi huius carceribus, elementorumque camino, non ſine miraculo, diuina ſimiliter hic cooperante potentia innumeri mortui exibunt vt coram iudice ſe ſiſtant.

Exod. 17. Moyſes virga petram Sinaiticam percutiens, magno totius pópuli ſtupore, eadem aquā elicuit: quod prodigium Dauid Propheta diu poſt

Pſalm. 113. ruminans dixit, *Qui conuertit petram in ſtagna, & rupem in fontes aquarum*: Non ſecus etiā, ſummo illo Deo potentiæ ſuæ virga ferales illas ſepulchrorum petras ſolummodo tangente, infinita eiſdem corpora, præter omnium Philoſophorum opinionem & commune eorū placitū, (A *priuatione ad habitum non datur regreſſus*,) & vul

Iob. 14. gi iudicium, (quod ait: *Putaſne mortuus homo rurſum viuet?*) egredietur. Hoc ipſum tu olim ô Iob

Iob. 19. confeſſus es, *Et rurſum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo* Deum *ſaluatorem meum*: & poſt

Matth. 25. te Euangeliſta. *Congregabuntur ante eum omnes gentes.*

Iſai. 13. Vere *omnes*. Cui ſententiæ Iſaias etiam adſtipulatur,

Digitized by Google

pulatur, *Viſitabo ſuper orbis mala, & contra impios iniquitatem eorum*: non ait, ſuper mala Iudæorũ, gentilium, Chriſtianorum, ſed in genere, *ſuper orbis mala*: quę Paraphraſtes Chaldæus ita interpretatur, *ſuper habitatorum orbis mala*. Vnde apparet, omnes omnino homines hîc apparituros, vt de nefariè vel benè actis mercedem recipiāt. Omnia quoque hic delicta diſquirentur, & rigidiſsimè punientur: hic habebitur quæſtio de Antiocho Epiphane & Eupatore; qui varijs Iudaicam gentem modis afflixere: hic punietur faſtus & arrogantia Iuliani Apoſtatæ, qui primus à morte Pertinacis auro ſibi & largitionibus ad Imperiũ viam ſtruxit: hic redarguetur intolerabilis illa Ioannis Conſtantinopolitani Patriarchæ ſuperbia & ambitio, qui primus ſchiſmatis, quo Græci etiamnum infecti ſunt, auctor exſtitit, ac primus ſibi Vniuerſalis & Oecumenici nomen, ſoli Roman. Pontifici diuina conceſsione debitum, vſurpare auſus fuit. Atque hoc eſt quod Propheta ait: *Super orbis mala*.

1. Mach. 16. *2. Mach. 10.* *Zozim. li. 1.* *Baron. to. 8.*

Certo namque certius eſt, omnes ad iudicium venturos, mortuos omnes vnico momento reſurrecturos: vix enim iudicium fuerit indictum, quin omnes mox Beatorum animæ cœlo deſcenſuræ ſint, damnatorum verò inferno egreſſuræ, ſuis vt corporibus rurſum coniungantur, quorum cineres & pulueres hinc inde ſparſi Angelorum miniſterio in vnum coaceruabuntur: illæ quidem vt corporibus ſuis cœleſtem gloriam communicent, quæ olim ærumnarum pœnarumque ſocia exſtitere: hę verò, vt infauſta ac miſera corpora ſecum ad inferna rapiant, quoniam illa in peccando auxiliata ſunt. Hæc porro inter vtraque erit differen-

Digitized by Google

habitu amictum, reſuſcitandum ſit. Ecce & aliam.

Dauid quamdiu patris greges cuſtodiebat, & Goliadas ei expugnandus reſtabat, paſtoritio & vili habitu indutus fuit; ſed poſtquam ex agro in vrbem commigrauit, victoriamque aduerſus Goliadam obtinuiſſet, & regalibus veſtibus ipſius ſcilicet Saulis paludamento circumdatus fuit. Docemur hîc, quamdiu miſerum hocce corpus in vitæ huius agris commoratur, ſuosque greges, id eſt, ſenſus & facultates aliaſque potentias propemodum brutales paſcit, & ingens mundi gigas adhuc reſtat debellãdus; plebeio amictu, ſcilicet mortali, morbis ob noxio, paſsibili & corruptibili, indutum eſſe, & à mendico & inope parum aut nihil differre: ſed nouis, mox vt ruſticitatem exuit, deque inimicis victoriam retulit, exuuijs rutilaturum, ſplẽdidum & nitidum futurum, & adinſtar regis alicuius induendum. Ita id namque prædixit Pſaltes, *Conſcidiſti ſaccum meum & circumdediſti me lætitia*. Id eſt, ſcio Domine, in magno illo reſurrectionis die, è lacero hoc & vili corpuſculo, aliud te nouum paraturum indumentum; vt, ſcilicet, vilibus, quibus modo circumdatum eſt panniculis abiectis, pretioſo habitu & regio ſchemate refulgeat. Sed quid? ad alteram iam orationis partem deueneram, & ignorabam: ipſe ſcilicet veſtimentorum fulgor & nouitas ex tra metam me abripuerat. 1. Reg. 17. Pſalm. 29.

Dico igitur, vti & prius pluribus dixi, ſupremo illo & verè metuẽdo die, oẽs omnino homines coram ſummo tribunali apparituros: ſtabilit hancce meam ſententiam certiſsimã calculo ſuo Paulus, *Omnes*, inquit, *ſtabimus ante tribunal Chriſti*, vt & alibi, *Omnes nos manifeſtari oportet* 1. Cor. 5.

Rom.14. *ante tribunal Chriſti*, & quia nemo excipitur, aut excuſationem poterit prætexere, dixit, *oportet*; ait etiam *nos*, quia omnes in perſona illic comparebimus, nec procurationem vllus mittere poterit, aut negotia afferre ob quæ excuſetur. *Omnes* denique quoniam tam reges & Imperatores, quam plebeij & ignobiles hîc citabũtur. Sed non eadem omnium erit facies & habitus; peccatores enim apparebunt tetri, deformes, & horridi, pulueruIenti; electi è contrario, rutilantes, nitidi, ſplendidi, atque inſtar ſiderum ſolisque radiantes: O dignum notatu diſcrimẽ quod egregijs iam conceptibus decorabo.

Gen.25. Rebecca filia Batuel, neptis Nachor (qui fuit frater Abrahæ) vxor Iſaac, geminos eodem partu effudit, Iacob & Eſau, ſed moribus inter ſe diſſimillimos; hic namque inſtar vrſi piloſus erat & horridus; ille verò leuis & mollicellus. Ita quoque ex eadem valle, velut vtero, magno illo iudicij die, duo fratres vterini egredientur, iuſtus nimirum & peccator, ſed qualitatibus inter ſe penitus differentes: erit ille pulcher & delicatus, hic verò deformis & horridus. Huc quoque facere videntur ea quæ Pſalmographus initio Pſalmorum ſcripſit, *Non ſic impii, non ſic*; *ideo* Pſal.1. *non reſurgent impii in iudicio, neque peccatores in concilio iuſtorum*, id eſt, cum glorioſis & ſplendidis iuſtorum corporibus, ecce & alium.

Eadem fornace egrediuntur prunæ ardentes, & carbones atri. Ita ex ardente diuinorum iudiciorum fornace corpora iuſtorum velut Sap.3. ſcintillæ viuę (*tamquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent*,) egredientur, & ſimul impiorum, qui ſunt veluti carbones mortui (*ſicut carbones ad prunas*, ait ſapiens.) Sed multo id apertius Ieremias

miãs innuit in Threnis, *Denigrata eſt ſuper carbones facies eorum, & non ſunt cogniti in plateis: adhæſit cutis eorum oſſibus, aruit, & facta eſt quaſi lignum.* Prouerb. 26. Thren. 4.

Vidit olim Pharao vno in prato ſeptem boues pingues, obeſos, toroſos, & benè compactos; alios item ſeptem deformes, & macilentos, qui vix præ macie oſsibus hærebant. Scio Ioſephum ſomniorum interpretem de ſeptem fertilitatis annis, & totidem ſterilitatis, qui Ægyptijs imminebant, id expoſuiſſe. Sed quid ni poſſet hoc (vt ſcriptura fœcunda eſt & circumdata varietate) ad noſtrum propoſitum detorqueri? ſcilicet eadem valle Ioſaphat, quæ velut pratum futura eſt, egreſſura, non quidem ſeptem, ſed infinita (ita namque ſeptenus numerus in ſacris litteris ſæpe capitur) corpora macilenta, deformia, hiſpida, horrida, inculta, qualia futura ſunt impiorum, & totidem nitida, pulchra, pinguia & viſu iucunda, id eſt iuſtorum, & ad æternam gloriam deſtinatorum. Geneſ. 41.

Ecquod tunc erit iuſtis gaudium, Auditores, ecquæ lætitia ac iubilus, quando ſplendida illa anima, diuinis dotibus inſignita corpus iterum redamabit? Quæ ſigna edet exultationis? quibus eam verbis corpus allocuturam putamus? his credo vel ſimilibus: Huc accede ô ter beatum corpus, accede cariſsima & indiuidua ſocia, intra in gaudium Domini tui, mecum eſto hæres cœleſtis gloriæ & beatitudinis, & particeps gaudiorum exultationiſque, vti & dolorum fuiſti, *Vna patiens, vnaque gloriam ſuſcipiens cum collega corpore*, ait apud Oecumenium in Comment. Methodius. Sed quonam gaudio perfundentur, quantam dulcedinem intrinſe-

cus

cus corpora ſentient, quando ſibi ſepulchris egredientibus adſtare videbunt Angelos,qui magno amoris & beneuolentiæ ſigno ſe amplectẽtur & ſtringent, atque his vel ſimilibus verbis alloquentur? Venite electi.venite benedicti, venite cœli & cœlitum deliciæ,venite, quoniam ita æquum eſt, venite & audite ſententiam quam pro vobis iudex noſter hodie pronuntiabit.

Numquamne vobiſcum perpendiſtis gaudium illud Patriarchæ Ioſeph, quo perfuſus eſt, quando duobus annis in carcere Ægyptio trãsactis, eodem eductus purpura indutus eſt, coram Pharaone in gloria ſtetit,& totius Ægypti Dominus eſt conſtitutus? Porro ipſa beatorum lætitia exultatioque longè, mihi credite, maior erit;quando nimirum ab Angelis è terrę viſceribus,in quibus tanto tempore latitarunt, educti, gloriæ habitu circumdabuntur, ante Deum apparebunt vt principes, & in regno cœleſti æterna beatitudine perfundentur. *Poſ-*
Matt.26. *ſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi.*

E contra vero quantum erit impiorum tormentum,quis dolor & cruciatus,quando infœlices illæ animæ corpus repetere coactæ lamentabuntur & ingemiſcent? Eheu maledicta, inquient, corpora, maledicta dies,qua eſſe cœpimus:propter vos ęternis,eheu! modò ſupplicijs addicimur.Sis igitur particeps pœnarum & cruciatuum perfida caro,quæ ſcelerum & peccatorum ſocia,& adminiſtra exſtitiſti. Toties,ô maledicta lingua, proximi tui famam denigraſti: toties,ô infœlices oculi, voluptatum mearum proxenetæ laſciuo intuitu fuiſtis: luite igitur modo ſupplicia,impudicitiæ veſtræ mercedem accipi-

accipite. Quomodo verò metuent & trement; quomodo ęſtuabunt, quando lateri imminentes videbunt ſatellites illos infernales, tortores illos immaniſsimos? Nullum ſiquidem tunc ijs aliud ſupererit ſolamen, quam lamentari, & orare vt à montibus obrui poſsint. *Tunc incipient dicere montibus, Cadite ſuper nos: & collibus: Operite nos.* Luc.23.

At ſoli iuſti hîc exultabunt & plaudent (*lætabitur iuſtus cum viderit vindictam*) mirabiliſque hîc rerum fiet conuerſio? nam qui ſeipſos hîc dijudicarunt & examinarunt, nudipedes fuere, aſpero membra cilicio domuere; tunc gemmis & auro rutilabunt: qui verò in purpura & byſſo ſuperbierunt, genio & ventri indulſerunt, molli in pluma dormierunt; laceri tunc & pannoſi, Iroque pauperiores, & maximè infames erunt. Quod ex verbis illis Iob elicui, *Cunctis diebus nunc milito, exſpecto donec veniat immutatio mea.* Id eſt, ſcio vitam hanc Domine in aliam commutandam; ſcio etiam eos, qui hoc in mundo ſericum, byſſum, coccum induti reges imitantur, in altero nudos, inopes ac velut mendicos fore: qui verò hîc miſelli videntur, miſerijs & ærumnis oppreſsi gemunt, in ſordibus mundi huius iacent, in altero inſtar Principum futuros. At, quod me in hiſce meis calamitatibus & ærumnis conſolatur, eſt, quod ſperem eas in meliorem lætioremque aliquando fortunam commutandas. Pſal.57. Iob.14.

Noli, quaſi de te ſolo loquẽs, dicere ô Iob, *immutatio mea*, ſed dic; *immutatio noſtra.* Erit enim renouatio quædã vniuerſalis & metamorphoſis toti adeo orbi communis, cum omnes corã iudice hoc gentes congregandæ ſint. Quanta

Deus

Digitized by Google

Deus bone hîc tunc hominum turba ac multitudo colligetur! Illic omnes mundi nobiles, Eccleſiaſtici, & mechanici conuenient! Erit tunc quoque vniuerſi orbis deſcriptio, non quidem ſub Auguſto Cæſare, ſed ſub regum Rege Ieſu Chriſto. Sed quonam in loco omnis hæc multitudo congregabitur, quonàm in angulo, quo mundi cardine concilium illud generale peragetur?

Quo in loco iudiciū futurum ſit.

Prophetæ id apertè dixiſſe viſi ſunt. Ioel enim, qui ſub initio principatus Manaſsis floruit, & Ieruſalem à Babylonijs diripiendam præuidit, apertè demonſtrat, haud procul ab vrbe Ieroſolymitana, iuxta montem Olíueti, congregationem hanc gentium fore: *Congregabo omnes gentes, & deducam eas in vallem Ioſaphat, & diſceptabo cum eis ibi.* Eundem etiam locum Apoſtolis deſignarunt Angeli, vt in actis legimus cum dixere, *Hic Ieſus, qui aſſumptus eſt à vobis in cœlum, ſic veniet, quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum.* Conſtat autem Chriſtum è monte Olíueti cœlos petijſſe haud procul à valle Ioſaphat (quæ vox Hebraicè ſonat iudicium,) ſequitur itaque, eodem illum loco ad iudicandum venturū. Cui opinioni ſuffragatur S. Hieronymus in tertium Ioëlis caput commentatus: nec non Chryſoſtomus, cuius hæc ſunt verba, *Vallis eſt quæ dicitur Ioſaphat, in qua iudex cœleſtis populos diſcutit & omnes gentes examinat.* S. Thomas vero apertè id è ſcripturis diuinis putat poſſe colligi, & imprimis è verbis illis Angeli ſuperius recenſitis, Act. 1. è quibus probatur Chriſtum haud procul à monte Olíueti ad iudicandum deſcenſurum, quemadmodum & illinc ad cœlos in gloria triumphator aſcendit. Deinde è verbis Pſalmiſtæ, *Deus autem rex noſter operatus eſt ſalutem*

Ioel. 3.

Act. 1.

Serm. de pœnit. to. 5.

In 4 ſentent. diſt 48 q. 1. art. 4.

Pſalm 73.

lutem in medio terræ, id eſt Ieroſolymæ; quæ iuxta Ioſephum, lib. 3. de bello Iudaico cap. 3. Hieronymum in 5. caput Ezechielis, Hilarium can. 35. in Matth. Cyrillum Hieroſolymitanum catech. 13 & Venerabilem Bedam, de Locis ſanctis cap. 3. aliosq; magni nominis auctores, in meditullio orbis ſita eſt: Atqui vniuerſalis adeoque omnium ſalus in extremo illo iudicio fiet; ergo iudicium in mundi medio, circa Ieroſolymam, in valle Ioſaphat peragetur. Porro nemo ſani iudicij dixerit, hoc de primo Chriſti aduentu debere intelligi; vbi enim Vulgata vertit, *operatus eſt ſalutem*. Hebræa habent, *Ieſcuhot*, id eſt, *ſalutes*; de ſecundo Domini aduentu id intelligendum eſſe manifeſtum fiat, in quo cùm de corporis tum de animæ ſalute agetur.

Deinde præterquam quod ſacris id teſtimonijs probetur, rationibus id etiam varijs euinci poteſt, nimirum quod locus ille huic rei maximè quadret. Primò, quia vallis hæc in medio terræ eſt, & eiuſdem quodammodo centrum. Quandoquidem igitur miſericordiæ iudicium in centro terræ factum eſt, iuxta Pſalmiſtam, *Pſal. 73.* *Rex autem noſter ante ſæcula operatus eſt ſalutem in medio terræ*: æquiſsimum quoque erit, vt in eodem & iuſtitiæ iudicium peragatur. Secundò, ait Matth. Iudicem hunc Angelos emiſſurum, qui à quatuor mundi plagis electos congregaturi ſint, *Et mittet Angelos ſuos cum tuba & voce* *Matth. 24.* *magna: & congregabunt electos eius à quatuor ventis, à ſummis cœlorum vſque ad terminos eorum*: facillima porro congregatio ex angulis & extremitatibus ad medium fieri ſolet. Æquum eſt igitur & rationi maximè conſentaneum, iudicium vt in mundi medio inſtituatur. Tertio, Domini gloria & triumphus quo maior ſit, par videtur

Digitized by Google

& æquum, illo in loco ab eo homines iudicari, in quo ipſe ab hominibus olim iudicatus & condemnatus fuit. Et ſanè maior, mea quidem opinione, magno alicui principi, ſumma cum infamia regno à ſuis exacto honor videtur, in illud ipſum regnum denuo magna cum gloria reſtitui; quam aliud hæreditario iure, aut dono à quoquam accipere. Ita quoque rationi conſentaneum videtur, Chriſtum, qui natura totius vniuerſi rex eſt, cum Ieroſolima, quę regni eius metropolis eſt, & optimo ad eum iure ſpectat, expulſus ſit, eodem reuerti, inque priſtinum regnum ſummo cum honore & gloria vnde eiectus olim fuerat, reſtitui. Porro in medio mundi condemnatus, in crucem actus, & regno priuatus fuit; quamobrem neceſſe eſt, vt ibidem velut iudex & rex glorioſus appareat.

Quarto, videtur vallis hæc à longo iam tempore cœlitus deſtinata, in qua iudicium illud vniuerſale inſtitueretur, velut locus Deo ad inimicos, id eſt, peccatores redarguendos, caſtigandos, & confundendos accommodatiſsimus. Loca namque in quibus mortem & paſſionem pertulit ſanguinemque pretioſum effudit, ijs oſtendendo, dicet, Videte ingrati, vrbem illam Bethleem, in qua veſtri cauſa intempeſta nocte natus ſum, & in præſepio reclinatus: videte deſertum, in quo pro vobis quadraginta diebus ieiunaui: videte templum, in quo toties ad ſudorem vſque in peccata veſtra debachatus ſum, vos coargui, legemque Euangelicam & perfectionis viam edocui: videte montem Oliueti, circa quem latronis inſtar vinculis alligatus fui & comprehenſus: videte ingratam & perfidam illam vrbem Ieroſolymorum, in qua deluſus & opprobrijs ſaturatus, flagellis

cæſus

cæſus , & ad mortem iniquè fui condemnatus : Videte denique Caluariæ montem , in quo mortem ſubij , ſanguinem pro vobis effudi , & iliadem malorum cruciatuumque perpeſſus ſum : ô improperia intolerabilia!

Refert Plutarchus Manlium virum generoſum, & victorijs plurimis nobilem , ſed ob neſcio quod facinus in rempublicam admiſſum morti adiudicatum , cùm ad ſupplicij locum traheretur , atque eminus ſaxum Tarpeium & Capitolium conſpiceret, è quo Gallos Senones olim depulerat, vitamque diſcrimini expoſuerat, iudicibus id monſtraſſe , atque ita eorum ingratitudinem reprehendiſſe, ſuaque in rempublicam collata beneficia exaggeraſſe, vt eum ſupplicio addicere auſi non fuerint, ſed indemnem dimiſerint. Hoc quidem apud Ethnicos: ſed quænam erit illa infamia & confuſio, quando iudex ira iuſtiſsima incenſus , ſumma cum maieſtate, omnibus comitantibus Angelis, ad locum, in quo olim mortem & paſsionem pertulit, veniet, atque ijs à quibus olim condemnatus fuit loca demonſtrabit, velut noua quædam Capitolia , in quibus ſtrenuus ille Manlius pro eorum ſalute tot diſcrimina adijt? His igitur improperijs optimè vallis hæc Ioſaphat cõueniet, in qua omnes gentes ante ipſum congregabuntur. *In vita Camilli.*

Quid? omneſque hîc congregabuntur? hoccine fieri poteſt? valliſne hæc tot myriades hominum capit? Qui hoc fiet? Vlterius ne tende ô humana curioſitas, hocq; indagare noli. Quomodo credas, tot animalium genera diluuij tēpore in arca Noë potuiſſe contineri? Adhæc, qui fieri poſſe *Quomodo oēs homines in hac valle conſiſtent.*

poſſe putas, vt tot damnatorum corpora poſt iudicium in inferni anguſtijs coarctentur, in quibus tamen extremè & in vltimis etiam pedum manuumque articulis excruciabuntur, atque acerrimum ignem ſentient? Hîc autem vos ſcire velim, vt obiter dicam, in generali hac hominum congregatione, electorum ac beatorum corpora, propter ſingularem agilitatem aliaſque dotes ſupernaturales, quibus dotata erunt, in aere volatura, atque adinſtar aquilarũ in altum ſe libratura. Eſt hoc Apoſtoli iudicium: *Deinde nos qui viuimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Chriſto in aera.* Damnatorum vero forſitan Deus infinita ſua virtute ita coanguſtabit, vt nullum horum occupent; vel erit illic forſitan corporum in ſe inuicem penetratio: itaq; ante eum congregabuntur omnes gentes.

1. Theſſ. 4.

Eritne igitur iudicium hoc vniuerſale? omneſne ante tribunal hoc comparebunt? quid Angeli hîc opus habent iudicari? Quid à longo iam tempore damnati, & diaboli hoc egent iudicio? Quid ni? Scriptura falli nequit, dicens, *omnes congregabuntur*, Angeli quidem, vt accidentalem quamdam mercedem, idque propter ſollicitudinem & curam, quam in hominibus ſeruandis habuere, recipiant: diaboli autem, vt noua quædam ſupplicia, propter infinitarum animarum ruinam, quas prȩſtigijs & tentationibus ſuis ad inferos traxere, ſuſtineãt. Teſtem hîc habeo Paulum, *Neſcitis quoniam Angelos iudicabimus?* id eſt, dæmones. Damnati hic quoque iudicabuntur, non quod eorum ſcelera hîc denuo examinanda & diſcutienda ſint, nam *qui non credit iam iudicatus eſt*: ſed quod hîc condemnandi ſint, eo modo quo ij, qui reipublicæ interitum

1 Cor. 6.

Ioan 3.

Digitized by Google

teritum moliuntur, & aduerſus eandem conſpirant, qui prius ad necem rapiuntur, quam eorum cauſa ad iudicum veniat ſubſellia. Atque ita dicendum, omnes omnino homines ante iudicem hunc comparituros.

Porro egregiam iudicandorum diſtinctionem ponit Magiſter ſententiarum, quã ex ſancto Gregorio hauſit, *Alij*, inquit, *iudicantur, & pereunt, alij non iudicantur, & pereunt, alij iudicantur, & regnant, alij non iudicantur, & regnant*, quod repetit & Richardus de ſancto Victore, ſed alijs verbis: *Sciendum eſt autem, quod quatuor ſunt genera hominum iudicati & damnati, iudicandi & damnandi: iudicati & ſaluati, iudicandi & ſaluandi.* *Mag. 4. ſent. diſtinct. 17.*

Quid vero dicemus de paruulis qui nondum nati in vtero materno ſuffocati ſunt; quid de ijs qui ſine circumciſione in lege Moſaica, aut ſine baptiſmo in lege Euangelica mortui ſunt? interuntne omnes iudicio huic? anne data ſententia condemnabuntur? Perplexa hæc quæſtio eſt & de qua plures meritò, varijs allatis rationibus, dubitant, eamque in controuerſiam vocant. Num paruuli ante baptiſmũ mortui hic apparituri ſint?

Prima dubitandi ratio hæc eſt. Scriptura cũ de iudicandis agit, non niſi bifariam eos diſtinguit, aliquos ſcilicet à dextris collocat, quos per agnos deſignat; aliquos verò à ſiniſtris, quos per hœdos denotat. Paruuli autem neutris horum annumerari debent, nec cum illis ad dexteram collocari, cum diuinam maieſtatem propter originis noxam, cuius rei ſunt, intueri non merentur: multo verò minus cum his ad ſiniſtram, cum nullum crimen actuale cõmiſerint, ac proinde ab omni ſenſibili pœna immunes ſunt.

Secunda. Neutra quoque ſententia, quam Iudicem tunc daturum Scriptura tradit, in eoſdem quadrare poterit: neq; enim damnari poterunt, quòd opera miſericordiæ, vt damnati, facere neglexerint; nec etiam mercedem propter eadem, vt electi, recipere: quippe qui numquam vixerint; vel ſi vixerint, ad ætatem non peruenerint, in qua eadem exercere potuiſſent. Non ſunt tamen plures quam duæ ſententiæ, & neutra harum in eos quadrat: ergo iudicio huic vniuerſali in quo de admiſsis criminibus, virtutibusq; omiſsis diſceptabitur, non intererunt. Ecce & aliam.

Daniel Propheta cum de iudicio & reſurrectione mortuorum ageret, ſcribit plurimos qui modò in ſepulchris dormiūt in funeſto illo die reſuſcitandos, hos quidem vt vitam æternam ingrediantur, illos vero vt ignibus ſempiternis addicantur: *Multi de his qui dormiunt euigilabunt, alij in vitam æternam, alij in opprobrium.* Et quoniam dicit *multos*, & non *omnes*, credibile eſt aliquos non reſuſcitandos, nec ad gloriam, nec ad ſupplicium: at inter hos quoſnam numerare melius poſſemus quam paruulos? Deinde, innocui illi paruuli cœleſtis gloriæ participes eſſe nequeunt, quia baptiſmo carent, nec ad infernalia ſupplicia detrudi, vt pœnam ſenſibilem patiantur, quæ non niſi ob crimina actualia infligitur. Cum igitur iudicium non niſi de cœleſti gloria beandis, aut infernum adituris habendum ſit, ſequitur paruulos in hoc iudicio dijudicandos non eſſe.

Dan. 12.

Rationes hæ validæ quidem & firmæ videntur: credibilius tamen eſt eos cum ceteris reſurrecturos, & non ſecus ac ceteros iudicandos. In hoc inclinare videtur ſcriptura; Ioannes enim in A-

Paruulos mortuos ſine baptiſ-

in Apocalypſi de iudició loquens ait, *Et vidi mortuos magnos & puſillos ſtantes in conſpectu throni.* Per puſillos hos quid vetat intelligere paruulos in ventre matris exſtinctos? Legitur adhæc in Euangelio, *Congregabuntur ante eum omnes gentes*, nam ſi aliqui iudicio huic non intereſſent, fruſtra *omnes* hîc legeremus. Eiuſdem opinionis eſt & D. Thomas, duabus potiſsimum nixus rationibus, ijſque irrefragabilibus, quarum hęc prima eſt. Ad hoc generalis omnium reſurrectio neceſſaria videtur, vt qui reſurgunt, mercedem, aut pœnam iuxta merita, vel demerita recipiant; at omnibus in genere debetur merces, aut ſuppliciũ, tum ob merita, vel demerita propria, tum aliorum; inter quos numerare etiam poſſumus paruulos, qui debita patris ſui Adam nondum penitus perſoluta perſoluere cũ ceteris etiam tenentur. Neceſſe eſt itaq; eos vna cum ceteris reſurrecturos, & coram iudice apparituros, vt ab eo ſententiam condemnationis recipiant.

moverisſimi le eſt reſurrecturos.

Apoc.20.

Matth.2.

Alteram hanc ſtatuit. Gratia Ieſu Chriſti infinitis partibus maior eſt atque efficacior ipſo peccato Adami, vt Paulus ad Romanos pluribus indicat: atqui peccatum patris Adæ ianuam morti aperuit, quæ exinde in omnes pertrãſijt: Chriſti vero meritum reſurgendi initium dedit. Neceſſe eſt igitur omnes à morte ad vitam reſurgere, & iudicio huic intereſſe, vt ita Chriſti meritum omnibus reſurrectionis gratiam elargiatur, quemadmodum primi parentis & peccatoris delictum omnibus mortem & dãnationem attulit. Sequitur hinc igitur, paruulos ad iudicium venturos, & Euangeliſtam verum dixiſſe dicendo, *Congregabuntur ante eum omnes gentes.*

Rom.5.

Matth.25.

Quis erit tunc dolor miſerorum illorum parentum, patrum inquam ac matrum, qui procurato infantium abortu, vel nimia ſua negligentia, eos, non accepto baptiſmi aduerſus originale peccatum remedio, exſtingui paſsi, in cauſa fuere, cur in æternum diuinæ maieſtatis conſpectu priuentur? Tunc nimirum ſortem ſuam deplorabunt, tunc errorem ſero licet agno-

Iſai 39. ſcent. An non graue fuit Ezechiæ regi audire, filios in captiuitatem Babylonicam trahendos, & inter regios Eunuchos connumerandos? ſed maior profectò parentum horum crux erit, cũ, non dico audient, ſed oculis ſuis coram videbunt, liberos in æternum Dei conſortia priuandos, & inſtar Eunuchorum & mancipiorum in ſempiternum, in aula Ditis, qui vetus Babylo-

Iob.10. nis, id eſt, confuſionis rex eſt, habitaturos? Neque enim dicere poterunt, vt Iob olim amiſsis liberis, *Dimitte me, vt plangam paululum dolorem*

2.Reg.12. *meum*. nec ad imitationem Dauidis mortuo paruulo è Berſabee nato, ſaccis & cineribus ſeſe coperient; ſeptemque diebus plorabunt; ſed luctus erit perpetuus, nulloque vmquam æuo terminandus, quod ſciant nulla ſe illis ratione poſſe ſuccurrere. Vere igitur vos infœlices ô innocui ac plurimis ſors veſtra lachrymis deploranda eſt. Concludemus igitur, vos hic vna cum ceteris hominibus apparituros, & veriſsimam Euangeliſtæ ſententiam eſſe, *Congregabuntur ante*

Matth.25. *eum omnes gentes.*

Sed iam frena orationis contrahenda finiſque dicendi faciendus. Recordamini igitur, Auditores, nouiſsima veſtra, recordamini inquam omnes coram iudice hoc comparituros, iudice ſeueriſsimo, ſtrictiſsimo, qui delicta etiam

vel

vel minima diſcutiet, & à nemine datis muneribus corrumpi poterit. Cogitate, neceſſe eſſe, vel ad dextram, vel ad ſiniſtram collocari, inter electos, vel reprobos conſtitui, ſalutis æternæ, vel damnationis interminabilis ſentẽtiam audire : quam ſi aſsidue mente cogitationeque pertractaueritis, facile vos à peccando continebitis.

Tu vero vniuerſalis ac ſumme hominũ, Angelorum, ac dæmonum iudex, nouiſsimorum memoriam, ac iudicij huius rigorem animæ noſtræ laminæ profundiſsimè inſculpe. Deinde præſta, vt, quando ad iudicium veneris, & generalẽ hunc conuentum celebraris, ab hœdis ſequeſtrati, in dextra parte conſiſtere mereamur: vtque corpora hæc noſtra ſepulchris egreſſa, pelle propria conueſtita, oſsibus compacta, animaque denuo ſubintrante redanimata ſint, vt ipſe olim promiſiſti, inſtar ſolis rutilantia, inſtar ſtellarum rerumque cœleſtium incorruptibilia; deniq; gloriæ cœleſtis gaudijque participent, vt olim dolorum & ærumnarum participarunt, & quoniam, ô Iudex maximè tremende, ſummæque maieſtatis, omnes in valle Ioſaphat, loco ad iudicium hoc peragendum peridoneo, comparere neceſſe eſt; nobis hoc, obſecro, bene cedat, vt, poſtquam lætam pro nobis ſententiam tuleris, in vitam æternam, quæ vltima & ſumma felicitas eſt, ingredi valeamus; cuius nos compotes reddat, qui viuit & regnat, in ſæculorum ſæcula, Deus, Amen.

FERIA SEXTA.

DE EXAMINE QVOD IN IVDICII die inſtituetur.

Memorare nouiſsima tua, *& præſertim ſeuerum examen quod in iudicio habebitur*, & in æternum non peccabis. *Eccl.* 7.

FIGVRA.

Matth. 25. DIues quidam paterfamilias, relicta domeſticis omnium rerum & facultatum adminiſtratione, theſauroque ijs ad negotiandum, interea dum abeſſet cõcredito; abiit regionem longinquam, procul à domo & patria. Poſt longum deinde temporis ſpatiũ reuerſus vocauit ad ſe ſeruos, rationemque ab ijs traditæ pecuniæ poſtulauit: ſingulorum vero rationibus diligenter examinatis, quos fideles & induſtrios in negotiando reperit, præmijs ampliſsimis affectos & laudibus; à ſe dimiſit: quos autem rerum ſuarum negligentes & ſocordes nihil feciſſe lucri comperit, acriter correptos crudelibus & æternis ſupplicijs addixit. Veritas parabolæ huius viſceribus concluſa, hæc eſt; Dominum ſcilicet noſtrum Ieſum Chriſtum, hominẽ illum patremfamilias, opulentum vt qui maxime, in die aſcenſionis ad cœlos, è mundi huius domo exijſſe, vt in longinquam regionem ſecederet: in qua cum iam propemodum mille ſexcentis annis hæſerit, relictis interea nobis qui naturâ eius ſerui & ſubditi ſumus, gratiarum ſuarum theſauris, ſanguine inquam pretioſo; cruce, meritis: tandem aliquando, cum tempus ſuperna diſpenſatione præfinitum aduenerit, reuer-

reuerſurum vt rationem nobiſcum ponat: &, quos tunc repererit, concreditis talentis bene & debite vſos eſſe, æternam illis beatitudinem in mercedem & compenſationem collaturum: quos vero inuenerit datam gratiam male impendiſſe, acriter caſtigaturum, perpetuoque incendio mancipaturum. Et paucis vt cõplectar, delineatum hic & rudi quadam Minerua adũbratum videmus examen illud, quod in extremo iudicio Iudex ille vniuerſalis inſtituet; examẽ illud nouũ, inauditum, ſtrictiſsimũ, in quo vix iuſti ad obiecta poterunt reſpondere. Ipſum porro latius deducturus ſum præſentis horæ ſpatio, ſi ſolitũ S. Spiritus auxilium, Mariaque aduocata noſtra patrociniũ non denegent. Angelicã idcirco omnes ſalutationẽ repetamus.

Aue Maria.

Docuit olim Pythagoras, duorum potiſsimum temporum homini rationem habendam temporis nimirũ matutini, quo quid toto die agendum ſit proſpicere oporteat; tum veſpertini, quo quid eodem actum eſt, ad examen & trutinam reuocandum eſt. Idem vt faceremus monuit nos hiſce verbis Seneca: *Animus quotidie ad rationem reddendam vocandus eſt: faciebat hoc Sextius, vt conſummato die cum ſe ad nocturnam quietem recepiſſet, interrogaret animum ſuum.*

Duorum tẽporum memoriã ſuaſit Pythagoras.

Lib. 3. de ira cap. 36.

Si ethnici hoc faciendũ ſuaſerint, nos noſtro hoc exulcerato ſæculo idem facere cur detrectemus, omnibuſque Chriſtianis aſsidue inculcare, duorum potiſsimum temporum habendam eſſe rationem. Ad vos igitur me conuerto, Auditores, vniceꝗ; exhortor, duorũ vt tẽporũ rationẽ habeatis, temporis nimirum matutini, vitæ ſcil. & veſpertini, mortis; vt in vno malo-

malorũm præteritorum, in altero ſtrictæ illius rationis,quæ vobis reddenda reſtat, memineritis: in quo Sanctos omnes qui vnquam exſtitere,imitabimini.

Pſalm. 142. Hoc namque erat exercitium regis Dauid,cũ diceret,*Memor ero dierum antiquorum*,id eſt,Nũquam non recordabor dies iuuentutis meæ,vt peccatorum in ijs commiſſorũ hac ratione memoriam ſemper ante oculos habeam:in quibus de vita præterita deque aurora ſermo eſt. Alibi vero ait,*Cogitaui dies antiquos, & annos æternos in mente habui*:i.Non reſpiciam modo quæ præterita ſunt,ſed etiam oculos in venturos dies cõuertam,examen tuum in mente habebo, iudicia poſt quæ ipſa æternitas ſequetur, ſemper recordabor;hic de veſpera qua exigenda eſt ratio, Propheta loquutus eſt.

Pſalm. 76.

Iſai. 38. Idem olim mente agitabat Ezechias, & ad Dominum clamans dicebat,*Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ*: Adde precor annos aliquot vitæ Domine, mortem differ,indulge laboranti inducias,vt interea vitæ prioris ſtatum recolere, præteritaque delicta diſquirere valeam,quibus tuam aliquando maieſtatem offendi. Meminerat ille temporis matutini,& Moyſes longè antè noctis: vnde de populi cæcitate & ingratitudine conqueſtus exclamat,*Gens abſque conſilio eſt,& ſine prudentia: vtinam ſaperent & intelligerent,ac nouiſſima prouiderent*.Vnde efficitur,cogitationem vtriuſque tẽporis eſſe ad ſalutem neceſſariam.

Deut. 32.

Poetæ omnium nugarum artifices & concinnatores,Deum quendam excogitarunt,cui gemina eſſet facies ,vna nimirum qua videret ea quæ retro eſſent, altera qua quæ ante poſita conſpicaretur;& hunc Ianum bifrontẽ nuncuparunt.

Chriſtiani Iano ſimiles eſſe debent.

Digitized by Google

unt. Fabuloſum hoc quidem & commen-
um: hinc tamen oſtendere cupio, Chriſtia-
; bicipiti huic Iano ſimiles eſſe debere; ge-
ndo nimirũ oculos anterius, vt futura præ-
eant; item retro, quibus præterita reſpiciãt.
Vidit Ezechiel olim quatuor animalia, quæ
des & alas haberent, quæque inſtar fulguris *Ezech.1.*
int & reuertebantur. Aenigmatice per hæc a-
nalia deſignari certum eſt Chriſtianorum a-
mas: quæ alas quidem habere videntur, eo
iod pijs ſe meditationibus à terra in altum
brigunt, pedes autem quando nimirum cor-
oribus his incluſæ in lachrymarum valle cur-
ant; ſed debent adhæc ire & reuerti, in alterũ
ilicet mundum ſe contemplatione transfer-
:, vt iudicium & examen quo Deus in impios
tetur perpendant: inde vero etiam mox reuer
, vt prioris vitæ ſeriem præteritaque delicta
iterdum præ oculis habeant. Huc reſpexit re-
ius Pſaltes dum canit, *Et propter hanc in altum* *Pſalm.7.*
egredere, Dominus iudicat populos.

In ſcala, quam Iacob olim dormiens vidit,
quidam Angelorum deſcendebant, quidam ve *Gen.28.*
o aſcendebãt, & nullus, vt bene notauit Bern-
ardus, quieſcebat. Docet nos viſio, in vitæ hu-
us ſcala, quæ nonniſi ſexaginta, ad ſummum o-
ctoginta gradibus conſtat, per quos ætatis no-
ſtræ anni deſignantur, ſemper nobis eſſe ad ex-
tremi huius iudicij meditationem aſcenden-
dum, & in delictorum noſtrorum cognitione
deſcendendum, & in nullo nos gradu noſtri ob-
litos morari debere.

In lege Moſaica, quæ plena erat figuris (*Vm-* *Hebr.10.*
bram ſiquidem habet lex futurorum bonorum) ani- *Leuit.11.*
malia quæ non ruminabant velut immunda *Deut.14.*
habebantur. Nouum hic myſterium: quo edo-
cemur,

Digitized by Google

cemur, animas quæ nunquam aut rariſsime diuina iudicia ruminant, neue examina, diſcuſſionesq́, quas illic habitum iri certum eſt, meditantur, coram Deo velut immundas haberi. Hinc fortaſſe factum eſt, quod ſponſus in canticis, omnes dilectæ ſuæ perfectiones & dotes corporis deprædicans, inter cæteras os eius roſeum, & dentes ad ruminandum aptiſsimos dilaudet, *Guttur tuum ſicut vinum optimum, dignum dilecto meo ad potandum, labiiſque & dentibus illius ad ruminandum.* Ex vehementis huius amoris teſtimonio diſcere poſſumus, inter omnes animas, quæ Ieſu Chriſti ſpõſæ ſunt, eas longe pulcherrimas, maieſtatique eius gratiſsimas haberi, quarum dentes ſint ad ruminandum idonei, id eſt, quæ ſemper examen, quod in ſtricto illo iudicio habebitur, mente voluant.

Cant.7.

Et eſt hoc profecto attenta & matura meditatione digniſsimum: tunc enim magnus ille paterfamilias, vt in parabola apud Euangeliſtã habetur, villici, id eſt, peccatoris diffamatione audita, eundem ad ſe vocabit, vt coram eo rationem de villicatione reddat, indignatuſque illum increpabit, *Redde rationem villicationis tuæ, iam enim amplius non poteris villicare.* Vnice ad hoc nos adhortatur Sapiens, creditque ſolam iudicij huius examiniſque in eo inſtituendi meditationem eſſe optimum ac præſtantiſsimum aduerſus omnia ſcelera antidotũ; dicens, *Memorare nouiſsima tua, & in æternum non peccabis.* Atq́ hoc eſt, quod præſenti vobis concione declarare decreui, primo docendo, quam ſtrictum & rigidum hocce examen futurum ſit, ac deinde quantus ex reuelatione occultorum ſcelerum futurus ſit pudor. Silete, primum aggredior.

Luc.16.

Eccl.7.

Docent Iuriſconſulti, vt iudicium aliquod (quod

ff. de verb. oblig.

od nonniſi legitimus actus eſt trium perſo-
um, qui redditur inter ſtipulantes) plenum
ıbſolutum ſit, tres eſſe neceſſarios, iudicem
nirum, reum', & actorem: & ſi quando reus
tum negat, quartum ad hos adhibendum eſ
teſtem videlicet, qui id aperte probet, vt in
cretalibus ijdem legum interpretes tradũt: *Decret. diſt. 4 c. 1.*
r teſtimũnia autem, ait hîc gloſſa, intelligere
ſſumus actionem, inſtrumenta, ſcripturas,
obationeſque aliunde accerſitas. Porro nihil
ɔrum in vniuerſali iudicio deerit. Audiuiſtis
ıim iam alias, Chriſtum illic velut abſolutũ
ıdicem cum plenaria & delegata poteſtate cõ-
ſſurum: rei porro ipſi, erunt peccatores, actor
accuſator, diabolus': non deerunt hic etiam
ſtimonia & probationes extrinſecæ. Omnes
quidem creaturæ aduerſus miſerum hominẽ
eſtimonium daturæ ſunt, *Omnis creatura arma-
itur contra inſenſatos.* Ipſa quin etiam vltrix cõ- *Sap. 5.*
ciencia aduerſus eum teſtabitur, *Teſtimonium
eddente illis conſcientia ipſorum,* vt ad Romanos *Rom. 2.*
Paulus ſcribit.

Tunc ſcilicet ô miſelli rei, magnus ille Deus
quæſtionem inſtituet, diaboli accuſabunt,
propria denique arguet conſcientia. Tũc pater
ille familias iratus dicet, *Redde rationem villica-
tionis tuæ.* Quatuor vobis, ô peccatores fundos *Luc. 16.*
& villas tradidi, eaſque opimas, & in quibus lu-
crum facere potuiſſetis, quas iam mille ſexcen-
tis annis tenuiſtis, imprimis mundi villam
cum omnibus creaturis: corporis deinde, quod
tot in ſe ſenſus ac facultates organicas conti-
net: tertio animæ, quæ tot gratijs & chariſma-
tibus cæleſtibus donata eſt: denique villam cru
cis meæ, Sacramentorum, mortis, ſanguinis
ac Paſsionis. De quatuor his iam rationem
reddite.

reddite. Dicite quomodo vos in earum villicatione geſſeritis, an non collatis vobis gratiis abuſi ſitis, eaſque in vetitos vſus conuerteritis? Huc adſis Prælate & Epiſcope, redde rationem villicationis tuæ, gregis tui non cautè cuſtoditi, tot animarum, quas prauis dogmatibus & malo exemplo imbuiſti, parochiarum perperã administratarum, bonorum Eccleſiaſticorum non rectè expenſorum, beneficiorum male collatorum, aliorumq; defectuum in animarum adminiſtratione admiſſorũ. Tu quoque ô Princeps & rex, redde rationem villicationis tuæ: rationem de iniuſtitia à iudicibus tuis exercita, de tot peruerſis conſiliariis, de corruptis iudicibus, tot inſolentibus famulis, de luxu aulicorum, de ſuperbia ſubditorum, grauaminibus & exactionibus iniquis quibus popellum exhauſiſti, de legibus in regno & dominio male cuſtoditis & violatis. Tu etiam nobilis redde rationẽ de donis tum corporis tum animi, redde rationem nobilitatis tuæ, libertatisque illius quæ tibi plurimorum delictorum occaſio & anſa fuit, cum potius ſtimulus & calcar ad veram animi nobilitatem, quæ non niſi per virtutes comparatur, parandam eſſe debuiſſet; redde rationem tanti neglectus diuinorum mandatorum in plebe, oppreſsionis ciuiũ, pupillorum peculatus, ciuium tuorum ruinæ, ſuperbiæ, inſolentiæ & arrogantiæ propriæ. Redde rationem Doctor, de pretioſo tempore perdito, & tepiditate erga res ſacras, negligentia in ſpiritualibus, de tot erroribus. imo tot impiis & blaſphemis dogmatibus excogitatis. Redde rationem Religioſe, de obedientiæ tranſgreſsione, de caſtitatis & paupertatis regularumq; tuarũ violatione, de arrogãtia & pręſumptione loco humilitatis aſſumpta.

pta. Redde rationem tu Concionator de
anato Euangelio, de ſcripturæ ſacræ negle-
de tepiditate in peccatoribus caſtigandis,
tigua in docendo populo charitate : redde
ɔnē quod fueris in orationibus rarus, ſtu-
tempus prout oportuit non impenderis,
ɔres ambieris, ab omnibuſque coli & ſuſpi-
ſideraris. Redde tu etiam rationem mulier
l honorem violaueris, corpus vendideris,
uique oblita te proſtitueris, quod Dei i-
nem fucis & pigmentis vitiaueris, eius le-
deſpexeris, tot animas in perniciem & in-
ū traxeris: tot inutilia & otioſa verba pro-
is, tot impudicas cogitationes deſideria-
nimo foueris, tot laſciuos intuitus emiſe-
& ab alijs viciſsim receperis: quod ita ſuper
s, luxu diffluxeris, prodiga & effuſa fueris,
imum denique ſcandalo dato offenderis.
hæc eſt examinis formula, Adiutores.
ſtes quinetiam hic audientur. Hinc nam-
liaboli frementes & rabie tumentes di-
, Peruicaces hos & obſtinatos condemna
ine, ad inferos detrude, *Conuertantur pec-*
s in infernum, iudica illos Deus, mille namque Pſal. 9.
inum rei ſunt; *deſcendant in infernum viuen-* Pſal 45.
ndica auaritiam illam, ſuperbiam caſtiga,
nalibus flammis luxuriam illam compe-
dde retributionem ſuperbis, inſolentes humi- Pſal. 93.
l imum eos deijce qui caput inter nubila
ebant, imprudentibus pudorem incute,
is doloſis loquelam eripe: *Erubeſcant impii,* Pſalm. 30.
antur in infernum, muta fiant labia doloſa.
nc vero cœli clamabunt & dicent, Iam, ô
tor æterne iuſtitiam exerce, iam iniurias
commiſſas caſtiga, iam exurge & diſsipa i-
cos tuos. Et ſane corpora illa cæleſtia ad-

Iob.20. uerſus hominem etiam teſtimonium ferent iniuriamque ſibi ab eodem factam conquerentur. *Reuelabunt cæli iniquitatem eius.* Nec ipſi ſolummodo cæli,ſed vniuerſæ etiam creaturæ:ipſæ quoque petræ , & ſaxa aduerſus eum teſtimonium dicent,& iudicem ad vindictam exſtimulabunt;*fulgura* creator omnipotens in ingra-

Pſal.35. tum peccatorem *coruſcationem tuam*, ſecundum iniquitatem eius vltionem exerce ; *noluit enim intelligere vt bene ageret*,legem tuam ſemper con-

Pſalm.35. tempſit,virtutum ſemitam noluit inſiſtere,ſed ad peccatorum deuium tramitem deflexit , *A-*

Iob.21. *ſtitit omni viæ non bonæ, & inquinatæ ſunt viæ illius in omni tempore,duxit* quin etiam *in bonis dies ſuos*; voluptatibus indulſit,tempus inutiliter tranſegit.

Verùm quid ipſa hic dicet conſcientia ? quo-

Pſal.74. modo inſurget? quomodo prophetæ verba ingeminabit,& oſtendet,ſeſe toties impiis dixiſſe,*Nolite inique agere*; & delinquentibus , *Nolite exaltare cornu.* Ad iudicem itaque conuerſa his eum verbis ad iracundiam & vindictam capiẽdam prouocabit ? Officio tuo iam fungere iudex æquiſsime: nullam enim prætexere impij excuſationem queũt: furoris tui mucronem experiantur;nihil enim reperient quo nuditatem velent,& turpitudinem pallient.Tot ijs remorſus ingeſsi , tot pia monita quotidie ſuggeſsi, toties ad bonam frugem vt conuerterentur admonui;vt peccandi finem facerẽt exſtimulaui: toties dixi,ne inſoleſcerent,aut ſuperbiæ cornu exaltarent,ſed incaſſum. Quamobrem Domine,quoniã aduerſus hæc omnia ne mutire quidem audent,ſed ſe victos confitentur,iniuriam hanc vindica,iuſtitiæque brachium exere; Hæc mea depoſitio eſt.

Non

on minora quoque hic dicent Angeli. Ple-
1im voce, ita vt ab omnibus exaudiēdi ſint
:aduerſus hominem accuſationem inſti-
t: Tandem aliquando, ô ſumme Iudex, ma-
ˀtos illos peccatores iudica, irreuocabilem
1 mortis ſententiam, quam toties prome-
e, aduerſus eos pronuntia: quamdiu enim
›c mundo vixere, nullis noſtris inſpiratio-
s monitionibusque ad meliorem redire
:m voluere: ſuggeſsimus, vt à via praua
erſi pœnitentiam agerent, vt relicto dia-
Deum agnoſcerent. Sed fruſtra. Toties
inoſis & laxatis in omnem turpitudinem
nis ruentibus ſuggeſsimus, *Nolite fieri ſicut
& mulus quibus non eſt intell ctus*. Auaris *Ra-
nolite concupiſcere*. Propter diuitias inſole-
ibus, *Diuitiæ ſi affluant nolite cor apponere*. Su-
is & tumidis, *Nolite extollere in altum cornu
m*. Peruicacibus & ſaxo durioribus. *Hodie
m eius audieritis, nolite obdurare corda veſtra*.
is tamen noſtra adhortatio fruſtra fuit,
uis & littori verba fecimus, ſed quia *no-
nt benedictionem*, ideo *elongabitur ab eis*. O te-
nia grauiſsima, ô depoſitionem ſole & me
clariorem! Nihil ad hæc, ô miſer peccator
ndere aut hiſcere poteris, cum omnia ſint
1 certiſsima, & teſtes omni exceptione
res. Quis hic itaque non trepidet ac formi

Angelorũ aduerſus peccatores teſtimonia.

Pſalm 31. Pſalm. 61. Ibid. Pſalm. 74. Pſal. 94. Pſalm. 108.

rro Deus ipſe examinabit & diſcutiet, ait
e apud Prophetam, *Arguam te & ſtatuam
faciem tuam*. Dæmones autē accuſationē
tabunt, & omnes creaturæ teſtes erunt.
: Deus bone examē, qualis actio, qualia te-
nia! Deus litē diſquiret, ô horror! diabolus
nouebit, ô terror! totus autē orbis eidem

Pſalm 94.

ſubſcribet, miſerum! An nō metuis anima mea, cum cogitas aliquando te coram ſtrictiſsimo hoc iudice apparituram, coram tot teſtibus de rei veritate certiſsimis, & vbi de tot criminibus accuſaberis? Princeps ille hominum Adã, vnius tantummodo criminis reus, huic ſeſe iudici ſiſtere iuſſus, comparere metuens, fugaque ſibi conſulens, ſub arborum ramis frondoſiſque latebris delituit. Quid autem tu, ô miſera facies, cum ante iudicem hunc rapieris de innumeris criminibus conuicta? Quo te conferes? vbinam te abſcondes? nuſquam enim latitare poteris. Præuidit id olim Dauid cum de ſe loqueretur, *Quo ibo à ſpiritu tuo? & quo à facie tua fugiam? Si aſcendero in cælum, tu illic es. Si deſcendero in infernū, ades. Si ſumpſero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris; Etenim illuc manus tua deducet me & tenebit me dextera tua.*

Gen 3.

Pſal. 138.

Bernardus cum ſtrictum hoc examen animo volueret, tremit & ſudat, itaque ſeipſum plorãs alloquitur: *O lachrymæ, vbi vos ſubtraxiſtis? O lachrymæ vbi eſtis? vbi eſtis fontes lachrymarum? fontes lachrymarum fluite ſuper faciem meam, rigate maxillas meas. Deus meus quid faciam cum venerit iudicium tuum? Quid reſpondebo, cum venerit examen iudicii tui? Quid dicam ego miſera, & peccatrix, cum præſentata fuero ante tribunal Christi? væ diei illi in quo peccaui! væ diei illi, quando malum feci! Vtinam non illuxiſſet ſol ſuper me. O dies deteſtanda, dies abominanda, ô dies penitus non nominanda!* Non minus quoque timuit Dauid cum diceret, *Non eſt ſanitas in carne mea, non eſt pax oſsibus meis à facie peccatorum meorum*: id eſt, cum cogito peccata mea à iudice illo examinanda, totus horreo, & emedullor.

Bernard. ſerm. 27. de modo bene viuendi.

Pſalm. 37.

Cæterū haud fruſtra Dauid timuit, aut vanus e-

ſ eius metus fuit. Examen hoc namque ſtri-
ſimum erit & exquiſitiſsimum, cui ſimile
llum vnquam exſtitit. Erit enim in eo red-
ıda ratio factorum, dictorum, imo & cogi-
ionum, atque adeo exacte & minutim, vt o-
ı ipſe Iudex apud Prophetam, ad candelam
lem ſe exquirere & examinare velle dixerit,
utabor Ieruſalem in lucernis, i. enucleate, diſtin- *Sophon. 1.*
, vnumque poſt aliud, adeo vt nihil non ex-
ſum remaneat. Verba hæc demiratus Bern-
us, addit, *Quid in Babylone tutum, ſi in Ieruſa-
manet ſcrutinium?* i. ſi adeo exacte iuſti fa-
excutiantur, quid de impiorum ſperandum
Atque hoc eſt myſteriũ: quod Angelus Do- *Zach. 4.*
ni Zachariæ Prophetæ reuelauit, cum ſeptẽ
culos patentes omneſque in lapidem vnum
ectos demõſtrauit, innuere ſcilicet volebat,
um in ſeuero illo examine, quo clarius homi
ni peccata intueatur, ſeptem oculos aſſum-
ırum, *Septem iſti oculi ſunt Domin' qui diſcur-
ſuper vniuerſam terram.* Pſalmographus hocce *Pſal 129.*
m ſcrutinium veritus ait, *ſi iniquitates obſer-
ueris Domine, Domine quis ſuſtinebit*: id eſt, ſi cõ-
entias noſtras vſque ad imum excuſſeris, ſi
ninus & adhibita face, acta noſtra, dicta, co-
ationeſque peruerſas exquiſieris: ecquis tan-
n iuſtus erit, quis aduerſum te hiſce ve prę ſu-
? Si effrons ille in Euangelio qui non habẽs
tem nuptialem ad nuptias venerat interro-
us: *Amice quomodo huc intraſti?* nihil habuit
od reſponderet, ſed piſce mutior mãſit: quid
iet infelix peccator, iniquitatibus varijs, vel-
veſte lacera, coopertus, quando eum iudex
ſingulis exactiſsime examinaturus eſt?
Nemo dubitet Auditores. Præſes hic cuncta
gotiã noſtra diſcutiet, facta ſingula inquiret,

 inti-

Digitized by Google

intimas rerũ medullas enucleabit,& extremos animarum angulos ſcrutabitur. Alio enim lo-
Pſalm.89. co idem Propheta ſcripſit, *Poſuiſti iniquitates noſtras in conſpectu tuo; ſaeculum noſtrum in illuminatione vultus tui in ira tua defecimus*, ait, *iniquitates*, numero plurali, vt de omnibus rationem reddendam eſſe inſinuet; de operibus, verbis & co-
Iob.14. gitationibus. Idipſum & confirmauit Iob: *Omnes greſſus meos dinumeraſti.* Perinde ac ſi dixiſſet, Scio, Iudex potentiſsime, eſſe mihi coram te rationem reddendam meque de ſingulis paſſibus quos vnquam feci, id eſt, de omnibus animae inſtinctibus, quae greſſus ſuos habet non ſecus atque corpus, interrogandum. Atque ita id explicat Gregorius, cuius expoſitioni libens accedo. Credendum eſt igitur, iudicem omnia inſpecturum, diſquiſiturum, & ima cordis perſcrutaturum.

Quod vt nobis ſacra ſcriptura demonſtraret, terminis tropologicis vſa eſt: ait namque iudice illo terribili in throno conſidente, libros in quibus ſingula hominum peccata deſcripta ſunt, aperiendos; & ſingulos iuxta eorum contentum iudicandos. Hos libros intellexit olim Pſalmiſta cum diceret, *& in libro tuo omnes ſcribentur.* Vnde Eccleſia in defunctorum
Pſalm.138. officio concinit, *Liber ſcriptus proferetur, in quo totum continetur vnde mundus iudicetur*: quod è verbis Apocalypſeos tractum eſt, *Libri aperti ſunt,*
Apoc.20. *& alius liber apertus eſt, & iudicabuntur mortui ex his quae ſcripta ſunt in libris.* In quibus notare vos
Dan.7. velim, *Aperti ſunt*, poſitum pro aperientur: vt & in illo loco Danielis, *Iudicium ſedit, & libri aperti ſunt.*

Sed quid per hoſce libros intelligitur? ſupereruntne

'untne igitur in mundo deflagrato bibliothe
:;an non vero incendio conſumptæ erunt? an
ignis omnes in cineres redegerit? Quæſtio-
:m hanc explicans Auguſtinus, ait, non eſſe ve
ſimile in iudicio illo materialem aliquem li-
:um legendum, vel hominũ peccata alibi con
ripta aſſeruari. Nimis n. putidum eſt per hęc
:ipta codicem aliquẽ materialem aut commẽ
rium manu ſcriptum intelligere: ſed verba il-
Apocalypſeos figurate intelligenda ſunt per-
ıe ingentia hæc volumina, in quibus ſingula
ıgulorũ peccata conſcripta aſſeruntur, diui-
ı quædam virtus deſignatur, qua fiet, vt ſua
ıicuique opera, tam bona quã mala, in vnico in
ınti tam perfecte in memoriã reditura ſint, vt
ram cernere ac velut in libro deſcripta legere
ſsit, de quibus accuſetur, vel quæ excuſet.

Hæc quidem ex mente Sanctorum Bibliorũ
poſita ſunt, Auguſtine, dicere tamen auſim,
: à litterali ſenſu abeam longius, vere hîc li-
'os aperiendos, E*t libri aperti ſunt*. Erunt enim
ıj libri, qui ab incendio tuti erunt, quique nul-
vnquam æuo conſumentur. An non memi-
ſtis ingentis illius voluminis, ſeptem muni-
ſigillis, quod in Apoc. Ioannis deſcribitur, in
ıo omnium electorũ nomina deſcripta ſunt. *Apoc. 5.*
ınc patebunt antiqui illi annales, tunc euol-
:tur commentarius ille à mundi initio con-
:ibi cœptus, in eoque omnes prædeſtinati cõ-
ehenſi legentur. Videbatur aliquid de eo in-
ıdiſſe Pſalmiſta cùm diceret, D*eleantur de libro*
ıentium, & cum iuſtis non ſcribantur: item alio in *Pſalm. 68.*
co. *in capite libri ſcriptum eſt de me.* & Apoſtolus, *Pſal 39.*
ucrum nomina ſunt in libro vitæ. Memoria *Philip 4.*
ımque æterna Dei Patris inſtar Calepini
t ac diariũ ab omni æternitate contexti, in

qua omnia delicta noſtra velut inſculpta continentur, quæ tunc patebunt. Recordamini hic, quæſo, quid in mulieris adulteræ iudicio acciderit: Ait Euangeliſta, Chriſtum, interea dum muliercula hæc à Phariſæis accuſaretur, & ad mortem ex legis præſcripto depoſcebatur, conticuiſſe, digito tamen ſuo in terra ſcripſiſſe. Ita quoque ille, qui orbem aliquando iudicaturus eſt, modò tacet, interea dum dæmones nos accuſant & morti addicere geſtiunt: ipſa tamen peccata memoriæ ſuæ libro inſcribit, non quaſi pulueri & terræ, ſed æreæ illa laminæ inſcriberet. Duobus id locis teſtatur Iob Propheta. *Quis mihi tribuat, vt ſcribantur ſermones mei? Quis mihi det, vt exarentur in libro ſtylo ferreo, & plumbi lamina, vel certe ſculpantur in ſilice?* & poſtea longo interuallo, *Quis mihi tribuat adiutorem, vt deſiderium meum audiat omnipotens, & librum ſcribat ipſe qui iudicat?*

Ioan 8.

Iob.19.

Iob.31.

Ipſa quoque vniuſcuiuſque conſcientia merito liber nominari poteſt, in qua modo delicta noſtra ſigillatim, minutim, breuiterque exarata ſunt, at tunc largius & plenius ſingula deducentur. Atque hoc Ioannes in Apoc. innuit dicens, *Et alius liber apertus eſt*, multoque adhuc euidentius ad Romanos Paulus, *Teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum*. Quot hic libri recenſentur, & quidem rariſsimi, qui omnes in generali illa diſceptatione aperientur? qui vbi inſpecti & excuſſi fuerint, eorumque capita ſingula ſententiæ, verba & apices mature examinati, in accuſatos ſententia æquiſsima, prout ſcriptura exegerit, feretur. Ecce figuram.

Apoc.20.

Rom 2.

Aſſuerus Perſarum rex cum noctem inſomnem duceret, curis nimirum quietem interrūpentibus, annales priorū temporū, antiquaq;

Eſth.6.

ıi monumenta afferri iuſsit, in quæ omnia ab amicis acceperat obſequia; & quas à cõ-tis & perfidis paſſus erat iniurias, relata erãt: ıq; legendo ad locũ perueniſſet, in quo de fi- Mardochæi Iudæi obſequio, ac coniuratio- :unuchorum aduerſus regem regniq; ſtatũ :um detecta agebatur, illos quidẽ dignis af-t ſupplicijs; Mardocheum vero ad ſummos ıores prouexit, inq; regni partem adſciuit. egia profectò figura: qua docemur, Chriſtũ, n præ peccatorum noſtrorũ, velut anxieta-ı, mole in cœlo amplius manere ac quieſcere ueat; in ſuprema illa mũdi nocte, vt veteres ıales & antiquos cõmentarios, in quibus om m hominũ vita, qui iam inde à mundi initio :itere deſcripta ſit, & in quibus omnes virtu & merita in eum collata, conſpirationesq; cando aduerſus eum initæ continentur, per urum, ac tum iuxta quod in ijs de vnoquoq; ptum repererit teſtimonium, pro benè fa-prẹmia, ęterna pro piaculis ſupplicia datu-ı, Atq; ita libri aperti fuiſſe dicendi ſunt.

[T]heodoretus verba illa Danielis, *Iudicium ſe- & libri aperti ſunt*, exponens, ſentit per hoſce ·os vniuſcuiuſq; memoriam intelligendam :tunc enim vnicuiq; quidquid olim commi n mentem veniet, tamq; clarè ac manifeſtè, i libro alicui inſcriptũ legeret. Ambroſius ve n Pſalmos commentatus, eoſdem libros pro uſcuiuſq; conſcientia accipit, *Qui libri aperti ?niſi conſcientiæ veluti libri, peccatorum noſtrorum :m continentes: libri non vtiq; atramento ſcripti, vſtigiis delictorum, & flagitiorum inquinamento.* Auguſtinus per eoſdem deſignari putat San :, quos cum impij aſpexerint, non ſecus ac ſi ·os inſpexiſſent, videbunt ad oculum omnia

Dan 7. *Theod. in 7. Dan.* *Ambr. in Pſalm. 1.* *Lib 20. de ci. cap. 14.*

que neglexere bona, & quæ commiſere mala. Atque ita credendum eſt libros apertos fore.

Sed ad quid hæc librorum inſpectio? Tunc ſcilicet Archididaſcalus ille, atque omnium facultatum quæ in mundo reperiri queunt Decanus, diſcipulos examinabit, tunc reſponſiones ordinariæ habebuntur, tunc quæſtiones Academicę quaſi pro gradu adipiſcendo inſtituentur. Ipſi Pontifices, Reges, Principes, Doctores, Philoſophi acutiſsimi hic reſpondebunt; Chriſtus oppugnabit, Angeli ſimul & dæmones diſputationem auſcultabunt. Quis audiuit vnquam ſimilę? quis ſimiles vſquam quæſtiones habitas legit? Hos verò Actus adeò difficiles ac periculoſos credidit Iob, vt neminem in mundo reperiri poſſe credat, qui hic vel hiſcere, ne dicam reſpondere, præſumat: *Vere ſcio quod ita ſit, & quod non iuſtificetur homo compoſitus Deo, ſi voluerit contendere cum eo, non poterit ei reſpondere vnum pro mille*, & mox adhuc ſubnectit, *ſi repente interroget, quis reſpondebit ei?* Quis enim ſubtilis ille Scotus, quis doctus ac profundus ille Ariſtoteles, quis ille eloquens Demoſthenes futurus, qui magni huius Chryſippi ac magiſtri Sophiſmatibus ac dilemmatibus cornutis reſpōdeat.

Iob 9.

Et bene: quoties enim hic Iudex in litteris ſacris, magiſter; atque homines, diſcipuli nuncupantur? *Vnus eſt enim magiſter veſter, qui in cœlis eſt*, ait ipſe de ſe, item in Ioanne Nicodemus, *Qui à Deo veniſti Magiſter*; & apud eundem, *Vos vocatis me Magiſter*; & alibi, *Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum*. Cur hoc, obſecro, ſibi nomen eum impoſuiſſe arbitramur; hominibus verò, diſcipulorum? Ratio egregia eſt, & egregium mihi conceptum parit. Magnus ille Deus poſtquā nos creauit, & ad annos diſcretionis perduxit, de com-

Matt. 25.
Ioan 3.
Ioan 13.
Matt. 10.

modi

dis noſtris ac progreſſu ſollicitus, ad celebrē
ndi huius academiam nos deſtinat, vt in ea
n virtutum ſtudio incumbamus, variaq́ue no
merita, velut ſcientię theſaurum, compare-
s. Vnde Ioannes in Euangelio, *Ego poſui vos vt*
s & fructum afferatis: ac de ſe olim Pſalmogra-
is ait, *Vt diſcam iuſtificationes tuas.* Quaſi dice-
, A primo ætatis vere in celebrem mundi hu-
academiam miſſus ſum, vt diſcerē quidquid
æquitatem & iuſtitiam ſpectat. Porro varias
academia hac claſſes inſtituit, & viros doctiſ
ios velut rectores & curatores eiuſdē dedit, q
tiones in eadem ordinarias haberent. Ita nā-
e intelligimus verba illa Pauli, ***Et ipſe dedit***
iſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophe-
alios vero Euangeliſtas, alios autem paſtores & do-
es, in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chri
Doctoribus verò & rectoribus reſpondent ēt
ſſes & ſcholę. Prima claſsis dici meritò poteſt
ligioſorum, in qua doctiſsimi ſunt & omniū
fectiſsimi: hic docetur mundi contemptus,
luntaria paupertas, perpetua caſtitas, & inte-
a ac plena obedientia. Sacerdotalis ordo ſecū
claſsis eſt, vno gradu priori inferior; in qua
riæ & quidem exquiſitiſsimę lectiones habē-
, ſcilicet de perpetuo cœlibatu, de puritate
imi hic imprimis neceſſaria, deniq; de inſigni
ga res ſacras diuinumq́ue officium reuerentia.
ſtrema claſsis eſt mundanorum, in qua ſęcu-
es velut nepotes & rerum ſuarū decoctores,
rfectione vitæq; honeſtate cum prioribus nō
nferendi, cōſtituti ſunt, rudes adhuc & alpha
tarij, vt interea credere, bonis operibus in-
mbere, aliaſque Chriſtianas virtutes exerce-
diſcant. An non egregiæ hæ claſſes ſunt? Ipſe
rro Deus ſummus earū omnium rector ac di
rector

Ioan 15.
Pſal. 118.
Epheſ. 4.
Chriſtus doctori comparatur.

Digitized by Google

rector eſt, quiq́ etiam in ſingulis docet. Audiamus quomodo in cathedra perſonet, *Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde*; vt & alias, *Diſcite quid eſt Miſericordiam volo.*

Matt. 11.

Et quemadmodũ magiſtri, lectione diſcipulis aſsignata, eandem toto dein tempore vſq́ ad rauim clamitando exponunt; exhortantur quoque, vt eandem diligenter ediſcant; quin & interdum minas addunt quibus eos ad diſcẽdum compellant. At vbi veſper aduenit, lectionẽ recitari iubent, totiusq́ diei penſum exigũt, tum ſi quos diligentes inuenerint, laudant, pręmijſque afficiũt; deſides verò & negligẽtes caſtigãt. Idipſum de ſummo hoc doctore Chriſto dicendum eſt; cum enim à prima vitæ noſtræ aurora doctiſsimam lectionem nobis ad diſcendum præſcripſerit, totq́ præclara exempla ad imitandum dederit (*exemplum dedi vobis, vt ſicut ego feci, ita & vos faciatis*,) toto reliquo vitæ tempore clamare non deſinit, quo nobis eandem explicet, ad diſcenduminuitet, & interdum etiam iuſtitiæ virgam interminatur, dicens, Studete dum tempus habetis, horas benè impendite, in ſchola mea proficite; metuendum eſt alioquin ne expellamini, nam *omnis arbor, quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur.* Eia agite; virtutem cõſectamini, bonis operibus incumbite, & pœnitentiam facite; nam *niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis.* Sed vbi diuini iudicij veſper aduenerit, tum de expenſo die diligentiſsima reddenda erit ratio, tunc de omnibus actionibus, verbis, cogitationibus, tota denique vita reſpondendum.

Ioan 13.

Luc. 13.

Examen religioſorũ in die iudicii.

Dicet enim, Huc adſis Religioſe, qui iam vſq́ ad ſupremam claſſem promotus eras, vt videã quem profectum in ſchola mea feceris. Dic mihi impri-

imis, quonã modo vota obſeruaueris, quã è regulas & conſtitutiones maiorum ſecu-s? Quàm negligẽs prô pudor! fuiſti? quàm genter datum tibi ad diſcendum tempus ndiſti? quippè qui nihil eorũ quæ tibi præ-ſeram præſtiteris. Docueram te, vt, ſi ma-in regno cœlorum eſſe cuperes, minimus ı terra fieres: ſed lectionem hanc non didi-, ac ſemper aliquid mundani tibi contagij ːſit. Docueram quoq; , ſi ad perfectionem s pertingere, tibi ipſi renũtiares, volunta-propriam reſignares, obedientiamq; inte-ı ſuperioribus obtemperando amplectere-*factus obediens vſq; ad mortem*, mortem etiam is. At nihil horum obſeruaſti, aut retinuiſti ›er propria ſpectaſti commoda, propriáque ntatem ſemper ſecutus es. Quamobrem ſſe eſt caſtigeris, tuaq; negligentia acerrimè atur.

: vos, dicet ſacerdotibus, qui tanto iam tẽ-Eccleſiæ meæ miniſtraſtis, tot annis in Ec-ıſtico ſtatu verſati eſtis, dicite mihi , in eo quomodo geſſeritis. Huc adeſte Epiſcopi, .ıles, Abbates, Paſtores, Canonici, omnesq; rdotes, dicite, quomodo in Quæſtione ac tatu De beneficijs ſtudueritis? Quomodo s Eccleſiæ ſponſæ meæ vſi ſitis? quã malè, q; orandũ eſt, eadem impenderitis? Quod e-pauperum erat & in pauperum vſum colla eſtijs dediſtis, quod in egenos impenſum o-uit, in canes & equos impẽdiſtis; quod benè ›care debuiſtis, in cõuiuia, epulas, delicias, orta inſumere non timuiſtis. Non hoc ego locui; neq; enim bonum eſt, ſumere panem ũ & dare canibus. Voluiſtis coaceruare o-alatia exſtruere, dominia acquirere, nego-

Examinabuntur Sacerdotes.

tijs

tijs incumbere, auaritiæ ſtudere; cum toties dixerim, *Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti ſumus.* Quocirca quoniam tam ſupina veſtra negligentia fuit, corripi meruiſtis, ſcandalaque veſtra flagris expiari debent.

1.Tim.2.

Mundanos quoq; coarguet, eoſq; ad iudiciũ & examen vocatos hac oratione increpabit: Adeſte ganeones, nepotes diſſoluti, lurcones voraciſsimi, quos nulla ratione ad perfectionem potui adducere, aut ex infima aſinorũ claſſe ad altiorem promouere. Dicite mihi, quomodo vitę huius curſum egeritis, quibus occupationibus tempus veſtrũ traduxeritis? quomodo diuitijs & facultatibus, quas pro mea benignitate abũde ſubminiſtraui, vſi ſitis? anne ex ijſdẽ eleemoſynas inegenos erogaſtis? Dixerã eheu! vobis, vt faceretis amicos de mãmona iniquitatis, & vos è contra in luxum eas & diſſolutionem impendiſtis. Dicite mihi quomodo talẽtis & gratijs datis vſi ſitis? ſacramẽta & merita mea quomodo impenderitis, ô impij & ſcelerati? Tempus illud pretioſum, quod bonis operibus impẽdere par erat, in vanitatibus, ludis, iocis, ſcandalis, luxu traduxiſtis. At non erit hoc impunè, ſine dubio caſtigabimini, nam vitæ veſtræ improbitas acerbiſsima ſupplicia promeretur. Atque hunc in modum examen hoc inſtituetur, itaq; libri reſerabuntur.

Cur putatis etiam, iudicem hunc in Scripturis nomen patris aſſumpſiſſe, atq; ita communiter ſe dici voluiſſe: *Pater noſter qui es in cœlis*, ac deinde, *Vt ſitis filij patris veſtri.* Ratio eſt hæc, quam ſimilitudine explicabo. Quando pater aliquis de filij profectu ſollicitus, eum ad Vniuerſitatẽ aliquã deſtinaturus eſt: de victu, veſtitu, libris, deq; omnibus neceſſarijs ei prouidens, omnia

Luc.6.

minu-

minutim ſingillatimq́; in aduerſaria rationesq́; domeſticas referre conſueuit, ac diligentet annotare quidquid eius in ſtudia impendit. Vt, dũ illum confecto ſtudiorum curſu, domum reuocaturus eſt, ei ad oculum demonſtret, quanti ſibi totum illud ſtudiorum tempus conſtiterit, quantumq́; pecuniarum eius nomine impenderit: ſimulq́; ſciat, quomodo filius ijſdem vſus fuerit, dicẽs, Quos in vſus cõuertiſti nũmos illos, quos tali menſe tibi miſi? quid de illa veſte actũ eſt? libros illos quomodo cuſtodiſti? Non aliter quoq; Deus, omnium hominum Pater, agere ſolet: nam ſalutis eorum ſtudioſus, in mũdi huius vniuerſitatem eos deſtinauit, vt bonis in ea operibus incumbant: interea vero largiſsimè ijs omnia ſubminiſtrat, nutrit, alit, deq́; neceſſarijs eijſdem abunde prouidet, (*nolite ſolliciti eſſe dicentes, Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? ſcit enim Pater veſter quia his omnibus indigetis.*) Interea vero omnia ſingillatim in libris rationum deſcribit, & in memoriæ ſuæ tabulis annotat: donec è ſcholis eos domum reuocans, rationumq́; librum inſpiciens, illis ad oculum, beneficia iam inde ab initio vitæ collata demõſtret, omniaq́; in illos impẽſa arguendo recenſeat. Quã carò mihi conſtitiſtis ô ingrati mortales? quantum hactenus expẽdi vt vos enutrirem & alerem? E nihilo vos cõdidi, in vtero materno nouem menſium ſpatio cuſtodiui: veſtri cauſa homo factus ſum, vitã meam veſtri liberãdi redimendiq́; ergo tradidi, ſanguinem meũ pretioſum vſq; ad vltimam guttã profudi, mille cruciatus & afflictiones veſtro nomine pertuli. Quomodo autem his omnibus, ô ingrati & perfidi, vſi eſtis? quãuis enim vitã meã dederim vos vt in libertatẽ aſſererẽ, vos tamẽ me offẽdere auſi

Matth. 6.

Digitized by Google

re auſi eſtis; eaſq; manus quæ pro vobis cruci clauis affixæ fuerant, ad vindictā nō veriti prouocare: cor quoq; habuiſtis & animū eum offendendi, qui ſuum amore veſtri cor haſta transfigi in cruce permiſit. Quomodo tunc impij erubeſcent, quomodo confundentur? Non quidē exiguus ille pudor fuit, quo Dauid, cum à Nathan Propheta his verbis corriperetur, affectus fuit,

2. Reg. 12. *Ego vnxi te in Regem ſuper Iſrael, & ego erui te de manu Saul, & dedi tibi domum domini tui, quare ergo cōtempſiſti verbum Domini tui.* At maior tuus futurus eſt pudor, ô peccator, quando tibi iudex omnia quę in te contulit beneficia & dona amplifsima exprobrabit: tunc ſcilic. iuxta Pſaltem

Pſal. 106. regium, *omnis iniquitas oppilabit os ſuum.* Iob quoque vir ſanctiſsimus totus contremiſcit & pauet, cum acerba hæc improperia & exactam illam diſquiſitionem perpendit, *Quid faciam cum venerit ad iudicandum Deus, & cum interrogauerit, quid reſpondebo illi?* Quid? anne virum illum ſanctiſsimum metuere, qui virtutem ſemper coluerat, Dominumque ob oculos ſemper habuerat adeò vt ampliſsimum innocentiæ ſuæ teſtimo-

Iob. 27. nium alibi dederit dicens, *Non reprehendit me cor*

1. Cor. 4. *in omni vita mea*: Item Gentium Doctor Paulus, *Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum: qui autem iudicat me, Dominus eſt.* Hocce igitur modo examen hoc peragetur, hoc modo libri illi aperientur: qui vt aperti fuerint, omnia mox peccata ad oculum patebunt. Eſt hoc reliquum huius concionis; quod iam proſequar.

Quamprimum enim, vt iudex examinare inceperit, libroſq; conſcientiarū reſerauerit, oēs totius mundi abominationes apertiſsimè ab vnoquoq; perſpiciētur; & quæ prius occulta erāt, tunc

tunc omnibus patebunt, adeo vt quidquid modò in fundo conſcientiæ delitеſcit, tunc ſurſum aſcenſurum ſit, & in apertum proferendũ. Hinc Chryſoſtomus, *Omnia peccata in tam aperto tamq; illuſtri theatro denudata, orbi vniuerſo palam facta, hominum nobis partim cognitorum, partim incognitorum oculis ſubijcientur*. Quam benè hoc ipſum expreſsit Pſalmiſta? *Quia tenebræ non obſcurabuntur à te, & nox ſicut dies illuminabitur*, id eſt, peccata quæ modò velut tenebræ ſunt tunc inſtar luminis clara apparebunt. Ecce ſimilitudinem. Homil. 3. in epiſt. ad Rom. Pſal. 138.

Aer hîc quem videmus & dicimus, minutiſsimis puluiſculis refertus eſt, quos atomos appellare Philoſophi ſolent; atq; hi per aulas, atria, regumq; ac principum palatia volitant, à nemine tamẽ videri queũt; at quãdo ſol per vitreas feneſtras, oſtiorumq; rimas radios forinſecus immittit; quam primũ conſpiciuntur. Peccata noſtra, Auditores, veri quidem atomi ſunt, meræ priuationes, quæ modò à cõcupiſcentia ad vſq; rationẽ, modò à ratione ad vſq; concupiſcentiam feruntur, (*caro* enim *concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem*,) omniaq; animæ cubicula, receſſus, penetralia, ſenſus, & animæ facultates ijſdẽ plena ſunt: interea tamen dum viuimus, eoſdẽ videre non poſſumus. Sed vbi clara illa iudicij dies illuxerit, & rutilãs iuſtitiæ ſol per vitreas corporis feneſtras, & tenuiſsimas conſcientiæ rimas radios immiſerit, innumera flagitia apparebunt. Confirmat hanc ſimilitudinem meam Auguſtinus: *Fiet*, inquit, *virtute diuina, vt cuiq; opera ſua, vel bona, vel mala mentis intuitu mira celeritate cernantur*: multoq; apertius etiam Apoſtolus, *Illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium*. Simile. Gal. 5. Lib. 20. de ciuit. Dei. 1. Cor. 4.

Tunc nimirum Chriſtus, velut ſecundus Io-

Gen. 40. & 41.
ſeph, interpretabitur ſomnia, & inanes conceptus Pharaonum; tunc ſapiens ille Daniel viſiones & occultas cogitationes ſuperborum Nabuchodonoſorum exponet: tunc Iudex peccatoribus ſcelera ſua modo velātibus regētibusq; dicet, quod olim Propheta Nathan, Dauidi. *Tu feciſti in abſcondito, ego autē faciā hæc in cō ſpectu ſolis, & corā omni Iſrael* id eſt, in cōſpectu totius orbis.

Dan. 4.

2. Reg. 12.

Et ſicuti olim Ioſeph Patriarcha, cum fratres in Ægypto vidiſſet, peccatum in ſe admiſſum, quod illi viginti ipſis annis celauerant, manifeſtauit, eoſque de eodem coarguit, dicens, *Ego ſum Ioſeph frater veſter quem vendidiſtis in Ægyptum*: Ita quoque Chriſtus, viſis omnibus hominibus (qui ſecundum carnem & ex natura humana aſſumpta fratres illius ſunt) qui coram ſe apparebunt dijudicandi, licet hactenus eorum delicta texerit, ac diſsimulauerit; tunc tamen eadem toti mundo manifeſtabit, & improperans dicet, Ego ſum ille Ieſus, ô peccatores, ille Ioſeph frater veſter, Pater, Redemptor, ſimul & Deus, in quem peccaſtis, quem vendidiſtis, cruci affixiſtis, flagitijsq; veſtris in mundi huius Ægypto ad mortem coegiſtis. Omnia itaq; tunc aperta erunt, vt ipſemet Iudex olim prædixit, *Nil opertum quod non reuelabitur, & occultum quod non ſciatur.*

Gen. 45.

Tunc videbitur ad oculū, quidquid humani generis auctor nongentis & triginta vitæ annis admiſit; quidquid Enos nōgentis quinquaginta; quidquid Mathuſalē nōgentis ſexaginta nouem deliquit, deniq; quidquid omnes homines ab ipſo mundi primordio vſq; in illam diem patrarunt. Quam admiranda tunc videbuntur Deus bone? quot tunc ambitioſi cernentur, qualis fuit Abſalom, quot proditores, qualis Ioab; quot inuidi, ſicut parricida Cain; quot inceſtuoſi, vt

Matth. 10

ſi, vt Amnon; quot pſeudoprophetæ & nefarij concionatores, qualis fuit Balam, qui nimirum legem Dei verbis annuntiant, operibus vero deſtruunt & violant? quot Eccleſiaſtici & ſacerdotes, qualis Heli, qui templum ingrediuntur non quidem ad Dei laudes celebrandas, ſed ad beneficia ſacrificiaq; deuorãda? Deniq; quidquid hic vnquam admiſſum fuit, illic ad oculum patebit. Peccate igitur quam vultis occultiſsimè, crimina tegite quam poteſtis maximè, diſsimulate, excuſate, omnia fruſtra: nam extremo illo die in omnium conſpectu erit, quidquid hic olim admiſiſtis, omniaq; ſcelera manifeſtabuntur. Ipſemet Iudex ita olim prædixit, apud Prophetam, *Reuelabo pudenda tua in faciem tuam, & oſtendam gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam*. An putatis eum hic verbum *reuelabo* fruſtra poſuiſſe? nequaquam, ſed magna in eodem latent myſteria. *Nahum. 3.*

Simile. Nam vt tempore brumali, quando omnia niueo ſtragulo cooperta ſunt, marmor nemo à latere, aurum à plumbo, gemmam adulterinã ab iaſpide, nec à ſordibus res pretioſas ſub niue latentes poteſt diſcernere: donec niue liquefacta ſuus rebus color & facies redeat. Ita quoque in vitę huius bruma, omnia exterius hypocriſis & apparentiæ cuiuſdã niue cooperta videntur ita vt virtus à vitio, iuſti ab impijs, ſancti ab hypocritis nequeant diſcerni; ſed in ſuprema illa die quando ſplendens iuſtitiæ ſol, niuis aceruos vmbramq; illam exteriorem diſsipauerit, facilè qualis quiſque fuerit, apparebit.

Gen. 27. Decrepitus Iſaac adeo caligantes habebat oculos, vt nec duos à ſe inuicẽ potuerit diſcernere filios. Profecto mundus hîc modo ita excoctus & effœtus eſt, (quippe qui quinq; annorum

chiliades explerit) oculosq́ ita caligantes & obtuſos habet, vt proprios agnoſcere vix filios queat, nec Eſau, peccatores ſc. à Iacob, fidelibus diſtinguere, ſed vtrosq́ ſæpius inter ſe confundat. At in die iudicij vnumquemq́ perfecte nouerit; tunc namq́ iuſtis dicet, *Venite benedicti Patris mei*, impijs vero, *Ite maledicti in ignem æternum.* Omnia hæc ipſum *reuelabo* produxit: *oſtendam gentibus nuditatem*, non minora quoq́ producet.

Matth.25.

Nahum.3.

Licet aliquis deformi, diſtorto, & monſtroſo ſit corpore, ac gibboſus, cicatrices quãuis in pectore habeat, & à tergo ſtigmata, modò indutus ſit, nihil horum omnium apparet; ſed vbi veſtes exuerit, omnis ſtatim deformitas, mõſtroſitas, ceteræq́ maculæ manifeſte apparent. Idem de peccatoribus interea dum hic viuunt dicẽdum eſt; licet enim anima eorum deformis ſit, vt quę maximè, licet gibbo ſuperbiæ tumeat alijsq́ vitiorũ ſtigmatibus notata ſit, ſi tamẽ hypocriſis pallio ſeſe cooperuerit, oĩa tecta ſunt, adeo vt nihil exterius videri queat: ſed in terribili illo die, cum iudex nuditatem reuelauerit, oĩs mox iniquitas atq́ vniuerſa flagitia ad oculum apparebunt. Bene igitur Propheta hic de nuditate reuelanda locutus eſt.

Solent crumeniſecæ, aut alij malefactores, ſi ſæpius in iuſtitiæ manus incidant, denudari, vt appareat, num ob delicta quædam priora tergo ſtigma inſcriptum gerant, vel cauterio inuſti ſint. Si quod in tergo ſignum apparet, ſine vlla tergiuerſatione, non exſpectato iudicio, aut lõgiori cauſę examine ad crucem mox, aut rotam condemnantur. Peccator ad hunc modum, qui læſæ maieſtatis diuinæ reus eſt, & toties toto vitæ tempore in magni Iudicis manus incidit, ſi in vltima illa die iterum in crimine aliquo deprehen-

Digitized by Google

Prehenſus comprehendatur, à iudice mox denudabitur, vt ita conſtet, num ſignum aliquod tergum præferat, num aliquod iudicium prioris comprehenſionis inueniri queat; & ſi quod tum delicti prioris argumentum reperiat, non prorogato vlterius examine, ad inferos eum detruſurus eſt, & ſupplicijs æternis addicturus. Hoc ſcilicet per Prophetam comminatur. *Et oſtēdam gentibus nuditatem tuam, & regnu ignominiam tuam.* Quænam ſunt illa regna? regnum nimirum cœli, mundi, & inferorū; in primo regnant Angeli, in ſecundo dominantur homines, tertium tyrannicè tenent diaboli; atq; omnes hi ſpectatores erunt ignominiæ. O pudor, ô infamia, ô confuſio! *Nahum. 3.*

Hîc mentis quodam exceſſu præ admiratione raptus cum admirante Auguſtino exclamare compellor, *Ecce coram tot millibus populorum nudabuntur omnes cogitationes meæ, tot agminibus Angelorum patebunt vniuerſa ſcelera mea, non ſolum actionum, ſed etiam cogitationum, ſimulq; locutionum.* Quam intolerabilis pudor erit, quantaq; confuſio ſummo cum dedecore coniuncta, coram toto mundo ſe denudare, cunctis gentibus turpitudinē detegere, crimina ſua omnibus reuelare? tantus profectò, quantus eſſet honeſtiſsimæ matronæ ſe publico ciuitatis loco denudare & veſtes deponere coactæ. Refert Plutarchus, Meſſenias mulieres, neſcio qua phreneſi & mentis amentia inductas ſibi ipſis promiſcuè vitam eripere ſolitas, adeo vt nullis parentum aut maritorum precibus, nullo ſuorum conſilio à tam infami morte reuocari poſſent: donec tandem edicto publico cautum eſt, vt quæcumq; primo violentas ſibi manus intuliſſet, nudato corpore, vita licet priuata, per vicos & plateas, magna *Lib. Medit. cap. 4.* *Lib. de inſignibus mulieribus.*

cum infamia, raperetur. Et ſanè tantum apud ſangu naria illas ſui interemptrices edictũ hoc valuit, vt nulla impoſterum manus ſibi auſa fuerit inijcere, verita ne nuda per vrbem traheretur omnium ſannis expoſita, pudorem ſc. mortui corporis mortis timori anteponẽs. Quomodo ergo apprehendere oportebit denudationẽ coram vniuerſis mundi incolis & in loco maxime celebri & publico:

An non igitur inſenſate atq; impudens peccator, poſt tantum Doctorem virumq; ſanctiſsimum, infamem hanc ſcelerum tuorum manifeſtationẽ ac denudationem perhorreſcis, aut ſaltem cogitando apprehẽdis? Quid? erubeſcis delicta vni homini in confeſsionis ſecretario detegere; qui igitur feres eadem omnium oculis manifeſtari? Achitofel qui aduerſus Dauidis regnũ conſpirarat, Abſolomoq; vt in patrẽ inſurgeret auctor exſtiterat, cum ſciret cõiurationem detectam eſſe, vt infame proditoris nomẽ ſubterfugeret, laqueo vitam finire maluit, quã in Dauidis conſpectum venire. Iudas quoq; Iſchariotes, omnium traditorũ facile Princeps, cũ ſibi propter ſceleratam Domini proditionem, immortalem ignominiã ac dedecus inſtare ſciret, infami laqueo vitam abrupit, vt exſtincta vita, ſimul & infamia exſtingueretur. Eheu? infide & perfide peccator; qui aduerſus cœlum toties conſpirationem inijſti, quomodo in hoc iudicio te gerés, quo animo hanc infamiam ſuſtinebis; cum omnia delicta toti mundo manifeſta eſſe perſpexeris? porro ignominiam hanc & infamiam, quæ ex hac ſcelerum denudatione oritura eſt, præuidens Dauid, fœlices ac beatos prædicat eos, *quorum tecta ſunt peccata.*

Sed peto, nũ peccata Iuſtorũ, quæ auſtera pœniten-

nitentia & aſsiduo fletu expiata ſunt, hic iterũ refricanda ſint, quæro, nũ hic de tertio iterata ac blaſphema Petri negatione futurus ſit ſermo? an de laſciuia Mariæ Magdalenæ; & Dauidis adulterio & homicidio? Negat quidẽ Magiſter ſententiarũ, quia ſuperius dictũ, beatos eſſe *quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata.* Psalm. 31. Sed ſolus ipſe huius opinionis eſt: ceteri enim Patres & Doctores ſentiunt, iuſtorum hic peccata non minus quam impiorum reuelãda: non quidem, vt infamiam ijs afferant, aut confuſionem gignant, aut vt propter eadẽ cõdemnentur: ſed ad maiorem laudem & gloriã quippe in pœnitẽtia, corporis emaceratione, lachrymis & fletu illa delere & eluere sũt conati; ac proinde manifeſtatio hæc illis ſummo honori futura eſt: quia quamuis Deum offenderint, peccataque in eum commiſerint, pro ijſdem tamẽ pœnitere. Vt hinc ſimul manifeſtum fieret, omnia hic reuelanda, ac nihil abſconditum futurum.

Hoc igitur vos in mente habere velim, obſtinati peccatores; marmore & ferro duriores; hocque ſẽper ante oculos gerere, atq; ita fiet, vt nũquã Deũ offenſuri ſitis: rigorẽ quoq; & ſeueritatem examinis huius ſemper perpendere, cogitare quin ẽt quanta ſit futura infamia delicta ſua omnibus reuelata videre, & quidquid vmquã in occulto patratũ eſt, in luminis auras & in apertũ prolatũ: quanta quoq; futura confuſio ab omnibus tũ Angelis & hominibus, tũ dæmonibus exſibilari & ſubſannati, qui omnes vna voce clamabũt, *Ecce homo qui non poſuit Deum adiutorem ſuum.* Psalm. 51. Quæ omnia ſi quis in mẽte habuerit, numquam diuinam iuſtitiam peccãdo offẽdet.

Et ſane ita ſe res habet ſumme & ſupreme Iudex. Cuius enim tanta foret impudentia, vt ſuũ

Digitized by Google

offendat Dominum, regem, Deum & creatorem ſuumque etiam Iudicem à quo iudicandus ſit? quis adeo futurus eſt audax & prçſumptuoſus, vt aduerſus eum conſpiret, cui exactiſsima de tota vita reddenda eſt ratio? Equidem mille potius mortis genera ſubire paratus ſum Domine quam de te offendendo vel cogitare. Quomodo enim tam ſtrictum examen ſubeam? quî tantam infamiam ſuſtineam, quà ab omnibus hominibus

Pſal. 21.

derideat? Sanè qui hanc ignominiam ſubierit, dicere illud Prophetæ poterit, *Omnes qui viderunt, deriſerunt me.* At cuius tantæ futuræ ſunt vires, ô Iudex viuorum ac mortuorum, qui in hoc examine non expaueſcat? an non verò tibi ſufficiat de operibus verbiſque rationem reddi, vt ipſas etiam cogitationes diſcuſſurus ſis. Nam *ſi iniquitates obſeruaueris Domine, Domine quis ſuſtinebit*; ſi omnia minutim enucleare volueris, paradiſi fores occlude, & Ditis potius ianuam reſera, omneſque ad inferos detrude: neminem namque eſſe putem, qui iuſtitiæ tuæ ad amuſsim ſatisfaciat. Quamobrem noli ô æterne Deus, Pater, ac iudex: iniquitates noſtras excutere, noli eaſdem accurate inquirere, ſed oſtende nobis miſericordiam tuam, noſque æternam gloriam, quam paſsione acquiſiuiſti, quæque vltima noſtra fœlicitas eſt; intrare concede, cuius nos participes reddat Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus. Amen.

)?(

SAB-

SABBATO.

DE SENTENTIA, QVÆ IN IVDICIO pronuntiabitur.

Memorare nouiſsima tua, *& ſententiam imprimis quæ in iudicio extremo feretur*, & in æternum non peccabis. *Eccl.* 7.

FIGVRA.

Vidit olim in Apocalypſi ſua Ioannes cælũ apertum, & ex eo equum album egredientem, cuius ſeſſor vocabatur fidelis & verax, cuiuſque nomen deſignabat verbũ Dei, qui præterquam quod eſſet ad præliandum litigandũque edoctus, erat & in iudicãdo verſatiſsimus, in quo iuſtitiam ſeruabat. Oculi eius erant flãmei, veſtis cruore tincta, caput varijs diadematis redimitum; de ore eius gladius anceps egrediebatur & acutiſsimus, quo omnes mundi nationes & gentes ferire conabatur. Sequebantur hunc agmina cæleſtium ſtolis albis indutorũ, & candidis equis inſidentium. Geſtabat adhæc virgam ferream, qua omnes nationes regebat & coercebat, eiuſque femori inſcriptum erat, Rex regum & Dominus dominantium. O fęcũdum & feracem myſteriorum campum! Et ſane nullus per hunc equitem melius deſignari poſſe videtur, quàm Chriſtus Dominus ac redemptor noſter ad iudicium venturus. Albus ille equus eiuſdem humanitatem denotat, quæ tunc cælo egreſſura eſt, nitida, munda, & ab omni prorſus ſorde ac labe immunis: eques autẽ *Apoc.* 19.

Digitized by Google

eidem infidẽs, ipſe Dei filius eſt ac Virginis fructus, qui in promiſsis fideliſsimus, & in verbis veraciſsimus, quique nonniſi ſumma cum iuſtitia pugnet & iudicet: nam in quantum iudex, ſententiam pronuntiabit, & inquantum bellator, eandem executioni mandabit, in quo nullus ei vel minimum poterit contradicere. Virga autem ferrea typus eſt æquitatis illius, nam quemadmodum ferrum difficile flectitur aut in varias partes ducitur: ita quoque æquitas eius in nullam poterit partem flecti, aut fauore duci. Oculi illi flammei, indicant furorem; diademata illa, mercedem & retributionem quã iuſtis paſsione ſua acquiſiuit; veſtis illa purpureo ſanguine cruentata, index eſt vulnerũ quæ olim in paſsione accepit, quæ tũc aduerſus peccatores vltionem & vindictam depoſcent; exercitus illi, qui eum comitantur & ſtipant, ſignificant legiones illas Angelorum & ſanctorũ quæ cum Iudice hoc ad iudicandum deſcendẽt. Denique gladius ille regius, vtrimque acutiſsimus, qui ex magni huius Iudicis ore prodibit, imago eſt horrendæ & formidabilis ſententiæ, quæ extremo illo die ab ore ipſius exibit; ſententiæ inquam terribilis ac metuendæ, cui mille gladij ac mucrones comparati inſtar feſtucæ videantur: ſententiæ quæ inſtar gladii obuios quoſque interficiet, quæ in omnes mundi nationes ſæuiet, ſententiæ quæ inſtar gladij ancipitis animas ſimul & corpora tranſadiget. O ſententiam inauditam! ô terribile decretum! ô tonitru irreuocabile! De eo pluribus hodierna concione agemus eiuſque horrorem & magnitudinem cunctis ob oculos ponemus. In quo velim, ô Sanctiſsime ſpiritus vocem meam roborari, pulmones & latera dilatari, ingenium illuſtrari,

luſtrari, pectus firmari, atque animum & vires ſuperaddi. Tuque ô ſacratiſsima mater & Virgo, ſolitum hic mihi auxilium ne deneges, ſed adeſto precibus, adeſto patrocinijs, atque ideo ſolito etiam more te ſalutamus.

Aue Maria.

Dum cogitabundus hodie, neſcio quid meditans, per ſcripturæ pratum obambularem, idque propemodum iam emenſus eſſem, occurrit mihi in vltima eius ora, Apocalypſi ſcilicet, Angelus cœlo deſcendens; à Deo in hunc mundum deſtinatus, qui iudicii diem inſtare denuntiat; ſimulque edocet, omnes nos corã ſummo iudice ſiſti, de ſingulis ibi factis rationẽ reddere, ac ſententiam accipere opórtere. Habebat ille oculos ſolis inſtar radiãtes, pedes inſtar columnæ igneæ collucentes: quorũ dexter mari, ſiniſter vero terræ inſiſtebat; manu ingens volumen continebat, atque inſtar leonis frementis rugiebat. Habitus porro eius & veſtis non minus admirabilis erat: humeris namque ſpiſſam quandam nubem geſtabat, qua vndiq; cingebatur; caput circumcingebat iris multicolor, altaq; voce clamans iurabat per viuentẽ in ſæcula ſæculorum, non ſupereſſe amplius tẽpus, horas, dies nec annos. O viſionem terribilem! ô terrores myſteriis plenos! *Apot. 10.*

Angelus hic, Auditores, quem olim Ioannes vidit, à Deo delegatus, qui diuinorum iudiciorum nuntius erat, hodie etiamnum apparebit, idque oculis ſolis inſtar rutilantib. vt oſtendat, iudicem hunc eſſe oculatiſsimum & perſpicaciſsimum, qui non ſecus ac ſol per vitreas feneſtras, omnia cordis noſtri arcana rimabitur ac perquiret, *ſcrutãs corda & renes Deus.* Pedes eius inſtar igneæ colũnæ ardẽtes, quorũ vnus terrę. *Pſal. 7.*

alter

Digitized by Google

alter mari inſiſtit, denotant emblematice po-
tentiam eius ac iuſtitiam, quę ſunt veluti baſes
& fulcra totius vniuerſi, ſed vtraque tunc furo
re accenſa erit, & vna in Oceanum, altera in ter
ram extendetur, quia tunc vtrumque hoc ele-
Ezech 16. mentum diuinæ iuſtitiæ telum experietur. Di-
Luc 21. ctum namque eſt apud Prophetam, *Turbabun-
tur inſulæ in mari*, & in Luca legimus, *Præ confu-
ſione ſonitus maris*, & mox, *Erunt motus magni per
loca*. Volumen autem illud apertum, ſignificat
omnia tunc diſquirenda & excutienda, omnia-
Oſea 11. que peccata quæ olim commiſſa ſunt, exami-
nanda. Quid vero denotãt clamores, vlulatus,
& rugitus illi leonum? Iram & furorem eius:
Quaſi leo rugiet, ait vnus è Prophetis. Quid veſtis
illa è nube contexta? diſcrimẽ quod inter Noe
diluuium & hocce iudicium eſt: illic enim aquę
& pluuiæ nonniſi guttatim cadebant, ſed hîc
conglobatim integræ tribulationum nubes in
miſerorum capita decident. Quod proxime at-
Pſalm. 31. tigiſſe viſus eſt Propheta Dauid; *Veruntamen in
diluuio aquarum multarum, ad te non approxima-
bunt*: dicere volens, diem iudicii fore diluuium
aquarum multarum, quia integræ & prægnan-
tiſsimæ nubes in impiorum verticem ingruẽt.
Prædixerat idipſum & Moyſes, ſed alijs ver-
bis, *Congregabo ſuper eos mala, & ſagittas meas com-
Deut. 32. plebo in eis*, id eſt, In nouiſsimo die qui futurus
eſt dies omnium terribiliſsimus, caſtigationes
& ſupplicia acerbiſsima inducam, qualia nun-
quam ab initio ſæculi viſa ſunt, atque omnes iu
ſtitiæ meæ ſagittas eiaculabor.

Geneſ. 3. Quid denique deſignat iris illa caput obum-
brans? ô mali præſagium, & ſiniſtrum auguriũ!
Diuerſicolor ille arcus; qui hactenus ſignum pa
cis, fœderis & pacti inter Deum & terram initi
fue-

fuerat; quique ſub Dei pedibus conſpici ſolebat,& ob oculos eius verſabatur , tunc ſuper caput eius procul ab oculis remotus adſtabit, vt nullam amplius ſupereſſe oſtendat miſericordiam. Confirmãt hoc iuramenta illa & proteſtationes quæ ſequuntur , *Et iurauit, quia non erit amplius tempus*, miſericordiæ ſcilicet, gratiæ, & indulgentiæ. Atque huc reſpexit Paulus, cum toties in Epiſtolis diceret , *Fratres tempus breue eſt*; & alibi, *Ecce nunc tempus acceptabile eſt*: &, *Ergo dum tempus habemus, operemur bonum*: modò namque tempus opportunum eſt, quod ſi elabi ſinamus, nulla ſupereſt ſpes , hoc ipſum , quod elapſum eſt, recuperandi: nam poſt hanc vitã nullus de tempore amplius ſermo erit, de æternitate tunc loquendum erit, de aliqua temporis dimenſione nemo ſperet.

Apoc.10.

1.*Cor.7.*
2.*Cor.6.*
Gal.6.

Insignes conceptus.

Miratur Illuſtriſsimus Cardinal. Caietanus, quî fieri potuerit, vt columba arca euolans virentibus folijs oliuæ ramuſculum repererit cũ furioſa illa aquarum tempeſtas & rabies omnes tum domos & palatia, altaque turrium faſtigia diſieciſſet, tum etiam arbores & truncos validiſsimos euulſiſſet, vt ſola oliua in medijs vndis retinuiſſe virorem videatur. Tandem cõcludens ait, per hunc ramum diuinam miſericordiam deſignari, cuius ſymbolum ſemper oliua fuit, atque illam in mediis iuſtitiæ fluctib. virentem vernantemque permanſiſſe: & licet ingentes furores eius aquæ fuerint in hac vita, ab iiſdem tamen miſericordiam nunquã ſubmergi aut obrui potuiſſe; vnde Propheta, *Cum iratus fueris miſericordiæ recordaberis.*

Habac.3.

At in die iudicij nulla amplius ſupererit oliua, nulla reſtabit miſericordia; at diluuiũ adeo vehemens erit & intolerabile, vt omnia ab eodem

Digitized by Google

dem obruenda ſint: *Continebit in ira miſericordias ſuas.* Satis hoc ipſum teſtabitur ipſa ſententia, quam Iudex pronuntiabit, quæ tanto cum furore concipietur, tanto cum terrore feretur, tãta cùm ira executioni mandabitur, vt ex ea manifeſte colligere liceat, nullum miſericordiæ locum eſſe, *Iudicium* enim inquit Iacobus, *ſine miſericordia illi, qui non fecerit miſericordiam*: at iudicium adeo terribile & atrox, vt omnes qui hoc ipſum audient, præ timore trepidaturi ſint.

Pſalm 76.

Iac. 2.

Atque huius cum Iudith vidua meminiſſet, ad Dominum ait, *Non eſt qui reſiſtat voci tuæ, montes à fundamentis mouebuntur cum aquis, petræ ſicut cera liqueſcent ante faciem tuam*: quid igitur de me peccatrice fiet, quæ nonniſi arundo ſum, ipſaq; inconſtantia inconſtantior.

Iudith. 16.

Sophonias Propheta, qui populi Iudaici in Babylonicam captiuitatem abducendi calamitatem præuidit, cum ſententiæ huius meminiſſet, eamque ſibi ob oculos poneret, eandem vocem amaram nominauit: *Vox diei Domini amara.* Dauid rex verbum aſperum; *Quoniam ipſe liberabit me de laqueo venantium, & à verbo aſpero*: vti hunc verſum explicat Bernardus; atq; ideo, inquit doctiſsimus Rupertus, vox iudicis noſtri gladio ancipiti comparatur, qui ore eius egrediatur: non aliter enim impios, quos ſententia data condemnabit, feriet, quam ſi acuto eos gladio percuſsiſſet, tãtumque dolorem ſententiæ huius tela infligent, vt gladio diſſecari illi & transfigi, quam terribilem illam ſententiam, *Ite maledicti in ignem æternum*, audire malint.

Nomina ſententiæ à iudice ferendæ.

Sophon. 1.

Pſal. 90.

Serm. 3. in Pſal. 90.

Rupertus in lib. ſuo. 3. in reg. c. 31.

Matth. 25.

Euidentius adhuc eiuſdem acerbitatem ob oculos ponens Pſalmographus, appellat eam

vocem tonitrui, at tonitrui tam horrendum mugientis, totus vt orbis eodem ſit percellendus: *vox tonitrui tui in rota: & à voce tonitrui tui formidabunt*. Et ſane ſi primi illi peccatores, vel minima Domini voce, qua delicti ab eis rationẽ expoſcebat, audita, in tantum timuerint, vt præ timore latebras quæſierint, & Adam defendere ſe conatus dixerit, *Vocem tuam audiui in paradiſo, & timui*; quid in valle Ioſaphat futurum, quando totus orbis ad generale iudicium vocabitur, & horrendam hanc vocem audiet? Pſalm.76. Pſalm. 108. Gen.3.

Iob qui aduerſus omnes aduerſitates velut rupes infractus perſiſtebat, nihilque omnino metuebat, cum terribilem hanc ſententiã perpenderet, tremebat, adeo vt præ timore vocem amitteret: *ſuper hoc expauit cor meum & emollitũ eſt de loco ſuo, audiet auditionem in terrore vocis, & ſonum de ore eius procedentem: poſt eum rugiet ſonitus. tonabit voce magnitudinis ſuæ, tonabit Deus in voce ſuà mirabiliter*. Ecquænam illa loquendi ratio, quænam metaphora Dauid rex non modo nõ formidabat, ſed præ eius horrore nec edere nec dormire poterat. *Cinerem tanquam panem manducabam, & potum meum cum fletu miſcebam, à facie iræ indignationis tuæ.* Iob.37. Pſal.201. Exod.19.

Iudæorum legislator Moyſes, & primus orbis hiſtoricus, cum exitum Hebræorum de Aegypto late deſcriberet, dicit, Angelo, qui Dei tũc locum gerebat, in Sinai montem deſcendente ad legis tabulas dandas, & tonitru, turbinibus, fulgoribus, turbarumque clangoribus circumcirca frementibus, populum per planitiẽ ſparſum in tantum timuiſſe, vt Moyſi diceret, *Non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur*. Quid erit igitur in nouiſsimo illo mundi die, quando ipſamet diuina maieſtas totũ orbẽ iudicatura veniet? Exod.20.

Digitized by Google

veniet? Quis verborum illius fulmina poterit ſuſtinere? quis non præ timore emoriatur, quãdo horrendum illud horrendæ ſententiæ tonitru euibrabit? Vnde ſimile propemodum argumentum elicuit Iob, *Cum vix paruam ſtillam ſermonis eius audierimus quis poterit tonitruum magnitudinis eius intueri?* Porro Sapiens vocem Domini tam horrendam eſſe ſemper exiſtimauit, vt ſolam eiuſdem meditationem ad conſcientiam ab omni prorſus peccati labe immunem cuſtodiendam ſufficere exiſtimarit. Ecce aphoriſmus eius ordinarius: *Memorare nouiſsima tua, & in æternum non peccabis.* de eo hodierna die verba huc facturus veni, quod vt methodice & diſtincte faciam, bifariam concionem diuidam: primo de ſententia quæ in iuſtos, deinde quæ in impios pronuntiabitur, loquar; itaque hanc & omnes priores conciones de iudicio terminabo: modo ſolita vos me beneuolentia dicentem audire cupiatis.

Iob.28.

Eccl.7.

Principio igitur, ſancta nos docet Scriptura, quod & Euangelium hac de re legi ſolitum cõfirmat, ſummum illum iudicem, poſtquam omnes à ſe inuicem gentes ſeparauerit, & electos à dextris, & reprobos à ſiniſtris collocauerit, omnes accuſationes, depoſitiones, teſtimoniaque examinauerit, opera, verba, & cogitationes accurate trutinauerit, ad dextram ſe conuertendo, ac placido vultu & ad benignitatem propenſo dulcique voce, iucundam illam ſententiam pro iuſtis pronunciaturũ, *Venite benedicti Patris mei, poſsidete paratum vobis regnum ab origine mundi.* O ſententiam exoptandam! O vocem multo auro redimendam! O decretũ, quo nullum vnquam mundo exſtitit ſalutarius! Sed cur putamus primo iuſtos ſententiam accepturos?

Matth.25.

pturos?propter duas potiſsimum rationes,qua rum prima hæc eſt.

Vt tanto maior cruciatus ſit impiorum, ma iuſque tormentum experiantur. Quo enim dolore excruciandos eos putamus, cum iuſtos ad gloriam appellari viderint, ſe vero æternis ſupplicijs mancipari? Hinc pſalmographus, *Peccator videbit & iraſcetur, dentibus ſuis fremet & tabeſcet*: quod & exemplo quodam Euangeliſta cōfirmat. Quem enim dolorem ſenſiſſe credendus eſt diues ille epulo, inferni pabulum, medios inter ignes conſtitutus, dum Lazarum in ſinu Abrahæ conſidentem gloriaque circumfuſum videret? neque enim aliam ob cauſam putem Lazari illi gloriam demonſtratam, quā vt ſupplicia tanto ei grauiora & acerbiora viderentur.

Cur primo iuſti iudicandi ſint, ac deinde reprobi.

Pſal. 111.

Luc. 16.

Eſt. 6.7.8.

Aſſuerus Perſarum Rex, ad cuius nutum cētum viginti ſeptē prouinciæ trepidabant, prius Mardochæum honoribus affectum voluit, quā Amanum patibulo affixum; vt tanto huic illius gloria maiorem dolorem & animi cruciatum afferret, cum hoſtem ſuum iuratiſsimum ad regiam propemodum dignitatem euectum cerneret. Ita quoque ſummus ille totius vniuerſi Rex iuſtos prius exaltaturus, quam in reprobos ſententiam damnationis pronuntiaturus, vt illorum ita tormentum, viſa beatorū gloria, adaugeatur.

Altera hæc eſt. Vt hinc etiam omnes manifeſte colligant, quanto ſit iudex hic in benignitatem miſericordiamque quàm iuſtitiam ac vindictam propenſior, ad mercedem remunerationemq́; quàm ad caſtigandū pronior. Laudauit hoc in Cæſare Auguſto adulatus Ouidius.

Tardus es ad pœnas Princeps, ad præmia velox:

In puniendo nimirum teſtudine lentior, & remunerando ceruo velocior. Hæc ille quide Cæſari blandiendo, at verius nos dicemus, le tum Deum eſſe in decernendis ſupplicijs, at bonorum operum remuneratione quodar modo præcipitem ac nimium feſtinum, mag que in miſericordiam quam iuſtitiam prope dere. Vnde de eo in ſcripturis legimus, *Miſer tiones eius ſuper omnia opera eius*: & canit Eccleſi *Deus cui proprium eſt miſereri ſemper & parcere.* perte hic vſurpat verbum *ſemper*, vt doceat, d bolum nunquam miſereri aut parcere, hom nesquidem nonnunquam, Deum vero ſemp & nullo non loco miſericordiam oſtendere: quando dicitur, *cui proprium eſt miſereri*, omn alios excludi. Hinc Iſaias cum diuinæ miſeric diæ mentionem faceret, ait ipſum miſerico diæ & clementiæ duntaxat opus Deo congen tum & naturale eſſe, cætera autem præter ei naturam & ab eo penitus aliena; *ſic in valle q eſt in Gabaon iraſcetur, vt faciat opus ſuum, alien eſt opus eius, peregrinum eſt opus eius ab eo.* Sola ſci cet vindicta præter eius naturam eſt, & ad diu nitatem nullo pacto ſpectat.

Pronior Deus ad præmia quam ſupplicia.

Pſalm.144.

Iſai.28.

Hinc bene mihi ac conſultò feciſſe vident Aegyptij, cum optimi Principis imaginem h hieroglyphico expreſſerunt: dabant ei in m nus ſceptrũ, in cuius imo caput hippopotami rat, quod eſt animal maxime ferum & immit in ſummitate vero caput ciconiæ, auis be gniſsimæ ac mitiſsimæ. Primum nota erat iu tiæ: alterum vero benignitatis quæ in rege i primis neceſſaria ſunt; ita tamen vtraque te peranda eſt, vt clementia ſummum ſemper l cum teneat, iuſtitia vero infimũ. Quod illi rege, nos melius de regum rege Deo dicemu bonit

Inſignis conceptus.

Hieroglyphicũ regis.

bonitatem ſ. & miſericordiã ſuperiorẽ in regno eius ſemper locũ tenere; at inferiorẽ, iuſtitiã & & vindictã. Vnde Apoſtolus, *Miſericordia autem ſuperexaltat iudicium.* Atq; hinc in die iudicii electos prius quã iuſtos ipſe iudicaturus eſt, ac benignã illã pro ijs primo ſententiam pronuntiaturus: *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum. Venite,* quis amor! *benedicti,* quænã electio! *Patris mei,* ecquod gaudium & conſolatio! *poſſidete,* quam ampla ac præclara conceſsio! *regnum,* quanta liberalitas! ô donum ampliſsimum; *paratum vobis,* quanta dilectio! *ab origine mundi,* quænam prædeſtinatio! *Venite,* ô honor! *benedicti,* ô gratia! *Patris mei,* ô magnificentia! *poſſidete,* ô felicitas! *regnum,* ô dignitas! *paratũ vobis,* ô fauor! *ab origine mundi,* ô duratio! *Venite,* ô ſumma bonitas! *benedicti,* ô magna familiaritas! *Patris mei,* ô infinita maieſtas! *poſſidete,* ô immenſa largitas! *regnum,* ô regnum incomparabile! *paratum vobis,* ô vera beatitudo! *ab origine mundi,* ô antiquitas in æternum duratura! *Venite,* omnes, *benedicti* felices, *Patris mei,* idque ex charitate, *poſſidete,* in æternum, *regnum,* ampliſſimum, *paratum vobis,* magna cum anxietate ac labore, *ab origine mundi,* quod nullo vnquam æuo deſinet.

Iacob. 2. *Matth. 25.*

Venite electi mei, dilecti, prædeſtinati, deliciæ meæ: venite ad me, Deum veſtrum, redemptorem veſtrum, omne bonum veſtrum Venite ad me ô filii prodigi, qui olim per ſtultitiam proaui veſtri Adam, paradiſo, qui domus quodãmodo paterna erat, egreſsi, in longinquã regionẽ mũdi ſeceſsiſtis, & in eadẽ omni ferme ſubſtantia veſtra conſumpta, varios labores ac moleſtias ſuſtinuiſtis, adeo vt beſtiarũ more viuere vos oportuerit; ſed coegerũt vos lacrymæ,

Allegoria.

Bb 2 ſuſpiria

Digitized by Google

ſuſpiria ac vitæ auſteritas oculos attollere, & ad deſideratiſsimam patriam anhelare, atque ita tandem poſtliminio ad ædes paternas reuerſi eſtis. Venite igitur, accedite, quò vos amplectar, vos ſtringam qui dudum exules fuiſtis venite, vt iucunde in regno paterno epulemini, proferatur cito ſtola immortalitatis, annulus æternitatis, & calcei impaſsibilitatis, mactetur vitulus ille ſaginatus perfectæ felicitatis, afferantur theſauri regiæ dignitatis, fluant torrentes voluptatis, præparantur epulæ ac nuptiæ regales.

Luc. 15.

Venite pauperes Lazari, qui vlceribus pœnitentiæ auſteritatiſque cooperti, & flagrorum vibicibus dilaniati, tanta paſsi eſtis, qui toties eſurijſtis, ieiunaſtis, toties ante fores diuitis huius epulonis, mundi ſcilicet incaſſum, nullo miſerante, ſtipem petiſtis. Venite modò ab Angelis in ſinum Abrahæ deferendi: venite, fruamur amplexibus, indulgeamus affectibus, inebriemur amoribus: venite, vos vt oſculer, & foueam vt mater paruulum, Quod ipſi Prophetæ Domine dudum ante prædixerunt: *Inebriabuntur ab vbertate domus* Dei: & mox, *Torrente voluptatis tua potabis eos*, O deliciæ incomparabiles! O voluptates multo redimendæ!

Luc. 16.

Pſal 35.

ibidem.

Venite deliciæ meæ, venite chariſsimi, venite exules & profugi in patriam, cœlum ſubite, è quo propter Adæ peccatum egredi compulſi eſtis, & in exilium miſerrimum detruſi, ſed in quod vos iterum gratia mea reſtituet; intrate palatium cuius ianua per paſsionem meã fuit reſerata, intrate in ſplendidam illam aulã, cuius aditum cruce effregi ac violenter perrupi, quo vos eodem introducerem. Venite peregrini (*omnes* enim *peregrinamur à Domino*) qui per tot prouin-

prouincias ac regiones diſcurriſtis,erraſtis,cur rendoque defatigati eſtis; venite modo ac reuertimini in exoptatum patrium ſolum. Venite naufragi, qui à tot iàm annis turbulentum mundi huius mare enauigaſtis, tot tempeſtates, procellas perpeſsi eſtis, toties ventis & aquilonari rabie concuſsi vitæ ac naufragii diſcrimen adijſtis; modò deſideratum portum ſubite, anchorã hic figite, certi hinc nunquam vos excutiendos; terram ſummæ beatitudinis poſſidete, de cuius poſſeſsione nunquam vos aliquis deturbabit. Venite qui hactenus tam ſtrenue meo nomine laboraſtis, qui tot onera ac defatigationes ſuſtinuiſtis, tot preſſuras, tribulationes, auſteritates, pœnitentias toleraſtis; venite, inquam, vt vos reficiam, conſoler, quieſcite iam à laboribus, iam amplius nolite ſudare aut defatigari, ſed intrate in gaudium Domini æterna requie perfruituri. At nondum hic finis.

Benedicti Patru mei: id eſt, benedictionibus Patris mei ac Spiritus ſancti, totiuſque Sanct. Trinitatis donati. Mundus quidem vos aliquando maledixit, at Pater vos benedicet: mundus tyrannicum vobis iugum impoſuit; at eodem vos Pater meus paternè eximet: mundus vos afflixit; at Pater conſolabitur ac reficiet. O verba ſuper mel & fauum dulciora, ô conſolationem incomparabilem! In quibus veteres omnes figuras adimpletas videmus. Ecce enim vt hic ſenex ille Iſaac, cuius ætatem & exortũ nemo nouit, cuius generationem nullus enarrare poteſt, dilectos ſibi Iacob benedicat, profanos autem Eſau maledicat. Ecce quoque hîc Iacob Patriarcham, qui tota paſsionis nocte luctatus, in femore humanitatis dumtaxat vulneratus eſt, atque ita victor abſceſsit, quomodo filios *Gen.27.* *Gen.49.*

Pſal.113. hodie ſuos benedicat. Ecce quoque hic Dauidicum illud vaticinium completum, *Benedicti vos à Domino.*

Benedicti Patris mei: Dauid Propheta omniũ beneficiorum, quæ à Galaaditis acceperat, eo quod Saulem ſocerum in prælio interemptum

2. Reg. 2. ſepulchri honore affeciſſent, memor, hac eos oratione compellabat, *Benedicti vos à Domino, qui feciſtis miſericordiam hanc cum Domino veſtro Saul, & ſepeliſtis eum.* Chriſtus ad hunc modum, qui regum rex eſt ac Dominus dominantium; memor cultus & honoris, quo fideles Patrem ſuũ cæleſtem affecere, operaque miſericordiæ, quæ olim hic edidere, ampliſsima mercede compenſare ſatagens, & ingrati nomen ſubterfugi-

Pſal. 23. ens, his eos verbis alloquitur, *Venite benedicti Patris mei.* Ita namque id præuidit Pſaltes, dum vaticinans ait, *Hic accipiet benedictionem à Domino, & miſericordiam à Deo ſalutari ſuo.* in quibus *hic* pro illi, phraſi Hebræis perfamiliari, legitur.

Gen. 12. *Benedicti Patris mei.* His olim Deum ad Abraham verbis vſum memini, *Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quam monſtrauero tibi, faciamque te in gentem magnam, & benedicam tibi & magnificabo nomen tuum, eriſque benedictus.* Hîc figurate expreſſum legimus, quod magnus ille Deus, in mundi fine, cum fidelibus, id eſt, veris Abrahæ filijs, facturus eſt, qui diuinæ inſpirationi, qua patriam deſerere cogebantur, reſpondentes, relicto patrio ſolo, ac domibus paternis, diuitiaſque ac facultates deſerentes, & in extremas pœnitentiæ oras cęlitus demõſtratas ſecedentes, nomen ſuum celebrari ac magni fieri videbunt, virtutum & meritorum compenſationem accipient,

Digitized by Google

cipient, æternamque benedictionem audire me rebuntur, *Venite benedicti Patris.* Huc reſpexit To- *Tob.13.* bias ſenior cum diceret, *Tu autem lætaberis in filiis tuis quoniam omnes benedicentur & congregabuntur ad Dominum.* hic quidem ad litteram de Hieruſalem terreſtri agit, at myſtice, de cæleſti, in qua omnes filii Dei benedicentur. Sequitur.

Poßidete regnum. O liberalitas, ô prodiga profuſio! proh quanta felicitas! quanta merces & dignitas! Poſsidete, dilecti mei, regnum quod ab ipſo mundi initio rerumque primorpio vobis præparaui. Hi nempe ſunt effectus cœleſtis illius ac diuinæ benedictionis; benedictionis ſcilicet, quæ beatos efficit, ditat, ac regna confert ampliſsima. Præſagijt hoc ipſum ſapiēs *Sap.5.* cum ait, *Iuſti autem in perpetuum viuent, & apud Dominum eſt merces eorum, & cogitatio illorum apud Altißimum: ideo accipient regnum decoris, & diadema ſpeciei de manu Domini,* quod ita demonſtro.

Potentiſsimus Artaxerxes, quem nos alio nomine Aſſuerum nuncupamus, eximia Eſtheris *Eſth.5.* pulchritudine captus dimidium ei regni pollicetur, modo cupitis illius frui poſſet amplexibus. Quid? itane regem vnius captiuæ amore teneri, vt mediam ei regni partem cedere non vereatur? ſed notare vos velim, eũ nonniſi mediũ obtuliſſe regnum: at regum rex Deus infinito erga homines amore inflammatus, integra ijs regna, & quidem in æternum poſsidenda, ſponte elargitur. *Poß dete regnum*; non quidem mundi huius, cuius diademata ſentibus rigent; ſed regnum gloria ac maieſtate plenum, de quo *Pſal.144.* Dauid, *Gloriam magnificentiæ regni tui.* non regnum triduanum, aut tercentum annorum,

Digitized by Google

ſed regnum in omnem æuum permanſurum; *Ibid.* *regnum tuum, regnum omnium ſæculorum.* ô amor & flamma plurimam ſecum trahens felicitatẽ! ô incendium ingentem vtilitatem adferens!

Poßidete regnum. Hæc dum memoro Domine, æquiſsimum te & in promiſsis fidelem nuncupare neceſſe eſt. *Pſalm. 18.* Illud namque regnum eſt, quod olim in Euangelio pauperibus promiſiſti, *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.* *Matth. 5.* Illic quidem promiſit, hic vero reipſa confert, *Poßidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi*, quod ipſe olim me pollicitum memini.

Poßidete regnum: in quo Deus rex eſt, Glorioſa Virgo velut regina, cuius membra ac Principes ſunt Seraphini, Duces Cherubini, Marchiones Throni, Comites Dominationes, Vice comites Principatus, Barones Archangeli, Equites aurati Angeli, ſubditi autem & vaſalli omnes Chriſti fideles; regnum, cuius termini immenſi, in quo firma & ſecura pax, quodque in æternũ permanebit, nulloque vnquam æuo terminabitur; regnum, quod nobis à Chriſto paratum ac ſanguine eius acquiſitum teſtatur Apoſtolus, *Teſtificati ſumus, vt ambuletis digne Deo, qui vocauit vos in ſuum regnum & gloriam.* *Theſſ. 1.* & Iacobus in Catholica ſua, *Audite fratres dilectißimi, nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide & hæredes regni, quod repromiſit Deus diligentibus ſe.* *Iacob 2.* Noli dubitare Apoſtole, dum enim dicit; *Poßidete paratum vobis regnum*, ad oculum idipſum demonſtrat! Exclamem igitur meritò, O mercedem admirabilem! ô remunerationem ſingularem!

Dauid rex cum in extremis eſſet, filioq; Salomoni regni habenas traderet, ac teſtamentum

cond

conderet, omniū benefactorum memor, & ſingulos qui ſibi viuenti aliquod beneficiū contuliſſent, compenſare vellet; filios Berzelai Galaaditis potiſsimum ei cōmendauit, qui ſibi à faciè Abſalomi fugienti in auxiliū occurrerant, quos regiæ menſæ donec viuerent, aſsidere voluit, iiſdemq; quibus rex epulis gaudere: *Sed & filiis Berzelai Galaaditis reddes gratiam; eruntq; comedentes in menſa tua.* Ad eundem modum Deus in mundi fine, fideles & obſequentes ſeruos remunerari cupiens, filium, de quo legimus, *Ecce pluſquam Salomon hic*, admonebit, vt nouos illos Berzelaidas, electos intelligo & prædeſtinatos, digna mercède, obſequiorū memor, afficiat, in regnū cœleſte inducat, menſæq; gloriæ aſsiſtere, & iiſdem ſecū delicijs, voluptatibus, gaudijsq; frui faciat. Audiamus quæſo vt Patris ille voluntatē & teſtimoniū amoris proprio etiam ore confirmet, *Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur, & vbi ego ſum, illic & miniſter meus erit*: multoq; adhuc euidentius in Luca; *Et ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi Pater meus regnum; vt edatis, & bibatis ſuper menſam meam in regno meo*, ac deinde, *Poſsidete regnum.* O amorem ſingularem! ô dignationem dilectionis infinitæ!

3. Reg. 1.

Luc. 11.

Ioan. 12.

Luc. 22.

Quid? itàne regnum tuū polliceris Domine, tuiſq; cōnſignas; hocne per gratiam meram, an ex iuſtitia & obligatione? Ex ſola iuſtitia, Auditores, vt bona veſtra opera debita mercede cōpenſet, dicit enim, *Eſuriui, & dediſtis mihi manducare; ſitiui, & dediſtis mihi bibere.* Viuāt igitur bona opera, viuant opera miſericordiæ, quibus regnum cœlorum ex obligatione aſsignatum eſt. Hinc Apoſtolorum Princeps. *Quapropter fratres, magis ſatagite, vt per bona opera certam veſtram vocationem, & electionem faciatis; ſic enim abundanter mi*

Bona opera in die iudicii compenſabuntur.

2. Petr. 1.

niſtrabitur vobis introitus in regnum æternum Domini noſtri, & Saluatoris Ieſu Chriſti. Sed hactenus de ſententia pro electis pronuntianda, iam de ea quæ in improbos feretur agendum reſtat.

Sententia, quæ in impios feretur

Vbi iam iudex ſententiam pro electis, à dextra parte conſtitutis, pronuntiauerit; terribili quodam vultu, atq; oculis toruum ſcintillantibus, & furorem ſpirantibus, ad impios conuerſus, horrenda & indignabunda voce, lugubrem ac funeſtam illam ſententiam pronuntiabit, *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius.* O ſententia, cui ſimilis nulla vnquam à quoquam pronuntiata legitur! ô decretum ſanguinolentum, horrendum, terribile! ô ſententia lugubris, deploranda, atque iliadem malorum ſecum trahens! Proh infœlices ac miſeros peccatores, aduerſus quos ignitum illud ſententiæ fulmen euibrabitur!

Matt. 25.

Vix lingua calamitatem hanc poteſt exprimere, aut vox proferre, latera deficiunt, nec ſi centum mihi linguæ, aut ferrea vox, vel ærea ſint latera, eiuſdem magnitudinē poſſem deſcribere. Hîc curſum ſiſtite cęleſtes orbes; hîc deliquium patere Phœbe, hîc terra concutere, hîc detona aer, hîc ignes cœlo deſcendant, hîc ingemiſcat pontus, ſtellæ hîc cœlo cadant, gemant, plorēt, omnes hîc creaturæ triſtem ac lugubrē ſonum edant: hîc rupes, petræ, ſaxa diffringantur: hîc herbæ, plantæ, & arbores exareſcant: hîc vlulēt animalia, hîc rugiant leones, ac miſerorum ſorti nimis ah deplorandæ compatiantur, lugubrique hac ſententia audita ingemiſcant: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius.* ſingulis verbis ſuum ineſt pondus, ſingulæq; ſyllabæ nouum quemdam & ſingularem dolorem incutiunt.

Matth. 25.

Diſcedi-

Digitized by Google

Diſcedite. O verbum amarum! *à me*, ô calamitas! *maledicti*! ô furor! *in ignem æternum*, ô temporis longæuitas! *qui paratus eſt diabolo & angelis eius*, ô horror, terror & pudor! *Diſcedite*, ô infœlix diſceſsio! *Maledicti*! ô quæ reprobatio! *in ignẽ æternum*, ô quæ punitio! *qui paratus eſt*, ô quæ præparatio! *diabolo*, ô quale tormentum! *& angelis eius*! ecquę afflictio! *Diſcedite*, ecquę manumiſsio! *maledicti*, ô quam inſalubris ſalus! *in ignem æternum*, quam triſte aſylum! *qui paratus eſt*, quam amara iuſtitia! *diabolo*, quam ingrata ſocietas! *& angelis eius*, quam immite conſortium! *Diſcedite*, dum cogito exalbeſco; *à me*; palleſco; *maledicti*, horrent comæ, *in ignem æternum*, voce deſtituor; *qui paratus eſt*, contremiſco; *diabolo*, palpitat cor; *& angelis eius*, præ metu ac formidine emorior.

Diſcedite à me maledicti Id eſt, Confeſtim ab oculis vos meis proripite, hinc, procul hinc à conſpectu meo, non amplius corã me cõparere vos volo, ſed digna flagitijs ſuppliciaadite: in ignem illum perennem properate, & diabolos quos hactenus obſeruaſtis, inuiſite. Ite, abite miſeri, diſcedite infœlices hinc fugite in æternum maledicti. Quaſi diceret, Quoniam me ô ſcelerati, vt patrem agnoſcere noluiſtis, etiam inuiti, vt iudicem me habetote. Vos ſ. ad ſeueram ſententiam pronũtiandam me compuliſtis, quid? neſciebatis, me in miſericordiam ac clementiam quam in rigorem ac iuſtitiam proniorem eſſe; & malle me bona veſtra opera æterna mercede, quã delicta ſempiterna flamma cõpenſare? Patientia vos mea abuſi eſtis, pœnitentiam agere diſtuliſtis, delinquendi finis nõ erat, eumq; qui nõ niſi clementiam & amorem ſpirabat, veſtræq; ſalutis ſitientiſsimus erat, ad iracundiam & vindictam

ctam exigendam compuliſtis, & ſententiam hanc inuito quodammodo extorſiſtis.

Pronior Deus in miſericordiã quã iuſtitiam.

Apoc. 1.

Et ſanè ita ſe res habet Domine, pronior es ac propenſior ad parcendum quam caſtigandum; quod varijs è ſcriptura ſacra exemplis ac figuris poterit cõfirmari. Homo ille quem Ioannes initio Apocalypſeos vidit, gladiũ habebat in ore, & ſtellas manu: quo deſignabatur; Deum, cuius hic homo figuram gerebat, minas; quarum gladius typus erat, ore; gratiã verò & indulgẽtiam quæ per ſtellas ſignabatur, manu pferre, ac ſupplicia quidem ſæpius interminari, ſed eorum loco præmia ac gratiam elargiri.

Can. 5.

Dilecta illa in Canticis cum omnia propemodũ ſponſi mẽbra, deprædicaret, hocce manibus elogium dedit: *Manus eius tornatiles, aureæ, plenæ hyacinthis*: quę verba Hebræi in hũc modũ legũt *Manus eius orbes aurei*; itaq; lectã hũc ſenſum efficiunt; Manus dilecti mei, inſtar orbis cœleſtis, ſemper ad benè agendum indeficiente motu feruntur & impelluntur, hominibusq; gratiarum ſuarũ influxus cõmunicare geſtiunt. Atq; hinc efficitur, Deum, cuius imaginem ſponſus hic gerit, manus aureas, donis gratiarum plenas, & ad præmia quam ad ſupplicia habere velociores.

Diuerſimodè armatus legitur Deus: & quare.

Pſal. 44.

Apoc. 1.

Pſalm. 7.

Obſeruaui diuerſimodè Deum in ſcripturis gladium ſolere geſtare, modò in femore: *Accingere gladio tuo ſuper femur tuum potentiſſime*: modo eum ore exerere: *Et de ore eius gladius vtraq; parte acutus exibat*: alias etiam manibus vibrare, *Niſi conuerſi fueritis, gladium ſuũ vibrauit, arcum ſuũ tetendit, & parauit illum*. Quid diuerſa hac gladij geſtatiõe deſignari putatis? aliud profecto nihil, quam varios puniendi feriendiq; in Deo modos. Enſem quidem lateri accinctũ gerit, vt peccatori metum incutiat, ſeſeq; illi reddat formidabilem

deinc

deinde in ore, vt minas intentet; manu deniq; quatit, vt eũdem reipſa puniat & percutiat. Atque ideo in Exodo legimus, *Euaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea.* At ſi vmquam diuina illa & vltrix manus vindictam exercuerit, ſi vmquam peccatores flagellarit, iudicij profecto tempore, quando horribilem illam ſententiam pronuntiabit, vires exeret, arma concutiet, ac reipſa in peccatores enſem extendet. Atq; in hunc modum de illo apud Prophetam legimus: *Gladium euaginabo poſt eos.* Videamus autem quos ictus infligat, quænam inferat vulnera: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum.*

Exod. 5.

Ezech. 5.

Matth. 25.

Quænam illa pœna, ecquis cruciatus, à Dei, Angelorum, & Sanctorum omnium conſpectu in æternum arceri, perpetuisq; ignibus & carceri obſcuriſsimo mancipari? O ſententiam irreuocabilem, qua data nulla vitę emendatio ſperanda eſt, neq; ipſa erroris alicuius coarguenda nec poſt eam ad aliud tribunal prouocandum. Inter ceteras quas olim Iob Prophetæ quæſtiones propoſuit Deus, fuit & illa; *Accingere ſicut vir lũbos tuos, interrogabo te, & indica mihi, Numquid irritum facies iudicium meum? & ſi habes brachium ſicut Deus, & ſi voce ſimili tonas?* quaſi diceret, nulla hominum ratione ſententiam iudicis latam reuocare, aut decretum promulgatum arte vlla verborum cauillandique technis poſſe infringere.

Iob. 40.

Diſcedite à me. O furor, ô indignatio, ô vindictæ ſitiens animus! Quid? tene Agne manſuetiſſime leoninam rabiem induere? an non læſa patientia furor fit? Nonniſi tertio legitur Dominus à conſortio ſuo quemquam reieciſſe, aut abire iuſsiſſe, imprimis diabolum in deſerto, *Vade Satana, ſcriptum eſt enim, Non tentabis Dominum Deum*

Inſignes cõceptus.

Matth. 4.

Deum tuum. S.Petrum deinde, cum paſsionem
Matth.16. impedire ſatageret, *Vade poſt me Satana*: denique
impios in ſupremo iudicio; *Diſcedite à me male-*
Matth.25. *dicti*. O repudium amarum, & acerbum? ô triſte
exiliũ. Prædixit id olim toties Pſalmographus,
& quidem verbis apertiſsimis: *Tunc loquetur ad*
Pſalm.2. *eos in ira ſua, & in furore ſuo conturbabit eos.* An nõ
in ira loqui eſt, dicere peccatoribus, *Ite maledicti*
in ignem æternum? Tanta quippe indignatione &
ira verba illa aduerſum impios proferentur,
vt homines priuatura ſint ſenſibus, terrorem
incuſſura, ad deſperationem denique adactura.

Pſal.55. Exprimunt id Prophetæ, *In ira populos confrin-*
Pſalm. 57. *ges*, item, *ſic in ira abſorbet eos*. Terra quoque ad illius
pronuntiationem quaſi ad tonitru quoddam
tremet, ac montes concutientur: vnde di-
2.Reg.22. ctum eſt, *Commota eſt & contremuit terra, funda-*
menta montium concuſſa ſunt, & conquaſſata: quia
iratus eſt eis, aſcendit fumus de naribus eius, carbones
ſuccenſi ſunt ab eo: tonabit de cœlo Dominus: *& excel-*
ſus dabit vocem ſuam. Audite tonitrua, cõtemplamini
terræ motus, iram diſpicite, *Diſcedite à me*,
mea indigni gloria, ac beatitudine cœleſti in æternum
carituri. Et quinam Domine?

Deus impios
maledicet.

Maledicti. Quis audiuit vmquam maleficum
ad mortem condemnatum conuitijs impeti &
iniurijs affici? an non ſatis amaritudinis ſupplicijq́ue
ipſa mortis ſententia, maledictionibus his
omiſsis, habere videatur? afflictio namq́ue non
eſt vltra danda afflicto, vt leges humanæ præſcribunt;
tu verò ô Iudex integerrime, pœnam
iungis pœnæ, & ſupplicium ſupplicio ſuperaddis:
conuitia & iniurias vltra mortis ſententiã
Allegoria. profers. At non ſine myſterio. Hic namq́ue vide-
Gen 9. mus Noachum illum, qui amore noſtri longanimi-

nimitateq́; nimia inebriatus,cùm bis millenis, aut amplius,iam annis,miſericordiæ ſomno oppreſſus iacuerit;expergiſcentem,impiosq́; Chamos,qui nuditatem,paupertatem , humilitatem,crucem ac paſsionem illius toties irriſere, maledictione acerbiſsima ferientẽ.At non ſunt hic maledictiones blaſphemi Semëi Beniamini 2.Reg.16.19. tæ,quas in Dauid regem eiaculatus eſt;ſed Chriſti Ieſu aduerſus impios & dãnatos. Vnde Pſalmographus,*Maledicti qui declinant à mandatis tuis*, Pſal.118. non in hoc ſolum mundo, verum & in altero: Marc.11. dices enim.

*Maledicti.*Si ficulnea illa Euãgelica,nullo ſenſu prædita,iudicio & ratione carẽs, ſolumq́; animam habens vegetatiuam , diuina maledictione percuſſa quamprimũ exaruit, omnemq́; confeſtim vigorem viroremq́; amiſit nõ aliter quam ſi triſulco Iouis telo fuiſſet impetita;quid obſecro, facient infœlices illæ animæ horrendum illud fulmen expertæ ? An non præ metu extabeſcent , an non præ formidine exanimabuntur? præuidit ingentem hanc & metuẽdam maledictionem Tobias Senior cũ diceret,*Maledicti erunt,vt qui contempſerint te, & condemnati erũt omnes,qui blaſphemauerint te.* Tob 13. Item Pſaltes, Pſal.108. *Dilexit maledictionem,& veniet ei:& noluit benedictionem,& elongabitur ab eo.*Vbi numerum ſingularẽ pro plurali,modo loquendi Hebręis vſitato,vſurpauit:perinde ac ſi dicere voluiſſet,Peruicaces illi peccatores, Domine qui benedictiones tuas hactenus quærere diſtulerũt, ijſdem etiam priuabuntur & eorũ loco maledictiones, quas ſemper quæſiere,inuenient:Verum eſt:audio enim eaſdem iam euibrari.

*Maledicti.*Non erit amplius,ô dilecta,vox illa ſuauis ac iucunda,quã tãtopere olim audire cu

pijſti:

pijſti, non erunt harmonici illi concentus quos auribus tuis ingeminari ardentiſsime deſiderabas, dicens, *Sonet vox tua in auribus meis, vox enim*
Cant. 2. *tua dulcis & facies tua decora.* Sed vox quædam terribilis, ac confragoſa: vox terroris & belli; vt e-
Ierem. 50. am Ieremias indigetat: vox flagelli & percuſsio-
Nahum. 3. nis, quomodo à Nahum Propheta nominatur. Quamobrem Chriſtiani, cum eandem hodie reboantem perque aera ſtridentem auditis, diligenter attendite, omnique ratione aduertite, ne vos illa percellat & terreat. Conuertimini ad Dominum, & nolite pœnitentiam in longa tēporis ſpatia differre: vitam in melius commutare; nolite benignum illum Dominum flagitijs ad iracundiam prouocare: at bonis eum vobis operibus propitium reddite: terreat vos terribilis illa vox, metum ſententia hæc incutiat: hac audita morum emendationi conuerſionique ſtudete, inueteratam illam peccādi conſuetudinē relinquite, prauos mores, & vitæ deprauatæ flagitia exuentes, nouum hominem induite. Auſcultate Pſalmiſtæ benè ſapienterque monenti,
Pſal. 94. *Hodie ſi vocem eius*, vocem inquam iudiciorum eius, vocem hanc horrendam, *diſcedite à me maledicti, audieritis, nolite obdurare corda veſtra.* Et quo diſcedent Domine?

In ignem æternum! O rigor, ô infœlicitas, ô vere deploranda calamitas! Cœleſti nimirum patria exulare, ad infernalia ſupplicia detrudi, Deo reijci, maledictionis ſententia feriri, ſempiterno incendio addici? O ſententiam intole-
Pſalm. 67. rabilem! *In ignem* horrendum, *æternus*, miſerum
Lib. 29. Mor. *in ignem*, ô furor! *æternum*, ô deſperatio! Hic ſcil-
cap. 10. cet Dauidicum emblema expoſitum videmus *Vox tonitrui in rota*: quamuis id à Gregorio & alijs de Apoſtolorum prædicatione explicatu

ſciam

ſciam, Q*uid enim*, inquit, *per tonitruum niſi prædicatio ſuperni terroris accipitur, per quod ſupernorum iudiciorum terror auditur.* Sed poſſunt eadem nihilominus verba de ſententiæ in die iudicij ferẽdæ pronuntiatione intelligi; erit enim vox illa tonitrui inſtar reboans, & inſtar fulminis ſtridens: quin etiam, vt rota feretur; erit namq; volubilis & ſemper agens quod per rotam deſignatur; circulus namq; & rota quod principio careant ac fine, æternitatis ſunt ſymbola. Ita etiam olim precatus eſt Pſalmiſta, cum impiorum dãnationem vindictamq; poſtularet, *Deus meus pone illos vt rotam, & ſicut ſtipulam ante faciem venti: ſicut ignis qui comburit ſiluam, & ſicut flamma, quæ comburit montes, ita perſequeris eos in tempeſtate tua, & in ira tua turbabis eos.* Nec ſolum hic impijs malum imprecatur vates, ſed eadem ſimul opera ęternitatem ſuppliciorum quibus impij excruciandi ſunt, deſignat. O rota, ô æternitas!

Damnatorum ſupplicia rotę cõparantur.

Pſalm. 82.

In ignem æternum; ignem nouum, exoticum, qui vnico momento duriſsimos adamantes in fauillas rediget, qui ſingulos iuxta peccatorum qualitatem magnitudinemq; torquebit, cuiq; ignis noſter comparatus ludus quodammodo & pictus videatur; *ignem æternum*, qui non prius exſtinguetur, quam Deus, qui principij ſimul & finis expers eſt, eſſe deſinat. Vnde prudens & ſancta illa vidua Iudith, peccatores ad pœnitentiam comminando inuitans, ait, *Væ genti ſurgenti ſuper genus meum, Dominus enim omnipotens vindicauit in eis. In die iudicij ſui viſitabit illos. Dabit enim ignem & vermes in carnes eorum, vt vrantur, & ſentiant vſque in ſempiternum.* Exclamo igitur, & quidem merito, O ignem! ô tormentum! ô dolorem intolerabilem! At nondum hic finis.

Ignis infernalis qualis.

Iud. 16.

Qui paratus eſt diabolo & Angelis eius. O crucia-

tus omnem modum ac rationem excedens! An non ſatis erat, ô iudex æquiſsime, à diuino tuo eos conſpectu arcere, paradiſi aditum occludere, iniurias & calumnias ingerere, igni æterno addicere; niſi etiã dæmones ijs in ſocios aſsignares? vt nempe horrenda illa monſtra, deformes illas furias, ac ſpectra teterrima, nullo non tempore ante oculos haberent. Prædixerãt id oracula Prophetica, vt illud Dauidicum, *ſtet diabolus à dextris eius*, & aliud, *Ante faciem eius ibit mors, & egredietur diabolus ante pedes eius*. Hoc quidem & de Meſsia intelligi poteſt, ſed, quemadmodum ſcriptura diuerſis aptari poteſt, huic propoſito idipſum accommodare quin licet?

Pſal.108. *Habac.3.*

Audiuiſtis iam decretum quod aduerſus impios pronuntiabitur: audiuiſtis ſententiam quã in damnatos magnus ille iudex detonabit, quã & mox executioni mandabit. Dæmones enim adſtantes, miſeras illas animas ad inferna trahent, & ad æterna rapient ſupplicia. Quod figuris quibuſdam ex antiquo teſtamento notum faciam. Vix olim Aſſuerus mortis ſententiam in Amanum tulit, quin ſtatim ille à carnifice in crucem actus eſt: *Necdum verbum de ore regis exierat, & ſtatim operuerunt faciem eius, & ſuſpenſus eſt Aman in patibulo*. Ita quoque, quamprimum vt potens ille Aſſuerus Chriſtus protulerit, *Ite maledicti in ignem æternum*: terribiles ac truculenti illi carnifices, miſellos illos inuadent, & ad ſempiterna tormenta reluctantes & inuitos trahent, qui in puncto ad inferna deſcendent.

Eſth.7. *Matth.25.*

Num.16. Quamprimum vt Moyſes Hebræorum legislator olim loqui deſijt, Chore mox, Dathan, & Abiron cum complicibus ſuis ac ſeditionis ſocijs, terra immane dehiſcente, viui in infernum deſcen-

deſcendêre. Non aliter quoque cum damnatis agetur. Vix namque Iudex morti eos adiudicauerit, quin mox terra diſrupta eos abſorbeat, & abſorptos ad tartara tranſmittat. Quid ad hæc ais ô rex? *Veniat mors ſuper illos & deſcendant in infernum viuentes.* Non eſt hæc, vt nonnulli exiſtimant, mali cuiuſquam imprecatio, ſed potius euidens de damnatis vaticinium, quod & ab alio quodam loco lucem accipiet, *Introibũt in inferiora terræ, tradentur in manus gladij, partes vulpium erunt*, confeſtim namque ac grauia illa corpora, ponderoſa illa cadauera, ac moles illæ carneæ ad ima deſcendere inceperint, inſtar plumbi aut ingentis ſaxi ad centrum terræ deuoluentur. Ita ſcilicet idipſum docet ſcriptura, *Cadent in profundum quaſi lapis, & ſicut plumbum in aquis vehementibus.*

Pſalm. 54.

Pſalm. 62.

Exod. 15.

Quocirca, Chriſtiani, etiam atque etiam vos adhortor, huius vt iudicij recordemini, ſententiam illam vltricem ſemper ob oculos habeatis, ac diligenter aduigiletis, ne in vos eadem feratur. Dixit olim ſapiens, prudentem ac cordatum virum in dextra cor tenere, ſtolidum vero & inſipientem in ſiniſtra, quod non iuxta litteram intelligendum eſt: cum certo ſit certius, & ex anatomicis præceptis conſtet, cor medium in homine locum occupare. Sed myſticè verba illa exponenda ſunt, ſcilicet, iuſtum, quem verè ſapientem ac prudentem dicere poſſumus, cor ſuum, actiones, cogitationeſque omnes ad gloriam, quæ per dexteram ſignificatur, dirigere & intendere: impium verò, qui ſtolidi ac fatui imaginem gerit, in omnibus ſuis tum dictis, tum factis cogitationibuſque, vnicam ſpectare damnationem, quæ

Eccl. 10.

per ſiniſtram denotatur. Et ſanè mera ſtultitia eſt, ne dicam demẽtia, in peccata ſemper ac nulla non occaſione data incidere, ac nunquã horrendam illam ſententiam ob oculos habere: laſciuire, ineptire, delicijs voluptatibusque nullo non loco indulgere; & nihil eorum quæ in altero mundo euentura ſunt, mente animoque reuoluere.

Prouerb. 6.

Formicæ induſtria ac ſolertia.

Formicæ, vt ſapiens ait, in æſtate, dum cetera animalcula per agros cantillant ac minurizant futuræ memores hiemis, tritici aceruos oberrant, frumenti grana aſsiduo labore & indefeſſa induſtria in horrea conuehunt, vt, dum brumale tempus aduenerit, depoſito gaudere poſſint, ac partis frui. Vnico ſc. brumalis auſteritatis inclementiæq́; metu vernas & æſtiuas delicias contemnunt, & in futurum proſpiciunt. Digna profectò laudibus in paruo hoc animalculo induſtria & cata ſolertia! Has vt imitemur & earum diligentiam notemus, ſuadet idem Sapiens, *Vade ad formicam piger.* Docere vult, eſſe nobis, qui nonniſi exigua quædam inſecta ſumus, interea dum læta vitæ huius æſtas vernat, & ceteri hominum, iocis, ludis, tripudijs & ineptijs, varijsq́; nugis tempus impendunt, diligẽtem rerum omnium prouiſionem faciendam; virtutes inquam, merita, bonaq́; opera coaceruanda, vt ijs, dum alterius vitæ bruma aduenerit, & inopia extrema laboramus, fruamur. Quã triſtis autem hiems hæc futura eſt! Tunc ſc. terra præ ſiccitate exareſcet, aer obſcurabitur, diuinaq́; iuſtitia oĩa deuaſtabit, herbæ tabeſcent flores emarceſcent, arbores emorientur, omnia deniq́; diabolica quadam peruicacia, duritieq́; inaudita congelaſcent. An non igitur hiemis huius intemperies & inclementia, rerum omnium

Prouerb 6.

um

tum obliuionem, voluptatum deliciarumque contemptum, gaudiorum deniq; abnegationẽ inducat? annon vel minima eiuſdem apprehenſio tantum in animabus noſtris poterit, vt nũquam amplius noſtris Deum omnipotentem flagitijs ad iracundiam prouocemus? Ioab princeps militiæ regis Dauid, audito Abſalomum è quercu pendere, decem argenti ſiclos, & baltheum daturum ſe nuntio ſpopondit, ſi pendẽtem telo traijceret, at miles, ille minimè miles, ſed ad omnẽ clementiam edoctus, mox ſubintulit, *Si appenderes in manibus meis mille argenteos, nequaquam mitterem manum meam in filium regis.* Hoc ipſum te reſpondere velim, Chriſtiane miles, ſub Ieſu Chriſti ſignis qui meres, cum te infernalis ille Ioab, dæmon ſcilicet, ad cædem, id eſt, peccatum & ſcelus, impellit, ſuadetq;, vt Principem illum cœli ac terræ denuo crucifigas, inque facti mercedem daturum ſe pollicetur delicias quaſdam tranſitorias, ac diuitias temporales. Tum inquam reſpondere te velim, Si vniuerſum mihi mundum cum omnibus eiuſdem diuitijs traderes, Satan, numquam vel vnum peccatum mortale committerem. Quid? mene aduerſus Deum inſurgere? Creatorem ad iracundiam concitare? Iudicem deniq; meum prouocare? mille licet mundos offerres, numquam huc me adduxeris. Eia igitur Chriſtiane, hoc cogita, Iudicium hoc mente volue, terribilẽ hanc & horrendam diem præ oculis habe, à qua vel vniuerſa tua ſalus, aut è contra interitus ac ruina dependet. Quod ſi feceris, certiſsimè futurũ confido, numquam vt amplius, præeunte hic mihi Salomone, Deum ſis offenſurus. *2. Reg. 18.*

Tunc obſecro, mei, ô Iudex æquiſsimè, ſed ſimul etiam ſeueriſsimè, miſerere, tunc à dextris

cum numero iuſtorum conſtitue, ſententiam pro me pronuntia, colloca me cum benedictis, ne cum impijs maledicar, tunc paterna me benignitate atque amore complectere. Suſcipe me tum ſub vmbra alarum tuarum, extende dextram ad protegendum, ne forte glorientur inimici mei; & dicant, *Præualemus aduerſus eum*, Oculos, quæſo, in die illa obnubila, ne malignorum illorum ſpirituum, teterrimorum inquam ſpectrorum aſpectu perterrear, ſed gratiæ tuæ radijs & Angelorum circumquaque aſtantium, & ad adiuuandum me emiſſorum, ſplendore illos potius præſtinguas: & gratiam concedas, vt horum ſemper meminiſſe queam: &, quoniam iter hoc neceſſario mihi peragendum eſt, diſcrimina in illo occurrentia, periculaque quæ poſt corporis huius egreſſum ſubire me forſitan oportebit præuideam ac præcogitem. Vt cum omnia præuidero, percepero, præguſtaro, ſuauem illam cum electis ſententiam audire merear, *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi*: quæ demum ſumma quam quis optare queat beatitudo eſt, & ad quam omnes nos deducere dignetur Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus. Amen.

Hierem. 20.

Matth. 25.

)?(

FINIS.

DE IN-

DE INFERNO.

DOMINICA TERTIA. ADVENTVS.

DE MEMORIA INFERNI.

Memorare nouiſsima tua, *& imprimis infernalia ſupplicia*, & in æternum non peccabis. *Eccl.* 7.

FIGVRA.

INter omnes, quas Ioannes olim in Pathmos inſula habuit viſiones & apparitiones, non poſtremum mihi occupare locum videtur illa, qua lacum vidit igne ac ſulphure æſtuantem, in quem ſcelerata & abominanda illa meretrix omni vitiorum genere contaminatiſsima, iuſto Dei iudicio, coniecta fuit, vt pro gaudiorum hoc in mundo habitorum ratione, tantum illic tormentorum pateretur, & pro menſura voluptatum, cruciatus etiam ex æquo perferret: *Quantum glorificauerit ſe, & in delicijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum.* *Apoc.* 18. Cùm myſticam hanc viſionem attentius peruoluo, penitiusque rimor, Inferni horror & ſupplicia in eo damnatis deſtinata hic apertè deſignari videntur: ille namque locus eſt teterrimus ac ſimul infœliciſsimus, flammis perpetuis exæſtuans, glacie & frigore acerrimo rigens, ſulphureum fœtorem exhalans, omnibusque ſupplicijs ac cruciatibus refertus: in

Digitized by Google

quem ſceleratorum animę, adulterijs, id eſt flagitijs varijs, coinquinatę, aliquando relegabũtur, vt illic in æternum irreuocabili Dei ſenten tia, tantum ſuppliciorum, pœnarum, ac cruciatuum ſuſtineant; quantum prius hoc in mundo gaudiorum, deliciarum, voluptatumq; habuerunt. Hoc ſemper vt præ oculis habeamus, ac nunquam animo deponamus, ſuggerit Deus: atque hoc ipſum eſt, quod hodierna vobis concione explicare decreui; ſi lumen cordium Spiritus ſanctus ingenium illuſtrare, & patrona noſtra conſueta, Maria ſc. Deipara, pro me intercedere non detrectent, quam proinde cum Angelo Gabriele ſupplices ſalutabimus.

Aue Maria.

Abderitanus Democritus, non poſtremi nõminis Philoſophus, dicere ſolebat, vniuerſam mũdi huius monarchiam duabus potiſsimum rebus contineri, amore ſc. ac metu: quorum ille præmia, hic vero ſupplicia dare conſuêſſet. Hinc primus Perſarum Monarcha Cyrus, teſte Xenophonte, vtrumq; hunc affectum, regis alicuius brachia nuncupare ſolebat, quorum primo ad fidelia fidelium obſequia digna mercede compenſanda, altero vero ad ſupplicia impijs & ſceleratis infligenda vteretur.

Xenoph in Cyriped.

Eiuſdem etiam opinionis fuit Dauid Rex ille ſanctiſsimus; agens enim de ſummi regis, Dei ſcilicet, dotibus & qualitatibus, duos hos in eodem affectus velut excellentiſsimos & rege ſummo digniſsimos commendauit, *Dulcis & rectus Dominus.* Quæ verba Caſsiodorus Romanus quondam Senator, ac deinde Rauennæ Abbas ſanctiſsimus, ita expoſuit, *Dicitur dulcis vt ametur, & rectus vt timeatur.* Ipſe porro Pſalmographus timorem hũc diffuſius explicans, eiq; enucleatius

Pſalm 24.

ſceleratius inhærens, adeo eundem mundi huius regno neceſſarium atque vtilem cenſuit, vt hunc veræ ſapientiæ initium ac fontem exiſtimarit: *Initium ſapientiæ timor Domini.* Quo nihil vnquam mihi dixiſſe viſus eſt melius ac ſapientius: nihil eſt enim quod magis hominem à peccando reuocet, eumque in virtutum ſemitam aberrantem reducat, quam Dei timor, ſuppliciorumque, quæ ſceleratis & contumacibus infligit, aſsidua meditatio & viua apprehenſio. *Pſal.110.*

Hinc primus Vrbis & Imperij auctor Romulus Deos quos à Romanis adorari volebat, armatos & minas cultoribus quodammodo intentantes efformauit: vt nimirum armorum terror pænarumque metus adorantes officij ſui commonefaceret, timorem incuteret, & ad virtutem impelleret. O factum Romulo dignum! *Plutarch. in opuſc.*

Is, quem ſupra produximus Dauid, eadem propemodum ratione vſus eſt: quo enim reges in officio contineret, timoremq́ue ijſdem aliquẽ incuteret; Deum illis furore & rabie armatum depinxit, vt quæ eundem timerent ac vererentur ſæpius inculcauit. *Et nunc reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram: ſeruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.* Non dicit, *Seruite Domino in amore*, ſed *timore*; vt inſinuet, quantũ hic virium habeat, & præſertim Dei timor, ad reges etiam potentiſsimos concutiendos & percellendos. *Pſalm.2.*

Et ſane timor hic vniuerſo orbi adeo neceſſarius & vtilis eſt, vt inter ceteros peſtilentis Lutheri, qui ingens orbi Chriſtiano damnum attulit à Leone Decimo Pontifice damnatos articulos, non poſtremum ille locum habuerit,

quo aſſerebat, fruſtra & incaſſum Chriſtianos infernalia ſupplicia perhorreſcere, & nonniſi inane terriculamentum & timorem quendam Panicum eſſe, diuinam iuſtitiam vltionemque metuere. Ipſum autem ſacrum Oecumenicum Concilium Tridentinum, impium hocce dogma euertere & expugnare ſatagens, ait, peccatorem diuinæ iuſtitiæ metu correptum, in proximo iuſtificationis limite ac primo velut ad gratiam gradu conſiſtere. Quod & Iſaias propheta euidenter aſſerit, *Sicut quæ concipit, cum appropinquauerit ad partum, dolens clamat in laboribus ſuis, ſic facti ſumus à facie tua* Domine: *concepimus, & quaſi parturiuimus ſpiritum,* conuerſionis ſcilicet, emendationis, & nouæ cuiuſdam iuſtitiæ. Septuaginta Interpretes aliter hunc locum interpretantur, & noſtro propoſito accommodatius, *A timore tuo* Domine *concepimus, & peperimus ſpiritum ſalutis tuæ*: concepimus, inquam, tot bona ſanctaque deſideria, è quibus tandem gratiæ tuæ ſpiritus enatus eſt. Porro Auguſtin. verba illa Pſalmi 47. *Ibi dolores vt parturientis.* exponens ait, *quid ſunt dolores vt parturientis, niſi dolores pœnitentis? id eſt, ipſa conceptio doloris* (*iuxta illud, A timore tuo concepimus*:) qui poſtquam diu in partu dolorum, gemituum, contritionisq; verſatus fuit, perfectæ tandem iuſtificationis ſalutiſque propriæ fœtum edit. O timor vere diuinus!

Cap. 6. *Iſa. 26.* *Pſalm. 47.*

Vere inquam diuinus: atque hoc fuit etiam Ethnicorum omnium de eodem iudicium. Vnde Plinius, *Timor vitiorum emendator acerrimus.* Et multo amplius Liuius, *Externus timor maximum in vrbe concordiæ vinculum.* Et poſt vtrumq; hunc Bernardus Abbas dixit, Timorem Religionis ſocium eſſe, nec alterum ab altero facile

Plin. lib 5. *Libr. 2.*

diuelli

Digitized by Google

diuelli poſſe: eundem vero Ven. Picianus primam ad ſalutem viam appellare non dubitauit, *In medicinæ poculis ſolet amarum magis quam dulce medicari: ſic in animæ ægritudinibus ſæpe timor eſt prima ad ſalutem via.* Vere igitur ſanctus timor eſt.

Quid ni ſanctus? cum ipſemet Deus, & quicunque vnquam ſapientes & prudentes exſtitere, eundem imprimis & laudarint, hominibuſque vt eum aſsidue ante oculos haberent, perſuadere conati ſint: adeo vt ipſe Græcorum Patrum flos & oraculum Chryſoſtomus, alijque Patres cum eruditione tum ſanctitate illuſtres, dicere veriti non ſint; Deum infernale chaos non tam ad impios & dæmones puniendos, quã ad peccatores tam tetrum ſibi locum proponentes, à peccatis ad meliorem frugem conuertendos, condidiſſe. Hinc Richardus de S. Victore infernalium ſuppliciorum metum ac formidinem ſapientiæ initium & originem, omniumque virtutum quæ cælo natæ ſunt, parentem matremque appellauit, cuius rei mox rationem reddens ſeipſum explicat dicens, *Quia quanto quis vehementius metuit pœnam quam meruit, tanto acerbius plangit culpam quam fecit.* *In Beniamin minore cap. 8. & 9.*

Accedit huc, quod timor hic omnino ſanctus ſit, quod è libro Geneſis manifeſtum redditur. Illo namque loco Abraham Abimelecho Regi Gerarorum rationem immutati vxoris ſuæ Sarai nominis reddens, quam ſororem ſuã eſſe dixerat, ait, *Cogitaui mecum dicens, forſitan non eſt timor in loco iſto.* quæ verba LXX. ita tranſtulerunt, *Si non eſt in loco iſto veneratio* **Dei**: *Gen. 20.* quaſi Dei timor, eiuſdem maieſtatis honor, cultus, ac veneratio foret. Et ſane ad eandem nobis

nobis ille viam ſternit,& quamuis nullius omnino meriti ſit vtilitatem tamen aliquam afferre ſolet,& ad conuerſionem animarumque iuſtificationem non parum conducere.

Pſalm.28. Quod è ſacris litteris probare licet,& imprimis è loco illo Pſalmi, *Vox Domini præparantis ceruos.* quem Hieronymus in peregrinarum linguarum cognitione verſatiſsimus,ad originem Hebraicam ſic interpretatus eſt, *Vox Domini obſtetricans ceruis*,ad naturam videlicet ceruorum reſpiciens:ſunt enim ceruæ,vt qui de animalibus ſcripſere tradunt, natura pauidæ,& ægre admodum pariunt; adeo vt,niſi cœlum earum quodammodo miſertum tonitrua & fragores emittat,fœtum edere nequeant; verum audito tonitru ſubito occulti naturæ meatus extendantur,ac incluſus fætus tum egrediatur:atque ideo vere dictum videtur, *Vox Domini obſtetricans ceruis.* At quoſnam per haſce ceruas difficillime parientes intelligemus? peccatores ſcilicet quibus ſanctorum propoſitorum,pœnitentiæque vterum quodammodo ferentibus, quotidieque præ dolorum internorum magnitudine gementibus,lachrymantibus, eiulantibusque Deus pro ſua benignitate ac miſericordia obſtetricatur: modò namque Prophetarũ admonitionibus,modò ſacræ ſcripturæ comminationibus, modò denique iudiciorum ſuorum fragore,ſalutis,ſanctæ conuerſionis vitæque emendationis fætum eos edere compellit: vt nimirum exterius opere extrinſeco prodant & manifeſtent, quod dudum in animo cogitatione deſiderioque concepere. Exclamem itaque iure meritoque,O beatus ac felix timor!

Cæterum inter omnes timores maioris nullus

lus efficaciæ ac virium haberi queat, quam ſuppliciorum infernalium timor: tantum ſiquidem ille robur habet, vt ſola carceris illius horrendi cruciatuumque illic tolerandorum meditatio, hominem peccatis aſſuetũ ad pulchrũ virtutis iter reuocare, & ad meliorem mentẽ, relicta peccandi conſuetudine, poſſet traducere. Teſtatur hoc ipſum Sapiens, *Memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis.* Hac de re pluribus hodierna die locuturus ſum, in qua vt aliquam methodum & ordinem teneam, dicturus ſum primo quam neceſſe ſit cruciatuum infernalium interdum meminiſſe, deinde quantam hæc recordatio vtilitatem complectatur. Quamobrem non alte petito principio à reipſa auſpicemur. *Eccl. 7.*

Si quid eſt, Auditores, quod homo neceſſario timere ſibique aſsidue proponere debet: profecto infernus inter prima cenſendus eſt, dæmonum ſcilicet receptaculum, damnatorum colluuies, omniumque ſuppliciorum & tormentorum theatrum. Hinc Apoſtolos monuit Dominus, vt hunc præ cæteris metuendis metuerent, huiuſque timorem & apprehenſionem ceterarum rerum timori anteponerent: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poßunt occidere: ſed potius timete eum qui poteſt & animam & corpus mittere in gehennam.* *Matt. 10.*

Diues ille epulo, lurco inquã profuſiſsimus, qui propter luxum in veſtibus & edulijs viuus ad ollam Vulcani delatus eſt, cum inferni ſupplicia, tormentorumque grauitatem perſenſiſſet; neſcio quo incitatus affectu, cupiebat fratres, quos in viuis reliquerat, hunc ſibi locum proponere: vnicam quippe eiuſdem recordationem & apprehenſionem ad quemlibet à vi- *Luc. 16.*

tiis

tiis retrahendum, inque pœnitentiæ viam reducendum ſufficere exiſtimabat. An non memi niſtis, quomodo Abrahæ patri ſupplex factus

Luc.16.

orauerit? *Rogo ergo te pater, vt mittas eum in domũ patris mei: habeo enim quinque fratres, vt teſtetur illis, ne & ipſi veniant in hunc locum tormentorum.* O cæcas hominum mentes, ô dementiam viuorum! mortui & damnati inferni memoriam mundo commendant, eumque vt præ oculis habeat conſulunt, eademque nihil ad ſalutem magis neceſſarium putant; ipſi tamen homines de eodẽ parum aut nihil laborant, imo vix eiuſdem meminere

Moyſes cum imminentem populo calamitatem vaſtationemq́ præſagiret, vtque ad Dominum conuerteretur, ſæpius admonuiſſet, ita

Deut.32.

tandem eum alloquitur. *Ignis ſuccenſus eſt à furore meo, & ardebit vſque ad inferni nouiſſima, deuorabitque terram cum germine ſuo, & montium fundamenta comburet: congregabo ſuper eos mala, & ſagittas meas complebo in eis, conſumentur fame & deuorabunt eos aues morſu amariſſimo, dentes beſtiarum immittam in eos cum furore trahentium atque ſerpentium.* & tandem ita interminationem hanc concludit, *Gens abſque conſilio atque prudentia, vtinam ſaperent & intelligerent, ac nouiſſima prouiderent.* Quid hîc dicitis Chriſtiani? ſi Moyſes populi ſui veſaniam ac ſtoliditatem ita coarguit, ac ſupinam eius negligentiam tantopere admiratus eſt, quod in impendentem calamitatem oculos non coniiceret; quid de nobis ipſis quibus iratum cælum ſuperimminet, tot calamitates & infortunia impendent, quos tot mala circumdant? pedibus ſcilicet infernum tangimus, vindex diuinæ iuſtitiæ gladius ceruicibus impen-

impendet, diaboli in nos laxatis habenis ſæuiunt, vltrix flamma à tanto iam tempore accenſa eſt, flamma inquam quæ per omnia graſſatur, omniaque conſumit & deſtruit, quæque nullo vnquam tempore vrere deſinet. Tantus tamen interea torpor noſter eſt ac ſocordia, vt nunquam eadem ante oculos habeamus, nec minus moueamur, quam ſi anilem quandã fabulam audiremus. Quam merito igitur cũ Moyſe explicabimus? *Gens abſque conſilio atque prudentia, vtinam ſaperent, & intelligerent, ac nouiſſima prouiderent!* *Deut. 32.*

Princeps ille Philoſophorum Ariſtoteles dicebat, prudentiam non regibus modò ac principibus, ſed vnicuique noſtrum etiam neceſſariam eſſe: Diogenes porro Laertius hoc eam inter cæteras dicebat eſſe virtutes, quod viſus inter quinque ſenſus. Comicus vero eandem cum ſapientia coniungit, *Illud eſt ſapere, non quod ante pedes eſt modo videre, ſed etiam illa quæ futura ſunt proſpicere.* Et ſane ita ſeſe res habet: ipſa eſt enim virtus quædam regia, animæ oculus, ac vera denique ſapientia; ipſa velut è ſpecula atque loco eminentiori quidquid futurum eſt, ipſa etiam ſupplicia infernalia, proſpicit & ſpeculatur. Atque hoc demum eſt prudentem, prouidum ac ſapientem eſſe, hæc ſcilicet aſsidue meditari & ante oculos habere.

Ariſtot 3. Polit c 2. lib. 4 de vita Philoſophorum.

Terent. Adel Act 3 Sc. 3.

Inter cæteras quas in dilecta laudat Spiritus ſanctus dotes perfectionesque, non poſtremum ſibi vindicat locum ipſa prudentia rerũque futurarum præcognitio, *Naſus tuus ſicut turris Libani quæ reſpicit contra* Damaſcum. Erat Damaſcus Syriæ Metropolis, ac ciuitas florentiſsima: quam cũ Salomon magnopere videre deſideraret, *Cant. 7.*

deraret, atque è Palæſtina cõſpicere quidquid in eadem ageretur, altiſsimam quandam turrim in monte Libano exſtruxit, è qua velut è ſpecula conſpicaretur quidquid in Syria ageretur. Atque huic Spiritus ſanctus comparat animam dilectæ, quæ cogitatione in res futuras fertur, eaſque eminus diu antequam adueniant proſpicit: porro naſus hieroglyphicum eſt prudentiæ, nam quemadmodum naribus odores etiã longe poſitos percipimus, ita prudens quaſi porro videns, prudentia, rerum futurarum, ac præſertim inferni infernaliumque ſuppliciorum, odorem nidoremque præſentit. Ne igitur ille ſapiens dici & haberi debet, qui hæc ob oculos habet; & è contra ſtolidus ac fatuus, qui nũquam eorum meminit.

Atque hoc eſt, quod ſanctus ille Heraclitus, Ieremiam intelligo, Hieroſolymitarum excidium præſagiens, tot lachrymis, tantaque animi amaritudine deplorauit, quòd nimirum ipſa ciuitas præ nimia cæcitate impendentem calamitatem non agnoſceret, ſed in vijs prauis antiquiſque flagitijs, quaſi nunquam deſtruenda, ſed in ſempiternum duratura, perſeueraret; *Threnor, c. 1.* *Sordes*, inquit, *eius in pedibus eius, nec recordata eſt finis ſui*, nec ſe euertendam exſpoliandamque vnquam cogitauit. Verum non tam de calamitate Ieruſalem, quam animarum Chriſtianarum deploraſſe crediderim, ô vates: quis enim non ploret & ingemiſcat, cum earũdem cæcitatem ſupinamque negligentiam conſiderat? vt nimirum vſque ad verticem peccatorum cæno ac ſordibus immenſæ, & in limine Orci conſtitutæ, inſtantem tamen calamitatem ac vicinum infortunium non pertimeſcant aut præ oculis habeant. Ah infelices animæ, graui ſopòre ac veterno

Digitized by Google

veterno potius oppreſſæ, quæ ſecurę ac ſine vlla ſollicitudine peccatis veſtris indormiſcitis, nec vnquam Inferni qui in proximo eſt, recordami ni, quamuis iniquitates ad verticem vſque, per uenerint, nihilque in vobis ad imos vſque talos & affectuum pedes reperire ſit, quod non iniquitate ſcateat ac redundet.

Per pedes autem hîc affectus intelligo, ac merito quidem; nam quemadmodum pedum adminiculo corpus hocce noſtrũ graditur & mouetur, ita quoque animæ ab effectibus impellũtur ac diriguntur. Accedit huc, quod ad hunc modũ frequenter in ſacris litteris, verbum *pes* intelligatur: *Non veniat mihi pes ſuperbiæ*, quod Auguſt. hũc in modum interpretatur; Exulet à deſiderijs meis ſuperbia, nec elati ſint oculi mei, neq; ambulent in magnis & in mirabilib. ſuper me. Quamuis alii ſenſui litterali anxie nimis inhærentes dicant, hunc ex illis verbis ſenſum effici, Impij inflati & ſuperbia turgidi, me pedibus ſuis non proterant, nec me cõtemnendo ceruicem calcibus premant. Alio item in loco idem Propheta affectuum ſuorum conſtantiam firmitatemque innuere volens, ait *Statuit ſupra petram pedes meos*, per petram autem intelligere oportet Chriſtum, cui omnes ſuas cogitationes infixas & innixas dicit. Ita quoque intelligendus eſt verſiculus ille in Zachariæ Cantico, *Ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis*. Et ſen tentia illa Chriſti, qua Apoſtolos allocutus eſt, *Excutite puluerem de pedibus veſtris*. Huc etiam trahere licet figuram illam, quam in Leuitico legimus, vbi victimæ inteſtina ac pedes diligentiſsime ablui iubet Deus; per pedes autem hîc motus, inceſſus animæque effectus intelligo, per inteſtina vero & exta intrinſecas animæ cogi-

Pſalm. 35.
Pſalm. 39.
Luc. 1.
Matth. 10.
Leuit. 1.

cogitationes,intimaque & recondita conſcientiæ arcana.Sed tãdem aliquando vnde digreſsi ſumus redeundum eſt,ac cœpta materia proſequenda.

Dicendum eſt igitur, nihil peccatori toties aut tam ſerio cogitandum ac meditandum eſſe quam tormenta & cruciatus infernales,eumq́; ſemper, ſimodo ſapiat,eorundem horrorẽ præ oculis habere debere,vt ab iiſdem immunis & ſecurus eſſe queat, hacque ratione ſibi proſpiciat,ne vnquam eoſdem experiatur. Quod ipſe olim Deus ſatis inſinuauit.Cum enim Prophetam,qui Iſraelitis verbum ſalutis annuntiaret, deſtinare vellet,eique iam virgam vigilantem demonſtraſſet,inferni mox cruciatus ac ſupplicia,idque in figura ollæ ſuccenſæ,oſtendit : vt viſione quam viderat enarrata,tantò illos melius ad meliorem frugem reduceret , atque ſupplicii horrore cruciatuumque acerbitate perſpecta,iugis in animis eorum;horum viueret memoria,ſibique impoſterum cauerent: *Et factum eſt verbũ Domini ſecundo ad me dicens, Quid tu vides? Ollam ſuccenſam ego video & faciem eius à facie Aquilonis*.Hiſce in verbis verum inferni typum agnoſco,atque ollam hanc ſuccenſam, igneam Inferni ollam ac fumãtem interpretor; ollam,in qua mors conſpicitur;ollam de qua dixere pueri Eliſæi,*Mors in olla,vir Dei*;ollam denique mortiferam ac mortem accerſentem, quã iugiter nobis in animo & ob oculos verſari,cuiuſque memoriam ſemper in nobis vigere vult Deus. Cur autem duas hic viſiones Prophetæ reuelauit, primam quidem de virga excubante,& alteram de olla ſuccenſa? paucis aperiam. Virga deſignat correctionem quam in hoc mũdo exercet;olla vero caſtigationem,quæ in inferno

Ierem.1.

4.Reg 4.

ferno ſubeunda eſt iis,qui hoc in mundo nullis corrigi ſupplicijs aut flagellis ſubdi voluerunt : quod egregio quodam exemplo confirmabo.

Tartatorum Rex Tamberlanes,totius Oriētis terror,qui duodecies centena hominū millia vt plurimum ſub ſignis habebat,vrbē quandem obſeſſurus, candida primo die tentoria, ſecundo rubra, tertio autem furua ac nigricantia explicabat. Prima denotabant,obſeſſos, ſi hoſtium ſe poteſtati traderent,gratiam & benignitatem reperturos;ſecunda, ſi in ſequentē diem id differrent,ferro & armis omnia deuaſtanda,ſtragemque inſignem edendam : at tertia ſignificabant, omnia igne eſſe delenda,inq; cineres & fauillas redigenda,nec vllam miſericordiæ gratiæque ſpem ſupereſſe. Ita quoque ſummus ille exercituum Deus , & totius vniuerſi Imperator,nos in huius mundi ciuitate obſidens, & iuſtitiæ ſuæ arietibus ſæpe quatiens,nobiſcum agere ſolet:atque hoc ipſum Ieremiæ Prophetæ olim demonſtrauit, cum primo illi virgam vigilantem,ac deinde ollam æſtuantem ac ſuccenſam oſtenderet. Virga denotat,nos quandiu in hac vita ſumus,ſi oculos in virgam hanc ſanctæ correctionis coniicimus, noſque totos ei cum honeſta vitæ compoſitione,fideli obſequio,ac ſincera vitæ emendatione offeramus;gratiam inuenturos peccatorūque veniam impetraturos. Olla vero ſignum eſt,ſi vitæ emendationem in aliud tempus, atque in vltimum vitæ articulum reiicimus,nullum gratiæ indulgentiæque locum eſſe:ſed mortem,condemnationem , æternáque ſupplicia exſpectanda. Hoc igitur ne fiat , Chriſtiani, primo nos die tradamus, principem noſtrum

Cuſpinian. & Crinitus.

naturalem agnoſcamus, arma deponamus, fidelitatem ei iuremus, iuſtitiam illius ac ſeueritatem præ oculis habeamus, infernum eiusque ſupplicia metuamus.

In quo ſanctiſsimos viros imitabimur, qui eundem ſemper ante oculos habuere, ac nunquam eiuſdem obliti ſunt: arbitrabantur namque eiuſdem memoriam in primis ad ſalutem neceſſariam eſſe, & è cõtra obliuionem magnũ animæ detrimentũ afferre. Vnde ſæpius Pſalmographus inclamabat, *Pericula inferni inuenerunt me, tribulationem & dolorem inueni, & nomen Domini inuocaui*: O *Domine, libera animam meam, miſericors & iuſtus Dominus*. Item alibi: *Annos æternos*, qui in inferno futuri ſunt, & damnatis omne tormentorum genus cauſantur, *in mente habui*.

Pſalm. 114.

Pſalm. 76.

Hoc ipſum deteſtatur Iob, & ſane video inter cæteras eum cogitationes infernalium ſuppliciorum terrorem ſemper ante oculos habuiſſe, *Dimitte me vt plangam paululum dolorem meum antequam vadam & non reuertar, ad terram tenebroſam & opertam mortis caligine*. Id eſt, ſi me Domine ad tartara detrudere decreueris, vt illic delictorum pœnas luam, ſi fixũ id ſit; aliquod adhuc mihi vitæ tempus concede, vt dolores quos illic ſubire oporteat præcogitem, tormentaque velut prælibem: gratiam quoque concede, vt reliquo vitæ tempore eadem in mente habeam, antequam labyrinthum illum inextricabilem; è quo nunquam egredi licebit, ingrediar. O factum laudabile! ô cogitationem vere ſanctam! Veſtrum eſt imitari; Auditores, & heroica illa facta æmulari, inferni tormenta ſuppliciaque interdum ob oculos habere, loci horrorem, ſodalitij moleſtiam ac tædium, ſuppliciorum-

Iob. 10.

ciorumque diuerſitatem ac grauitatem aſsidue meditari.

Propheta Daniel cum Nabuchodonoſoris regis caſum calamitatemque ad quam deuenturus erat, ſecũ perpenderet; qui nimirum inſtar beſtiæ per deſerta & agros, ſeptem annorũ ſpatio, errare debebat; adeo inhorruit, vt integræ horæ ſpatio loqui præ admiratione & ſtupore non potuerit, rerumque grauitas & viciſsitudo linguam vinxerint. Quid? ſi ſeptem annorum calamitas, & quidem exigua, generoſum illum ſanctiſsimi viri animum ita perculerit, vt præ conſternatione, ne hiſcere quidem, vnius horæ ſpatio, potuerit: quid obſecro, facient ſupplicia illa tartarea, tormenta illa enormia, quæ nõ ſeptennio, nec ſeptem annorum millibus, ſed in omnem æternitatem ac ſæculorum ſæcula duratura ſunt? *Dan 4.*

Ipſe quoque redemptor orbis Chriſtus, cum pridie quam pateretur, extremos illos dolores & cruciatus, qui in monte Caluariæ ſubeundi erant, in mentem reuocaret, ac quodammodo præmanderet, in tantum turbatus & perculſus fuit, vt horrendum in modum ſudare cœperit, ac ſudorem quidem ſanguineum; quod à nulla hominum memoria cuiquam certum eſt contigiſſe. Sola ecce cruciatuum temporaliũ, qui[que] non niſi tres horas durarunt, imaginatio filiũ Dei in tantum perculit, vt ſanguineo ſudore totus maduerit: quomodo igitur æternorũ ſuppliciorum memoria filios hominum percellat neceſſe eſt? profecto ſi eadẽ ſemper in mẽte haberetis, toti haud dubie tremeretis, atque inſtar folii trepidaretis, nec mirum foret ſi & ſanguinem exſudaretis. *Luc. 22.*

Dionyſius Carthuſianus ſanctitate nõ minus

Digitized by Google

In ſpeculo æternatorum mundi.

quam eruditione notiſsimus, exemplum huic propoſito peridoneum refert, Quendam ſcilicet ad vitam rediiſſe, qui inferni ſe ſupplicia vidiſſe aſſerebat, quem ita mox immutatum ſcribit, vt relictis vrbibus deſertum incoleret, in quo magnis ſe auſteritatibus emacerabat, corpus inedia affligebat, nonnunquam etiam veſtibus coopertus brumali tempore in profluentem ſe coniiciebat, adeo vt aqua veſtibus adhæreſcens congelaſceret, ac totus ſtatuæ inſtar rigeſceret: cumque hunc viuendi modũ, quoad viueret obſeruaret, & nonnunquam ab aliis ob nimium rigorem caſtigaretur, dicebat, ſi videretis quæ ipſe aliquando vidi, idipſum, imo & maiora præſtaretis.

Ioannes Damaſcen. in hiſtoria Barlaam c. 30.

Ioſaphat Indorum Regis filius, quem Barlaã ad Chriſti fidem ab idolorum cultu conuertit, cùm diuino permiſſu infernalia ſupplicia conſpicatus eſſet, adeo commotus & perterritus fuit, vt repente in alium virum mutatus mundo valedixerit, regnum & ſceptrum reliquerit, diadema peſſumdederit ſolitudinem & eremũ adierit, antraque deſerta loco aulæ & palatii incoluerit. An non igitur neceſſe eſt, Tartari cruciatus aſsidue animo voluere, cum eorum recordatione impij à via iniquitatis deflectant, peccatores reſipiſcant, reges denique idololatræ eremum petant? Hos igitur Auditores, animo veſtro inſculpite, hos pectoris laminæ inſcribite, & ſententiæ illius Euangelicæ memineritis: *Quid prodeſt homini ſi totum mundum lucretur, anima vero ſuæ detrimentum patiatur?* & ad inferos detrudatur. Hæc cogitate, interea ipſe ad alterum me concionis membrum accingam.

Matth. 16.

Ad hæc ipſa inferni ſuppliciorum cogitatio non

non modo neceſſaria eſt, verum etiam ſingularē nobis vtilitatē adferre ſolet: ipſa namque animas ſuſpenſas tenet, à peccando reuocat aduerſa æquanimiter tolerare, atque omnem vanitatem & inanes dilicias cogit contemnere, ad pænitentiam inuitat, diuinæ iuſtitiæ metū hominibus iniicit, eoſq; ne in via iniquitatis vlterius procedant, impedit. Vnde prouerbialis ille verſiculus,

Oderunt peccare mali formidine pœnæ.

Pſalmographus autem cum rationem redderet, cur tot in mundo reperire ſit detractores, ſicarios, & mendaces, aliam reperire nō potuit, quam quod timor diuinus ab omnibus paſsim conculcaretur, & nemo diuinæ vltionis gladiū pertimeſceret; *Quorum os maledictione & amaritudine plenum eſt, veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem, contritio & felicitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerunt.* Quænam autē tantorum ſcelerum ratio, ô rex? *Non eſt timor Dei ante oculos eorum.* Atque ideo Deus infernum feciſſe putandus eſt, vt eiuſdem aſsidua meditatio nos à peccando reuocet, vitiorumque curſum interrumpat. *Pſal. 13.*

Rex aliquis regni ſui commodis & vtilitatibus inuigilans, vt idipſum florentiſsimū reddat, ſubditi pace perfruantur, prędones & latrones eodem pellat; poſtquam iam variis reſpublicas legibus ſtabiliuit; carceres extruxit: plurimas in ciuitatibus & per agros cruces, rotas, eculeos erigit, vt hac ratione ſceleratis & perduellibus metum incutiat, improborum impetus ſiſtat, eoſque à latrociniis & cædibus deterreat. Regem hunc imitatur Deus ſapiens ille totius orbis Monarcha, qui diſponit omnia ſuauiter: nam vt peccatores, qui in magno mundi

Digitized by Google

huius regno ſunt compeſcat virtuteſque in eo-dem faciat effloreſcere, varijs ijſque pulcherrimis conditis legibus, infernali quinetiam carcere conſtituto: per omnes Gentilitatis, Iudaiſmi, & Chriſtianiſmi ciuitates, perque omnes ſacrarum litterarum vias, cruces, patibula, rotas, diuerſaque ſuppliciorum genera cõſtituit, quò iis viſis peccatores ab iniquitate deſiſterent, vitam in melius commutarent, atque impii eorũ conatus retunderentur.

Thebani cum Lacedæmoniorum legibus inuiderent, eorumq́; remp. cernerent florentiſsimã & legum obſeruãtiſsimã: Philoſophũ quendam Plitonium nomine Lacedæmona deſtinarunt, qui leges & inſtituta eorum, quæ magni apud omnes fiebant, attentius conſideraret, & quæ in ijs excellere viderentur, diligenter obſeruaret, quo eadem patriæ deinde communicaret. Cũ igitur per multos dies Lacedæmone hæſiſſet, ſingulaq́; ſerio contẽplatus eſſet, Thebas tandẽ reuerſus eſt. Hîc omnes admirabilia quædã audiẽda ſe parant, longaq́; eum ſerie ſingula deducturũ putant: at ille theatrum exſtrui iuſsit, ac variis id crucib. rotis; flagellis, loris, ſecurib. laqueis mucronibus, aliiſq́; ſuppliciis inſtruxit: atq́; hoc facto ſubitò ſe proripuit. Thebani facti huius nouitatẽ demirati, legationis eũ ſuæ rationẽ reddere coegerũt. Quare hac ad eos oratiõe vſus eſt: Lacedęmona me, viri ampliſsimi ac ciues clariſsimi, miſiſtis, vt leges & quidquid illa reſp. laudabile habet, trãſcriberem, & ad vos referrem. Ecce ad oculum vobis monſtraui, quid Lacedæmonios præ cæteris Græcis commendet atque eminere faciat. Quid enim plurimas profuerit habere leges, ſi deſint in legum tranſgreſſores conſtituta

ſuppli-

ſupplicia ? Ipſa ſcilicet in iudicando ſeueritas, ſuppliciaque ac delictorum rigida caſtigatio, inque flagitioſos accurata animaduerſio rempublicam hanc celebrem reddunt, atque ad ſummam gloriam euehunt. Quibus omnibus ille efficere volebat, ipſam ſuppliciorum memoriam cogitationemque, vti dicere cœperamus, frenum quodammodo eſſe, quo ſcelerati à peccando retrahantur.

Cambyſes Perſarum rex Siſamnem iudicem, qui auro expugnari ſe paſſus erat, ſanctiſsimaque iuſtitiæ iura violauerat, excoriari iuſsit, eiusque exuuijs ſedem, cui iudicans & iuſtitiam adminiſtrans ſæpius inſederat, circumueſtiri: vt nimirum qui in regni negotijs dijudicandis ſuccederent, hoc viſo ſpectaculo, æquitatem colerent, iuſtitiam non euerterent, nec præter fas & nefas cauſas, auro corrupti, dijudicarent. Idem propemodum de Artaxerxe, itidem rege Perſarum, refert Diodorus: qui plurimis regni ſui magiſtratibus, facile ſe corrumpi ſinentibus, pellem detrahi iuſsit, eamque per tribunalia ſuſpendi, vt qui ad eandem dignitatem promouerentur, rigido hoc ſupplicio perterriti, ab ijſdem flagitijs abſtinerent, & ſuum vnicuique ius adminiſtrarent. Et ſane quamuis omnia hæc è Gentilium hiſtorijs, compilata ſint, certiſsimum tamen eſt, Deum ſimilia, imo & maiora crudelitatis exempla edidiſſe: qui nimirum ab ipſo mundi exordio varios enormium criminum reos acerrime caſtigauit, dignamque ac notabilem de eorum flagitijs vindictam ſumpſit. Voluit adhæc, vt eorum exuuiæ & pellis, hoc eſt, caſtigationis memoria & acta, in omnibus ſcripturæ locis & angulis legerentur,

Ammian. lib 23.

Diod. Siculus lib. 15.

tur,

tur, quo poſteri grauibus hiſce ſupplicijs animaduerſionibusque perlectis, aliorum damno & infortunio fierent cautiores. Videte obſecro quam acris illa animaduerſio fuerit, quam tempore diluuij exercuit, quando omnes omnino mortales vndis abſorpti miſerrimé periere: videte deinde flagellum Sodomitarum ac Gomorrhæorum: videte & attendite, quam grauiter in Chore, Dathan, & Abiron, eorumque ſequaces animaduerſum ſit: denique diſpicite vobiſcum, ad quam horrenda lurco ille Euangelicus tormenta ſit condemnatus. O tormenta & ſupplicia, quæ omnes perterrefaciant! Atq; hæc vt cautiores hac ratione reddantur poſteri, atq; alieno malo diſcant ſapere: nam ille verè.

Geneſ. 7. *Gen. 19.* *Num. 16.* *Luc. 16.*

Felix, quem faciunt aliena pericula cautum.

Lib. de cruce. Eruditorum omnium facile Princeps, ac Phœnix Lipſius, & cum eo C. Plinius, referunt, Afros, cum magnam paſsim à leonibus ſtragem tam hominum quam animalium edi cernerent: quo hanc rabiem compeſcerent, ſuorumque vitę conſulerent, plurimos in ſummis montibus, ac vijs publicis leones in crucem egiſſe. Et ecce, quod verè mirandum eſt, tantum ſupplicium hoc ferocientibus illis leonibus formidinem iucuſsit, vt nullus impoſterum ſiluis egredi, aut in viam publicam ſe dare auſus fuerit. Et ne putetis forſitan aniles me fabulas narrare; ipſe Scipio Africanus, & cum eo Polybius cum in Libya bellum gererent, viſis tot leonibus in crucem actis, non parum admirati fuere, donec incolæ regionis rationem huiuſce rei edocuiſſent. Profecto ſi crucis animaliumque in eam actorum conſpectus, feroces illas belluas, ſanguini & prædæ aſſuetas,

Plin. lib. 8. cap. 16.

rapto viuentes, humanique cruoris ſitientiſsimas, percellere & eneruare potuit: quanto magis ipſa tartara ſuppliciaq́; quæ in ijs impios manent, cęteros mortales percellant neceſſe eſt, eorumque crudelitatem, id eſt, peccandi conſuetudinem, velut obiecto repagulo, impediant?

Nullus enim facilè oratione complectatur, aut verbis exprimat, quantum ipſa ſuppliciorum, ac præſertim infernalium, aſsidua meditatio, virium habeat ad inueteratam peccandi conſuetudinem deferendam. Quid eſt enim quod maleficum magis à maleficijs auocet & à peccando deterreat, quam ſi ſocium ob ſimile delictum viderit condemnatum & in crucem actum? Vnde cum filij Iſrael cum filiabus Moab fornicarentur, & ab ijſdem adidololatriam falſorumque deorum cultum imitarentur; Deus ad iracundiam prouocatus Moyſem mox vindictam de tam horrendo flagitio ſumere voluit, dicens, *Tolle cunctos principes populi, & ſuſpende eos contra ſolem in patibulis.* *Num. 25.* Ceteri autem, viſa graui hac animaduerſione, adeo perterriti fuêre, vt in idem peccatum nullus legatur relapſus. Quid? itane principum quorumdam ſupplicium ceteram populi multitudinem potuit concutere, vt ab idolorum cultu recederet? magis profecto nos percellere debet tot Angelorum, qui inter ceteras creaturas principem locum obtinent, igni ſempiterno ob contumaciam addictorum condemnatio: magis ipſa inferni meditatio, in quo ſexcentæ cruces, patibula, rotæ, eculei eſſe noſcuntur, quibus tot principes idololatria infames, tot Cæſares, Hannibales, Pompeij, Alexandri, Cyri, tot hære-

hæreſiarchæ, Arij, Macedonij, Neſtorij, Lutheri, Caluini, alijque peccatores dignitate quondam celeberrimi, affixi ſunt. An non hæc omnia impediant; quo minus Deum offendamus, an non efficiant, ne quis vnquam, vel minimum delictum admittat, firmiterque ſecum ſtatuat; omnem penitus idolorum cultum, id eſt, peccatorum conſuetudinem, repudiare, ac fidele Deo obſequium & perfectam obedientiam exhibere? Nabuchodonoſor rex cum diuinos honores ambiret, atque inſtar numinis à ſubditis adorari vellet, ingentem coloſſum ex auro conflari iuſsit, eumque adorandum propoſuit: ex aduerſo verò fornacem ſuccendi fecit, cuius flamma 15. cubitis ſuperegrediebatur, in quam quicumque adorare detrectarent, conijcerentur. Publica namque præconis voce edixerat, *Quacumque hora audieritis ſonitum buccinæ, proſternite vos & adorate ſtatuam quam feci: quòd ſi non adoraueritis, eadem hora mittemini in fornacem ignis ardentis: & quis eſt* Deus *qui eripiet vos de manu mea*? Et ecce mox vt rauco ſtrepuerunt cornua cantu, omnes flammarum globos & incendia conſpicari, ideoque perterriti; proni in terram magna cum veneratione corruentes, ſtatuam adorauerunt. Si vniuerſam populi multitudinem vnius fornacis incendium ad adorandam ſtatuam potuit compellere; quid obſecro faciet infernalis illius camini aſsidua meditatio, camini inquam, in quo perpetuus ignis, qui omnes diuini præcepti tranſgreſſores aduret, collucebit? an non ad primam eiuſdem mentionem, ad minimam quoque recordationem, ad primum buccinæ ſignum, pronos in terram corruere nos oportet, & adorare, non

Dan.3.

dico

dico ſtatuam, aut idola, ſed Deum illum viuentem in ſæcula ſæculorum? Arrigite aures & fauete linguis, audire videor tubæ ſignum, atque ideo, *Venite, adoremus & procidamus ante Deum*, eſt enim æquiſsimum, *vt omnis terra adoret te Domine*. Sed audite iam nouum conceptum. *Pſalm.94.* *Pſal.65.*

Dum Chore, Dathan & Abiron, cum ducentis quinquaginta alijs, dehiſcente ſub pedibus terra, vna cum tentorijs & tabernaculis, abſorberentur; omnes qui per circuitum ſtabant, triſti hoc ſpectaculo conſternati retrocedebant, metuentes ne eadem forte voragine viui cum ceteris ad inferos deſcenderent. Eheu, Auditores, ipſa nos fides docet & ſacræ litteræ, plurimos iam peccatores, diuinam vltionem expertos, ad inferos deſcendiſſe, nempe Angelos illos contumaces, Cain, Iudam, Epulonem, aliosque innumeros? quorum omnium, ſi modo aures intendere velitis, clamores, eiulatus, lamenta & fremitus facile audietis. Fugiamus igitur, in tuto nos collocemus, ac, ne eadem nos calamitas inuoluat, caueamus. *Num.16.*

Ecce & aliud non minus horrendum eodem in libro legimus. Exploratores quos Moyſes in terram Chanaan miſerat, cum in caſtra redijſſent, terræque ſitum & incolas deſcripſiſſent, quæ nimirum habitatores deuoraret, gigantes & monſtroſos homines educaret, quibus ceteri hominum collati locuſtæ viderentur; cum inquam hæc omnia referrent, *vociferans omnis turba fleuit nocte illa, & murmurati ſunt contra* Moyſen *& Aaron cuncti filij Iſrael, dicentes, Vtinam mortui eſſemus in Ægypto, non in vaſta hac ſolitudine, vtinam pereamus, & non inducat nos Dominus in terram* *Num.13.* *Num.14.*

ram iſtam, ne cadamus gladio, & vxores, & liberi noſtri ducantur captiui. O cœlum, ô terra! ſi triſtis ille nuntius de viſis gigantibus, ac coloſſææ ſtaturæ viris, & quidem in regione peregrina, ſexcenta hominum millia percellere, & gemitus ac lachrymas ijſdem elicere potuit, adeoque concutere, vt in Ægyptum, in qua tamen grauiſsimo ſeruitutis iugo preſsi fuerant, redire maluerint, quam ſub gigantum illorum conſpectum venire. An non multo magis noſtras animas percellat triſtis ille de regno Ditis nuntius, in quo tam horrenda, tam tetra monſtra ſtabulant, ipſi inquam dæmones, qui omnia immanitate ac fœditate monſtra ſuperant, regno adhæc, quo nullus in orbe locus tetrior, triſtior & peſtilentior, regno in quo omnia ſæuitiæ & crudelitatis genera conſpiciuntur? an non hoc viſo, vel in mente habito lachrymemus, mundo valedicamus, firmiterque nobiſcum ſtatuamus, in deſerto pœnitentiæ potius emori, quam miſeram & execrandam hanc regionem adire? Ac meritò quidem ita nobiſcum ſtatuamus.

Nullus enim vnquam exſtitit, qui aſsiduè hoc in mente habens, non ingentem inde vtilitatem hauſerit, ſecumque iudicarit, nihil eadem cogitatione ad peccatorem permouendum, adque meliorem frugem reuocandum, poſſe inueniri vtilius. Hinc religioſum quemdam legimus, quotieſcumque ad flagitium aliquod committendum à diabolo exſtimulabatur, digitum flammæ inijcere, itaque periculum facere ſolitum, num aliquem cruciatum eumque exiguum & ad tria vel quatuor momenta duraturum, ſuſtinere poſſet: quem cum ferre

ferre nequiret, ita ſecum ratiocinatum: Quid, miſer & infœlix, hoccine tu peccatum committere audeas, propter quod æternum ſubeas incendium neceſſe eſt? Vix ad modicum tempus digitum flamma amburi pati potes, quæ tamen cum Tartareo incendio comparata glacies aut picta quędam flamma videatur: quomodo igitur totum corpus circumquaque acribus inferni ignibus, qui in æternum duraturi ſunt, ac nullo vnquam æuo exſtinguendi, cruciari patiaris? Tantum porro vnica hæc cogitatio ad uerſus omnes tentationes libidiniſque æſtum virium in eo habebat, vt omne earum incendium tartarei incendij meditatione reſtringueret. Profecto ſi idipſum ſequeremur, facile omnes dæmonum ſuggeſtiones eluderemus, nec tam promiſcue in peccatum prolaberemur.

Quod vt faciamus auctor nobis eſt Iſaias, vt nimirum, quotieſcumq; ad peccandum nos Satanas inuitat, infernale incēdium ob oculos reuocemus, eiuſq; verbis dicamus, *Quis poterit de vobis habitare cum igne deuorante? quis habitabit cum ardoribus ſempiternis?* Perinde ac ſi diceret. Quando vobis, ô inſenſati peccatores, diabolus peccādi occaſiones ſuggerit, prius inferni ſupplicia in mentem reuocate, quam in peccatum conſentiatis. Quis enim ſponte in præuiſum ſe incendium conijciat? Ipſa ſcilicet incendij ſempiterni memoria, peccatorum incendia exſtinguit & ſopit, ſuppliciorumq; apud inferos tolerandorum recordatio omnes peccandi occaſiones reſcindit. *Iſai. 33.*

Nam quemadmodum prudens, & ſedulus agricola, cum agrum ſaxis, vrticis, vepribus, ſentibus, lolio, alijſque zizanijs oppletum videt, Simile.

ita vt

ita,vt ſterilis factus fructum proferre nequeat , ignem ſubijcit , qui omnia agri vitia exurat;ac tum demum eundem conſerit , qui læta mox legere dominum beat. Vnde Maro in Georgicis.

Sæpe etiam ſteriles incendere profuit agros.

Ita , vt ſimilitudinem hanc propoſito adaptem , de vnoquoque noſtrûm dicendum eſt: ille namque prudens appellandus eſt, qui, vbi animę agrum ſpinis flagitiorum atque abominationum vepribus,alijsque zizanijs videt oppletum,adeo vt nullum bonorum operum meritorumque fructum proferat ; eidem flammam infernalem inijcit,aſsiduaque tartari cogitatione eandem excitat.Quod qui fecerit, næ ille omnes mox peccatorum radices ablatas videbit , verbique diuini ſementem in animam coniectam,varios ac multiplices virtutum & ſalutis fructus proferre: ac merito de huiuſmodi

Pſal.96. anima dici poterit,*Ignis ante ipſam præcedet,& inflammabit in circuitu inimicos eius*:ignem namque infernalem cogitationibus ſuis qui præmittit, omnes confeſtim inimicos,qui muris & propugnaculis illius inſidias ſtruunt, peccandi nimirum occaſiones,ipſaque peccáta, incendio ſuffocat.

Iudic.15. Allegoria.

Huc facere videtur ſtratagema illud Samſonis:qui vulpes caudis ſibi mutuo alligatas, addito igne,in hoſtilem ſegetem immiſit , quæ eandem huc illucque curſitando deuaſtarunt. Hoc imitemur Auditores : vt enim dæmones hoſtes noſtros iuratiſsimos expugnemus , eorumque ſegetem , id eſt peccata , penitus deſtruamus,cogitationum noſtrarum vulpes adhibendę ſunt , earumque caudis ignis infernalis alligandus,quæ per vitiorum noſtrorum ſegetem

getem curſitãtes, omnia vaſtabunt, ac ſtragem magno redimendam edent.

Quamobrem agito, Chriſtiane cœtus. *Recordare noviſſima tua*, infernum illum deteſtabilem, receptaculum illud damnatorum, dæmonum aulam tibi præſcribe, propone menti ignem noctes atque dies ardentem, damnatorum illic excruciatorum rabiem, tormenta, ſuppliciaque quæ illic inueniuntur, *& in æternum non peccabis* in eum qui carcerem hunc condidit, ac rebellibus & contumacibus hæc ſupplicia præparauit. *Et ſane ſi amor* Dei ait Bernardus, *te tenere non poteſt, ſaltem teneat & terreat timor iudicij, metus gehennæ, laquei mortis, dolores inferni, ignis vrens, vermis corrodens, ſulphur fœtens, torrens flamma & omnia mala tartarea.* Infernum igitur perhorreſce, accuratius ac diligentius eum perpende, *deſcende*, inquit idem qui ſupra, *viuens in infernum, percurre mentalibus oculis tormentorum officinas, fuge ſcelera & vitia, pro quibus ſcelerati homines & vitioſi perierunt.* Ignem igitur illum ſemper accenſum memoriæ inſcribe, ac penitus inſculpe. Si enim in domibus contagioſis luculentus exſtrui focus conſueuit, quo aer noxius purgetur: multo maiori cum ratione anima peccati contagio, quo nullum deterius eſt ac peſtilentius infecta, alium ſibi ignem, infernalem ſcilicet, proponat, qui omnem peſtilentem afflatum fuget ac diſpellat.

Bernard, in floribus.

Sermone de San. regionibus.

Verè igitur, ô animarum iudex, inferni recordatio ad animæ ſalutem neceſſaria eſt, atque imprimis vtilis: tuum autem eſt efficere, vt eâdem aſsiduè in animis noſtris commoretur, cum nullum eadem aduerſus omnia delicta efficacius remedium haberi queat; & da, vt ea-

vt eadem in peccatis expugnandis vis minimè in nobis requiratur. Et quoniam, ô pater miſericordiarum, ſupplicij metus impios à peccando deterrere ſolet, infernum vt perpetuò formidemus, gratiam concede, vtque ſuppliciorum illic ſuſtinendorum memoria meditatioque nos, qui verè natura impij ac nefarij ſumus, à peccando reuocet, ac prauam delinquendi conſuetudinem recîdat: fac obſecro dulciſsime animarum ſponſe, vt ſponſæ tuæ chaos hoc confuſionis, locum illum incendij, carcerem illum obſcuriſsimum ſemper præ oculis habeant: cogitent inquam interdum, infernum barathrum ac voraginem eſſe, in quam qui ſemel deuolutus fuerit, numquam poterit eximi; locum etiam, in quo variæ moriendi ſunt occaſiones, mors tamen nulla, foſſam denique flamma & igne repletam, tenebris tamen denſiſsimis circumſeptam. Ad hæc cauernam draconibus ac bufonibus plenam, abyſſum corruptionis & contagij, regnum cui dæmones & immania præſunt monſtra: hæc nempe cogitatio vnicum ad loci huius deteſtationem concipiendam, ad peccati odium, virtutum amorem, viamque quæ ad te, qui vera noſtra beatitudo es, ducit, ingrediendam, eſt remedium: ad quam nos dirigere ac conducere dignentur Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus

Amen.

)?(

FERIA

FERIA SECVNDA.

QVID SIT INFERNVS, ET VBINAM TERRARVM ſitus.

Memorare nouiſsima tua, *& imprimis infernum ac cogita qualis ille ſit & quonam in loco*, & in æternum non peccabis. *Eccl.* 7.

FIGVRA.

MIraculum illud antiquitatis, omniumque regum Iuda ſapientiſsimus Salomon: vel potius Ieſus Siracides, in Eccleſiaſtico abyſſum quamdam profundam & altam depingit, cuius altitudinem nemo poterat dimetiri. Hanc cum mecum accuratius conſidero, inferni hic typum proponere poſteritati voluiſſe videri Sapiens queat. Ipſe enim abyſſus quædam eſt, ignem & flammam eructans, è qua numquam egredi licet, tantæque profunditatis & altitudinis, vt mundus eam dimetiri, aut eius proportionem noſſe numquam potuerit. Ipſe nihilominus eandem vobis hodierna concione decreui deſcribere ac dimetiri, quaſi locum quo nullus in orbe terribilior aut horribilior. Te porro hic inuoco ſanctiſsime Spiritus omnium gratiarum abyſſe, ac ſupplex rogo, meam vt cymbam abyſſo huic innatantem dirigere ac propellere digneris; & te, ô glorioſa ſtella maris, vt errantem in tenebris, luminis tui claritate illuſtres. Ideo ſalutationem tibi Angelicam depromo. *Eccl.* 1.

Aue Maria.

Digitized by Google

Nullus veſtrûm eſt, Auditores, qui ignoret diuerſa ac varia eſſe poſt hanc vitam loca, in quæ animę corpore egreſſæ, vnaquæq; iuxta ſtatum quo ex hac vita egreſſa fuerit, recipiantur, accedente præſertim & ſacrarum litterarum auctoritate, ac totius Eccleſiæ vnanimi doctrina. Ita namq; ſenſit Auguſtinus: *Habent*, inquit, *animæ cum de ſæculo exierunt, diuerſas receptiones ſuas.* Primus ſpiritibus in alterum mundum proficiſcētibus deſtinatus locus, eſt ipſum glorię tēplum, diuinitatis palatium, cœlitum paradiſus in cœlo empyreo conſtitutus: cuius nobis introitum ac poſſeſsionem ſua Chriſtus paſsione ac morte comparauit, ita namq; de ſe in Euangelio teſtatur, *Vado parare vobis locum, vt vbi ego ſum, & vos ſitis*, item alio in loco, cum beatorum mercedem deſcriberet, *Gaudete & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlo.* Atque hæc eſt totius Eccleſiæ crędendi ratio, vt è Concilio Florentino in decreto vnionis manifeſtè colligitur: illic enim totius Eccleſiæ nomine docetur, animas poſtquam debito ac legitimo modo hîc purgatæ ſunt, ſtatim vt corpore egreſſæ fuerint, cœlo recipi, vbi diuinæ viſione maieſtatis recreâtur. Idipſum & è Tridentina Synodo colligere eſt, quæ ait ſanctos cum Deo in cœleſti regione regnare: hoc etiam docent oẽs in genere Patres, Cyprianus imprimis ſermone de mortalitate, Baſilius homilia in XL. Martyres, Auguſtinus in Pſalmũ LXXXIII. Leo Papa ſermone de S. Laurentio martyre, Gregorius hom. XXXVII. in Euangelia Fulgentius Carthaginenſis, qui iã abhinc mille annis in Eccleſia flouit, alijq; innumeri, & auctoritatis irrefragabilis; qui docent cœlum beatarum mentium locum eſſe ac receptaculum.

Tractat 49. in Ioann.

Ioan 14.

Matt. 5.

Concil. Trident. ſeſſ. 25.

Alter

Alter locus priori penitus contrarius, ipſe eſt Tartarus, in imis terrę viſceribus cōſtitutus, de quo ſępenumero in ſacris libris eſt ſermo; vt in Numeris, *Deſcenderunt viuentes in infernum, cooperti humo*, & in Pſalmis, *Veniat mors ſuper illos, & deſcendant in infernum viuentes*, & in Euangelio de diuite illo, *Mortuus eſt autem diues, & ſepultus eſt in inferno*. In quib. omnibus de inferno mentio: de inferno inquam, in quo dæmones commorantur; furiæ habitant, damnatorum animæ captiuę detinentur, & in quo deniq; ſcelerati ſempiternis cruciatibus affliguntur. *Num. 16.* *Pſalm. 45.* *Luc. 16.*

Tertius locus ipſe eſt limbus, in quo oēs veteris teſtamenti Patriarchæ ac iuſti exoptatū Meſſię aduentū præſtolabantur, qui eoſdē moriendo in verā libertatē aſſerere, ac cœli ianuas, quæ quinq; iam annorum millibus occluſæ fuerant, reſerare debebat. Cuius liberationis verū in Numeris exemplum ac typū legimus. Quicumq; olim ob aliquod delictū apud Hebræos in exiliū pulſi erant, in patriam prius reuerti nō poterāt quam ſummus Pontifex exſpiraſſet: illo vero mortuo omnes in patriam à qua extorres erāt, licite ac libere reuertebantur. Hic docemur, nō prius homines, paradiſo cęleſti, qui vera eorum patria eſt, propter peccatū originis expulſos, eodem redire potuiſſe, quàm Ieſus Chriſtus, verus ille Pontifex, in cruce exſpiraſſet, cuius ſanguis ac paſsio nos in patriam reſtitueret, ab exilio liberaret, ac vera fœlicitate cumularet. Vnde Paulus figuræ huius terminis inhærēdo, *Chriſtus autem aſſiſtens Pontifex futurorum bonorum per amplius ac perfectius tabernaculum non manu factum, id eſt non huius creationis, neq; per ſanguinem hircorum aut vitulorum, ſed per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta, æterna redemptione inuenta.* De hoc *Num. 35.* *Hebr. 9.*

Digitized by Google

Gen. 37. autem loco mentio fit in Geneſi, *Deſcendam quærens filium meum Ioſeph, lugens in infernum*, & quãuis Nouatores hoc de ſepulchro dici tradant, vnanimis tamen ſanctorum Patrum conſenſus eſt, de limbo debere intelligi.

Non procul inde eſt infantiũ ſine baptiſmo, aut ſine circumciſione in lege Moſaica mortuorum ſedes, quam quartam nũcupare poſſumus, qui quidem, iuxta Auguſtinũ, aliqua rerum cognitione præditi erunt, ſed vt ita miſeriam ſortemq́ ſuam agnoſcant, cum ſe æterna beatitudine, cuius tamen capaces creati erant, in æternũ priuandos intelligent: quæ quidem nõ ſenſus, ſed damni pœna à Theologis nominatur, quanquam in omnem æternitatem duratura ſit.

Quintus & vltimus locus eſt, quem cõmuni nomine purgatorium dicimus: qui locus quidã eſt ſub terra cõſtitutus, in quo animæ captiuę detinentur, vt ibidem à delictorũ ſedibus, quas è corpore emigrãtes ſecum detulere, purgentur, atq́ vbi purgatæ fuerint, æternæ beatitudinis conſortes reddantur. Cuius rei figuram quamdam adferam. 2. Reg. 14. Abſalõ quamuis cõtumaciæ ſuæ ac rebellionis veniam à patre impetraſſet, biennio tamen paterno conſpectu carere, atq́ aula priuatus viuere debuit. Ita quoq́ animę, quã uis pleniſsimam in hac vita omnium delictorũ veniam conſecutæ ſint, ob nõnullos tamen defectus & næuos, qui ipſis adhæreſcuntq́, ad aliquod tempus, conſpectu Dei qui ipſarum pater eſt, carere, & regno cœleſti excludi, inq́ purgatorij exilio verſari debent.

D. Thomas 1. p. q. 69. a. 7. Egregie porro Doctorum ille phœnix Thomas quinq́ has ſedes diſcriminat ac diſtinguit. Vt nimirum diuerſus eſt ſtatus, in quo animæ in hac vita diſcedunt, ita quoq́ diuerſa ſunt loca ac

ca ac

ca ac receptacula, in quæ poſt mortem ſecedunt Nam quamdiu in corpore detinentur, mereri ſemper queunt: ſed corporeis hiſce vinculis ſolutæ & perfectam libertatem aſſecutæ; operum ſuorum vel prauorum vel bonorum mercedẽ conſequũtur. Adeo vt mox à morte vel integrã & abſolutam, vel interruptam compenſationẽ recipiant: ſi integram, duplex eadem quoq; eſt, vel eſt gloria cœleſtis ac beatitudo, quoad virtutes ac bona opera, vel inferni ſupplicia, quoad peccata mortalia; at quoad peccatum originale ipſe paruulorum limbus. Si verò illa interrupta erit, id fiet vel ob defectum perſonæ, & tunc adeundum erit purgatorium, vbi animæ detinẽtur, ne beatitudinis & compenſationis, ad quã aſpirant, ob delicta quædam non adeo diligenter expiata, tam cito participes reddantur: vel ob defectum naturæ, ac tum limbus, in quo veteres patres detinebantur, & ſummæ glorię fruitione propter humanæ naturæ delictum carebant, quadrabit.

Ceterum quamuis hæc veriſsima ſint, nõ tamẽ adeo facile cuiuis perſuaderi queat, animas corporis expertes loco corporali poſſe contineri. Vnde Boetius, *Communis ſapientium opinio eſt, incorporalia in loco non eſſe*, & amplius adhuc Auguſtinus, *Cito reſponderi poteſt, ad corporalia loca animam non ferri, niſi cum aliquo, &c.* Atqui animæ poſtquam corpore egreſſæ ſunt, corpore carent qui igitur fieri poteſt eaſdem ſine corpore in loco corporali poſſe ſubſiſtere? Quamquam autem hoc ad intelligendum difficile ſit; credendum tamen eſt, atq; indubitata fide tenendum. Licet enim Spiritus non ita locum occupẽt, vti alia corpora locum occupare dicimus: nec ratione quadam nobis nota aut perſpecta; ea tamẽ

Boetius li. de hebdomad.
S. Aug. 12. ſuper Gen. ad litteram.

Digitized by Google

ratione occupant, quæ ſubſtantijs incorporeis ac ſpiritualibus propria eſt! quæ etſi nobis incognita ſit atque obſcura, non ideo tamen dicendum; animas corpore egreſſas incertis vagare ſedibus, aut nullum certum habere receptaculum.

Nam ſi cœlum empyreum, quod verũ & naturale corpus eſt, innumeris, mox vt conditum eſt, Angelis repletũ fuit, vt Venerabilis Beda ait qui omnis tamẽ materiæ expertes ſunt & penitus incorporei; cur, obſecro, animabus, quæ eiuſdẽ naturæ & conditionis ſunt, locus aliquis quo contineantur non aſsignetur? Quamobrẽ cum D. Thoma dicendũ eſt, quamuis ſubſtãtiæ illæ angelicę ac ſpirituales corporea mole & materia careant, ac nulla ratione à corporibus dependeant; res tñ corporeas ac graues à Deo per ſpirituales, vt docent etiam Auguſt. & Greg. regi ac gubernari. Atq; hinc ſympathia illa & affinitas oritur inter ea, quę materia prędita ſunt, & quę eadẽ carent, inter ſpiritus item & corpora, idq; per modũ congruitatis, vt nimirũ rebus nobilioribus loca etiã nobiliora aſsignẽtur. Atque ita animabus corpore egreſsis; conuenientia naturę meritis ac dignitati loca etiã corporalia, data ſunt, in quibus eo, quo ſpiritus locũ occupare poteſt modo, continentur, & quo magis ad primam, quę Deus eſt, ſubſtantiã, cui proinde ex congruo locus primus ac ſummus datus eſt, accedunt.

3.p.q 69.a.1.

Li.3.de Tri.
Gre.4.Dial.

Atq; ita animas Beatorum in cęlo ſtatuimus, quod ad Deũ quam proxime accedant, & quod locus ille omniũ ſit primus ac digniſsimus, eorumq; meritis cõuenientiſsimus; damnatorum vero in inferno, qui omnium locorum infimus eſt ac poſtremus, & quo nullus vel tetrior vel abomi-

Digitized by Google

abominabilior: quem ſi interdum mente volue remus: adeo eiuſdem horrore percelleremur, nunquam vt in animum vel minimum delictũ admitteremus. Ita namque ſuadet Sapiens, *Memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis*: *Eccl. 7.* atque hæc eſt materia, quam hodie explicandã ſuſcepi. Quod vt cum aliquo emolumento ac fructu fiat, primo de miſeria atque horrore loci, ac deinde de eiuſdem ſitu agendũ erit: quod vbi fecerim aſſeuerare auſim, neminem veſtrũ fore quin iudicaturus ſit, nullum in orbe locũ cum eodem vel fœtore vel horrore conferendum eſſe.

Principio igitur infernus, vt proprie ac vere eundem deſcribamus, merum quoddam chaos confuſionis eſt, antrum corruptionis, locus maledictionis, carcer tormentis & cruciatibus plenus: eſt regnum tyrannicum, cui Satan abſoluta quadam & plenaria poteſtate præeſt, cuius diaboli membra ſunt, damnati ſerui ac ſubditi: eſt aula opaca, obſcura, tenebroſa, in quã flammarum globi loco lampadarum, dæmonum viſio loco pictarum tabularum, tenebræ inſtar aulæorum, in qua carceres loco atriorum, vincula & compedes loco menſarum, flammæ & ignes loco lectorum, patibula loco deliciarum. Infernus denique locus eſt, qui cũ nullo in orbe aut extra orbem comparari poteſt, quique omnia loca horrore & abominatione antecellat. Euidenter id apparet ex epithetis quæ ſacra ei ſcriptura paſsim attribuit, quæ & varia ſunt, & eius horrorem ad viuum deſcribunt.

Eccleſiaſticus eundem abyſſum vocat, ſed *Eccl. 1.* abyſſum, cuius altitudinem nemo vnquam dimenſus ſit, *Profundum abyſſi quis vnquam dimen-* *Iſai 24.*

 ſus eſt?

Digitized by Google

ſus eſt? Eſaias vero carcerem, *Congregabuntur in locum, & claudentur ibi in carcerem.* Quam triſtis ille carcer, Auditores? Scatet ille maleficis & damnatis, & quidem ad æterna incendia damnatis: carcer inquam, è quo nunquam egredi datur, & cuius dæmones cuſtodes ſunt & miniſtri. O carcerem vere horrendum & abominãdum! Ipſe vero Dominus eum gehennæ nomine appellauit: *Timete eum qui habet poteſtatem mittere in gehennam*: gehennam inquam quæ infinitis animas tormentis excruciat, damnatos in mediis;ſuppliciis deſperare cogit, & ad rabiem concitat. Apoſtolorum autem princeps tartari ei nomen indidit, *Detractos in tartarum tradidit cruciandos*, Formatur autem Tartarus à Græco ταρατλάω, id eſt, turbas concito; idque propter turbas & motus aſsiduos quos in inferno eſſe conſtat, quibuſque animæ exagitantur.

Luc.12.

2.Pet.2.

Vere illic quidam tartarus, & quidem æternus, futurus eſt, in quo damnati clamare, vociferari & efferaſcere non deſinent, tortores vero ſæuiendo ferociendoque inter ſe horribilem ſtrepitum ac ſonitum excitabunt, *Ibi clamabit*, inquit Bernardus, *dæmon ad dæmona, Percute, dilacera, interfice velociter, ſpolia detrahe, cito prædare, iniice prunis, & ebullientibus impone labetibus.* O crudelitatem, rabiem, miſeriam! Ita porro eundem appellat Cyrillus Alexandrinus, *Hei, hei, qualis loci facies, vbi fletus & ſtridor dentium, quem tartarum appellant, quem ipſe quoque Diabolus expauet.*

Orat. de exitu animæ.

Amos Propheta alia adhuc nomenclatura eundem donat, ſcilicet domus dæmonis, *Bibebant vinum damnatorum in domo* Dei *ſui*, domo ſanguinolenti tyranni, domo cruoris ac ſuppliciorum

Amos 2.

ciorum plena:in qua furiæ cõmorantur, in qua mors habitat in qua crudelitas, impatientia, deſperatio ſedem collocarunt:cuius ianitor eſt Cerberus, portæ æreæ, & vectes ferrei, vnde in Pſalmis, *Contriuit portas æreas, & vectes ferreos confregit*. Quin & Euangelium portas ei tribuit, *Et portæ inferi non præualebunt aduerſus eam*. quas explicans Bernardus ait, *Portæ inferi ſunt cæca deſperatio, & dura obſtinatio*. Pſal.106. Matth.16.

A Ioanne autem in Apocalypſi vocatur, *torcular* Dei: & non vſque adeo abſurde. Nam ſicut in torculari variæ vuæ commiſcentur ſimulq́ conteruntur:ita in tetro illo carcere, velut in quodam torculari infinita damnatorum multitudo commiſcebitur, & à diabolis promiſcue comprimetur; conteretur; ac miſerum in modum cruciabitur, èque eorum corporibus ſanguinum riui & lachrymarum torrentes exſudabunt. Vnde Iob prophetans loquitur, *Calcet ſuper eum, quaſi rex, interitus*. Apoc.19.

Euangeliſtæ vero fatalem hunc locum & regionem illam ſubterraneam graphice depingẽtes, locum tenebroſum; obſcurum perpetuiſque ignibus collucentem appellarunt, *Dico autem vobis, quod multi ab oriente & occidente venient, & recumbent cum Abraham & Iſaac & Iacob in regno cælorum; filii autem regni eiicientur in tenebras exteriores, ibi erit fletus & ſtridor dentium*. Ac deinde: *Sicut ergo colliguntur zizania, & igne comburuntur, ſic erit in conſummatione ſæculi: mittet filius hominis Angelos ſuos: & colligent de regno eius omnia ſcandala, & eos qui fecerint iniquitatem, mittent in caminum ignis, ibi erit fletus & ſtridor dentium*. Et poſt aliquantulum: *Tunc dixit Rex miniſtris, Ligatis manibus & pedibus eius, mittite* Iob.18. Matth.8. Matt.13. Matth.22.

eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus & ſtridor dentium. Et poſt duo capita, *Inutilem ſeruum eÿcite in tenebras exteriores, illic erit fletus & ſtridor dentium*. Vbique mentio lachrymarum, tenebrarum & ſtridoris dentium.

Matth. 14. & 25.

Eiſdem tropis & loquendi modis vtitur & Lucas, *Et dicet vobis, Neſcio vos, vnde ſitis. Diſcedite à me omnes operarii iniquitatis, vbi erit fletus & ſtridor dentium: cum videritis Abraham, & Iſaac, & Iacob, & omnes Prophetas in regno Dei, vos autem expelli foras*. Quid amplius habet & Marcus, *Et ſi ſcandalizauerit te manus tua, abſcinde illam: bonum eſt tibi debilem introire in vitam, quam duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inexſtinguibilem, vbi vermis eorum non moritur, & ignis non exſtinguitur*. An non hæ triſtes loci huius delineationes ſunt? Omnes ecce de denſiſsimis tenebris, de igne inexſtinguibili, de vermibus perpetuo corrodentibus, de horrendo dentium ſtridore, deque perpetuo fletu lacrymiſque aſsiduis loquuntur, neque enim digne horror eius & infelicitas miſeriaque verbis exprimi poteſt.

Luc. 13.

Marc. 9.

Iſaias autem nouo quodam & inuſitato eum nomine vocat, barbara ſcilicet voce Topheth. *Præparata eſt*, inquit, *ab heri Topheth, à rege præparata, profunda & dilatata, nutrimentũ eius ignis, & ligna multa, flatus* Domini *ſicut torrens ſulphuris ſuccendens eam*. Doctiſsimus Ianſenius cum vocis huius originem inueſtigaret, ait, olim iuxta montem Moria Ieroſolymis conterminũ, vallem fuiſſe, in quam Siloe ſe aquæ exonerabant, Gehennon dictam, id eſt, vallem Hennon, de qua in Ioſue cap. 18. & 19. fit mentio. In hac olim Iudæi idololatria excæcati, idolum Moloch, cui liberos ſuos immolabant erexêre: quæ deinde Topheth fuit appellata, quaſi dicas tympanũ: quia,

Iſai. 30.

In concord. Euang c. 10.

Digitized by Google

quia, interea dum tragicum & lugubre hocce ſacrificium peragebatur, tympana aſsidue pulſabantur, ne fortaſſe parentes, audito liberorũ eiulatu & lamentis, ad commiſerationem excitarentur. Vallem hanc Ioſias rex piiſsimus mortuorum oſsibus oppleuit, vt ita profanaretur, *Contaminauit quoque Topheth, quæ eſt in conualle filii Enon.* Ipſe quoque Dominus per Ieremiam comminatus eſt, hanc ſe vallẽ non amplius Topheth aut Gehennõ, ſed vallem ſanguinis & mortis, appellaturum. *4. Reg. 23.* *Ierem. 19.*

Hoc igitur nomen Iſaias inferno tribuit, tũ quod in valle hac infantes immolati erant, tum quòd locus ille poſtea contaminatus ac profanatus eſt. *Ab heri præparata eſt Topheth.* id eſt, ab ipſo mundi exordio: (quia *mille anni apud Deum tanquam dies heſterna quæ præteriit*) ſed præparata à rege, qui regibus omnibus imperat, quique omnium regum Dominus eſt. *Profunda & dilatata*, quia infernus in centro terræ eſt, & ideo iuxta debitam proportionem latus, vt vtero ſuo & aluo omnes omnino damnatos comprehendat & complectatur: *nutrimentum ignis & ligna.* Scilicet damnati & ipſi dæmones: diuinæ vero iuſtitiæ flabellum eundem excitat, idque inſtar torrentis ſulphurei. An non omnia aptiſsime conueniunt? Ita profecto: infernus enim vera Topheth eſt, vallis profundiſsima, cuius idolum Satan eſt, in qua non amplius pueri, ſed plurima damnatorum millia comburuntur; quorum ne fortaſſe clamores, eiulatus, lamentaque audiamus, continuo tympanorum ſtrepitu, id eſt, mundanorum gaudiorum tinnitu auribus noſtris dæmones obſtrepunt: vallis adhæc putida, profanata, cadaueribus oppleta, & mephitim exhalans.

Inferno vallis Topheth cõparatur. *Iſai. 30.* *Pſal. 39.* *Iſa. 30.* *Iſa. 30.*

Longe

Longe aliud ei nomen attribuit Propheta regius: appellat enim nomine putei, & quidem altiſsimi, *Neque vrgeat ſuper me puteus os ſuum.* & alibi: *Tu vero deduces eos in puteum interitus.* Ecquis ille puteus! quanta profunditas! aduſque centrum terræ pertingit. adeo vt quod Samaritana in Euangelio ait, *Puteus altus eſt*, hic non abſurde repetere poſsimus. Hic quoq; puteus eſt, de quo in Apocalypſi ſua Ioannes: Non autem ô ſponſa, puteus ille aquarum viuentium, ſed ciſterna plena flammis & ſulphure, fumumque obſcuriſsimum exhalans, *Et aſcendit fumus fornacis magnæ.* Exclamare igitur poſſum, ô locum vere horribilem!

Pſal.68. *Pſalm.54.* *Ioan.4.* *Apoc.9.* *Cant.4.*

Aliter adhuc eundem deſcribit Propheta Iobus, *Dimitte me vt plangam paululum dolorem meum, antequam vadam & non reuertar, ad terram tenebroſam & opertam mortis caligine, terram miſeriæ & tenebrarum, vbi vmbra mortis & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat.* Anne reperiri queat in orbe locus tetrior ac magis abominandus? ſeptem ecce eiuſdem qualitates depromit, quarum vel minima potis eſt hominem ad deſperationem cogere: Imprimis quod nulla in eo lux ſit, quod in eodem ipſa dominetur mors, quod omne ab eo bonum ac deliciæ exulent, miſeriæque & mala affluant, quod Sol & Luna in eo non appareat, cœlum & terra non videatur, quod in eo nonniſi furiæ, Megæræ, ac diaboli, mera confuſio, & turbatio, horror ſempiternus, lachrymæ perennes, ac terrores aſſidui. O locum deteſtandum, ac vere infelicem!

Iob.10.

Ipſi porro Patres etiam amplius eiuſdem miſerias abominationemque exaggerant. Et inprimis Cyrillus Alexandrinus, qui circa annum Domini

Orat de exitu animæ.

Domini 430. ſub Theodoſio Iuniore floruit, *Huc demerguntur animæ peccatorum, in omne æuum crematura, quemadmodum Iob tradidit, in terram noctis æternæ, vbi non lumen, non mortalibus vita, ſed iugis ægritudo, ſed mœror inceſſabilis, ſed planctus per noctes: væ illic æternum: illic, heu me! heu me! illic ingemiſcunt aſſidue, nec illic miſeretur: clamant è profundis, & nemo flectitur: lamentantur, & nullus eripit: exclamant & plangunt, & nemo miſeretur.* O verba etiã ſaxa emotura, & adamantina pectora emollitura!

Quin & amplius Bernardus, exclamans, *O regio dura, & grauis, regio extimeſcenda! Regio fugienda, terra obliuionis, terra afflictionis, terra miſeriarum, in qua nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat: locus letifer, in quo ignis ardens, vbi frigus rigens, vermis immortalis. fœtor intolerabilis, mallei percutientes, tenebræ palpabiles, horribilis dæmonum facies: totus tremo atque horreo ad memoriam iſtius regionis, & concuſſa ſunt omnia oſſa mea.* Ecce & alia non minus horrenda. *Ser. de s. regionibus.*

Hugo de S. Victore, qui magna ante annos quingentos, & doctrina, & ſanctitate floruit, his eũ verbis deſcripſit: *Infernus lacus eſt ſine menſura, profundus ſine fundo plenus ardore incomparabili, plenus fœtore intolerabili plenus dolore inenarrabili: ibi miſeria, ibi tenebræ: ibi ordo nullus, horror æternus, ibi nulla ſpes boni, nulla deſperatio mali: omnis qui eſt in eo, odit ſe & omnes alios, ibi omnia genera tormentorum, quorum minimum maius eſt omnibus his tormentis quæcunque in hoc ſæculo fieri poſſunt.* O locũ teterrimũ, inhabitabilẽ, intolerabilem, ac miſeriis refertum. Veniam petetis Auditores, ſermonem abrumpo: neque enim abſque lachrymis, ſuſpiriis, mille ſingultibus loci huius horrorem pluribus repræſentare poſſum. Atque ideo materiam, dicendique genus mutabo, & demonſtra- *Lib. 4. de anima. c. 23.*

Digitized by Google

monſtrabo quo in loco & mundi climate ſit cõſtitutus.

Interrogatus hac de re olim Gregorius, ac dicere coactus, quonam in mundi angulo infernorum ſedes eſſet, in hunc modum reſpondit, *De hac re temere deſin re nil audeo, nonnulli nãque in quadam terrarum parte infernum eſſe putauerunt, alij vero hunc ſub terra eſſe exiſtimant.* Cui vltimæ opinioni & ipſe viſus eſt aſſentiri, tum propter etymon nominis (infernus enim eſt qui inferius iacet) tum vero quia in Apocalypſi ſcriptũ legimus, *Nemo poterat neq; in cælo, neque in terra, neque ſubtus terram aperire librum.* Quib. duobus potiſsimum innixus fundamentis ait, *Cum ergo ad aperiendum librum nullus inueniatur dignus ſub terra, quid obſtat non video, quod infernus ſub terra eſſe credatur.*

Lib. 4. dial. de ſitu inferni.

Apoc. 5.

Gregor. li. 4. dial. c. 4.

Auguſtinus cum hunc labyrinthum intraſſet, & ſuum iam ſymbolum in medium protuliſſet, ita ſe tandem extricare conatus eſt: *In qua parte mundi infernus ſit, ſcire neminem arbitror, niſi cui Domini ſpiritus reuelauit.* Quamuis eodem loco duas rationes adferat, quibus demonſtret eum ſub terra eſſe, quarum prima hæc eſt: Animæ impiorum ex nimio erga corpus & carnẽ affectu peccarunt; neceſſe eſt igitur eandem illas ſortem ſubire quam res amara ſubiit: atqui corpus & caro poſt mortem ſub terra conduntur: ſequitur ergo neceſſario, animas eodem cõmigrare debere, ac proinde infernum ſub terra eſſe conſtitutum. Altera hæc eſt: Quemadmodum omnium locorum pulcherrimus & ſimul altiſsimus, Beatorum gaudio & exultationi accommodatiſsimus eſt: ita quoque infimus & abiectiſsimus, infernus ſcilicet, ad miſeriam, calamitatem, deſperationemque damnatorũ aptiſsi-

Auguſt. lib. 12 ſuper Geneſim.

Digitized by Google

aptiſsimus exiſtit. Rationes hæ in ſpeciem videntur veriſsimæ, ac variis in rerum natura experimentis poſſe confirmari. Videmus enim in variis orbis partibus, in Aſia, Africa & Europa, ac præſertim in Sicilia, exæſtuantes Aetnas, Veſuuios, Heclas, alioſque montes flammarũ globos perpetuo eructantes, èque terræ viſceribus fumum fauillaſque euomentes. Vnde manifeſtum eſt, infernum ſub terra conſtitutum eſſe, flammamque per illas fornaces, non ſecus ac per quædam reſpiracula fumique emiſſaria, euomere. Ita ſcilicet ratiocinatur Auguſtinus.

Certum igitur indubitatumque maneat, abominabilem hunc damnatorum carcerem pedibus noſtris ſubtectum eſſe, & in imo terræ cẽtro ſitum. Ita namque vniuerſa credit Eccleſia, omneſq; tradunt è ſacra ſcriptura prolatis teſtimoniis Theologi: Huc quippe trahunt verba illa Geneſeos, *Deſcendam ad filium meum lugens in infernum.* vbi τὸ *deſcendam* locum aliquem inferiorem denotat, & in imis terræ viſceribus conſtitutum. Quanquam ſciam, locum hunc diuerſimode exponi, & à plurimis iuxta vniuſcuiuſque captum, torqueri, & aliquos loco *infernum* ponere, Sepulchrum, idque propter verbum *Scheol*, ꝙ hoc loco legitur: afferentes hocce verbum nunqam in ſacris litteris pro inferno capi. Infernus ſub terra cõſtitutus eſt. *Gen 36.*

Primus controuerſiæ huius auctor fuit Eugubinus, qui ait non videri veriſimile, dilectũ illum Deo Patriarcham Iacob, eo deſperationis delapſum, vt in infernum, locum damnatis & dæmonibus deſtinatum, deſcendere optarit: præſertim cum & vox hæc nunquam pro loco capiatur, in quẽ damnatorum animas deſcendere omnis credidit antiquitas, quem moderni Rabini Gehennam appellant. Quã ſententiã *In ſua recognit. Pentateuchi.*

 vt con-

Lib. de reſur. rect. vt confirmet ac veriſimiliorem reddat, duorũ antiquorũ Rabinorum adhibet teſtimonia; primũ eſt Rabbi Moyſis Aegyptii dicentis, *Supplicium quo cruciabuntur ſcelerati, aſſerunt eſſe gehennam, quem locum dicunt eſſe ardentem flammis, vbi vnà cum corpore ſunt comburendi impii, non vno quidem ſuppliciorum genere, ſed adeo variis & exquiſitis, vt longum ſit recenſere.* Alterum eſt Rabbi Aben-*In 37. Gen.* Eſræ, qui interpretẽ Chaldæum hic coarguit, quod verbũ *Scheol*, gehẽnam interpretatus ſit.

Eiuſdem quoq; opinionis exſtitit Card. Caietanus, ac locũ hunc Geneſeos de ſepulchro expoſuit: perinde ac ſi dixiſſet Iacob: omnẽ ſe conſolationem reſpuere, inque continuo luctu ad vſq; mortis & ſepulturæ tempus velle verſari: quin & paratum ſe in alterum mundum deſcendere, vt dilectum ſibi Ioſeph videat. His accedit & Vatablus in litteris Hebraicis verſatiſsimus, dicens, hiſce verbis Hebraicam quandam loquendi rationẽ includi, ſcilicet, viuere mortuo filio iam non potero, ſed neceſſe me eſt præ luctu & cordis amaritudine emori. His adſtipulatur & Lipomanus in Catena, aitq; ex hiſce verbis hunc ſenſum elici poſſe: Adeo me triſtis ille de morte Ioſeph nuntius affligit & afficit, vt vitam abruptutus ſit, ipſeq; lachrymari non prius deſinam quam ad patres appoſitus fuero. Item Pagninus, & his omnibus ætate & tẽpore prior Alcuinus, Venerabilis Bedæ diſcipulus, & Caroli Magni præceptor: *An etiam inferni nomine ſepulchrum ſignificant? Quaſi diceret, In luctu manebo donec me terra ſuſcipiat, ſicut illum recipit ſepulchrum.* *Alcuin. qu. ſuper. Gen.* Quis omnes haſce opiniones inter ſe conciliet? quis hos inter tantas componat lites?

Sed verior & ſanior, meo quidem iudicio, opinio eſt eorum, qui per verbum *Scheol*, hoc & alijs

alijs plurimis ſcripturæ locis vſurpatum, infernum locum illum ſubterraneum, damnatorũ ſuppliciis deſtinatum, exponi crediderunt. Ac prima quæ eos ad hoc docendum impellat ratio, eſt, quod Septuaginta hic vt & alibi, hanc vocem per Grçcum ᾅδην interpretati ſint: quod non aliter quam per infernum exponi poteſt, ac nemo vnquam exſtiterit, qui ſepulchri ſignificatione extulerit. Deinde Chaldæus paraphraſtes hanc ipſam, hoc loco, *pro gehenna* interpretatus eſt quæ nunquam aut nuſquam pro ſepulchro in ſacris voluminibus exponitur. Ipſe quoque Hieronymus qui in harum linguarum cognitione inprimis excelluit, non aliter eam, quã per *infernum* extulit. Auguſtinus item hunc locum interpretatus, ait, *infernum* eadem hic ſignificatione accipi: ac quæſtionẽ inſtituit, Quomodo Iacob, ærumnis ſaturatus infernum adire voluerit, in quo certus erat, filiũ non eſſe? aitque hic hominis extremis doloribus affecti, triſtis, ſuamque calamitatem deplorantis, orationem eſſe. Quod & Lyranus calculo ſuo confirmat, P*er infernum*, inquit, *Hebræi interpretantur foueam vel ſepulchrum, ſed melius* Catholici *exponunt limbum ſanctorum patrum, qui eſt pars ſuperior inferni*. Quamobrem verus, querelæ huiuſce ſenſus hic eſt: Caſus ille filii mei ac mors tantis me ærumnis & afflictionibus cumulat, vt præ earũ magnitudine ac grauitate emoriturus ſim, itaq; ad infernum deſcenſurus, ad locum inquã, in quem quicunque modo moriuntur deſcendunt, & in quo Ioſephum meũ eſſe crediderim, qui tã amara ac triſti morte hinc dicitur abreptus. Quid vobis videtur docti, an nõ hæc opinio probabilior? & an nõ hinc (vt tandẽ aliquãdo vnde digreſſi ſumus redeamus,) manifeſtũ redditur, infernum ſub terra eſſe? 2 Et ſa-

Quæſt 126. in Geneſ.

Digitized by Google

Et ſane ſubterraneus eſt,neue alius ei lo cus po-
terit aſsignari. Quod & aliis demonſtrationi-
bus, ac teſtimoniis notum faciam in quibus et-
iam *Sheol*,ſine vlla controuerſia & omnib.con-
ſentientibus,pro inferno,damnatorum carce-
re; accipitur.In Numeris dũ de Chore, Dathan
& Abironis interitu agitur, hæc verba legun-
Num 16. tur:*Dirupta eſt terra ſub pedibus eorum, & aperiens
os ſuum deuorauit illos,deſcederuntque viui in infer-
num*.In quibus verbis tam latinũ *infernum*, quã
Epiphan. Ancor. Hebraicum *Scheol*,Epiphanius & Hieronymus
magni vterque nominis,& in linguis orienta-
Hieron. in c. 4 in Epiſt. ad Epheſ. libus apprime verſatus,de inferno, dæmonum
ſede interpretantur,quod & Pſalmographus a-
Pſal.138. pertiſsimo teſtimonio confirmat dicens, *Si a-
ſcendero in cælum,tu illic es;ſi deſcendero in infernum,
ades*.Vbi ſub antitheſi & illius ſublimitatem, &
huius profunditatem voluit deſignare.Cum i-
gitur nihil cælo altius ſit,neceſſe quoque eſt in-
fernum omnium locorum infimum eſſe(oppo-
ſitorum enim oppoſita eſt ratio) Ita namq; lo-
cum hunc exponunt duo celebres Rabini,Kim-
hi,& Aben-Eſra.Quin & hoc modo intelligen-
Matth.11. dus eſt locus ille Matth. 11. *Et tu Capharnaum,
numquid vſque ad cælos exaltaberis? vſque ad infer-
num deſcendes?* Hic de vtroque extremo ſermo
eſt,vno ſummo,altero infimo,cælo inquam &
inferno,in primo extremitatem axis, in ſecun-
do centrum videmus terræ.Quis igitur negare
præſumat, illum ſub pedibus noſtris, in imis
terræ viſceribus eſſe?quod & egregiis rationi-
bus confirmabo.

Demonſtratur rationibus ſub terra infernũ eſſe.

Philoſophorũ axioma eſt,per contraria con-
traria firmari & aſtrui poſſe:nam contraria con
trariorũ ſunt conſequentia;ſi enim aqua frige-
facit,ignis calefacit:ergo & contrariorum con-
traria

traria ſunt loca. Atqui beati & damnati penitus inter ſe contrarii ſunt, atq; diuerſa amborum ſors & conditio; hi quippe ſupplicia ſuſtinent, illi gloria perfruuntur. Cum igitur cœlum, quo nullus in orbe locus altior aut ſublimior, Sanctorũ habitatio ſit, & ſedes; ſequitur, infernum, qui damnatorum receptaculum eſt, omnium infimum & profundiſsimum eſſe.

Axioma itẽ aliud eſt, locum dignitati locati & meritis reſpondere debere: atqui certum eſt, nihil peccatore vilius eſſe, quippe quẽ Propheta pulueri, vti rei viliſsimæ, cõparat, *Non ſic impii, non ſic, ſed tanquam puluis quem proiicit ventus à facie terræ.* AEquum eſt ergo, omnium locorum infimum & abiectiſsimum peccatori aſsignari. Vnde ſequitur, infernum peccatorum & impiorum habitaculum, omnium locorum poſtremum eſſe. *Pſalm. 1.*

Quemadmodum ea quæ leuia ſunt & ſubtilia, ſimile in altum feruntur, ita grauia & denſa, ad ima ſubſidunt; at nihil peccatore grauius aut ponderoſius, quẽ nimirum ſacra Scriptura omnium ponderũ põderoſiſsimo, plumbo inquam, comparat, *ſubmerſi ſunt quaſi plumbum in aquis*: Pſalmographus, iniquitates ſuas ſicut onus graue ſuper ſe grauatas deplorat. Inferre igitur poſſumus, qui peccatores omnes recipit & complectitur, infernum, omnium locorum profundiſsimum & remotiſsimum eſſe. *Exod. 15.* *Pſalm. 37.*

Quis igitur de eo dubitet? cuius tanta veſania futura eſt, vt in tam horrendum velit locũ deſcendere? in tam maledicta terra viuere? terra inquam, quam nec oriens mediuſue, cadenſue Phœbus adire poteſt, in qua nulla temporũ indicia aut dimenſiones horarum, in qua nonniſi tenebræ videntur, nonniſi gemitus & vlu-

Digitized by Google

latus audiũtur, nonniſi mephitis & odor teterrimus percipitur: terra inquã adeo à cœlo, Deo, Angelis, omnibusq́ creaturis remota. Quis inquã non reformidet in mundi fundo, in abyſſo è qua egredi non liceat, atq́ ſub omniũ creaturarum pedib. viuere? Abſit, eſt enim miſerum horrendum, intolerabile. Quamobrem inſenſate & demens peccator: rerũ tuarum ſatage, iter aliud ingredere, tandẽ reſipiſce, viam illam
Eccl. 7. latam deſere, quæ ad interitum ducit, *recordare nouiſsima*, ac præſertim quæ ad infernum ſpectant, *& in æternum non peccabis.*

Et eſt quam veriſsimũ, Domine metuẽde & tremende, eum qui hæc in mente habuerit: huc oculos & cogitationes intenderit, nihil vnqam aduerſus maieſtatẽ tuam commiſſurum, lociq́ tam horrendi aſsiduam meditationem nimiũ quantũ ad omnes peccandi occaſiones reſcindendas ſufficere. Si enim exilii metus, ac peregrinæ regionis incolatus, ſuppliciorumq́ terror, rebelles & ſeditioſos intra lineam contineant & principibus obedire cogant: quid an non inferni apprehenſio, exilii perpetui & quidẽ in terra deſerta & inaquoſa, locoq́ incognito & barbaro formido, tantorum deinde cruciatuũ tormentorum, ſuppliciorumq́ cogitatio, peccatorem impellant, ac quodammodo cogant, vt diuinã maieſtatẽ colat, adoret, reuereatur, legibus eius obtemperet, voluntati obſecundet, eiuſque iuſtitiã & vltionẽ reformidet? Nullus ſane te vnquã Domine offendere præſumat, ſi cogitet quid ſit infernus, ſi cogitet lacũ eſſe flãmas & ſulphur euaporantem, puteũ perpetuis ignib. æſtuantem, abyſſum denſiſsimis & palpabilib: tenebris obſitam, quam ſol radiis nunquã illuſtrat, in qua nullæ apparent ſtellæ, quã nulla vo-

Digitized by Google

la voluptas,ſed luctus aſsiduus & ſempiternus horror inhabitat;eſſe deniq; locum omniũ locorum infimum & abiectiſsimum,& haud procul à terræ centro conſtitutũ. Tu autem gratiã nobis præſta Domine, vt eundem ſemper præ oculis habeamus,eiusq; horrorem metuamus, horrentes abominemur,abominantes rectà ad cœleſtem patriam contendamus,in qua omnis noſtra,& quidem perfectiſsima beatitudo ſita eſt,quam elargiri nobis dignetur,qui in ſæculorum ſecula viuit ac dominatur Deus. Amen.

FERIA TERTIA.

DE POENIS INFERNI.

Memorare nouiſsima tua, *& præſertim ſupplicia, quæ in inferno ſubeunda ſunt*,& in æternum non peccabis.*Eccl.7.*

FIGVRA.

VIrtutum omnium,ac præſertim patientiæ, ſpeculum Iob,ærumnas ſuas deplorans,terram quandam barbaram & inamœnã depingit,quam terrã miſeriæ vocat & tenebrarũ, opertã mortis caligine,quam vmbra mortis, & nullus ordo,ſed ſempiternus horror ac cõfuſionis chaos,calamitatumque iliades inhabitant. *Iob.10.* Hanc cũ ipſe mecũ perpendo,non poſſum quin mihi perſuadeã,ſanctiſsimum illum virũ infernalem terram deſcribere,eiusq; ſuppliciorũ grauitatẽ,ac tormentorum quæ impii in illa ſubeunt acerbitatem, ob oculos ponere voluiſſe. Illa enim vere,terra miſeriæ & tenebrarum, & mortis caligine operta appellari poteſt,in qua lumen nunquam effundit,vbi nullus dies, aut hora-

ſitas, eandem noua ſuperueniente proſperitate, auferri, *Non eſt firmamentum in plaga eorum.* Adhæc exẽptos illos eſſe ab omnibus calamitatib. quibus cõmuniter homines obnoxij sũt; ſed diuitiarum, honorum, deliciarumq́; torrentes illis vltro quã abundantiſsimè affluere. Hæc oĩa dum mecum tacitus voluerem, ſperans aliquã me huiuſce fœlicitatis tandẽ anſam inueſtigare poſſe; fruſtra fui; donec & arcana prouidẽtiæ tuæ adyta ingreſſus, vidi quanta eoſdẽ poſt alteram vitã manerent ſupplicia, tormenta, calamitates. Tunc nimirũ aduerti, nullum eorum à tormentis immunem aut exemptum eſſe, teq́; eoſdẽ, licet hìc in pace agant, delicijs abundent, inſolentius ſe ſe gerant, & cornua extollãt, grauiſsimè puniturum. *Pſal.72.*

Quam dextre ſcopum tetigiſti ô vates, quam Chriſtianè hic philoſophatus es! nam ita reuera ſeſe res habet, non minus enim principis alicuius prudentia ac ſapientia in caſtigãdis nefarijs ac ſceleratis, quam in proborum bene meritorumq́; compenſatione relucet. Quod ipſum ſanctiſsimus Propheta Iob de Deo noſtro viſus eſt inſinuaſſe; qui nullum ſcilicet delictum relinquat impunitum, nullumq́; opus bonum quod non ampliſsima mercede compenſet, *Verebar omnia opera mea, ſciens quia non parceres delinquenti*: quippe qui iam inde à mundi exordio ad delictorum caſtigationem infernum conſtitueris. Quo etiam trahere poſſumus verba illa Pſalmiſtæ, *Miſericordiam & iudicium cantabo tibi*; illam ſcilicet oſtendis interea dum hic viuimus, hoc vero poſt mortem. *Iob.9.* *Pſalm. 100.*

Idipſum & è plurimis alijs Scripturæ locis manifeſtum redditur, & præſertim è Pſalm.93. in quo cum ſecundum vulgatam legatur, *Qui* *Pſalm.93.*

Digitized by Google

corripit gentes, non arguet. Chaldæus Paraphraſtes legendum monuit, *An poßibile eſt, quod ille qui dedit legem populo ſuo, cum peccauerit, non arguet eos?* E quibus omnibus efficitur, nihil omnino impunitum remanere, & impiorum delicta, ſi hac in vita digna caſtigatione non plectantur, grauiora durioraque in altera flagella promereri, & acerbiſsime caſtiganda: Ideoque ingens diuinæ illius bonitatis clementiæque argumentum eſt, quando aliquos hoc in mundo corripit; quoniam fit hoc quam leuiſsime & nonniſi obiter, at in altero ſeueriſsime ac ſine vllo benignitatis reſpectu caſtigaturus eſt.

Exod. 4. Quando virgam Moyſis in ſerpentem commutatam legimus, veram correptionis huius figuram videmus: per virgam enim deſignari eandem certiſsimum eſt. Vnde Pſalmographus,
Pſalm. 22. *Virga tua & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt,* Item alibi, *Viſitabo in virga iniquitates eorum.* Hanc porro virgam Deus, quamdiu hęc vita ducitur. in filiorum ſuorum correptione inſtar patrisfa-
Pſal. 88. milias alicuius adhibet; ſed in altero mundo eadem in ſerpentem, (id eſt, in ſeueritatem vigoremque) conuertetur. Mutationem hanc & metamorphoſim dilucidius explicatam videre vultis? audite Pſalmiſtam dicentem, *Reges eos*
Pſal. 2. Apoc. 2. *in virga ferrea, & tamquam vas figuli confringes eos.* Quam ferus enim coluber eſt virga ferrea? Ita namque quidam ſæculi noſtri auctor, hanc comparationem inſtituit: *Quid per virgam,* inquit, *niſi dulcis correctio Domini deſignatur, ſed hac virga in draconem vertitur, quando leuiter correcti e-*
Exod. 4 *mendare ſe nolentes, in alio mundo grauiſsime puniuntur.* Hoc quidem in Ægypto apertiſsime viſum eſt.

Ac multo deinde poſt in Iudęa aliud haud omnino

mnino diſsiſimile, Ieremiæ Prophetæ à Domino demonſtratum eſt. Vidit ille namq; virgam vigilantem, & illam deinde in ollam ſuccēſam cõuerſam. Quo aliud non deſignatur, quam Deum in hoc mundo nõniſi virga correctionis vti at in altero ferrum & ignem vſurpaturũ, eiusq; iuſtitiã quam modò eſt, multo grauiorem fore. Ictus enim quos nunc infligit, nonniſi flagellorum ac virgarum sũt, vt vbi eoſdem peccatores ſenſerint, vitæ emendationem inſtituant, atq; oportune reſipiſcant. Ierem.

Solet adhæc, virga ad excutiẽdum è veſtibus puluerem ſordesq; detergendas adhiberi; hoc & facit Deus, cum nos correctionis ſuæ virga corripit. hominum namq; eâdem conſcientias emundat, peccatorum venialium puluerem excutit, omnesq; vitæ huius ſordes aufert Docuit me hoc ſacra Scriptura; nam in Iſaia legitur Dominus tyrannos, quos ad peccata populi ſui caſtiganda immittebat, virgæ nomine, & quidem virgæ furoris, & baculi indignationis, nuncupaſſe, *Væ Aſſur, virga furoris mei, & baculus ipſe eſt, in manu eius indignatio mea*. Per Aſſurem hunc, Sẽnacherib Aſſyriorum regem intellexit, quo ad populum iudaicum corrigendum puniendũq; vſus eſt: porro, vt paterfamilias virgam, caſtigatione peracta, igni inijcit, ita ipſe punientem puniuit, & ignibus æternis addixit. Iſa. 10.

Dicendum eſt igitur, vitæ huius correctionẽ correptionemq; nonniſi virgam eſſe, ſed alterius, ignem & fornacem æſtuantem. Fœlices igitur ter & amplius, quos hac in vita virgis percuti contigerit, quo ab æterna caſtigatione & alterius ſæculi pœnis liberi eſſe queant. Hinc ſupplex Dominum orabat ſanctiſsimus Auguſtin. ſe vt hic, quò in æternũ parceret, flagellaret; O

Domine

Domine hic ſeca, hic vre, hic non parcas, vt in æternum parcas. Item Manaſſes Rex, *Domine remitte mihi, & ne ſimul perdas me cum iniquitatibus meis, neque in æternum reſerues mala mihi*. Nihil igitur ſunt flagella quæ hac in vita infliguntur, at quæ in altero mundo infliguntur, magna ſunt & metuenda: illa in momento pertranſeunt, hæc in ſempiternum durant, & duratura ſunt, tamque horrenda ſunt & enormia, vt ſi vel ſemel eadem in mente haberemus, numquam Dominum gloriæ offenderemus: dicit enim Sapiens; *Recordare nouiſsima tua, & in æternum non peccabis*. De hiſce flagellis hodiernam concionem inſtituam, quam in duo membra diuidam, primo declarabo, quam varia & multiplicia flagella ac ſupplicia ſint quæ damnati apud inferos ſuſtineãt; altero vero diſputabo, num ſupplicia hæc æqualia ſint, & num omnes ad eadem tormẽta ſubeunda condemnati. Quæ duo, ſi ſolita me dicentem beneuolentia attentioneq; proſequamini, vobis apertiſsime magnaq; cum vtilitate declarabo.

In oratione eius hæc Verba inueniuntur ante tertium lib Eſdræ.

Eccl. 6.

Principio igitur, quemadmodum *Beatitudo*, teſte Boetio, *ſtatus eſt omnium bonorum aggregatione perfectus*: ita damnatio ſtatus eſt omnium malorum aggregatione perfectus. Et vt Paulus de æterna beatitudine ſcripſit, *Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe*: ita, mutatis terminis, de infernalibus ſupplicijs dicere parodice poſſum, *Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus offendentibus ſe*.

1. Cor. 2.

Porro ipſa damnatorum ſors adeo miſera & deploranda eſt, tormentaq; quæ patiũtur adeo horrenda & enormia, vt ipſe Epulo Abrahamũ

enixe

Digitized by Google

enixè rogarit, Lazarum vt ad fratres mitteret, quo eoſdem, ne in illa ſupplicia deuenirent, cōmonefaceret. Ipſe quoq; Pſalmographus cum varia damnatorū ſupplicia recēſuiſſet, nec eorum facile finē reperire poſſet, tandem concludens ait, omnia hæc nonniſi aliquam eorū partem, ac velut ſpecimen eſſe. *Pluet ſuper peccatores laqueos: ignis, ſulphur, & ſpiritus procellarum pars calicis eorum*: Dicit *laqueos*, quia variæ apud inferos cōpedes ſunt & vincula, variæ catenæ & podicę quibus qui ſemel irretitus & impeditus fuerit, difficulter admodum ſeſe expediet, nominat ēt *ignem*, quia flamma voraciſsima per omnia illic graſſabitur, quæq; peccatores ad vsq; oſſa & penitiores medullas torrebit. Item *ſulphur*, quia fœtor illic intolerabilis & teterrimus pœdor per omnia diffuſus eſt: *ſpiritus* quoq; *procellarum*, quia in infernis illis regionibus, non ſecus atq; in oceano aliquo turbulentiſsimo, procellæ, tempeſtates, eiulatus, fluctus, ſæuitiæ, furiæ aquilonares, rabies, ac deſperatio deſæuiunt. Atque hæc omnia nonniſi *pars* ſunt *calicis eorum*, & velut aliquod ſummæ atrocitatis calamitatisq; indicium. *Luc.16.* *Pſal.10.*

Quid ais Propheta? aliquemne adhuc liquorem in mūdo hoc reperire eſt, quem calici huic infundamus? ſunt profecto & alij, ſunt inquam præter ignes, ſulphureos fœtores, procellaſque imprimis vermis conſcientiæ, horrenda dæmonum viſib, vmbrarum infernalium horror, aliaque ſupplicia & numero infinita & atrocitate ſingularia. Atq; hæc omnia adimplent calicem illum amarū damnationis perpetuæ, de quo in Apocalypſi mentio: *Babylon ciuitas illa magna venit in memoriam Dei, date illi calicem iræ eius.* Babylon hęc, id eſt confuſio, typus eſt damnatorum, *Apoc.16.*

qui

qui in carceribus illis tartareis inter ignes & flā-mas cōfuſi ſunt, quibus diuini furoris calix, tormētis & pœnis interminabilib. oppletus, omni momento propinatur, *Bibent oēs peccatores terræ.*

Pſalm.74.

O calicem amarū! erit ſc. calix vini meri plenus mixto, vini meracisſimi merorū tormētorum, nulla cōſolationis & ſpei aqua dilutus: varia tamen in eodē ſupplicia mixta erunt, nonenim vnicum illic ſupplicium ſinguli patientur, ſed varia ac multiplicia. Hinc de diuite Epulone ſcriptū eſt, *cum eſſet in tormentis*, vt hinc colligi queat, varijs apud inferos damnatorū animas tormentis excruciari. Nā præterquam quod igne acerrimo torqueantur, dæmonum quoque ſęuitiæ, crudelitati, atrocitatiq; expoſitę ſunt, qui eaſdē affligent, lacerabūt, diuexabūt, & noctes atq; dies ſine vlla intermisſione, aut requie excruciabunt. Hinc de ijſdem locutus Salomon ait, *ſunt ſpiritus*, id eſt, dæmones, *qui ad vindictam creati ſunt, & in furore ſuo confirmauerūt flagella ſua.* Hęc quidem quoad vnum ſuppliciorum genus.

Luc.16.

Eccl.39.

Damnati in perpetuis tenebris verſabuntur.

Nouum adhæc dolorem incutient tenebræ: viuunt enim illic in perpetuis & quidē denſisſimis tenebris & caligine obſcurisſima; nullū illic adeſt lumen, ſed perpetuus horror & vmbroſa denſitas. Hinc in ſacris litteris legimus; *Et vſque in æternum non videbit lumen*; item alio loco: *Impij in tenebris conticeſcent*, & quidem tenebris adeo ſpisſis & obſcuris, vt nec ſolem, nec lunā nec ſtellas viſuri ſint: idq; propter cōtinuum illum fumum, qui ex ignibus illis æternis, quaſi de ardentisſima quadam fornace exæſtuabit. de quo in Apocalypſi, *Et aſcendit fumus putei, ſicut fumus fornacis magnæ: & obſcuratus eſt ſol & aer de fumo putei.* At nondum hic finis.

Pſal.48.

1.Reg.2.

Apoc.9.

Proverb.19.

Alia namque ſupplicia recenſet Sapiens: deſcribit

ſcribit enim diabolos malleis & vectibus accinctos, quibus damnatorum oſſa & latera cōminuant, *Parata ſunt*, inquit, *deriſoribus iudicia, & mallei percutientes ſtultorum corporibus*; quorum vltimorū verborum loco in Hebraico legitur, *Percuſsiones dorſo ſtultorum*. Sub quorū verborum inuolucris demōſtratur, dæmones, inſtar carnificum, in damnatos ſæuituros, eorumq́ capita & renes malleis & clauis contuſuros. O ſupplicia intolerabilia! ô tormenta inſupportabilia! *Pſalm.* 103.

Quæ cū Pſaltes attentius perpēderet, ad peccatores conuerſus exclamat, *Deficiant peccatores à terra, & iniqui ita vt non ſint*. Non poſtulat eoſdē hic deficere quoad ſubſtantiam, ſed quoad delicta, vt nimirum peccare deſinant; & diuinā maieſtatem ad iracundiam prouocare: vnde efficere vult, tantæ attentam horū ſuppliciorum meditationem efficaciæ eſſe, vt nullus, qui eadem mente voluat, diuinam bonitatē amplius poſſet offendere. Atq́ hoc eſt, quod & alio loco ait, *Pſalm.* 67. *ſicut fluit cera à facie ignis, ſic pereant peccatores à facie* Dei, omnia delicta tam atrocibus ſupplicijs caſtigantis; itaq́ à via iniquitatis declinent.

Vtinam cor veſtrū, Auditores, hodierna die inſtar ceræ emolliatur, liqueſcat, ac diffluat, nō quidē ad conſpectū & radios ſolis, ſed ad calorē ignium infernaliū, ad ardorem ollæ illius ſuccenſæ: vtinā hodie peccatis valedicatis, vitam in melius cōmutetis, vtinā terribilibus auditis ſupplicijs ſancto quodā timore percellamini! *In Confeſſ. Theol. par.* 3. Et merito quidē: nō enim aliud Ioan. Caſsianus ad ſæculi ſui peccatores cōuertēdos remedium adhibet! *Quis ergo*, inquit, *fidelium hæc audiens & talia ſciēs nō contremiſcat? Digito ignē modicum tangere horremus, & quomodo non formidamus in ignis rogum ligatis manibus & pedibus coniici?*

Digitized by Google

Hom. 5. in 1. ad Cor. ca. 2. Iubar illud Eccleſiæ Orientalis Chryſoſtomus idipſum ſæpius pro concione dicebat; *Quãdo ingredimur carcerem regium, & videmus ibi alios catenis oneratos, alios mortuos fame, alios ſquallidos & pallidos, alios in tenebris clauſos, neſcientes quando ſit dies vel nox, horremus: quid ergo erit videre carcerem illum* Dei, *vbi tot captiui, tot tormenta*, &c. Merito igitur his viſis vel auditis percelli debetis: quãobrem hæc ſemper animo inſculpta gerite; alia proferam è quibus de eiuſdem miſeria dijudicare poteritis.

Eodem loco quo ſupra. Idem qui ſupra Caſsianus, Presbyter Maſsilienſis, magni olim Chryſoſtomi diſcipulus, qui ſub Imp. Honorio & Theodoſio Iuniore in Eccleſia floruit, miſerrimam damnatorum cõditionem eorumq́; tormenta & cruciatus depingens, quaſi nullis eadem exprimi verbis poſſent exclamat: *Sed dicere quis valeat, quæ impiis & male viuentibus tormenta ſunt præparata? in ipſo enim continuo mortis loco, qui infernus appellatur, quid aliud niſi ignis, flamma, perſeuerans tribulatio, & perpetua pœna, atque infinita totius mali calamitas eſſe poteſt?*

Iob. 20. Multo adhuc terribilius eſt, quod Iobo Prophetæ Sophar Naamathites reſpondens ait, *Hoc ſcio à principio, ex quo poſitus eſt homo ſuper terram, quod laus impiorum breuis ſit, & gaudium hypocritæ ad inſtar puncti: luet quæ fecit omnia, nec tamen conſumetur: iuxta multitudinem adinuentionum ſuarum, ſic & ſuſtinebit, æſtuabit, & omnis dolor irruet ſuper eum, deuorabit eum ignis qui non ſuccenditur.* O verba horrenda, quæ vel ferreum cor emolliant! Omnia ſcilicet ſuppliciorum, tormentorumque genera eos diuexabunt: dolor capitis, dolor dẽtium, dolor renum, ſtomachi commotio, conuulſiones illorum, cerebri concuſſio, an

giua

giua incurabilis, ſuffuſiones,parotides,chiragra,gangræna, alijque dolores infiniti. *Ibi dolores vt parturientis*, ait Dauid; *Dolores parturientis venient*,ait Oſee. Quò & Dominus in Euangelio reſpexit; cum enim de ſignis iudicium præceſſuris egiſſet,mox ſubnectit ,*Hæc autem omnia initia ſunt dolorum*; & in Marco, *Initium dolorum hæc*:perinde ac ſi dixiſſet,Videre ſolem obſcuratum,lunam deliquium patientem,ſtellas cœlo cadentes , audire tonitrua & fragores in aere, terræ motus aſsiduos, beſtiarum vlulatus,videre exareſcentes herbas , homines eiulantes, totum orbem denique incendio pereuntem , nonniſi initia & præludia dolorum infernalium ſunt. *Pſalm.74.* *Oſea 13.* *Matth.24.*

Moyſes cum olim Dei iuſſu populo comminaretur,his eum verbis allocutus eſt,*Congregabo ſuper eos mala,& ſagittas meas complebo in eis*.Dic veritatem Moyſes,an non ſub hiſce comminationibus inferni ſupplicia delineare voluiſti? Illic enim Deus merito indignatus omnia malorum genera congregat, vt impios & damnatos caſtiget, inque eos omnes furoris ſui ſagittas eiaculatur.Illic quippe omnia ſupplicia congregabuntur,& vnum velut in locum colligentur,illic peccatores velut ſcopus erũt,in quem omnia diuinę iuſtitię tela torquebuntur. Quã bene igitur Propheta ait,*Multa flagella peccatoris* (id eſt omnia,vt & in loco illo Euangelij, *Multi ſunt vocati*,id eſt omnes) peccator namque cum ſemel tartareis carceribus addictus fuerit,omnibus omnino flagellis caſtigabitur,ac proinde omnia dolorum tormentorumq́; genera ſuſtinebit.Idem dixit & alibi, *Dolores inferni circumdederunt me*,dicere vult,Impios in tartareis illis ſedibus,varijs doloribus opprimendos, & ex- *Deut.32.* *Pſalm.31.* *Matt.20.* *Pſalm.17.*

Digitized by Google

Hebr.10. trema ſupplicia paſſuros. Paulus Apoſtolus cum pluribus hac de re egiſſet, velut epiphonemate rem concludens tandem ait, *Horrendum eſt incidere in manus Dei viuentis*, dicit, *manus*, & non manum, vt hinc oſtenderet, Deum in hoc mundo nonniſi vna ferire manu, ſed in altero vtramq; vſurpaturum: & ſi Iob vnica tantum percuſſus manu homines ſimul & Angelos in ſui auxiliũ aduocarit, dicens, *Miſeremini mei, ſaltem vos amici mei*; quid futurum eſt, quando vtraq; manus ſæuiet. An non igitur merito dixit Apoſtolus? *Horrendum eſt incidere in manus Dei viuentis.*

Iob.19.

Hebr.10.

Ceterum conſtat Deũ hoc in mundo non niſi vna manu percutere, teſtem habeo Dauidem, *Poſuiſti ſuper me manum tuam*: & alibi: *Grauata eſt ſuper me manus tua*, & quidem ſiniſtra: quo reſpexit ſponſa illa in Canticis, *Laua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me*, id eſt. Quam diu in hac vita dego, dilectus meus ſiniſtra me ſua ſuſtinet; & quamuis aliquem interdum ictum infligat, dextera tamen ſua me ſtringit & amplexatur. At in altera vita, vtraque percutit manũ, & præſertim dextra: hinc in Pſalmis legimus, *ſicut ſagitta in manu potentis*, & alibi, *Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis, dextera tua inueniat omnes qui te oderunt.* Quo in loco nemo dicat, Prophetam oraſſe, ſed eminus præfiguraſſe tormenta, quæ impij apud inferos ſuſtinebunt: ſimulque animaduertere ſingulos velim, ac diligenter horum verborum, *Inueniatur manus*, ſenſum attendere; ſcilicet Deum, quamdiu in fragili hac vita agimus, per pœnitentiam facilè, hominem vero nonniſi difficillimè ab eodem, quo iuſtè in eum ſæuiat, inueniri. Atque ideo reuocare in memoriam, quomodo Deus, Adamum primum

Pſalm 138. Can.9. Pſal.31.

Pſal.126. Pſal.20.

Digitized by Google

mum illum præuaricatorem in paradiſo quærens, dixerit, *Adam vbi es*? At in altera è contra non amplius inueniri poteſt, ſed eius manus, id eſt, potentia & iuſtitia, ſine vllo labore ac difficultate, impios reperit, merito igitur Propheta dixit, *Inueniatur manus tua inimicis tuis*; & poſt eum alius, *Quærite Dominum dum inueniri poteſt, inuocate eum, dum prope eſt*: Deus enim quamdiu hic viuimus, nobis admodum vicinus eſt, facillimeq; inueniri poteſt, ſed poſt mortem longiſsimè à nobis recedit, neque vlla pœnitentia boniſque operibus inuenitur, nec in illius amplius miſericordia ſperandum eſt: (tunc ſcilicet manus diſſolutas habebit, tunc Sampſonis illius manus vinculis eximentur, quò Philiſthæos, id eſt, impios, percutiat: atq; inſuper armatę erunt, vnde Pſaltes, *Gladii ancipites in manibus eius*. *Gen. 3.* *Pſal. 20.* *Iſai. 55.* *Pſalm. 149.*

Propheta Iob, vt cœptam materiam proſequamur; noua adhuc pœnarum genera deſcribit, *Tranſibunt*, inquit, *ab aquis niuium ad ignem nimium*, ex ardore ad frigus. Inſinuare vult, Impias illas animas, poſtquam quatuor aut quinque annorum millibus ignibus illis acerrimis conflagrarint, tanto deinde tempore acerrimum frigus perpeſſuras, itaque de dolore in dolorem, de pœna in pœnam aliam tranſituras; idque in omnem æternitatem ſine vlla leuaminis aut relaxationis ſpe. Verbis Iob quã optimè reſpondet Euangeliſta, cum fletus & ſtridoris dentium meminit, quorum primum de igne & flamma, alterum de frigore & glacie intelligendum. *Iob 24.*

Nec ſunt hę lachrimę de corporeis lachrymis ac fletu, qualẽ quotidie edimus, intelligendæ, quid ſunt. n. aliud lacrymę quã humoris reſolu

tio & quidam defluxus? qui in damnatis non poteſt eſſe perpetuus, nullum enim cibum ſumunt, ac proinde nullum humorem colligunt; atq; ita omne finitum tandem conſumitur. Deinde ſtatim à iudicio peracto, primi mobilis, quod omnium rerum principium & vita eſt, motus ceſſabit, ideoq; nulla amplius generatio, corruptio, aut corruptibilis commutatio in rerum natura dabitur: ſed erunt nihilominus vertigo quædam capitis, & terribilis oculorũ ſuffuſio, vt è verbis ſupra allatis etiam demõſtrari poteſt. Nam impiorum corpora non modo exterius affligentur, verum etiam interius & à rebus inſitis, idq; iuxta bonas ac prauas animæ inclinationes.

Quidquid ſit, certiſsimum eſt infœlices illos ac miſeros ex igne in aquam, è calore in glaciem è caminis in ſtagna detrudendos. O horrenda commutatio & pœnarum renouatio! & quod omnium grauiſsimũ eſt, nemo eorũ miſerebitur, ſed homines ſimul & Angeli in eorum interitu lætabuntur, imo & longè maiores & acerbiores illis cruciatus exoptabunt. Teſtatur id vates regius, *Da illis ſecundum opera eorum, & ſecundum nequitiam adinuentionum ipſorum: ſecundum opera eorum tribue eis, redde retributionem eorum ipſis*. Ita quidem Chriſtus Iudęis ſui crucifixoribus imprecatus videatur, ſed myſtice eadẽ verba de Sanctis, damnationem & interitũ impijs exprobrantibus, intelligi queunt, dicentibus aſsiduè, Vlciſcere Domine peccatores, caſtiga iam impios ſecundum opera eorum, pęnamque quam peccando promeruerunt, inflige. Vnde & alibi, *Lætabitur iuſtus cum viderit vindictam, manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris.*

Pſalm. 27. *Pſalm. 57.*

Quid? itane ô Angeli, itane Sancti in aliorum calami-

calamitate ridebitis? an neſcitis, afflicto non eſſe dandam afflictionem? Et ecce, damnatis hiſce nouum cruciatum arceſsitis. Idumæi cum viderent Babylonios in Ieroſolymitanos graſſantes; omnia circumquaq; deuaſtantes, tãtum abfuit, vt eos ad clementiam moderationemq; adhortarentur, vt ſuaſerint etiam in lapides ſæuire, & omnia funditus conuellere & euertere. Vnde vates hæc omnia præſagiens dixit, *Memor eſto filiorum Edom, qui dicunt*, Exinanite, exinanite, *vſque ad fundamentum in ea.* Idipſum de vobis, ô glorioſi ſpiritus animæque cœleſtes, dicere poſſumus: tantum enim aberit, vt damnatorum vos capiat miſeratio, vt Deum ipſum vindicem illum acerrimum exſtimulaturi ſitis, vt tormẽta & cruciatus adaugeat. Sancti quippe cum diuinam eſſentiam contemplantur, eâdem ſimul opera eiuſdem voluntatem vident, videntesq; eidem ſeſe adaptant, adeo vt nihil velint aut nolint, quam quod illa velit aut nolit. Ita quoque dicendum eſt, damnatorum eos ſupplicia, Deumque iuſto furore accenſum contemplari, & ideo fieri, nulla vt erga eos compaſsione tangantur, ſed in illorum interitu cruciatibuſque exultent ac iubilent. Quod exemplo Patris Abraham confirmat Magiſter ſententiarum, qui nullis Epulonis precibus flecti, nullis obſeruationibus ad compaſsionem poterat excitari, adeo vt ne vel aquæ guttam eidem in ardoris leuamen dare voluerit.

Pſalm.136.

Luc.16.

Euangeliſtæ cum Iudæorum crudelitatẽ ferociamq;, quam erga vnigenitum Patris exercuerant, deſcriberent, aiunt, eoſdẽ Chriſto in crucem acto inſultaſſe, exprobraſſe, improperiorum contumeliarumque plauſtra in eum congeſsiſſe: *Prætereuntes autem blaſphemabant eum,*

Digitized by Google

Matth. 27. *mouentes capita ſua, & dicentes, Vah qui deſtruis templum* Dei, quin & ipſe per Prophetam de hac eorum impietate conqueſtus eſt, *Omnes videntes me deriſerunt me.* Erat profectò inſignis illorum crudelitatis argumentum, æterni Patris filium in tormentis conſtitutum ridere, ſubſannare, & exſibilare. Idipſum de cœleſtibus illis ſpiritibus dicere poſſumus, riſuros nimirum & ſubſannaturos, quando damnatos in cruces actos, fornacibus ardentibus immerſos, ſuper ardentiſsimas prunas extenſos, in flamma ſepultos, in rotis denique tortos conſpicient. Ipſe quoque Dominus vindex in miſeriis eorum lætabitur & ridebit: *Tu Domine deridebis eos*, ô dulcem crudelitatem! ô inhumanitatem verè iuſtam, & ex æquo demonſtratam!

Pſalm. 21.

Pſalm. 58.

Caſtitatis exemplum Suſanna, cũ ad ſupplicium adulterij inſimulata raperetur, omneſqui eandem nouerant, lachrymabantur, eiuſq; calamitati condolebant: at quando dãnati, variorũ adulteriorum rei, in ignem ęternum, ad vincula, compedes, & cruces, aliaq; ſupplicia rapientur, nullus omnino eorum malis ad miſericordiã flectetur. Adeo vt illud Prophetæ merito vſurpare queant, *ſuſtinui qui ſimul contriſtaretur, & non fuit, & qui conſolaretur, & non inueni.* Atq; hoc omnium miſeriarum malorumq; maximũ eſt. Iam vero videndum reſtat, quomodo ſupplicia illa ſingulis impoſita ſint, & diſpiciẽdum, num omnes eadem patiantur, quod initio facturos nos promiſeramus.

Dan. 13.

Pſalm. 68.

Non eodẽ omnes modo apud inferos caſtigabuntur.

Dicendum eſt igitur, non eadẽ omnes in tartarea illa regione ſupplicia perpeti, aut eodem ſingulos modo cruciari, ſed vnumquemq;, iuxta numerum ac grauitatẽ ſcelerũ, caſtigari: qui enim

enim magis enormia crimina cõmiſere, grauius quoq; cruciabuntur. Hoc nempe ad diuinã iuſtitiam ſpectat, quæ tam in caſtigandis improbis, quã in remunerandis iuſtis eluceat neceſſe eſt: idq; iuxta Pſalmiſtæ ſententiã, *Iuſtus Dominus*, & in damnatione impiorũ, & in remuneratione Sanctorũ, *& iuſtitias dilexit, æquitatem vidit vultus eius*, Perinde ac ſi dixiſſet. Iam quinque annorũ millia euoluta ſunt, ex quo ſummus ille Deus cœlorũ terræq; dominiũ tenuit, omnia nutu ſuo direxit ac moderatus eſt, ex quo totius orbis homines iudicauit, ex quo tot decreta & ſententias pronuntiauit. Iudicauit quippe Angelos & Adami poſteritatẽ, ſententiã venturi diluuij tulit, condẽnauit Sodomitas, Ægyptios ſubmerſioni & abyſsis adiudicauit, aliaq; iudicia tulit: nemo tamen vmquã exſtitit, qui eundem iniuſtitiæ coarguat, aut etiã in minimo iniquũ fuiſſe audeat confiteri. *Nã iuſtitia Domini recta*, & de eodẽ alibi ſcriptũ eſt, *Dilexiſti iuſtitiã, & odiſti iniquitatem*. Adeo vt in hac impiorum cõdẽnatione iuſtitia illius imprimis eluceſcat. *Pſalm.10.* *Pſal.18.* *Pſal.44.*

An non meminiſtis parabolæ illius Euãgelicæ, in qua vineæ cultores cũ patrefamilias expoſtulabant, quod eodẽ omnes donatos ſtipendio dimitteret? Audite eorũ querelas, *Hi nouiſſima hora fecerunt: & pares illos nobis feciſti, qui portauimus pondus diei & æſtus*. Quanto maiori cum ratione duorum vel trium tantum criminum rei cum Deo expoſtulare poſſent, ſi tam grauia ſupplicia paterentur, quam ij qui infinitis ſe criminibus obſtrinxiſſent. Erit igitur cruciatuum ac tormentorum diuerſitas, ac ſinguli diuerſimode cruciabuntur. *Matt.20.*

Ita namque ſenſit magnus Gregor. explicans enim verba illa Iob, *vbi nullus ordo, ſed ſempiternus* *Iob.10.*

Digitized by Google

lib.9. Mor. cap.47.

nus horror inhabitat, ait. *Quomodo in ſuppliciis ordo non erit, dum damnatorum quemque iuxta modum criminis retributio ſequitur vltionis.* Erit quidem hac in re ordo & diſtinctio, ac in cæteris mera confuſio & chaos. Grauiter namq; torquebuntur fornicatores, grauius adulteri, ac grauiſsime ſacrilegi, inceſtuoſi, atq; omnium maximè Sodomitæ. Non erit igitur eadem in ſingulis ſuppliciorum ratio.

Sap.6.

Hinc bene olim Salomon, *Potentes potenter tormenta patiuntur, & fortioribus fortior inſtat cruciatio.* Nam quemadmodum peccata inter ſe diſtincta ſunt, ita quoq; ſupplicia ijſdem debita diuerſa ſunt: neq; enim dominus & ſeruus, Princeps & ſubditus eodem torquebuntur modo: ſed ſicut peccata regum ac Principum peccatis populi grauiora ſunt, ſic etiam eorum dãnatio grauior & acerbior erit. De meretrice illa Babylonica etiam ſcriptum legimus, *Quantum glorificauit ſe & in delicijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum.* Per Babylonem hanc, cui hæ minæ intentantur, intelligendæ ſunt peccatorũ animæ: quæ cum in abyſſos illas tartareas deciderint, tantum dolorum ac cruciatuum tolerant, quãtum hic prius deliciarum ac voluptatis habuerunt. Et hæc omnia quam iuſtiſsime. Figuras huc facientes producamus.

Apoc.18.

Ezech.5.

Præcepit olim Ezechieli Prophetæ Deus, vt nouacula comas & barbam raderet, ac ſegmenta & pilos trutinæ impoſitos ponderaret, inque tres eoſdẽ partes diuideret, primã in medio ciuitatis combureret, alteram gladio in eiuſdem circuitu cõcideret, tertiã vero in ventos diſpergeret, & gladium manu vibraret. Quodnã hoc ænigma eſt Auditores? litteraliter quidẽ de Iudæorum calamitate ac miſeria intelligi poteſt,

qui

Digitized by Google

qui corraſi ac patria ſua Babylonico gladio eiecti, diuinæ vindictæ trutinā ſubierūt: pars igne conſumpta, pars ferro neci data, pars in captiuitatē abducta, gladium ceruicibus imminentē habens, ſed tropologice hic ſuppliciorū, quæ apud inferos damnati ſubeunt, diuerſitas deſignatur, qui inſtar crinium quiſquiliarumq́; ſuperfluarum quadam die è mundi huius capite, ſummi iudicis gladio (de quo in Pſal. 7. mentio eſt, *Gladium ſuum vibrauit*) reſecti, eiusq́; iuſtitiæ bilanci impoſiti, partim igni in medio magnæ illius ciuitatis Plutoniæ tradentur, partim in minutas particulas concidentur, & ferro necabuntur, partim, etiam in captiuitatis æterniq́; exilii auras diſpergentur, nudum ſemper mucronē ante oculos conſpicantes. An non igitur omnia hæc ad amuſsim materiæ noſtræ quadrant? an non hinc manifeſtū redditur, non eadem omnium damnatorum eſſe ſupplicia?

Melius idipſum Dominus in Euangelio cum de zizaniis ageret, demonſtrauit: dicit enim patremfamilias meſſoribus dixiſſe, *Colligite primū Zizania, & ligate ea in faſciculos ad cōburendum*. De ſignare ſ. vult, peccatores, qui vere zizania nuncupari poſſunt, in mundi huius agro conſitos, tempore meſsis, id eſt, iudicij generalis, die collectū iri, & in faſciculos colligandos, magnos ſ. cū magnis, paruos cū paruis, vt ita omnes pariter tandem in ignem coniiciātur, quo ſecundū delictorum maleficiorumq́; grauitatem exurātur. Ita nempe locū hunc interpretatur Gregorius Pontifex, *faſciculos ad comburendum*, inquit, *ligare, eſt eos qui æterno igni tradendi ſunt, pares paribus ſociare, vt quos ſimilis culpa inquinat, par etiam pœna conſtringat*. An non hoc ex mente noſtra eſt interpretari? *Matth. 13.* *Gregor, in Euang.*

 Huc

Digitized by Google

2.Tim.2. Huc quoq; viſus eſt reſpexiſſe Gentium Doctor Paulus; cum ait, varia in magna familia vaſa reperiri, alia nimirũ aurea, alia argentea, alia lignea, & figlina, illa quidẽ in honorẽ & decus, hæc vero in cõtumeliam & dedecus; & pro eorũ varietate varij ijſdem aſsignata eſſe loca. Ad huius imitationem dicere poſſumus, vniuerſum hunc terrarũ orbem, inſtar palatii cuiuſdã ampliſsimi, variis vaſis repletum eſſe, his quidem aureis & argenteis, i. iuſtis, illis aũt ligneis & fictilibus, i. peccatorib. hos eſſe ad gloriam, illos ad contumeliã & opprobrium ſempiternũ deſtinatos: deinde varia his in cæleſti aula, & illis apud inferos in regno Plutonio loca ſedesq; aſſignatas eſſe. Præcepit olim Dominus Noacho, vt plurimas in arca manſiũculas inſtitueret, vt vnumquodq; in ijs animal iuxta naturę ſuę præſcriptũ diuerteretur, aues nimirum cũ auib. lupi cũ lupis, leones cum leonibus, atq; ita ſingula cũ ſui ſimilibus: vt quemadmodũ inter ſe ſpecie non diſcrepabant, ita quoq; loco & ſedibus nõ different, ſed eſſent velut contubernalia. Mundus hic Auditores, vera quædã arca dicendus eſt, ſed omni animaliũ genere refertiſsimus: quibus omnib. ſapiens ille NoeDeus, diuerſas mãſiones ac receptacula dedit: in ſuperiori quidem parte, i. cœlo, animas illas ſubtiliores ac meritorũ pennis in ſublime elatas, Sanctos inquam & iuſtos, commorari voluit: in locis vero humilioribus, i. apud inferos, peccatores, bruta illa animalia & naturæ ſtupidioris, collocauit. Fecit adhæc in duob. hiſce locis ẽt aliquas diſtinctiones, vt illi promeritorũ, hi pro delictorum magnitudine & numero, mercedẽ reciperẽt. Hinc fortaſſe factũ, vt, cũm in ſacris litteris ſedium illarum ſubterranearum carcerisq; Plutonij mẽtio in-

Gen.6.

Figura.

tio incidit, plurali plerumq; numero, Inferorũ, id fiat: vt & in Symbolo Apoſtolorum, *deſcendit ad inferos*: quò hinc manifeſtum fieret, plurimas apud manes habitationes eſſe, & carcerem illũ plurima habere receptacula, in quibus tum dãnati, tum diaboli vinculis conſtricti ſint.

Thomas ille Aquinas, omnium ingeniorum facile ſummum, omniumq; Theologorum corypheus, apertiſsime quoq;, vt omnia, demonſtrat, ſ. quemadmodum varii in cœlo gloriæ gradus ſunt, & non eadem ſingulorum beatitudo ac felicitas, iuxta verba illa Domini, *In domo Patris mei manſiones multæ ſunt*; idq; propter meritorum virtutumque differentiam, ita quoq; apud inferos plurima tormentorum ſuppliciorumque genera, propter delictorum varietatem ac diſcrimen reperiri. Teſtis accedat Magnus ille Gregorius, *Licet*, inquit, *gehenna cunctis vna ſit, nõ tamen cunctos vna eademq; qualitate ſuccendit*. quod & egregia quadam ſimilitudine confirmat. *3. Par.* *Ioan. 14.* *Lib. 9. Mor. c. 47. & ſuper Euang.*

Nam quemadmodum in æſtate Syrio ſtella omnia adurente & per terras graſſante, omnes quidẽ eundem Solem, ſed nõ eundem calorem ſentiunt, aut non tantum ille quantum ille, propter diuerſam corporum diſpoſitionem, ſudat. Adeo vt qui teneriores & delicatiores, citius & vehementius ſudent, qua robuſti & ſanguinei, aulici quoque citius quam ruſtici aut opifices, mulieres delicijs aſſuetæ prius quã rurales aut mulctralibus aſſuetæ: *Ita*, inquit magnus ille doctor, *dãnatis eſt vna gehenna quæ afficit, & tamẽ nõ vna omnes qualitate cõburit: quia quod hic agit diſpar valetudo corporũ, hoc illic exhibet diſpar cauſa meritorũ*. O ſententiã & conceptũ tanto dignũ Põtifice! O ſimilitudinẽ ſcite adaptatã. Ecce & aliã. Simile.

Videmus quotidiana experientia, igne accẽſo non Aliud.

Digitized by Google

ſo non eodẽ modo paleas, lignũ, ferrum aduri aut conſumi, nec eodẽ in tria hæc modo flammã agere: paleas namq; quam celerrime abſumit, lignum maiori cũ vehementia: ferrum deniq; nonniſi ſumma vi: in primis calor quidam mediocris eſt, in ſecundo vehementior, in tertio autem vehementiſsimus. Ad eundẽ modũ, fide & rationib. certiſsimum eſt, ignem quidem infernalem nonniſi vnicum eſſe, & tamen non eodem omnes dãnatos modo adurere, ſed hos leuiter, illos grauius, alios vero grauiſsime: homicida enim vehementem quidẽ ardorẽ ſentiet, ſicarius vehementiorẽ, at vehementiſsimũ ac propemodum intolerabilem qui parricidali manus ſanguine cruentauit.

De vera pœnit. c 3.

Comparationi meæ ſuffragatur doctiſsimus Ephrem, dicens, *Sicut ſunt peccatorum differentiæ, ita ſunt & cruciatuum varietates: aliter enim cruciatur adulter, aliter fornicator, aliter homicida.* Nec in ipſis quidem tribunalibus ciuilib. eadem omnes malefici ſupplicia ſubeunt, neue omnes in crucem aguntur: his n. crura & oſſa ferro cõminuuntur, illi capite truncantur, his cãdenti ferro carnes aduruntur, illos flamma in fauillas redigit, alios denique equi in diuerſa agitati dilaniant, atq; aliis alij ſupplicijs afficiuntur, quod ipſum & de diuino tribunali ſentiendum eſt.

Lib. Medit. c. 3.

Proferat & hic ſuum ſymbolum Bernardus, audiamus quid ſentiat, *Iuxta qualitatem culpæ, pœnam ſuſtinebit vnuſquiſque gehennæ, & ſimilis culpæ rei ſuis ſimilibus iungentur cruciandi.* Omnes ſcilicet ventri & gulæ dediti cum diuite Epulone vnum in locum compingentur, homicidæ cum Caino, auari & proditores cum Iuda Iſcariota, ſuperbi & contumaces cum Chore, Dathan & Abiron, elati denique cum diabolis; vt

quos

quos habuere in peccando velut exemplum & paradigma, apud inferos habeant ſocios & ſodales.

E quibus omnibus efficitur, eos grauiſsimis apud manes cruciatibus ſubditos eſſe, qui plura & grauiora hic peccata commiſerunt. Et ſane ſi dęmones vnam ob noxam, vel ſola cogitatione conceptã, tam acerbis cruciatibus affliguntur: quid imminere ſibi ſperent, qui innumeris Deũ delictis ad iracundiam prouocauere? Si lurco ille Euangelicus, quod epularetur ſplendide, & purpura quotidie ac byſſo indueretur, medias inter flãmas ſepultus eſt: quæ ſupplicia, Deum immortalem! manent eos, qui tot quadrageſimarum ieiunia violarunt, luxum, libidinem, & ingluuiem tantopere conſectati ſunt? an non grauiores illis cruciatus exſpectandi? *Luc. 16.*

O horrendũ ac vere miſerum! Miſerum vere, Caino, diuite epulone, ipſis quoq; dæmonib. maiores & acerbiores pœnas pati. Quis hæc audiendo non expalleſcat: ita tamen ſeſe res habet: nã ſicuti in cœlo hominum aliqui angelos in gloria & beatitudine ſuperabunt: ita quoque apud inferos reperientur, qui dæmonas in ſuppliciis, tormentis, doloribuſque antecellent. O cruciatus intolerabiles!

Erunt in inferno, qui magis excruciabuntur quam ipſi dæmones.

Quamobrem peccatores *ſeruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore,* Domino inquã, cuius carceres ſunt infernales illi ſpecus, quiq; tot ad caſtigandos impios parata habet ſupplicia: *apprehendite*, itaque, *diſciplinam, ne quando iraſcatur* Dominus, *& pereatis de via iuſta, cum exarſerit in breui ira eius*: Expergiſcimini tandẽ aliquando cũ tam horrenda auribus veſtris verba inſonuerint: Recordamini nouiſsima veſtra, ac præſertim pœnas infernales, & in æternũ non peccabitis. *Pſal. 2.* *Pſal. 2.* *Eccl. 7.*

Ionn.3. cabitis. Si enim Niniuitæ, audito vrbis extermi-
nio & clade & mortis nuntio, in cinere & ſordibus pœnitentiam egerint, ſacco membra contexerint, triduanum per totam ciuitatem etiam animantibus ieiunium indixerint: quid vos facere par eſt peccatores, cum vos ad mortem & quidem æternam, ſuppliciaque intolerabilia propemodum condemnatos videtis.

2. Reg. 21. Si Achab, impius ille rex, qui idolis immolabat, & Prophetas Dei ad necem perſequebatur, audita Eliæ Prophetæ cõminatione, familiæ deſtructione, & filiorum interitu, veſtimenta lacerauit, cilicium induit, ieiunio carnem macerauit, dorminit in ſacco, ſeſeq́ coram Domino humiliauit: quid vos, ô inſenſati peccatores, facere æquũ eſt, cũ certi ſitis, tam graue vobis exitiũ, tã acerba ſupplicia, mortem adhæc ſempiternã imminere? an non hæc ciliciũ, cineres, lachrymas, auſteritatemq́ promereri videntur?

Propheta Ionas. Diuini præcepti contẽptor, cum in naui ſterteret, interea dum tempeſtate ceteri iactarentur, nautæ accedentes, dixere, Ionn. 1. *Quid tu ſomno deprimeris? Surge & inuoca Deum tuum, ſi forte cogitet Deus de nobis: & non pereamus.* Iiſdem vos ipſe hodie verbis cõpello peccatores, Quid cogitatis, quid agitis? nauis in qua nauigamus, vitæ huius cymba eſt, mare ipſe mundus, tempeſtas qua iactamur, & quæ nobis imminet, diuinæ iuſtitiæ furor & indignatio, Ionas ille dormiens ipſe peccator peccatis indormiens, contumax, rebellis, diuinorumq́ mandatorum contemptor, qui fluctuum, tempeſtatum, omniumq́ procellarum rabiem irridens, deq́ eiſdem nihilũ ſollicitus, ſtertit ſecurus, & in vtramq́ aurem ſine vllo metu ac formidine indormit; ſed fungar ipſe hodie vice nauclèri, voſ-

Digitized by Google

ri,voſq; omnes à ſomno excitare conabor voci ferans,& alta voce inclamans;ſuſtollite in altũ oculos peccatores,quid ſomno ſepulti iacetis? expergiſcimini tandem aliquando, ad Deũ confugite,eundem vobis propitium reddite, quo à naufragio tuti & immunes ſitis: expergiſcimini inquam; & recordamini nouiſsima veſtra, atq; ita ab omnibus vos peccatis continebitis.

Et ſane tam altum dormimus Domine,tam graui lethargo oppreſsi ſumus, vt niſi ipſe manum admoueas,noſque gratia tua excites,nunquam expergiſci,aut oculos aperire poſſemus, imo diſcrimen,ne in peccatis mori contingat, adiremus. Illumina ergo oculos,ne vnquam obdormiamus in morte, aurem nobis vellica , tu qui medicus noſter es , Saluator , conditor, Deus,& omnia , excita corda noſtra , vt ſemper tormenta hæc,ſupplicia,doloreſque illos perẽnes ante oculos habeamus:ſupplicia inquam illa diuerſa & intolerabilia,modò frigoris intenſiſsimi,modò ignis vehementiſsimi, modò gelidi ſtagni,modò ardentis camini rabiẽ:ſupplicia adhæc quæ iuxta vniuſcuiuſque delicta augebuntur vel minuentur. Atque hæc omnia Domine adeo terribilia & horrenda,vt qui eadem aſsidue mente verſaret,te nũquam offendere, tuiſque præceptis aduerſari præſumeret : ſed perpetuo in timore & anxietate, quæ initium omnis ſapientiæ eſt,viueret,atque ita in mandatorum tuorum obſeruatione ſe exerceret, quæ certiſsima ad ſalutem via,ac vere beatitudinis mater eſt, cuius nos particepes reddant Pater,& Filius, & Spiritus ſanctus Amen.

FERIA

FERIA QVARTA.

DE POENA EXTERIORI, QVAM dicunt ſenſus.

Memorare nouiſsima tua, *ac præſertim pœnam quæ ſenſibus ipſis apud inferos percipitur*, & in æternum non peccabis. *Eccl.7.*

FIGVRA.

Luc.16. Diues ille gulo, qui quotidiè epulabatur ſplẽdide, induebatur purpura & byſſo, & erga egenos mendicoſque interea immitis erat, cum fatis conceſsiſſet, ad inferos delatus fuit, inque mediis flammis conſtitutus, rabie & furore percitus, præ deſperatione clamabat, Heu miſerũ me, excrucior in hac flãma, emorior, incendiũ hoc perferte nequeo. Fuit ille exemplum pænarum ſenſibilium, quas damnati apud inferos quotidie patiuntur, pœnarum inquam terribilium, incredibiliũ, intolerabilium, homines ſimul & diabolos in deſperationis abyſſum præcipitare potentium. Pluribus de iiſdẽ præſenti exhortatione acturus ſum, ſi ſanctiſsimo Spiritui ac glorioſiſsimæ Virgini gratia nobis ſua adeſſe viſum fuerit: ſalutemus eam proinde ſalutatione, qua olim à Gabriele Archangelo ſalutata fuit. *Aue Maria.*

Aethi illi dicẽdi ſunt qui pœnas infernales negant.

Stupidus profecto eorum fuit error, Auditores, qui neſcio quo ducti affectu, aut qua doctrina in reprobum ſenſum dati, omnem iuſtitiã è mundo eliminãtes perſuadere conati ſunt, nulla poſt hanc vitam tormenta ſupereſſe, aut ea nonniſi ludicra & imaginaria: & næ ille atheus & im-

& impius, omniſque religionis expers dicēdus eſt, qui huius ſe dogmatis opinioniſq; aſſertorē & defenſorē exhibet. Vt n. fide tenemus, ac certo nobis certius perſuademus, animas in cæleſti regione æterna beatitudine perfrui; ita eadē fide credendum, improborum animas apud inferos acerbiſsimis pœnis & cruciatibus torqueri. Ita ſc. argumentatur magnus Gregorius, *Si eſſe, inquit, Sanctorum animas in cœlo ſacri eloquii ſatisfactione tradidiſti, oportet vt per omnia eſſe credas & beatorum animas in inferno: nam ſicut electos beatitudo lætificat, ita credi neceſſe eſt, quod in die exitus ſui ignis improbos exurat.*

Profecto quicunq; huius opinionis eſt, & eo audaciæ deuenit, vt ſupplicia hæc negare nō vereatur; nō minus ſenſus & rationis, quam fidei & religionis, expers dicendus eſt. Vobiſcum ipſi ſtatuere poteſtis. An non n. ille vobis demens & ratione priuatus videatur, qui Sanctos credat tot in hoc mundo perpeſſos eſſe mala, tātos tāque graues labores, ærūnas & ſudores in declarandis promulgandiſq; tormentis inferorum ſubijſſe, quæ tamen non niſi vmbratica & ludicra eſsēt? quid? anne veriſimile videatur, Martyres conſtantiſsimos tot tormēta, rotas, cruces, eculeos, ad tormenta, quæ nō niſi fabula & vmbra inaniora erant, euitanda perpeſſos? Anne Chriſtus, Apoſtoli, Prophetæ, Doctores errarūt, cū inferni nobis ſupplicia & quidem adeo horrenda depinxere, ante oculos etiā habuere? cū illa nonniſi inania quædam terriculamenta ſint, ad aues, non vero homines percellendos.

An non n. hanc ob cauſam, veritatemq; huiuſce rei deſcēdendam, Eſaias lignea per mediū ſectus fuit ſerra, Ieremias lapidatus, Zacharias inter templum & altare interemptus, Micheas

alapis cæſus, Paulus gladio percuſſus, Petrus in crucē actus, Ioannes Baptiſta capite truncatus, varij deniq; viri ac feminę martyrio coronatæ? Neque n. hoc æquū & veroſimile videatur. Hoc argumento ſimili in re vſus eſt & Hieron. in Epiſtola ad Pammachium Sanctæ Paulæ generū, qui mortua cōiuge ſæculo valedicens, monaſticā vitam profeſſus erat: An *putamus*, inquit, *fratres, quod iocando prophetæ prædicent, ridendo loquantur Apoſtoli, Chriſtus infantiliter cōminetur? ſed ioci nō ſunt, vbi ſupplicia intercedunt: ſi iocando paſſi ſunt, credantur & iocando locuti.* O verba aurea atq; auro redimenda! ſed ecce & alia non minus admiranda, licet ab ethnico calamo profecta.

Hier. epiſt. ad Pammachium & Oceanum.

Alexāder Aphrodiſæus Antonio Pio Roman. Imp. epiſtola ad eū miſſa perſuadere conatus, pœnas, quæ damnatos poſt hanc vitam manēt, veras eſſe & reales, ac vere illos in altero ſæculo tormenta perpeti, hunc in modū argumētatus eſt: ſi nulla poſt mortem tormenta ſubeunda reſtant, & Deus nullam bonorum, aut malorum rationem habet, ſi nec de his ſupplicio, nec de illis præmio afficiendis ſollicitus eſt; tribus hoc de cauſis cōtingat neceſſe eſt; vel quod ignoret, quæcunq; hîc à nobis fiunt: vel quod nec benè facta mercede, nec delicta debito ſupplicio cōpenſare queat: vel deniq; quod vtrumq; facere negligat. Si primum, huius rei cauſam dixeris, omnem prorſus à Deo ſcientiam tolles, eumq; ignorantem effinges, quod tamē abſurdiſsimū eſt: ſi ſecundum, potentiam eius imminues, qua tamen potiſsimum omne illius regnum niti videatur: ſi vero tertium, iniuſtum eum dices: neque n. ius tunc vnicuiq; ſuum tribuerit, nec probis pro meritis ac virtutib. mercedem neue impiis pro delictis pœnas potis fuerit aſsignare.

Sententia Alexandri Aphrod.

Quam

Quã vere hæc omnia? & quã proxime Ethnicus ille veritatis hic ſcopum attigit? Vnum hoc addidero, quod quicũq; de hac re dubitat, de Deo ipſo dubitare videatur, animas enecet noſq; animalib. ac beſtijs, quoad ſalutẽ beatitudinemque, ſimillimos efficiat & verbo vt dicã, atheus ſit, & à paganorũ infidelitate haud lõge remotus. Sed iterum hinc in ſcenã prodeat magnus ille Pontifex ac Doctor Gregorius: cũ enim inaudiſſet eſſe quoſdam, qui exiſtimarent pœnas, quas Deus poſt hanc vitam comminatus eſt, nonniſi ad percellendos homines, & à vitijs auocandos, excogitatas eſſe; in hunc modum reſpondit: *Si falſum eſt quod minatus eſt, vt ab iniuſtitia corrigeret, etiam falſa eſt pollicitus, vt ad iuſtitiam prouocaret: ſed quis hoc dicere vel inſanus præſumeret?* ſed relictis hiſce dubitandi occaſionibus firmiter teneamus, tormẽta hæc vera eſſe, nõ vero imaginaria, aut vmbratica, ac veros & reales à morte apud inferos cruciatus eſſe ſubeundos. Ita nempe id in Euangelio aſſeruit ipſe vnigenitus Dei Filius Chriſtus: *Ibi erit fletus & ſtridor dentium*: expertus quoque hoc erat epulo, cum vociferatur, *Crucior in hac flamma*: idipſum & Apoſtoli docuere dicentes, Et *qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam: qui vero mala, in ignem æternum*. Sũt deniq; cruciatus veri & ſenſib. exterioribus perceptibiles, ac multiplices: quos Theologi Scholaſtici bifariam diuidunt: ſunt nimirũ pœnæ ſenſus, & pœnæ dãni. prioris generis ſunt dolores & cruciatus ignium & flammarũ, frigoris acerbitas, vmbrarum dæmonumq; horror, tetræ exhalationis fœtor, alijq; qui ſenſibus exterioribus percipiuntur: ad poſterioris autẽ generis pænas reuocari debet amara illa reflexio, qua damnati diuina ſe viſione ac beatitudinis

Lib. 3. Dial. c. 44.

Matth. 8.
Luc. 16.
Matt. 25.

fruitione in æternum priuatos videbunt. Hæc quidẽ pæna ſubeunda venit, quòd peccatores delinquendo à Deo ſeſe auerterint; illa vero, quod inordinato & effreni quodam affectu ad creaturas è contra ſeſe conuerterint. De priori hodiernam exhortationem inſtituam, de poſteriori craſtina die locuturus. Vt vero ſolitã procedendi materiæq́; deducẽdæ rationem teneã, in duas partes hanc de pœna ſenſus materiam diuidã; primo declarare conabor, in quo eadem conſiſtat, ac deinde, quonam modo ignis, qui præcipuum cruciandi inſtrumentum eſt, in damnatorũ animas agere queat. Si vos veſtris in audiendo partibus non defueritis, equidẽ operam dabo, ipſe ne officio meo videar defuiſſe.

Scotus lib. 4. diſt. 44, q. 2.

Principio igitur, tradit Scotus, duo pœnarũ genera damnatorum animas apud inferos ſuſtinere: primum in ſua eſſentia: quamuis enim illæ puriſsimi quidam ſpiritus ſint; realiter tamẽ aliquod, idq́; per ignem à Deo, velut iuſtitię ſuę inſtrumentum, intenſum ſuppliciũ patiuntur. alterum in omnibus ſuis partibus: animæ enim quia cum omnib. ſuis facultatibus in captiuitate detentæ ſunt, & velut in flammarũ lacu ſepultæ, in omnib. ſuis façultatib. eſſentiæq́; ſuis angulis, aliquid ẽt ſuſtinent. Ipſe namq́; intellectus, cũ in mediis ſeſe flammis cõſtitutum viderit, vicinũ quinetiã ſemper ignẽ ſenſerit, qui perpetuo adurat, ac mille cruciatus infligat; reflexione quadam & præſens tormentũ animæ, ac futurũ corporis, neceſſario ante oculos habet. Atq́; hinc fit, vt intolerabilẽ cruciatum intus experiatur, ac nullam habere requiẽ poſsit, ſemperq́; in inquietudine ipſa ad requiem aſpirãs, nec vnquã inueniẽs, omnia & ſingula volũtati, quæ ei quàm proxima eſt, tam præſentem crucia-

Anima in omnibus ſuis facultatibus dolorem ſentiet.

Digitized by Google

cruciatum animæ, quàm illum quem poſt vniuerſale iudicium corpus ſubire par eſt, repræſentet. Quod cum voluntas deinde aduerterit, ac diligenter penſarit, ad deſperationem cogitur, & præſentes hoſce dolores execratur. Memoria quoq; non minus hic tormentum ſentit, cũ animę & corporis ſupplicia in æternũ extendẽda, nulloq; vnquam æuo, nec poſt centenas annorũ myriadas, terminanda, ſibi proponit. Atque ita animæ in omnib. potentijs & facultatibus pænas ſuſtinent: & quoniam hæ omnes ad ſenſus ſpectãt; omnis ẽt pœna quam facultates has ſubire diximus, ad pœnã ſenſus referri merito poſſe videatur. Hem ecquænam pœna! Intellectus ſiquidem deſperabit, voluntas furet, & in rabiem conuertetur, memoria indignabitur; intellectus ſuam conſiderando captiuitatem; voluntas, calamitatem; memoria æternitatem in mentem vocans: Exclamare itaq; merito poſſum: ô pænas vere ſenſibiles!

Equidem, poſt ſubtilem hunc doctorem, dixero, corpora, quemadmodũ animas in omnibus facultatib. & potentiis vſque ad diẽ iudicij affligendas conſtat, poſt iudicium quoque in omnibus membris & facultatibus ſenſibilibus pœnam expertura. Adeo vt damnati doloribus circumdati, mundo illud Prophetæ occlamare poſsint, O *vos omnes qui tranſitis per viam*, i. qui iter adhuc vitæ calcatis, & in terra ambulatis, *attendite, & videte, ſi eſt dolor ſicut dolor meus*, & ſupplicium ſimile noſtro: itẽ illud Dauidicum, O-*mnes*, ô diuina iuſtitia, *fluctus* iræ tuæ *induxiſti ſuper me*, vt me in ęrumnarum pelago ſubmergas; adeo vt nullum reperire ſit membrum; quod dolore & pæna non atteratur & torqueatur.

Corpora damnatorũ in omnib. ſenſibus puniuntur.

Thren.1.

Pſal.87.

Viſus quippe horribiles & denſiſsimas tene-

bras ac teterrima & portẽtoſa ſpectra cõſpiciet.
Job.5. Ita namque teſtati ſunt Prophetæ: *Per diem incur rent tenebras*, &, *Terram miſeriæ & tenebrarum*. &
Job.10. Pſalm.34. alius, *fiant viæ illorum tenebræ*. item, *ſedentes in te-*
Pſal.106. *nebris & vmbra mortis, vinctos in mendicitate & fer-*
Sap 17. *ro*, eiuſque filius, *Vinculis tenebrarum, & longæ no-*
ctis compediti, incluſi ſub tectis fugitiui perpetuæ proui dentiæ iacuerunt. &, *Via peccantium complanata la-*
Eccl.21: Iſai.48. *pidibus, & in finem illorum inferi, & tenebræ, & pœ-*
Nahum,1. *næ*, & Iſaias, *Ponam tenebras coram eis*. & Nahum,
Matth.25. *Et inimicos eius perſequentur tenebræ*: ac poſt omnes hos Euangeliſta, *Eijcite in tenebras exteriores*. Deſuntne nobis quib. hoc aſtruamus, teſtimonia?
Exod.20. aut damnatis quæ patiantur ſupplicia?

Et ſicut tenebræ quas Aegyptij ſenſerunt, nõ poſtrema plaga fuit, quippe quæ triduo durarint: ita quoque non inter poſtremos damnatorum cruciatus erunt tenebræ illæ denſiſsimę, in quibus ſemper viuent, ambulabunt, & quas manibus quodammodo palpabunt, ita vt nec ſolem, nec lunam, nec aliud lumen in æternum viſuri ſint, ſed talpa cæciores futuri: ô pœnam intolerabilem!

Si pius ille ſenex Tobias, qui non niſi quadriennio oculorum lumine priuatus vixit, malum ſuum in tantum exaggerauit, vt aſsidue inge-
Tob.5. miſcendo diceret, *Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris ſedeo, & lumen cæli non video?* Quantæ igitur lamenta, eiulatus, ecquas expoſtulationes eſſe putatis eorum qui carceribus illis obſcuriſſimis mancipati, perpetuis in tenebris verſabũtur, in æternum, quodammodo cæci nullum amplius cæli, aut ſolis, ſtellarumque lunen aſpicientes. O cruciatum incomparabilem!

Anaxagoræ dictum. Tanti porro Anaxagoras Clazomenius ſolẽ facie-

faciebat, vt non aliam ob cauſam ſe conditum & in hoc mundo poſitum diceret, quã vt iucũdiſsimum eius lumen contẽplaretur; omnem ſ. hominis felicitatem & beatitudinem, licet perperam, in eiuſdem pulchritudinis contemplatione ſitam exiſtimans. At quamuis in eo errarit, non immerito tamen tanti lucidum illud corpus feciſſe viſus eſt: cuius vt lumen hominibus iucundiſsimum eſt ac gratiſsimum, ita eiuſdem priuatio triſtiſsima: hinc ſiquidem inferre voluit, maiorem homini vix calamitatẽ poſſe accidere, quam iucundiſsimo illo ſolis cõſpectu priuari. tũc ſcilicet ſol vertetur in tenebras, & tunc tenebræ erunt ſuper faciem abyſsi.

Proh infelices ac miſeri oculi, qui inani vos toties & laſciuo intuitu oblectaſtis, qui toties illicita conſpexiſtis, toties in res & delicias exteriores effuſi eſtis! tunc præter crudelitatem & horrorem, nihil videbitis. Tunc loco iucundiſſimorum dolorũ, loco ſplendidiſsimi illius aſtri, ac luminis gratiſsimi, horribilia ſpectra, furias infernales, horrore & deformitate teterrimas, diabolos monſtroſiſsimos conſpicietis. Huc adeſte ſtulti Cupidinis ſectatores, Audite, timorem Domini docebo vos. Tunc ſc. vos, ô Veneris myſtæ ac potius mancipia, qui oculos huc & illuc gyratis, tot laſciuos hinc inde intuitus captatis, & emittitis, loco dominarum, loco nympharum formoſarum, loco dearum illarũ, quas veſana quadam impietate & ſtulto affectu colitis & adoratis, Megæros, cerberos, viperas, hydras, diabolos, aliaque monſtra viſu horrenda & abominanda conſpicabimini.

At melius, mea quidẽ ſententia, egit ſanctiſſimus Propheta Iob: diuinum namq; iudicium ob oculos habens & inferni ſupplicia, oculos

Digitized by Google

ſuos, ne quoquã effluerent, velut freno quo dã continebat, ne forſitan laſciuus ille conſpectus teterrimorum monſtrorũ intuitu puniretur. Pepigi, inquit, *cum oculis meis fœdus*, ne ſc. curioſe hincinde euagarentur, & nihil niſi Deum eiusq; creaturarum pulchritudinem conſpicerent, vt ita ad creatoris præſtantiam contemplandam raperentur. Ad imitationem nimirũ Regis qui dicebat, *Quoniam videbo cælos tuos, opera digitorum tuorum, lunam & ſtellas, quæ tu fundaſti.* Quam ſapiens ac cordatum conſilium! ſed pergamus ad reliquos ſenſus.

Iob. 31.

Pſalm. 8.

Auditus etiam horrendo boatu & gemitu conſternabitur.

Ipſe quoq; auditus illic ſuos cruciatus ſingulares habebit: ſemper namq; audiet ſtrepitum illum horribilem, gemitus illos & lamenta inenarrabilia, & vlulatus illos per infernales regiones reboantes. Ipſæ blaſphemiæ, maledictiones rabies, furor, execrationes aliaque horrenda tonitrua, erunt ſymphonia aulæ Plutoniæ, erunt Horæ & cantica, quæ noctes & dies in templo Ditis perſonabunt. Vnde Iob, *Clamabunt, & vlulabunt, propter vim brachii tyrannorum*, aſsidue torquentium, & mox, *Clamabunt, & non exaudiet propter ſuperbiam malorum.* & poſt illum Pſalmiſta, *Confringam illos, nec poterunt ſtare, cadent ſubtus pedes meos: clamauerunt, nec erat qui ſaluos faceret, ad Dominum, nec audiuit eos.*

Iob. 35.

Pſalm. 17.

Apoc. 18.

Cum ſuperba illa Babylon, de qua in Apocalypſi ſua Ioannes, deſtrueretur, varii eiulatus & clamores exaudiebantur, quibus omnes circũcirca prouinciæ percellebantur, adeo vt omnes prætereũtes, viſo ciuitatis huius magnæ incẽdio, vociferantes ad inuicẽ dicerent, *Quæ ſimilis ciuitati huic magnæ.* At alij in Babylone illa infernali, inferno inquã, vbi mera eſt confuſio, clamores & eiulatus audiẽtur: aliter profecto omnes

Apoc. 18.

Digitized by Google

omnes vociferabuntur, quãdo vaſtam illã ciuitatem ignibus & flamma æſtuantem videbunt, quando incendium illud vniuerſale, quod in infinita ſæculorum ſæcula duraturum eſt, conſpicient. Quot illic gemitus, quot ſuſpiria, ecquæ lamenta & eiulatus! illic nimirum noctes atque dies, mane & veſperi, atque omni momento clamabunt tortores, Ad ignem, ad ignem, ſæui, macta, trucida, iugula, in altum ſuſpende. Ibidem fœneratores & vſuris ditati, hinc clamabunt. Væ h maledictæ opes & pecuniæ! illinc voluptuarij deſperantes ingeminabunt, Proh infœlices voluptates & amaræ deliciæ, quomodo nos perdidiſtis! Clamabunt illic ſuperbi & ambitioſi præ rabie & furore, Ad quid vmquam natus ſum, cur in mundum ingreſſus, ô infœlices honores, ô ſcelerata ac fallax ambitio! His porro cantibus damnatorum aures aſsiduè perſtrepunt, hac ſymphonia demulcebuntur. Sed vlterius.

Non carebit etiam cruciatu ſuo odoratus; ſentiet enim fœtores intolerabiles, & odores peſtilentiſsimos, quos cauſabuntur tum ſordium congeries & fæcium colluuies (quia, vt Theologi, & imprimis Baſilius, aſſerunt, poſt iudicium peractum omnium elementorum fex & proprietates eorum læſiuæ, virtute diuina ſeparabuntur ab eis, & ad maiorem damnatorum cruciatum in infernale barathrum deſcendent. Et longo ante tempore id præuidens Dauid, & pœnam hanc præſagiens; infernum lacum miſeriæ & fæculentum ac lutoſum appellauit) tum vero odor ille & fœtor, qui é damnatorum corporibus, quæ illic quodammodo aſſabuntur & torrebuntur, progredietur. Vnde Iſaias, *De cadaueribus eorum aſcendit fœtor*: at tã

Odoratus quoque teterrimos odores percipiet.

Pſalm. 39.

Iſai. 34.
In diata ſalutis cap. 39.

enormis & peſtilens , vt Bonauentura dicere auſus ſit, mundum vniuerſum confeſtim lue inficiendum, ſi vel vnius damnati corpus in eum inferretur. Si vnicum corpus tantum efficeret, quid facient infinita damnatorum cadauera, à tot annorum millibus infernalibus ignibus toſta? ecquod tormentum erit, hunc aſsiduè fœtorem & tetram hanc mephitim perpetuo percipere?

Ioan. 11. Abominabatur Martha cadauer fratris Lazari, quod quatriduo in ſepulchro iacuerat, adeo vt vix ipſum paſſa ſit, dicens, *Quatriduanus eſt, & iam fœtet*. Quis igitur horror erit, videre, tangere, & olfacere putiſcentia illa cadauera, quæ infernali barathro iam inde à quatuor, aut amplius annorum millibus ſepulta iacuêre? quid ſunt, obſecro, quatuor dies, cum quatuor millibus, aut myriadibus annorum collati? Dicere quippe de Caino poſſumus, *Iam fœtet, & quatriduanus eſt*: item de diuite epulone, ac pluribus alijs, & meritò. Tanto namque tempore prunis illis, adipe damnatorum quodam modo pinguescentibus, impoſiti aſſati ſunt. At quodnam tormentum erat, ecquæ afflictio, fœtores hos è putidis cloacis redundantes naribus percipere?

Dionyſii crudelitas. Horrent hiſtorici, cum Dionyſij Syracuſanorum tyranni crudelitatem commemorant: qui nimirum viuos mortuorum corporibus affigebat, vt ita fœtore, & pœdore enecarentur, quod & de Mezentio habet Virgilius, qui.

Corpora corporibus iungebat, mortua viuis.

At maior longe crudelitas erit, quando damnati putidis illis cadaueribus connexi erant, & quodammodo colligati, & intolerabilem illum fœto-

fœtorem in æternum, ſine vlla moriendi, aut ſeipſos occidendi ſpe, perferre cogentur. Vbinam tunc, ô delicatuli & peregrini muris olentes pelliculas, ô molles & effœminati, ô aſſuetæ delicijs & exoticis odoribus puellæ, erunt floſculi illi, vbinam aromata, vbinam tranſmarina illa ſuffimenta, aut balſama? ſed *erit*, teſte Propheta, *pro ſuaui odore fœtor*, & veniet aliquando tempus, quando in ſpurciſsima vos cloaca & foricis fœtidiſsimis; in quas oẽs totius mundi ſordes congerentur, conſtitutos videbitis. Quã obrem *intelligite hæc, qui obliuiſcimini* Deum, *nequando rapiat, & non ſit qui eripiat*. At nondum hic finis. *Iſa* 3. *Pſal.* 49.

Guſtus quoque extremum cruciatum ſentiet, nam fame & ſiti ardentiſsima torquebitur. *Conuertentur*, inquit Pſalmiſta, *ad veſperam, & famem patientur vt canes, & circuibunt ciuitatem.* Dilucide quoque id oſtendit Ioannes in Reuelationibus, deſcribens enim calamitates quas mererrix illa Babylonia ſuſtinebat, ait, famem non poſtremum inter eas locum tenuiſſe, *Ideo*, inquit, *in vna die veniant plagæ eius, mors & luctus, & fames, & igne conburetur, quia fortis eſt Deus, qui iudicabit illam.* Ita quoque inter omnia animarum illarum adulterijs infamiam ſupplicia non poſtremum erit amara quædam fames, & ſitis ardentiſsima. Teſtis ſit diues ille epulo, qui iam à bis mille annis ſiti laborat, &, cum linguam habeat aridam, ardore aduſtam, flammis exſiccatam, vel vnicam aquæ guttam poſtulat, nec poteſt impetrare, imo nec vlla vmquam eius impetrandæ ſpes affulget. Pœna guſtus. *Pſalm* 58. *Apoc.* 18. *Luc.* 16.

Non tamen negandum, interdum areſcẽtia eos labra irrigare, ſed nonniſi felle, aceto, & abſyn-

abſynthio. Ita namq; comminatus eſt Propheta, *Cibabo eos abſynthio.* Item Pſalmographus, *Calix in manu Domini,* & iuſtitiæ eius, *vini meri, plenus mixto, & inclinauit ex hoc in hoc, veruntamen fax eius non eſt exinanita: bibent omnes peccatores terræ.* ille namque eſt calix æternæ damnationis, plenus ſupplicijs meraciſsimis, ſine vlla relaxationis ſpe: plenus modò ardore, modò frigore modò flamma, modò niuibus algidiſsimis: vnde Iob, *De aquis niuium tranſibunt ad calorem nimium*, fæx autem calicis huius ipſa eſt pœnarum acerbitas: quam omnes peccatores bibant neceſſe eſt. O triſte poculum, ô amaram potionem!

Ierem. 13. *Pſal. 47.* *Iob. 24.*

Cyrillus Alexandrinus, qui circa annum Domini CCCCXXX, in Eccleſia floruit, & Concilio Epheſino aduerſus Neſtorij impietatem coacto interfuit, omnes hoſce cruciatus ſenſibiles vno velut faſce comprehendens, in hunc modum locutus eſt. *Mihi amarulentam timeo gehennam, quippe interminatam: exhorreo Tartarum, vt cui nimium inſit caloris: pauco tenebras, quoniam nil admittunt lucis: formido peſtiferum vermem, qui eſt perennis.*

Orat. de exitu animæ.

Poſt hunc prodeat magnus Auguſtinus, qui eaſdem pœnas ſenſus recenſens, ad duo eas genera reuocat, frigus ſcilicet intolerabile, & calorem ignis inextinguibilis, quod ex Euangelij verbis hauſit, tum Matthæi 8.13.22. tum Lucæ 13. *Illic erit fletus & ſtridor dentium*, quorum primum ignem, alterum glaciem deſignat: quibus duobus impij apud inferos maximè cruciantur.

Lib de tripliei habitaculo cap. 5.

At præſertim igne: nihil enim ita ſenſibus percipitur quam flamma; quam diuinæ litteræ ſemper præ ceteris tormentis enumerant, & de

& de qua toties in Euangelio fit mentio; vt, *Ite maledicti in ignem æternum*, & alibi, *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur*. item, *Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet pater meus, & in ignem mittet*, & alibi ſæpiuſculè ignem inquam, non qualis fuit Eliæ, qui etiam ſaxa & petras exuſsit; non qualis fuit ille, quo Sodoma & Gomorrha periere; qui omnia in cineres & fauillas redegit: ſed ignem penitus admirabilem & ardentiſsimum cui noſter ille quotidianus collatus, fictitius & puerilis, teſte Auguſtino, videatur, ignem qui à quinque iam annorum millibus ardet, & accenſus numquam exſtinguetur. Quod confirmat Propheta dicens, *Nocte & die non exſtinguetur, in ſempiternum aſcendit fumus eius*, item Ioannes, qui idipſum diuina reuelatione perſpectum habebat, *Cruciabuntur igne & ſulphure in conſpectu Angelorum ſanctorum, & fumus tormentorum eorum aſcendet in ſæcula ſæculorum*. O ignem admirabilem, corpora ſimul & animas exurentem, damnatos ſimul & diabolos cruciantem. Aliquid horum innuiſſe viſus eſt Dauid, cum ait, *Pones eos vt clibanum in tempore vultus tui: Dominus in ira ſua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis*. O metaphoram ac loquendi modum penitus inuſitatum!

Matth. 25. *Matth. 7.* *Ioan. 15.* *3. Reg. 18.* *Iſai. 34.* *Apoc. 14.* *Pſalm. 20.*

Sed addam & alia non minus admiranda. Ignis hîc ſemper ardet, flammat, & tamen non collucet: quod Pſalmographus demiratus, diuinæ hoc potentiæ adſcribit, *Vox Domini intercidentis flammam ignis*: id eſt, Deus omnipotenti virtute ſua ignis infernalis lumen & ſplendorem aufert, collucendi potentiam ab eodem penitus reſecans. Et ſicuti fornacis Babyloniæ calorem temperauit, ardoremque compeſcuit; ita in-

Ignis infernalis non lucet. *Pſalm. 28.*

Dan.3.

ita infernali igni lumen auferet, efficietque, vt ardeat & exurat, & tamen non reſplendeat, aut fulgeat. Confirmat hoc ipſum & Gregorius, & quidem verbis apertiſsimis: *Illa flamma vltrix vitiorum, concremationem habet, & lucem non habet.* Exclamem igitur, O ignem admirabilem! ô rē ſtupendam! eſſe nimirum inter ignes, & ignem non videre, & ô rem deplorandam, perpetuo hiſce ignibus cruciari & torreri.

Lib. 9. Mor. cap 46.

An non igitur metuis peccator, cui pœna hęc præparata eſt? an non conſternaris & expalles, quando horum ſuppliciorum mentionem fieri audis? Si enim nemo veſtrum eſt, quin horreat & concutiatur, dum maleficum aliquem lento exuri igne conſpicit; quid faciet cum ignem tartareum videbit? nam quid eſt, obſecro, ignis ille cum infernali collatus? ecquæ vtriuſque ſimilitudo? tanta fortaſſe, quanta ignis picti, & eius qui omnia vnico momento celerrime deuorat, quanta horæ vnius cum æternitate. Idipſum inſinuauit olim Iſaias Propheta, *Quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus ſempiternis?*

Iſai.33.

Phalaris tyrannus.

Adhæc, quis non horreat, cum Phalaridis tyrannidem & crudelitatem audit, qui ad mortem condemnatos, tauro æneo, accenſo ſubtus igne, includebat, vt ita lento intus igne excoquerentur, & in nullam ſeſe partem, ſolatij aut leuaminis quærendi ergò: flecterent, ſed cruciatum clamore, furore, eiulatu, deſperationeque teſtarentur donec exſpirarent? Vbinam modo fides veſtra eſt, Chriſtiani? quid obſecro Phalaridis hoc ſupplicium eſt, ſi ipſa quæ Satan infligit reſpiciamus? quid ſunt hi cruciatus ſi cum infernalibus conferantur, niſi ſomnium aut

mera

Digitized by Google

mera vanitas. Alexander Macedo, cum litterarum ſcribendarum gratia, noctu lucubraret, puerique aſtantes lumen manu geſtarent, contigit candelam vni deficere, & iam ad extremum venire: quod ille videns, ne regijs negotijs impedimento eſſet, & vt ſuum erga regem obſequium manifeſtaret, digitum aduri paſſus eſt, digitorum potius eligens diſpendium perpeti, quam mollioris negligentiæ culpari. Profecto ſi pueri huius facinus digno plurimi encomio celebrarunt, qui digitos duos candelæ ardore aduri paſſus eſt; quid erit, ô homo, in anima ſimul & corpore, & in omnibus membris ignem æternum ſuſtinere, qui omnia deuoraturus eſt, & ad oſſa vſque & medullas depaſturos? Hoc nobis iam latius deducendum reſtat, vt initio polliciti ſumus, demonſtrare nimirum, vt ignis in animas agere poſſit.

Heroica conſtantia pueri cuiuſdam Alexandri Magni.

Merito profecto nonnulli Theologi dubitarunt, num ignis infernalis, qui corporeus eſt, & eiuſdem cum noſtro elementari naturæ; in animas & dæmones corporis expertes, & ab omni materiali concretione liberos, agere queat? præſertim cum Philoſophorum hoc axioma certiſsimum ſit. Inter agens & patiens debet eſſe contactum, & nullam vtriuſque, niſi ſimul concurrant, eſſe vim poſſe: at nullus attactus, aut approximatio dari poteſt, niſi inter corpora & res corporeas, quarum extrema ſeſe mutuo feriunt. Quî igitur dicere, aut credere poſſumus, aliquem inter ignem infernalem & damnatorum animas attactum dari: aut tam vehementer illam in eaſdem agere, aut illas tantum ab eodem pati poſsit.

Quomodo flamma inferni in animas damnatorum & diabolos agere queat.

Rei

Variæ opiniones de actione ignis infernalis.

Rei huiuſce difficultas omnes propemodum Theologos exagitauit, & negotium faceſsiuit, adeo vt varij varia commenti ſint. Putarunt enim nonnulli, non aliter damnatos ignem infernalem, quam videndo perpeti, & ſolum eiuſdem conſpectum acerbiſsimum illis ſupplicium afferre, nam dum eum vt noxium & amarum ſibi proponunt, punit, & animas triſtitia afficit, quæ triſtitia ingentem illis afflictionem & dolorem cauſatur. Horum de numero eſſe videtur Pontifex Gregorius: ita namque eum in Dialogis loquentem video, *Ignem eo tempore patitur anima, quo videt.* certum eſt igitur, ex mente eius, animas damnatorum non niſi videndo cruciari. At hoc nonniſi per accidens.

Gre. li. Dial.

Alia opinio

Alterius fuere opinionis alij, dixeruntque, animam, quamuis ab igne corporali nequeat aduri, eundem tamen vt inimicum & tortorem exhorreſcere atque apprehendere; hancque apprehenſionem, vehementem timorem & extremum dolorem cauſari, adeo vt hic locum habeat Prophetæ illud, *Trepidauerunt timore, vbi non erat timor.* Huic opinioni ſuffragari viſus eſt idem qui ſupra Gregorius, dicens, *Quia anima ſe cremari conſpicit, crematur.* Sed eſt hoc quam falſiſsimum, & rationi euidentiſſimæ repugnat. Ita namque hæc pœna, quam ignis cauſatur, non foret naturalis, cum ex ignis apprehenſione tantum originem ſumeret. Et quamuis è falſa quadam contemplatione, aut imaginaria apprehenſione, paſsio quædam triſtitiæ oriri queat, vt bene obſeruat Auguſtinus, nemo tamen dicere poterit, animam, propter imaginationis huius vehemẽtiam, dolorem aliquem verè & realiter pati, ſed tantum imagi-

Pſalm. 13.
Lib. 4. Dial.
Lib. 12. ſuper Gen. ad litt.

Digitized by Google

imaginarium quid è re quam apprehendit. Deinde modus ille patiendi magis à vera patiendi ratione remotus eſt, quam ille quo per imaginationem quid pati videmur; vti quando nimirum in ſomnis iraſci, vel dolere, vel quid ab alio ſuſtinere dormientes videmus: cum prior patiendi modus ex veris imaginibus animæ impreſsis originem ſumat, poſterior vero ex inanibus & falſis conceptibus quos ſibi anima ſomniando fingit, & fingendo ſomniat. Adhæc non videtur probabile aut credibile, animas à corpore ſecretas, vel ſaltem dæmones, qui ſunt ſpiritus ſubtiliſsimi & intelligentiæ acutiſsimę, ſibi perſuadere, ſe ab igne corporali torqueri, ſi nihil reuera ille in eoſdem agat, ac nonniſi imaginarium quid ab eo patiantur.

Alij denique melioribus nixi rationibus, veritatique inhærentes, credidere, corporeum in animas ignem agere, & illas ab eodem torqueri atque in huius confirmationem opinionis adferunt verba illa S. Gregorij, *Colligere*, inquit, *ex dictis Euangelicis poſſumus, quod incendium non ſolum anima videndo, ſed etiam experiendo patiatur.* *Lib. 4. Dial.* Ideoque ignem illum tartareum dupliciter cõſiderari debere aiunt, primo vt agens purum & ſimplex, naturale, & corporeum; ſicq; conſideratum, nullum animæ detrimẽtum afferre poſſe: ſecundo, vt quoddam agens ſubtilius & à cõmuni notione ſecretum, ac velut diuinę iuſtitię inſtrumentum. Atq; ideo hanc iuſtitiam voluiſſe, vt anima quæ peccando omnibus rebus corporeis ſeſe ſubiecit, ipſis ſimiliter patiendo ſubijcerentur. Sicq; dicere poſſumus, ignem, quamuis corporeum, etiam in res ſpirituales agere, præſertim cum inſtrumentum nõ modò in virtute ſuæ naturæ, ſed in potentia principalis a-

Ignis infernalis duplex eſt.

gentis, vt Philoſophi docent, agere conſueuerit.

Virtus e ſtactio Sacramentorum cum actione ignis infernalis collata.

Adeo vt hic ignis, cum diuinę iuſtitiæ inſtrumentum ſit, & à Deo præparetur, ac quodammodo ſublimetur, vt præter vires ſuas ac communem agendi morem agat, reuera & actione quadam vera & reali in animas impiorum agat eaſque non parum affligat. Non ſecus ac nouę legis Sacramenta: quæ quamuis materialia ſint & ſenſibus exterioribus videantur; tamen conſiderata, vt Dei omnipotentis inſtrumenta, effectibuſque ſupernaturalibus ſibique non vſque adeo proprijs donata; in animæ eſſentiam mirabili quadam ratione agunt, gratiam producũt, eamque mirum in modum ſanctificant. Quid enim in baptiſmo niſi aqua, in Confirmatione niſi Chriſma, in extrema Vnctione niſi oleum ſacrum, in Euchariſtia niſi verba ſacerdotis ore prolata? an non omnia hęc corporea ſunt, & ſenſibus exterioribus percipi queunt? & tamen omnia & ſingula, ab agente quodam ſuperior directa & impulſa, ac velut inſtrumenta diuin in anima agunt, eique ratione quadam agend phyſica & reali, vt ſcolaſtici loquuntur, gratiar conferunt.

Ignis infernalis vt inanimas agat, iuxta D. Thomã.

At nondum hîc ſiſtimus, ſunt enim qui vlte us progreſsi docent, ignem hunc non modo ag re vt diuinæ iuſtitiæ inſtrumentum, ſed neceſ rium eſſe, huic animarum tortori actione quandam naturalem eiq; congenitam dare, verè delictorum vindex à Deo optimo maxin conſtitutus eſſe teneatur & agnoſcatur. Om enim inſtrumentum præter actionẽ, quæ à ca ſa principali communicata eſt, habet aliã qua dam naturalem, & propriam in ſubiectum, quod inſtrumentaliter agit, verbi gratia, aq

Bapt

Baptiſmi eodem tempore quo corpus abluit exterius, animũ ſanctificat, quæ abluendi actio illi naturalis & maxime propria eſt. D.Tho. quæſtionem hanc diſſoluens & explicans, ait, nullã aliam ignis huius actionẽ in animas, dari & excogitari poſſe, quam quod eas calore ſuo & ſcintillis circumſecus euibratis, veluti captiuas detineat ac conſtringat, quoniam diuinæ iuſtitiæ inſtrumentũ eſt, ideoq́ magno eas cruciatu afficere, ita vt ſeſe quomodo libuerit, mouere, aut quoties & quando viſum fuerit, nequeant operari, ſed in pœnis hiſce, non ſecus ac vinculis & compedibus quibuſdam conſtrictę manere cogantur.

Doctor ille ſubtilis Scotus, quãuis in omnib. propemodũ D.Th. aduerſetur, in hac tamẽ opinione cũ eodẽ coincidit: ait.n. dolores illos ſenſibiles, quos ignis tartareus impijs infliget, in captiuatione & vinculo intellectus conſidero: tãtopere nãq́ ille ligatus erit & aſtrictus, vt aliud præter pænã qua affligitur, & ignẽ quo circumuallatur velut captiuus, cogitare nequeat. Ipſã quoq́ voluntatẽ, dũ hac ſeſe ratione conſtrictã cernit, ignẽ velut omnis ſui originem mali, & inſtrumentum vindictæ, execrari. Quæ omnia tãtum illi dolorẽ, pænam, & cruciatum infligent, vt nullis exprimi verbis, nulla cõprehendi oratione queat. An non profunda hæcçe ſpeculatio eſt, & ſubtilis nimirum conceptus. Scoti opinio de igne infernali. *Scotus lib. 4. diſt 44. q. 2.*

Suffragatur huic, & Greg. dicẽs, Cũ *Veritas peccatorẽ diuitem damnatum in igne perhibent, quiſnam ſapiẽs reproborũ animas teneri ignibus neget?* & Magiſter ſententiarũ Lõbardus, *Si viuentis*, inquit, *hominis incorporeus ſpiritus tenetur in corpore, cur etiã nõ tenetur poſt mortẽ corporeo igne?* Ipſa vtriusq́ collatio placet, placebit & ratio vtriuſque. His ac- *4. lib. diſt.*

Digitized by Google

lib.21. de ciuit.Dei. cedat & Auguſtinus, qui hanc opinionem & alia ſimilitudine confirmat. Sicuti, inquit, in hominis generatione anima corpori ſeſe vnit, quo idipſum viuificet, quamuis ipſum corporeum ſit & graue, anima vero ſubtilis & ſpiritualis: & ex præclara hac coniunctione & connexione oritur mirus quidam in anima amor, quo in corpus fertur. Ita quoq; ea ipſa hominis anima, cum igni infernali compacta & aſſociata fuerit, quo ab eodem excrucietur & torqueatur, ingentem ex infauſta hac & miſera coniunctione, dolorem haurit. Aliter quoq; ratiocinatur Gregorius, & aliam quandam rationem, quo hanc ſententiam confirmet, adfert, *In Moralib.* *Si incorporeus*, inquit, *ſpiritus in hoc teneri corpore poteſt, quo viuificat, quare non pœnaliter ibi tenetur vt mortificetur?* quamuis in hoc loco Magiſter ſententiarum peccârit.

Noſtrum iam eſt, poſt tot viros ſanctitate & eruditione præſtantes, ſymbolum quoq; adferre: quod prius quàm faciam, præfari quædam ac præmittere viſum fuit. Dico igitur primo, ſpiritus illos infernalibus ignibus addictos, tã dæmones quam homines non cruciari illo quẽ proprie dolorem nuncupamus, qui nimirum eſt paſsio quædam appetitus ſenſitiui, quæque organo quodam corporeo percipitur; ſed alio quodam metaphorico, qui nihil eſt aliud quam quidam voluntatis actus, quo ipſa aliquid vel fugit, vel abhorret & execratur: vt ante me docuit Doctor Angelicus.

Omnes dæmones non caſtigantur modò in inferno. Secundo, certum eſt, omnes iam dęmones in inferno non torqueri, ſed alios in aere, alios apud inferos, donec iudicij vniuerſalis dies aduenerit, ingentibus cruciatibus affligi: quod vtrũque è ſacris litteris abundè adſtrui poteſt. Primum

Digitized by Google

mum quidem ex epiſtola Pauli ad Epheſios ca. 2. & 6. item Aug. lib. 8. de ciuitate cap. 22. & libr. cui titulus de natura boni contra Manichæos cap. 33. Quod & D. Thomas apta quadam ratione declarat, cuius ille ſenſus eſt. Æquum eſt ac rationi conſentaneum, homines qui ſunt Angelis natura inferiores, à Deo per alias creaturas altiores, quales ſunt Angeli, ad beatitudinem deſtinari ac dirigi: idque non tantum directe & modo vſitatiſsimo, Angelorum nempe miniſterio, homines ad virtutum bonorumque operum exercitium ſemper exſtimulantium; verum etiam indirecte per oppugnationes ſcilicet & tentationes dæmonũ, quæ hominibus ad meritorum augmentum ac virtutum ſtudiũ prodeſſe conſueuerunt. Ideoq; plurimos horum tentantium ſpirituum in aerea ac ſublunari regione eſſe Deus voluit, qui nobis vbiq; imminerent, nos circumuolitarent, circumuallentes oppugnarent, ac negotium faceſſerent. Alterũ, ſcilicet in infernali etiam barathro quoſdam torqueri, ęque ex ſcripturis aſtrui poteſt. Ait enim Iſaias, *Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua*: & Petrus Apoſtolus, *Rudentibus inferni in tartarum tradidit cruciandos*. Cuius hanc rationem adfert D. Thomas: nam quemadmodum in cœlo Beatis modò Angeli adſunt, qui gaudium illis & voluptatem afferant; ita quoque æquum eſt eſſe in tartaro dęmones, qui damnatos excrucient, quos dum viuerent, ad malum exſtimularunt.

Aliqui dæmones in aere cruciantur.

Aliqui in inferno. *Iſa.* 14. 2. *Petr.* 2.

Tertio, veriſsimum eſt, diabolos ſimul & dãnatos ad vnum omnes, poſt extremum iudicij diem, eodem in loco, ſcilicet inferno, excruciandos, quod ex illis Euangelij verbis manifeſtum ſatis reddi poteſt. *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius.* Ratio in

Matth. 25.

Poſt iudicium omnes diaboli inferno includentur.

promptu eſt, tunc enim ceſſabit cauſa, ob quan eorum aliqui in noſtro hoc hemiſphærio circũ volitant, ipſa inquam hominum tẽtatio, oppu gnatio ac perpetuum exercitium. Addo præte ea, quamuis ratio, qua ignis ille infernalis dæ mones & damnatorum animas torqueat, nobi non vſque adeo cognita ſit ac manifeſta, eſſe ta men certiſsimum ac luce meridiana clarius, t has quam illos vere & realiter ab hoc igne tor queri, eumque verum ac naturalem ignem eſſe non verò imaginarium aut vmbraticum. In cu ius rei teſtimonium omnia totius Scripturę lo ca, vniuerſam omnium Patrum doctrinam, c catholicum totius Eccleſiæ conſenſum aduc care queam.

Cur infernus ferreis vectibus conſtrictus dicatur.

Quarto, quando pro concione publicè doce mus, vel domi priuatim legimus, ſpiritus ill malignos à vindice illo igne torqueri, hocce i lud modo intelligendum eſſe: ſcilicet illos à fl ma velut circumcingi, circumſtringi, ac vinci & in illa velut in carcere aliquo & cauerna co clusos teneri. Atq; ideo crediderim infernu vectibus ferreis occluſum dici, ac portas ære habere, *Eduxit eos de tenebris & vmbra mortis, vincula eorum diſrupit quia contriuit portas æreas, vectes ferreos confregit.* Et quamuis hoc propriè limbo intelligatur, de inferno tamen melius que maiori cum ratione id dicere poſſumus.

Pſalm. 106.

His ita præſuppoſitis, latius iam & aperti demõſtrare conabor, quonam modo ignis co poreus in rem incorpoream ac mere ſpiritu agere queat. Qua in re mirifice mihi placet il rum ſententia, qui dixere, non aliter damna in cauernis illis infernalibus à flamma illa to queri, niſi quod, dum ſe ab eadem velut à vi culis teneri vident conſtrictos, diuina virt

Dom. Soto in 4. ſent. diſt. 50. q. vnica Art. 2.

ext

Digitized by Google

extremus quidam cruciatus accedat, qui voluntatem torqueat & affligat: quique nihil ab eo differat quem anima in eadem volenti facultate ſentit, quando corpus cui naturaliter eſt vnita, igni adiudicatum eſt, & in medijs flammis conſtitutum. Quæ paſsio ab omni alio tormento differt, quod anima pati poſſet, ſi corpus cui vnita eſt, alio ſupplicio, ſcilicet crucis crurifragij, forcipis candentis, aut ſubmerſionis cruciaretur.

Conſiderare itaq; vos velim, quando de hoc damnatorũ cruciatu iã ſermo eſt, eundẽ in voluntatis deteſtatione conſiſtere, qualis vt plurimũ in illius voluntate apparet, cuius corpus viuũ flãmis traditur; quamuis damnatorũ cruciatus infinitis partibus hoc, tũ intenſione, tum etiam modo quodã nobis occulto, maior ſit.

Quamobrem, vt tandẽ labyrintho hoc egrediamur, cũ doctiſsimo Auguſtin. dicamus, quãuis miris, tamen veris modis, etiam ſpiritus incorporeos poſſe pœnâ corporalis ignis affligi: & quamuis Philoſophi aſſerant, inter agens & patiens eſſe debere proportionem, hîc tamẽ exceptionem videri, nulla eſt enim inter ignẽ hũc qui penitus materialis eſt, & animas, quæ mere ſpirituales ſunt, proportio; licet ipſum quod diuinæ iuſtitiæ executor & inſtrumentum ſit, aliquo modo huc accedat, ac proportionẽ dare videatur, quo in eaſdem agat. Hoc quomodo fiat, ipſi damnati melius me norunt, infœlices illæ animæ quotidie experiuntur, ac perſpectum habent diaboli: qui omnes eo in loco flammam illam vrentem, vindicem illum ignem, diuinę iuſtitiæ adminiſtrum & inſtrumẽtum patiuntur ignem inquam mordaciſsimum & acerrimum, adeoque amarũ, vt, ſi damnatis daretur optio,

lib. 21. de ciuit. Dei.

Digitized by Google

vel decem annorum millibus oĩa quæ in mũdo excogitari poſſent tormẽta perferre, vel vnico tantum die ignem illum infernalem, noctes atque dies eoſdem adurentem, credam eos prius tormentum electuros.

Nũquamne igitur hoc animo voluetis Chriſtiani? ſemperq; ita obnubilatos habebitis oculos, vt hæc tormenta videre non poſsitis? numquamne in animũ hoſce ignes, ardores, hoſce æſtus admittetis? An non, vel ſemel tantũ in vita, horũ ſuppliciorũ reminiſcemini? Agite igitur,

Eccl.7. *Recordamini nouiſsima veſtra, & in æternum non peccabitis*: recordamini inquam pœnas illas ſenſibiles, quæ illic maleficis præparatæ ſunt; recordamini ignem illum acerrimũ, ſemper ardentem & accenſum, ipſaſq; animas adurentem. Cogitate interdũ, ecquæ pæna ſit, ecquis dolor & cruciatus in æternum aduri ſine vlla refrigerij aut leuaminis ſpe. Hæc igitur animo voluite, &, ſi vel mille annos vixeritis, numquam Deum optimum maximum offendetis.

Tu porrò æterne, omnipotẽs, ac ſumme Deus, hanc nobis gratiã concede, vt ſancta hęc cogitatio nũquam à nobis recedat, ſed iugiter in anima perſeueret, vt nobis tormentorũ horũ vehementiam, ignis ardorem, loci horrorẽ, ac fœtorẽ proponat, atque apprehendere faciat. Concipiamus adhæc, vt oĩa quæ in nobis ſunt, torqueantur, imprimis anima cũ omnibus ſuis facultatibus, intellectu ſcilicet, qui deſperabit, cũ ſe flãmis circumuallatũ cernet, voluntate, quæ furet, tormentũ ſuum exoſa ac deteſtata, memoria quoq;, quæ rabie efferetur, cũ pœnarũ diuturnitatem æternitatemque ſibi proponet: nec ſola anima, ſed totum etiam corpus cũ omnibus ſenſibus: auditu inquã qui clamo-

res &

tes & eiulatus & lamenta horrenda percipiet; viſu, qui teterrima ſpectra & monſtra conſpiciet; odoratu, qui fętores intolerabiles hauriet; guſtu etiam, qui miſerum in modum torquebitur, omnibus denique ſenſibus qui ſingulares cruciatus perpetientur. Deinde præſta, vt diligenter etiam perpendamus, quid ſit in tartareis illis cauernis in æternũ comburi, noctu deniq; miſerum in modum vociferari, à diabolis tartareis illis tortoribus crudeliter torqueri, in flammis acerrimis ſepultum eſſe, olliſque feruentiſſimis impoſitum, idq; ſine vlla liberationis aut exemptionis ſpe, ſine vllo leuamine, ſolatio, aut indulgentia. Ideo aliud nihil à te poſtulamus, Domine, quàm vt iugiter hanc animæ cogitationem inſculptam geramus: ſcimus n. quam hæc vnica ſit ad prauas concupiſcentias euellendas, à peccatis nos auocandos, in virtutum ſemitam reuocandos, diuinoque obſequio mancipandos, & tandem in gloriam cæleſtem deducendos efficax: quam cõcedere nobis dignetur, qui cum Patre & ſpiritu Sancto viuit & regnat in ſæcula Amen.

FERIA QVINTA.

DE POENA DAMNI.

Memorare nouiſsima tua, *ac præſertim pœnam damni, quam impij apud inferos patiuntur*, & in æternum non peccabis. *Eccl. 7.*

FIGVRA.

PRofanus ille & agreſtis Eſau, cum paterna ſeſe benedictione priuatum, & primogenitorum iure fruſtratum cerneret, furere cœpit *Gen. 27.*

& efferaſcere, atque in obuios quoſque ſæuire. Ad oculum hic deſignari arbitror dæmonum ac damnatorum pœnam, quam vocant damni, & animi illam amaritudinem quam profani illi Eſau ſentiunt, dum æterna ſe benedictione & cæleſti beatitudine, quæ iure illis debebatur merito Chriſti acquiſita, ſpoliatos conſiderant. Clamant itaque, vocifera ntur, furunt, efferaſcunt in regionibus illis ſubterraneis, dum bonũ ampliſsimum, gloriam & regnum, quibus proh dolor exciderunt, animo perpendunt. Hæc ſcilicet pœna damni appellatur, quam hodie vobis exponere latius decreui, ſi Spiritus paraclitus, ſummus ille nauclerus, de quo Pſalmiſta canit, *Spiritus tuus bonus deducet, me in terram rectam*, cymbam hanc noſtram propellere ac dirigere, ac maris illa ſtella inſtar Cynoſuræ effulgere non grauetur. Quapropter Angelica eam ſalutatione compellemus.

Pſal.142.

Aue Maria.

Satius eſſet nunquam naſci, quam damnari.

Tam miſera ac deplorãda damnatorum ſors eſt, Auditores, vt plerique, ſatius eſſe nunquam natum fuiſſe, quam apud inferos damnari, exiſtimarint. Doctor Angelicus cum in parte operis tertia quæſtionem inſtituiſſet, num damnati ſui ipſorum deſtructionem, & non eſſe exoptent, & in nihilum redigi cupiant; reſpondet: *Non eſſe* dupliciter conſiderari poſſe, primo pure & ſimpliciter, ac iuxta naturam ſuam; & ſic nulla ratione deſiderari poſſe: ita namque nonniſi mera priuatio eſt, quæ nullum bonum includit. (Eſſe enim & bonum ad ſe inuicem conuertuntur, & à ſe mutuo ſeparari nequeunt) quoniam quod nullum in ſe includit bonum, deſiderari non poteſt, bonum namque noſtræ voluntatis obiectum eſt. ideoque facultas hæc

nonniſi

Digitized by Google

nonniſi bonum, aut ea quæ ad bonum ferũtur, vel aliquod ſaltem ſpecie bonum præ ſe ferunt, velle poteſt. Secundo conſiderari poteſt, vt ablatio & terminatio vitæ miſeriis & calamitatibus circumuallatæ, atque ita in ſpeciem & exterius bonum quoddam videtur eſſe. carere enim, vt ait Ariſtoteles, malo, quoddam bonum eſt: Ideoque ſatius foret damnatos omnino nõ eſſe, quam miſeros & in ærumnis eſſe: adeo vt merito præ rabie & furore exoptent non eſſe. Adeo vt Redemptor noſter Chriſtus, æterna Dei Sapientia, nefandam Iudæ proditionem & conſpirationem, ſimulque æternã eiuſdem quę hunc ſequi debebat damnationem præſagiens, merito dicere potuerit, *Bonum erat ei, ſi natus non fuiſſet homo ille*, quam vt natus ad inferos detruderetur. At multò maiori cum ratione id de dãnatis omnibus dicere poterimus: Melius ſcilicet fuiſſe nunquam eos in hunc mundũ editos, quam perpetuo carceri incluſos, grauiſsima tormenta & acerbiſsimos cruciatus perferre. *Lib. 5. Ethic.* *Matth. 26.*

Propheta Iob, qui nonniſi in temporalibus iacturam fecerat, facultatibus, liberis, & amicis ſpoliatus, & vlcere acerbiſsimo percuſſus adeo exhorruit, vt quodammodo deſperans maledixerit diei qua in auras prodiit, *Poſt hæc aperuit Iob os ſuum, & maledixit diei ſuo, & locutus eſt, Pereat dies in qua natus ſum, & nox in qua dictum eſt, Conceptus eſt homo: dies illa vertatur in tenebras.* Si tantilla calamitas, ad quinque aut ſex forſitan annos duratura ſanctiſsimi viri animum, infractum alioquin & inuincibilem adeo percelluit, vt nunquam ſe natum fuiſſe deſiderarit; quid de miſeris illis dicendum eſt, qui æternis iam à longo tempore incendiis & pœnis intolerabilibus adiudicati ſunt? *Iob. 3.*

An

An non veriſimile videtur, millies eos exoptare, nunquã ſe natos, & diei maledicere, in qua primo iucundum ſolis lumen intuiti ſunt? an non veriſimile ſit eos illa verba Iob ſæpius vſurpare, *Quare de vulua eduxiſti me? qui vtinam conſumptus eßem, ne oculus me videret? Fuiſſem quaſi non eßem, de vtero translatus ad tumulum.*

Iob 10.

Magnus Hieronymus cum verba hæc, *Maledicta dies in qua natus ſum*, exponeret; breuem hãc paraphraſim addidit, *quia melius eſt non eße quam malè eße.* Idque ex mente S. Ioannis in Apocalypſi: dicit n. calamitates vltimis illis diebus tam ingentes & acerbas fore, vt ij qui tum victuri ſunt, magis mortem quam vitam ſint quæſituri, *Quærent*, inquit, *homines mortem, & non inuenient eam: deſiderabũt mori, & mors fugiet ab eis* Quid igitur dicendum de ijs, qui abyſsis illis infernalibus incluſi tenentur? an non dicere oportet, omni eos tempore mortem exoptare, vitam deteſtari? an non præ furore ac rabie pœnarumq; acerbitate deſiderare, non eſſe?

Apoc. 9.

Sane ſi Rex Iſrael Saul, viſo, copias omnes vel internecione deletas, vel fuga diſperſas, Philiſthæos item tergo imminere, ſeſeque quinetiã vulneratũ; mori maluit quam viuendo ſupereſſe, & quo calamitatem inſtantem præcideret, gladio proprio incubuit, ne forſitan inglorius longiorem in ærumnis vitam traheret. Multo magis id de damnatis dicendum videtur, eos, dum in tartareis illis ſedibus conſtituti, omnes ineptiarũ deliciarumq; manipulos proſtratos, à dæmonib. in fugam ſe cõpulſos, & vulnerib. cõfectos attendunt, ita horrore concuti, vt nunquam fuiſſe, quam adeo miſeri eſſe, malint. Si enim ſenex Tobias, cæcitate tantum percuſſus, mortem ſummopere deſiderârit, eumque vitæ tædue-

1. Reg. 31.

Tob 4.

Digitized by Google

tæduerit; dum ait: *Præcipe in pace recipi ſpiritum meum, expedit enim mihi magis mori quam viuere:* quid miſeri illi dicent, cum infinitis ſeſe malis circumdatos, & ſempiternis incendijs mancipatos viderint? nihil namque damnatorū ſorte infelicius.

Quod ſpiritu quodam diuino afflatus prædixit Pſaltes dicens, *Mors*, id eſt, damnatio, *peccatorum peſſima*. tria nimirum mortis genera eſſe demonſtrans. Vna ſiquidem mala eſt, animæ ſcilicet & corporis à ſe inuicem ſeparatio: dicitur autem mala, quia per peccatum in orbem inuecta eſt: altera peior, quando nempe anima à Deo factore peccato ſeparatur, *anima enim quæ peccauerit ipſa morietur*: vltima, & omnium teterrima, miſerrima ac peſsima, ipſa damnatorū. de qua loquitur ad Romanos Apoſtolus, *Quoniam qui talia agunt, digni ſunt morte*, morte inquam æterna, quæ dæmonibus & damnatis propria eſt, morte quæ ſemper ſine vita viuit, & nunquam moritur, qua nulla peior ac deterior excogitari poteſt. *Pſal.33.* Tria mortis genera. *Ezech.18.* *Rom.1.*

Hæc namque mors eſt, quę nunquam aliquē mori facit, quæ millies per diem ictus mortales infligit, vitam tamen non aufert, quæ omnium malorum origo & officina eſt, omnium miſeriarum fons & mater, mors denique, quæ præter pænam ſenſus, præter tormentum caloris & frigoris, ignis & niuis, aliaque innumera ſupplicia, nouam quandam pœnam, quam dāni appellant arceſsit, quæ omnia pœnarum genera antecellit, pœnam pœnarum; cuius ſi vel interdum recordaremur, nunquam gloriæ Dominum offenderemus. Vnde Sapiens, *Memorare nouiſsima tua, & in æternū non peccabis*. Hanc vobis hodie quam potero apertiſsime ac liquidiſsime deſcri- *Eccl.7.*

Digitized by Google

deſcribam,in duas eam partes ſubdiuidendo; prima docebo,in quo eadem conſiſtat; ſecunda,quam ingens ea ſit & grauis,quæ duo ſi ſolita attentione audieritis, certiſsime ſcio vobiſcum ſtatuetis, nullam in orbe pœnam cum hac conferendam poſſe reperiri.

Duo pœnarum genera apud inferos.

Quod ad primum igitur ſpectat,dico, duo à Theologis apud inferos pœnarum,quibus impii excrucientur,genera conſtitui, eaſque peccati naturæ quam optime quadrare. Vnumquodque enim peccatum duo iucludit,auerſionem ſcilicet à ſummo bono & Creatore omnium Deo,& conuerſionem ad creaturas:hæc pœnâ ſenſus punitur, ardore nimirum ignis, & glaciei frigore,membrorum cõuulſione, rotis, eculeis,aliiſque tormentis & numero infinitis & intolerabilibus:illa vero pœna damni expiatur:nempe vt peccator qui ſe à Deo propter nimium erga creaturas affectum ſeparauit, in æternum quoque à Deo eiuſque gloria ſeparetur. Porro duo hæc pœnarum genera paucis beatus Iſidorus verbis complexus eſt, *Duplex*, inquit, ***damnatorum pœna eſt in gehenna, quorum & mentem vrit triſtitia,& corpus flamma.***

Iſidor.li.1:de ſum.bon.c 31

Idipſum & declarauit Seruator noſter,dum in Euangelio de infructuoſis & ſterilibus ait, *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur*. Metaphorice hic Dominus locutus eſt,& oſtendere voluit,Impios,qui inſtar arborũ in mundi huius agro cõſtituti ſunt, vt fructum afferrent, & nullum tamen virtutum,meritorum,iuſtitiæque fructum protulerunt, aliquando exſcindendos, id eſt,à Deo ſeparandos, eiuſque beatificæ eſſentiæ viſione in æternum priuandos: ecce hic pœnam damni. Et in flammam infernalem coniicie ndos,vt in omne

Matth.7.

Digitized by Google

omne tempus ab eadem excrucientur, ecce pœnam ſenſus. Peccatores igitur & impii exſcindentur non autem iuſti, quod figura præclara demonſtrabo.

Voluit olim Deus Hebræos, cum in terram promiſsionis veniſſent, omnes arbores agreſtes & nullum proferentes fructum exſcindere, non autem pomiferas & feraces: hoc autem mandatum non modo ad arbores terræ Chanaan, ſed ēt vlterius ſe extēdit: deſignabat n. peccatores, qui ſunt arbores ſteriles & infrugiferæ, cum in æternam beatitudinem quæ vere terra promiſsionis eſt venturos ſe ſperant aliquando exſcindendos, & diuina viſione ſpoliandos, non vero iuſtos, aut virtutum fructibus grauatos. *Deut. 20.*

Peccatum igitur quoniã duo mala cauſatur, duabus quoque pœnis expiari debet. Mala dixi, quia in eo eſt & ab infinito & incommutabili bono, quod eſt Deus, auerſio, & ad finitum, & mutabile, quod eſt creatura, conuerſio: priori reſpondet pœna damni, vt nimirum is qui ſe dum viueret à Deo auertit, ex æquo & merito, eiuſdem facie ac viſione poſt mortem in ſempiternum priuetur: poſteriori autem pœna ſenſus, ſcilicet, vt qui creaturas inordinato affectu & amore complexus eſt, eaſque vt aliquod inde ſolamen & voluptatem hauriret, eſt cõſectatus, ab ipſis etiam puniatur: tantumq; eæ tunc cruciatus & tormenti ſenſibus adferant, quantum prius voluptatis ac deliciarum attulerunt. Vnde in Apocalypſi, *Quantum fuit in deliciis tantum date illi & tormentum.* *Peccatum. duo malorum genera adfert.* *Apoc. 18.*

Sed pœna damni, quæ amaram illam diuinæ eſſentiæ viſionis priuationem includit, infinitis partib. maior ac grauior eſt pœnâ ſenſuali: fuit, fuit

fuit namque illa, quam magnus olim Deus, vel ut ſummum malum, & omnium malorum primum, Iſraelitis comminatus eſt, *Abſcondam faciem meam ab eis*: & multo adhuc horribilius capite præcedenti, *Et iraſcetur furor meus contra eum in die illo, & derelinquam eum, & abſcondam faciem meam ab eo, & erit in deuorationem, inuenient eum omnia mala & afflictiones ita vt dicat in illo die, Vere quia non eſt Deus mecum, inuenerunt me hæc mala.* Hæc quidem ad litteram de Hebræis ad cultum idolorum conuerſis intelligenda, nihilominus de damnatis ẽt intelligemus, qui propter innumera q̃ cõmiſerunt mala & peccata, grauiſsima mala inuenient. de ijs namq; ſolis verba hæc capienda ſunt, *Ego autem abſcondam faciem meam in die illa propter omnia mala quæ fecit.*

Deut 32.

Deut. 31.

Eadem comminatus eſt regnum ſapientiſsimo Salomoni, ſi ſua præcepta tranſgrederetur, dicens, *Si autem auerſi fueritis, & dereliqueritis iuſtitias meas, & præcepta mea quæ propoſui vobis, & abeuntes ſeruieritis diis alienis, & adoraueritis eos, euellam vos de terra mea, quã dedi vobis, & domum hanc quam ſanctificaui nomini meo proijciam à facie mea, & tradam illam in parabolam, & in exemplum cunctis gentibus.* Videtis, Auditores, vt viſionis ſuæ priuationem inter grauiſsimas plagas & tormenta acerbiſsima enumeret & merito: nulla n. eâdem grauior aut acerbior haberi queat.

2. Paral. 7.

Act. 20.

Gentium doctor Paulus, cum Mileſijs valedicturus Romam ſecederet, & adderet nunquam amplius illos faciem eius viſuros, lachrymãtes collo eius incubuere, & ſuſpirantes oſculabantur eum, *dolentes maxime in verbo quod dixerat, quoniam amplius faciem eius non eſſent viſuri.* Hoc perpendere te velim, ô anima, ſimulq; ita ratiocinari, ſi tantum Mileſii in diſceſſu viri vnius ſancti

Mileſii ægre ferunt Pauli Apoſtoli diſceſſum.

Digitized by Google

ſancti commoti ſint, vt lachrymarentur & gemerent ad vnum omnes: quænam, obſecro, afflictio, ecquæ anguſtiæ erunt damnatorum, cũ in æternum ſe diuinæ eſſentiæ fruitione & conſpectu priuandos conſiderabunt? quam ægre ſe tunc à Deo auelli patientur, quam durum erit in ęternum illi valedicere, quam graue in perpetuum ab illius facie excludi?

Cain cum parricidali manu innocuum fratris ſanguinem fudiſſet, & à Dei conſpectu ſe arceri cerneret, delicti ſui grauitate agnita deſperatione adactus, hac apud Deum oratione vſus eſt, E*cce eijcis me hodie à facie terræ, & à facie tua abſcondar, & ero vagus & profugus in terra: omnis igitur qui inuenerit me, occidet me.* Triſte hoc paricidę Cain exilium, eiuſque lamenta, erant præſagiũ & imago deplorandæ illius ſortis, quã damnati cœlo eiecti diuinaque facie priuati apud infernos ſubibunt: illic nempe eiulabunt, & velut profugi, omnibus caſibus, malis, miſerijſque expoſiti, gemitu & lamentis Ditis aulam replebunt. Præuidit hoc vates regius dicens, *Infirmabuntur & peribunt à facie tua*, quaſi diceret, Impij illi, Domine, cum viderint ſe nequidquam vultum tuum deſiderare, ſed eodem in æternum eſſe priuatos, animo concident, & deſperabunt. *Gen. 4.* *Pſalm. 9.*

Porro quam grauis & extrema pæna illa dãni ſit, facile hinc colligi poterit: ſi enim malum, quod ex boni amiſsione & priuatione oritur, tantum eſt, quantum bonum quo nos priuat: & bonum, quo damnati priuantur, infinitum ſit, & captum noſtrum ſuperet: pœna quoque quæ ex eadem priuatione reſultat, infinita quoque ſit oportet, & omnem humanum captum excedens. Et ſane ſi malum appellamus, Pœnæ dãni grauitas.

viſu, honoribus, diuitijs aliisque fortunę bonis priuari; ecquæ calamitas, ecquod malum erit & afflictio, infinito bono & gloria in æternũ priuari? Hoc ſcilicet eſt quod damnatos affligit, hoc illos rodit, & male habet, cum tantum ſe bonum tamque amplum theſaurum amiſiſſe conſpiciunt.

Sicut enim Principi alicui ampliſsimi regni hæredi graue foret, eo ipſo quo regnum adire, coronam accipere, ac gubernacula prouinciarum capeſſere deberet tempore, in carcerem cõ iici, à ſubditis ad necem poſtulari, ac variis in-
Dan. 4. iuriis affici. (Exempli gratia, quam graue putatis Nabuchodonoſori fuiſſe, regno eiici, inter fera animalia per deſerta & inuia viuere, ſub dio & in antris cum beſtijs cubare, cœli deniq; & aeris iniuriam, non ſecus atque brutum aliquod, pati? qui nimirum ad ſceptra, ad coronas, ad regni gubernacula, deliciaſque natus & educatus erat.) Non ſecus etiam damnatis graue erit, cum ſe carceribus illis tartareis, & quidem vectibus ferreis occluſis, mancipatos viderint, cum dæmonibus commorantes, & in flammis ſepultos, qui nimirum ad gaudia cæleſtia, ad Angelorum ſocietatem, diuinæ maieſtatis fruitionem, regnique æterni hæreditatem capeſſendam creati erant.

Nemóne vnquam veſtrum Sedechiæ Regis
4. Reg. 25. Iuda ſortem & calamitatem perpendit? nemóne vnquam eum lamentantem ſuiſque caſibus ingemiſcentem ſibi propoſuit? quando nimirũ carceris Babylonici cauernis incluſus tenebatur, vinculis manus & pedes grauatus, regno priuatus, & quod omnium miſerrimum erat, oculis orbatus. Quantum repentina illa rerum commutatio eum putatis, afflixit? quot lachrymas ef-

rimas effudit, quoties ingemuit, dum priorem ſortem in mentem reuocaret? Idipſum imo & amplius de damnatis dicendum. Quam graue namque iis eſſe debet, cum cauernis illis tenebricoſis ſeſe coarctatos conſpiciunt, omni luce & ſplēdore priuatos, ferro & cōpedibus vinctos catenis fortiſsimis cōſtrictos, & quod omnium miſerrimū, regno cæleſti in æternū excluſos? an nō vnica huiuſce rei memoria oculis lacrymas excutiat, ſuſpiria imo pectoris educat, vociferari & eiulare eos cogat, deniq; vt ſummatim perſtringā, an non in deſperationis barathrū præcipitet. Iob Propheta, & ſimul omniū afflictorū Princeps, cum prioris felicitatis recordaretur, ac priſtinos in mentē dies reuocaret; lachrymas continere, aut temperare à fletu & ſuſpiriis nō poterat: ſed affectu nimio tranſuerſum actus dicere cogebatur, *Quis mihi tribuat, vt ſim iuxta menſes priſtinos, quando lauabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi riuos olei*: Quanto potiori iure verbis his vtantur damnati? quanto maiori cum ratione ſortem ſuam hoc modo deplorent? cum enim delicias illas cœleſtes, voluptates illas domus Dei, gloriam illam æternā, cuius aliquando conſortes effici poterant, ſibi ante oculos ponūt; clamantes illos audire videor, & noctu diuque eiulando dicentes, *Iob.29.*

O mihi præteritos referat ſi Iuppiter annos!

Hinc Chriſtianus ille Philoſophus Boethius dicere ſolebat, omnium miſeriarum eſſe maximam, felicem ſe aliquando fuiſſe meminiſſe; quod merito de damnatis vſurpare potero, Auditores, Omnium nimirum tormētorum, quæ diaboli apud inferos patiuntur, maximum & grauiſsimū eſſe, meminiſſe, aliquando felices ſe & beatos exſtitiſſe: & maximam damnatorum *Apophth. Boethii.*

Kk 2 pœnam

Digitized by Google

pœnam eſſe, dum cogitant, culpa ſe ſua æterna beatitudine excidiſſe: atque hæc eſt quam pœnam damni nominamus.

Chryſoſt. homil. 47. ad pop. Antioch.

Hanc dum Chryſoſtomus ad populum Antiochenum verba habens, exponeret, omnibus eam tormentis ſupplicijsque apud inferos tolerandis viſus eſt præpoſuiſſe. Audite aurei illius oris verba; *Multi inferni ignem timent, ſed ego maxime amaram dico amiſſionem gloriæ.* Hanc ipſam intellexiſſe etiam viſus eſt Pſaltes dum canit, *Pluet ſuper peccatores laqueos: ignis, ſulphur, & ſpiritus procellarum pars calicis eorum*: quaſi omnia hæc non niſi gutta & particula tormentorum ſint; ſi cum pœna damni & æternæ beatitudinis amiſſione, qua damnati plectuntur compa rentur. Vnde adiungit idem qui ſupra Chryſoſtomus, *Qui non nouimus magnitudinem cœleſtis boni, non poſſumus intelligere, quantum malum ſit illo priuari.*

Pſalm. 10.

Auguſt. lib. de tripl. habitaculo. c. 2.

Eiuſdem opinionis eſt & ſanctus Auguſtinus, qui pœnam hanc omnibus alijs præferre non dubitat. verba eius audiamus: *Illic pœna horroris, pœna fœtoris, pœna timoris, pœna tenebrarum, ſeueritas tortoris, præſentia dæmonum, ferocitas beſtiarum, crudelitas miniſtrantium, dilaceratio immortalium vermium, dolor ſine remedio, vincula ſine ſolutione, mors æterna, pœna ſine fine, abſentia Chriſti, quo ad viſionem eius, quæ ſola omnia ſupradicta ſuperat, & omnibus pœnis eſt intolerabilior.* Anne quid amplius & apertius deſideratis? an non terribile eſt, tantam tormentorum multitudinē, & quidem vno tempore, experiri? Amplius ſane & diſertius, vt omnia, Chryſoſtomus, cuius verba quam meam paraphraſim adhibere ſatius viſum eſt. Audite viri linguam: *excludi bonis æternis & alienum effici ab his quæ præparata ſunt ſanctis,*

In ſermonibus.

Digitized by Google

tantum generat cruciatum, tantum dolorem, vt etſi nulla extrinſecus pœna torqueret, hæc ſola ſufficeret. I nunc, & dic pœnam hanc leuem & exiguam eſſe, quam vt clarius adhuc videatis, alios Patres adducam, eandem apertiſsimis verbis deſcribentes.

Cyrillus Alexandrinus Patriarcha primus in ſcenam prodeat, qui hac de re loquens nouum dicendi adhibuiſſe modum videtur: perpetuã namque exclamationẽ connectit, & verba quędam tragica, & luctum præferentia: *O temporũ illius tribulationẽ! ô neceſſitatem! ô tẽpeſtatem! à ſanctis graue dirimi; grauius, à Deo ſociari: ignominioſum, tum manibus, tum pedibus colligari: durum, in exteriores tenebras amandari: horridum fremere, dentibus ſtridere acerbum, iugibus pœnis atteri, laborioſum, flammas lingua ſuſtinere.* quis talia fando temperet à lachrymis? *Oratio de exitu anim.*

Oraculum illud Græcorum Chryſoſt. audiri iterum poſtulat, ait enim, *A tantis excid ſſe bonis tantum habet dolorem, tantam afflictionem, tantam anguſtiam, quantum vllum eſſe poteſt aliud flagellum.* An non omnes hi teſtes, & quidem omni exceptione maiores doceant, quid pœna damni ſit? quid ſit, nunquam diuino poſſe conſpectu frui? quid ſit, cœlo exulare, & æternis carcerib: mancipatum eſſe? quid ſit, inceſſanter amiſſum theſaurum deſiderare, deque amiſsione illius lamentari? an non inquam omnes hi perſuadeãt, quam illa grauis ẽt & pertimeſcenda? Video me iam ad alterum concionis meæ membrum tacite veniſſe, & ignorabam: & quanquam leuiter nonnulla attigerim, dabo tamen operã, vt plura quæ optime huc faciant, arceſſam. *Epiſt. 4. ad Theod. lapſ.*

Inter omnes pœnas & ſupplicia etiam grauiſsima vnicã hanc metuebat Dauid rex: adeo

vt cum agnito peccato ſupplicium ei debitum animo volueret nihil in tantum quam pœnam hanc damni pertimeſceret. Hinc lachrymans Deum orabat, *Ne auertas faciem tuam à me*: tam
Pſal. 26. in hoc mundo, quamdiu ſcilicet vixero, neue in altero, poſtquam ad patres meos in tumulo appoſitus fuero. item alibi, *Ne proiicias* ô regum
Pſalm 50. rex *me* regẽ miſerrimum *à facie tua*. Perinde ac ſi dicere voluiſſet, Caſtiga Domine delictum meũ vti commerui, & quoties tibi viſum fuerit; ſed hoc vnum mihi pro tua indulgentia concede, quam vt à facie tua excludar. Cur non potius oras ô rex, ne ad inferos te detrudat, ne incendiis illis ſempiternis addicat? ſed parua hæc ei videbantur, ſi cum diuinæ faciei priuatione cõparentur; illa namque facies veram ſe videntibus beatitudinem mox adferre poteſt; vnde
Pſal. 79. alibi in ſacris litteris ſcriptum eſt, *Oſtende faciem tuam & ſalui erimus*. Hæc igitur pœna omnẽ aliam longe antecedit.

Epiſcopus ille Conſtantinopolitanus, quem toties iam loquentem induximns, nobili apud Antiochenos familia natus, doctrina & ſanctitate clarus, propter eloquentiam Chryſoſtomus nuncupatus, qui in Rhetorica quidem Libauium, in Philoſophia Andragatium, in Theologia Baſilium præceptores habuit; is inquam pœnam hanc plurimi ſemper fecit, ceteriſque apud inferos tolerandis ſuppliciis antepoſuit. Porro vt ipſi, non vero mihi, fides adhibeatur,
Homil. 26. verba illius producam: *Intolerabilis res eſt gehenna: quis neſciat ſupplicium illud horribile? tametſi mille aliquis ponat gehennas, nihil eſt tale dicturus, quale eſt à beata illius gloria honore propelli, exoſum eſſe Chriſto, & audire ab illo, Non noui vos.*

Nulla

Nulla eſt igitur tecum, ô pœna damni comparanda.

Nunquamne vobiſcum perpendiſtis, Auditores, lamenta & luctus Annæ Tobiæ matris? nunquamne eiuſdem lachrymas, quas in filii abſentia fundebat, notaſtis? *Heu, heu me! fili mi, vt quid te miſimus peregrinari, lumen oculorum noſtrorum, baculum ſenectutis noſtræ, ſolatium vitæ noſtræ? omnia ſimul in te vno habentes te non debuimus dimittere à nobis.* Quam cum maritus ſæpius conſolaretur dicens, *Tace & non turbari, ſanus eſt filius tuus*: nunquam tamen potuit quieſcere, ſed nullam conſolationem admittens, & quotidie domo egreſſa, altiſsimos montes conſcendebat, vnde eminus conſpiceret, num dilectus filius adeſſet, quo nimirum ei obuiaret, oſculum daret, & maternis eum brachiis amplecteretur.

Tob.10.

Inſignis allegoria.

Si filii vnius, & ad modicum quidem tempus abſentia, matrem ita afflixit, vt quotidie iuga montiũ conſcenderet, lachrymaretur ſuſpiraret, ingemiſceret, variiſque angoribus exagitaret, denique tantum non præ affectu inſaniret: quam grauis eſſe debet damnatis æterna Dei abſentia, ſine vlla amplius eius videndi ſpe? Temperentne à lachrymis, doloribus, & ſuſpiriis cùm hanc abſentiam cogitant? Quænam noſtra, Deus bone, clament neceſſe eſt, fuit inſania, quænam amentia, quiſnam ſtupor, tam procul à nobis dimiſiſſe te lumen oculorum noſtrorum, ſpem omnis æternitatis, ſolatium vitæ? At nunquam peccatis te amittere, aut dimittere debuimus, aut à conſortio noſtro propellere, te inquã omne bonum noſtrũ, delicias noſtras, omnemque beatitudinem noſtrã. Atq; hæc quidem omnia deſperantes & in ſeipſos ſæuientes deplorabunt. Quæ omnia ad pœnam

Damnatorũ lamenta cogitantiũ quid amiſerint.

Digitized by Google

damni referri poſſunt ; quæ horum omnium cauſa eſt, & origo.

Psal. 41. Hercules ille Hebræus ac domitor ferarum & Goliadarum Dauid, cum peccato Deum amiſiſſet, & iam ipſum horroremque illius agnouiſſet, ſimulque quanto bono excidiſſet, in tantũ doluit, vt lachrymis, quas interdiu & in lectulo effundebat diceret, ſe non ſecus ac pane refici, *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, Vbi eſt* Deus? Aſt infelicior multò damnatorum ſors eſt, qui peccatis Deum in æternum amiſere, ideoque noctes & dies in dolore & gemitu verſantur. Decades, teſſeradecades, centuriæ, & chiliades annorum tranſeunt, ipſa quoque flendo, dolendo, ingemiſcendoque ob rei pretioſiſsimæ amiſsionem, elabitur annorum æternitas , nunquam tamen ad finem poſſunt pertingere. Merito igitur vnuſquiſque horum dicere poteſt, *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie. Vbi eſt eſt* Deus *tuus*? O cruciatum intolerabilem, ô pœnam grauiſsimam!

Nunquamne oculos in hiſtoriam de filio prodigo conieciſtis ? nunquamne vobiſcum perpendiſtis, quomodo in ſorte ſua & calamitate toleranda ſe geſſerit? quomodo namque eum affectum putatis, dum commiſſum errorem in mentẽ reuocaret? quod nimirum domo paterna, in qua tam ſplendide & laute epulabatur, & in qua ſerui abũdabant rebus neceſſariis, egreſſus ad tantam paupertatem ac miſeriam redactus eſſet; vt ſiliquas porcorum manducare debuerit, & ex ipſæ adhuc defuerint, adeo vt miſer fame enecaretur: quanto poſtea cum gemitu, ſuique ipſius increpatione errorem agnitum deplorauit ? *Quanti mercenarii in domo*

patris

patris mei abundant panibus? ego autem hic fame pereo: ſurgam & ibo ad patrem meum, & dicam ei, Pater peccaui in cœlum & coram te. Luc.17. At maiores & amariores ſunt illorum filiorum prodigorum, qui apud inferos excruciantur, querelæ & gemitus, dum commiſſum errorem agnoſcunt: quod nimirum cœlum, domum illam ampliſſimam ac ſplēdidiſsimam, in qua omnis Angelorum nobilitas commoratur, domum opulentiſsimam, de qua ſcriptum eſt, *Gloria & diuitiæ in domo eius*, deſeruerint, ſuauiſsimum illum patrem, quem quotidie inuocamus dicendo, *Pater noſter qui es in cælis*, Pſalm.111. dereliquerint, & cum dæmonibus, non dico porcis, commorentur, & Matth.6. famem patiantur vt canes. Quanta eorum eſſe debet pęnitentia? quam graues gemitus & lamēta? Ignis circum vndique crepidans magnum quidem dolorem & pœnam adfert, ſed longe, mihi credite, grauiorem ipſa pœna damni.

Ac nondum hic finimus. Accedit ad hanc pœnam velut appendix, immortale Dei aduerſus illos odium, quod ſemper ſibi imminere damnati ſentiunt, ſine vlla reconciliationis ſpe: ſcriptum namque eſt, *Odiſti omnes, qui operantur iniquitatem*. Pſal.5. Et quemadmodum pœna damni, quo ad intellectum, eſt diuina viſione priuatum eſſe: ita, quoad voluntatem, Deum ſemper iratum & inimicum habere, & numquam eius iuſtitiæ manus poſſe euitare. Atq; inde perpetua Pſalm.111. ijs inimicitia, & odium immortale aduerſus Deum oritur, & ipſum varijs affectibus mixtum. Innuere viſus eſt Dauid dum ſcriberet, *Peccator videbit*, Pſal.71. intellectu nempe, *& iraſcetur*: voluntate, *dentibus ſuis fremet & tabeſcet*: videte furorem & impatientiam. *Superbia eorum qui te oderunt aſcen-* Pſal.82.

Odium Dei in impios.

dit ſemper:item, *Et qui oderunt te, extulerunt caput*: videte ſuperbiam & odium immortale. An non hoc graue cuilibet videatur?

Vermis cõſciẽtiæ, qui impios excruciat.

Aliam prioribus hic pœnam ſubnectam, & eam, meo quidem iudicio, grauiſsimam, vermẽ illum ſemper rodentem, conſcientiam illam vltricem, & ſynteresin perpetuo oculis obuerſantem. Remorſus ſcilicet conſcientię pœnam hãc perpetuo comitatur, & numquam impios deſerit: hinc Theologi ſynteresim vocant, & in intellectu ponunt? nihil etiam dicentes eſſe aliud, quam ſcintillam quandam viuam in animabus noſtris accenſam, quæ perpetuo nos ad bonum cõſectandũ, malũ vero declinandũ exſtimulet: hãc Scriprura metaphorice vermẽ qui cõſcientiam corrodat, diabolos & dãnatos in tartareis illis ſedibus ſemper torqueat, appellat. Vnde Iſaias, *Vermis eorum non morietur, & ignis non exſtinguetur.*

S Thomas 2.2.q.41.

Iſai.66.

Cur putatis, fabularũ artifices, & nugarum cõcinnatores Poëtas, ad tormẽta Tytij, vulturẽ addidiſſe, qui iecur eius roſtro perpetuo fodiat, & noctes & dies eiuſdẽ fibris paſcatur. Sub fabulæ huius inuolucris deſignare voluerunt gentiles, inter impiorũ pœnas conſcientiæ remorſum merito poſſe recenſeri, qui eoſdem inſtar edaciſsimi vulturis iecori annexi ſemper exagitet & corrodat:

Sic inconſumptum Tytii, ſemperq́; renaſcens
Sic perit vt poſsit ſæpe perire iecur.

Atque hoc in peccatorum caſtigationem permittit Deus, vt ſ. tortor ille & vindex ſemper ipſos exagitet, faces aſsiduas menti ſubijciat, vt quem docentem, dum viuerent, audire noluerunt; poſt mortem torquenti & lancinanti pareant.

Qua-

Digitized by Google

Quadrat hîc optime quod in Luca Dominus præcepit, *Cum vadis cum aduerſario tuo ad principem, in via da operam liberari ab illo*: quo ænigmate optime mihi viſus eſt ſynteresim ſignificaſſe. Conſuluit nẽpe, vt, quãdiu in hac vita, quæ nõniſi ſemita & via eſt, ꝓcedimus, & iter facimus ad magnũ illum principẽ, Deum ſ. antè cum aduerſario in gratiã redeamus, quam coram iudice ambo veniamus. Aduerſarius ille noſter, qui vna nobiſcũ procedit, eſt ſynteresis & ſtimulus ille conſcientiæ, qui ſemper nos exagitet, cui auſcultãdũ eſt, interea dum vitæ huius iter durat, eiusq́ꝫ conſilia amplectenda; nam alioquin, ſi recalcitremns, ſi reluctemur, flagellabit nos, & poſt iter confectum torquebit. Luc. 12.

Quot, Deus immortalis, illa damnatis ſtimulos, quot aculeos infligit? tum quod toties Deũ offenderint, eiusq́ꝫ ſalutarẽ paſsionẽ contempſerint, quę tantũ illis remedij ac ſalutis poterat afferre; tũ verò, quòd opera bona neglexerint, & præſertim quòd pœnitẽtiam diſtulerint. quę ab omnibus illos miſeriis potuiſſet eximere. Quæ omnia dum in mentẽ reuocant, infinitis angoribus & cruciatibus illos affici neceſſe eſt. Sed omniũ grauiſsima vermis huius punctura eſt, ipſa priorũ delictorũ memoria & agnitio. tunc quippe eorũ grauitatem agnoſcent, tunc merito ſe ob eadẽ caſtigari, & quidẽ acerbiſsime, fatebuntur, deſperantesq́ꝫ dicere cogentur, *Iuſtus es Domine, & rectum iudicium tuum*. Quod egregia quadam è Geneſi figura deſignabo. Pſal. 118.

Fratres Ioſephi, cùm frumentandi gratia in Ægyptũ deſcendiſſent, diu ſcilicet poſt initam aduerſus eum conſpirationem, & carceribus ſe mancipatos viderẽt ab eo, in cuius olim necem conſpirauerant, tametſi ignorarent, cõſcientiæ

ſtatim

Digitized by Google

ſtatim ſtimulum experti ſunt: redibat quippe illis in memoriam nefandum illud mente conceptum fratricidium, dicebãtque cum lachrymis, *Merito hæc patimur, quia peccauimus in fratrem noſtrum, dum deprecaretur nos, & non audiuimus eum: ideo venit ſuper nos iſta tribulatio.* An non eadẽ repetere vobis impij videntur infernalibus carceribus incluſi, & diuinæ iuſtitiæ manus experientes, ipſa nimirum conſcientia priora delicta in memoriam reducente. Merito hæc patimur, quia in fratrem noſtrum, patrem noſtrum denique Deum noſtrum peccauimus: plura ac grauiora commeriti ſumus, iuſtitia eius manet in æternum, ac iudicia eius iuſtificata. Ecce, & aliud ſimile.

Gen. 42.

Adonibezech tyrannus, cum varijs Iſraelitas iniurijs, contumelijs & cladibus affeciſſet, ab ipſis tandem in poteſtatem redactus, & ijſdem quibus alios pœnis affecerat ſubiectus, exagitãte illum conſcientia, & ſolui deſperans, ita locutus eſt, *Sicut feci, ita reddidit mihi Deus.* Peccatores veri illi tyranni, qui varia dum viuerent, in proximum, crudelitatis genera exercuerunt, Deũque varijs admiſsis ſceleribus exacerbarunt, à diuina tandem iuſtitia comprehẽſi, ijſdem verbis vtentur, *ſicut fecimus, ita reddidit nobis Deus*: quin & plura peccata noſtra ſupplicia & grauiora commerita ſunt, qualem vita noſtra mercedem promeruit, talem etiam adepta eſt.

Iud. 1

Nihil igitur apud inferos audietur aliud quã gemitus, ſuſpiria, lachrymę, pœnitentia, deſperatio: ſcriptum namque eſt, de impijs, *Pœnitentiam agentes: & præ anguſtia ſpiritus gementes.* Verùm omnia hæc in caſſum, omnia ſero & fruſtra; inutiles tunc erunt lachrymæ, & nequidquam profutura pœnitentia. Neque enim apud inferos

Sap. 5.

Digitized by Google

inferos illi locus eſt: nam mundus hic ad pœnitentiam agendam conceſſus eſt, in altero nihil proderit. Vnde Auguſtinus, *Tempus acquirendi vitam æternam, in iſta tantum vita Deus hominibus dedit, vbi voluit etiam pænitentiam eſſe fructuoſam:* ſed in altera nulla ſupereſt veniæ ſpes, omnis illic pœnitentia ſera erit, inutilis & infructuoſa.

Lib. de fide ad Petrum:

Tradunt in legum ſuarum volumine Iuriſconſulti, nummis adulterinis ſincere ſolutionem peragi non poſſe. Sic dico, pœnitentiam damnatorum eſſe, velut nummum adulterinũ, cuius nullus in alterius mundi regno ſit vſus, & qua noſtra erga diuinam iuſtitiam obligatio ac debitum nulla ratione diſſoluatur, quamuis reliquo vitæ tempore facillimè eadem diſſolui queat. Exclamare igitur merito poſsim, ô dolor, ô crux, ô pœna intolerabilis, ô querimoniæ in omne æuum duraturæ! ô pœnitentia ſera & tamen perpetua: ô triſtis diuinæ faciei in æterternum amiſsio. Hanc igitur menti veſtræ inſculpite Chriſtiani, hanc metuite, & ſemper ante oculos habetote; itaque, teſte Salomone, fiet, vt numquam Deum offenſuri, ſed Satanæ ad peccandum inuitanti, quod magnus olim Græciæ orator reſpondit, reſponſuri ſitis, *Tanti non emam pænitere*, triſte, inquam, amarum, ſemperque duraturum pœnitere, quod pœnam damni velut indiuiduus comes comitatur, pœnam omnium pœnarum maximam, quæque potius lachrymis quam verbis explicanda foret.

Vlpianus eleganter. § de pign. action.

Tu vero, ô æterne & omnipotens Deus, cuius iuſta æquitate iam à quinque annorum millibus pœna hæc damnatis infligenda durat, ac ſemper vſque ad mundi exitum durabit, nos ab eadem

Digitized by Google

eadem immunes præſta, hanc auerrunca. Ne, obſecro, permittas in triſte hoc nos exilium relegari, in quo diuinę tuę faciei fruitione in æternum carere deberemus. Hic potius coargue, hîc caſtiga, hîc delicta corripe, vt in æternum parcas; imprimis verò à pœna damni nos tuere, pœna quæ ſcelerum malitiæ & auerſioni à Deo, ad amuſsim & ex merito reſpondet: vt, quoniam peccator, dum in terris ageret, à tuo ſe conſortio ſeparauit, tu te ab illius abſtrahas: pœna quæ varias ſecum querimonias, dolores, gemitus, ac ſuſpiria trahit, quæ intellectui triſtem illā æternæ beatitudinis amiſsionem indeſinenter repræſentat, tempus quoque perditum. Sacramenta neglecta, ſancta exercitia, bona opera omiſſa ob oculos ponit: cui vermis ille conſcientiæ animæ ac ſpiritus medullas perpetuo depaſcens, & pręteritorum delictorum grauitatem, ſuppliciaque pro iiſdem toleranda ad viuum repræſentans, annexus eſt. Ab hac igitur pœna nos libera totius Pater miſericordiæ, noli, quæſo, beatifica eſſentię tuę viſione nos priuare, qui ideo potiſsimum in hunc mũdum editi ſumus, te vt laudare, colore, dum viuimus, & poſt mortem facie ad faciem, ſine velo aut ænigmate, videre te poſsimus, in quo omnis noſtra beatitudo ac ſumma fœlicitas ſita eſt, cuius nos participes reddant Pater, & Filius & Spiritus ſanctus. Amen.

)?(

FERIA

FERIA SEXTA.

DE ÆTERNITATE POENARVM infernalium.

Memorare nouiſsima tua, *ac præſertim æternitatem pœnarum infernalium*, & in æternum non peccabis. *Eccl. 7.*

FIGVRA.

DEſcribit Ieremias Propheta ignem, quem Dominus ad vindictam ſcelerum, hominumq́ flagitia caſtiganda immiſſurum ſe comminatur; ignem furoris & indignationis, quiq́ in æternum non exſtinguetur. Sæpe mecum tacitus cogitaui, quiſnam ignis ille fuerit, quidq́ per eundem Dominus deſignare voluerit. Verũ ſanctorum Patrum veſtigijs inſiſtens, eorumq́ expoſitionibus acquieſcens, credidi ſub prophetiæ huius inuolucris pœnas infernales deſignari, quæ in igne ſemper ardenti, aq́ diuina indignatione, ad delicta impiorũ caſtiganda, eorũq́ iniuſtitias coarguendas, iugiter accenſo conſiſtunt; pœnas inquam æternas, fine & termino carentes, ac perpetuo duraturas, vereq́ metuendas. Super his hodiernæ orationis ędificiũ conſtruam: vtq́ Spiritus Paraclitus, & glorioſiſsima Dei mater Maria auxilio & precibus adeſſe dignentur, noſtras illis preces, prius *Aue Maria* recitando, offeramus. *Ierem. 17.*

Nihil in ſacris litteris magis obuiũ eſt, quam ad pœnitentiam maturè, & dũ tempus adeſt oportunũ, agendum, bonaq́ opera interea dum hîc

hîc operari licet, edenda, exhortatio: nulla namque poſt hanc vitam eius agendæ ſupereſt ſpes nullus venię, aut miſericordiæ eſt locus, nullaq́ expectanda redemptio, tunc ſcilicet incaſſum vota preceſque funduntur, nam pœnæ cum ſemel cœperint, numquam deſinent, ſed in æternum duraturæ ſunt. Primus teſtis ſit Paulus: *Operemur bonum dum tempus habemus*: nam poſt hãc vitam nulla operãdi ſpes reſtat, nullum amplius tempus, nulli dies, nulli ſupererunt anni: ſed vna æternitate in ęternum extendenda tempora dimetiuntur.

Gal. 6.

Vates regius, æternitatem hanc præſagiens, genibus in terram proſtratis, oculiſque in cœlũ erectis, gemens obſecrabat, *Conuertere Domine & eripe animam meam, ſaluum me fac propter miſericordiam tuam: quoniam non eſt in morte qui memor ſit tui*, nemo inquam, qui te poſt hanc vitam laudet, benedicat, tibiq́ confiteatur, ac multo minus qui per pœnitentiã ad te cõuertatur. O verba aſpera, atq́ omnẽ miſericordiã excludentia! ſi interea dũ viuimus pœnitentiã non egerimus poſt mortẽ nemo eandẽ ſeſe agere poſſe ſperet. Quid igitur cogitas impudens & cõtumax peccator, qui de pœnitentia agenda modò parum ſollicitus es? qui vitæ florẽ elabi ſinis, vitijs tempus tranſigis, omnemq́ ætatẽ peccando conſumis, vitæ emendationem pœnitentiamq́ in ſenectutẽ vltimam & decrepitam differẽs: forſitan poſt mortem pœnitentię tempus putas ſupereſſe; ſed erras, poſt fata ſiquidem ſera eſt vitæ melioris promiſsio.

Pſalm. 6.

Simile.

Prudẽs paterfamilias verno & ęſtiuo tẽpore, quãdo oportunitas eſt optima, ędificia collapſa reſtaurat, macerias diſſolutas reparat, nec in tẽpus hibernũ dũ hiems & procellæ brumales ſæuiunt,

Digitized by Google

uiunt, idipſum differt. Prouidus etiam nauarchus interea dum æquora ſtrata ſilent, & mare tranquillum eſt, quæ nauigationi peropportuna ſunt camparat, laxatas nauis compages reſtaurat, ac ſeſe aduerſus tempeſtatem communit: ne forte procella inopinatò ſuperueniente, ventiſque vehementer ingruentibus graue naufragij periculum incurrat, ac tum reſtaurationem nauis, cum minus opportunum eſt, adornare compellatur; Ita quoq; quamdiu vitæ huius malatia & tranquillitas arridet, diligenter præparanda ſunt ea quæ ad alterius vitę iter neceſſaria videntur: bona inquam & ſincera confeſsio, integra ac plena ſatisfactio, fidelis cõtritio, ac ſancta pœnitentia, ne fortaſſe repentina diuinorum iudiciorum procella oppreſsi, tum cum voluerimus, eandem minus agere valeamus.

Egregia id Dominus ſimilitudine demonſtrauit, Quis rex, inquit, *iturus committere bellum cum alio rege, non prius cogitat ſedens, ſi poßit in decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad ſe? Alioqui illo adhuc longius agente, legationem mittens rogat ea quæ pacis ſunt.* O infœlix & ſtolide peccator, qui quotidie regi cœlorum, Angelos & dæmones numinis ſui maieſtate percellenti, cuiuſque potentia tanta eſt, vt terram reſpiciat & faciat eam tremere, aduerſaris, qua fronte bellum ei indicere audes? cur non potius mille per diẽ preces, quæ ſunt veri animæ legati, premittis, quæ pacem poſtulent? cur nõ peccatorũ veniã flagitas, interea dum adhuc procul abeſt? noli expectare cũ diuinæ iuſtitiæ mucro ceruicibus impendet, noli in alteram vitã pœnitentiam differre: tunc namq; omnis conuerſio inutilis erit. *Luc. 14.*

2.Paral.13. Hinc ſapienter olim dixiſſe mihi viſus eſt Abia Rex Iuda, qui poſt Ieroboam regnum tenuit, *Filii Iſrael, nolite pugnare contra* Dominum *Deum patrum veſtrorum, quia non vobis expedit*. Quaſi diceret: Tempus veniet, quo pacem deſiderabitis ſed denegabitur vobis. Eiſdem verbis alloqui cœcos illos peccatores volo, qui inſtar gigãtum cœlo bellum mouent, montem monti imponere geſtientes, ſuperbiam ſuperbiæ, peccatum peccato addentes, *Peccatores nolite pugnare contra Dominum patrum veſtrorum, quia non vobis expedit*: cupietis enim pacem, ſed minime impetrare poteritis, at metuendum eſt, ne idem vobis accidat, quod impio Antiocho Regi Syriæ.

1.Mach.9. Hic enim cum ſæpius cœlo bellum indixiſſet variaq; in dilectum Deo populum crudelitatis genera exercuiſſet, pacem tandẽ aliquando inire volens, ingratitudinisq; ſuę veniã poſtulans, nunquam meruit exaudiri, *orabat*, nimirum, Hebr.12. *Deum, à quo non erat miſericordiam conſecuturus*. Idem omnino accidit profano Eſau, de quo Paulus ſcribit, *Quod non inuenit locum pœnitẽtiæ, quamuis cum lachrymis exquiſiſſet eam*. Non quod hinc efficere velim, pęnitentiam ad omnia peccatorum genera expianda non ſufficere: at quod pęnitentia illius ſincera non eſſet, ſed fucata, qualem vt plurimum oſtendunt ij, qui eandem vſque in vltimum vitæ articulum differũt, quod figura è libris Moſaicis petita manifeſtũ faciet.

Permiſit olim Dominus, vt ſiquis inter Iſraelitas domum in ciuitate libera vendidiſſet, in- Leuit. 25. tra anni ſpatium, perſoluto precio eandem repetere ac redimere poſſet: ſi vero anni ſpatium elapſum foret, nullæ eius habendæ ſpes ſupereſſet. Origenes miſterium hoc exponens, ait per domum

domum hanc, cœleſte illud habitaculum deſignari, de quo locutus Apoſtolus ait, *Domum habemus non manu factam, æternam in cælis.* Peccator itaq; magnæ huius ciuitatis inquilinus & ciuis, dum aliquod peccatum admittit, turpiter eam diuendit, ſed infinita legislatoris bonitas integrum vitæ huius annum elargitus eſt, quo eandem pœnitentiæ operibus redimat, ſed illo euoluto nullum amplius emendi ius aut ſpes ſupereſt, nec in altero mundo vllus veniæ locus reſtat. 2.Cor.5.

Eleganter hoc expreſsit Pſalmographus dicens, *Numquid mortuis facies mirabilia, aut medici ſuſcitabunt, & confitebuntur tibi? numquid narrabit aliquis in ſepulchro miſericordiam tuam, & veritatem tuam in perditione? numquid cognoſcentur in tenebris mirabilia tua, & iuſtitia tua in terra obliuionis* Quem locum S. Hieron. exponens, ait loco, *aut medici ſuſcitabunt?* vt Vulgata habet, Hebraicos fontes præferre, *aut gigantes reſurgent & confitebuntur?* & per illos gigantes intelligi Angelos, idque propter vires, quæ naturaliter illis inſunt. Ita namq; illos appellauit Iob, *Sed & gigantes gemunt ſub aquis tormentorum*, quæ interpretatio ſi locū capiat, indicare Pſalmiſta voluit: ſi Angeli de reſurrectione deſperent, multo minus homines fragiles & imbecilles poſſe ad vitam reſurgere. Pſalm.87. Iob.26.

E quibus omnibus conatus ſum oſtendere, nullam poſt hanc vitam gratiæ ſpē ſupereſſe, & animas quæ ſemel infernalibus ſupplicijs traditę ſunt, nullam redemptionem, aut miſericordiam exſpectare debere, deniq; pœnas quę apud inferos tolerandæ ſunt, ſemper duraturas, & nullo vnquam æuo terminādas. Quod ipſum ſi

Digitized by Google

aſsiduè animo volueremus, nemo noſtrum, credo, eſſet, quin mundū deſereret, ſolitudinē amaret, ac vitam monaſticam amplecteretur. Hinc bene mihi dixiſſe viſus eſt Salomon, *Memorare nouiſsima tua, & in æternum non peccabis.* Nullū enim, ô homo, aduerſus ſcelera tua peccandique conſuetudinē antidotū melius aut ſalutarius, quam infernaliū pœnarum æternitatē ſemper ob oculos habere. Hanc hodie animabus veſtris inſculpere conabor, duas in partes diuiſam: prima diſquiram, nū pœnæ illę æternæ ſint, altera, num æquū ſit & iuſtum, tanta eaſdem temporis periodo circumſcribi, & omnem duobus hiſce circulis incluſam æternitatem, ad oculum demonſtrabo.

Eccl. 7.

Error Origenis, qui credebat, dæmones aliquando redimēdos. *Lib. 21. de ci.*

Fuerunt olim aliqui, à veritate & vniuerſali omnium Chriſtianorum fide nimirum quantū recedentes, qui crediderunt ac docuerunt, pœnas infernales non futuras æternas, ſed eas tandem aliquando, quæ Dei miſericordia eſt, in tēpore finiendas, damnatosq́; demum ſupplicijs eripiendos. Huncin Origene errorem culpat Auguſtinus; credebat enim ille, dæmones aliquando à pœnis inferni liberatum iri, eorum ſupplicia finem habitura, Deumque poſt longa annorum curricula ijs reconciliandum. Sed à longo iam tempore opinio hæc velut erronea, & ſcripturæ auctoritatibus, & maximè loco Apocalypſ. 20. repugnans, ab Eccleſia condemnata fuit. Quod & euidentiſsima ratione aſſeri poteſt: Si enim dæmones Orco aliquando eximi, à ſupplicijs liberari, damnatioq́; eorum finem debet accipere; ipſi quoque, ad eundem modum, Angeli cœlo deturbari, æternaq́; beatitudine detrudi poſſent, atq́; ita nihil de ipſa beatitudine certi ſtatui.

Alij

Digitized by Google

Alij quoque, ſed longe poſt tempora Origenis, eodem imbuti errore, crediderunt, ipſam damnatorum pœnam finem habituram. Innitebantur hi potiſsimum verbis illis Matthæi, quibus dicitur ſceleratus quidam à iudice carceri traditus, è quo non egreſſurus ſit, *donec nouiſsimam quadrantem perſoluerit*: vnde inferebant eum debito perſoluto liberandum, ſed errabant, nam donec hoc loco non innuit, eos tandem aliquando egreſſuros aut liberatum iri, ſed negatiuè hic capitur, vt in pleriſq; alijs ſcripturæ locis, & inprimis illo Geneſeos, *Coruus non eſt reuerſus, donec ſiccarentur aquæ*: conſtat tamen coruum non amplius ad arcam rediјſſe, item illo Pſalmorum, *Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum*, neque enim hîc innuitur, Chriſtum, poſt omnium gentium conuerſionem, non amplius, ad patris dexteram conſeſſurum, ſed in omnem æternitatem eandem ſedem habiturum, item alibi, *Orietur in diebus eius iuſtitia & abundantia pacis, donec auferatur luna*, id eſt, in ſempiternum; certum eſt enim, lucidum illum orbem numquam auferēdum. Adeo vt ipſum *donec* hoc & alijs locis pro æternitate capiatur.

Matth. 5. *Geneſ. 8.* *Pſalm. 109.* *Pſalm. 71.*

Nemo igitur ſibi perſuadeat, pœnas has aliquando terminandas; aut neget, eaſdem perpetuas eſſe, certum namque eſt, numquam eas finem habituras. Vnde Innocentius Papa Tertius, *Nullus ergo ſibi blandiatur, & dicat, Quia Deus non in finem iraſcetur, nec in æternum indignabitur, ſed miſerationes eius ſuper omnia opera eius: quia cum iratus fuerit, non obliuiſcetur miſereri, nec quidquam eorum, quæ fecit Deus, odiuit. O ſpes inanis, ô falſa præſumptio!* Non credat, *fruſtra, errore deceptus,*

Lib. 3. de contemptu mundi c. 10.

quod aliquo pretio ſit redimendus, quoniam in inferno nulla eſt redemptio. O verba horrorē nobis & metum incutientia, quæq; vel ferreum percellere pectus queant!

Oſtenditur pænas infernales æternas eſſe.

Hanc igitur vobiſcum interdum æternitatem cogitate, rationis eam trutina ponderate, iudicijque vlna eam dimetiamini: neque enim commentum eſt aut anilis fabula. Ipſa namque in impios ferenda ſententia, non aliter feretur, *Ite maledicti in ignem æternum*, & ibidem, *Ibunt in ſupplicium æternum*, Marcus Euangeliſta tantumdem habet, *Qui autem blaſphemarit in Spiritum ſanctum, non habet remiſsionem in æternum, ſed reus erit æterni delicti.* Æternitatem hanc quoque toties inculcauit Paulus, *Qui pænas dabunt in interitu æternas, à facie Domini, & à gloria virtutis eius*, item Iudas in Epiſtola ſua Canonica, primo namque de Angelorum ruina loquens ait, *Angelos vinculis æternis ſub caligine reſeruauit.* Deinde de hominum damnatione, *Sicut Sodoma & Gomorrha, & finitimæ ciuitates ſimili modo exfornicatæ, & abeuntes poſt carnem alteram, factæ ſunt in exemplum ignis æterni pœnam ſuſtinentes.* Item in Apocalypſi ſua Ioannes, *Fumus tormentorum eorum aſcendit in ſæcula ſæculorum, nec habent requiem die ac nocte qui adorauerunt beſtiam.* E quibus omnibus concludamus neceſſe eſt, pœnas has in æternum duraturas.

Matth.25. *Marc.3.* *2.Theſſ.1.* *Apoc.14.*

Dicant & ſymbolū ſuū Prophetę. Quotquot de tartari ſupplicijs olim locuti ſunt, æternitatem ijs ſemper affinxerunt. Imprimis Ieremias, ille inquam qui annorum ſpatio, ſub tribus regibus Iuda, Ioſia nimirum, Ioachin, & Sedechia Ieroſolymis vaticinatus eſt, ac tandem poſt vrbis

vrbis excidium captiuus in Ægyptũ abductus, vbi à furentis populi multitudine,(vt quidem ſentit Hieronymus) lapidibus obrutus exſpirauit; is inquam hoc de ijſdem teſtimonium dedit, *Et relinqueris ſola ab hæreditate tua, quam dedi tibi, & ſeruire te faciam inimicis tuis in terra quam ignoras, quoniam ignem ſuccendiſti in furore meo, vſque in æternum ardebit.* Et poſt ſex capitum interuallum, *Et dabo vos in opprobrium ſempiternum, & in ignominiam æternam, quæ numquam obliuione delebitur.* Hic vtrimque pœnæ ſempiternæ, tormenta non terminanda, & ſupplicia ęterna deſignantur. Multoque etiam clarius ac manifeſtius à Pſalmographo. *Non dabit Deo placationem ſuam, nec pretium redemptionis animæ ſuæ.* Perinde ac ſi dixiſſet; Omnia apud inferos æterna ſunt, & omnis ſpes vana, incaſſum impij Patri æterno vnigeniti Filij ſanguinem in crucis ara effuſum, qui olim iram eius placare & iratum demulcere poterat, offerent; efficax illud lytrum quo olim, animæ Deo reconciliabantur, tunc inutile & infructuoſum erit, ideoq; mox ſubiungit, *Laborauit in æternum, & viuet adhuc in finem.* Anne maioribus & prægnantioribus teſtimonijs pœnarum perpetuitatem ſtabilire valeamus?

Ierem.17.

Cap.23.

Pſalm.48.

Obiter tamen notare vos velim verba illa, *Laborauit in æternum*, quæ hunc ſenſum dabunt. Semper patietur, nunquã tormenta eius habebunt finem, quidquid enim & quãdiu impij patiuntur, nihil illis proderit: pœnas luant, debitum ferendo tolerandoq; ſoluant, peccata flamma expient; de debito tamen ne hilum minuunt, eadem poſt centum annorum myriadas manebit obligatio, & iterum ad principium reuocanda. Eſt nãq; æternitas inſtar orbitæ, ſem-

Nulla impiis redemptionis ſpes ſupereſt.

Digitized by Google

per vertentis, & numquam quieſcentis. Si enim à nefario Caino quis peteret, Quanto iam tempore miſer apud inferos torqueris? A quinque, reſponderet, annorum millibus: & à Dathane, Chore, & Abirone: A quot iam annis in inferni barathrum deſcendiſtis? dicent, A quater mille annis. Et epulo, quamdiu flamma illa vorax depaſta eſt? dicet, Bis mille propemodum annis. Si deinde vlterius peteretur, quot adhuc anni reſtarent, reſponſuros haud dubiò exiſtimem omnes, in æternum, ſemper, & omne in æuum; nulloque vmquam tempore tormentum noſtrum finem habebit. Hæc Bernardus dum cogitat horreſcit, & exclamat, *Subueni mihi Deus meus, priuſquam ad tormenta perueniam, priuſquam me deuoret ignis gehennæ, priuſquam ſine termino crucier in inferno.*

Li. Med ca 5

Res ſunt, Auditores, quæ lachrymis potius, quam verbis explicandæ ſunt; ad æternam ſ. gehennam damnari, tormẽtis perennibus excruciari, nullam liberationis ſpem habere, Herculeos etiam animos percellat. Si enim Iacob Patriarcha viginti trium annorum ſpatio filium quem mortuum putabat, luxit (quando enim Iſmaelitis venditus erat Ioſeph, nõniſi ſedecim habebat annos, quando vero deinde à fratribus agnitus fuit, vndequadraginta annorũ erat, vt è cap. 41. & 42. Geneſeos manifeſtum eſt.) Porro diuturni huiuſce luctus cauſa erat crudele illud mortis genus, quo filium extinctum putabat, à fera ſ. peſsima dilaniatum. Quid nos facere par eſt, Chriſtiani, cum tot nobis damnatorum animas à diabolis, monſtris illis horrendis & terribilibus dilaniatas, excruciatas, diuexatas, & tortas, tartareisq́ ſupplicijs addictas, ob oculos ponimus.

Gen. 37.

Pluri-

Plurimi profectò, qui hanc pœnarum æterni tatem perpetuò præ oculis habuere, ad pœnitentiam vitæque emendationem cõuerſi ſunt; hi in vepreta, illi in ardentes prunas ſeſe nudos coniecere, alii incultam eremum & vaſtam ſolitudinem, pœnitentiæ agendæ ergo, petiere. Dauid quoque Propheta, regni licet negotiis implicaretur, æternitatem hanc ſæpenumero mẽte voluebat, vt ipſe de ſe confeſſus eſt, *Annos æternos in mente habui.* Ecqui anni, Deus immortalis! neque enim hi curſu ſolari diſtinguuntur, nec in duodecim menſes, aut in trecentos ſexaginta quinque dies & ſex horas diuiſi ſunt, ſed in omne æuum & ſæculorum ſæcula extenduntur.

Multi qui æternitatẽ pœnarũ prę oculis habuere ad frugẽ meliorẽ cõuerſi ſunt.

Pſal. 76.

Decades annorum, tredecades, centuriæ, chiliades, decades & centuriæ myriades, centum myriades, chiliades myriadum, & myriadum myriades, & ſiquis vltra numerus dari poteſt, hîc locũ nõ habent, ſed in omne tempus annus vnus extenditur. Hic hæreres arithmetice, nec vlterius numeros hos poſſes extendere, nã poſt centenas & centies ac millies millenas annorũ myriadas tantundem erit, quantũ prius. Si quidem certum aliquod præfixũ eſſet tempus, quãuis in multa extenderetur ſæcula; liberationem tamen impii pererent, & aliquod in tormentis lenimen experirentur, aut ſaltem æquanimius paterentur. Sed fruſtra. quod exemplo iam declarabo. Conſiderate obſecro vaſtitatem late patentis oceani, quot aquarum guttas in ſe cõtineat; & tamen, ſi poſt mille annos formica aliquam inde guttulam educeret, & impiis Deus promitteret, tunc demum illos inferno liberãdos & ſuppliciis eximẽdos, quãdo oceanus eſſet euacuatus; aliquod illis proculdubio ſolamen

foret,ſperarẽtque,ſerius aut citius,tandem ſeſe gloriæ cæleſtis cõpotes futuros:Sed vbi dicitur, in æternum,omnis mox ſpes excluditur, atque hoc ipſum eſt quod impios ad deſperationem cogat,& excruciet.

O æternitas in æternum duratura,ô temporis diuturnitas vere metuenda! Hic aures arrigite,peccatores.Ipſa,ipſa impiorum caſtigatio tormentaꝗ; tanto durabũt tempore, vt, ſi ſinguli,qui apud inferos ſunt , poſt decem ſæcula vel vnã lacrymulam amitterent,eæꝗ; vnũ in locum congregarentur,ingens tandem illæ diluuiũ excitarent,quo etiam totus obrui mundus poſſet.Nã quemadmodũ ſæcula in infinitũ ſeſe extenderent, ita quoque lacrymæ in infinitum excreſcerent , atque ipſum infinitum rem finitam,qualis eſt mundus facile obruere & abſorbere poteſt.Inſinuare his tantũ volui,ipſam damnationem perpetuam ac perennem fore.

Oſtendit id aperte Angelus ille Apocalypſeos quando nimirum lapidem molarem in mare coniecit dicens,*Hoc impetu mittetur Babylon ciuitas illa magna,& vltra iam non inuenietur.* Viſionis huius Angelicæ ſenſus hic eſt,Quo impetu lapis hic oceani fundum petit ,eodem etiam peccator infernalem abyſſum,è qua nunquã amplius eximetur. An non hoc euidenter æternitatẽ deſignat? *Apoc.18.*

Hanc mirum in modum exaggerat Gregorius,verbis iſtis,*Fit ergo miſeris mors ſine morte,finis ſine fine,defectus ſine defectu,quia & mors viuit,& finis ſemper incipit,& deficere defectus neſcit.* Multoꝗ; adhuc vehemẽtius & manifeſtius Bernard.*Procul à beata paradiſi patria exulati cruciabuntur in gehenna perpetua , nunquam lucem viſuri , nunquam refrigerium adepturi , ſed per millia millium anno-* *Lib.9. Mor. c.49.* *li.Medit.c.3.*

rum

rum in inferno cruciandi, nec vnquam inde liberandi.

Et ſane omnia apud inferos æterna ſunt, omnis ſpes illic veniæ & liberationis perdita, omnis illinc gratia exulat. Fornax quidem Babylonica, vt in Daniele legitur, ad quadraginta nouem quidem cubitos flammas eiaculabatur, nunquam tamen ad quinquageſimũ, qui eſt numerus iubilæi, pertingere eædem potuere. Deſignatur hîc, in inferno, cuius imaginem fornax hæc gerebat, & vbi flãma ſemper excreſcit, nullum vnquam iubilæum, id eſt, redemptionem, gratiam, ſpem eſſe, ſed pœnas in ſempiternum extendendas. Figura. *Dan. 3.*

Malachias omniũ prophetarum poſtremus, quiq; veteri teſtamento finẽ impoſuit, & quem S. Hieron. ex Hebræorum traditione Eſdræ à ſecretis fuiſſe ſcribit: licet obſcure, vere tamen, æternitatem hanc innuit, de iudicio enim extremo locuturus hæc verba præmittit, *Ecce dies veniet ſuccenſa quaſi caminus, & erunt omnes ſuperbi & omnes facientes impietatem ſtipula, & inflammabit eos dies veniens, dicit* Dominus *exercituum, quæ non relinquet eis radicem & germẽ.* Dies ſcilicet iudicii igne & ardore ſuccenſus, peccatores velut ſtipulam conſumet, erunt enim ſicci, aridi, omnique gratia priuati, itaque eoſdẽ aduret, vt nec germen nec radicem in iis relicturus ſit, quoniam omnem illis veniæ, indulgentiæ liberationiſq; ſpẽ præcidet, æternis eos incẽdiis mancipans. Quamdiu enim arboris alicuius radix in terra hæret, arbor germinare & creſcere paulatim poteſt, ſed radice ſublata, creſcendi nulla amplius ſpes ſupereſt. Hæc igitur dies non relinquet illis radicem aut germen, ſed impias illas arbores depaſcet, radicem *Epiſt. ad Paulam & Euſtoch.* *Mal. 4.* Simile.

ſpei

ſpei penitus auferet, adeo vt nulla indulgenti nulla venia, nulla amplius remiſsio, relaxatio ue exſpectanda ſit, ſed æternum in tormenti ſint permanſuræ. O igitur longa temporis diu turnitas! ô crudelis æternitas!

Aeternitas inquam, certiſsime euentura, & ineuitabilis. Ita nempe docent id S. Petrus & Iudas Apoſtoli atque ita probant, Si *enim Angelis peccantibus non pepercit ſed rudentibus inferni de tractos in* T*artarum tradidit, cruciandos in iudicium reſeruari*; credendumne eſt eum peccatores, flagitijs variis coopertos mitius habiturum? horumne ſupplicia breuiora erunt & compendioſiora quam Angelorum? nequaquam: Sed vt illi in æternum excruciabuntur, ita & hi: tali nāque ratione ſententia prolata eſt, *Ite maledicti in ignem æternum*.

2. Petr. 2.

Matth. 25.

Pœnarum infernaliū æternitas articulus fidei eſt.

Accedit ad hæc, quod ipſa æternitas vnum è fidei noſtræ capitibus ſit, ſymbolo Apoſtolorū inſertum, *Credo vitam æternam*. quod cum dicis peccator, tantundem dicis, ac ſi aperte profitereris, Quemadmodum firmiter teneo, in altero mundo æternam bonis vitam paratam eſſe, quæ omni eos voluptate & gaudio perfundet; ita quoque credo aliam impiis & peccatoribus deſtinatam, quæ omnibus eos doloribus, calamitatibus, miſeriiſque inuoluet. Ni hoc eſſet, cur obſecro toties diuinæ litteræ horrorem perpetuum, vermem mori neſcium, ignem inexſtinguibilem, ſupplicium ſine fine permanſurum nobis innuerent: ô æternitas, ô deſperatio, ô furor!

Vera inquam deſperatio: omnis ſiquidem indulgentiæ ſpes tunc ablata fuerit, miſericordię ianua occluſa, veniæ denique locus negatus: nā tormenta ſemper excreſcent, & nunquam minuentur.

Digitized by Google

nuentur. *Hinc dolor, inde pauor, ſtupor, gemitus, & timor horrens, ardebuntque miſeri in igne æterno, in æternum & vltra*, ait in Meditationibus Bernardus, ſed multo vberius alio in loco oratione ad peccatorem conuerſa, *Antequam puteus te abſorbeat, pœnitere; priuſquã infernus te rapiat, peccata tua luge: priuſquam in profundum inferni mergaris, negligentias tuas plange: vbi iam non eſt locus indulgentiæ, vbi iam non eſt lætitiæ, non pœnitendi licentia? vbi iam non eſt licentia emendationis: vbi iam non eſt locus confeſſionis: quare? quia in inferno nulla eſt redemptio*, O æternitatem intolerabilem! lib. Med. c. 5. Serm. 27. de modo bene viuendi.

Fierine poteſt, ô clementiſsime & mitiſsime Deus de quo ſcriptum eſt, *Aut obliuiſcetur miſereri Deus, aut continebit in ira ſua miſericordias ſuas?* Tãto te tempore miſericordiarum tuarum obliuiſci? Hoccine, iuſtiſsime, rationi conſentaneum erit, tuæq; iuſtitiæ reſpondens? Itane iudex æterne? cum vere & merito de te cecinerit Pſalmiſta, *Iuſtus es Domine, & rectum iudicium tuum.* Nam quandoquidem pœna quam irrogas, culpæ peccatique malitiæ non vſquequaque reſpõdet, cur delictum temporale cum ſit, pœna æterna expietur. Repugnat hoc ſ. verbis illis Apocalypſeos, *Quantum glorificauit ſe, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum.* Cur enim cum voluptas & delectatio impiorũ exigua & breuis fuerit (quippe de quibus ſcriptum ſit. *Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt*) ipſa tamen caſtigatio & pœna tam diuturna? peccatum vnico puniri momento poteſt, cur igitur æternis ſuppliciis illud expiari neceſſe? anne hoc æquum eſt, & rationi conſentaneum? ſed hoc pluribus iam demonſtrare conabor, eſt enim ſecundum Concionis noſtræ membrum. Pſalm. 76. Pſalm 118. Apoc. 18.

Eccle-

Digitized by Google

Aequiſsimũ eſt, pœnas infernales perpetuas eſſe.

Eccleſiæ fax & lumen Auguſtinus, cũ plurib. demonſtraſſet, pœnas infernales ſempiternas eſſe, tandem concludens, ait diuinam in hac æternitate tamen miſericordiam elucere; nondum ex condigno, & ſecundum peccatorũ grauitatẽ eadem caſtigando: ac tantam eorundem malitiã & peruerſitatem eſſe, vt omnia quæ irrogari poſſent ſupplicia eorumque acerbitatẽ & intenſionem lõge antecellant. Adeo vt nulla hic Dei indignatio, ſed mera æquitas & iuſtitia eluceat. Nam, vt bene decet D. Gregorius: *Iuſtũ eſt vt qui in ſuo æterno peccauit in Deum, in æterno Dei puniatur.* Vt porro cognoſcatis quã Iudicis huius ſententia æqua ſit, & iuſta, & cur damnatorũ pœnas eſſe oporteat æternas & perpetuas, aliquot rationes adferam. Prima ſit.

Non tam Deus peccatum quam eiuſdem malitiam caſtigat, quæ in voluntate conſiſtit, &, ſi bene matureque attendatur, æterna eſt. Cur enim putatis peccatorem peccandi finem facere, aut peccatis valedicere anne ex amore Dei, vel odio peccati, vel metu gehennæ? nequaquam. ſed quia vitæ finem inſtare cernit, quam ſi putaſſet vlterius prorogari potuiſſe, nondum peccandi finem feciſſet: cum igitur peruerſa illa voluntas æterna ſit, æquum eſt etiam vt pæna, qua eadem expiatur, æterna ſit & perpetua. Nam ſicut aleones ita luſui addicti ſunt, vt ludendi prius finem non faciant, quàm candela exſtincta ſit: &, quamuis ipſum etiam lumen deficiat, eiuſque defectu luſus finem accipiat, ludendi tamen voluntas non deficiat, ſed potius tempus ita præcidi, & elapſum eſſe ægre ferant. Ita & peccatores, nam fortuito mundi huius luſui ſic addicti ſunt, ita vitiis indulgent,

quam-

Digitized by Google

quamdiu vitæ huius fax durat, vt quamuis eadem exſtinguatur, quamuis vita excidant, volũtatem tamen peccandi non exuant; *Voluiſſent*, inquit, Gregorius, *ſine fine viuere, vt ſine fine poſſent in iniquitatibus permanere*: & alibi, *Ad magnam iuſtitiam pertinet iudicantis, vt nunquam careant ſupplicio qui nunquam voluerunt carere peccato*. Ecce & aliam rationem. *lib. 4. dial.*

Omne peccatum ſingularem quandam includit malitiam, quia bonum in quod amiſſum eſt, valoris infiniti eſt: atque ita, vt ſupplicium illi æquiparetur, pœnaque reſpondeat culpæ, æquum eſt, vt eoſdem pœna etiam infinita ſit. Atqui non poteſt hæc eſſe infinita intenſiue, vt loquuntur Theologi: neque enim creatura ſubiectum capax eſt ad huiuſmodi pœnam ſuſtinendam. igitur infinita vt ſit extenſiue, quoad tempus & eius dimenſionem, neceſſe eſt. Ceterum rationis huius vim melius perſpicietis, ſi conſideraueritis, Chriſti paſsionem, ad Patri æterno rigide & exacte vſquequaque propter protoplaſti delictum ſatisfaciendum, neceſſariam fuiſſe: hoc nempe peccatum erat infinitũ, atque ideo requirebatur, vt qui eidem ſatisfaceret, infinitæ etiam eſſet potentiæ, vt ita vnum infinitum alteri quam maxime reſponderet. En tertiam.

Quæ ratio eſt mercedis meriti, eadem eſt & caſtigationis demeriti; contrariorũ enim contraria eſt ratio. Atqui piorum meritũ, quod nõ niſi temporale ac momentaneũ eſt, æterna mercede compenſatur, iuxta illud Ioan. 6. *Omnis qui videt filium, & credit in eum, habet vitam æternam*. Neceſſum eſt igitur, demeritum impiorum, quamuis vnico momento peractum ſit, æterno ſupplicio expiari? An non hoc vobis veriſimile vi- *Ioan. 6.*

le vi-

le videatur, & æquiſsimum ? Quarta hæc
Pœna, ſi Ariſtoteli credimus, intendi aut
Ariſt. 5. Eth. mitti ſecundum criminis admiſsi grauitat
debet: atque ideo fit vt qui principem aliqu
offendit, grauius puniatur quam qui plebei
aut triuialem. At quicunque peccat mort
ter, in Deum delinquit, cuius & violat p
cepta, & gloriā profanat; cuiuſque maieſtas
finita eſt, ideo æterna & infinita ſupplicia ſ
eat neceſſe eſt. Vnica hæc ad perſuadendum
tio videtur eſſe quam efficaciſsima; quæ etia
ſola foret, facile tamen perſuadeat, nullam
in damnatorum caſtigatione iniuſtitiam, q
imo magnam eius æquitatem & miſericor
ſingularem in eadem contineri. Ita namq;
credo Domine, totoque vitæ meæ tempore
bere profitebor, ac tibi iubilans accinam, *Iu*
es Domine, & rectum iudicium tuum. Vltimam
ſtatuo.

Cuius cauſa æterna eſt, ipſum etiam æte
eſt & perpetuum. Quod hac ſimilitudine p
bo: quamdiu namq; fax aliquo in loco ardet
diu quoque eiuſdem lux & ſplendor, quæ ar
ris effectus ſunt, durabũt. Atqui peccatũ, q
tales in dãnatis pœnas cauſatur, ſemper ad
apud inferos perſeuerat; quia ſcriptum eſt,
Pſalm. 73. *perbia eorum qui te oderunt, aſcendit ſemper.* Ne
eſt igitur & pœnas ſemper durare, ac pro
æternas eſſe: nam vt bene olim ſcripſit Ber
Serm. 8 ſuper Pſalm. Qui habitat. dus, *ſemper malum pœna comitatur.* Dic igitur
non magni huius iudicis iudicia & decret
cta ſunt? Ita profecto: ac proinde indeſine
pſallam, *Iuſtus Dominus, & iuſtitias dilexit, æq*
Pſal. 10. *tem vidit vultus eius.*

Sed vt vnum alterius eſt cauſa, ita vna
cultas hîc aliam parit, atque vt in hydra

contigit, vna difficultate ſuperata alia exſurgit & pullulat ſ. quandoquidem tormenta hæc perpetua ſunt, qui fieri poſsit, vt corpora, quæ perennibus illis ignibus aduruntur, non conſumãtur, & in fauillas redigantur? Reſpondeo, inſigne hoc omnipotentiæ Dei argumentum eſſe, quod exemplis variis manifeſtum faciam, & quidem è ſacra ſcriptura depromptis. Quomodo damnatorum corpora non conſumantur.

Quãuis tres illi pueri Hebræi, Sidrach, Miſac, & Abdenago, longo tempore fornaci incluſi tenerentur, nunquam tamen eos flamma etiam ardentiſsima & voraciſsima, potuit adurere. Sed fuit hoc diuinæ omnipotentiæ opus, quæ aliquando præter communem rerum ordinẽ, huiuſmodi opera, nõ ſine miraculo, permittit: aut potius ſignum, per diuinam potentiam, dãnatorum corpora, ne ab edaci flamma conſumantur, & in fauillas & cineres redigantur, poſſe conſeruari. *Dan.*1.

Nunquamne oculos conieciſtis in rubum illum ardentem, & tamen à flamma & conſumptione immunẽ? animaduerſione ſane res hæc digniſsima eſt, ac non exiguum miraculũ; quod nimirum Moyſes viſionem magnã appellauit. & ſane grandis viſio fuit, videre per rubum ſæuientem flammam, eiuſdem tamen virorem non emori, nec vel minimam ſpinã aduri. Hinc colligere Dei omnipotentiam licet, & diſcere, eum ſi rubum in media ſolitudine ab exuſtione tutum conſeruare potuerit, damnatorum cadauera exanguia & emedullata, licet à flammis circumuallata, tuta ab incendio facile conſeruare poſſe. vnde Bernardus, *Sicut ignis in inferno cõſumit, vt ſemper reſeruet, ſic tormẽta aguntur, vt ſemper renouentur.* *Exod.*3. *Li. Med. c.*5.

Ipſa quoque rerum natura tot tamque variis

nos id argumentis edocuit: quam multos
in Aſia, Africa, Europa, ac præſertim in S
reperire eſt montes, qui perpetuo flamma
culentur, & in quibus ardor incluſus nunq
deficiat, ſed nouo ſemper alimento è terræ
ribus exhalante nutriatur, & tamen ipſi n
ſumantur. Quis autem ſcit, an non hæc mi
la in rerum natura Omnipotens ſupereſſ
luerit, vt hinc homines ediſcerent, damna
apud inferos corporum ſortem parem fut
Et ſane ipſe Auguſtinus hinc argumentum
pſit, hanc pœnarum & ignis perpetuitatē
ſuadendi: *Quidam*, inquit, *notiſſimi Siciliæ m*
qui tanta diuturnitate temporis atque vetuſtate
nunc, & deinceps flammis æſtuant, atque integri
uerant, ſatis idonei teſtes, nō omne quod ardet ab
quibus docemur, non eſſe incredibile, vt hominum
pora ſempiterno ſupplicio punitorum ſine detrim
ardeant.

Lib. 23. de ciuitate.

Notum deinde etiam cuilibet eſt, Salan
drā, mediis licet in ignib. conſtitutā, ab ign
abſumi, ſed eiſdem enutriri & foueri. Hinc
ro diſcamus, impios, velut Salamandras, in
ma infernali ſemper victuros, nec vnquā ab
dem abſumendos? Vtitur hoc quoq; exemp
dem qui ſupra Auguſtinus; Audite verba e
Sunt *animalia profecto corruptibilia, quia mort*
tamen in mediis ignibus viuunt.

Salamandra in ignibus viuit

Adhæc ſi magnus ille totius vniuerſi Oec
mus, Hebræorū in deſerto Sinai commora
veſtes quadraginta annorū ſpatio integras
ſeruauit, nec eorū calceamēta vetuſtate cō
pta ſunt; cur non eadem poteſtate damnat
corpora, licet perpetuo amburantur, integr
à cōbuſtione immunia ſeruare poterit? Ne
dubitet: ſemper quidem à flamma torqueb

Deut. 29.

t

Digitized by Google

tur, nunquam tamen ab eadẽ adurẽtur, aut in cineres redigentur. quod teſtimonio ſuo cõfirmat Pſalmographus, dicens, *Mors depaſcet eos*: nihil quippe diuinæ potentiæ impoſsibile erit. Petet forſitan aliquis, nũ corpora illa corruptioni obnoxia ſint, nec ne. quidquid n. è contrariis conſtat, corrumpi poteſt; atqui corpora damnatorum eo modo compoſita ſunt quo noſtra: igitur eodem etiam quo noſtra, modo corrũpi queunt: Si n. corruptioni obnoxia non eſſent, hoc vel naturaliter, vel per gratiam contingeret; ſed naturaliter id fieri nequit, quia ſunt eadẽ quæ modo ſunt; & multo minus per gratiã, quia omnis illis gloria & gratia ablata erit. *Pſal. 48.* Obiectio.

Dico igitur, ipſa damnatorum corpora vere incorruptibilia fore, idque ex natura: nõ quod aliquod incorruptionis principium habeant, ſed prouenit hoc ex defectu primi mobilis, quod omnia ſolet corrumpere & in putredinem redigere. Notãdum adhæc, contraria, quæ ſunt inſtar membrorum, partium & compagum, è quibus corpora noſtra compacta ſunt, non eſſe niſi ſecunda principia, & initia corruptionis: nam primum agens, quod naturã hanc deſtruit & demolitur, eſt ipſe cœlorum motus: adeo vt præſuppoſito hoc motu, omnia quæ è contrariis compoſita ſunt, neceſſario debeant corrumpi, niſi virtus quædam alia & cauſa ſublimior obſtaculum opponat. Atqui, vbi iudicio peracto primi mobilis motus ceſſauerit, contraria nullam penitus ex ſe corruptionem cauſari poterunt, atque ita corpora damnatorum non corrumpentur. Ita namq; textus ſacer habet, *In diebus illis quærent homines mortem, & non inuenient eam; deſiderabunt eam, & mors fugiet ab eis*. Neceſſe quoque eſt, impios tũ in corpore, tũ in ani- Corpora damnatorum non poterunt corrumpi. *Apoc. 9.*

in animá ſuppliciis ſempiternis excruciari; ptum namque eſt, *Ibunt in ſupplicium æternu* hoc fieri non poſſet, ſi eorum corpora tan deficerent & corrumperentur: quidquid e corruptioni, idem & finitioni obnoxiũ eſt: qui ipſa finitio è directo æternitati cõtrari

Matth.25.

Hoc igitur in mente habeto peccator, h nimo inſculpe, æternitatem ha nc ſemper oculos pone: tecum interdum diſpice, q graue ſit ac miſerum, in æternum grauiſſi cruciatibus torqueri. Quid enim non face quam pecuniam non perſolueres, ſi neceſſe ret, anguſtis toto vitæ tẽpore calceis indui, importunum muſcæ in oculos aut faciem tum, aut aſsiduam pulicis in aure titillatio tolerare, quo ab hac moleſtia, aut import vexatione liberareris? Quid non promitt medico, ſi continua febri excruciari debe quid non Principi, ſi teterrimo ſemper car incluſus viuere; quo & ſanitati & libertat ſtitui poſsis? Quid igitur erit, indeſinente in æternum, apud inferos ſine vlla ſpe gra mis pænis excruciari? Dicito mihi, ſi ad tri ta, vel quadraginta tibi annos in lecto m pluma ſuffulto cubandum eſſet, an non gr eſſet & moleſtum? quanto hanc moleſtiam tio, qua mercede redimeres? Quid erit igi in omne æuum, medias inter flammas, me in ignibus conſtitutum eſſe, ſine fine ardere, ſpe relaxationis excruciari? Quamobrem in mente gere, & nunquam in Deũ delinqu

At tu ô Seruator mũdi, noſtri miſerere, que conſerua, ne in diuinæ iuſtitiæ manus damus, nec ad tam horrenda ſupplicia con nemur. Quis enim æquo animo ferat, ô Red ptor animarum, in æternum caſtigari, pere

bus in ſuppliciis verſari, perpetuo incendio apud inferos excruciari? quis ita marmoreus, æneus, aut ferreus inueniatur, qui hæc omnia infracto animo perferat? tot noctes longiſsimas in continuo incendio verſetur, tot annos hanc dæmonum & pænarum violentiam ſuſtineat, ſemper in ignibus iaceat, prunas candentes calcet, in ijs extenſus ſit & ſepultus: dæmones inſultantes, torquentes, ad torquendum ſocios inuitantes noua tormenta commiſcentes cernat? audiat quoque furias illas conuitia, contumelias & opprobria euomentes? Quis, inquam, hæc omnia æquanimiter ſuſtineat, quis non ad inſaniam redigatur, quis habenas furoris non laxet? O æternitas, ô æternitas! Tu igitur nos defende ac protege Domine, & loco æterni ſupplicii, ad æterna nos gaudia perducito: hoc ſc. eſt quod ſperamus, in hoc omnem noſtram beatitudinem ſitam arbitramur, ad quam nos deducat, & Pater & Filius, & Spiritus ſanctus Deus, qui in ſæculorum ſæcula eſt benedictus, Amen.

SABBATO.

DE INFELICI DAMNATO-*rum ſorte.*

Memorare nouiſsima tua, *& maxime, quanta ſit damnatorum apud inferos miſeria & infelicitas,* & in æternum non peccabis. *Eccl.* 7.

FIGVRA.

ISaias Propheta, qui tum lingua tum calamo octoginta annis Iudæorũ Synagogæ præfuit, *Iſai.* 24.

cuiuſque hiſtoria magis Euangelii quam
phetiæ ſpeciem , vt quidem Hieronymu
præſefert; obſcurum aliquando carcerẽ de
pſit, in quo varii captiui, omnis ſpe relaxa
nis priuati, detinebantur. Cum loci huius i
pretes conſulerem , reperi veram hic dan
torum eorumque ſortis imaginẽ proponi
nimirum læſæ diuinæ maieſtatis rei, carcer
infernalibus, omni ſolem amplius vidend
bertatiſque adipiſcendæ ſpe excluſa, manci
ſunt. O rem deplorandam, ô ſortem infeli
ac miſeram! Ah vere calamitoſos, quicũqu
hanc ſubeundam condemnati ſunt! Hanc
hodierna die vobis audientibus latius exp
modó linguæ verborumque meorum dire
ri Spiritui ſancto, adeſſe dicẽti, & ſacratiſs
Virgini intercesſione ſuccurrere, non grau
deatur. Antequam igitur vlterius proueha
ad eam vota noſtra dirigamus , dicentes
voce.

Epiſt. ad Paulinum.

Aue Maria.

Neminẽ veſtrum eſſe putem, Auditores
non commoueatur, & ad cõmiſerationem
citetur, dum triſtẽ Sampſonis viri ſtrenuiſ
caſum legerit: quis enim non admiretur &
ſtupeſcat, cũ fortiſsimũ ducem à Philiſthii
ptiuum abduci, ignominiaque affici videt,
comam ei totonderint, oculos eruerint, m
pedeſque vinxerint, in piſtrinum eum cõp
rint, quo ita omnium ludibriũ factus & ſp
culum, hoſtiũ riſui & ſannis expoſitus, in a
ritudine vitam terminaret? At ſi damnato
ſortem & calamitatẽ audieritis, ſtatuetis p
cto, Sampſonis miſerias calamitatesq́; pue
& ludicras cum his ſi conferantur, videri
namq́; ſine admiratione audiat, videat, &
da

Iudic. 16.

dat, tot potentes & locupletes, opibus turgentes, honoribus cumulatos, deliciis affluentes, ad tantã miſeriam redactos eſſe, vt à dæmonibus hoſtibus iuratiſsimis captiui abducti ſint, voluptatibus priuati, intelligendi vi ſpoliati, manus pedeſque vincti: & æternarum pœnarũ rotæ alligati, vt in miſeriis & ærumnis vitam hanc fatalem ſine fine finiant.

Hoc olim diligenter meditatus magnus ille Hugo de S. Victore, ita quodam in loco ſcribit, *Quis putas tunc mœror erit? quæ triſtitia, cum ſeparabuntur impii à conſortio ſanctorum, & à viſione* Dei, *& traditi in poteſtatem ibunt cum ipſis in ignem æternum*, ad rotam æuiternitatis alligati. Hinc porro imprecandi aliquibus mala occaſionem ſumpſit Pſalmographus, dicens, P*one illos vt rotam*. verba quidem pauca, ſed prægnantia, quæque hũc ſenſum reddunt: ſemperne vinctas manus habebis Domine? ſemperne patiens eris? nunquamne iuſtitiam exercebis? ſemperne impune peccatores habebunt? iam ſatis ſuperque indultum eſt, fulmina eiaculare, inferni clauſtra reſera, abyſſos præpara, reos condemna, & æternitatis illos rotæ alliga.

Lib. 2. de anima.

Pſalm. 82.

Sexcenties mihi Sedechiæ regis calamitas lachrymas excuſsit; eſt enim oculis graue, principem potentiſsimum, ampliſsimi regni poſſeſſorẽ, in Babylonico carcere videre ingemiſcentẽ, pœdore & ſqualore obſitum, oculis orbatum, filiis & domeſticis gladio interemptis ſpoliatũ, catenis vinctum; cuius adhæc regnum incolis nudatum ſit, & metropolis eiuſdem, igne ſuccenſa, ciues in captiuitatem abducti. At profecto, quicumque oculos in lamentabilem damnatorum ſortem coniecerit, maiorẽ lachrymãdi occaſionem inueniet, nihil enim triſtius ac

4. Reg. 25.

Digitized by Google

magis deplorandum audiri queat, quã tot l
ges, Principes, Monarchas, alioſque innu
ros, in poteſtatem dæmonum redactos, gra
bus vinculis alligatos, in animæ facultati
excruciari, regna eorum in prædam data, ſ
pliciaque eos varia perpeti, idque in æterni
ſine vlla liberationis ſpe. Quis talia fando te
peret à lachrymis?

Iob.8. Et quoniam lachrymarum mentio inci
aliud de iiſdem depromam. Eliphas Them
tes, Baldad Suhites, & Sophar Naamathite
mici Iob Prophetæ, cum ad tantas eum re
ctum anguſtias viderent, vt in ſterquilinio
deret, vlceribus putidiſsimis ſcatens, adhæ
niem exſudaret, facultatibus omnibus &
orbatus eſſet, & à Satana deniq; violenter
queretur: ita conſternati ſunt, vt præ adm
tione in terram corruentes, aſsidue lachry
& gemitus ediderint, cineribus ſeſe conſp
rint, veſtes conſciderint, idque ſeptem dieb
noctibus, vt nemo ei vel verbum loquer
Quis adeo durus & ſaxeus reperiatur Do
quis adeo ſtoicus ac rigidus, & ab omni af
alienus, qui oculos interdum in damnato
animas coniiciens, eorumque ſortem acc
tius perpendens, vt ſcilicet omnibus facul
bus nudati ſint, gloria nimirum cęleſti, vi
Dei, Angelorum cõſortio: vt mediis in ſlar
conſtituti, ictibus & plagis variis ſauciat
dæmonibus miſerum in modum afflicti; à
temperet, & præ ſtupore non penitus obn
ſcat?

In homiliis. Gregorius Magnus hunc me conceptũ
cuit, qui ita ſecum interdũ ratiocinabatu
que meditationem inſtituebat: *Cum reco*
Iob in ſterquilinio, Ioannem eſurientem in

P

Petrum extentum in patibulo, Iacobum decollatum ab Herode *gladio; cogito qualiter* Deus *in futuro cruciabit quos reprobat, qui ita dure affligit quos amat.* O ſancta & beata contemplatio!

Fuit, referente Ioanne Climaco, Religioſus quidam, qui pœnas infernales ac ſupplicia tartari in tantum metuebat, vt numquam ignem videret, quin ſemper lachrymaretur: ſolus ecce conſpectus ignis eum percellebat, & vultus pallorem inducebat; cuius cauſam rogatus aliquando, reſpondebat, *Ex huius ignis contemplatione ſempiterni incendij memoria compungor.* Et merito quidem, neminem eſſe putem, qui interea dum oculis corporis ignem noſtrum materialem contemplatur, eadem opera oculos animæ ad infernalem reflectit; quin mox ſingultiat, lachrymaſque effundat.

Religioſus quidã ſemper plorabat quoties ignẽ videret

Hoc ipſum ſuadet & Ioannes Chryſoſtomus Græcorum Patrum phœnix; ita namque ſui temporis Chriſtianos allocutus eſt, *Cogitemus, quantum ſit mali in conflagratione perpetua, in tenebris, in luctu infinito, & dentium ſtridore, nemine exaudiente?* Aliquidne igitur calamitoſius, aut magis miſerum dici, aut fingi poteſt. Addit deinde hanc ſimilitudinem. Cum nobilis aliquis, aut princeps in carcerem conijcitur, eumque putidum & obſcurum, quidquid ibi conſpicitur horrorem ei & cruciatum adfert, ipſa ſcilicet maleficorum ſocietas, loci fœtor, & vincula cum latronibus, furibus, homicidis, & ſceleratis communia, adeo vt mortem ſubire, quam diutius in eodem commorari malit. Quantum igitur dolorem afflictionemque ſentire debent animæ damnatorum, quæ in carcere illo infernali coarctatæ tenentur, perpetuis in tenebris, & fœtoribus verſantes, inter omnes

In homiliis.

Digitized by Google

mnes totius orbis homicidas, latrones, ſacr
gos, atque maleficos poſitæ ? an non vere en
ſatius foret, quàm omnia hæc in æternum
ferre?

Damnatorum ſortis genuina deſcriptio.

Profecto nihil fingi, aut excogitari ipſa
teſt damnatorũ ſorte acerbius, aut calamit
us. Ipſi enim ſunt malefici, qui noctu diuq́
cruciantur; ſunt captiui in profundiſsimis
di receſsibus, in quibus nulla lux aut ſplen
concluſi, ſunt rei, qui omnia tormentorũ g
ra experiuntur, ſunt deniq; creaturę vere n
ræ & infœlices, quę ſine vllo ſolamine aut l
mine affliguntur, ſine vlla cõmiſeratione
quentur, ſine vlla relaxationis ſpe apud inf
agunt. Quarum tanta calamitas eſt, & miſ
vt, ſi anima noſtra eandẽ perpetuo record
tur, nũquã creatorẽ peccando offenderet. I
nim cenſuit Salomon, *Memorare nouiſsima t*
in æternũ non peccabis: atq; hoc ipſum eſt, quo
dierna die explicandũ ſuſcepi, quod vt me
dice & ordine debito fiat, primo demonſtr
nũ preces & ſuffragia viuorũ damnatis pro
queant, ac deinde quantus apud inferos eo
numerus: & ex vtroq; hoc facile colligetis,
lam in orbe creaturã dari poſſe, quæ cũ hiſ
infœlicitate, tum calamitate comparari q

Eccl. 7.

Num viuentium preces damnatis proſint.

Omnis prioris quęſtionis cõtrouerſia a
ficultas in eo ſita eſt, num ſ. viuorũ preces
ſiæq; ſuffragia damnatis prodeſſe, eorumq́;
menta ſubleuare queant. Partẽ affirmant
firmare videntur veterũ anachoretarum
ſtæ, ac Ioannes Damaſcenus. In illis namq́;
tur Macharius eremita mortui caluariã pe
reperiſſe, & interrogaſſe, quiſnam olim
ſet, ipſaque miraculoſe reſpondiſſe, ſe eſ
cerdotis cuiuſdam idolorum, qui modo

in

inferos damnatus eſſet, caluariam, addidiſſeq́;, preces ſanctiſsimi illius viri, aliorumq́; aliquod leuamen animæ ſuæ leuimenq́; tormentorum ſolitas afferre.

Damaſcenus porro ſcriptis prodidit, Gregorium Magnum quodam tẽpore pro Traiani Imper. Romanorum anima, quæ apud inferos propter idolorum cultum, & exercitam in Chriſtinos ſæuitiam, aliaq́; ſcelera honeſtis & caſtis auribus grauia, cruciabatur, oraſſe, vocemq́; cœlitus audiſſe, *Vocem tuam audiui, & veniam Traiano do.* Atque eam opinionem, totius Orientis & Occidentis teſtimonio cõprobatam aſſerit, quaſi nullus de ea dubitandi locus relictus ſit. Porro è duabus hiſce hiſtoriis, niſi veriori opinione refellerentur, efficeretur, orationes & vota viuentium aliquam damnatis vtilitatem afferre, ſuppliciaque eorum poſſe imminuere. *In Sermon.*

Verùm, his nequidquam obſtantibus, inuiolabiliter Eccleſia credit, ſacra ſcriptura certiſsime aſſerit, omnesq́; Patres vnanimi conſenſu docent, preces noſtras & ſuffragia nullam ijs vtilitatem, aut ſolamen afferre. Teſtabitur hoc, ceterorũ loco, magnus ille Areopagi iudex, Eccleſiæque Doctor celeberrimus Dionyſius, *Summus*, inquit, *ſacerdos pro immundis non orat, quia in hoc auerteretur à diuino ordine*, item poſtea, *Non orat peccatoribus remiſsionem, quia non audiretur pro illis.* *Dionyſ. cœl. hier. cap. 7.*

Poſt hunc toties hoc inculcauit ſanctiſsimus Auguſtinus, nempe omnibus, hinc ſine fide, quę per caritatẽ operatur, accedentibus adhæc ſanctiſsimis Eccleſię Sacramẽtis, decedentibus ſuffragia & preces ne vel minimũ prodeſſe. Atqui tales eſſe conſtat eos qui apud inferos cõmorantur,

tur, vt qui ſine charitate, ſine bonis operibus, meritis, pœnitentia mortui ſunt. Dicendũ eſt igitur, & quidẽ certiſsime, quidquid patimur vel agimus, noſtraq́ꝫ vota, ſuffragia, ſacrificiaq́ꝫ nihil illis omnino profutura. Et quoniam Doctor ille toties docuit, Martyri iniuriam facere eum qui pro Martyre Deo ſupplicat, cum ille de ſalute iam certiſsimus ſit, & orationes in vanũ fundãtur: ita ipſe viciſsim aſſero, damnato iniuriam fieri, eiusq́ꝫ ſupplicia adaugeri ab eo qui precibus ad Deũ fuſis pęnam eius geſtis imminuere, cum in æternum ſine vlla veniæ ſpe condemnatus ſit, ipſasq́ꝫ interceſsiones in vanum cedere.

Nam Pſalmiſta aperte profitetur, non eſſe in hominis poteſtate, precibus dãnatos redimere aut eorum debita diſſoluere, & à maiori ad minus argumentans, hanc quæſtionem proponit, *frater non redimit, redimet homo?* Id eſt. Ipſe Ieſus Chriſtus, qui noſter ſecũdum humanã naturam frater eſt, damnati vnius pœnas ſine ſuæ violatione iuſtitiæ imminuere aut relaxare nõ poſſet, quî igitur homo nuda ſuffragiorum ſuorũ vi innixus hoc præſumat, aut ſperet, ſtultum eſt igitur & arrogans, hoc velle præſumere, aut tentare.

Pſalm. 48.

Addam adhæc & quidem vere, licet Sanctorum Angelorumq́ꝫ chori, ipſa quin etiam glorioſiſsima Dei mater Maria, genibus in terra proſtratis, lachrymantesq́ꝫ pro vnico dãnato De[o] ſupplicarent, omnes ne minimum exauditũ ir[i]. Decretũ enim à ſummo numine pronũtiatu[m] irreuocabile & certiſsimum eſt. Cur enim put[a]tis, inter cetera Dei attributa, quæ Theologi [a]tribuunt, immutabilitatem eius principem [lo]cum obtinere? an vt hinc manifeſtũ fieret, n[a]

Impiorum damnatio æterna eſt.

Digitized by Google

ram eius nunquam mutari poſſe, vt quidem ait Dauid? *Ipſi peribunt, tu autem permanes, & ſicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur: tu idem ipſe es, & anni tui non deficient*, fieri quidem poſſet: ſed crediderim potius vt iuſtitiæ eius immutabilitas, ſententiæque latæ firmitas hinc colligeretur, ideo ipſe per ali quem Prophetarum ait, *Ego enim Dominus & non mutor.* at homines varij ſunt & inconſtantes, & facile ab vno in aliud commutantur: quos reprehendit Eccleſiaſticus dicens, *Stultus ſicut luna mouetur*, at Deus, qui ipſamet ſapientia eſt, idem ſemper permanet, tam in verbis & actionibus, quam in eſſentia. Adeo vt quam ſemel in impios & dæmonas ſententiam tulit, nullo vmquam tempore reuocari, nec precibus pœnæ relaxari queant.

Pſalm. 100. *Malach. 3.* *Eccl. 27.*

Confirmat hoc ſanctiſsimus Abbas Bernard. Erit, inquit, *tunc non miſericordiæ tempus, ſed iudicij nec vlla omnino credenda eſt erga impios futura illic miſeratio, vbi nec vlla ſperanda eſt correctio.* Item Cyprianus, tanti olim in Africa nominis, quanti hic in Gallia, *In inferno nullum eſt ſolatium, nulla conſolatio, nulla diminutio pœnarum*, atque iterum Bernardus, *In carne cruciabuntur per ignem, in ſpiritu per conſcientiæ vermem, ibi erit dolor intolerabilis, timor horribilis, fœtor incomparabilis, mors animæ & corporis, ſine ſpe veniæ & miſericordiæ*, nullus igitur illic veniæ locus. Imo ipſe Auguſtinus libenter profeſſus eſt, ſe, ſi ſciret patrem certo eſſe damnatum, non magis pro eo quam pro diabolo rogaturum: *ſæpe enim*, inquit, *orationem pro damnatis in decretis prohibitam legi.* Sciebat igitur, preces pro damnatis effuſas, inutiles & incaſſum eſſe, eosq́; labyrintho quodam concluſos teneri, è quo liberari nequaquam queant.

Serm. 8. ſuper Pſalmum Qui habitat *Lib. ad Demetrianum & ſerm. de aſcẽſione Chriſti.* *lib. Med. c. 5.*

Refert

Digitized by Google

Refert Plutarchus, Athenienſes, quoties libe ros in Cretam mitterent, in qua à minotauro di laniarentur in labyrintho naues nigris velis, an tẽnis & ſupparis adornare ſolitos: deſignare nimirũ volebãt, numquam eos in patriam viuos redituros: ita dico illos qui ex hoc mundo in alterũ ſuccedunt, quo infernalem labyrinthũ ingrediantur, animarum ſuarum cymbas nigris conueſtire poſſe, vt deſignent nũquam ſeſe ad vitam rediturus: vnde Iob, *Antequam vadam & non reuertar, ad terram tenebroſam & opertam mortis caligine.*

Plutarch. in vita Theſe.

Iob. 10.

Adeo vt penitus inutile & vanum ſit pro dãnatis Deo ſupplicare, noſtraque vota ac preces nullum ijs emolumentũ afferant. Et vt ſimul reſpondeam ijs quæ in contrariũ allata ſunt, dico ſolatiũ, quod caluaria, illa, quæ S. Machario reſpõdiſſe legitur, damnatis ex fidelium precibus euenire dicebat, non tam ex pœnarum imminutione ſolitum oriri, quam quod ſe inuicem ſancto viro orante, conſpicerent, atq; ex mutuo illo conſpectu inane illis gaudium naſcebatur, quale S. ſcriptura dęmones habere teſtatur, quã do homines in peccatum præcipitant, & eo modo quo Angeli dolent & affliguntur, quando peccatores in peccatis perſeuerant, quãuis nec illi gaudium, nec hi cruciatum ſentiant, aut vtrumque illis aliquomodo augeatur, aut minu atur.

Traiani hiſtoria quomodo intelligi debeat.

Quod verò ad Traiani hiſtoriam ſpectat, quuis de eadẽ multi dubitent, probabiliter tame aſſeri poteſt, vere eum ad vitam ſancti Grego precibus reſuſcitatum eſſe, rediuiuumque p pœnitentiã veniam delictorum, ac proinde emptionẽ à ſupplicijs impetraſſe, adeo vt ve ſimile videatur, nõdum eum penitus conde

nat

natū fuiſſe, aut ad inferos detruſum, ſentētiâ ſ. cōdēnationis eius, præuiſis nimirū ſanctiſsimi viri precibus, nondū executioni mandatâ: *nō enim erat finaliter in inferno deputatus*, vt noſtrę Rubricę loquuntur. Atq; hinc manifeſtū eſt, vota, preces, ſuffragia; aut aliquod aliud ſanctum exercitium, ijs qui ſemel ad inferos condemnati ſunt, nequaquam poſſe conducere.

Fuerunt tamē aliqui, qui neſcio qua leuitate vel audacia, tēporis ſ. & perſonarum diſtinctione habita, docere præſumpſerunt, poſt vniuerſalis quidem iudicij diem, neminē omnino dānatorum, viuorū ſuffragijs iuuari poſſe, ſed ante, & quâdiu vitæ huius curriculum permanet. Deinde, quoniam nō eadē omniū, at varia peccata ſunt, atq; inter peccatores reperiuntur, qui peſsimi fuere, & grauiſsima peccata cōmiſere, quales ſunt ij qui ſine vlla fide, Sacramentis, ſine vlla religione hinc diſceſſerūt, docuerūt igitur, his quoniam de Eccleſia non fuêre, nec quo ad numerum, nec quo ad meritum, preces fidelium prorſus inutiles eſſe: alijs porro, qui non in ſummo gradu improbi, ſed de fidelium numero fuêre, fidē profeſsi ſunt, Sacramenta ſuſcepêre, atq; aliqua bona opera fecêre, eaſdem aliquo modo prodeſſe. Sed quoniam videbant, pœnas inferni, quæ quamuis intenſione & grauitate non eſſent infinitæ, erant tamen extenſione & duratione, ſuffragiorum multiplicatione & augmento, tandē aliquando penitus deleri poſſe, quomodo ſenſit Origenes; vt hæc inquam incommoda ſubterfugerent, in grauiſsimos errores inciderunt, vtque hanc in abſurditatem non impingerēt, varia diuerticula excogitarūt.

Duo damnatorum genera.

Dixerunt enim alij, longiſsime à veritate aberrantes, ſuffragiorum multiplicationem, damnatos

Crediderūt aliqui pœnas.

ſaltem aliquo modo, minuatur: quemadmodũ & ablata penitus pœna, aufertur & culpa. Atqui peccato apud inferos ſemper eodẽ in ſtatu permanente, non videtur ſimile vero, pœnam immutari. Deinde iniquum videtur, ſecundo ſuffragio minus imminui aut auferri de tormẽtis quam primo, ſi vnius vtrumq́; valoris, eiuſdemque ſit efficaciæ. Adhæc vt hanc cum lineis philoſophicis ſimilitudinem refellamus; quemadmodum in linearum diuiſione ſæpius ſubdiuidendo ad minutiſsimas tandem particulas peruenitur, quæ diuidi nequeant, & atomæ videãtur: ita quoq́; poſt varia tandem ſuffragia preceſq́;, pœna quæ apud inferos ſuſtinetur, ſenſim ita exigua & minuta redderetur, vt vix ſenſibus perciperetur, ac proinde non amplius pęna dicenda foret.

Caſsiodorus eques & ſenator Romanus, qui Theodorico Regi Gothorum à ſecretis & cõſilijs fuit ac tandẽ Abbas Rauennas, magnę eruditionis & ſanctitatis, cuiusq́; hiſtoriã Eccleſiaſticam, quã Tripartitam vocant, magni ſemper fecit antiquitas, nouam etiam ſibi hac ſuper re ſententiam cõmentus eſt: ſenſit enim, vere damnatis ſuffragia viuentium prodeſſe, nõ quidem ad ſuppliciorum tormentorumq́; diminutionẽ aut interruptionem, ſed tantũ ad aliquod ſolamen, confortationemq́; & animi noui ſuggeſtionem. Nam quemadmodum inquit, illi qui aliqua ſarcina grauatus eſt, ſi faciem frigida lauet, licet onus non minuatur, vires reſtaurẽtur & nouũ robur additur, quo minorem in ferẽdo moleſtiam ſentiat: ita quãuis infœlices illi Siſyphi, qui graue illud tormentum humeris ſaxũ & petram ſuſtinent, nullam reipſa diminutionem pœnarũ per ſuffragia viuentium ſentiant, Caſsiodori ſententia.

quaſi pęna ita toleratũ facilior fiat, aliquo
men lenimen recreationemq́ percipiunt,
resq́ animos in æquanimiter tormentis
randis acquirunt. Hæc quidem Caſsiodor
tentia , & ſimul diuerticula varia & anfr
præclaræ huiuſce ſententiæ.

Sed male quoq́ eadem, vt cæteræ funda
nimisq́ videtur audax, omniumq́ Patrum
nioni penitus contraria: tum quod omnes
nati extra vincula charitatis, per quam vi
um opera pia & meritoria mortuis comn
cantur, conſtituti ſunt, tum vero quod ad
terminum & vltimum naturæ finem pert
re, vt iuxta merita vltimam mercedem ac
ant: tam enim reprobi in ſuo centro, quan
cti in ſua ſunt patria: nam quidquid vel ad
tiam corporum beatorum, vel ad tormer
reproborum, iudicium vltimum exſpect
deeſt; radicaliter & eſſentialiter in a
conſiſtit: adeo vt quemadmodum prioru
ria, quantum ad præmium eſſentiale, cre
non poteſt vel augeri; ita quoq́ poſteriorũ
plicia tormentaque imminui non poſsint.

1.p.q.17.a.5. Angelicus Doctor Thomas manibus pe
que in hanc ſententiam concedit, & quãu
at non multum referre ſi ſuffragia viuoru
natis prodeſſe dicantur, necne, non qu
quod diminutionẽ aut interruptionẽ pœ
vel aliquod in ijſdem ſolamen, ſed quoad
tionem doloris, quam ex aliorum precib
tirent: cum alioquin non paruus illis eſſe
ciatus, ſi ab omnibus ſe deſertos viderent
dolor aufertur, dum vident viuentes de ſ
licitos eſſe, preceſque effundere. Conclud
men, ſatius eſſe credere, vota, preceſque
fragia ne minimum damnatis prodeſſe :

Damnatis nulla ſuffragia proſunt

Digitized by Google

hoc potiſsimum argumento innititur, quod nihil eorum quæ hîc geruntur ſciant; quod & Auguſtini teſtimonio confirmat, *Ibi ſunt*, inquit *ſpiritus defunctorum*, damnatos intelligit, *vbi non vident quæcumque aguntur, aut eueniunt in ſta vita ab hominibus*. Quomodo igitur è re quā penitus ignorāt, ſolamē aut lenimē trahāt? ecce & alia ratio. *Lib. de cura pro mortuis agenda.*

Abſurdum profecto foret, damnatos beatis ipſis beatiores ſtatuere, illorū ſortē horū ſorti anteferre, atqui conſtat ſanctos nihil penitus noſſe eorū, quæ hîc in terris geruntur, niſi ex diuinæ eſſentiæ conſpectu (ipſa enim inſtar lucidiſsimi ſpeculi eſt, in qua omnia, quæ ſcire deſiderant, conſpiciūt) vel ex ſingulari Angelorum reuelatione: At in inferno neutrum horum habetur: ignorant igitur quidquid in hoc mundo geritur, ac proinde & preces, quæ pro ijſdē funduntur: quas quandoquidē ignorant, nullū ex ijs ſolatium aut gaudium haurire queunt. Cœptam igitur quæſtionē & materiam hoc vno epiphonemate concludamus, omnia quæ in dānatorum gratiam fiunt, quidquid ad eorū ſolatium mortales vouēt, precātur, aut agūt, quidquid etiam coniunctis votis orat Eccleſia, nullum ijs emolumentum afferre poſſe. Damnati nihil norunt eorum quæ in hoc mundo contingunt.

O igitur infœlix ac miſera damnatorū conditio! ô vere miſeros & deplorandos? An non enim vobis intolerabile videatur Auditores, ac graue, omni penitus ſolatio, auxilio, ſpe, imo & ſuffragiorum ope fruſtratum eſſe? an nō crudele eſt, ſemper iratum habere Deum, Angelos exacerbatos, ſanctos irritatos, homines indignantes, dæmones aduerſantes, totum denique terrarum orbem infenſum? ſcriptum namque eſt, *Pugnabit cum illo orbis terrarum contra inſenſatos.* Quis, obſecro, hîc in patiendo æquanimus ſit? Damnatorum miſeriæ exaggerantur. *Sap. 2.*

vbi nullum affulget ſolatium, ſed perpetuus dolor ſine indulgentia? O furor! ô deſperatio! ô crudelitas inaudita!

Pius ille Rex Dauid, qui Domini ſemper timorem ob oculos habebat, toto corpore tremebat, cũ has ærumnas & calamitates animo volueret: ait enim, *renuit conſolari anima mea*, & rationem adiungit, *Anticipauerunt vigilias oculi mei: turbatus ſum & non ſum locutus, cogitaui dies antiquos & annos æternos in mente habui*, quibus impij apud inferos excruciantur, atque ita inſerdum ſecum noctu meditabatur, ſpiritumque ſuum, vt de ſe ait, ſcopebat, *Numquid in æternum proiiciet Deus, aut non apponet, vt complacitior ſit adhuc? aut in finem miſericordiam ſuam abſcindet, à generatione in generationem? aut obliuiſcetur miſereri Deus, aut continebit in ira miſericordias ſuas?* Noli dubitare Princeps religioſiſsime, eſt enim certiſsimum, imo & fidei noſtræ articulus, nullum damnatis veniæ aut indulgentiæ locum ſupereſſe, miſericordiæ illis ianuam eſſe occluſam, iuſtitiam ſolam vires & cornua exerere, nulliſque eam votis aut ſacrificijs flecti aut moueri poſſe.

Pſa' 76.

Ibid.

O factũ vere nouum & inauditum! ô triſte & calamitoſum nuntiũ! Ionathas ecce vnicu regni Iſraelitici hæres, à patre ad mortem dep ſcebatur, & vniuerſa populi multitudo pro ei dẽ ſalute Sauli ſupplicat; qui precibus victus tã illi condonauit. Mulier illa Thecuitis, Ab lomo reſtitutionẽ exilijq; ſolutionem, quo la & domo paterna excluſus erat, poſtulans dem etiam impetrauit. Eſther regina proto Iudaici populi, qui ad necem iam publico decreto depoſcebatur, ſalute Aſſuero regi plex facta, decreti irritationem & abolitic

1. Reg. 14.

2. Reg 14.

Eſth. 7.

obtinuit, vitamque iiſdem conſeruauit. At quã uis hîc cœlum & terra, homines ſimul & Angeli, coram regum Rege in genua proſtrati, pro vnius damnatæ animæ ſalute, deprecarentur, nulla ratione exaudirentur, & incaſſum eorum preces cederent, hic enim obſurdeſcit, nam decreti illius ſententia immutabilis & irreuocabilis eſt. Ita nempe de ſe apud Prophetam teſtatur: *vt ſciat omnis caro, quia ego Dominus eduxi gladium meum*, id eſt ſententiam, *de vagina ſua irreuocabilem.* O ſortem verè deplorandam! *Ezech. 21.*

Hæc dum ſecum attentius meditaretur Bernardus, exclamat, quaſi deſperans & patientia excidens, O *dies deteſtanda, ô dies abominanda*, ô *dies penitus non nominanda! quæ me in hoc ſæculum protulit, quæ mihi clauſtra ventris aperuit, melius mihi fuiſſet non eſſe in hoc ſæculo natum, quam in inferno perpetuo cruciari: melius mihi fuerat non eſſe genitum, quam pati æternas pœnas gehennæ: ſatius mihi fuerat non eſſe in hoc mundo procreatum, quam pati æterna mala: flete ſuper me cœlum & terra, plorate me omnes creaturæ.* O verba horrenda horrore ac terrore leuiſsima! *Serm. 21. de modo bene viuendi.*

Valeant igitur, ô miſeri, preceps & ſuffragia ex animi ardore effuſa: valeant ieiunia, valeant eleemoſynæ, valeãt incruenta & propitiatoria Miſſæ ſacrificia, valeant vota & ſupplicationes, nihil quippe ſupereſt, cuius participes effici poſſitis; omnia hæc incaſſum erunt. Reſpexiſſe huc viſus eſt Chriſtus, cum in Auguſtiſsimi Euchariſtiæ Sacramenti inſtitutione hæc verba vſurpauit, *Hic eſt calix ſanguinis mei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſsionem peccatorum.* vbi notate verbũ *multis*, quo docere voluit, ſanguinem eius nũquam in ara crucis pro dãnatis ef- *Matth. 26.*

fundendum, aut pro ijſdem in ſancto Miſſæ ſa-
crificio offerendum, quorum nec peccata e-
dem remitti, nec pœnæ imminui poſſunt.

Oſtenditur ratione, nõ debere viuos pro dãnatis exorare.

Nolite igitur amplius, ô mortales, qui vi-
huius munere adhuc fruimini, & in hoc mũ-
verſamini, pro ſceleratis illis & perditis Deu-
precibus fatigare, aut pro ijſdem ſacrificia Mi-
ſarum offerre. In vanum enim cedunt omni-
quæritis piſces in aere, & in mari aquilas, mo-
tuis & ſurdis verba facitis, & Æthiopem lau-
tis: nolite, inquam, cogitare, precibus vos ill-
poſſe ſuccurrere, nolite pro eiſdem interceder-
nam ſi preces & vota hic prodeſſent, & pro ijs o-
randum eſſe, ipſi proculdubio Sancti, quorun-
charitas maior eſt & ardentior, id facerent: a-
tantum abeſt, vt pro ſceleratis illis ac miſer-
ſupplicent, vt eos deteſtentur & exoſos habeãt
inque eorum ruinis lætentur. Ita ſcilicet ſcriptũ
Pſalm. 57. legimus, *Lætabitur iuſtus cum viderit vindictam*, i-
tem, *Exultationes Dei in gutture eorum, & gladij an-*
Pſal. 149. *cipites in manibus eorum ad faciendam vindictam in*
nationibus. Si in eorum interitu rideant, & pati-
entibus exprobrando inſultent; quomodo eis
condoleant & compatiantur, ſi gladios ad vin-
dictam de ijs ſumendam manibus geſtent, quo-
modo preces ore effundant, quibus eoſdem iu-
uent? Quid? videaturne æquum, Angelos & San-
ctos ijs indignari, & homines illorum patroci-
nium ſuſcipere? Inutile igitur eſt ac vanum pro
huiuſmodi animabus Deum obſecrare, quod
pluribus ęquo verbis aſtruere ſum conatus, alia
iam materia auſpicanda, damnatorumq; nume-
rus ſubducendus, vt initio promiſeramus. In-
cipiamus igitur.

Damnatorum numerus & multitudo ingens
eſt & copioſa, nã, vt Sapiens ait, infinita, *Stultorũ*
infinitus

Digitized by Google

infinitus eſt numerus, id eſt damnatorum. Multo id euidentius ex verbis Euangelij, quamuis tropologice & figurate prolatis, adſtrui & confirmari poteſt, *Lata eſt porta & ſpatioſa via quæ ducit ad perditionem, & multi intrant per eam*, quorum hic ſẽſus eſt, Infernus palatium tenebroſum eſt & receptaculum confuſionis, cuius aditus & ianuæ latè patentes ſunt, & viæ quæ ad ipſum ducunt, latiſsimæ & tutiſsimæ, per quas noctes atque dies & nullo non tempore plurimi properant. Numerus damnatorum ingens eſt. *Eccl.* 1. *Matth.* 7.

Duabus idipſum parabolis innuere voluit Redemptor Chriſtus: prima eſt de homine Rege faciente nuptias filio ſuo, ad quas quidẽ plurimos inuitabit, ſed nullus inuitatorum voluit adeſſe, hic dixit ſe villam emiſſe, eamque probare velle; qui Ambitioſos denotat, ille ſe aliquot boum iuga comparaſſe, quos probare oporteat ſunt hi Auari & pecuniæ ſerui, alius excuſabat ſe quod vxorem duxiſſet, nec rem ſe familiarem periculo expoſitam velle, qui typus ſunt Luxurioſorum. Iratus igitur rex, talemque ignominiam haud æquo animo ſuſtinens, omnes quos in compitis & triuijs reperire erat, cæcos, claudos, & debiles intrare compulit: ſancte iurans, neminem eorum, qui ad nuptias vocati erant, cœnam guſtaturum. Parabolæ autem concluſio hæc eſt, *Multi*, id eſt, *omnes, ſunt vocati, pauci vero electi*. Quid vmbra hęc rei denotat? ecquod ſub hiſce inuolucris myſterium latitat? Rex hic Deus Pater eſt; Filius, Chriſtus, nuptię ipſa beatitudo; inuitati, ſunt homines, qui rebus huius ſæculi animum affigentes, rerum cœleſtium negligentes ſunt, & propter nullius pretij lucellum, bonum infinitum a- *Luc.* 14. *Matth.* 22.

 mittunt,

Digitized by Google

mittunt. Deinde hinc oſtenditur, numerum m
ęternam beatitudinem vocatorum infiniti
eſſe, ſed quam paucisſimos ad eandem, pert
gere. *Multi* ſcilicet, *ſunt vocati, pauci vero electi.*

Luc. 8. Altera eſt de ſemine; Pater namque famil
poſtquam vomere terram proſcidiſſet, & ſe
eidem commiſiſſet, quarta dumtaxat illius p
in terram bonam cecidit, & exortum fructu
centeſimum protulit, aliud vero ſecus viam,
liud in loca confragoſa & petroſa, & aliud int
ſpineta ac dumos cecidit. Quis eſt, veſtro qui
iudicio, Auditores, magnus ille paterfamili
niſi Chriſtus Ieſus, ſemen illud, niſi Euangel
um fides, charitas, operaque bona & merit
ria? petræ, viæ & dumeta an non peccatores d
notant, & bona illa terra, iuſtos? qui cum qua
tam hominum partem non conſtituant, ſo
ſalutis fructum proferunt, ſemenque concre
ditum & talenta Euangelica commiſſa produ
ducentes, ſoli ad beatitudinem æternam, cæte
ris hominum ad inferna ruentibus, perueni
unt.

Zach. 13. Aliud etiam innuit Propheta Zacharias di-
cens, *Erunt in omni terra, dicit Dominus, partes duæ
diſpergentur & deficient, & tertia pars relinquetur in
ea*: quo in loco de electis locutus eſt: quod & i-
pſemet Dominus ſacroſancto ore ſuo deinde
confirmauit dicens, *Arcta eſt via, quæ ducit ad vitã
& pauci ambulant per eam*: innuens, prędeſtinatos
Matth. 7. paucos admodum numero eſſe, ſed reprobos, in
finitos.

Sanctus ille ſenex Simeon, cũ redemptorem
Chriſtũ, orbis pretium, vlnis, medius inter gau
dium & metum conſtitutus, ſtringeret, aliquid
Luc. 2. etiam innuit, dum ait, *Ecce hic poſitus eſt in ruinam
multo-*

multorum in Iſrael. Quaſi diceret: Videte hic exoptatum Meſsiam, deſideratum hominum redemptorem, qui, vt nos ſeruet, in cruce mori, ſanguinem effundere, vitam prodigere, omniaque noſtra debita debet diſſoluere. Ecce eum, cuius mors & paſsio toti omnino mundo proderit ac totius orbis delictis ſatisfaciet: & tamē pauciſsimi eius ſibi meritum applicabunt, plurimi eandem contemnent, multis in ruinam & offendiculum, paucis in ſalutem erit. Breuiter denique ait, numerum electorum exiguum, dānatorum vero infinitum futurum.

Ex tot hominum millibus qui tempore Noe in orbe viuebant, octo tantum per arcam; ceteris vnda ſubmerſis, ſeruati ſunt. Nunquid hic docemur, ſecundo diluuio quod per Prophetā prænunciatum eſt, *Verumtamen in diluuio aquarum multarum ad eum non approximabunt*, per orbem ſæuiente, non quidem diluuio fluctuum aut vndarum, ſed flammarum & ignis, eorum qui per ſacram illam humanitatis Ieſu Chriſti qui verus Noe eſt, arcam ſaluabuntur, numerum admodum exiguum fore, & cæteros omnes ſub æternæ damnationis vndis ſepeliendos? Ecce & aliam. Figura. *Gen.7.* *Pſalm.31.*

Ex incendio Sodomitico, de tot ciuibus, quibus quinque illæ ciuitates ſcatebant, quatuor tantum, teſte ſcriptura, Loth nimirum cum vxore & filiabus, exempti fuere, igne ceteros conſumente & in cineres redigente. O hiſtoriam tragicam ac lugubrem! quid autem deſignat aliud, quam generalis illius incendii tēpore pauciſsimos à diuini furoris rabie & impetu liberandos, plurimos & infinitos à iuſtitiæ flammis inuoluendos & depaſcendos. Tertiam addo. *Gen.19.*

Cum Iericho vrbs fortiſsima, in limite regni *Ioſ.6.*

Chanaã conſtituta, quæq; Iſraelitas ſæpius a
eſt laceſſere, ferro & flamma deleretur, null
morum præter Raab meretricis incolumis
uata eſt; nam quidquid in eadem turriũ, do
rum, palatiorum reliquum fuit, hoſtilem
dium & furorem ſenſit. Triſte profecto ex
plum, ſed myſteriis tamen ſcatens, & ſignifi
in generali totius orbis excidio, in quo lapis
per lapidem non relinquetur, ex tot homin
in hoc mundo viuentiũ millibus, pauci ſir
ſalutis æternæ cõſortes fore: infinitos vero p
catores mactandos, opprimendos, expilanc
æternæque damnationi futuros obnoxios.
ſtremam hanc ſtatuo.

Incredibile profecto foret, niſi ſacra ſcrip
ra fidem faceret ex ſexcentis Iſraelitarum mi
bus, Aegypto egreſſis, & ad terram promiſs
nis anhelantibus, duos tantum, Caleb & Io
eandem intraſſe, cæteris in vaſta Sinai ſolitu
ne, antequam eodẽ peruenerint, exſtinctis.
multo terribilius eſt audire & credere, ex v
uerſa Eccleſia militante (quæ inſtar aciei fide
Can.6. eſt, de qua dictum eſt, *Terribilis vt caſtrorum a*
ordinata, & quæ tot militũ centurias legione
ſub ſe habet, vt eas Iob numerari poſſe diffid
in mũdi huius, qui vera Aegyptus eſt, exitu,
cos admodum æternam beatitudinem, quæ
re promiſſionis terra eſt, ingreſſuros; ceteros
mnes in deſerto Plutonio ſemper viuentes
rituros. Verum igitur eſt quod in Euangelio
Matth.22. gitur, M*ulti ſunt vocati, pauci vero electi.*

Quid vobis videtur Chriſtiani? Quid ad
ſtia hæc nuntia dicitis: an non percellim
cum tam infinitum damnatorum fore nu
rum auditis, & viã, quæ ad perditionem du

eſſe largiſsimam,& quæ ad vitam, maxime anguſtam? an non vobis cutique veſtræ metuitis? Et ſane Seruator hominum Chriſtus perfidi Iudæ proditionem perfidiamqne cum detegeret, diceretque, *Vnus veſtrum me traditurus eſt*, ceteri Apoſtoli expalleſcere, timere, & contriſtari ad tantam impietatem cœpêre, quamuis vnus tantum coniurationis initæ reus eſſet, ac proinde pœnam commeritus. Vos vero quomodo non contremiſcitis; cum tam ingentem damnatorũ multitudinem vobis proponitis? Sed dicẽdum eſt, aut vos carere iudicio, aut hoc loco ipſum adhibendum eſſe. *Matth.26*

Si rex aliquis potentiſsimus, ſummæque apud ſubditos auctoritatis per aliquam regni vrbem pertranſeundo, alicui è ſeditioſis & contumacibus mortem diriſsimam imminere denũtiaret, vt nimitum viuus excoriaretur, grauiter torqueretur, aut lento igne exureretur: quo in angore ciuitas hæc foret, quomodo ſibi ſinguli coniurationis & ſeditionis conſcii metuerent, veriti ne hæc in caput ſuum faba cuderetur? Verum enim vero regum Rex Chriſtus toties licet, per magnæ huius orbis, mundi nimirum, vias tranſeundo, cum in carne apud nos ageret, denuntiarit, plurimos ex eius ciuibus, propter rebellionem & contumaciam, morti adiudicandos, torquendos, æterniſq; ignibus exurendos; nemo tamen ſibi metuit, nemo perhorreſcit. Ob trium aut quatuor horarum tormentum, quod vnicus ſuſtinere debet, omnes ſibi metuent: & propter tot damnandorum millia, & quidem ad pœnas atrociſsimas & æternas nemo vel vultum cõtrahet aut mutabit. O furor, ô veſania, ô hominum dementia! *Simile.*

Si aſtrologus aliquis toti exercitui prædiceret, *Simile Aliud.*

ret, poſt quinque aut ſex horas, fulmen cœlo
ciſurum, & vnum ex vniuerſo numero cert
ſime eodem enecandum, quomodo ſibi ſing
metuerent, quomodo ſibi hic miles timer
quomodo expalleſceret hic cẽturio, quomo
tremeret hic chiliarchus, ne fortaſſe igneo h
telo feriretur. Ita quoque Chriſtus Ieſus, qui
mnium futurorum præſcius eſt, & quem ni
latet, in medio olim Eccleſiæ, velut in quad
acie, verſatus; certiſsime futurum prædixit,
ſtitiæ ſuæ vt fulmen in plurimos hominum
cideret, atque infiniti eodem exſtinguerent
nemo tamen metuit aut apprehendit: O ſup
ſecuritatem, ô negligentiam nimis ah ſecura
ô animos nimium ſibi confeſſos vitæque
berioris!

Concluſio. At vos non ita, Chriſtiani, nolite tam alt
vitiis indormiſcere, nolite mundo adeo adh
reſcere, cœlum ſpectate, infernum fugite, ſu
plicia hæc perhorreſcite, infelicem & miſer
damnatorum ſtatum præ oculis habetote
vobiſcum diſcipite, num quis in mundo ha
ri infelicior poteſt: nouiſsima veſtra, & pra
tim infernum, locum illũ teterrimum & ma
me horrendum, damnatorum inquam car
rem, ſemper animo voluite. atq; ita fiet; vt v
cum virtute inſtituturi ſitis. Vnde Bernard.

In floribus. *omnibus operibus tuis memorare nouiſsima tua, &*
æternum non peccabis: mortis horrorem, iudicii
mendum diſcrimen, ardentis gehennæ metum ab o

Eccl. 7. *cordis tui elongari nullatenus patiaris.* Et Sapiens
morare nouiſsima tua, & in æternum non peccabis

Paratum cor noſtrum Domine, paratũ
ſemper animo voluere, tamq; lugubri cog
tione mentẽ paſcere, vt in nullas alias cogita
nes diſtrahatur: & ſane quamdiu ſpiritus

re

reget artus, ratio vigebit, & iudicium nobis cõſtabit, aliud nihil præ oculis habebimus, quam abyſſum illam infelicem, horrendum illud antrum, labyrinthum illum inextricabilẽ, varias ſuper eodem conſiderationes meditationesq́ procedentes: quomodo ſcilicet mundi centrũ ſit, locus infimus ac viliſsimus, omniumque locorum infeliciſsimus. omnium ſordium, immunditiarum, fœtoris, & virulentiæ receptaculum, omnium ſceleratorum, homicidarum, prædonum, ſacrilegorũ, lenonum, carnalium, paricidarumq́, qui iam inde à mundi exordio vixere, ex quo homines eſſe cœperunt, colluuies. Atque vbi loci horrorem perſpeximus Domine abyſsi dominator, oculos tandem in infelicem damnatorum ſortem, & lugubrem captiuorum illic conditionem coniiciemus, quomodo ſ. nunquam illinc egreſſuri ſint, vt viuant ſine vita, & abſque vlla liberationis ſpe ibidem torqueantur: vt dæmones eoſdem mille tormẽtis excrucient, flammæ nocte dieq́ adurãt, ipſa quoque conſcientia aculeos acerrimos infigat. Illa ſcilicet erit Philoſophia & Theologia noſtra, omne denique ſtudium noſtrum, vt malis his & calamitatibus præ oculis habitis ac diſcriminibus conſideratis, de infelici damnatorum numero non ſimus, ſed viam latam, qua ad perditionem itur, declinantes, ſemitam quæ ad æternam beatitudinem ducit, ingrediamur, ad quam nos deducant Pater, & Filius & Spiritus ſanctus. Amen.

FERIA

DE GLORIA COE-LESTI.

DOMINICA QVART ADVENTVS.

DE MEMORIA GLORIÆ cæleſtis.

Memorare nouiſsima tuâ, *ac præſertim gloria cæleſtem*, & in æternum non peccabis. *Eccl. 7.*

FIGVRA.

Num. 13. EXploratores, qui in terram pro miſsionis profecti erant, reuer cum eſſent, terræque fertilitati ſpecimen attuliſſent, populũ qu in deſerto tentoria explicauerat ita recrearunt confirmaruntque, vt relicta quâ habebat in Aegyptum reuertendi, & ad ollas carneas ſedendi voluntate, cultuque idolorum ex caſtris profligato, vel in ipſo loco mori vel tam fertilem feracemque terram gladio & viribus parare propoſuerit. Figuræ huius veſtigiis inſiſtens, ipſe mihi perſuadeo, eſſe me hodie vel ut exploratorem ad vos deſtinatum, quo paradiſi gloriæque cæleſtis, quæ vere terra promiſſionis eſt, ſpecimẽ, vobis demonſtrem, eiuſque fertilitatem, abundantiamque ob oculos ponam: ſimulque credo, ad eorum vos adſpectum ita animandos permouendoſque vt omni prauo erga Aegyptum, hunc mundum intelligo, affectu depoſito, cultuique idolorum, id eſt, peccatorum, valedicentes, ad ferendum, fortiter agen-

Digitized by Google

agendum, imo ſi neceſſe foret, moriendum vos ipſos diſpoſituri ſitis, quo tam felicis regni incolæ effici valeatis. O felix nuntium! non iam de horrenda morte, de terribili iudicio, aut de intolerabilibus tartari ſuppliciis, ſed de loco voluptatis, omniumq́ deliciarum fonte. O igitur locũ regium! ô terram vere deſiderabilem; ô exoptandum & verè gratiſsimum clima! Eius vobis hodierna die guſtum ac deſideriũ excitabo, eiuſque animis veſtris memoriam imprimere contendam. Non deerit, credo, ſanctiſsimus mihi Spiritus, & glorioſa cælorum regina Maria; Angelico igitur eam modo ſalutemus; ſummaque animi demiſsione recitemus

Aue Maria.

Cum de Simonide Philoſopho quæſiuiſſet tyrannus Hiero, qui Syracuſarum (quæ totius Siciliæ caput, & Archimedis Geometræ & Theocriti Poetæ patria erant) dominium vi occupauerat, quid aut qualis eſſet Deus, vnum ſibi diẽ deliberandi cauſa poſtulauit. Cum idem ex eo poſtridie quæreret, biduum petiit: cum ſæpius duplicaret numerum dierum, admiransq́ Hiero quæreret, cur ita faceret, *Quia quanto*, inquit, *diutius conſidero, tanto mihi res videtur obſcurior.* Quod Sapiens ille Philoſophus tyranno de Deo curioſius quærenti, reſpondit, hodie ipſe de paradiſo, de cœlorum quos Deus incolit, gloria, ac beatorũ gaudiis melius dicere poſſe videor: eorum enim omnium dignitatem, præſtantiã, felicitatem, maieſtatemque deſcripturus, quo penitius eadem indago & rimor, quo & plura mihi in mentem indicta, & tamen dicenda veniant. Adeo vt cum poeta dicere cogar,

1. De Nat. Deorum. Strabo lib. 6. Cicero Verrina. 6.

--breuis eſſe laboro,
Obſcurus fio:

Et

Digitized by Google

Et idem mihi contingat, quod duobus illis C
rubin, quos Moyſes in Propitiatorio colloc
quanto enim magis illi alas, loci cui inſ
bant admiratione, & veneranda maieſtate
culſi, extendebant, quo eiuſdem excellent
dignitatemque intelligerent, tanto & ab e
dem cognitione longius recedebant. Nam
longius euolare geſtio, & ingenij mei alas, a
radiſi voluptatem ſplendoremque percip
dum, extendere, eò & maiorem difficulta
reperio, & eo res mihi videtur obſcurior. I
nij quippe noſtri captum longe ſuperat. Te
tur id Auguſtinus; *Effugit omnem ſermonem, a
omnem ſenſum humanæ mentis excedit decus illu
la pulchritudo, illa gloria, illa magnificentia, illa
ieſtas.* Item Gregorius Magnus; *Quæ autem li
dicere, vel quis intellectus capere ſufficit, illa ſup
ciuitatis quanta ſint gaudia, Angelorum choris
tereſſe, cum beatiſſimis ſpiritibus gloriæ conc
ris aſſiſtere, præſentem Dei vultum cernere, nulla
tis metu affici, incorruptionis perpetuæ muner
tari.*

Exod. 25.

Cæleſtis gloria comprehendi mente non poteſt.

Sermon 37. de ſanctis.

Homil. 37.

Doctorũ ille phœnix Thomas hunc cùm
riæ cæleſtis Oceanũ ingenii ſui velis remig
tentaſſet, & in altũ inueſtigaturus ſingula
uectus eſſet; inuitus ſiſtere curſum, anco
eiicere, & in tutum ſilentii portum confu
coactus eſt, ſimulque apertiſsime profiteri,
vnquam à Deo excellentius factum eſſe au
lo vnquam tempore fieri poſſe, ipſa qua B
perfruuntur gloria. In prima namque Quæ
nũ ſuarum parte diſquirens, num ſummu
opifex, qui cuncta è nihilo produxit, creat
abſolutiores perfectioresq́; poſſet reddere,
modo à nobis videntur, aut vſurpãtur, ait

1. Part. q. 25.

Nihil Deus perfectius cœlo ipſo condere potuit.

qui

quidem omnes ab ipſo abſolutiores poſſe, trib. tamen exceptis, Chriſti Ieſu ſcilicet humanitate, Maria Virgine, in quantum Dei mater eſt, & ipſa Beatorum gloria: quæ veram nobis felicitatem adfert, & mercedem operibus Iuſtorum reddit: aſſerit igitur tria hæc tanto ab eodē artificio & perfectione facta eſſe, nihil vt illis ab ipſo artifice ad perfectionem addi poſſet.

Huius etiam opinionis fuit Doctor Gētium Paulus, licet longe prius: ab altera namq; vita rediens, ipſo cæleſti domicilio pedibus quodammodo pulſato, & oculis coram viſo, aliud de eodem annuntiare non potuit, quàm omnia illic ita excellere & eminere, vt comprehendere nemo queat, & credibile vix videatur: *Nec oculus*, inquit, *vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit quæ præparauit Deus diligentibus ſe*: quaſi dixiſſet, Contemplamini obſecro vos, qui tot in mundo palatia, tot oculorum delicias, illicitaque vidiſtis, tot delectamenta viſus circumquaque habuiſtis in aulis Principū, & in totius vniuerſi ſuperficie naturæ miracula ſpectaſtis; gloriā cœleſtem: & vobiſcū iudicabitis, nihil vos vnquam ſimile vidiſſe, audiuiſſe, vel animo cōprehendiſſe. Oculi namq; nonniſi vnicum ſolē vident, aures non niſi ſonum & harmoniā hauriunt, cor non niſi montes ſibi aureos, fingere & cōcipere poteſt, ſed in cœleſti domicilio mille oculi ſoles conſpicient, aures mille harmonias & quidem nectare ſuauiores percipient, & animus deliciarum diuitiarumque aceruos habebit. *1. Cor. 5.*

Didicerat id Paulus ab Iſaia, qui longe ante tempore in hunc modum locutus eſt, *A ſæculo nō audierunt, neque auribus perceperunt, oculis non vidit abſque te, quæ præparaſti expectantibus te.* Quæ *Iſai. 64.*

Digitized by Google

verba Auguſtinus exponens ait, *Quod Deus p*
parauit diligentibus ſe, fide non capitur; ſpe non att
gitur, charitate non apprehenditur, deſideria & v
tranſgreditur, acquiri poteſt, æſtimari non poteſt.

Lib 24 de ci nitat. Dei.

Eadem propemodum habet Pſalmiſta, c
de gloria cœleſti agens, nonniſi admiranc
exclamando, & exſtaticôs de eadẽ locutus e
Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, quam abſ
diſti timentibus te! Bene, meo quidem iudicio,
abſcondiſti: deliciæ enim adeo magnæ ſunt &
hementes, vt ne oculis conſpici, nec auribus p
cipi, nec corde, aut vllo exteriori ſenſu, in h
quidem vita, comprehendi queant. In alic
tem Pſalmo, *Glorioſa dicta ſunt de te, ciuitas* D
ſicut lætantium omnium habitatio eſt in te. Para
ſus denique, ac cœleſte illud domicilium ac
amænum, iucundum, ſplendidum, & grati
eſt, vt ſola eius memoria nos in admiratione
& ſtuporem rapere atque à peccando deterr
poſſet. Ita ſcilicet cenſet Rex ſapientiſsimus S
lomon; & thema noſtrum ordinarium hab
Recordare nouiſſima tua, & in æternum non pecca
quod in duo hodie membra diſpertiar, pri
cœleſtis gloriæ & domus pulchritudinem ſp
doremque ob oculos ponam, ac deinde oſte
dam, quanti eiuſdem recordatio emolume
vtilitatiſque cogitanti arceſſere conſueuer
quæ duo, vbi pro dignitate declarauero, pr
ſenti me concioni abunde ſatisfeciſſe exiſtim
bo.

Pſal 30.

Pſalm 86.

Eccl. 7.

Quod ad primũ igitur ſpectat, diſpiciam
tantam virtutis M. Tullius pulchritudinem
nuſtatemque eſſe dicebat, vt, ſi oculis cerne
tur, mirabiles ſui in hominum animis amo
excitaret. Equidem hoc ipſum iure meritoq
de paradiſi gloria, deque beatitudine, quæ co

1 Offic.

prim

primogenita eſt, dicere poſſum; tantum ſ. illius ſplendorem magnificentiamque eſſe, tantamque perfectionem, vt, ſi ab hominibus, vel cognoſceretur, omnes omnino in ſui amorem per traheret.

Statim vt Iacob Patriarcha Rachelem, filiã Laban, quam Deus & natura omnibus dotibus & perfectionibus cumulauerat, conſpexit; adeo in illius amorem, caſte tamen exarſit, vt ſeptennio ſeruire, eius potiundæ inque vxorẽ ducendæ ergò, voluerit; ſeſeq́ꝫ idololatræ in flore ætatis vltro ſubiecerit, tãtaq́ꝫ affectus illius erat vehementia ac magnitudo, vt ſeptennium illud inſtar momenti duxerit. At ſi homines Rachelem illam cæleſtem, beatitudinem inquam & gloriam ſempiternam, corporeis oculis poſſent intueri, maiori haud dubie affectu in illam credo, ferrentur, nec ſeptem tantum annis, ſed toto vitæ, tẽpore, imo mille annis & amplius, ſi eatenus vita hominum poſſit extendi, ſeruire illi, quo eiuſdem gratiam obtinere & affectũ poſſent, deſiderarent; quin & tantum amor eius illorum animis excitaret incendium, vt omnes, quos eius nomine tolerarent ſudores, labores, & ærumnas, velut iocum & delicias exiſtimarent. Gen. 29.

Exẽplo nobis hic ſit magnus gentiũ Doctor Paulus: ſtatim namq́ꝫ vt eiuſdem magnitudinẽ, ſplendorem, pulchritudinẽ, quamuis per ſpecimen tantũ & per tranſennam, trans rimas inquam tertij cęli, ad quod ſe euectum glori atur, conſpexit; adeo eadem captus & raptus fuit, vt toto vitæ tempore eius cauſa nõ modo ſeruire, ſed & omnia tribulationum, ærumnarum, calamitatumque genera perpeti & libẽter ſuſtinere voluerit, & ſane tantus in eodẽ ardor exſti-

de cruce narratis? omnium oblitus ſum, omnẽ mihi horum memoriam gloriæ quam ſpecto magnitudo eripuit: nihil quippe ſunt claui, nihil flagra, nihil ſpinæ, nihil lancea, nihil crux, denique omnia, quæ in monte Caluariȩ acciderunt, nihil, ſi cum æternæ beatitudinis quã ſpecto decore atq; amplitudine cõferantur. O felicitas inæſtimabilis! ô gaudium incomparabile!

Apoſtolorum princeps Petrus omniumq; fidelium caput, vnum hoc, velut efficaciſsimum ad homines è peccatorũ cœno educendos, remediũ adhibuit æternæ ſcil. patriæ pulchritudinem decoremque interdum in memoriam iis reuocare. Dicebat enim, *Seniores ergo obſecro ego conſenior: tanquã teſtis Chriſti paßionum & eiuſdem quæ in futuro reuelanda eſt gloriæ conſors*, vt à peccatorum tramite deflectentes, in virtutũ ſtudiũ incumbatis. O verba ponderoſa & emphatica! ſenſus autem horum hic eſt: ſi ita cognitum vobis eſſet, ô ſenes, qui alterum pedem iam in Charontis cymba habetis, quid cœlum, quantaque eiuſdem gloria & beatitudo foret, vt ipſe eadẽ perſpecta habeo, qui ſpecimen eorundem in monte Thabor conſpexi; & ſi ſupplicia tormentaq;, quæ Chriſtus Dei Filius in corpore pertulit, ita vobis, vt mihi qui præſens interfui, paterent; alios profecto mores, aliamque vitæ rationem indueritis. 1. Petr. 5.

Idem remedium in peccatoribus conuertẽdis adhibuit Ioannes, ita nãque ad Neophytos ſcribendo locutus eſt, *Chariſsimi, nunc filii Dei ſumus, & nondum apparuit, quid erimus: ſcimus quoniam cum apparuerit, ſimiles ei erimus quoniam videbimus eum ſicuti eſt*. Quanta igitur noſtra felicitas eſt? nonniſi fumus eſt & inane, quidquid 2. Ioan. 3.

hoc in mundo magni ab hominib. fieri ſolet quamuis reges & monarchæ potentiſsimi e mus; profecto, ſi beatitudinem felicitatemq; quam in cœlo aſpiramus, ſpectemus, plebeij bis ipſis & viles videbimur: nihil quippe in h inferiori mundo haberi aut deſiderari pot quod cum æterna beatitudine cõparari que Nam quia filij Dei ſumus, quamuis exules & hanc miſeriæ vallẽ relegati: ſperamus tamen turum aliquando tempus, quo ſimiles illi e mus, & diuitijs, ſcientia, immortalitate & b titudine illi per omnia pares.

Magnus ille eloquentiæ Chriſtianæ torr Paulus: pulcherrimas in Epiſtola ad Roma ex hac Euangelica propoſitione, *Quod ſi fili heredes*, &c. concluſiones eliciendas nobis p *Rom. 8.* poſuit. Quaſi dixiſſet; Si tanta noſtra felic eſt, vt filij Dei & dicamur & ſimus, certiſsi confidamus neceſſe eſt, fore nos & diuitiari regnorum omnium, denique & beatitudini plius hæredes. Hàc vnica ſeſe ſpe in ærumni ſolabatur Pſalmographus, hinc in Pſalmis *Pſal. 15.* nit, *Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei* quibus verbis hoc obiter notatum velim, hic Deum non niſi partem ſucceſsionis hæ tatiſque: nam præter diuinam eſſentiã tot gaudiorum delectationumque in cœlo occ nes, vt ipſa diuinæ eſſentiæ viſio aſsiduaq; templatio nonniſi exigua quædam felicit beatitudiniſque, quam beati hæreditate co quentur, portio eſſe videatur. O rem peniti credibilem!

Beati ſunt Dei filii hæredes.

Et profecto felicitas, magnitudo & ampl do gloriæ cæleſtis mente comprehendi neq & Auguſtinus in Epiſtola ad Cyrillum teſta

re

Digitized by Google

refertque viſionem quam habuit, cum enim S. Hieronymo in Palęſtinam ſcribere decreuiſſet, & petere illius de æterna beatitudine iudiciū, contigit hunc interea expirare, Auguſtino apparuiſſe, & verbis huiuſmodi locutum eſſe: *Vide ſi numerare potes ſtellas cœli, arenas & guttas maris: id namq́ facilius eſt, quam gloriam dicendo explicare. eſt enim res tanta, quanta, niſi ipſe vidiſſem, nunquā credidiſſem, & tam longe abeſt ab eo quod ego viuens cogitabam, vt omnino ſit quippiam in infinitum maius.*

S. Hieron. Auguſtino apparens gloriam cœleſtem aperit.

E quibus verbis colligere eſt, id ipſum beatis illis animabus, quando nimirum cœli gaudia ſubeunt, accidere, quod olim Reginæ Sabæ de longinquis ad Salomonem regionibus venienti legitur contigiſſe. Hæc namque, cum de extremis AEthiopię Salomonis magnificentiam maieſtatemque coram inſpectura veniſſet, & eam ipſam diligentius curioſiuſque eſſet intuita, ita conſternata & admiratione perculſa fuit, vt omnis propemodum ſenſus expers, in terram corruerit: donec tandem ſui compos facta, admirans ait: Cum apud meos AEthiopas adhuc hærerem, magnifice rex, credere haud poteram, quæcunque mihi de maieſtate & ſplendore tum domus tum miniſtrorum tuorum referebantur: at omnia ficta exiſtimabam, nec putabam, in mundo principem adeo ſplendidum, totque dotibus cumulatum, qualem mihi te aduenæ & nuntij depingebant, poſſe reperiri: donec ipſa, fœminea curioſitate exſtimulante, experientiâ & hiſce oculis didici, vix dimidiam tuæ mihi magnificentiæ partem nuntiatam eſſe. Non ſecus quoque beatæ illæ mentes: venientes enim ab extremo mundi angulo, & palatium illius, qui pluſquam Salomon eſt, ſubeuntes, adeo viſa eiuſdem pulchri-

3. Reg 10.

Allegoria.

Auguſti Apophthegma.

Audite lepidam, quoad vanitatem hanc, hiſtoriam. Imp. Romanorum Auguſtus, cum videret quoſdam externorum regum legatos, catellos melitæos brachijs tenere; ſtringere, ac delinire, & tantum non diſſuauiari, iocando petijt; num apud eos mulieres liberos eniterētur? Quo aculeato dicto eos edocere voluit, non eſſe effectum, quem parentes erga liberos habere debent ad beſtias tranferendum. Sed maior mundanorum ſtultitia ac veſania eſt, qui prę mentis cæcitate, ampliſsimo palatio gaudijsq; in æternum duraturis, relictis, erga res inanes & friuolas inordinato affectu feruntur.

Iud. 14
Sampſoni mundani conferūtur.

Mirabantur parentes & affines inſaniam Sāpſonis, quod cum magnam apud omnes & fortitudine & rebus geſtis gloriam, & famam immortalem eſſet conſecutus, cæco amore faſcinatus, relictis tot filiabus in Iſraël, honeſto loco natis, alienigenam & quidem Philiſthæam adamaret, quamobrem furorem illius & æſtum cōpeſcentes dicebant, N*umquid non eſt mulier in filiabus fratrum tuorum & in omni populo tuo, quia vis capere vxorem de* P*hiliſthijm, qui incircumciſi ſunt?* At ſtulti hi mundi amatores potiori iure reprehendendi ſunt, quorum veſaniam Angeli & ſancti omnes admirantur, qui nimirum ipſi, tātam gloriam præ omnibus alijs creaturis adepti, ita animum rebus mundi huius affigant, vt cęlo eiusq; pulchritudine, quæ omnes ſuperat, contemptâ, vanitates ambiāt, & quidem in alieno ſolo & lachrymarum valle ſitas.

Allegoria.
Num. 21.

Demiratur ſępenumero ſacra ſcriptura veſaniam Iſraelitarum, qui cum in deſerto manna ſuauiſsimo de cęlis pręſtito reficerentur, & quidē vberrimè, ſemper tamen ad ollas Ægyptias aſpirabant, atq; allium, cepas, aliasq; lachrymā

excutientes herbas, pani iucũdiſsimo, omnem in ſe ſaporem habenti, anteponebant. Sed magis ipſe mundanorum ſtoliditatem & cæcitatẽ demiror: quod ollis & lautitijs mundi huius aſſueti, voluptates, quę alijs Ægyptijs amarulẽtiores & inſipidiores ſunt, delicijs & ſuauitati panis ſuauiſsimi, qui quotidie in terra paradiſi pluit, & mannæ omnem in ſe guſtum & delectamẽtum complectenti, præponãt Filij igitur hominum, vt quid diligitis vanitatẽ, & paradiſi gloriam, quæ tot gaudia includit negligitis? Hanc vobis ad oculum iam deſcribere conabor, aures arrigite.

Cæli deſcriptio.

Paradiſus, vt incipiã, mirabiliũ omnium cõplementũ eſt, deliciarum Oceanus, diuitiarum theſaurus & arca, domiciliũ Dei, diuinitatis palatium, SS. Trinitatis aula Angelorũ Eſcuriacũ beatorum omniũ receptaculum, fidelium omnium cõmoratio: eſt locus voluptatis, vbi nullus de paupertate ſermo, nulla de indigentia & egeſtate mentio, vbi gaudia æterna & delicię perennes, vbi omnia redundant & affluunt: eſt regnum ampliſsimũ, quod in æternũ extenditur quod decorant Angeli, incolunt Sancti, cuiusq́ princeps & rex Deus eſt: eſt terra viuentium, vbi omnia lætitia reſultant, gaudio reboant, Deoq́ hymni ſine fine concinũtur: eſt aula regia, cuius atria inferiora, ſunt Planetę, primũ mobile, cubiculum, cęlũ cryſtallinum, veſtibulũ & introitus, & empyreum, meditulliũ & vmbilicus: locus deniq́ fœliciſsimus, vbi nonniſi de delicijs eſt ſermo, vbi ſemper gaudia & voluptas, numquã triſtitia, nulla formido mortis, in quo mille ſoles rutilant, è quo omnis moleſtia, calamitas, lachrymæ, ærumna, morbi, & ægritudines

in per-

in perpetuum exulant. O locum deſiderabilem & optandum!

Hinc pleno gutture exclamat Dei delicium Auguſtinus: *Quid hac vita beatius, vbi non eſt paupertatis metus, non ægritudinis imbecillitas, nemo læditur, iraſcitur nemo, inuidet nemo, nullus ibi diaboli metus, inſidiæ dæmonum nullæ, terror gehennæ procul.* Et multo adhuc liquidius Cyprianus. *Qualis illa,* inquit, *cæleſtium regnorum voluptas, ſine timore moriendi, & cum æternitate viuendi? quam ſumma & perpetua fælicitas! illic Apoſtolorum chorus, illic prophetarum exultantium numerus, illic Martyrum innumerabilis populus!* *Serm. 37. de ſanctis.* *Lib de mortalitate.*

Reſumit ſermonem Auguſtinus, & nouas adhuc cœlo dotes bonorumque iliadem aſsignat: *Ibi gaudium infinitum, lætitia ſine triſtitia, ſalus ſine dolore, lux ſine tenebris, vita ſine morte, omne bonum ſine omni malo, vbi iuuentus numquam ſeneſcit, vbi vita terminum neſcit, vbi decor numquam palleſcit, vbi amor numquam tepeſcit, vbi gaudium numquam decreſcit, vbi dolor numquam ſentitur, vbi gemitus numquam auditur, vbi triſte nihil videtur, vbi lætitia ſemper habetur, vbi nullum malum timetur.* O priuilegia ſingularia! an non hyperbolicè locutus es Auguſtine? haberine poteſt in orbe locus, in quo tot ſimul voluptates reperiantur? locus adeo iucundus, & regnum tot delicijs ſcatens. *In ſoliloq. cap 35.*

Noli dubitare anima mea: ſed firmiter crede, tantam eſſe tamq; deſiderabilem cœleſtis habitaculi beatitudinem, vt facilius dici queat quid ibi non ſit, quam quid ſit: *non enim eſt ibi,* inquit Auguſtinus, *mors, non eſt luctus, non eſt ibi laſſitudo, non eſt infirmitas, non eſt fames, nulla ſitis, nullus æſtus, nulla corruptio, nulla indigentia, nulla triſtitia.* *Lib 3 de fide.*

Et hæc

pax & requies ſine turbatione, ſeptima, ſecuritas ſine metu, octaua, lumen ſine tenebris, nona, diuitiæ ſine paupertate, decima, gloria ſine dolore, vndecima, æternitas ſine fine, duodecima, vita perennis ſine morte. An non hæ duodecim gemmæ pretioſiſsimę ſunt? Exclamo itaq; ô coronam pretioſam! & amplius.

O rem vere admirabilem! ô fœlicitatem ęternam! ô delicijs abũdans beatitudo! tu me cum Auguſtino exclamare cogis, *O vita vitalis: vita ſempiterna & ſempiternè beata, vbi gaudium ſine mœrore, requies ſine labore, diuitiæ ſine amiſsione!* item alibi, *O regnum vere fœlix*, ô *vita iucunda*, ô *locus deſiderabilis*, ô *patria quieta, cuius fines pax, cuius termini æternitas, cuius hæreditas deliciæ & lætitia, vbi nulla ſignantur tempora, vbi nullæ horæ, dies, aut anni numerantur, vbi omnia ad vnum diem tempora reuocata ſunt, vbi nox & tenebræ nullæ.* Nimis diu hic hæſimus anima, hic ſiſto, ſatisfeciſſe me puto, nimis beatitudinem hanc extuli, aliam iam orationis partem aggrediar, & demonſtrabo quantum aſsidua eiuſdem recordatio vtilitatis afferre ſoleat.

In manuali cap. 7.

Li. Med. c. 18.

Certo certius eſt, Auditores, & ab omnibus hominibus creditum, nihil eſſe quod magis nos à peccando deterreat, & ad virtutis ſtudiũ exſtimulet, quam gloriæ cœleſtis beatitudinisq; æternæ memoria. Quis eſt enim, qui antequam ſcelus aliquod in remp. vel in proximũ admittat, ſi præmeditetur in eius ſe admiſsione paterna hæreditate priuandũ vitã in diſcrimen vocaturum, periculoq; ipſum expoſiturum, ne toto vitæ tempore patriâ exulare cogatur; quis inquã hæc omnia præmeditatus, prauam opinionem, & nefariũ propoſitum non mutet, & virulentũ hunc colubrum, antequam ſerpat longius, à

Gloriæ cœleſtis memoria aduerſus omnia peccata efficax remedium.

us, à ſe non pellat? ita quoq; quis peccator erit, qui ſcelus aliquod in Deũ admittere paratus, ſi prius, ſe ob ipſum cœleſti hæreditate orbandũ, infinito bono ſpoliandum, animam in extremũ diſcrimen vocandam, exilioq; teterrimo apud inferos damnandã cogitet, non derepente ſcelus deteſtetur, prauum cõceptum ab anima pellat, propoſitumque immutet?

Demoſthenis apopht. Græciæ oratorũ princeps Demoſthenes cum ad meretriculam deſcendiſſet, & de pretio cum eadem ſtipularetur, atq; illa mille drachmas in rem inhoneſtam petijſſet; pretij enormitate deterritus diſcedens ait, *Tanti pænitere non emo*. Vt è re inhoneſta aliquid in veſtram vtilitatem traham; dico, mundanos rerũ inanium amatores, ſi, quoties impudicos meditantur concubitus, quoties ceteræ peſtes ad peccandũ inuitant, & tacitè, nõ dico mille aut decies mille drachmas ſed ſalutis pretiũ, paradiſi cœleſtis amiſsionem animæ ruinam, quæ omne pretium, etiam infinitum, longè ſuperat, petunt; ſui ipſorum recordarentur, atq; hæc omnia in mentem reuocarẽt ſtatim cœptis deſtituros, ineptiasq; pertæſos cũ Demoſthene dicturos, *Tanti pænitere non emimus*. Valeant ineptiæ, vanitates, valeant ſcorta, illicia illa animæ, numquam adeo inſipientes erimus, qui tanto diſpẽdio tam exiguam emamus voluptatulam, in momento tranſituram.

Columen & Baſis Eccleſiæ Hieronymus, cum ad Euſtochium virginem, Paulæ viduæ filiam ſcriberet, variaq; aduerſus diaboli ſuggeſtiones remedia ſuggereret, imprimis cõſuluit; vt oculis in altum ſublatis æterna animo interdũ gaudia volueret, beatorumq; fœlicitatem accuratius perpenderet, *Quotieſcunq; te vana ſæculi delectat ambitio, quotieſcunq; in ſæculo aliquid videris glorioſum,*

ſum, ad paradiſum mente tranſgredere, & eſſe incipe quod futura es: & tunc poteris dicere. Aquæ multæ non potuerunt exſtinguere charitatem, nec flamma obruens illam.

Hoc ſcilic. remedium erat, quo in effugandis peccatis diuiniſq; mandatis cuſtodiendis vtebatur Iſraelitarum rex Dauid. Siquidem ita de ſeipſo teſtatur, *Propter verba labiorum tuorum ego cuſtodiui vias duras*, id eſt. Quoniam beatitudinē mihi pollicitus es, ſanctéq; iuraſti, facturum me eiuſdem aliquando participem, vitijs iniquitatiq; valedixi, & ad duram arctámq; hominibus quidem mundanis, mandatorum tuorum ſemitam me recepi: item apertius alio in loco, *Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas propter retributionem*: Mox enim vt mercedem illam ampliſsimam mihi propoſui, quam in cœleſti gloria diligētibus verbum tuum præparaſti, animam meam, quæ iam in peccatum vergebat, retraxi, vt in partem mādatorum tuorum propenderet. Sancta igitur & magnæ vtilitatis cogitatio eſt, cœleſtis beatitudinis ſemper recordari.

Gloriæ cœleſtis meditatio Dauidi erat occaſio ſe ad Deum conuertendi.

Pſalm. 16.

Pſalm. 118.

Hanc Serapion anachoreta tam profundè menti infixerat, vt, mundo rebuſq; mundanis valedicens, nuduſq; per agros diſcurrens, & ſacrum teſtamenti volumen manibus tenens, petentibus nonnullis, vnde repentina hæc morū mutatio, rigorque ille inſuetus naſceretur, reſponderit, volumine oſtenſo, *Hoc me ſpoliauit*. Hic ſcilic. prædo eſt, qui veſtes & facultates deprędatus eſt, hoc ſcilicet volumen, diuinorum promiſſorum theſaurus, tot mihi mirabilia de alterius mundi vita narrauit, tot mihi gloriæ cœleſtis perfectiones depinxit, adeóq; me certum eiuſdem reddidit, nihil vt amplius huius

Serapionis factum illuſtre.

mundi

Digitized by Google

ticipes habeamur! Iam allegoriam aliquam producamus.

Deus Opt. Max. quo Abrahamum ad fortiter agendũ animaret, mercedem ei ampliſsimam: terram ſ. abundantem lacte & melle ei propoſuit, hunc in modum locutus: *Leua oculos tuos in directum, à loco in quo nunc es, ad aquilonem & meridiẽ, ad orientem, & occidentem, omnem terram, quã conſpicis tibi dabo & ſemini tuo.* Quid? ſi terræ fertilis conſpectus, & regni temporalis, quamuis opulentiſsimi, promiſsio, ſanctum hunc Patriarcham ad labores, moleſtias, itineraq́ꝫ difficilia excitauit: quid nos facere par eſt, quando oculis in cœlum ſublatis, conſpicimus & contemplamur cœlum, quæ verè terra promiſsionis eſt, & cuius illa altera quam Dominus Abrahę promiſerat, nonniſi figura erat? An non eius nomine labores ſubeundi ſint? An non fertilitate regni huius inuitatos, oẽs nos difficultates deuorare, moleſtias ſuperare, omnesq́ꝫ inſultus hoſtiles & aduerſarios eludere oporteat? *Geneſ.13.*

Dauid cum patris greges adhuc paſceret, quãuis cœlitus ad regnum Iſraël deſtinatus eſſet, audito præmio quod percutienti Philiſthęum rex Saul promiſerat, nuptias ſ. regiis & immunitate à tributo, adeo animatus fuit, vt ſeſe in certamen & duellum obtulerit, coloſſo huic ſpurio obiecerit, vitamq́ꝫ ſpe præmij ampliſsimi in diſcrimen adduxerit. Docemur hocce Dauidis facto Auditores, æternę nos beatitudinis pręmio & glorię cœleſtis compenſatione, quę iam à lõgo tempore mundum, carnem ac diabolum veros Philiſthæos debellantibus, promiſſa eſt, ad pugnandum & hoſtes debellandos animari debere, crucem Domini velut pedum, & orationes velut ſaxa adbibendo. *1. Reg. 17.* Dauid mercede inductus Goliath deuincit.

Moyſes ſpe præmii grauiſsima patitur.

Apoſtolus cum in Epiſtola ad Hebræos labores,& moleſtias,quas Moyſes Iſraelitarum ductor ſuſtinuit,recenſeret,eiusq; infractam conſtantiam demiraretur,ſola eum cœleſtis gloriæ cōſideratione, & ſpe præmij inuitatū his omnibus ſe ait expoſuiſſe: *Aſpiciebat enim*, inquit,*in retributionem*.

Hebr.11.

Si igitur mercedis huius amplitudo,vt ad nos hinc aliquid deriuemus, tātum apud ſummū virum potuit,vt in omnibus difficultatibus infractus permanſerit,tot crudelitatis genera in Ægypto pertulerit, mare rubrum ingreſſus fuerit, quadraginta annos in deſerta ſolitudine hæſerit,ecquæ noſtra veſania & cæcitas eſt,vt idem quidem præmium in mentem reuocantes, eandem tamen conſtantiam non aſſumamus, & in laboribus & aduerſitatibus tolerandis,quamuis cum vitę diſcrimine,inuictos nos non præbeamus?

Stephanus ſaxa nō ſentit,glorię compenſationem in mentem vocans.

Stephanus omnium martyrū primogenitus pro exemplo item ſeruiat;hic namq; cum ſaxis impetitus&obrutus in vitę extremo eſſet,oculis in cœlum erectis, & eius ianuam reſeratam videns,gloriæ ſc.amplitudine tormenta corporis ſuperante,exclamare cœpit, *Video cælos apertos,& Ieſum ſtantem à dextris virtutis Dei*:Quaſi diceret,Obruite me Iudæi, ſaxis impetite,vitam hanc abrumpite,propere cœli ianuam aperite, vt anima corpore egreſſa in gaudium Domini introeat,cęleſti beatitudine fruitura, ad quam toto vitę tempore anhelauit.Verba autem ſanctiſsimi Martyris exponēs Euſebius Emiſſenus in hunc modum locutus eſt, *Incunctanter offert ſanguinem ſuum, qui præ oculis habet regem ſuum,ſimul & brauium ſuum*. Vnica ſc.diuinæ fruitionis memoria,& beatorum gaudij recordatio, crudelitatis atrocitatisq; ſenſum Chriſti Martyri eripie-

Act.7.

Digitized by Google

eripiebat, inuictumq́ in certaminibus efficiebat. I nunc igitur & dicito, cœleſtis gloriæ memoriam in rebus aduerſis nullum nobis robur elargiri.

Ipſe quoq; Redemptor orbis Ieſus Chriſtus, cũ Apoſtolis cruces, patibula, eculeos, mortem, perſecutiones prædixiſſet, vt eoſdẽ in his tolerandis conſtantes efficeret, roburq́ in aduerſitatibus ſuggereret, cœleſtem illis gloriam propoſuit: quaſi vnica eiuſdem recordatio potisſit vires ſuggerere, & hominem ad maxima crudelitatis genera aſſuefacere; *Gaudete*, inquit, *& exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cælis*. O memoriam vtilem, & maxime neceſſariam! Matth. 5.

Hanc igitur non vſurpabitis Chriſtiani? vos inquam, qui ad hanc poſsidendam gloriã creati eſtis, ad eandem ne ſemel quidem aſpirabitis? numquamne memoriam hanc rerũ cœleſtium habebitis? Imo vero alias cogitationes animo fugate, & vnicam hanc eidem imprimite. Cur enim Deus ter Maximus

Os homini ſublime dedit?

An non vt cœlum intueretur? præſertim cum ceteris animantibus oculos in terrã defixos efformârit. Vult ſc. ſummus ille artifex, vt homo cęlum contempletur, paradiſum intueatur cęleſtem, oculosq́ perpetuo in beatorum gloriam defixos habeat. Vnde initio transformationum ſuarum Naſo.

Pronaque cum ſpectent, animalia cætera terram.
Os homini ſublime dedit, cælumque tueri
Iuſsit, & erectos ad ſidera tollere vultus.

Mirandum profectò, tantum gentili poëtæ lumen affulgere potuiſſe.

Ipſi quoq; Philoſophi, quamuis à fide alieni, Homo

arbor inuerſa appellatus.

hac in re Chriſtianorum ſentẽtiam ſecuti ſunt: omnes enim, paucis exceptis, Platonem ſecuti, dixêre hominem inter cetera animalia arborẽ inuerſam eſſe, cuius nimirum rami inferius, radices vero præter omnium arborum naturam, ſuperius excreſcerent, & merito, vt nimirum oſtenderet, cœlo ſe bonum omne & alimentũ, ſi eius ſemper & perpetuo meminerit, habere. Nã vt arbores, quarum radices ſub terra deliteſcũt ex eadem quoq; omnem ſuccum & vitam eliciunt; ita hominem, arborem illam cœleſtẽ, quæ radices in altum effert, cœlo ſuccum, alimentũ, vitam, delicias, idq; ſanctis cogitationibus, petere par eſt. Ne porro extranea vobis & exotica hæc ab Ethnicis profecta videatur opinio, Philonis eam Iudæi, hominis diſertiſsimi, teſtimonio confirmabo, ait enim, *Solam in terris cœleſtem plantam Deus fecit hominem, cæterarumque plantarum capita defixit in terra, ſoli homini caput ſublime dedit, vt alimenta cœlitus incorruptibilia quærat.*

lib. quod deterius por. inſid.

Bene igitur homo radices in cœlum effert, vt ſcilic. ſemper ibi mente oculisq; verſetur, vnde natus eſt; itaq; admoneretur, ſe quãdiu in mundi huius anfractibus & fluctibus verſatur, ſem- ad cœleſtem illam patriam aſpirare, & in cœlũ omnes cogitationes, curas, ſollicitudines debere dirigere. Viderunt hoc Ethnici, & reipſa oſtẽdere conati ſunt. Teſtis ſit Anaxagoras Clazomenius, Philoſophus celeberrimus, qui, teſte Sabellico, quo melius & quietius ſapientiæ, Philoſophiæq; incumberet, opes & facultates repudiauit. Interrogatus hic aliquando, cur natus eſſet, reſpondit, vti quidem ait Lactãtius, vt cœlum cõtempler: deinde, referente Laertio, cum quidam ab eo petijſſent, cur patriæ curam non ſuſci-

Anaxagoræ Apophtheg.

ſuſciperet, mox digitis in cœlũ erectis reſpondit, diligentem ſe illius curam habere, nihilque ſpectare magis: deſignare ſ. volebat, cœlum veram patriam eſſe, & patriam in qua natus eſſet, nonniſi locum exilij! & huius ſe numquam, illius ſemper meminiſſe.

Hac igitur in re ab Ethnicis nolite vos pati ſuperari, cęleſtem ſemper gloriam præ oculis habetote, imitamini veteres tum Ethnicos tum ſanctos, ęmulamini Prophetas Dei. Daniel enim Propheta, regiorum ſomniorũ interpres, cũ Babylonico carceri incluſus teneretur, feneſtras carceris quę Ieruſalem reſpiciebant interdum aperiebat, genibusq́ in terram proſtratis, preces ter ad Dominum fundebat, quod incredibilem ei voluptatem afferebat: neq́ enim aperiebat feneſtras quæ Babylonem terram exilij, captiuitatis, calamitatisq́, ſed quę iucundiſsimam patriam Ieruſalem reſpiciebant. O euidẽs rei de qua agimus myſteriũ! Anima noſtra, Auditores, hic captiua detinetur, carcer ipſum noſtrum corpus eſt, ſed varijs feneſtris patens, quarum aliquæ patriam cœleſtem, nempe Ieruſalẽ, aliquæ vero mundum, qui toties in ſcriptura ſacra Babylonis nomine dicitur, reſpiciũt. Ecquæ Deus bone in ſuperiori illa animæ parte feneſtræ exiſtunt? feneſtra ſ. intellectus, per quam omne Ens patet; voluntatis; per quam omne bonum, memoriæ deniq́, per quam omne tẽpus. Quænam verò ſunt in atrijs corporis & ſenſuũ exteriorum? viſus nimirum, qui colores diſcernit, auditus, qui rumores & ſonos percipit, guſtus, qui ſapores, odoratus, qui odores, tactus deniq́, qui qualitates ſenſibiles dijudicat. At nõ debet captiuum noſtrum corpus aperire illas, quæ reſpiciunt mundum, locum exilij, calami-

Dan. 6.

Corpus animæ carcer.

606

dinem noſtram deſtinati creator, effice, obſecro, vt numqnam illius memoriam amittamus; & quoniam arboribus inuerſis ſimiles exiſtimus, oculoſque in altum erectos habemus, vt ſcilicet cœleſtes illos fornices & conuexa polorum intueamur, ſimulque reipſa diſcrimen oſtendamus, quo à cæteris animalibus differimus, cum nimirum illis oculos in terram vergentes, nobis vero ſublimes & cœlo imminentes natura dederit; fac vt eòdem illos perpetuò dirigamus: nihilque intueamur aliud quam locum illum voluptatis, nihil cogitemus quam receptaculum illud cælitum, nihil cupiamus quam domum illam iucunditatis, in qua extrema noſtra fœlicitas ac ſumma beatitudo ſita eſt, cuius nos participes reddant Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus. Amen.

FERIA SECVNDA.

DE SITV COELI, DEQVE LOCI voluptate.

Memorare nouiſsima tua, *& præſertim gloriam cœleſtem, & quonam loco Deus cælum poſuerit*, & in æternum nonpeccabis. *Eccl. 7.*

FIGVRA.

PErcurrenti mihi myſtica Apocalypſeos ænigmata, occurrit inter cetera, ciuitas illa ſancta Ieruſalem, ingenti muro circundata, portas habens duodecim, quas duodecim Angeli cuſtodiebant. Lapidibus hæc pretioſis fundata erat, muri ex iaſpide ſolido compacti, pla- *Apoc. 21.*

Digitized by Google

teæ auro puriſsimo ſtratæ, omnesq́; portæ ſmaragdis conueſtitę. O ciuitas elegans ac pretioſa! quam cum intus & foris diligenter conſidero, cœli figuram & typum videre videor, quę ad inſtar ciuitatis pulcherrimæ fundata eſt, cuius ciues Sancti ſunt & Angeli, ſphærę cœleſtes, muri, quatuor mũdi anguli, introitus & portæ, fundamẽta, æternitas & ſecuritas, & pax, fines. O ciuitatẽ magnificam! ô locum voluptatis! ô ſitum iucundiſsimũ! cuius ſi ampliorẽ deſcriptionẽ produxero, magis credo, admirabimini. Inuocemus igitur Spiritusſancti auxilium, & Beatiſsimæ Virginis ſuffragia, dicentes *Aue Maria*.

Cum Iſraelitæ Ægyptiaca captiuitate detinerentur, Deusq́; illos conſolari & animos illis ſuggerere vellet, terram lacte & melle manantẽ velut omnium laborum mercedem, illis pollicitus eſt. Quod tam ſingulare apud Iudæos ſemper beneficium eſt habitum, vt Dominus inter cætera beneficia in ingratum populum collata apud Prophetã hoc illi imprimis exprobrârit: *Exod. 3.* *Ego dominus Deus veſter, in die illa leuaui manum meam pro eis, vt educerem eos de terra Ægypti, in terram quam prouideram eis fluentem lacte & melle, quæ eſt egregia inter omnes terras.* *Ezech. 20.*

Si Iſraelitæ tantam ſenſêre lætitiam, cum ſcirent in terram ſe promiſsionis inducendos, vt ſemper læti & hilares cantarent, *In conuertendo Dominus captiuitatem noſtram facti ſumus ſicut conſolati: tunc repletum eſt gaudio os noſtrum, & lingua noſtra exultatione.* *Pſalm. 125.* Quo loco Hieronymus, longius eorum gaudium arceſſens, verba illa *ſicut conſolati*, vertit in *facti ſumus ſomniantes*: quaſi diceret, eos ita recreatos fuiſſe, vt cum primum eiuſce liberationis certi redderentur, non crederent, ſed ſomnium aliquod audire ſe putarent, eamque

eamque inter beneficia à Deo collata primo loco recenſerent. Quanto maior noſtra erga Deũ obligatio eſt? quando maiorem exultandi iubilandique occaſionem habemus, interea dũ in captiuitate apud vafrum illum tyrannum, mũdum intelligo, detinemur, cum certiſsime nobis aſſeritur & promittitur, venturum aliquãdo tempus, quo in locum illum iucundiſsimũ, omni bono & delicijs abundantem, vere lacte & melle manantem, ingreſſuri ſumus.

Aliquid huc ſpectans dixiſſe viſus eſt Pſalmi- *Pſalm. 35.*
ſta, dũ ait, *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, torrente voluptatis tuæ potabis eos, quoniam apud te eſt fons vitæ*: alludens nimirum ad terram illam promiſsionis, in quam maiores eius induxerat Dominus, quaſi dixiſſet: Dediſti quidem olim patribus terram fertilem Domine, in qua iucundè eos enutrijſti, petras in ſtagna aquarum conuertendo & mella montibus deducendo: ſed meliorem fæcundioremque nobis pollicitus es, in qua non modo bibemus, ſed voluptate inebriabimur: in illa non niſi riuulus deliciarum, gaudiorum, lætitiæque apparuit, at hanc torrentes exundantiſsimi & flumina fæcundabunt.

Quis non miretur ingentem diuinæ liberali- Fluuii admirabiles.
tatis abundantiam, & gaudiorum affluentiã?
Multa quidem fluuiorum in rerum natura ex- *Plin. li 2. 102*
ſtant miracula, vti Lethe rerum obliuionem inducente, Gange & Pactolo auriferas arenas conuehentibus, in flumine quodam Thraciæ, in quod omne coniectum lignum mox lapideſcit: in alio quodam in Calabria, quod etiam arbores & truncos in ſaxa duriſsima conuertit, in Lynceſtide Macedonico, è quo qui guſtant non aliter titubant quã ſi mera vina bibiſſent.

Digitized by Google

merito locus voluptatis & deliciarum nuncupari poteſt.

Apoſtolus Petrus cũ in monte Thabor Trãſfigurationi Dominicæ intereſſet, diuinæq; gloriæ ſcintillam videret, gaudio & voluptate extra mentis ſtatum raptus aiebat, *Bonum eſt nos hic eſſe*: nullus enim in orbe locus hoc ipſo amœnior, hic vtinam morerer, meliora enim haud exſpecto: ſed bene hic Euangeliſta Spiritu ſancto ſuggerente, Apoſtoli temeritatem taxat, dicens, *Neſciebat quid diceret*, quod ſ. in monte & in rupe beatitudinem ſuam ſitam putaret, cum tamen ad cęleſtem gloriam, quę multò maior eſt, & cum qua nulla alia gloria conferenda, deſtinatus eſſet. Quàm præclara porro ſacra ſcriptura ei epitheta conſignat?

Propheta regius primus in ſcenam prodeat, qui cœlum *terram* vocat *viuentium* : *Credo videre bona Domini in terra viuentium*: quibus in verbis duo mihi notanda occurrunt : primò, quod *bona* numero plurali dixerit, vt ita diſcrimen, quod cœleſtia inter & terrena eſt, euidens fieret: in terra enim nonniſi aliqua bona, & in cælo plurima habentur; vnde Moyſi dixit Dominus , *Oſtendam tibi omne bonum*. Secundo quod domicilium illud cæleſte *terra viuentium* nominetur: vt mundi vilitas & contemptus, ſi cum cæleſti dignitate comparentur, ita manifeſta fiant: cum ille nonniſi mortuorum receptaculũ, ac cœmiterium cadaueribus oppletũ ſit; cœlum vero domus viuentium, è quo mors & quidquid ferale eſt exulat. Vnde Propheta, *Præcipitabit mortem in ſempiternum*.

Pſal 26.

Cælum terra viuentiũ. *Exod 33.*

Iſa. 25.

Idem Pſalmographus magis adhuc cæleſtem beatitudinem extollit, quam *regionem viuorum* indigetat, *Conuertere anima mea in requiem tuam*,

Pſalm 114.

Digitized by Google

am, quia **Dominus** *benefecit tibi. Quia eripuit animam meam de morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapſu.* **Placebo Domino** *in regione viuorum.*

Tres in orbe regiones ex ſcripturæ ſenſu.

Pſalm.131.

Alluſiſſe mihi viſus eſt ad doctrinam, & opinionem Philoſophorum, qui tres in aere regiones effingunt: dixiſſe nimirum voluit, tria tantum regionum genera eſſe; prima ſcatet mortuis, id eſt, infernus: de quo capienda ſunt verba illa, N*on mortui laudabunt te* **Domine,** *neque omnes qui deſcendunt in infernum.* Secunda habet & mortuos & viuos, id eſt, mundus hic, in quo & iuſti viuunt, & peccatores mortui ſunt, iuxta ſententiam illam Domini, *ſinite mortuos ſepelire mortuos.* Et verba illa Apocalypſeos, *Nomen habes quod viuis, & mortuus es.* Tertia vero regio eſt, in qua ſemper viuitur, habitaculum ſcilicet cœleſte, de quo ſcriptum legitur, *Iuſti autem in perpetuum viuent.* Cælum ſiquidem viuẽtibus plenum eſt, abundat delicijs, bonis, diuitijs; gloria, quo nullus nec pulchrior aut amœnior, aut iucundior haberi locus in orbe poteſt: quem ſi ſemper mẽti inſculptum geremus, nullum vnquam aduerſus diuinam maieſtatem peccatum admitteremus: ita docet Salomon ſententia illa quam toties produximus, *Memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis.* Hunc ipſe vobis hodierna die ad viuum ſuis coloribus depingam: primo eiuſdem ſitum, ac deinde voluptates eius ac delicias, quæ Beatos in eodem manent, expoſiturus: quæ duo vbi audieritis, vobiſcum, credo, ſtatuetis, nihil in rerum natura haberi poſſe aut diuinius aut excellentius.

Luc 9.

Sap.5.

Eccl.7.

Cælum locus eſt in quo noſtra felicitas ac beatitudo conſiſtit.

Principio igitur certiſsimum eſt, præterquã quod id vnum è fidei noſtræ capitibus ſit, cælum locum eſſe; in quo animæ Sanctorum corporeis

poreis liberatæ compagibus, multorum bonorum operum viatico comparato, poſt hanc vitam ſecedunt, beatitudinis adhæc noſtræ domicilium, gaudiorumq; theſaurum: Vnde ſcripſit Apoſtolus, *ſi terrena noſtra habitatio diſſoluatur domum habemus non manu factam & conſeruatam in cælis*, & æternam, quæ nullo vnquam tempore diſſoluetur. Et alio in loco habitaculi huius captus pulchritudine ait, *Cupio diſſolui & eſſe cũ Chriſto*, id eſt, Vtinam domus hæc figulina & fragilis confringatur, vtinam moles hæc carnea concidat & putreſcat, quo anima carcere hoc ſoluta & libertate donata ad Chriſtum, qui vera eiuſdem beatitudo eſt, euolare queat. Quæ verba Gregorius Magnus exponens ait, *Qui Chriſtum in cœlo eſſe non dubitat, nec Pauli animam in cœlo eſſe negat.* At dubitare nemo poteſt, quin Chriſtus ſidereos ſuper axes in gloria ad Patris dexteram conſideat; cum vnus è fidei noſtræ ſit articulis, *Aſcendit ad cœlos, ſedet ad dexteram Patris*: an non igitur idem ille noſtræ felicitatis ac beatitudinis locus eſt?

2. Cor. 5.

Philip. 1.

Lib. 4 dial.

At obiter hic dicendum, non vno eodemque ſemper nomine cœlum in ſacris litteris nuncupari. Modo namque *domus Dei* dicitur, vt apud Pſalmographum: *Lætatus ſum in his quæ dicta ſunt mihi, in domum Domini ibimus.* Perinde ac ſi dixiſſet, Gaudio perfuſus ſum, vbi nuntiatũ fuit Meſsiæ aduentum inſtare, à quo cœli porta, quę quinque annorum millibus iam occluſa fuit, aperienda eſt: in quod nos mũdi huius tugurijs egreſſos admittet, quod domus Dei eſt, domus regia: non anguſta & inops, qualis fuit domus illa viduæ Sunamiditis, quæ dicebat, *Nihil eſt in domo mea*: ſed diues & opulenta, de qua Pſalmiſta

Cælum variis nominibus in Sacra ſcriptura nominatur.

Pſalm 121.

4. Reg. 4.

nium duratura eſt, vt ibidem legitur, *Sicut audiuimus, ſic & vidimus, in ciuitate* Domini *virtutum, in ciuitate* Dei *noſtri, quam fundaui in æternum.* Itē Paulus, *Non habemus hic ciuitatem permanentem, ſed futuram inquirimus.* Omnes porro innuere volunt cœlum non eſſe domū, & exiguū quoddam domicilium, ſed ciuitatem ingentem & late patentem: non qualis ciuitas hæc Pariſienſis, ſed qualis illa quæ in Apocalypſi expreſſa legitur, duodecim portas habens. Et quemadmodum ciuitas eſt ciuium vnitas, ita quoque ſpiritus illi Angelici, qui cœleſtes ciues ſunt, non niſi in amore, vnione, & ſumma concordia viuunt. *Pſalm 86.* *Pſal 47.* *Ibid.* *Hebr.13.* *Apoc.21.*

At omnium frequentiſsime *regni* nomine appellatur, quod mille ſacræ ſcripturæ locis probari poteſt & confirmari, vt illo Matthæi, *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi.* & loco Lucæ, *Hæc cum audiſſet quidam de ſimul diſcumbentibus, dixit illi, Beatus qui manducabit panem in regno Dei:* item illo Petri, *Sic enim abundanter miniſtrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini noſtri & Saluatoris* Ieſu *Chriſti,* ac denique illo Paulino, *Liberabit me Dominus ab omni opere malo, & ſaluum faciet in regnum ſuum cæleſte.* Deſuntne igitur nobis teſtimonia; quibus nomen hoc confirmemus? & an non regnum hoc penitus admirabile? vnus ait, hoc ab ipſo mundi primordio conſtitutum; alter dicit, æternum eſſe, nec vllo vnquam tempore collapſurum: hic vocat cœleſte, ille regnum Domini. Quaſi dicere voluiſſent, ex tribus, quæ in mundo ſunt regnis, infernali, terreno, & cœleſti, vltimum tantummodo ad pacificum hunc regem pertinere: infernale quidem nefariis impiiſque homi- *Matt.25.* *Luc.14.* *2.Petr.1.* *2.Tim.4.*

Digitized by Google

minibus ac titulis exornare!Sed quonam in loco tu ſitus es?quonam in mũdi angulo?ecquod te orbis clima habet ? quis te polus intuetur? huc igitur redeat oratio,longiori diſgreſsione interrupta.

Cælum in altiſsimo mundi loco ſitum.

Fides,ratio,ipſaque doctrina , lucidiſsimæ, quibus humanum ingenium illuſtratur, faces, docent, in altiſsimo, ac proinde nobiliſsimo, orbis loco cælum eſſe. Nam quoniam è Sholaſticorum Doctorum præceptis conſtat, Beatorum habitaculum cœlum empyreum eſſe (ita nuncupatũ quod Angelis Beatorumq́ꝫ Spiritib. vt quidem D.Thomas ſentit,repletum ſit : vel propter ignem,ſequendo vocabuli etymon,ſecundum venerabilem Bedam: non quod ignes illic ſint,aut incendia, ſed propter immenſam claritatem & lumen,quo illic omnia illuſtrantur)& ipſum omnium cœleſtium globorum ſummum ſit:tranſcendit enim quatuor elemẽta,ſeptem planetas,firmamentum,primũ mobile,& cœlum cryſtallinum. Certiſsime quoq́ꝫ credi debet,locum in quo Beati commorantur quem nos paradiſi & cœli nomine dicimus,omnium locorum ſummum & altiſsimum eſſe. Ecce & ſecunda ratio.

Vt infernus in mundi imo,ita cælum in ſummo ſitum eſt.

Et quoniam iuxta Philoſophorum axioma contrariorum contraria ſunt conſequentia; & infernus ac cœlum imprimis inter ſe contraria ſunt,atque ille in infimo loco, & intra terræ viſcera(iuxta verbũ Pſalmi, *Introibunt in inferiora terræ,*)ſitus eſt:ſequitur neceſſariò hoc in ſummo eſſe.Quænam igitur voluptas erit,ô homo,ecquæ amplitudo,ad locum adeo ſublimẽ, eminentem,& vltra creaturas omnes euectum eſſe?

Pſalm. 62.

Ideo in ſacris litteris montis nomine deſignatur. *Quis aſcendet in montem Domini, aut quis ſtabit in loco ſancto eius?* vt enim montibus nulla creatura eſt altior, ita cœlo in rerum natura nihil ſublimius. Et merito, vt ſc. qui ſe in hoc mũdo humiliarunt, in altero exaltentur. Ita ſcilicet promiſit Dominus, *Qui ſe exaltat humiliabitur, & qui ſe humiliat exaltabitur*: quod & aſſeruit in cantico ſuo, Deipara. *Depoſuit potentes de ſede & exaltauit humiles*: ecquæ exaltatio? ecquis honor? haberi ne quidquam magnificẽtius poteſt, quam ſuper omnes creaturas euectum eſſe, ſuper omnes cœleſtes orbes commorari, pedibus calcare ſtellas? Humilia te igitur anima mea, faſtum exue, arrogantiam depone, ad imum terræ centrum te deprime, vt tandem aliquando exaltari, & ſuper omnes cœlorum orbes, in loco eminentiſsimo, collocari merearis.

Cœlum monti comparatur. *Pſalm. 23.* *Luc. 14.* *Luc. 2.*

Vere inquam eminentiſsimo: docent quippe Mathematici id dimetientes, & Aſtrologi dioptica ſua vtentes, cælum empyreum, mille ſeptingentis nonaginta myriadibus, nongentis viginti quinque millibus, & quingentis milliaribus è terra diſtare. Chriſtophorus porro Clauius in Matheſi apprime verſatus, in ſphæram Ioannis à Sacroboſco commentatus, & diſtantiam cœli à terra exactiſsime dimetiens, ait, orbem Lunæ 120630. milliaribus à terra remotum eſſe: & Solis 4013923. firmamentum vero 161884943. Sanctus Vincentius vero amplius quid addens ait firmamentum, in quo ſtellæ fixæ ſunt, tantam à terra diſtantiam eſſe, vt ſi lapis molaris inde in terrã decideret, mille quingentis annis in via hæreret. Nec mirum hoc cuiquam videatur: cum enim tanta diſtantia ſit inter

Quantum diſtet cælũ empyreum à terra. *In c. 1. Sphæra.* *S. Vincentii opinio.*

inter vtrumque, quantam iam deſcripſimus. neceſſe eſſet, lapidem hunc quotidie 32780, milliariis deſcendere, & ſingulis horis Centum triginta ſex paſſuum millibus. Tanta deinde cœli empyrei à firmamento diſtantia eſt, quanta firmamenti à terra. O latitudinem incredibilem! ô locum vere deſiderabilem.

Nec modò altum eſt, verum etiam magnitudinis & capacitatis infinitæ. hinc aliquando id ſcriptura ciuitati, aliquando regno comparat: Sed regno adeo amplo & ſpatioſo, vt, ſi omnes ſancti qui modo cęleſti beatitudine perfruuntur, & aliquando perfruentur, adiunctis etiã Angelis qui numero infiniti ſunt idipſum inter ſe æqualiter diuiderent, minimo tantum ſpatium cederet, quantum vniuerſum terrarũ orbem ſuperaret. Ne autem exiſtimetis id friuolum, aut commentitium, rationibus tum geometricis, tum Theologicis, oſtendere ipſum contendam. Cælum amplum eſt.

Aſtrologorum, qui ad Philoſophiam etiam ſpectant, axioma eſt, ab vna ſtellarum in firmamento rutilantium, etiam minima, vicies terram magnitudine ſuperari: vt interim de maioribus taceam, quæ centies eandem capacitate ſuperant. At dicite mihi, quot nocte ſerena & cælo quieto in firmamento aſtra videre eſt? nã quamuis aſtrologi nonniſi mille viginti duo aſtra viſibilia enumerent, credendum tamẽ eſt, eſſe & alia infinita, quæ propter exiguitatem commode à nobis videri nequeunt. Accedit adhæc quod magna ſit inter ſingulas ſtellas loci vacuitas, in quo plures ſtellæ quã modò videmus, & maiores, creari potuiſſent. Quam amplum igitur & capax ipſum cælũ eſt, in quo tot Probatur philoſophice cæli amplitudo.

ſidera & conſtellationes, totq; loca vacua, quorum minimus maior eſt maximis etiam ſideribus, & horum minimū vniuerſa terra? Si igitur Beati ſtellas & loca interiecta numero æquarēt, & hocce firmamentum ęqualiter inter ſe diſpertirentur, an non ſinguli maiorem & capaciorē; quam vniuerſa terra ſit, portionem ſortirētur? At ſciendum eſt, ſupra orbem illum ſtelliferum tres alios adhuc orbes eſſe, quorum vltimus cælum empyreum ſit, quot tot prope partibus firmamentum, quod illud terram magnitudine ſuperat. Si illud igitur ſorte & ex æquo diuideretur, quam amplum ſinguli Sancti ſpatium obtinerent? Secundo.

Item Geometricè. Geometræ, qui omnia occultis dimenſionibus agunt, mundi huius longitudinē, latitudinem, amplitudinē, capacitatem, cæteraſque eiuſdem quantitates dimenſi, dixere, infernum, damnatorum ſcilicet carcerem, iuxta mundi centrum 7866. paſſuum millia in lōgitudine & latitudine, & duo millia, quingenta & quinque milliaria in profunditate & altitudine cōprehendere. Terram vero quam incolimus, ab vno polo ad alterum, in longitudine & latitudine dimetiendo, ad 31500. millia paſſuum, & in altitudine, ab ipſis nimirum antipodibus ad nos vſq; ad 1022. millia extendi. Cælū autem empyreum ambitu ſuo decē mille trecentas quatuordecim myriades, & octoginta quinque millia ſeptingenta & decem milliariorum continere; latitudine vero ter mille ſexcentas myriades. At quænam inter cœli & terræ magnitudinem ſimilitudo eſt, aut æqualitas? & ſi hoc ipſum Sācti ipſi inter ſe diuiderent, an non ſingulis portio vniuerſa terra maior cederet? Tertio.

Item Mathematicè. Tradunt Mathematici, terram cœlo collatā,

non-

Digitized by Google

nonniſi inſtar minutiſsimi pũcti in medio circuli eſſe: atque ideo ſemper mediam cœli partẽ; in quacumque etiam terræ parte videri, quod fieri non poſſet, ſi terra magnitudine cœlum ſuperaret: hinc dicunt, eam ita conſideratam, velut muſcam cum elephanto, guttam cum Oceano, vel formicam cum Caucaſo comparatam eſſe. Quod vt demonſtrent, docent ab elemẽto aquæ decies terrã, & ab aere decies aquã, & ab igne decies aerem, à globo item lunari decies ignem, & ſic de cæteris orbibus ac planetis, conſequenter magnitudine ſuperari: quò enim aſcenditur altius, quò & magnitudo proportionaliter maior eſt: adeo vt cælum empyreum, quod omniũ ſummũ ac ſupremũ eſt, alios omnes infinita magnitudine ſuperaturum ſit, ac proinde terrã cũ eodem collatã nonniſi inſtar puncti fore. Quã multa igitur in vaſto illo cæli empyrei corpore puncta ſint, vobiſcũ diſpicite, ac ſtatuite, ſi ipſum in varias partes conſcindẽdum eſſet, an non minimus eorũ qui cœlo receptus eſt, maius quod poſsideret, quam totius orbis terrarum ambitu contineri poſſet? Quarto.

Item Arithmeticè.

Putant Arithmetici, quod ex Aſtrologis hauſere, & cum iiſdem conſentiunt, orbem lunarẽ triginta dierũ ſpatio, id eſt, menſtruo, curſum ſuũ peragere; ſolem vero qui inter planetas velut quidam rex inter magnates eſt, 365. diebus & ſex horis, quæ quater conduplicatæ diem naturalem, qui poſt quadrienniũ in anno biſſextili locum habet, conſtituunt, atque ita anni noſtri dimetiuntur, at Saturnum qui omniũ ſummus eſt, nonniſi quatuor annorum millib. curſum abſoluere; firmamentum vero quod multo eſt altius, triginta millibus: vt, quo corpora illa grandiora ſunt, quo & longius in curſu per-

Motus corporum cæleſtium.

ficiendo ſpatiũ requirant, adeo vt lõgitudo motus & diuturnitas ex magnitudine mobilis percipi queat. Si igitur cælũ empyreũ moueretur, curſumq́; quendam, inſtar cæterorum orbiũ, ſingularẽ haberet, an non infinita annorũ millia in curſu peragendo inſumeret? Atq́; hinc colligi, quanta eius ſit magnitudo, poſſet: ſi n. firmamentum triginta millia annorum in curſu cõficiendo inſumat, quot Cælum empyreũ inſumpturũ putandum eſt? Et vice verſa, ſi terra & elementa omniaque corpora inferiora, ita vt ſuperiora, mouerentur; quemadmodum cælorum motus in diuturnitate temporis & magnitudine ſemper aſcendendo creſcunt, ita & motus elementorum, ſi quidem ea moueri poſſent, celeritate minuerentur, & pro modulo quo ſemper inferiora ſuperiorib. minora ſunt ad finem quàm celerrime vergerent: adeo vt, ſi luna triginta ſolidis diebus curſum peragat; ſuum Sphæra ignea viginti, ſuum aer decem; vno elementum aquæ ſuum, & terra ſuum vnius horæ ſpatio conficeret. E quibus omnibus colligere vos velim, ſi modo è motu naturali de magnitudine rerum mobilium diiudicare poſsimus, quantula terræ portio ſit, ſi cum cœlo comparetur, & quàm ingenti ſãcti ſinguli, ſi cælum minutim diuideretur, ſpatio donarẽtur. Poſtremo.

Theologica. Theologi ſacris ſcripturæ verbis innixi, & fidei noſtræ certitudine confirmati, cum de cœli empyrei, in quo ſancti habitant, magnitudine loquuntur, eam propemodum infinitam conſtituũt, vt quæ dimetiri & menſurari nequeat, aut ad exactum calculum reuocari: vnde eandẽ potius admirantur, quàm deſcribunt. Teſtis ſit

Baruch 3. Propheta qui demirando exclamat, *O Iſrael quam*

quam ingens eſt locus poſſeßionis Dei! *magnus eſt , & non habet finem, excelſus & eleuatus.* Dic igitur, quænam ſit comparatio inter infinitum quid, quale cœlum empyreũ, & punctum, qualis terra? quod ipſum ſi in varia fruſta diuideretur, an non ſingulis portio vniuerſo orbe maior aſſignaretur? deinde tecũ iudica, quam locus ille amplus ſit & capax, quamque ingentia ſanctorum ſint habitacula.

Quid igitur coſmophili, inanitatum mundanarum ſectatores, tantopere terram & terrena diligitis? Quid ita ob vnum punctum fatigamini, & ſpatium tam capax negligitis? Sed proponite vobis, obſecro, quamuis Europam imperio veſtro frenaretis, Aſiæ vniuerſi dominaremini, Africam regeretis, Americæ imperaretis, denique totius licet orbis habenas moderaremini; minimum cœleſtium ac Beatorum latius vobis regnaturum, maiориſque poteſtatis futurum. Quid igitur? mundo vniuerſo cũ imperatis, punctulo imperatis. Dauid rex hoc præ oculis habens ſæpenumero dicebat, *Pauper ſum ego in laboribus à iuuentute mea.* &, *Mendicus ſum & pauper.* Et, *Ego ſum pauper & dolens*; &, *Ego vero egenus & pauper.* i. Quamuis duo regna ampliſsima poſsideã, nihil tamen, imo ne punctum quidem, poſsidere me puto; adeo vt licet vniuerſum ſub imperio orbem complecterer, inops tamen & mendicus, ſi cum Beatorum me ſorte conferam, dicendus eſſem. Sed iam ſatis ſuperque ſitum loci deſcripſimus, eius iam excellentiam dignitatemque vt promiſimus, demonſtremus neceſſe eſt.

Pſal. 87. *Pſal. 39.* *Pſalm. 68.* *Pſal. 69.*

Tanti, veteres Philoſophi, fidei licet lumine deſtituti, cœlum, in quo noſtram beatitudinem fiximus, ſemper fecêre, eiuſque pulchritudinem,

Cæli excellentia & præſtantia.

12. Metaph. tex 10. & 1. de cœlo tex. 2 vſque ad 5.

dinem, dignitatem, excellentiam tantopere demirati ſunt: vt omnibus id creaturis longe antepoſuerint. Ita nimirum docuit, Platonem magiſtrum ſuum oppugnando, Ariſtoteles, variis rationibus euincens, cœlum neſcio quàm naturam excellentiorem nobilioremque, quam cætera elementa reſque omnes inferiores, habere. Et poſt eum D. Thomas: ex profeſſo enim ait aliam cæli materiam eſſe, aliam rerum inferiorum, & proinde illius longe mirabiliorem ac nobiliorem, quam corporum ſubiectorum exiſtere. Idque hac ratione confirmat, quod materia rerum omnium inferiorum plures formas appetat: at cæli, limitata ſit, nullamque aliam, præter eam quam Deus ab initio dedit, formā concupiſcat, ideoque ipſum nulla ratione corrumpi queat.

Cælum appellatur theſaurus Dei. *Deut 28.*

Pſal. 102. *Pſal. 2.*

Plura in hanc rem ſacra ſuggerent volumina: cum enim de cœlo loquuntur, diuinis id & eximijs nominibus appellant: nuncupatur imprimis theſaurus Dei. Hinc Moyſes in Deuteronomio: *Aperiat Dominus theſaurum ſuum optimum cælum* quaſi in eo omnes diuinæ diuitiæ reconditæ ſint. Aliquando thronus Dei, ſedes, aula, habitaculum: *Dominus in cælo parauit ſedem ſuam.* Item, *Qui habitat in cælis, irridebit eos.* Cur enim putamus toties Deum in ſacris litteris appellatum regem, Dominum & Deum cœli, & non potius terræ, maris elementorum aliarumque creaturarum? Ratio hæc eſt & quidem peregregia. Quemadmodum magni principes, qui plurima ſub ſe dominia complectuntur, nomē plerumque ac titulū à potiori & nobiliori mutuantur: & ſicut reges, qui varia imperio ſuo regna frænant, à maximo & præcipuo appellationem capiunt: ita quoque Deus, varia imperio

regna

regna comprehendens, & plurimas prouincias poſsidens, nomen à cœlo, velut à loco præcipuo & principe (à maiori enim & nobiliori iuxta Philoſophos, parte fieri ſolet denominatio) potius quam vllo alio regno ſublunari & aëreo, ſortitus eſt. Quod nomen mille è ſacris litteris teſtimonijs poterit confirmari; In tertio Eſdræ ſcriptum eſt, *Benedixit regem cœli*, & in Tobia, *Dominus cæli det gaudium*: & paulo poſt, Angelus vtrique Tobiæ loquens dixit, *Benedicite Deum cæli & coram omnibus viuentibus confitemini illi*, & in hiſtoria Iudith, noua illa Amazon ita precata eſt, *Deus cælorum, creator aquarum, & Dominus totius creaturæ, exaudi me miſeram deprecantem*. Alijſque locis innumeris, quæ breuitatis cauſa prætereo, vt ita cœli pulchritudinem, quæ omnem mundi pulchritudinem infinitis partibus antecellit, exponam, quod varijs rationibus & ſimilitudinibus demonſtrabo: quarum prima hæc eſt.

3. Eſther 4. Tob. 12. Iudith. 9

Is in omnibus totius vniuerſi rebus ordo eſt, vt ſuperiora inferioribus præſtēt, & quò ſingula deſcendant, & aſcendāt altius, quò & viliora & præſtantiora ſint. Quod quotidiana experiētia manifeſtū redditur, aqua enim nobilior eſt quā terra, aer quam aqua, ignis quam aer, cœlū lunæ dignius ſphæra ignea, & ſic de ceteris cœlis numero vndecim, ſeptem ſ. Planetarum, primi mobilis, cęlo cryſtallino & empyreo, Et quoniam cœlū, in quo Sancti & ipſe Deus cōmoratur, omnium altiſsimū eſt, ideo quoq; ordinem hunc ſequendo, pulcherrimum ac nobiliſsimū eſt. Secunda.

Prima ratio qua cæli pulchritudo deſignatur.

Philoſophorum axioma eſt, quod & confirmat Auguſtinus, locū conuenire debere locato. Atq; hinc fit, vt in rerum natura & totius vniuerſi

Digitized by Google

Ariſt.lib.3. de cœlo. uerſi ordine, omnia iuxta dignitatem & merita locum ſortita ſint, nobilioraq́; ſedem quoq́; nobiliorem adipiſcantur. Cęterum cum Deus ens omnium ſit perfectiſsimum & nobiliſsimum; cœlum empyreum, quod eiuſdem & domicilium & ſedes eſt, vt ſentit Pſalmiſta, (Pſalm.2. *Qui habitat in cœlis irridebit eos*:) quodq́; Angelorum & animarum, quibus nulla creatura nobilior, receptaculum eſt, locorum omnium abſolutiſsimum & perfectiſsimum eſſe, omniaque alia dignitate & pulchritudine ſuperare, dicendum eſt. Quod & Ariſtotelico teſtimonio ſtabiliam, qui cœlum diuinitate plenum eſſe ait, *Conſueuimus*, inquit, *extremum, & quod ſurſum maxime eſt vocare cœlum, in quo diuinum omne locatum eſt.* Tertia.

Lib.1.de cœlo. Rerũ contrariarũ contraria quoq́; loca ſunt, non modo quoad ſitũ, verum etiam quoad perfectionem, ita videmus, aquam & ignẽ penitus inter ſe repugnantia, contrariũ quoq́; ſitum nacta eſſe: hunc nimirũ in loco ſublimi & eleuato, illam vero in vili & abiecto. Cũ igitur cęlum & tartarus inter ſe cõtraria immediata ſunt, vt eadẽ in diuiſione Oppoſitorũ nuncupantur à Philoſophis, vtpote quorũ primum in ſummo ſuperficiei, alterũ in imo centri conſtitutũ ſit; (vt Pſalm.138. Pſalmiſta his verbis innuit, *Si aſcendero in cœlũ tu illic es, ſi deſcendero in infernum ades*,) credendum quoq́; eſt, cum infernus, dæmonũ carcer, locus ſit omniũ fœtidiſsimus, abiectiſsimus, viliſsimus, cœlũ, Angelorum & Sanctorum habitaculum eſſe & excellentiſsimum & optime in rerũ natura collocatum. Quid vobis de hiſce rationibus videtur? producam & quartam.

Fingamus nobis regẽ, cui cælitus conceſsũ ſit ad mille annos vitã extendere, & cui opes & facultates affluant; hunc ipsũ ſuperbum ad inhabitan-

bitan-

Digitized by Google

bitandũ ſibi palatiũ exſtruere, in quo vniuerſa regni cũ eo nobilitas recipi cõmodè poſſet; an non credibile eſt, omni id hunc artificio & induſtria conſtructurũ, nihil vt ad perfectionẽ defuiſſe videatur. Nõ ſecus cũ ſummus ille Deus, totius vniuerſi princeps ac Dominus, ſed qui internũ victurus ſit, cuiq; oĩa cumulatiſsimè affluant, cœlũ in habitationẽ ſibi & Angelis; beatorũq; animabus, referente Moyſe, initio Geneſ. *In principio creauit Deus cœlum & terram*: & confirmante idipſum Pſalmographo: *Opera manuum tuarum ſunt cæli*, conſtruxerit, an non vero ſimile videatur, omni id eum artificio ſummaq; arte cõndidiſſe. Quinta ſit hęc. *Gen. 1.* *Pſalm 105.*

Si nobilis aliquis adoleſcẽs, honeſto loco in Gallia hac natus, molliter ac laute educatus, in alienum ſe ſolum conferret, vt in eodem habitationem figeret, numquam in patriam, quãuis hoc ipſi tamen liberum foret, reuerſurus, an nõ nouæ illius regionis voluptates & gaudia magna ſint oportet, quæ omnẽ erga patriã iucundiſsimam affectũ ex animo illius tollant? an nõ cœlũ illic mitius, & terram amœniorem hac noſtra Gallica eſſe, dicendum foret? verùm ſi & plures eiuſdem animi nobiles, relictis caſtellis & domicilijs, in eandem regionom commigrarent, numquam amplius reuerſuri, an nõ magis mirandum foret? at ſi & rex ipſe regnũ deſereret, & eodẽ ſine vllo reuertendi deſiderio ſecederet; quisn on admirabiles in eodẽ regno diuitias ac voluptates incredibiles eſſe diceret? Ad eundẽ vos modum cogitare velim, Auditores, plurimos magni nominis viros, mundi huius regno, iã à mille quingentis annis egreſſos, regnum cœlorum adijſſe, tot item Prophetas, Patriarchas, Reges, tot Principes & magnates: & tamen

tamen nullum ad natale ſolum vnde deceſſerat remeare voluiſſe, quamuis id ei liberum foret, & vnico momento è cœlo in terram poſſet deſcēdere. An non igitur hinc manifeſtum eſt tantam regni illius voluptatem ac delicias eſſe, vt omnes qui eodem deueniunt, iiſdē ineſcati, ac quodammodo demētati, rerum alterius mundi penitus obliuiſcantur. Poſtrema ſit hęc.

An non egregius locus ille ac præſtans dicendus foret, omniq; admiratione dignus, ſi modò talis in orbe reperiretur, ad quem nemo vel minima labe inquinatus, admitti poſſet? & quem adire nec ipſis quidem regibus, aut principibus potentiſsimis, niſi prius lotis pedibus, veſtibusque niuei candoris & puritatis indutis, liceret? Verùm quid de ipſo cœlo dicetis, quod tantæ excellentię ac dignitatis eſt, vt nullus vmquam tametſi Princeps, aut Monarcha, in illud niſi pedes & veſtimēta munda habuerit, id eſt, niſi cōſciētia ab omni peccati labe immuni, admiſſus fuerit. Vnde Pſalmiſta, *Qui ingreditur ſine macula*. Quod peregregia in Apocalypſi ſua, figura Io hannes demonſtrauit, deſcribit enim ciuitatē, cuius muri ex gemmis pretioſiſsimis conſtructi erant, duodecim habens portas, in quam nihil coinquinatum, aut abominationem faciens, aut mendacium, intrare poterat. Quam pręſtās igitur hic locus eſſe debet & admirabilis, cum tanta eundem introeuntibus neceſſaria ſit munditiés, vt nec minimi eum næui ſubire queant!

Pſalm.14. *Apoc.21.*

Eſth.2.

Et quemadmodū nemo niſi regifice indutus Aſſueri palatium ſubire poterat, ipſæq; virgines integrum annum ſe comendo ornandoque, fucum, pigmentaq; præparando, diſcriminandis comis, corporis decus & ornatum comparando, ver-

do verbisq́ efformandis, inſumebant. Ita quoq́ nemo in ſummi Regis Palatium, cœlum ſc. ingredi poteſt, qui non magnifice veſtitus, ab omni macula & næuo liber, innocentiæq́ veſtem indutus fuerit.

An non meminiſtis parabolæ illius Euangelicæ, in qua rex quidam fecit nuptias filio ſuo? hic cum vidiſſet quemdam non indutum veſte nuptiali, ſed lacerum & pannoſum, adeo irritatus fuit, vt aſperè eum increpando, *Amice quomodo huc intraſti non habens veſtem nuptialem*, temeritatemq́ illius caſtigando, vinctum manus & pedes, in tenebras exteriores coniecerit. Quid ſibi volunt hæc omnia? vt hinc ſc. manifeſtum fiat; in Regis regum palatium, in quo quotidie regię beatitudinis noſtræ nuptiæ peraguntur, neminem ſe, non veſtitum veſte gratię, quę vere veſtis nuptialis eſt; ingerere debere. An non igitur locus ille eximius eſt, cũ nihil niſi mundiſsimũ & nitidiſsimum in eundem ingredi valeat? *Matth. 22.*

Ille ſiquidem mundi miraculum eſt, naturæ prodigium, verum opus digitorum Dei, totius vniuerſi fornix, oĩ ex parte perfectus, domus, ſedes, thronus, templum & habitaculũ diuinæ maieſtatis. Palatium ſolidum, mille viginti duabus feneſtris, id eſt ſtellis inſignitum, duabusq́ grandioribus, ſole nimirum & luna: quod à primo creationis ſuæ tempore maxima ſemper induſtria curatũ fuit, in quo infinitæ faces accenſæ collucent, in quo deniq́ omnia certa dimenſione & ordine diſpoſita sũt, adeo vt ſimile nullus vmquam vel viderit, vel audiuerit, aut cogitatione comprehenderit. Elogia de cælo.

Quidquid Salomon in templo Domini & domo exſtruxit, ſingulari artificio & ſymmetria peregit, muros ſc. altaria, aras, porticus, veſtibula *3. Reg. 7.*

Digitized by Google

bula, pergulas, areā, ambulacra, gradus, ianuas, feneſtras, frontiſpicia, coronices; epiſtylia, Zophoros, colūnas, capitella, pedamenta; omnia ſcilicet proportionē ſuam habebant, octauam, quintam, tertiam, decimā, duodecimam, vel aliam menſuram muſicā: in longitudine, & altitudine, omnibuſque partibus ſumma methodo & ſymmetria conſtructis. At maiori induſtria & artificio vſus eſt in cœlorū fabrica Deus, in quo tot zonæ, rotæ, globi, ſphæræ, aliaq; ſūmo artificio, & exactiſsima dimenſione cōſtantia apparent, vt totidē nerui in teſtudine extēſi harmoniā ſuauiſsimam edentes, videantur. Ita videlicet id ipsū Pythagorei edocuêre, dicebant ſiquidē cœlū iucundiſsimā, concinentibus tot alijs partibus, inter ſe optimè coaptatis, harmoniā edere, ſed quē propter tumultus & ſtrepitus mūdi huius nemo percipere queat. At nondum finem tuorum mirabilium enarrandorum inueniam ô cœlum.

Occurrunt enim alia & infinita, è quibus regij huius palatij dignitas colligi queat, primū, quod ab omni corruptione immune ſit, ſecundum quod omniū rerū inferiorū cauſa ſit & origo: ita nēpe tradit Ariſtotel. *Neceſſe eſt*, inquit, *mundum inferiorem ſuperioribus nationibus continuari, vt omnis inde virtus deriuetur.* Tertium, quod Deo qui primū & nobiliſsimum Eſſe eſt, quam proximè accedat, ideoq; ab Auerroe, *locus æternorum ac diuinorū*, nominatur, quin & omnes barbari Deū, sēper in cœlo, velut in maieſtatis throno collocârunt. Quartū quod tribus præſtantiſsimis & maximè eximijs accidentibus decoratū ſit, lumine ſc. immenſo, figura orbiculari, & motu circulari: & quidem motu duplici, naturali nēpe, quo ab Occidente in Orientē impelli-

Lib. 2. Mete.

pelli-

pellitur, & violento, qui contraria ratione illud impellat, ſed tanta celeritate, vt nullũ ſit in firmamento punctũ, quin ſub Æquatore poſitum ſingulis horis 4239843 2. paſſuũ millia conficiat; quia viginti quatuor horarũ ſpatio 101756 2500 paſſuũ millia peragat neceſſe ẽ. Velocitas porro hæc vix poteſt mente cõprehendi: credendũ eſt enim tantam magnitudinẽ, immenſitatem, & ſpatiũ firmamenti eſſe, vt vnũquodq; Æquatoris punctũ ſub eius concauo currens, plus itineris vnius horæ ſpatio conficiat, quã aliquis noſtrum 2904. annis, licet quotidie etiam quadraginta paſſuum millia conficeret.

Addo hîc præterea doctiſsimi Clauij auctoritate nixus, motũ puncti firmamenti velociorẽ eſſe, qua motus ſit ſagittæ, aut auis, quæ in eo tẽporis ſpatio, quo ſemel ſalutatio Angelica recitatur, conficeret milliaria 176660. hoc eſt circũiret pluſquam ſepties totam terram ab ortu in occaſum ſub Æquatore cum ambitus terrę milliariorum 2250. in hoc numero 176660. contineatur ſæpius quã ſepties, quæ velocitas captũ humani ingenij excedit. Hoc autẽ ita eſſe, facilè ſibi quiuis perſuadebit, ſi attente conſideret in quarta horæ parte vix dici poſſe 60. ſalutationes Angelicas, atq; adeo 240. in vna hora. Vel ſi mauis, tãta eſt velocitas motus illius puncti in vna hora, quanta eſſet alicuius ſagittæ aut auis quæ totam terram ab ortu in occaſum ſub Æquatore vna hora circumiret millies, octingenties, & octuagies & quater.

Sane quo magis rem intueor, penitiuſq; conſidero, quo & magis admirer, magiſq; videam, omnia hæc inferiora, quamuis magna & præclara videantur, non niſi meras nugas & vanitatẽ, cum cœleſti habitaculo comparata eſſe: adeo vt mundus

Digitized by Google

mundus hic inferior inſtar falſæ & deceptitiæ officinæ ſit, cuius omnes merces, creaturæ inquam, nobiliſsimæ ac præclariſsimæ, nonniſi ſigna ſunt & notæ diuitiarum & mercium, quæ in ampliſsimo diuinæ maieſtatis reconditorio, cœlo inquam, continentur. Quæ mercatores viſa eſt voluiſſe imitari, qui cũ plurimas & pretioſiſsimas merces in officina habeant, exterius nonniſi ſpecimen earum rudi charta inuolutũ, & aliquam partem ſed vilem, repræſentant, vt ita tranſeuntes viſo ſpecimine ad emendũ inuitentur. Ita quidquid in hoc mundo inferiori cernimus, ſplendorẽ nempe ſolis, cornua lunæ, pulchritudinem cælorum, animalium varietatem, auium diſcrimen, metallorum productionem, montium altitudinem, aliaque naturę miracula, magnus ille Deus forinſecus in magno vniuerſitatis theatro, velut ſigna & notas mercium pretioſiſsimarum, quæ in cœleſti reconditorio magna abundantia continentur (in quo
Pſalm 18.1 iuxta Pſalmiſtam *gloria & diuitia,*) propoſuit, vt nos ſcilicet ad eadem auro caritatis, bonorumque operum nummis emenda inuitaret.

Vlterius quin etiam progredior, ac dicere audeo, locum illum voluptatis contemplando, cęlum ciuitatem eſſe, mundum hunc nonniſi ſuburbia; cœlum palatium regium, mundum nonniſi equile aut bouile; cœlum patriam, mũdum
Rom. 1. exilij locum videri. Vnde Apoſtolus: *inuiſibilia ipſius à creatura mundi per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur.* Cum enim totius vniuerſi ſtatum conſidero, tamque pretioſas illic merces intueor, corpora inquam cœleſtia ſcitiſsimè elaborata, planetas tanto artificio orbi ſuo infixos, ſidera tam dextrè ſuo quæque loco diſpoſita, elementa creaturarum propagine fecunda, ter-

ram

ram ſcilicet in animalium, aerem in auium, mare in piſcium genere producēdo, ſolo igne ſteri-leſcente, nihilque producente, ipſas quin etiam creaturas omni ex parte abſolutiſsimas, & perfectiſsimas; admiratione extra mentis ſtatum raptus, animi vlterius oculos ſuſtollo, longiuſque procedens conſidero mecum tacitus, longè ampliora ac præſtantiora, in cœleſti officina latere. Si enim tam ſplendidum ac magnificum creator domicilium parauerit ſeruis & mancipijs, quid illum amicis, electis, & filijs feciſſe exiſtimandum eſt? *dedit illis poteſtatem filios Dei fieri*, ait Ioannes. *Ioan. 1.*

Simile.

Si regium ingreſſus palatium, videres ipſo in introitu, loca ſeruorum, coquinam, ſtabulum, aliaque agaſonum, mulionum, lixarum, ac calonum habitacula, pretioſiſsimis aulæis conueſtita, deaurata, magnoque artificio concinnata, laqueata, incruſtata, depicta, parietes adhæc coloratos, feneſtras vitreas imaginibus decoratas, ianuas vermiculatas, porticus bene circumquaque adornatas, atque omnia artificioſiſsimè elaboratas; an non obſtupeſcens tecum ipſe diceres, Si tanta ſit pulchritudo habitaculorum calonum & ſeruorum; quanta in cubiculis, atrijs, & interiori Principis domo elucere debet magnificentia? quis ſplendor in cubiculis altioribus vbi magnates habitant, cùm in inferioribus, & ipſo in ſtabulo, tantus decor & amplitudo appareat? Quid eſt, Auditores, mundus hic aliud quam ſeruorum, qui peccatores ſunt, commoratio, culina ebriorum ventrique deditorum, quam beſtiarum, luporum inquam, vrſorum, leonum, tigrium, draconum, viperarum, ſerpentium ſtabulum; ſi tantus tamen in his omnibus eluceat ſplendor &

decor, ſi fornices eius, id eſt cœleſtes orbes, hyanthino colore niteant, ſi parietes eius, id eſt elementa, aulæis conueſtiti ſint; ſi turres, id eſt montium iuga, tam excelſæ ſint; ſi ianuæ, id eſt Oriens, Occidens, Septentrio ac Meridies, tam ſcitè compoſita; ſol item & luna, quæ ſunt velut feneſtræ per quas lumen ingreditur, tanto artificio condita; ſi cetera denique tam ſcite & ordinate efformata ſint; an non oculos mentis in altum tollere, vltraque nubes & domos aëreas cogitatione tranſcendere ac cogitare neceſſe eſt? ſi loca hæc infima adeo ſplendida ſint, hæc equilia, hęc ſuilia, hæc antra crocodilorum ſpeluncæ ferarum ita niteant, quid de ſuperioribus Angelorum cubiculis, de tentorijs æternis, de atrijs Beatorum, de domo Dei, deque vniuerſæ militiæ cœleſtis palatio dicendum?

Sæpius animo hoc voluebat Auguſtinus, omneſq; mundi creaturas mente percurrens, atq; inde in cœleſtia tranſcendens. exclamabat interdum admirans, *O Domine ſi tanta tribuis nobis in carcere, quid dabis in patria? ſi tanta tribuis amicis & inimicis; quid eſt quod ſeruaſti ſolis amicis.* Quaſi diceret, ſi Deus mundum tam magnificum effecerit, ita eum exornarit, in quo tamen boni & improbi, Dei electi & inimici degunt; annon credendum eſt, cœlum millenis partibus excellentius & præſtantius eſſe, cum id ſolis amicis, Angelis inquam & Beatis omnibus, deſtinatum ſit?

Med. S. Aug.

Eadem ſeſe meditatione interdum communiebat Ioannes Chryſoſtomus, ita namq; in Epiſtolam ad Rom: commentatus eſt, *ſuſpiciamus cœlum, quando ſe nulla interponit nubes, & clara eſt omnis corona eius. Deinde pulchritudinem aſpectus eius*

aliquan-

aliquantulum contemplantes, intelligamus poſtea ſtatum illius gloriæ tanto melius effectum, quanto luteis teſtis aurum eſt melius.

Allegoriam iam producamus. Regina Saba quamprimum vt Salomonis palatium ingreſſa, eiuſdem decus & pulchritudinem, atriorum cubiculorumque venuſtatem & capacitatem, ſeruorum veſtes, mores, ordinem & modeſtiam conſpexit, è quibus omnibus de interiori ſplendore, deque Principum moribus & elegantia di iudicare potuit; admirans in terram corruit, & non manſit in ea ſpiritus. Ad eundem modum anima, dum mundi huius palatium extrinſecus conſpicit, eiuſq; creaturarum pulchritudinem contemplatur, ſimulq; cogitatione ad interius cœli atrium tranſcendit, cœleſtiumq; Principũ Angelorum ſcilicet & Beatorum, nobilitatem & ſplendorem conſiderat; an non præ admiratione in exſtaſim rapta animi deliquium patietur? *3. Reg. 10.*

Eia agite igitur, Auditores, locum hunc in mente gerite, præ oculis ſemper habetote, ſemper animo ille inſculptus maneat; agite, oculos cordis in altum interdum attollite, & cum Pſalmiſta admirantes exclamate, *Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum! concupiſcit & deficit anima mea in atria Domini.* Locum hunc eiuſq; magnificentiam ſemper recordemini, ac numquam mente deponite; nam tantum recordatio illius emolumentum, & obliuio detrimentum affert; vt numquam à via mãdatorum Dei qui eadem cogitat, poſsit deflectere. Vnde bene Sapiens, *Recordare nouiſsima tua, & in æternum non peccabis.* *Pſal. 83.* *Eccl. 7.*

Ita porro mihi perſuadeo, ardentiſsime animarum ſponſe, quis enim vitijs indulgeat, aut à

virtutis ſemita deflectat, cum per peccatum cę-leſtis gloriæ diſcrimen incurrat? Profectò, de me vt loquar, Domine, ita me eiuſdem gloria & dignitas tranſuerſum agit, vt quamuis vniuerſum mundum lucrari queam, & imperium orbis inſtar Alexandri, obtinere, imò mille mundos acquirere, modò peccato conſenſum præbeam, hodie firmiter proponam, numquam huiuſmodi facinus admittere, ne forte iure meo excidam, hæreditate cœleſti, quam exſpecto, quamque filius eius ſanguine ac cruce nobis ſua acquiſiuit, in æternum priuer. Omnium itaque potius iactura fiat, quam cœli, loci illius iucundiſsimi, altiſsimi, in ſummo mundi cardine conſtituti, ac proinde nobiliſsimi, omniumq́; locorum in rerum natura exiſtentium præſtantiſsimi, loci quem palatium diuinæ maieſtatis tuæ, in domicilium Angelorum, in ſanctarum animarum receptacula, delegiſti. Valeat mundus, valeant eius ineptiæ ac nugæ, valeat eius fucus & ſplendor vitreus; viuat cœlum, viuat requies illa ſuauiſsima, viuat in anima illius perennis memoria, memoria inquam domicilij; voluptate & delicijs redundantis. Viuat denique locus æternæ beatitudinis, ad quam nos perducere dignetur Pater & Filius ac Spiritus ſanctus.

Amen.

)?(

FERIA

FERIA TERTIA.

DE BEATIS, CÆLI INCOLIS.

Memorare nouiſsima tua, *ac beatitudinem imprimis ſanctorum cælo receptorum*, & in æternum non peccabis. *Eccl. 7.*

FIGVRA.

AQuila illa Euangelica Ioannes, quæ inter omnes, tam ſublime euolauit, vt diuinæ eſſentiæ ſolem quam proximè conſpexerit, vidiſſe ſe in Apocalypſi ait, magnam hominum turbam, quam nemo dinumerare poterat, ex omni natione, populo, tribu, lingua, loco collectã, ſtantem ante thronum & agnum, albis veſtibus indutam, palmas manibus geſtantem, laudemque Deo & hymnos concinentem. Cum myſtici huius emblematis ſenſum inueſtigarem, beatam Beatorum ſortem hîc ad oculum exprimi perſpexi, & per turbam illam omnes ſanctos ex omni natione & populo congregatos, albis innocentiæ veſtibus indutos, palmaſque in victoriæ ſignum manibus geſtantes deſignari, qui ante thronum diuinæ maieſtatis conſiſtentes, iucundiſsimos aſsiduè hymnos Deo Optimo Maximo ſine fine concinunt, & harmoniam edunt ſuauiſsimã. Latius hoc vobis hodierna die deducere eſt animus, modò ſolita S. Spiritus aura afflet, & Virgo Deipara intercedendo apud filiũ & agnum non deſit. Quocirca Angelicam illi ſalutationem offeramus *Aue Maria.* *Apoc. 7.*

Potentiſsimus ille Iſraelitarum rex, Iudæorum

rum Hercules, Philiſthæorum terror, celeberrimus Eccleſiæ Prophetes Dauid, cum diuina in hominum genus collata beneficia, interea dum adhuc in terris agerent, ſecum perpenderet; admirans exclamat, *Domine Dominus noſter, quam admirabile eſt nomen tuum in vniuerſa terra! Quid eſt homo quod memor es eius, aut filius hominis quoniam viſitas eum? Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius.* An non enim ingentis amoris teſtimoniũ eſt, quod homo ſtatim à ſuæ creationis primordio rex à Deo fuerit cõſtitutus, imperiumq́ in piſces maris, in volucres cœli, inq́ omnia terræ animalia obtinuerit, & omnia pedibus eius ſubiecta ſint: cœlum quoq́ & elementa, terra & orbis ob vnicum hominem condita, vt iiſdem frueretur, recrearetur, & dominaretur.

Pſalm. 8.

Deus admirabilis eſt in Sanctorum gloria.

Verùm enimuero, ſi pius ille princeps tantopere admiratus eſt, quod in orbis creatione in hominis gratiam peractum eſt, quando nimirum omnium rerum dominium in eum eſt collatum; quid dixiſſet feciſſetque, ſi, quæ Deus in gloriam Sanctorum, & ad beatitudinem electorum cumplendam præſtitit, conſideraſſet? hic ſc. pleno ore exclamaſſet, *Domine Dominus noſter quam admirabile eſt nomen tuum*, & affectus erga hominem incredibilis! cum, vel ſemel tantum hoc perpendens, obſtupeſcendo aliud nihil dixerit, quam, *Mirabilis Deus in Sanctis ſuis*. Quaſi dixiſſet, Mirabilem quidem ſe in hominis creatione Deus reddidit, & deinde in eiuſdem redemptione multo mirabiliorem, maximè tamen in beatitudine quam eidem præparauit. Occaſionem ſc. hominibus dedit, ſe vt admirarentur cũ vniuerſam hanc rerum machinam condidit, elementa ſuo queq́ loco diſpoſuit, ventis alas addidit Oceani fluctus compeſcuit & compoſuit, montes

Pſalm. 8.

Pſalm. 67.

Digitized by Google

montes adaptauit, valles depreſsit, arboribus radices, Eſſe mineralibus, vitā animalibus, hominibus vero intelligentiam attribuit; ac præſertim cum Sanctis gloriam ſempiternam præparauit.

Hic nempe inſignes veteris teſtamenti figurę complentur. Tunc ſ. diues ille rex Ezechias; potentiæ ac magnitudinis ſuæ theſauros reſerādo eoſdem legatis Babylonijs id eſt hominibus Babylone, id eſt mundo profectis, oſtendit ac communicat. Tunc maximus ille Monarcha Aſſuerus, qui non centum viginti ſeptē, ab India vſque in Æthiopiam; ſed ab vno polo ad alterum, & quatuor mundi cardinibus imperat, quò magnificentiam ſuam demonſtraret, ſplendidum ęternę beatitudinis epulum optimatibus regni id eſt Angelis, & ſubditis, non modò qui in Suſis ſed qui in magna mundi ciuitate commorātur pręparat. O epulum vere regium ac lautū! quod iam à quinque annorum millibus durat, & non abſumitur. 4. Reg. 20.

Tunc quoque Ioſeph, quamuis male olim à fratribus, nobis inquam, habitus, totius Ægypti mundi huius Princeps ac Dominus conſtitutus, Iacobi filijs, fame & inedia oppreſsis, gloriæ horrea aperiet, beatitudiniſque æternæ grano ſaturabit; Inſephi Patriarchæ verba identidem repetens, *Imple ſaccos*, id eſt, capacitates, animæ & corporis Sanctorum meorum, *frumento*, gloriæ & fœlicitatis, *quantum poſſunt capere*, id eſt, vnicuique iuxta merita: illæ quidem figurę; iam etiam parabolas producam. Gen. 44.

Tunc etiā benignus ille paterfamilias, humaniter & clementer filios illos prodigos, paterna olim domo egreſſos, & tandem, omni gratiarū

Digitized by Google

& chariſmatum ſubſtantia conſumta, è peregrina illa mundi regione in qua dudum errauerãt, per diuturnam pœnitentiam reuertentes, recipiet, amplectetur, fouebit, ſtringet, magnoque

Luc.15. affectu exoſculabitur dicens, *Citò proferte ſtolam primam, & induite illos; & date annulum in manibus eorum; & calceamenta in pedes eorum*, ſtolam nempe immortalitatis, veſtimenta gloriæ, annulum æternitatis, & calceamenta certitudinis.

Tunc homo ille rex, qui nuptias filio ſuo in cœlorum habitaculo parauit, dicet electis, qui iam inde à primordio mundi, per æternam præ

Matth.22. deſtinationẽ, ad eaſdẽ inuitatierãt. *Omnia ſunt parata, tauri mei occiſi ſunt venite ad nuptias*: numerus electorum completus eſt, martyres occiſi, nihil reſtat aliud quam vt intretis, & epulo reficiamini. Tũc clamabitur, quod olim clamabat

Cant.5. in Canticis ſponſa, *Bibite amici & inebriamini chariſſimi*: bibite calicẽ æternæ fœlicitatis, vos martyres, Apoſtoli, & quotquot me olim ex animo

Pſalm.35. dilexiſtis, bibite vt tandẽ inebriemini. Aliquid hîc inſinuat Pſalmiſta, dum ait, *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos*. An non igitur Deus hic ſe penitus admirabilem reddit? An non hęc Sanctorũ gloria vobis incredibilis videtur? an non eorum ſortem beatiſsimam prædicabitis?

Scriptura ſacra cum electorum ſortem deſcriberet, reges eos vocat & coronas capite ge-

Apoc.4. ſtantes. Ita namque in Apocalypſ. legitur, *In circuitu ſedis ſedilia viginti quatuor, & ſuper thronos viginti quatuor ſeniores, ſedentes, circum amicti veſti-*

Lib. 1. reg. Cap. 9. *mentis albis, & in capitibus eorum coronæ aureæ*. Scio per ſeniores hos, Eccleſiaſtas à Gregorio Magno intelligi: ſed Gloſſa ordinaria, Richardus de S.Vi-

Digitized by Google

S. Victore, Rupertus, alijque de illuſtrioribus Sanctis eadem verba accipiunt, tam de noui quam de veteris Teſtamenti, quales ſunt duodecim Patriarchæ & duodecim Apoſtoli, qui pariter numerum vigeſimum quartum conficiunt: Equidem de omnibus Beatis in genere intelligo, quia numerus duodenarius, plurimũ in ſacris libris vel is ipſe duplicatus, viceſimus quartus, pro vniuerſitate accipitur: deſcribuntur autem vt ſenes, quó eorum ætas, ſortiſque eorum perpetuitas deſignetur. O quænã ætas, quænam felicitas, ecquæ beatitudo! nondum igitur vobiſcum quam ingens eadem ſit, imaginamini?

Cæterum ex bonitate & liberalitate, quam in hac vita diuina erga nos maieſtas, tum remunerandis iuſtorum meritis, tum in compẽſandis virtutibus moralibus impiorum oſtendit, Beatorum gloria & mercedes eorum amplitudo colligi poteſt. Si enim tantam in hac lachrymarum valle munificentiã ac largitatem declarat, quàm ampla eſſe debet merces, quam in cælo electis præparauit! Ita nempe argumentatur Auguſtinus in ſoliloquiis, *Si mi Domine, pro hoc corpore ignobili & corruptibili tam magna & innumera beneficia præſtas, à cælo & ab aere, à terra & à mari, à luce & à tenebris, ventis & pluuiis, qualia quæſo & quam magna & innumerabilia erunt illa bona, quæ præparaſti diligentibus te in illa caleſti patria, vbi te videbimus facie ad faciem? Si tanta nobis facis in carcere, quid ages in palatio: Si tanta ſolatia in hac die lachrymarum, quanta conferes in die nuptiarum?* O vere diuina ac plane cæleſtis meditatio! Cap. 21.

Similem propemodum habet in paraphraſi Pſalmi. 83. *Bona cogitate & conſiderate fratres, quæ dat* Dei erga peccatores liberalitas.

dat Deus peccatoribus, & hinc intelligetis, quæ ſeruet ſeruus ſuis fidelibus: blaſphemantibus eum quotidie, dat cœlum & terram, dat fontes, fructus, copias, vbertatem; qui talia peccatoribus dat, quid eum putas ſeruare fidelibus ſuis? Nec ſolus Auguſtinus ex rebus inferioribus ſuperiorum dignitatem, Beatorumque felicitatem, ex viuentium ſorte dimẽſus eſt: ſed & Fulgentius, Epiſcopus Ruſpenſis, referente Surio, die 1. Ianuarii, cum in Arianorum perſecutione Romam veniſſet, ſenatorum amplitudinem maieſtatemque, populi multitudinẽ, antiquorũ marmorum decus, pyramidum antiquitatem, amphitheatri ſplendorem, opumque ac luxus affluentiam eſſet cõtemplatus, ad ſe mox reuerſus, dicere cœpit adſtantibus, *Quam ſpecioſa poteſt eſſe Ieruſalem cæleſtis, ſi ſic fulget Roma terreſtris, & ſi in hoc ſæculo datur tanti honoris dignitas diligentibus vanitatem, qualis honor & gloria præſtabitur ſanctis diligentibus veritatem?* An non præclara vobis hæcce videtur ratio?

S. Fulgentii dictum.

S. Procopius Gazenſium Epiſcopus cum Surius Conſtantinopolim veniſſet, eo tempore quo Theodoſius Iunior Imp. ad baptiſmũ portabatur, & pompam magnificentiamque imperialem, quæ tum peragebatur, vidiſſet, dicere cœpit, S*i ea quæ paulo poſt euaneſcunt, tantam habẽt gloriam, quanto magis cæleſtia, quæ parata ſunt Sanctis Dei.* Tanta namque eadem ſunt, Beatorumque cœlo perfruentium ſors adeo læta & felix, vt ſi eam ſemper ob oculos haberemus, nunquã amplius diuinam maieſtatem offenderemus: vnde veriſsimum eſt axioma Sapientis, *Memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis.* Atque hoc eſt ſtadium, in quo hodie mea decurret oratio, & quidem in bigis; primo dicam magnitudinem

Tom. 3. in vita S. Procopii

Eccl. 7.

tudinem gloriæ Beatorum, ſecundo diſquiram num eadem omnium ſit beatitudo, & num vnus alterum beatitudine antecellat. Primum igitur incipiamus.

Tria ſunt quantum colligere poſſum, quæ Beatorum ſortem admirabilem reddunt; primo ipſa eiuſdem duratio, quæ non in centum, aut mille, dies mille, aut millies mille annos, ſed in omnem æternitatem extenditur. Vnde apud Danielem legimus, *Fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti, & quaſi ſtella in perpetuas æternitates.* Et apud Eſdram, *Parati eſtote ad præmia regni, quia lux perpetua lucebit vobis, per æternitatem temporis.* Et apud Apoſtolum, *Aeternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Sed omnium certiſsima eſt promiſsio illa Saluatoris apud Ioannem, *Qui credit in me, habet vitam æternam*: Adeo vt, cùm beatitudinis huius duratio perpetua ſit; gaudia & voluptates, quæ eandem comitantur, perpetua quoque ſint & perennia, & nunquam finem habitura. Non erũt illic gaudia qualia tua ſunt ô munde, quæ verè gaudia appellari nequeunt, eo quod breuia ſint, & mox vt exorta euaneſcant; gaudia inquam, quæ ſemper à lachrymis quàm proxime excipiuntur, & in dolores deſinunt. *Extrema* namque *gaudii*, vt ait Sapiens, *occupat luctus*: gaudia fugacia & momentanea, quæ vix momento permanent, & inſtar venti in auras ſubitò euaneſcunt. Vnde Iob, *Gaudium hypocritæ ad inſtar puncti*: per hypocritam hunc intelligamus mundum, qui inſtar hypocritæ & ſimulatoris perfidus eſt, proditor, inconſtans, & vafer.

Tria ſunt quæ Beatorum ſortem commendabilem reddunt.

Dan. 12.

4. Eſdr. 2.

2. Cor. 4.

Ioan. 6.

Prouer. 14.

Iob. 20.

Adhæc gaudia hypocritæ huius facile cõuertuntur, non ſunt permanentia; vix n. deliciæ locum aliquẽ ingreſſæ ſunt, quin ſtatim luctus, triſti-

Mundi gaudia breuia ſunt.

Digitized by Google

triſtitia, lachrymæ, & angores ianuam pulſent. Audiamus quid Propheta dicat, *Ad veſperam demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia*: id eſt, mane riſus, veſperi ingruẽt lachrymæ; ſi dies oriẽs delicias & voluptates afferat, ſerus veſper luctũ vehet. Teſtis ſit huiuſce meæ ſententiæ domus & familia Iob; omnes ecce filii eius non niſi de riſu deliciiſque loquebantur, & ecce mors, & repentina calamitas imminebat. In palatio Baltaſſeris regis non niſi de epulis & cõuiuijs ſermo erat, & ecce repente luctus & dolor, & in exſpectata regis fata præ foribus.

Pſalm. 29.

Iob. 8.

Dan. 5.

At non ita de cæleſtibus gaudiis ſentiendũ: hæc ſiquidem in perpetuum permanent, & abſolute vt loquamur, æterna ſunt & ſempiterna. Teſtatur id ipſum Propheta dicens, *Gaudebitis & exultabitis vſque in ſempiternum.* Et prætérquam quod perennia ſint & permanſura adeo etiam grandia ſunt & ingentia, vt non ſpiritus modò ac facultates animæ, ſed oſſa ipſa, parteſque corporis animæ expertes eadem expertura ſint. Teſtem huiuſce opinionis habeo Pſalmiſtam, dũ ad Dominum lachrymans ait, *Auditui meo dabis gaudium & lætitiam, & exultabunt oſſa humiliata*, i. ita aliquando, ſpero quidem Domine, aures meæ in cælo angelica harmonia demulcebuntur, vt incredibili non modò intrinſecus & in anima, gaudio perfundẽdus ſim, ſed & oſſa mea ingentem lætitiã habitura, adeo vt & præ gaudio exultatura ſint.

Gaudia cæli æterna ſunt.

Iſai. 65.

Pſal. 50.

Et quoniam gaudia hæc æterna ſunt; ideo Beati in ſacris litteris columnis comparantur, *Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & ſcribam ſuper eum nomen Dei mei.* Reſpicit promiſsio hæc futurum Sanctorum ſtatum, in quo Beati inſtar colũnæ firmi perſtabunt, nulli muta-

Apoc. 3.

mutationi aut caſui obnoxii, ſed de ſua ſorte ſecuri & certiſsimi. Figura huius rei ſunt colũnæ illæ argenteæ, queis thronus Salomonis innitebatur, quarum in Canticis Canticorum eſt mentio, *Ferculum fecit ſibi rex Salomon de lignis Libani, columnas eius fecit argenteas*: atque in hunc ſenſum eas interpretatus eſt Venerabilis Beda. Figura item ſunt ſexaginta illæ columnæ de lignis Cethim, argenteis laminis conueſtitæ, æreiſque baſibus innixæ, quibus Tabernaculum Moſaicum fulciebatur: quia, cum Sancti æneo ſemper, dum viuerent, pectore fuerunt, id eſt, in rebus aduerſis infracti & inuincibiles, diuinarumque rerum contemplatione velut laminis argenteis cooperti, ideo in cælo inſtar columnarum perſeuerãt firmi, immobiles, de ſua beatitudine ſecuri, nulli commutationi obnoxii, quod & illis Pſalmographi verbis confirmari poteſt, *Ego confirmaui columnas eius.*

Cant. 3. Beati colũnis comparantur.

Pſalm. 74.

Porro columnæ hæ in cœlo erectæ, regium in tergo Meſsiæ nomen inſcriptũ gerent: Chriſtus enim morte ſua ac paſsione promeruit, vt tot animæ, velut pyramides triumphales, æternaque victoriæ & triumphi ſui monumenta, in cælo erigerentur. Quot hîc Deus bone pyramides; quot hîc arces videre erit? Trecentas quidem vno die Athenienſes, teſte Plutarcho, Demetrio Phalerio optime de rep. merito erexêre: ſed ipſa nos docet fides, plures in cœlo in honorem Ieſu Chriſti, qui Deus ſimul & homo eſt, quique tam de cœleſtibus quã terreſtribus, de Angelis ſimul & hominibus bene meritus eſt, columnas & monumenta victoriæ erecta eſſe: & quidem tot, vt Apoſtolus eaſdem ſe numerare vix poſſe dicat, *Vidi turbam magnam, quam denumerare nemo poterat.*

Apoc. 7.

Iterum

Digitized by Google

Iterum igitur repeto; beatitudinem ciuium ſupernorum mutari non poſſe aut terminari, ſed perẽnem ac perpetuam eſſe. Præclarũ mihi hîc Pſaltes teſtimonium ſuggerit, cum Ieroſolimitanæ ciuitati loquens, ait, *Lauda Ieruſalem Dominum lauda Deum tuum Sion: quoniam confortauit ſeras portarum tuarum*. Qui de cœleſti Ieruſalem analogice verſum hunc interpretantur, deque gloria Beatorum hic ſermonem fieri putant, optime mihi ſenſiſſe videntur: nullus enim inimicus ijs amplius nocere poterit, nullus, obtritis portis, beatitudinem eripere, ſed de ſua ſalute ac felicitate ſecuri, æterno gaudio perfruentur. Idem innuere in Apocalypſi ſua voluit Ioannes, dum vidiſſe ſe ait paruulos *ſtantes ante thronum* Dei; quo ſitu corporis conſtantia & gloriæ immobilis perpetuitas deſignatur.

Pſal. 147.

Apoc. 7.

Nobile illud ac percelebre tabernaculũ Moyſis, quod varijs myſteriis ſcatebat, quodq; hyanthinis pellibus coopertum, cœli intuentibus ſimilitudinem reddebat, vt Ioſephus ait, gloriæ quoque cœleſtis ſymbolum fuit, ipſum enim de lignis Cethim, quomodo apud Hebræos Cedri nuncupabantur, incomputribilibus compactũ erat: vt hinc euidens fieret, Sanctorum felicitatem nullo vnquam tempore corrumpendam, nulli mutationi obnoxiam eſſe, ſed ſemper incorruptam permanſurum.

Lib. 3. Ant.

Apoc. 21.

Ecce & aliam figuram. Ciuitas illa, de qua in Apocalypſi, quadrata erat, & figuræ cubicæ, quæ conſtantiæ & firmitatis ſymbolum eſt, quæque eundem ſemper quaquauerſum aſpicientibus intuitum reddit; porro primum murorum huius vrbis fundamentum conſtat ex iaſpide, qui ſecuritatem deſignat: nam is, vt naturalium

turalium rerum ſcriptores aiunt, audaciã meticuloſis addit, & in aduerſis hominem infractum efficit. Omnia hæc ſignum eſſe putem ſortis beatorum ciuium cœleſtis Ieruſalem, cuius ſortis primum fundamẽtum eſt ipſa ſecuritas, & quadratura æternitatis, quæ ſemper eadem eſt, quibus omnibus permanens & immutabilis eorum beatitudo deſignatur.

Secundum, quod eorum felicitatem & gloriam admirabilem reddit, eſt ipſa loci, in quo commorantur, dignitas & ſplendor, de quo heri abunde locuti ſumus: tamen dicendum reſtat, loci huius pulchritudinem & venuſtatem, magnum ad Electorum gaudia momentum afferre: loci inquam, quem Deus inhabitationem ſibi delegit, loci in loco vnde omnia loca conſpici poſſunt conſiti, loci de quo hoc diuinum Anſelmi exſtat elogium: *In eo eſt vita ſine morte, iuuentus ſine ſenectute, ſanitas ſine infirmitate, requies ſine labore, gaudium ſine triſtitia, pax ſine diſcordia, lux ſine tenebris, delectatio ſine faſtidio, agilitas ſine ponderoſitate, fortitudo ſine imbecillitate.* O igitur locum amœnum & iucundum! Quis de ſimili audiuit vnquam? Quam gratum ſc. & volupe erit, habere Deum ſupra, Angelos ad latus, tot ſoles ante, tot ſtellas infra & omnem aëream & ſublunarem regionem ſub pedibus? O locum inæſtimabilem, qui nimirum omnes cœleſtes orbes infra ſe videt! eorum namque ſcitiſsimus ſitus, magnitudo immenſa, eximia pulchritudo, motus temperatus, & velut ad numerum compoſitus, celeritas adhæc & conſtans motuũ varietas, admirationem & amorem mortalibus afferunt.

Loci dignitas in quo ſancti agũt eorũ gloriã auget.

Lib ſimil. c.16.

Locus hic, Philoſophi, non eſt amplius capax corporis grauis, ponderoſi, & naturalis, ſed leuis,

leuis, ſubtilis & glorioſi: locus qui nunquã mutatur, ſed ſemper idem permanet, cuius finis ipſa eſt æternitas: locus denique in quo nulla corruptionis, generationis, aut peccati eſt mentio; adeo vt quicunque ad eundem peruenerũt, ab omni huiuſmodi defectu ſe liberos, & ab omni peccandi poteſtate in æternum immunes eſſe, confiteri queant. Et ſane ex huiuſmodi beatitudine, tanta in modũ gloriæ accidẽtalis in intellectum Beatorum propter ſummi quod adepti ſunt boni fruitionem, delectatio, tantaque in eorum voluntatem redundat rectitudo, vt nunquam peccare amplius, aut à iuſtitiæ tramite poſsint deflectere. Locus enim hic & peccata ſunt incompatibilia.

Sancti in cœlo peccare nequeunt

Strabo l. 10.

Nam vt Naturalium rerum ſcriptores aiũt, Cretam maris mediterranei inſulã neſcio quo occulto naturæ miraculo, veneni expertem eſſe, & nullos ſerpentes alere, aut quidquam noxium. Ita dicere poſſumus, cœli incolas ab omni peccato immunes eſſe, nullumq́ peccati virus, aut immunditiam apud illos dominari. Locus nempe hic & venena, territorium hoc regiũ & letale animę virus, incompatibilia ſunt: nam cum Beati ſemel eodem peruenerint, credendũ eſt eos in gratia confirmari, & nunquam amplius peccare, imo ne de peccato quidẽ cogitare poſſe.

Gredebat Origenes Beatos peccare poſſe.

Hæc dixi, vt Origenis errorem confutarem, credebat enim ille, iam à mille quadringentis annis, Beatos qui cœlo comprehenduntur, adhuc peccare poſſe, primumque librũ de Principiis tetra erroris huius fuligine denigrauit: homilia vero decimatertia in Lucam ſcripſit, Angelos interdum in vitia prolabi. Eodem in errore verſatus fuit Iacobus Faber Stabulenſis,

vt ex

Digitized by Google

vt ex opuſculo de tribus Magdalenis videre eſt; ſed hunc apertiſsimis rationib. refellit Bartholomæus Medina magni nominis & eruditionis vir, qui bene de Fabro hoc vſurpari poſſe adagium illud ait, T*ractent fabrilia fabri.* Eſt namq́; omni certo certius, peccatum cæleſti habitaculo exulare, nullique Beatos peccandi propenſioni obnoxios eſſe: eſſet enim incerta eorum felicitas, nec gaudium eorum integrum ac plenũ foret, falſoque Dominus dixiſſe conuinceretur, *vt gaudium veſtrum ſit plenum.* *Ioan.16.*

Sed quî hoc fiat, & vnde felicitas hæc, qua à peccato immunes ſunt, oriatur, diſputant in ſcholis Theologi, eſtque quæſtio ſatis perplexa. Scotus namque monſtrum illud ingenii, nullã aliam huiuſce impeccabilitatis cauſam dari poſſe exiſtimauit, quam merum Dei beneplacitum, & legem quandam extrinſecam, qua magnus ille Princeps in æternum diuinæ viſionis fruitione Beatos beare, in eiſque amorem eſſentiæ ſuæ ſuper omnia inuiolabiliter conſeruare voluit: hic autem amor omnia peccatorum & ſcelerum genera ab eorum voluntate excludit, adeo vt nunquam in aliquam prauam propenſionẽ concurrere, aut conſenſum in peccatum præbere velit: idque ideo fieri ait, quod volũtas inſtar Regis abſoluta & libera ſit, & à nemine cogi poſsit. Vnde fiat Beatos non poſſe peccare. *Libr.4 ſent: diſt.49, q.6.*

Huius autem opinionis non eſt D. Thomas, ſed putat è contra; omnia hæc è natura beatitudinis originem ſumere, hancq́; impeccabilitatẽ, qua Sancti donati ſunt, referri debere ait, in continuam diuinæ eſſentiæ viſionem: ita nãque illi hanc intuendo rapti ſunt, vt oculos ab eadem aut voluntatem nequeant diuertere, aut mente iniquum quid & neſarium quod ad- *1.2 q 4. a. 4.*

uerſus Deum reſultet concipere. Quod hac ratione confirmat. Quod, inquit, bonum communiter agit in homine, interea dũ hîc adhuc peregrinamur, idipſum in beati alicuius voluntate efficit diuina eſſentia: atqui voluntas viatoris, interea dum hîc agit, ita bono in genere copulata eſt, aliud vt nihil deſiderare, præter idipſum queat; omniaque quæ hîc diligimus, velut bona vel ſaltẽ ſub boni ſpecie amplectamur. Voluntas igitur comprehendentis & Beati, nihil deſiderare poteſt, quod non diuinæ eſſentiæ vſquequaque reſpondeat, nihil proinde niſi ſolam virtutem, & nullum vitium. Sed cœptam materiam proſequamur.

Conſortiũ cum quo Beati agunt eorum gaudium amplificat.

Tertium quod Sanctorum beatitudinẽ mirum in modum exaltat & exaggerat, eſt ipſum conſortium & ſodalitas, cum qua in perpetuũ agunt, an non enim magnum quid & præter commune hominum votum ſit, ſemper corã diuina maieſtate apparere, cum Cherubim & Seraphim perpetuo verſari, cũ Poteſtatibus, ac Principatibus nunquam non agere, Angelorũ denique commercio gaudere? An non ingens quoddam gaudium ſit, cum omnibus qui vnquam vixêre Sanctis viuere, cum naturæ principibus degere, in ipſo Angelorum palatio, & inter cœleſtes optimates? ſocietatem hanc mirum in modum Pontifex exaltat Gregorius, *Ibi hymnidici Angelorum chori, ſocietas ſupernorum ciuium, ibi dulcis ſolemnitas à peregrinationis huius triſti labore redeuntium, ibi prouidus Prophetarum cœtus, ibi iudex Apoſtolorum numerus, ibi innumerabilium martyrum victor exercitus.* O ſodalitium exoptandum, ô viciniam felicem vere ac beatam!

Homil. 14. ſuper Euangelia.

Phocion Athenienſium dux cum domum quan-

quandam venum exponeret, ſimul edixit, bono eam vicino gaudere, non litigioſo ſcilicet, aut vinoſo; exiſtimabat ſcilicet hanc proprietatem non parum ad eius bonitatem conducere. Vbinam vos eſtis Chriſtiani? hæreditas illa cœleſtis, quæ tot iam annis non ingenti pretio diuēdenda, ſed dono propoſita eſt & vltrò oblata, optimo ſita eſt loco, bonos & faciles habet vicinos: Angelos nimirum & Sanctos: inuitet vos hæc vnica conſideratio oportet, vt eam vobis vobis comparetis. Hoc ſpectabat vates regius cum diceret, *Funes ceciderunt mihi in præclaris, etenim hæreditas mea præclara eſt mihi*, ipſa ſcilicet Sanctorum ſocietate & vicinitate commendabilis. Offert hanc nobis quotidie non pretio, ſed gratis Deus, publica præconis, id eſt, ſacræ ſcripturæ, voce edicit, bonis eam vicinis circūdatam eſſe, omni nimirum cœli terræque nobilitate: atque hoc per Eccleſiæ ſuæ doctores nullo non tempore promulgauit, & imprimis per D. Auguſtinum, *Cum tranſierit*, inquit, *gemitus noſter omnes vna voce, in vno populo in vna patria conſolabitur millia millium coniuncta pſallentibus Angelis, & choris cœleſtium poteſtatum, in vna ciuitate viuentium.* *Pſalm. 15.* *Super Pſal. 35.*

Quod autem beatitudinem, quæ in hac iucunda ſocietate conſiſtit, magis admirabilem reddit, eſt ſummus in tanta Sanctorum multitudine & varietate, animorum conſenſus & incredibilis vnio. Admiratur hoc Pſaltes dum canit, *Ecce quā bonū & quā iucundū habitare fratres in vnum*: hanc porro ſocietatē vnguento pretioſiſsimo ex variis odoramentis, myrrha, balſamo, & cinnamomo cōpoſito, quo ſummi Sacerdotis vertex inungi ſolebat, comparat, *ſicut vnguentum in capite, quod deſcendit in barbam Aaron*: *Pſalm. 132.* *Ibidem.* *3. Reg 6.*

Ait inſuper gloſſa Ordinaria, duos illos Cherubin, quos Salomon in templo Domini collocauit, eiuſdem magnitudinis & æqualis proportionis exſtitiſſe: hæc autem vtriuſque ſimilitudo & æqualitas, vnionem, qua Sancti qui in cælo inſtar Cherubin & Angelorum ſunt, inter ſe vniti ſunt deſignat.

In Pſal. 150. Doctiſsimus Auguſtinus Pſalmum 150. explicans, ait hunc totum de Beatis intelligi debere: & addit è variorum inſtrumentorū muſicorum, quæ illic recenſentur, vt ſiſtrorū, pſalteriorum, organorum, cymbalorum, tympanorū, diſſona conſonantia, Beatorum vnionem & animorum inter ſe conſenſum optime denotari. Quamuis enim illi beatitudine differant, & gloria, inter ſe tamē quā optime cōueniūt, nec vel minimum alter ab altero diſcrepat. Verba illius producamus, *Habebunt*, inquit, *etiam tunc Sancti differentias ſuas conſonantes, non diſſonantes, ſicut concentus ſuauiſsimus fit ex diuerſis quidem, ſed non aduerſis ſonis.*

Hîc ſiſte ô anima mea, & tecum obſecro, cogita, quanta in cœlo ex tam læto ac iucundo cōſortio voluptas oriatur, quam iucūdum ſit videre, ingentem illam Sanctorum multitudinē ex omnibus tribubus, & populis & linguis congregatam, coram, diuinæ maieſtatis throno cōſiſtentem! quam volupe ſit in vnico momento tot Angelorum millia Domino gloriæ miniſtrantia cernere: *Millia millium*, ait Daniel, *miniſtrabant ei, & decies centena millia aſsiſtebant ei.* Et Paulus, *Multorum Angelorum frequentia, & Eccleſiæ primitiuorum qui conſcripti ſunt in cœlis*: quorum ordinem & in hierarchias diſtributionem Origenes ordini, quem duodecim tribus circum tabernaculum conſtitutæ tenebant, aſsimilauit.

Dan. 7. *Hebr. 12.* *Num. 3.*

Tanti

Digitized by Google

Tanti porro Dauid rex ſodalitij huius dignitatem faciebat, aperte vt confeſſus fuerit, malle ſe vno die iucundo huic conſortio intereſſe, quam toto vitæ tempore, imo mille annis, ſplẽdidiſsima palatia incolere: *Melior eſt dies vna in atriis tuis ſuper millia.* in quæ verba S. Auguſtinus ita commentatus eſt, *Tanta*, inquit, *pulchritudo iuſtitiæ, iucunditas lucis æternæ, hoc eſt incommutabilis veritatis, vt etiam ſi non liceat in ea amplius viuere, quam vnius diei mora, propter hoc ſolum innumerabiles anni huius vitæ, pleni deliciis & circumfluentia temporalium bonorum, recte meritoque contemnerentur.* *Pſal 83.* *In Pſal 83. & lib de lib. arbitrio.*

Ipſum & Iſaias tribus verbis explicauit, ſed quæ multis periodis æquiualeant: *Dicite iuſto quoniam bene.* verba quidem pauca, & breuis oratio, ſed plena emphaſi, ampliſsimumq; ſenſum includens, an non enim præclara, ne dicam diuina, Sanctorum ſors eſt, qui Dei conſpectu & Angelorũ familiaritate perfruũtur. Nullus profecto par haberi bonos in mundo poteſt, quippe qui omnem honorem excedat; quem dum Propheta regius perpenderet, admirans ait, *Nimis honorati ſunt amici tui Deus*, quod diuino tuo conſpectu perpetuo fruantur, & Angelos & Archangelos velut ſocios & ſodales habeant. Quin & alibi gloriam hanc exaggerans exclamat, *Quis ſicut Dominus Deus noſter, qui in altis habitat? ſuſcitans à terra inopem, & de ſtercore eriges pauperem: vt collocet eum cum principibus, cum principibus populi ſui*, Angelis & Archangelis; qui omnium creaturarum ſunt nobiliſſimi. *Iſa. 3.* *Pſalm. 138.* *Pſalm 112.*

Magni quidẽ fuêre honores, ad quos in Perſide ab Aſſuero Mardocheus, & in AEgypto à Pharaone Ioſephus euectus fuit, quos & Sacra

Digitized by Google

Gen.41. ſcriptura demiratur: at longe maiores eminentioreſque ſunt illi, ad quos Electos ſuos Dominus ſublimat in cæleſti habitaculo: triumphus eorum immortalis eſt, eorum eſſe nõ deficiet, ſors eorum æterna, conditio interminabilis, gloria infinita, felicitas ſecura, & voluptas nullo vnquam æuo interrumpenda. *Sic, ſic honorabitur quem rex voluerit honorare.* Ipſe quoque re-

Eſther.6. demptor noſter Chriſtus dignitatem hanc exprimere geſtiens, in Euangelio ait, minimum Sanctorum, qui in cœlo commorantur, maiorem fore S. Ioanne Baptiſta; interea dum hoc in mundo ageret, A*men dico vobis, non ſurrexit maior*

Matth.11. I*oanne Baptiſta, inter natos mulierum, qui autem minor eſt in regno cælorum, maior eſt illo.* Ecce, primogenitus ille Zachariæ, puer ille vere admirabilis, miraculum illud mundi, lux illa Iudææ, quamuis magni apud omnes haberetur, & ſingularib. à Deo priuilegijs donatus eſſet, vt qui ſine peccato originali natus ſit, ſemperque à peccato immunis vixerit, digito æternum Patris Verbum monſtrauerit, eique baptiſma contulerit, ad quem ſynagoga honoris ergo legatos deſtinarit, qui à multis pro Meſsia in lege promiſſo ſit habitus, quem Prophetæ Angeli nomine decorarint; hic inquam, quamuis foret huiuſmodi, minimo tamen Sanctorum regno cœleſti receptorum, in gloria dignitate & eminentia cedat neceſſe eſt. O rem, niſi Chriſtus aſſeruiſſet, incredibilem!

Regina illa extremo Oriente profecta, dum palatium regis Salomonis eſſet ingreſſa, viſo ſplendore & magnificentia eius, adeo conſternata eſt, vt ſeruos illius & domeſticos beatos prædicarit, *Beati viri tui, & beati ſerui tui hi, qui*

ſtant

ſtant coram te ſemper & audiunt ſapientiam tuam: 3. Reg. 10.
quod ipſum & alibi repetitur. Merito quidem 2. Paral. 9.
hæc dicere potuiſſe vidêris, ô regina, ſed potiori nos iure de Sanctis, incolis illis aulæ cæleſtis: ſummi Dei ſeruis, beatis illis ſpiritibus repetere eadem poſſumus, *Beati ſerui illi*, qui diuinam maieſtatem ſemper ante oculos habent, & æternam illam ſapientiam in perpetuum audire merentur. Reſpexit huc vates regius, dicens,
Beati qui habitant in domo tua Domine, in ſæcula ſæ- Pſal. 83.
culorum laudabunt te. Hac loquendi ratione vſus eſt & Angelus cum Ioanne, *Beati qui ad cœnam nu-*
ptiarum agni vocati ſunt, & additur, *Et dixit mihi,* Apoc. 19.
Hæc verba Dei *vera ſunt*: perinde ac ſi diceret, Verè hi, qui ad æternæ beatitudinis nuptias per occultam & inſcrutabilem Dei præſcientiam ac prædeſtinationem appellati ſunt, felices ac fortunati dicendi ſunt: tanta quippe eorum felicitas eſt, vt verbis exprimi nequeat, aut mente comprehendi. Notare porro vos velim, hic cœnæ nomine beatitudinem deſignari, & non omnino abſurde; nam quemadmodum cœna vltima dici refectio eſt, & nonniſi ſero, die euoluto, peragi conſueuit: ita quoque beatitudo, eſt enim illa poſtrema refectio, quæ Beatis in cœleſti habitaculo præparata eſt, idque ſub vitę veſperam. Mundus hic nonniſi ientacula & conuiuiola præparat, quæ famem magis irritent quam pellant; ſed cœlum luculentas cœnas, regiaſque epulas inſtruit, quibus vniuerſus orbis reficiatur. Teſtabitur id Pſalmiſta, qui
eaſdem guſtaſſe videbatur, *Satiabor cum appa-* Pſalm. 16.
ruerit gloria tua: id eſt, Satiari non potero, ſemper eſuriam, donec menſæ gloriæ tuæ aſsideam, quam fidelibus & electis tuis ſeruis promiſiſti.

Huius autem rei figuram ſi vultis, producam. Dauid rex cum vitæ ſtadium iam confeciſſet, Salomonemque filium, quem regni ſucceſſorem conſtituerat, ſerio admoneret, præcepit, vt fidele obſequium, quod viuens à filiis Berzellai Galaaditis (qui eum olim fugientem, & omnes illius copias fame propemodum enectas refecerat, & pauerat) acceperat ampliſsima mercede remuneraretur; nimirũ vt regiæ ſemper, quoad viuerent, menſæ aſsiderent. Audite verba, *Sed & filiis Berzellai Galaaditis reddes gratiam, eruntque comedentes in menſa tua.* Ad eundem etiam modum Chriſtus, verus ille Salomon, Patris ſui æterni voluntati morem gerens electos ſuos, veros inquam Galaaditas, propter obſequium in Patrem præſtitum, dum in terris agerent, regiæ beatitudinis æternæ menſæ adhibiturum ſe promiſit: *Et ego diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi Pater meus regnum, vt edatis & bibatis ſuper menſam meam in regno meo.* An non, ô veri Galaaditæ, animæ inquam beatæ, felicitas veſtra incomparabilis eſt? qui nimirum quotidie nuptiis intereſtis, ſemper epulamini ſplendidiſsime; non quidem vt Epulo ille Euangelicus, ſed inſtar Angelorum, quorum epulæ æternæ ſunt: vnde Euangeliſta, *Erunt homines ſicut Angeli Dei.* qui denique cum Seraphinis agitis, Dominationum conuiuæ eſtis, cœli inquilini & hæredes exiſtitis, deliciarum finem non habetis. Deficiunt me verba, vt dignitatem, honorem, & felicitatem veſtram pro merito exprimam. Videre reſtat, num eadem omnium beatitudo ſit, quod vbi fecero, finem fecero.

Figura. 2. Reg. 17. 19. 3. Reg. 2. Luc. 22. Matth. 22.

Vtrum omnium Bea-

Difficilis profecto quæſtio eſt, & à captu hominum nimium quantũ aliena, vtrum omnes electi

electi & beati, qui cœlo recepti ſunt, fœlicitate, ac beatitudine ſint pares; vtrum nulla ſit inter eos differentia vel diſcrimen, his ſcilicet maiori, illis minori beatitudine fruentibus? Primo quidem intuitu æquiſsimum videtur, eandem omnium beatitudinem eſſe, quod & è parabola de laborantibus in vinea, eandem opere peracto denarij mercedem ſub veſperam recipientibus, per quam parabolam beatitudinem æternam deſignari certum eſt, poteſt confirmari. Deinde ſi qua inter Beatos eſſet differentia, aut diſcrimen, & aliquid in vno, quod non in altero, reperiretur; is profectò, qui minus quid haberet, verè beatus dici non poſsit, præſertim cum beatitudo in omni re eſſe debeat perfectiſſima, & ſtatus ſit vndequaq; abſolutus. Nam defectus & vera beatitudo ſimul nequeunt conſiſtere.

torum eadē ſit gloria.

Matth. 20.

Opinionis huius auctor & origo exſtitit peſtilens ille exmonachus Iouinianus apoſtaſia nobilis, qui Hieronymum in arenam furentis circi prouocauit. Perſuaſit enim ille ſibi omnes cœlites beatitudine pares eſſe, diuinam item eſſentiam minus aut magis perfectè videri non poſſe, in quo viſu omnis Beatorum, quo ad intellectum, gloria conſiſtit. Errorem hunc etiam aſſeruit Lutherus, peſtis Germaniæ, monſtrum orco natum, Chriſtianitatis turbo: hic enim omnes vndequaque nouitates conſectans, mentiſque inconſtantia, per omnia peruagatur, putauit nullam in Sanctorum gloria differentiam eſſe ſed eandem omnium fœlicitatem, imo nec ipſam Deiparam Mariam à cæteris Sanctorum in beatitudine differre. ſed blaſphemum hoc eſt erroneum eſt, hæreticum eſt.

Hier. lib. 2 contra Iouin.

Hæretica opinio Iouiniani.

Luther. ſer. de natiui. B. Virg.

Nam communis omnium Catholicorum o-

Digitized by Google

opinio eſt, quæ & per fidem confirmatur, aliquam & quidem magnam inter Sanctos & Dei electos diſtinctionem eſſe, nec eandem omnium ſortem. Hanc adſtruit & aſſerit in prima parte D. Thomas, aitq; alios alijs fœliciores & beatiores fore: ac proinde non pari eſſentiam diuinam modo ab omnibus videndam: non quidem propter naturalium in ſingulis facultatum diſcrimen, aut intellectus, quo videtur, viuacitatem aut ſtuporem, cùm ipſa beatitudinis ſupernaturalis proportio non ſecundum vires naturales, neue ſecundum obiectum ipſius eſſentiæ conſiderari debeat, cum pleniſsime eandem omnes intueantur & ſinguli. Sed propter inæqualitatem luminis gloriæ, quod vnicuique iuxta caritatem, quam in viuis habuêre, magis aut minus communicabitur. Mille id è Sacra Scriptura locis confirmari video, primo ex epiſtola ſecunda ad Corinth. *Qui parce ſeminat, parce & metet*, & prima, *Vnuſquiſque propriam mercedem recipiet ſecundum laborem ſuum*. Porro vt obiectioni & argumento, quod Iouinianus è parabola de vinitoribus hauſerat reſpondeamus, dicamus cum Hieronymo lib. II. contra Iouinianum, & Auguſtino libro de ſancta Virg. capite vigeſimoſexto & D. Thoma prima ſecundæ, quæſtione quinta articul. ſecundo: per denarium illum intelligi oportere, ipſam beatorum omnium beatitudinem in vno obiecto conſiſtere, id eſt, omnes eundem Deum viſuros; non verò, quod ipſa formalis beatitudo æqualis ſit, aut par, quæ ipſa actio eſt, qua Deus conſpicitur; alij enim alijs perfectius & alij eundem videbunt. Ipſa quin etiã, præter hæc ſcripturæ teſtimonia, ratio ad hoc credendum inuitat, quarum aliquas producemus: prima ſit hæc.

Certo

3. p q. 12. a. 6.

2. Cor. 1. 9.
1. Cor. 3.

Certo certius conſtat, & ex ipſis Scripturę arcanis euidenter affirmari poteſt, non eoſdem omnium damnatorum eſſe cruciatus, neue ignē infernalem eodem in omnes modo agere: hoc enim vt æquiſsimum eſt, diuinę'q; iuſtitiæ conuenientiſsimum, ita contrarium iniquiſsimum foret, & à Dei æquitate alienum. Ad eundem igitur modum dicendum eſt, non omnes Beatos æquales in gloria & fœlicitate fore, nec eiuſdem omnes ſortis participare, neu diuinam eſſentiam æquali ſe ſingulis gloria inſinuare communicaréue: falſa alioquin eſſet, & hoc Philoſophorum axioma, *Contrariorum contraria ſunt conſequentia*, item diuinæ iuſtitiæ leges. Si enim ex æquitate & iuſtitia non eadem omnes malefici tormenta pati debent, ſed qui plura maleficia commiſit, grauiora: qui verò minora, mitiora, ita quoque eadem iuſtitiæ lex poſtulat, vt non eadem omnes Beati gloria & beatitudine afficiantur, ſed qui maiorem commeriti ſint, maiorem etiam experiantur. Secunda.

Oſtenditur rationibus, nō eandem omniū Beatorum eſſe gloriam.

In benè ordinata republica diuerſa ſunt officia, varij honorum gradus, neue æqualis omnium ciuium ſors: hi namque plebeij ſunt & mechanici, alij in ſenatum & curiam adiecti, alij denique patricij, & illuſtri genere procreati. Ita etiā in cœlo quod toties in ſacris litteris per ciuitatem deſignatur, varia ſunt honorum, cōditionum, beatitudinis'q; genera. Vnde Dominus ipſe in Euangelio, *In domo Patris mei*, quæ in cœlis eſt, *manſiones ſunt multæ*, has autem manſiones pro varijs honorum gradibus accepit Auguſtinus: adeo vt dicere voluerit Dominus, nō eâdem omnes cœlites gloria beandos. Tertiam hanc ſtatuo.

Ioan. 14.

Non

Digitized by Google

Non eadem omnium ſtellarum de nocte lucentium lux eſt & ſplendor; & quamuis vnum omnes ſolem, à quo lumen mutuentur, reſpiciant, non eandem tamen aut parem, ab eodem lucem trahunt. Quid vetat quo minus idipſum de Beatis dicamus, quos Daniel Propheta ſtellis comparauit (*quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates fulgebunt*) hi namque quamuis in medio cœli colluceant, non eandem tamen gloriam percipiunt, & tametſi omnes lucidum illum diuinæ eſſentiæ ſolem, à quo veram beatitudinem trahant, intueantur; eiuſdem tamen glorię non eodem omnes modo participant. Hunc conceptum ſuppeditauit mihi Apoſtolus, qui huncin modum ad Corinthios ſcripſit, *Alia eſt claritas ſolis, alia claritas lunæ, alia claritas ſtellarum, ſtella enim à ſtella differt in claritate, ſic & reſurrectio mortuorum.* An non vobis hæ rationes & ſimilitudines placent? iam tempus producendi figuras.

Dan. 12.

1. Cor. 15.

Figura.

Ioſeph Patriarcha luculentum fratribus in Ægypto epulum parauit, in quo ſingulos lautiſsimè excepit, at inprimis minorem natu Beniamin, quem præ ceteris ſemper dilexerat: textus verba hæc, *Maiorq́ pars venit Beniamin, ita vt quinq; panibus excederet, biberuntq́; & inebriati ſunt cum eo.* Ioſephum imitatur & ipſe Deus ter maximus: Beatorum namq; animas in cœlo amanter excipiens, lautiſsimo beatitudinis æternæ epulo reficit, in quo omnes quidem gaudio & voluptate inebriantur, verùm quę maiori eum dum viuerent amore complexę ſunt, quasq; ille viciſsim in altero mundo præ cæteris complectetur, maiorem gloriam & voluptatem percipient.

Gen. 43.

Ibidem.

Idem Patriarcha, dum primus à Pharaone conſti-

conſtitutus erat,liberalitatem erga fratres potius quam erga Ægyptios declaraturus, ſingulis binas ſtolas elargitur;at dilecto Beniaminio quinque,inſuper&trecentos argenteos.Eſt hęc noua figura,quæ rudi quadam Minerua declarat, ꝙ in cœleſti beatitudine ad viuũ peragitur: verus .n. Ioſeph Chriſtus aliquod magnificẽtię ſuæ ſpecimen edere volẽs, Sanctoſque præ cæteris creaturis mundi huius vaſallis, remunerari, duo ſingulis veſtimentorum genera tribuit, vnum ſcilicet immortalitatis, pro anima,alterum vero gloriæ, pro corpore; at paruulis Beniamin, ijs inquam, quos præ cæteris diligit, duplicia dabit,& pluſquam trecentos aureos,id eſt, mille & amplius gaudiorum deliciarumque genera, quæ ſunt argentei & numiſmata,quæ pro electorum laboribus perſoluuntur, quibuſque eorum beatitudo inſignitur.

Duo principia diſtinctionis graduum in beatitudine.

Patet igitur tum rationibus, tum figuris,nõ eandem quoad beatitudinem, Sanctorum ſortem eſſe, & in ſcala Iacob, quæ eorum gloriæ ſymbolum eſt,diuerſos gradus reperiri, cuius rei duo Theologi eſſe docent principia, vnum vicinum & intrinſecum,ipſam ſcilicet diſpoſitionum quæ in Beatis reperitur diuerſitatem,è qua oritur & diuerſa perfectio operationum beatitudinis ipſius in ijſdem, atq; ita diſtincti ſunt diuerſi gradus, ſecundum charitatem patriæ (vt vocant)quæ quò maior eſt,quò etiã Sancti diuinæ viſionis capaciores ſunt.Aliud principium remotius,ipſa nempe merita, ob quę beatitudinis ſuæ compotes facti ſunt, itaq; diſtinguuntur gradus ſecundum charitatem vię:quia charitas virtus quædam regia eſt, omniumque meritorum principium.

Vt au-

Beatitudinis inęqualitas procedit ex aureolis quæ nonnullis Sanctorum datæ ſunt.

Vt autem magis omnia pateſcant dico, hoc beatitudinis diſcrimen etiam ex diuerſitate Aureolarum, quæ aliquibus Sanctorum ſingillatim, vt Martyribus, Virginibus, & Doctoribus, ſecluſis alijs dantur, procedere. Quod vt intelligatur, ſciendum eſt, eſſentiale hominis pręmium, ipſam inquam beatitudinem, quæ in arcta & perfecta coniunctione animæ cum Deo conſiſtit, in quantum perfectè fruitur illo quē perfectè vidit & olim amauit, quod omnibus Beatis commune eſt, coronam in ſacris litteris appellari, apud Paulum imprimis, *In reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi* Dominus *iuſtus iudex*. Et Iacob. in Epiſt. Catholica. *Accipiet coronam vitæ*, rurſus apud Petrum, *Immarceſcibilē gloriæ coronam*. Et in Apocalypſi, viginti quatuor illi ſeniores, qui coram Agni throno ſtabant, coronas capitibus geſtabant. Præter communē hanc omnibus coronam eſt & alia, accidentalē quam vocant, quæ velut appendix & additamētum eſt gloriæ eſſentialis, quæ proinde coronula aut aureola vocitatur; quæ nihil aliud eſt quā gaudium quoddam Beatorū ex operibus olim factis redundans, at operibus, quę excellentem quamdam & non vulgarem victoriā includāt,

1. Tim. 4. *Iac. 1.* *1 Petr. 5.* *Apoc. 4.*

Quid ſit aureola.

Tria Aureolarum genera.

At non ſunt plura quam tria Aureolarum genera, nec plura ētiā haberi queunt: quod ita demonſtro. Cum enim aureola nihil ſit aliud quā remuneratio quędam extraordinaria, victorię extraordinariæ per omnia reſpondens, neceſſe eſt, eas numero victoriarū adaptari. At non niſi tria victoriarū genera habētur, igitur nec plures aureolæ, vna pro martyribus, ſecunda pro Doctoribus, tertia & poſtrema pro Virginibus: quæ tria hominū genera de tribus inimicis noſtris luculentas victorias referunt. Cum enim

vita

vita noſtra prælijs plena ſit,& nonniſi continuum quoddam certamen, vt ait Iob,in quo tres hoſtes acerrimi,caro,mũdus & diaboli ſemper nobis negotium faceſſunt;is in carnis oppugnãtionibus palmam referre dicendus eſt, qui ſe religioſa quadam caſtitate cõtinet, & ab omni delectatione carnali ſequeſtrat,qua nulla grauior oppugnatio aut conflictus haberi poteſt ,atque hæc eſt victoria Virginũ,ideoq; Virgines ſingularem quamdam præ reliquis Sanctis aureolam promerentur. Vnde de Eunuchis loquens Iſaias *Dabo eis nomen melius à filiis & filiabus*:quibus verba Gloſſa adnectit,*propriam gloriam excellentiamque ſignificat*. Nullos autem alios per Eunuchos hos niſi Virgines intelligere oportet, quibus in cœlo melius nomen ac propria gloria aſsignata eſt.

Iſai.56.

Aureola Martyrum.

In conflictibus autem aduerſus mundũ tunc refertur victoria,quãdo perſecutiones ingruẽtes,etiam cum aliquo mortis diſcrimine, heroica quadam cõſtantia perferuntur:atq; hanc referũt vt plurimũ Martyres,glorioſi Chriſti pugiles.Ex eo namq; quod mundũ deſpiciant,eius impetũ rideant, & exſibilent,mortẽ pugnando conſtanter ſubeundo,eminẽtius quoddã & melius præmiũ quã ceteri promerentur,aureolãq; gloriam inquam accidentalem,adipiſcãtur.Eſt hoc namq; longè æquiſsimum:ſi enim Virginibus eadem debita eſt,multo maiori cum ratione martyribus,ſtrenuis illis Eccleſiæ militibus; idq; ex Diui Auguſtini ſententia,dicentis, *Nemo quantum puto, auſus fuit præferre virginitatem martyrio*.Nã ſi virginitas gloriã promereatur, quod concupiſcentiam,carnis pruritum,tẽtationeſque intrinſecus generoſo animo peruicerit; eandem potiori iure promereri dicendus eſt Martyr,

lib.de ſanctis virgin.

Digitized by Google

Martyr, omnem tormentorum exteriorum rabiem violentiamq́; ipſam deniq́; mortem, qua nullum tormentum acerbius, heroicè perferens.

Aureola Doctorum.

Denique in pugnis quas dæmon mouet, omnium hoſtium acerrimus, illi gloriam & victoriam obtinuiſſe dicendi ſunt, qui non modo inimicum profligant, in fugam compellunt, eiuſque robur & impetus elidunt, ſed eundem, quod maius eſt, ex aliorum animis propulſant, eius imperium deſtruunt, mundo arcent: atque hæc eſt victoria Doctorum, prædicatorum Eccleſiæ, tubarum Euangelicarum, qui doctrina, prædicatione, doctiſque ſcriptis peccata ſuffocant, animas conuertunt, diabolos fugant. Ideoque illis ſingularis quędam aureola, & quidem merito, in cœleſti habitaculo promiſſa eſt. Hoc autem colligere eſt ex Epiſtola ad Epheſios; Gloſſa enim hæc Apoſtoli verba, *Vt ſciatis quæ ſit ſupereminens*, &c. exponens addit in modum paraphraſis, *Quoddam incrementum habent ſancti Doctores vltra id quod alii communiter habebunt*, ac deinde ad verba illa Canticorum, *Vinea mea coram te eſt*, hæc addit, *Oſtendit quid ſingularis præmii Doctoribus eius diſponit.* Ac præſertim Daniel, *Qui autem docti fuerint fulgebunt ſicut ſplendor firmamenti, & qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates*, in his igitur tres aureolæ continentur.

Epheſ. 2.

Can. 8.

Dan. 2.

Tres aureolæ reſpōdēt tribus animæ potentiis.

Alij vero tres has aureolas aliter diſtinguunt cum tribus animæ potentiis eaſdem accommodant, rationabili, iraſcibili, & concupiſcibili, & nobilioribus harum potentiarum actibus reſpondere illas aiunr. At nobiliſsimus rationis actus in veritate fidei tum defendenda, tum etiam alios edocenda, animæque aliorum inſcul-

Digitized by Google

ſculpenda conſiſtit. Ecce Doctores. Actus quoque maximus partis iraſcibilis, in morte pro Chriſti nomine ſubeunda ſitus eſt: ecce Martyres. Partis autem concupiſcibilis actus, in edomandis effectibus, carnalibuſque titillationibus compeſcendis locum habent: atque hoc faciunt Virgines. Non ſunt hæc vſquequaque abſurda, è quibus concludere poſſum, non eandem beatorum omnnium eſſe gloriam. Hoc vnum addidero, Apoſtolos, dum hanc præmiorum diuerſitatem ob oculos haberent, à Domino idcirço quæſiiſſe, *Quis putas maior eſt in regno cælorum*, Dominumque ſumpto paruulo hoc eis reſponſo ſatisfeciſſe, *Quicumque humiliauerit ſe ſicut paruulus iſte, hic eſt maior in regno cælorum.* Dominus igitur ac diſcipuli deſignare pariter volunt, non omnes eâdem in cœlo beatitudine perfrui, omnes tamen ſorte ſua contentos eſſe, ſorti alterius non inuidentes, ſine ęmulatione illa aut concupiſcentia, vel indignatione, & minimum tanto, quanto maximum, gaudio affici, quod egregia ſimilitudine manifeſtum faciam. *Matth.18.*

Quemadmodum in cella opulenti cuiuſdam principis diuerſa reperire eſt vaſa, nempe integra, dimidia, duplicia, item lagenas, & vaſcula, & omnia ſecundum capacitatem ſuam optimo vino repleta; adeo vt nec maius vas minori inuideat, aut minus aliquid à maiori deſideret: habent enim ſingula quantum ſibi ſufficiat, & iuxta capacitatem ſuam amplius quid habere nequeunt. Non ſecus quoque in cœlo, quod ſponſa in Canticis cellæ comparans ait, *Introduxit me rex in cellam vinariam*, euenire ſolet, ipſis ſcilicet Beati vaſa ſunt, hi quidem maiora, illi autem mino- Simile. *Cant.2.*

ra, alij etiam mediocria: ſed omnes vino iucundiſsimo & optimo, æterna inquam beatitudine, quæ animas, ſecundum Pſalmiſtam mirum quantum inebriat, repleti ſunt & ſatiati. Minimus enim ſecundum capacitatem, gloria & fœlicitate, non ſecus ac maximus, plenus eſt, nec ſortem alterius, quamuis opulentiorem & lætiorem æmulatur: cum quidquid ſibi neceſſarium eſt, & promeruit, quantumque capere poteſt, in ſe contineat.

Viuat igitur, viuat fœlix illa ac beata Beatorum ſors, viuat Sanctorum triumphus, viuat merces illa admirabilis quam electis promiſit Dominus. Hanc vobis ſemper proponite Chriſtiani, continuo eam ante oculos habetote, & conſiderate, ſi tanti ſortem eorum qui Regibus ſemper aſsiſtunt, eorum conſilijs interſunt, palatium frequentant, eorumque intimi ſunt, faciamus, vt eos beatiſſimos prædicemus: quanti Beatorum, qui amici Dei ſunt intimi & familiares, eius conſilijs interſunt, in aula cœleſti inter optimates & principes cœlorum commorantur, ſortem facere neceſſe eſt, cum qua nulla fœlicitas videatur comparanda? Hoc ſemper in animo & mente gerite, itaque fiet vt numquam ſummam remuneratoris maieſtatem offenſuri ſitis: ita id docet verbis illis toties repetitis Salomon, *Memorare nouiſsima tua, & in æternum non peccabis.* Eccl. 7.

Neque enim credendum eſt Domine Deus meus, creator meus, ſeruator meus & omnia, eum qui hæc animo ſemper inſculpta gerit, de peccato vel poſſe cogitare, dici enim non poteſt, quantum rei huius memoria virium

rium habeat, ad voluntatem noſtrum, ſi modo cogi poſſet, cogendam, vel ſaltem ad omnes alias cogitationes mente excludendas, nihil vt præter hanc gloriam meditetur. Quid enim ad voluntatem comprimendam hac præmij cœleſtis Sanctorumque fœlicitatis memoria efficacius haberi poteſt? Quanta namque fœlicitas eſt, te ſemper oculis obiectum habere, cum diuina tua eſſentia inſtar ſolis, tu inſtar ſpeculi ſis, omnia quæ in rerum natura ſunt aut fiunt, ſpiritibus illis cœleſtibus repræſentantis? at ſpeculi, non qualia noſtra ſunt, quæ nonniſi ea quæ oppoſita ſunt repræſentant; ſed ſpeculi voluntarij, quod nimirum liberè detegit & tegit omnia, prout viſum fuerit & placuerit. Quanta quoque gloria eſt, ſemper & in perpetuum coram diuina maieſtate conſiſtere, Angelorum ſocietate frui, bono infinito gaudere, deque æterna beatitudine certiſsimum viuere? Deficiunt me vox, latera, & verba, vt eandem exprimam, ſed manet tamen incluſum animo deſiderium & ſpes firmiſsima ad illam gloriam pertingendi, gratiam porro Pater & Filius, & Paraclitus Spiritus elargiantur.

Amen.

)?(

Digitized by Google

FERIA QVARTA.

DE BEATORVM GLORIA, QVÆ EX diuinæ maieſtatis viſione naſcitur.

Memorare nouiſsima tua, *& gloriam quæ Beatos in cælo manet, & diuinæ eſſentiæ intuitum, in quo omnis beatitudo conſiſtit*, & in æternum non peccabis. *Eccl. 7.*

FIGVRA.

3. *Reg* 10. POtens illa Æthiopiæ princeps, quæ in ſacris littetis Regina Saba dicitur, cum à partibus meridionalibus in Iudæam deſcendiſſet, Salomonis, de quo multa fando inaudierat, ſplendorem magnificentiamque coram inſpectura, & Ieroſolymam regni caput camelis dromedarijſque aurum & aromata deuehentibus ſtipata plurimis, magna adhæc optimatum ſuorum comitante multitudine, veniſſet; ſtatim vt domum regiam intrauit, regem ſalutauit, eiuſque ſapientiam, domus ſplendorem, aulę decus, ſcitum ſeruorum & domeſticorum ordinem intuita eſt; adeo conſternata fuit, vt animi deliquiũ paſſa ſit, tandemq́; ad ſe reuerſa publice denuntiarit, ſimile ſe nihil vnquam vel vidiſſe vel audiuiſſe. Dicant alij quod libuerit, mihi fixum animo ſedebit, figuram hîc eſſe eorum, quæ animabus beatorũ, quę vere reginæ ſunt, ad glorię coronam deſtinatæ cum cœlũ ingreſſæ fuerint, contingunt. Vix enim cœlum magni Salomonis palatium, ab vltima mundi plaga profectæ, gratia-

Digitized by Google

gratiarum, chariſmatum, bonorum operũ, virtutumq́; ſarcinis onuſtæ, ingreſſæ fuerint; quia ſtatim, oculis circumquaque oberrando, Monarcham illum potentiſsimum ſalutando, eiuſque palatij amplitudinem, ſplendorem, & ornatum, ſeruorum illius ordinem decoremque, Angelorum dignitatem, Sanctorum fœlicitatem, eſſentiæ illius ſolem, ac cetera quæ in eo admiranda occurrunt, intuendo, extra ſe præ admiratione rapiendæ ſint, & poſt diuturnum ſtuporem tandem prolocuturæ, nihil ſe vnquam ſimile aut vidiſſe vel audiuiſſe. Illa ſc. eſt Beatorũ gloria, hoc Beatis in viſione Dei, eiuſque eſſentiæ contemplatione, ſolet accidere, hocque vobis hodie explicandum ſuſcepi. At primo ad directorem cymbæ noſtræ Spiritum paraclitum, & ad Deiparam Virginem, curſus noſtri ſidus & Helicen, quo fœliciter nauigemus, vota dirigenda, & vnanimes Angelica hæc ſalutatione compellanda.

Aue Maria.

Si qua vnquam in re ſapientiſsimi regis Salomonis iudiciũ ac prudentia eluxit, in ſententia profecto, quam duabus mulieribus de mortua prole diſceptantibus tulit, eadẽ potiſsimũ viſa eſt eluxiſſe: verba regia hæc ſunt, *Diuidite infantem viuum, & date dimidiam partem vni, & dimidiam partem alteri.* Similis mihi hodie ſeſe quæſtio offert, in qua ſimilem me etiam ſententiam pronuntiare oportebit. Cernas enim hîc non duas mulieres, ſed duas animæ facultates, voluntatem & intellectum, de pulchra illa cœli filia, beatitudine inquam æterna diſceptantes vnaquęque ſuæ eandem operationi aſsignare geſtit, ſeſeq́; eiuſdem matrem eſſe iactitat. Quarum cauſam diſceptationemque quò melius intelligatis, pa-

3. Reg. 3.

Controuerſia inter voluntatem & intellectum quoad beatitudinem.

Digitized by Google

tis,patronos vtriuſque partis loqnentes inducamus.

Scotus docet beatitudinem in vo. untatis operatione conſiſtere.

Scotus magnæ eruditionis & profundi ingenij,volūtatis partes defendendas ſuſcipiens,ait beatitudinē,eius actioni,non vero intellectus, attribuendam eſſe:quod his rationibus confirmat. Bonum volūtatis obiectum eſt, vti verum intellectus:atqui beatitudo verum & ſummum bonum eſt,ad voluntatem igitur beatitudo referenda eſt. Deinde,Beatitudo referri debet ad actū perfectiſsimum,quo'q; nullus inter omnes habitus virtutū ſit perfectior,atqui caritatis actus omniū perfectiſsimus & nobiliſsimus eſt, vti & virtus illa omniū bonorum habituū nobiliſsima iuxta Apoſtolum, *Maior autem horum eſt charitas*, quæ & immoderatè à voluntate deſcendit;neceſſario igitur confitendū eſt, ad hāc beatitudinem referri debere. Producit adhæc quædam è ſacris libris teſtimonia,velut leges citatas,quas è Codice Euangelico depromit, vbi lex diuina & ſancta Scriptura fœlicitatem ſummam , ad animæ voluptatem delectationem'q; transferunt. Vnde Matthæus, *Intra in gaudiū Domini tui* & Pſalmiſta, *Torrente voluptatis tuæ potabis eos*. Porro gaudium & deliciæ hæ ad volūtatem referri debent. Vnde efficere conatur, beatitudinem neceſſario voluntati debere adiudicari,&ab eius operatione,&non alterius,originem ſumere.

1. *Cor.* 13.

Matth. 25.
Pſal. 25.

S. Thomas beatitudinē in actu intellectus conſiſtere docet.

Intellectus partes agit D. Thom. non minoris nominis quam alter,oſtendit'q; beatitudinē ad actum intellectus debere referri, ac proinde voluntatem non recte hanc ad ſe trahere conniti,quia nimirum ſolus intellectus tandē ſummum hoc bonum adipiſcitur, quod prius etiā cognouit & intellexit. At'q; hę ſunt rationes quibus

Digitized by Google

bus innititur; Beatitudo eſt adeptio vltimi finis: ac talis adeptio non conſiſtit in actu volontatis quæ ſemper in finem remotum tendit, eum deſiderando (deſiderium ſiquidẽ eſt motus ad finem) & non niſi è re præſenti quam corã videt aut percipit, delectationem trahit, & numquã in aliquod incognitũ fertur. Ergo ſequitur neceſſario, prius obiectum ab intellectu percipi debere, quam à voluntate deſideretur, & certũ eſt tunc demum finem hunc obtentũ eſſe, & velut præſentem exiſtere, quando ab intellectus viuacitate percipitur. Cõfiteri igitur oportet, ab actione eius, omnem beatitudinem, qui vltimus noſter finis eſt, dependere.

Deinde, ratio & æquitas poſtulant, vt iã præſtantis obiecti gloria ad actum nobiliſsimũ referatur; atqui intellectus actus multo nobilior eſt actu voluntatis: ipſe enim huius ductor, tutor, rector, & director eſt: director autẽ nobilior eſt re directa. Affert adhęc plurima è libris ſacris loca, velut leges quaſdam quas cauſæ putat ſuæ plurimũ patrocinari, vti reuera etiã faciũt. Vt locũ illum Ioannis, *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te verum Deum*, & alium eiuſdẽ, *Scimus quoniam cum apparuerit ſimiles illi erimus, & videbimus eum ſicuti eſt*. At quoniam iuxta omnes ſanctorũ Patrum paragraphos, omnes Doctorũ expoſitiones, omnes Theologorũ ſententias, vita æterna ipſa beatitudo eſt, & Deũ videre, eſt eſſe beatũ; ideo euidentiſsime oſtẽdit, beatitudinẽ hanc ad intellectũ & non ad voluntatem debere referri, cũ ad illius actum exercitiumq; pure & ſimpliciter eadem pertineat. Voluntas igitur iuxta D. Thom. cauſa cadat, damna luat, & obgannire deſinat.

Ioan. 17.
1. Ioan. 3.

Quid vobis de hac quæſtione videtur Audito

Digitized by Google

res?an nõ cauſa perplexa eſt ac difficilis? huic vt hodie finem imponam, litigiumq́ inter vtramque tollam, Salomonem imitabor, diuini verbi gladium capiam, & quam ille ſententiam tulit

3. Reg 3. feram. *Diuidite & date mediam beatitudinis partem actioni voluntatis; & mediam partem, intellectus.* Sententiam hanc protuli Auguſtini, Gregorij Nazianzeni, Ambroſij, aliorumq́ Patrum ſenten-

Pſal 35. tia inductus: ita namq́ illi verba illa Pſalmi, *Torrente voluptatis tuæ potabis eos*, &, *In lumine tuo videbimus lumen*, explicauit, item illa, *Guſtate & videte*: in quibus de actione tum voluntatis tum intellectus eſt mentio, guſtus enim & voluptas ab illa, ab hoc vero viſus & cognitio depẽdent. Tunc ſiquidem anima noſtra verè beata & fœlix erit, quando ſummi illius boni ita potita fuerit, nihil & amplius deſideratura ſit: at hoc nõ niſi per duarum harum facultatum ſimul vnitarum operationes fieri poteſt.

Ibid.

Pſalm. 33.

Scripturavt plurimũ beatitudinem noſtram intellectus actibus attribuit.

Et quamuis certiſsimum ſit, beatitudinẽ noſtram à duabus hiſce potentijs dependere, obiter tamen notandũ eſt, ſacram Scripturã, vt plurimũ eandem ſoli intellectui, velut parti nobiliori, attribuere, vnde Paulus, *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.*

1. Cor. 13. Quod Apoſtolus hic verbis, Moyſes Hebræorũ ductor egregia figura expreſsit.

Figura.

Quamdiu in ſummitate montis Sinai ille hærebat, facilè videri à quouis poterat, & facies eius omnibus patebat; ſed vbi mõte deſcẽderat, inque caſtra venerat, adeo reſplẽduit facies, vt velo eam obtegere neceſſe habuerit, nemoq́; eũ

Exod. 14. niſi velatum videre potuerit. Deſignabat hoc, diuinæ maieſtatis iubar, ſplendoremque adeo vehementem & illuſtrem eſſe, vt eam, quamdiu hîc in terra ſerpimus, nõniſi mediante velo, nube, &

be,& vmbrâ fidei, cernere poſſumus:ſed vbi in montibus illis æternis,in cœleſti inquam habitaculo,fuerimus;facile eandem à nobis videndam,& nulla illic fore vela,nulla ſpecula,nulla ænigmata. Fides obſcura,interea dum hic viuimus,locum habet : ſed aperta viſio,quando in beatitudine cæleſti commorabimur. Ecce figuram.

Habebat Laban pecorum ditiſsimus & agrorum,duas filias,quarum maiori nomẽ Lia, ſed quæ lippientes haberet oculos,minori vero Rachel,ſed quæ venuſta erat,vt quæ maxime.Pulchriorem dilexit Iacob , eamque in coniugem poſtulauit;ſed ait Laban,non eſſe de patriæ cõſuetudine minores natu ante maiores nuptui tradere.Allegoria vere digna.Laban hic,eſt Pater æternus, huic duæ ſunt filiæ; fides, ipſa inquam Lia,ſed cui lippiant oculi,ac quæ proinde viſus obtuſioris ſit,ſed quæ tamen certa exiſtat:& viſio diuinæ ſuæ eſſentiæ, quam Rachelem appellabimus,pulchram viſu & aſpectu iucundam. Nos autem Iacobi ſumus, qui huius pulchritudine & amore capti, in diuinam viſionem exardeſcimus : ſed prudens ille Pater, qui in cœlis habitat,conſuetudinem patriæ ſeruans,prius fidem, quæ maior natu eſt , vt diligamus,& in baptiſmo nobis deſpondeamus,totoque deiñ vitæ tempore foueamus; ac deinde Rachelem ſe nobis,id eſt,apertam eſſentiæ ſuæ contemplationem, daturum in vxorem pollicetur. *Gen.29.*

Patriarcha Iſaac prius quàm Rebeccam, futuram vxorem conſpiceret,munuſcula ad eandem, & inter cætera inaures pretioſiſsimas,deſtinauit.Hîc iterum docemur,Iſaac illum cœleſtem animarum noſtrarum, filiarum cæleſtiũ, *Gen.24.*

inque vxores deſtinatarum amore captum, antequam etiam ab iiſdem videatur, mille ei munera, gratias, chariſmata, virtuteſque, atque inter cetera pretioſum illud fidei monile, quam diu in hac terra degunt cuiuſque inauris illa Pa

Rom. 10. triarchæ ſignum eſt & ſymbolum (*fides enim ex auditu*, vt Apoſtolus ait,) mittere. Adeo vt fides hîc in terra maneat, noſque interea illuſtret, at viſionis dies clarior & illuſtrior in cœlo, ad felicitatis noſtrę beatitudiniſque complementũ, reſeruata ſit. Quod & Prophetarum iam oraculis manifeſtum faciam.

Iſa 33. Iſaiæ in primis, *Regem*, inquit, *in decore ſuo videbunt oculi eius, cernant terram de longe: reſpice*, anima erectis palpebris *Sion ciuitatem*, æternam, *ſolemnitatis noſtræ, oculi tui videbunt Ieruſalem* nouam habitationẽ *opulentam tabernaculum quod nequaquam transferri poterit, nec auferentur claui*

Cap. 60. *eius*, aut cardines, *in ſempiternum*. Idem & alias, *Non erit tibi amplius ſol ad lucendum per diem, nec ſplendor lunæ illuminabit te, ſed erit tibi Dominus in lucem ſempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam*. E quibus omnibus tandem concludere licet, omnem beatitudinem noſtram, & animarũ ſanctarum gloriam in admirabili hác viſione, quæ actus intellectus eſt, actu voluntatis tamen cooperante, conſiſtere: viſione inquam adeo iucunda & grata, vt ſi eius aliquoties meminiſſe-

Eccl. 7. mus, nunquam in diuinam maieſtatem peccaremus. Vnde ſcripſit Salomon, *Memorare nouiſsima tua, & in æternum non peccabis*. hanc vobis ſententiam de cœleſti viſione intellectã hodie exponam, in duas diuiſam partes, prima dicet: in qua hæc viſio conſiſtat; & altera quantum eadem dignitati ſplendoriſque includat.

Fuere

Fuêre nonnulli, qui à veritate deuiando, crediderunt docueruntq́; Deum æternum & infinitum quoa eſſentiam, à nulla vnquam creatura videri poſſe, aut aliquando videndum, eiusq́; immenſitatem & amplitudinem, vires & viuacitatem creaturarum omnium longe antecellere. Huius opinionis fuêre Almaricus, teſte Turrecremata li. 4. de Eccl. part. 2. c. 35. & alius quidam Petrus Abailardus Gallus, vt teſtatur Bernardus Luxemburgius in catologo hæreticorum. Hunc quoque errorem amplexi ſunt Armeni, credideruntq́; diuinam naturam à nullo videri perfecte & integre poſſe, ſed aliquẽ tantum eius eſſentiæ radium aut iubar; tradũt hoc Alfonſus à Caſtro, & D Gregor. lib. 18. Moral.

Nitebantur hi aliquot S. ſcripturæ locis, quæ tamen in prauum ſenſum & perperam exponebant; vti illo Ioannis, *Deum nemo vidit vnquam.* *1. Ioan. 4.*
& illo Paulino, *Inuiſibili ſoli Deo*: adhæc aliquot *1. Tim. 1.*
SS. Patrum authoritatibus dicentium nonnũquam, Deum à creatura cerni non poſſe; vt Ioannis Chryſoſtomi homil. 14. in Ioannem, Epiphanii hæreſi 70. Hieronymi apud S. Auguſtinum epiſt. 3. Sed fragili profecto nituntur fundamento, quod facile ac nullo negotio ſubuerti poteſt. Dum enim duo illi Apoſtoli, & tres illi Patres docent, Deum à creaturis minime videri, ſciendum, varie hoc exponi & diuerſimode poſſe. Primò, *Deum nemo vidit vnquam*, ſcilicet hac in vita & iuxta vulgarem Domini agen- *1 Ioan. 4.*
di rationem: ita ſentit Gregorius: Secundo, per viſionem comprehenſibilem, id eſt, perfectam, *Gregor. lib. 18. c. 36.*
qualis eſt notitia, qua ſeipſum Deus nouit; hæc eſt opinio. S. Thomæ. Tertio, ſolis naturæ *1. Part.*
viribus, vt quidem Ambroſius vult. Quarto oculis corporalibus viſuq́; ſenſibili, iuxta Auguſtinum.

ſtinum. Atque ita veriſsimum eſt, Deum à nullo videri, itaque intelligendum eſſe, *Deum nemo vidit vnquam.*

Epiſt.3. & 112.
1.Ioan.4.

Verùm aſſerere, maieſtatem & eſſentiam diuinam à nulla vnquam creatura, cæleſti gloria donata, videri poſſe, erroneum & hæreticum eſt, & à vera credendi regula alienum, quod è ſcriptura affirmare poſſumus; legitur enim apud Matthæum, *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* & aliquot interiectis capitibus ſcriptum eſt, *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris*: & cap.22. dicuntur homines aliquãdo Angelis in cœlo futuri ſimiles. Credendum eſt igitur tam homines quam Angelos Deum viſuros. item duobus aliis in locis, *Videbimus eum ſicuti eſt*, 1.Ioan.3. & in Apocalypſi, *Serui eius ſeruient illi, & videbunt faciem eius.* Eſt hoc igitur meridiana luce clarius, & contrarium aſſerere, hæreticum foret.

Matt.5.
Cap.18. & 22.
1.Ioan.3.
Apoc.22.

At ſcire, quomodo hæc viſio fiat, quomodo creator lippientibus creaturarum oculis cerni poſsit, quomodo infinitum finiti mente concludi, quomodo qui lucem habitat inacceſsibilem cuius veſtimentum lux eſt, qui poſuit tenebras latibulum ſuum, ſub humanum captum cadere poſsit, hoc opus, hic labor eſt, hic quadratura circuli eſt, hic Theologum agere, ingenij aciem intendere, ſenſus in captiuitatem dare, rationem adhibere, myſteriique magnitudinem ſequi oportet. Hinc ſciendum eſt, vt illud obiter admoneam, Præconem & tubam Euangelicam animalibus Ezechielis ſimilem eſſe debere, quibus erant & pedes & alæ; his ad volandũ & intra nubes ſe ſiſtendum, illis vero ad ambulandum in terra vtebantur. Ita concionator alas, & pedes habeat oportet, pedes quidẽ ad ſeſe dimit-

Ezech.1.
Concionator ſimilis ſit oportet

dimittendũ & per terrã ſerpendũ, populi ſe auditorumque capacitati accommodando; alas aũt ad euolandum, miſteriique huius ſublimitatem propius intuendam: Cum igitur de tã ſublimi hodie myſterio mentio incidit, neceſſario alæ mihi aſſumendæ erunt, relictaque communi dicendi ratione, ſublimiores conceptus producendi, vt quomodo hæc Dei viſio contingat, manifeſtum fiat.

animalibus quæ apud Ezechielem deſcribũtur

Principio igitur notandũ eſt, nec ſenſus, nec intellectum hominum, quidquam ſine ſpecieb. ſenſibilibus aut intelligibilibus, comprehendere poſſe, illis quidem ad ſenſus exteriores, his vero ad intellectum accommodatis: adeo vt, quando hominem, arborem, domum video, nemo dicere poſſet, omnia hæc oculo meo ineſſe, quî enim tam grandia grauiaque corpora tam anguſto loco contineantur? ſed credendum eſt, ex obiectis illis tenuiſsimas quaſdam formas oriri, rerum à quibus naſcuntur imaginem referentes, quæ à Philoſophis ſpecies vocantur: quæ inſtar ſpeculorum corpora & rerum veritatem ſenſibus repræſentant, adeo vt nemo vere dicere poſsit, domum aut arborem oculis ineſſe, at ſolas eorum ſpecies, quæ egreſſæ, & naturaliter agentes, ad ſenſus accedendo, facultatique eorum vnitæ, eadem mihi repræſentant. Hæ deinde ſpecies rudiores nonnihil, & materiam redolentes, ſenſus iam prætergreſſæ, viſuique obiectis ſuis repræſentatis, longius procedunt, & ad intellectum vſque pertingũt; à quo ſublimantur, ſub intellectus agentis lima acuũtur & poliuntur, omnemque exuentes ruditatem, de ſenſibilibus fiunt intelligibiles, ſpiritui que quidquid per ſenſuũ ianuam tranſiuit, repræſentant; nullam alioquin intellectus rerum notiti-

Digitized by Google

notitiam haberet: Is enim iam à primo inſtanti chartæ virgini perſimilis eſt, in qua nihil adhuc exaratum eſt, ſed quæ apta ſit, ad quaslibet figuras & characteres recipiendos; lanæ item nullo colore tinctæ, ſed quæ omni tingi ſuo tempore poſsit; ſpeculo etiam, quod quælibet obiecta referre poteſt. Ariſtoteles eundem tabulæ raſæ, in qua nihil adhuc depictum, ſed quocumq; pingi queat, comparauit. Adeo vt intellectus & mens ex ſe omnino inops ſit nihilque niſi per ſpecies queat cognoſcere: oportet enim inquit Philoſophus intelligentem ſpeculari phantaſmata; adeo inquam nudus & egens eſt, vt omnia à ſenſibus mutuetur, nihilque ad ipſum pertingat quod non prius per facultates ſenſibiles tranſierit. Vnde mihi hoc Philoſophorum placitum. *Nihil eſt in intellectu, quod prius non fuerit in ſenſu*, natum videtur: & vulgi ſermone tritum Prouerbium, Non poſſe cæcum iudicare de coloribus: quia enim oculus nunquã aliquẽ colorem vidit, intellectus nihil de eiſdem cognoſcere poteſt; quidquid enim ille nouit, nonniſi per ſpecies à ſenſibus datas cognitum habet.

Lib. 3. de anima.

Cum hanc de ſpeciebus intellectui obiectis materiam tracto, regiis me rationibus puto intereſſe, in quibus de pecuniis, vectigalibus, tributis, ſtipendiis agitur. Nam ſenſus exteriores æquiparo receptoribus particularibus, qui ſcilicet hinc inde diſcurrentes per omnes naturæ huius regiones, ſpecies, velut regias pecunias, colligunt, viſus colores, odoratus odores, guſtus ſapores, auditus ſonos, & tactus qualitates ſenſibiles: & quum omnes hæ ſpecies accurate collectæ fuerint, ad commune teloneum, ad quod omnes huiuſmodi formæ referuntur, ad ſenſum ſcilicet communem, deſtinãtur: omnes

Digitized by Google

omnes denique in loco rationum recenſentur, qui ex imaginatiua, exiſtimatiua & phantaſia alijſque compoſitus eſt; poſtea ab intellectu agente iterum recenſitæ, ad memoriam velut ad arcas regias & parſimoniæ theſaurum, referuntur, quo ijs intellectus qui velut rex eſt, ſuo tẽpore & loco vtatur. Hinc igitur efficere volo, intellectum nihil ſcire, aut ſenſus ſentire ſine ſpeciebus ſenſibilibus & intelligibilibus poſſe ac conſequenter oſtendere, duo eſſe neceſſaria quo anima beata Deum in cœlo cognoſcat, eiusq; eſſentiam clate contempletur, vel vt Deũ immediate in intellectu vnitum habeat, vel aliquam ſaltem eius eſſentiæ ſpeciem, quæ eundem repræſentet.

Horum vltimum penitus fieri nequit, impoſſibile namque eſt, infinitum illud diuinitatis obiectum tam mobilem ac diuinam ſpeciem producere, quæ intellectui tam hominum quã Angelorum, omnes magni huius eſſe perfectiones, omniaque infiniti illius æterni, & æternitatis infinitæ mirabilia repræſentet. Quod his rationibus manifeſtum redditur. Quidquid enim ſupra communem naturæ ordinem eſt, videri per inferiorum ſimilitudinem nequit, vt Magnus Areopagita ait Dionyſius. Verbi gratia, hominis qui obiectum corporeum eſt, ſpeciem repræſentare mihi nequit Angelus, quia totus ſpiritualis eſt. Multo igitur minus diuina eſſentia, quæ eſt obiectum infinitum, reſque increata, per creatam aliquam formam, imaginẽ aut ſimilitudinem corpoream, poterit videri. Secunda ratio eſt hæc, Diuina eſſentia infinita eſt, illimitata; continetq; in ſe quidquid cognoſci poteſt: at nulla dari poteſt forma, creata uè ſpecies, aut modò eſt, quæ ſit huiuſmodi, id eſt, quæ ta-

Nulla ſpecies capax dari poteſt, quæ Deum repræſentet.

D. Dionyſ. li. de diu. nomin. c. 1.

quæ tale obiectum queat producere; ſequitur igitur, Deum per aliquas ſpecies ab animabus videri non poſſe. Tertiam hanc ſtatuimus, ſpecies quæ rem aliquam repræſentat, ſemper re è qua oritur, ſimplicior, magis ſpiritualis, magisq́ à materie aliena eſt. Certiſsime igitur aſſerere poſſumus, Dei viſionem quæ Beatos in cœlo habeat, ab imaginibus, aut à ſpeciebus intelligibilibus originem non trahere. Quinam igitur fit? quomodo magnus ille Deus cōſpicitur? quomodo facultates animæ noſtræ eſſentiam comprehendent?

Theologi hac de viſione cum tractant, docent Deum in cœlo per modum ſpeciei intelligibilis beatis ſe animabus venire, & hūc in modum ab iiſdem videri: non quod eſſentia eius formas quaſdam recipiat repræſentantes, ſed quod eadem ex ſe & realiter cum ijſdem ſeſe cōiungendo, efficiat idipſum quod ſpecies ſenſibiles & intelligibiles in ſenſibus & intellectu faciunt, & quod obiecta abſentia tum in hoc, tum in illis, mediantibus ſpeciebus, efficere ſolent. Deus fungitur ſiquidem vice huiuſmodi formarum, cumque iiſdem ſeſe vnit, nulla interpoſita, aut mediāte ſpecie, quod vt manifeſtus fiat, ſimilitudine quadam demonſtrabo.

Simile.

Ferrum ignitum dum igne penitus eidem ſe vniente in fornace candet; vnio hæc realis dicenda eſt, ex ſeipſa proueniens, nō vero per ſpecies producta: igne namque per hanc immediatam vnionem ferrum in ſui ſimilitudinem conuertente, ita ferrum immutat, vt non amplius ferrum, ſed ignis eſſe videatnr: quippe quod è ferrugineo lucidum & ſplendens, è frigido cælidum, è ſpiſſo leue, è rubiginoſo glabrum & candens factum ſit, & naturam quodāmodo exuerit.

Digitized by Google

rit. Idipſum de vnione illa beatifica dicendum eſt: Deus enim, qui ſæpius in diuinis voluminibus igni comparatur (*vt Deus noſter ignis conſumens eſt*) dum ſe beatis animabus vnit, vnio hęc realis & vera eſt, non vero per ſpecies producta mediantes; qui eaſdem per hanc vnionem connubiumque ſacrum, aut potius cõiunctionem diuinam, ita commutat, vt eſſe ijs quoddam ſupernaturale aſsignet; itaque eas beat, vt non amplius animæ, ſed Deus ipſe eſſe videātur: non quaſi eſſentiam propriam amiſerint, aut animę eſſe deſinant; ſed dumtaxat, quod deificatæ ſint & penitus quodammodo in diuinam naturā commutatæ. Heb. 12.

Hunc mihi conceptum Ioannes in epiſtola ſuggeſsit, ita namque de hac Dei viſione locutus eſt, *Cum apparuerit ſimiles ei erimus*, id eſt, penitus commutati, deificati, & quod ignis cum ferro, hoc Deus ipſe aget nobiſcum. Similem ſimili è ligno edolat Bernardus: *Quomodo ferrum ignitum & candens igni ſimillimum fit, priſtina forma exutum, ſic omnem tunc in ſanctis humanam conditionem quodam ineffabili modo neceſſe erit à ſemetipſa liqueſcere, atque in Dei penitus transfundere ſimilitudinem.* Apoſtolorum princeps Petrus hoc ipſum docuit, dicens, *Vt per hoc efficiamini conſortes diuinæ naturæ.* 1. Ioan. 3. Bern. in ſer. 2. Petr. 1.

Vt Deus in cœlo videatur, glorię lumen neceſſarium eſt.

Sed præter arctam hanc vnionem creatoris cum creatura, animæ cum Deo, aliud quidpiā neceſſarium eſt, lumen ſcilicet gloriæ, qualitas quædam ſupernaturalis, robur cæleſte, diuina virtus, quæ intellectum vltra id quod poteſt, ſuſtollat; ipſum adaptans, vt tam nobile obiectum intueatur, ſimilitudinemque & proportionem creaturæ cum creatore, & infiniti cum finito producens: hoc autem auxilium lumen

Digitized by Google

Pſal. 35. gloriæ appellant, & de hoc locutus eſt Pſaltes, *In lumine*, gloriæ ſcilicet, *videbimus lumen* eſſentiæ tuæ diuinæ.

Ipſe quidem Deus ex ſeipſo viſibilis, ſol eſt circumquaque reſplendens, fax etiam lucidiſsima; ſed nimis obtuſi viſus eſt intellectus noſter, oculos lippientes habet, adeo vt ſi glorioſa hæc qualitas nobis nõ ſuccurreret, perſpiciliorumq́; vice fungeretur, eundem cernere non valeremus: ipſeque defectus non ab obiecto, ſed à potentia dependeat. Intellexit hoc ipſum & Ariſtoteles dum ait, Intellectum, quoad diuinarum ac ſupernaturaliũ rerum aſpectũ, oculis bubonum & noctuarum eſſe ſimillimum; vt enim hi ſolis ſplendorem aut radios, ita ille diuinarum rerum maieſtatem & intuitum nequit perferre: quod hac ſimilitudine demonſtrabo.

Quemadmodum qui nocte intempeſta & obſcura per pratum amœniſsimum, varietate florum variegatum, virore ridens, ſalicibus vmbroſis circumdatum incederet, nihil horum omnium videret; donec, veniente ſole & illuceſcente die, vno cuncta momento contemplaretur. Ita cum Beatorum animabus agitur: nam quamuis in campis illis elyſijs verſentur, tamque admirabile præ oculis obiectum habeant, nihil omnino, non ſecus ac ſi in denſiſsimis tenebris verſarentur videre poſſunt; donec lumine illo ſupernaturali exoriente, quod gloriæ lumen appellant, omnia ad oculum pateſcant ipſæque ſingula quàm minutiſsime contemplẽtur. Hoc itaque modo diuina viſio contingit, hac in re gloria Beatorum ſita eſt, hîc beatitudo noſtra verſatur: ecce hoc vnum ſpectamus, huc

Ioan. 17. nos peruenturos confidimus, hoc intendimus,

hæc eſt vita æterna vt cognoſcant te Deum *verum*. O viſio regia, penitus admirabilis ac vere diuina! nequid nimis, hoc ad ſecundum concionis mēbrum ſpectat, quod iam proſequi aggrediar: & quoniam pluribus iam oſtendimus, quomodo Deus ab anima videri poſsit, iā ratio exigit, vt quanta eiuſdem viſionis dignitas ſit aperiamus.

Diuinæ viſionis excellentia duabus in rebus ſita eſt.

Viſionis huius maieſtas & amplitudo, deliciæ & gaudia quæ ex ſummi boni intuitu oriūtur, ad duo referri capita queunt. Primum eſt gaudium quoddam infinitum, quo perfundūtur animæ cùm Deum ſuum intuentur, eiuſq; eſſentiæ conſpectu perfruuntur: quod adeò immenſum & ingens eſt, vt iam quatuor, aut quinque annorum millia effluxerint, ex quo Cherubini & Angeli eſſentiam diuinam contemplati ſunt, & tamen ſaturari nequeant; verum quò eandem diutius intuentur, quò & deſiderium videndi magis excreſcat, & incredibile quod ex viſione oritur, gaudium magis magiſque augeatur. Quid hoc eſt Deus bone? an non verè iucūda illa viſio diuinæ eſſentiæ eſſe debet, vt, qui eam iam à tot annorum millibus cōſpexerint, exſatiari ab eadem non queant, imò nouas delicias & voluptates nouas indies in ipſa reperiant.

Hanc cum Spiritus ſanctus nobis metaphoricè deſignare vellet, de ea quaſi de epulo ac cōuiuio inſtructiſsimo locutus eſt; *Ego diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi Pater regnum, vt edatis & bibatis ſuper menſam meam in regno meo.* Quin & apud Ezechielem ſumptuoſum ſe nobis epulum paraturum, & in paſcuis nos pinguiſsimis collocaturum pollicetur; *In paſcuis vberrimis paſcam eos.* Cur verò putemus, ſub guſtus potius, quàm Luc. 22. Ezech. 34.

quàm alterius ſenſus delicijs demonſtrare eum beatitudinis æternæ delicias voluiſſe? duas ob cauſas. Primo, quod guſtus cæteros ſenſus quoad delectationem antecellat; quod ita declarari poteſt. Offerantur famelico & inedia exhauſto odores ſuauiſsimi, harmonia iucundiſsima, picturæ venuſtiſsimæ, virgines forma pulcherrimæ, & ſimul cibi lautiſsimè parati; an non cæteris relictis ad hos conferret? atqui in cœlo omne delectationum deliciarumque genus reperietur; nam vt ſcriptum eſt, *delectabuntur in multitudine pacis.* Secundo, quod in guſtu arcta quædam vnio & coniunctio reperiatur inter cibum & cibatum; cibo ſcilicet in comedentis ſe ſubſtantiam conuertente. Quod de nullo alio ſenſuum dici poteſt, nec fieri ſolet, vt obiectum eorum taliter potentiæ vniatur. At in cœlo arcta quædam Deum inter & animas habetur vnio & coniunctio: vnde Chriſtus, *Rogo te Pater, vt omnes vnum ſint, ſicut tu Pater in me, & ego in te, & ipſi in nobis vnum ſint.* An non igitur hæc coniunctio, tam arctè conſtricta, & mille amoris vinculis cohærens, infinitum cœlitibus gaudium & delicias incredibiles affert?

Pſal. 36.

Ioan. 7.

Longe maiora proferunt SS. Patres, docentque gaudia cœleſtia tam immenſa & ingentia eſſe, vt ſi omnes mundi deliciæ, gaudiaque in vnum coacta, ſimul in vnam Beati animam conglobarentur; ipſe ne vel vnico momento oculos à tam nobili obiecto vellet auertere, quamuis certo ſciret decem annorum millibus ſe eius viſu recreandum. Tantam ſcilicet voluptatem, tantamque lætitiam adfert diuinæ eſſentiæ contemplatio. Hinc in libris de ciuitate Dei ait S. Auguſtinus, *Illa viſio Dei tanta pulchri-*

Lib. 10. c. 18.

pulchritudinis viſio eſt, & tanto amore digniſſima, vt ſine hac quibuslibet alijs bonis præditum atque abundantem non dubitet Plotinus infeliciſſimum dicere.

Maiori cũ affectu locutus eſt in ſoliloquijs: in hunc namque modum, eorum amore, gaudiorum captus exclamat, *O gaudium ſuper gaudium, gaudium vincens omne gaudium, extra quod non eſt gaudium, quando intrabo in te, vt videam Deum meum qui habitat te?* Alluſit ſcilicet ad verba illa Euangelii, *Intra in gaudium Domini tui.* *In ſoliloquijs ſuper illa verba.* Intra in gaudium Domini tui.

Eodem actus enthuſiaſmo eadem penè meditatur S. Bernardus, *Præmium*, inquit, *eſt videre Deum, viuere cum Deo, eſſe cum Deo, eſſe in Deo, qui erit omnia in omnibus, habere Deum qui eſt ſummum bonum; & vbi eſt ſummum bonum, ibi eſt ſumma felicitas, ſumma iucunditas, ſecura æternitas, ibi eſt vera lætitia, plena ſcientia, omnis pulchritudo, & omnis beatitudo.* O inſignis Philoſophia, ô docta concluſio, ô viſio admirabilis! *Matt. 25. In meditat. c. 4. & Hugo lib. de anima c. 4.*

Quàm ardenter ad hanc Dauid rex Iſrael anhelaret, ſatis colligi poteſt è ſuſpirijs quæ interdum in Pſalmis edit; vt cum ait, *faciem tuam Domine requiram.* item, *Quando veniam & apparebo ante faciem Dei?* & rurſus, *Oſtende faciem tuam, & ſalui erimus*: Videre quippe faciem tuam, eſt optata beatitudine perfrui, & ab eadem excluſum viuere eſt vere eſſe miſerrimum. Præſta igitur gratiam, vt ad eius conſpectum admittamur, eaque interdum frui poſsimus. Dauid rex videndi Dei deſiderio tenebatur. *Pſal 16. Pſal. 41. Pſal. 79.*

Mirabilium ille opifex Moyſes, Hebræorumque ductor aliud quoque non deſiderabat, ſed ſæpius à Deo contendebat, enixeque poſtulabat, vt ad diuinæ faciei conſpectũ admitti poſſet. Audiamus quomodo eius ergô Domino ſupplicet, *Domine ſi inueni gratiam in oculis tuis, oſtende* Itẽ Moyſes. *Exod. 33.*

mihi faciem tuam. Omne quoque deſiderium ſponſæ illius in Canticis non aliò tendebat: amoris enim faculis ſuccenſa, ſponſique complexum & conſpectum deſiderans, ſæpenumerò dicebat, *Oſtende mihi faciem tuam, facies enim tua decora*: ipſam quippe videre, omnis mea voluptas ac felicitas, vnicæ deliciæ meæ, & gaudium. Te cùm videro beatiſsimam me prædicabo; cùm amiſero, omne me bonum amiſiſſe exiſtimabo: ſine te enim viuere mihi mors eſt, ac te videndo viuere, longè iucundiſsimum. Quid deſignare voluiſſe putatis vehementi hoc affectu, niſi vehemens deſiderium, quo beatæ illæ animæ, ſummi Dei ſponſæ, vt diuinam faciem contemplentur, accenſæ ſunt? quâ viſâ veram tum denique ſe felicitatem nactas poterūt dicere.

Cant. 2.

Quomodo veteres ſolerent benedictionē impertiri.
Num. 6.

Quin ipſe Dominus, dum Moyſem edoceret, qua ratione benedictio populo eſſet impertienda, faciei ſuæ viſionem inter cætera poſuit; quaſi nulla maior benedictio aut felicior homini dari poſsit. Audite verba, *Loquere Aaron & filiis eius. Sic benedicetis filiis Iſrael, & dicetis eis, Benedicat tibi Dominus, & cuſtodiat te, oſtendat Dominus faciem ſuam tibi, & miſereatur tui.* Adeo vt ab omni ætate Iudæi, omniſque antiquitas crediderit nihil reperiri in mundo poſſe, quod cum eiuſdē felicitaté comparetur, maximamque beatitudinē, quæ ab homine poſtulari & haberi queat, hanc proculdubio exiſtere.

2. Paral 9.
Salomonis faciei pulchritudo.

Tanta in Salomonis regis facie maieſtas & ſplendor elucebat, vt occulta quadam ratione omnium oculos ad ſe attraheret, & quodammodo faſcinaret; adeo vt multi reges eius vidēdi ergo Ieroſolymam venirent. Quanta igitur maieſtas in Regis regum vultu eluceat, & quātam

tam iucunditatem intuentibus afferat neceſſe eſt? illo inquã vultu, qui omnes Sanctos in ſtuporem rapit, Angelis admirationem inijcit, vt non reges modò & principes eam deſiderent, ſed ipſi Cherubini, Seraphini, Poteſtates & Throni in eius viſum exardeſcant. Vnde Petrus ait, *In quem deſiderant Angeli proſpicere.* Ecquod igitur beatis eſt gaudium ecquæ lætitia, ecquæ voluptas, iucundiſsimum illum vultum in æternum intueri? 1. Pet. 1.

Iacob patriarcha cum in AEgyptum deſcendiſſet, & dilectum ſibi Ioſeph in vniuerſo illo regno dominari vidiſſet, quem iam à viginti annis vt mortuum luxerat; ita gauiſus eſt & exultauit, vt eundem arctiſsime complectens, præ gaudio lachrymatus ſit, lætitiaque longiorem orationem intercludente dixerit. *Iam lætus moriar, quia vidi ſaciem tuam.* An non verò gaudia Beatorum & ſolatia multò maiora eſſe credendum eſt; quando nimirum cœleſtem regionem ingreſſæ vident, non Ioſephũ aliquem, ſed Deũ illum æternum & infinitum, qui vniuerſum nutu orbem temperat? an non tum vere cum Iacobo dicere poterunt; Iam læti in æternum hic viuemus, jam vere felices ſumus, cum eſſentię tuę pulchritudinem contemplamur. Tantum ſiquidem eorum gaudium erit, tãta quoq; voluptas, nullis vt verbis exprimi queat. Iacob vidẽs filiũ Ioſeph conſternatus fuit. Gen. 46.

Tantopere Abſolomum regis conſpectus, & præſentia delectabat, vt mori maluerit, quam diutius eiuſdem facie carere: cumque iam biennio à conſpectu regio excluſus fuiſſet, diutius idipſum ferre non valens, Ioab regiarum copiarum præfecto multis cum lachrymis ſupplicauit, *Obſecro ergo, vt videam faciem regis; quod ſi memor eſt iniquitatis meæ, interficiat me.* 2. Reg. 14.

Sanè ſi Abſolon tanti fecerit regio conſpectu frui, vt eodem carere tormentum morte grauius duxerit; quo gaudio affici credemus ſanctas illas animas, cùm patrem illum ſuum & regem in maieſtate contemplantur? quantam illis voluptatem & exultationem diuina illa facies afferet? quantum gaudium vultus ille regius? O gaudium! ô delicias! ô voluptatem incredibilem! Quis igitur adeo effeminatus & iners erit, vt mundum non deſpiciat, eiuſque voluptatibus valedicat, quo æternas delicias cum omnibus Sanctis in cælo percipiat?

Animæ Beatorum dũ Deum intuentur, varia rum rerum ſimul notitiam acquirunt.

Præter inenarrabilia illa gaudia & voluptates incredibiles, quas Beati ex diuinæ eſſentiæ contemplatione percipiunt, eſt & aliud, quod eorum felicitatem mirum in modum adauget, quodque è diuina hac viſione naſcitur; omnium ſcilicet rerum perfecta & abſoluta cognitio, ſcientiaque quædam incomparabilis. Adeo vt quicumque Deũ vident, omnia ſimul in eo videant: & vnico inſtanti & doctiſsimi & ſapientiſsimi reddantur: ita vt nihil amplius ignorent, eorumque intellectus illuſtratus & exacutus de nulla iam re dubitet. Sine vlla namque difficultate ſtatim quidquid Philoſophicum, Theologicum, & Mathematicum eſt, percipiunt, omnia ſacræ Scripturæ emblemata, Prophetarum ænigmata, & omnem myſteriorum ſublimitatem in momento rimantur: profundas SS. Trinitatis abyſſos, ſublimia incarnationis miracula, & opus redemptionis humanæ penetrant. Eodem tempore intelligunt, & quomodo homines in Deos conuertantur, & quomodo Deus gratiam iis infundat, quomodo ſine vlla voluntatis coactione, nec eiuſdẽ priuilegiis violatis, eas iuſtificet, vt tamẽ

ex te-

exterius non percipiatur; quomodo iuſtitiæ opera cum miſericordię operibus quam apertiſſimè maritet, ignem ſ. cum aqua, oliuam & arma; quomodo per gratiam ſaluet, per iuſtitiam condemnet; quomodo ſine vllo reſpectu, ſine vllo meritorum intuitu, prædeſtinatos ad ſe vocet, eligat, & foueat, reprobos vero ſine vlla iniuria æternis ſupplicijs addicat; denique quomodo ipſa ſcientiæ certitudo cum rerum contingentia quàm optimè conueniat? Omnia autem hæc vnica figura manifeſta reddam.

3. Reg. 10.

Regina Saba varias difficultates animo agitans & dubiè plurima mente voluens, Salomonis ſcientiam cum audiuiſſet; omni mox anxietate pulſa, & interius illuſtrata, omnium de quibus prius dubitabat rerum certior facta eſt. Vnde benè notauit hiſtoria, dum ſcribit, *Nec quidquam fuit, quod non perſpicuum ei fuerit*. An non hic docemur, animas illas beatas, reginas illas alienigenas, quæ hic in ſumma ignorantia rerumque inſcitia vixerant: quando in ſcholas illas ęternas admiſſæ fuerint, Deumque viderint, omni obſcuritatis nebula diſsipata, omni dubio pulſo, menteque interius illuſtrata: perfectam omnium rerum ſcientiam habituras?

Conſolatio pro rudioribus.

Conſolamini igitur, conſolamini rure nati & educati, conſolare rudis muliercula, ſumite animum idiotę & ignorantes; at omnem potius date operam, vt in cœleſtem beatitudinem introeatis: vix enim ad eam admiſsi eritis, quin Platone, Ariſtotele & omni Philoſophorum cętu doctiores futuri ſitis, finxerunt olim Poëtæ, & nonniſi finxerunt, omnes qui in monte Parnaſſo ſomniaſſent, derepentè etiam poëtas fieri: at potiori iure de cęleſti hoc Parnaſſo, omnium ſcientiarum academia, dicendum; ad quem

cum animæ, etiam ſtupidiſsimæ & obtuſiſsimæ venerint, doctiſsimæ euadunt, omnium rerum cognitione donantur, adeo vt nihil omnino ſit quod ignorent. Quod facillimum erit probare.

Lib 4 dial. De his enim ita olim locutus eſt Gregorius, *Quid eſt quod non videant qui videntem omnia vident?* item Auguſt. *Ex parte*, inquit, *cognoſcimus, quamdiu in hoc ſæculo ſumus, ſed ad illam lucem patris hominum cum venerimus, nihil eſt quod neſciamus.* *Lib. de doctrina Christiana.*

Iob. 14. Idem qui ſupra Gregorius eandem opinionem ſecutus, verba illa Iob 14. *Siue nobiles fuerint filii eius, ſiue ignobiles, non intelligent*, explicans adiungit, *Hoc de animabus ſanctis ſentiendum non eſt, quia quæ omnipotentis Dei virtutem vel charitatem vident, nullo modo credendum eſt, quod ſit foris aliquid quod ignorent.* At ſi certum eſſet, Beatos omnia in Deo videre, an non hinc ſequeretur, illos diuinam eſſentiam comprehendere cum viderent omnia, quæ in eadem exiſtunt? Res hæc quibuſdam ita perplexa viſa eſt, vt diſtinctione quadam Theologica hîc opus putarint, ſcilicet, Beatos quidem omnia ſcire quæ Deus nouit, *ſcientia viſionis*, non autem ea quæ *ſcientia ſimplicis intelligentiæ* cognita habet. Explico. Deus cùm eſſentiã ſuam intuetur, ſimul intuetur & cognoſcit eodem momento quidquid in mundo vel olim factum fuit, vel fit, aut fiet: ſcientia autem illa, qua omnia perſpicit, vocatur *ſcientia viſionis* qua, non ſecus atque oculi corporei, omnia, vel ut præſentia & coram ſe poſita, contemplatur. Idem deinde Deus, eandem ſuam eſſentiam cõtemplatus, nouit quidquid efficere & creare poteſt, quamuis numquam id facturus ſit, aut producturus: niſi enim omnia potẽtiæ ſuæ obiecta perfectiſsimè noſſet, potentiam quoq; ſuam ignorare

Lib 12. Mor.

Sancti nihil ignorant.

Duplex in Deo ſciẽtia.

ignorare

gnorare diceretur; & hæc ſciētia in ſcholis Theologicis *ſimplicis intelligentiæ ſcientia* appellatur. Quo præſuppoſito, dicendum eſt, fieri non poſſe, vt intellectus aliquis creatus, diuina viſione perfruēs, omnia quæ Deus facere poteſt, cognoſcat: hoc enim ſi eſſet, tanta foret perfectio cognitionis in creatura, quanta potentia creatoris in nouis effectibus in rerum natura producendis: atque ita numen illud incomprehenſibile comprehenderet, quod tamen aliqua creatura nequit comprehendere. Hinc propter ſcientiam illam viſionis, qua Deus omnia nouit, docent, ſpiritum aliquem creatum eadem etiam ſcire; qualis nimirum fuit anima Chriſti, quæ in Verbo omnia videt & nouit. Benè quidem de hac; ceterorum tamen Sanctorum animas hinc excludo; quamuis enim Deum videant, non tamen inde ſequitur, omnes realitates quæ in diuinæ eſſentiæ Oceano natitant, ab illis videri & comprehendi. Quod è ſacra ſcriptura ſcitiſsimè poterit confirmari: hæc enim pluribus in locis docet, Angelos plurima ignorare, quamuis diuinæ eſſentiæ tabulam perpetuò intueantur. Teſtantur idipſum SS. Patres, cùm credendum docent non eodem prædeſtinatos omnes modo, diuinæ eſſentiæ ſpeculum intueri, ſed qui perfectiùs ipſum vident, plura etiam in eodem contemplari. Atque hinc fit, ſuperiores inferioribus inſinuare quæ ignorant, atque Angelorum ſanctorumque ſcientiam velut & cætera, quæ ad mercedem & gloriam accidentalem referuntur, vſque ad vltimum iudicij diem, creſcere & indies augeri; at poſt ipſum non amplius excreſcet, tuncque finem, & ceteræ res creatæ, accipiet. Nimis prolixa hæc digreſsio, & æ-

Ieſu Chriſti anima videt quidquid Deus ſcientia viſionis nouit.

Angelorum & Sanctorū cognitio in cœlo quotidie creſcit.

& æquo verboſior diſputatio, eam iam mutabo.

lib.11.de ciu. c.7.& li.ſup. Gen.ca.23.

Duo in Angelis notitiæ genera notat Auguſtinus, (& quod ille de Angelis, de hominibus nos dicere poterimus, qui illis aliquando in gloria pares exiſtent) vnam nominat *matutinam*, qua ſpiritus illi cœleſtes omnia norunt in ipſo verbo: alteram *veſpertinam*, qua eadem in ſeipſis per proprias formas intelligibiles norunt.

Oſtenditur Beatos videndo Deú, etiam creaturas videre.

Quidquid demum ſit, vtrum Beati videant Deum videndo omnia, vel aliqua tantum, non magnoperè laborandum eſt; hoc ſaltem dicere poſſumus, tam nobile obiectum dum vident, eos quidquid ad perfectam beatitudinem ſpectat, ſimul videre. Quin etiam certum eſſe, eos, dum diuinam hanc eſſentiam contemplantur, infinita etiam alia contemplari & conſpicere. Quod hac ratione adſtrui poſſe videtur. Cum enim Beati per lumen gloriæ ad ſingularem quandam cum Deo ſimilitudinem euecti ſint, dico, quemadmodum Deus lumine ſuo diuino non ſeipſum modò, ſed omnes omnino creaturas intuetur; ita quoque eoſdem per glorioſum hoc lumen, quod Deus immittit, non modò Deum, ſed plurimas etiam creaturas viſuros. Deinde, quoniam diuina eſſentia, quam velut formam intelligibilem Beati in diuinæ eſſentiæ contemplatione habent, nimium quantum, propter infinitatem ſuam, potens eſt ad omnes creaturas repræſentandas; non video quid impediat, quo minus ſancti, dum eandem inſpiciunt & conſpiciunt, etiam res creatas videant.

Quomodo Deus ſimul

Notare hic vos velim, Theologi, res creatas quas Sancti in diuina eſſentia vident, eadem beatiſi-

atifica viſione, Deo viſas cenſeri, quia illæ quodammodo ad Deum, velut effecta ad cauſas, ſpectant, à quo maximè dependent, vel in quo potius ſunt; quia ipſę omnibus creaturis infinita quadam ratione præeminent. Eodem prorſus modo, quo accidentia & paſsiones in ſubiecti eſſentia, quia ad id ſpectant & referuntur, cognoſci dicuntur. Hoc ſaltem certiſsimum eſt, per notitiam hanc intellectum penitus in rerum cognitione, iuxta Propheticum oraculum ſatiandum, *Satiabor*, inquit, *cum apparuerit gloria tua*, hac nempe viſa intellectus nouerit omnia, voluntas in omnibus delectabitur, & memoria plurimorum recordabitur; ipſa denique eſſentiæ tuæ contemplatio beatiſsimum me reddet & fœliciſsimum. Ecquænam igitur voluptas, ecquæ beatitudo & fœlicitas hæc erit? quantum gaudium Sanctis fœlix illa diuinæ eſſentiæ contemplatio afferet? Hæc ſcilicet animarum ſanctarum gloria eſt; tunc non niſi de voluptatibus & delicijs ſermo erit, tunc nulla ignorantiæ mentio, illic idiotæ mox doctores euadent. muti oratores aſini & bardi Philoſophi. O paradoxa, ô nouitates! Hanc obſecro viſionem mentibus veſtris infigite Chriſtiani, itaque fiet vt Deum nunquam offenſuri ſitis.

& creaturæ videri queant.

Pſalm. 16.

Hanc tu, ô rerum omnium opifex, Deus ęterne, infinite, & omnipotens, qui maieſtate & mirabilibus plenus es, & in cuius viſione vera animarum noſtrarum gloria, Angelorumque beatitudo conſiſtit, gratiam præſta, vt aliquando te in cœleſti regione contemplari, gaudijs his perfrui, delicias has guſtare, lætitiæque ſempiternæ participare valeamus. Fac, obſecro, vt, quem hic in terris nonniſi lippientibus obſcuræ ſidei oculis videmus, in cœlo apertè, ſine vllo ve-

Digitized by Google

lo velamine, coram videre valeamus: id eſt facie ad faciem te cernamus, eſſentiam tuam cōtemplemur, quæ dum ſeſe videndam præbet, illiadē aliorum obiectorum & infinita alia creata, ſimul, velut in lucidiſsimo aliquo & voluntario ſpeculo, repræſentat: nullus tamen eandem penitus poteſt comprehendere, eius perfectiones indagare, aut ad fundum mirabilium eius pertingere. Quamuis enim Cœlites eam integram videant, non tamen eandem omnino & penitus peruident, id eſt, non omnibus quibus videri poteſt modis: quemadmodum enim qui Oceanum videt, omnem quidem illius ſuperficiem videre poteſt, non autem omnia, quæ in eo vſq; ad infimas abyſſos deliteſcunt. O igitur viſio verè admirabilis, viſio beatiſsima, quæ homines ſimul & Angelos in admirationem rapit; viſio denique, verbo vt abſoluam, quę animarum gloria eſt, noſtræq; beatitudinis obiectum, ad quam nos S. Trinitas & trina vnitas deducere dignetur, quæ viuet & regnabit in ſæculorum ſæcula, Amen.

FERIA QVINTA.

DE CORPORVM BEATORVM gloria.

Memorare nouiſsima tua, *& cogita, quanta corporum beatorum futura ſit gloria*, & in æternum non peccabis. *Eccl.* 7.

FIGVRA.

Exod. 25. CVm magnus ille Hebræorum ductor, Ægyptiorum terror, Iudæorum legislator, prodigiorumque patrator Moyſes in montis Sinai ſum-

ſummitate verſaretur, cumq; Deo ſecretius ageret; tãto interiùs anima eius perfuſa eſt gaudio, & corpus gloria, vt facie inſtar ſolis ſplendente, oculisq; flammarum more ſcintillantibus populus in eum oculos intendere non potuerit. Quid dubitamus hoc corporum cœleſti gloria donatorum figuram dicere? quam primũ enim vt electi montes æternos conſcenderint, familiaritate diuina perfruentes; incredibilem in anima voluptatem, & incomparabilem in corpore gloriã ſplendoremq; experiuntur, qui nullis exprimi verbis poſsit, facies enim eorum inſtar ſolis reſplendebit, oculi inſtar aſtrorũ ſcintillabunt, totum deniq; corpus lumine & gloria illuſtrabitur. O diuina metamorphoſis, & egregia cõmutatio! ô conuerſio tota cœleſtis! hanc verò pluribus hodie vobis demõſtrare decreui, ſed ante omnia ſpiritus paracliti opẽ, & Deiparæ Virginis intercedentis auxiliũ imploremus. Atq; ideò cum Angelo eandem compellemus.

Aue Maria.

Quemadmodũ fide edocti ſumus, perpetuã animabus poſt hanc vitã beatitudinẽ ſupereſſe, ita quoq; firmiter credimus, poſt vniuerſale iudiciũ ingentẽ corporibus Sanctorũ gloriã eſſe deſtinatã Eſt enim hoc longè æquiſsimũ, ipſaq; hoc diuina iuſtitia videtur exigere vt, quoniam miſera illa corpora ita exhauſta ſunt inedia, ieiunijs, macerationibusq; totq; labores & moleſtias perpeſſa ſunt, aliquam etiã mercedẽ remunerationẽq; recipiant, ipſam ſ. gloriam cœleſtẽ. Hac ſpe innixus Iob in ærumnis exultabat, inque fimeto reſidens, hoc propoſito præmio, ſe conſolabatur. *Scio quod Redemptor meus viuit, & in nouiſsimo die de terra ſurrecturus ſum, & rurſum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum ſalua-* Iob. 9.

ſaluatorem meum, quem viſurus ſum ego ipſe, & oculi mei conſpecturi ſunt, Repoſita eſt ſpes mea in ſinu meo. Perinde ac ſi dixiſſet, Eia age, corpus, ſuſtine, patere, tempeſtates, procellas & fortunæ aduerſantis rabiem vide: neque enim hoc futurum eſt perpetuum, non ſemper aduerſabitur tibi ſors, habebit finem ærumna, non ſemper in ſterquilinio hoc ſedebis, non ſemper in ſordibus volutaberis; veniet enim dies, qua gloria circumdaberis. Conſolamini, conſolamini oculi mei, qui modò lachrymas velut fontes emittitis, veniet ſiquidem tempus, quo Deum tuum, & mũdi ſaluatorem videbitis. Atque hæc omnia de viſione humanitatis & glorioſi corporis Ieſu Chriſti, qui in æterna beatitudine oculorum corporalium obiectum erit, non verò de diuinitatis, quæ omnes ſenſus longè tranſcendit, omnesq; facultates materiales excedit, intelligenda ſunt.

Chriſti humanitas à Beatis aperte in cœlo videbitur.

Hunc quoq; in modum conſolabatur ſe Propheta regius dum ait, *Conſcidiſti ſaccum meum, & circumdediſti me lætitia*: tempus præteritum pro futuro vſurpando dicere vult. Permittes quidẽ aliquando Domine, vt vilis hic & diſciſſus corporis ſaccus à morte dilaceretur, inque cineres redigatur, ſed mox poſt diem reſurrectionis eandem reparabis reſtaurabiſque, lætitia me incredibili perfundens. Benè autem dixit, *Circumdediſti me lætitia*: eo quod corpora Beatorum in cœlo, obiectis varijs, quæ lætitiã & voluptatem incomparabilem afferent, circumdanda ſint. Quibus? An non enim circumdari & circũuallari lætitia eſt, videre ſuperius regem plenũ gloriæ, ſubtus cœlum ſideribus variegatũ, tot ad latus Angelos & Sanctos gloria perfruentes, ante quoq; æternitatem nunquam finiendam, & poſt

Pſal. 29.

Digitized by Google

& poſt fœlicitatem nulli alteri comparandam?

Mardochęus,qui ſacco prius&cilicio cinctus per vrbem incedebat,ſuper durā cubabat,ieiunio carnē emacerabat; hoſte ſuo iuratiſsimo è medio ſublato,purpuram& coccū induit,auro fulgebat,& coronam auream capite geſtans intrepidè adRegem accedebat.Deſignabat hæc hiſtoria hoc ipſum corpus,quod modò carnis huius ſacco indutū in ſumma abiectione ambulabat,& ſuper nudá vitæ huius extenditur,aliquā do coram diuina maieſtate appariturum,regio ſchemate veſtitū, gloriæ veſtimēto circūdatū, coronāq́ immortalitatis capite geſtans. Hancce figurā confirmans Apoſtolus, meoq́ concceptui quā proximè accedens in prima ad Corinthios ait,*Mortui reſurgunt incorrupti,& nos immutabimur,oportet enim corruptibile hoc induere corruptionem*,id eſt,Nos qui vilibus hîc&ruſticorum veſtimentis induti ſumus, aliam tandem aliquando veſtem,imò regiam aſſumemus, cum qua coram ſummo Numine compareamus. *Eſther. 2.* *1.Cor.15.*

Paſtor ouium Dauid,interea dum cū ſpurio Philiſthæo decertaret,nōniſi paſtoritia lacerna indutus erat,ſed hoſte & bello confecto mox veſtem mutauit &ſortē; nam è paſtore princeps factus, tunicæ paſtoritiæ loco regium paludamentum aſſumpſit.Inſignis profectò allegoria, quæ docet, quam diu corpus noſtrū in vita hac agit,quæ nonniſi continuus quidam conflictus & certamē eſt,in qua ei cū hoſte illo teterrimo, mundo inquam,decertandum eſt, nonniſi vili mortalitatis paſsionumque tunica idipſum indutū eſſe:at bello peracto, & paſsionibus edomitis ſortē & habitum mutaturū,nam ex mortali immortale,è plebeio nobile reddetur,&lo- *4.Reg.17.*

Digitized by Google

co ignobiliorũ craſsitudinis grauitatisq́ colorum, æterna veſtimenta gloriæ & honoris aſſumet. Accedit huic meæ ſententiæ ad Philippenſes ſcribens Apoſtolus; *Noſtra autem conuerſatio in cœlis eſt, vnde etiam ſaluatorem expectamus Dominum noſtrum* Ieſum *Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ ſecundum operationem, qua poſſit etiam ſibi ſubiicere omnia.*

Philip. 3.

Exod. 38. Quamdiu Arca teſtamenti in deſerto & ſolitudine Sinai errabat, pellibus animaliũ conueſtita erat: at mox vt in templũ à Salomone exſtructũ illata fuit, veteribus depoſitis exuuijs, tota auro intus & foris reſplenduit, & inter Cherubin ex ære conflatos collocata. Iterũ hîc docemur, animã quę verè arca Teſtamenti eſt, quamdiu in vitæ huius deſerto cõmoratur, pellibus carnis & vilibus corporis exuuijs eſſe circumdatam: ſed vbi in ſplendidiſsimũ cęlorum templũ introierit, pelles & ſaccos in aurum & fulgorem conuertendos, eamq́ in medio verorũ Cherubin & Angelorum collocatam, circumquaq́ rutilaturam.

1. Paral. 17.

Filius ille prodigus, ſi eius ſortis meminiſtis, è longinqua regione redux, lacer & nudus, ſordibus & illuuie obſitus; mox vt patrias ædes intrauit, noua veſtimenta accepit, & vario obſequiorũ caritatisq́ paternæ genere exceptus fuit. Hinc diſcite, Auditores, hominẽ, qui verè filius prodigus eſt, qui omnẽ olim ſubſtantiam in terreſtri paradiſo decoxit, tandẽ aliquando è mundi regione redeuntem, corporeaq́ veſte nimiũ quantum lacera, in mortali ſ. vita degendo, indutum, & domum paternam, cœlum inquã, ingredientem, nouas exuuias habiturum, veſtimenta gloriæ aſſumpturum, auro & gemmis rutilan-

Luc 15.

Digitized by Google

tilantia veſtimenta, quę numquam conſumentur, ſed priſtinum perpetuò ſplendorem cõſeruabunt. Hinc in Apocalypſi vidiſſe ſe ait Ioannes plurimos, *Amictos ſtolis albis*. Ecce & figuram. Apoc. 7.

Ioſeph Patriarcha, cùm fratres in Ægyptum frumentãdi cauſa miſſos videret, duas ſingulis veſtes impartijt. Signabat hoc, Deum omnium patriarcharum caput, animabus Beatorum cęlum ingredientibus, duo veſtis genera elargiturum, vnum quo beatitudo animę, alterum quo corporis deſignatur, ac tanti illa ſplẽdoris & dignitatis, vt ſi eorum interdum meminiſſemus, numquam Deum offenderemus. Ita quippe cẽſuit Salomon, *Memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis*. Hanc vobis hodie gloriã ad viuum depingere conabor, & bifariam diuiſam: primò dicam, quomodo corpora hæc aliquãdo ſepulchris egredientur rediuina; deinde quibus dotibus inſignita & perfectionibus cumulata cœlum ingreſſura ſint. Non mediocrem autem vos hinc vtilitatem tracturos confido, ſi attentè me, vt ſoletis, audieritis. Gen. 45. Eccl. 7.

Ipſa nos fides ſacrarumq; litterarum auctoritas docet, magno illo reſurrectionis vniuerſalis die, corpora noſtra, quæ tanto iam tempore in terræ ergaſtulis carceribusq; horrendis captiua detenta ſunt; poſt longum ſoporem; Angelorũ manibus recumpacta, in libertatem aſſerenda, ſolitoq; venuſtiora, Beatorum ſaltem, & in vniuerſis membris ſplendidiora, reſuſcitanda. Aperte mihi hoc præſignatum videtur in captiuitate Ioſeph Patriarchæ, hic enim, cùm biennio obſcuro in carcere delituiſſet, tandem ſumma cum gloria emiſſus annulo & torque aureo donatus, & purpura indutus eſt. Ad eundem modum mortui poſtquã duobus, quatuor, aut ſex Gen. 41.

annorum millibus in obſcuris terræ carceribus delituerint; carcere laxato tandem e miſsi, æternitatis annulo, immortalitatis torque, & veſtibus gloriæ & beatitudinis donabuntur, & regiam quandam dignitatem præſeferent.

Dixi, eos in corpore perfectiſsimo, & omnibus numeris membrisq; abſoluto reſurrecturos; quin etiam addo, vngues, capillos, barbæ pilos ad perfectionem non defuturos. Ita namq; id olim Chriſtus, referente S. Luca, *Capillus de capite veſtro non peribit*. Eiuſdem opinionis fuit & magnus Thomas, quam & hoc præfato Euangelij teſtimonio confirmat; licet & hanc rationem adiungat. Barba enim, inquit, & capilli cum ad perfectam corporis pulchritudinem nō parum momenti adferant: ipſum vero cū quanta fieri poteſt pulchritudine reſurrecturū ſit; neceſſariò credendū eſt, corpus cum capillorum & barbæ ornatu reſuſcitandum. Capillos autem, vngues & barbam homini ornamēto & decori eſſe, caluitiem vero & mentum inueſte dedecori & probro, confirmari ſatis poteſt triſti illi puerorum Bethel exemplo, qui caluitiem magno ſuo malo Eliſæo Prophetæ ſanctiſsimo exprobrarunt. Vt autē melius, quid velim intelligatis, notandum eſt, duo eſſe membrorū corporis animati genera; quædam namque membra ad maximas & præcipuas animæ functiones deſtinata ſunt, qualia ſunt cor, hepar, pulmones, cerebrum, caput, ſtomachus, & alia: quædā vero ad priorum conſeruationem, corporis ornatū, pulchritudinem, decoremque, vti ad conſeruationem fructuum folia in arboribus, à natura conſtituta ſunt. Atq; ita vngues & capilli corpus exornant, eiuſque pulchritudinem & decorem adaugent membrorum. Cùm igitur corpora in ſumma

Luc. 21.

3. p. q. 80. a. 2.

Capilli & barbæ ſunt ad corporis decorem.

4. Reg. 2.

Digitized by Google

ſumma & abſolutiſsima perfectione reſuſcitanda ſint, æquum eſt & conſentaneum, vt hoc etiam ornamentum, quod hinc prouenit, nequaquam deſit.

Idipſum & de humoribus, torrentibus illis naturalibus, quibus nocte dieq́ corporis noſtri ager irrigatur, ac præſertim de ſanguine, qui per venas perpetuò dimanat, dictũ eſto, quod hoc modo confirmo. Quidquid ad naturalẽ corporis humani conſtitutionem eiuſque fabricam compactionemq́ ſpectat, cum ipſo neceſſariò debet reſurgere: atqui tales sũt humores, & præſertim ſanguis, iuxta Auguſtinum dicentẽ, *Corpus conſtat ex membris officialibus, officialia ex conſimilibus, conſimilia ex humoribus*. Credendum eſt igitur, eadem cum corpore reſurrectura, ſanguinem ſ. venas ſubiturum, & reliquos humores propriam quam olim occupauere ſedem petituros. Ecce & alia ratio, & veriſimilior.

Corpora reſurgent vnà cum ſanguine humore & ſucco.

Reſurrectio noſtra ſimilis ſit oportet reſurrectioni Ieſu Chriſti, & quale corpus illius fuit, ita erit & noſtrũ: atqui ipſe cũ vniuerſo ſuo ſanguine, ſi non animali, id eſt, eo qui intra venas continetur, & qui vitam conſeruat, ſaltẽ vitali, id eſt eo qui arterias complet, imò totus ſanguineus, reſurrexit; inutilis alioquin eſſet vini in ſanguinem illius pretioſum in Sacramento Euchariſtiæ Transſubſtantiatio: deinde, teſte Damaſceno, quod ſemel aſſumpſit, numquam dimittit; efficitur igitur neceſſario eodem nos modo reſurrecturos.

Noſtra reſurrectio ſimilis erit reſurrectioni Chriſti Ieſu.

Vnica ſolum hic ſeſe offert difficultas, quæ è verbis Apoſtoli eruitur; ait enim alibi, *Caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt*. At dicere oportet, non hic eum de carnis aut ſanguinis ſubſtantia, ſed de carnis & ſanguinis operibus, id

1. Cor. 4.

eſt peccatis, agere; vtitur autem eadem ſignificatione in Epiſtola ad Galatas. *Manifeſta ſunt opera carnis*: denotat enim hic officia functionesq; vitæ brutalis, quales ſunt comeſtio, potio, generatio, dormitio, aliæq;. Ita quoq; id declarauit Seruator cùm apud Matthæum locutus eſt, *In cœlo neque nubent, neque nubentur*. Aut, ſi Auguſtini expoſitionem ſequi malimus, per carnem & ſanguinem intelligēda hîc erit corruptio, quomodo in hoc, modò in illa dominatur, inq; mortale hoc corpus vires exerit, quæ poſt generalem mortuorum reſurrectionem nullum habebit locum.

Matth. 22.

Verum coſta Adæ reſurrectura ſit in Eua an in Ada.

Iterum noua hîc difficultas exoritur: Verùm ſcilicet coſta Adæ, quam Deus clanculo ei dormienti abſtulit, & ex qua Euam cōpegit, in hac an in illo reſurrectura ſit. Qui hoc curioſiùs inquirunt, hoc argumentū proponunr. Coſta illa Adæ verè & realiter connaturalis fuit, vt nobis noſtræ, non tamen in eo reſurget; alioquin Eua quę de eadem formata eſt, non reſurgeret, quod dici nequit. Sed veriſsima ſentĕntia eſt, coſtam hanc non fuiſſe in Adamo de perfectione indiuidui, ſed tantùm velut partem à magno naturæ Magiſtro ad augmentum ſpeciei conſtitutā: ideoq; in Eua non verò in Adamo reſurrecturam, veluti ſemen humanum in eo qui genitus eſt, nō autem in generāte. Veriſsimum eſt igitur quod initio propoſueramus, quidquid ad corporis perfectionem, & pulchritudinem ſpectat, cum eodem reſurrecturum, ipſum quin etiam ſanguinem & humores domeſticos & arterijs contentos.

Non erunt in cęlo poſt reſurrectio-

Hinc rurſum eruimus, nullos in cœlo fore debiles, claudos, loripedes, membris mancos aut cæcos. Quod in libris Regū figuratè expreſſum legi-

Digitized by Google

legimus, vetuit enim Dauid, ne quis claudus aut cæcus templum ingrederetur. An non ſolo templo præceptum hoc coarctabatur, ſed ad cœleſtia, vſque limina pertingebat, ſc. nullus corporis defectus aut deformitates cœlo recipiendas. Alia idipſum figura & Deus in Leuitico reſignauit. Noluit enim quemquam, in quo næuus aliquis reperiretur, panes in ſacrario offerre, aut ad miniſterium diuinum accedere, cæcos quoque, claudos, torto naſo, fracto pede; aut gibboſos intra velum vetuit introire: & hanc præcepti rationem dedit, ne ſanctuarium cōtaminaretur. At vlteriùs ſeſe hoc præceptum extendebat, denotabatq; figuratè, nullum diſtortum, gibboſum, mutilum, deformem, luſcum, cęcū in ſacratiſsimū cœli templum, in quo Ieſus loco Crucifixi, & Beatiſsima Maria, loco pulcherrimæ imaginis, poſiti ſunt, admittendū, & poſt reſurrectionem generalem, ſummam omnium omninò corporum perfectionem futuram, nihil vt ijſdem ád ſplendorem decoremq; addi poſſit.

nem claudi, aut cæci. *2. Reg. 15.*

Leuit. 21. *Deut. 15.*

Tunc videlicet nō amplius claudicabit Iacob tunc Iſaac lippire deſinet, tunc Tobias lynceos habebit oculos. Longè etiam alia his adnectit Iſaias, dicit enim eos qui hic in terra claudi erant in cœlo cū ceruis & nimbis curſu certaturos, *ſaliet ſicut ceruus claudus.* Tunc quoq; miracula illa tantoperè celebrata contingent, tūc verbis Euangelicis dicere poterimus, *Cæci vidē, claudi ambulant*: tunc quoq; figura illa quam in Exodo legimus, complebitur.

Iſai 35.

Matt. 11. *Luc. 7.*

Iſraelitis enim Ægypto cum vxoribus & liberis egredientibus, nullus inter eos claudus, cæcus, debilis, nec æger quidem repertus eſt, quamuis ſexcenta hominum millia ad bel-

Pſalm 104. landum apta per mare rubrum egrederentur: quod obſeruauit Pſalmiſta dum canit, *Non erat in tribubus eorum infirmus.* Ita inter omnem corporum, terræ viſceribus & mundi regno egredientium, multitudinem, ne vnus quidem claudus aut cæcus, vel æger reperietur, quod Ioannis Reuelationũ libro verbis confirmo, *Hi ſunt*

Apoc.7. *qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt ſtolas in ſanguine agni, ideo ſunt ante thronum* Dei, *die ac nocte in templo eius, neq; eſurient neq; ſitient amplius, nec cadet ſuper illos ſol, neq; vllus æſtus, abſterget* Deus *omnem lachrymam ab oculis eorum*: O fœlix prærogatiua! & beata beatorum corporum ſors!

Iſai 25. quam & Iſaias magis exaggerat dum ait, *Præcipitabit mortem in ſempiternum, & auferet* Dominus Deus *lachrymam ab omni facie.*

Omnes in eadem ætate reſurgent

Audite & aliud quid. Omnes illa die in eadẽ ac pari ætate reſurgent, ideoq; omnium Beatorum corpora eoſdẽ annos & eundem vultũ præferent, adeo vt nullus tunc puer, nullus decrepitus, nulli cani, nulla caluities futura ſit. Tunc innoxij illi paruuli, à matrũ rapti vberibus, carnificis gladio iugulandi, non amplius tenella & mollia corpuſcula habebũt; nec Iacob Patriarcha canos, quos ad inferos ſe deducere cũ fletu dicebat, vertice præferet; ſed omnes in viridi ac

Pſalm. 102. vegeta iuuenta, in flore ætatis, & quaſi vere vitę reſurgent. Hinc Pſalmiſta, *Renouabitur vt aquila iuuentus tua.* Id eſt, Tanta tua aliquando futura eſt beatitudo, anima mea, tanta quoq; tua, ô corpus, vt non ſemper canos ſis habiturũ, aut præ ſenectute ſemper incuruãdum, ſed inſtar aquilæ renouandum.

Idipſum docet ad Epheſios Apoſtolus, dum

Epheſ.4. ait, *Donec occurramus omnes in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis* Chriſti: Atqui certiſ-

certiſsimum eſt Chriſtum in florida ac matura iuuentute reſurrexiſſe, quæ, iuxta Auguſtinum, tricefimo ætatis anno inchoatur. Sequitur itaque electos in vniuerſalis iudicii die in ſimili ætate reſurrecturos: quod & hac ratione poterit ſtabiliri. Neceſſe eſt corpora in maxima perfectione reſurgere; at nulla ætas iuuenili perfectior aut nobilior: credendum igitur omnes in illo ætatis flore reſuſcitãdos. Adſtipulatur huic opinioni & D. Thomas, quam & variis rationibus confirmat. *4 ſent. diſt. 44. q. 1. art. 5. & 3. p. q. 81. art. 2.*

Fuêre alij qui docuerunt, omnia fideliũ corpora eadem etiã qualitate, magnitudine, ſtatura reſuſcitanda: at nullam hæc ſententia veri ſpeciem habet, & à paucisſimis Theologis adſtruitur: quam D. Thomas contrarium defendens, exſibilat; quanquam credat, omnes eã quantitate & ſtatura reſurrecturos, quam iis natura, niſi nouercam egiſſet, id eſt, niſi in materia debita parca, & in ſuperflua minimeque neceſſaria prodiga exſtitiſſet, in iuuenili ætate elargiri potuiſſet. Nulli igitur tunc erunt gigantes, nulli quoque pygmæi, aut nani, ſapiens nãque & prouidus naturæ director & Oeconomus ſuperflua reſecabit, & defectus omnes ſupplebit. Poſt reſurrectionem nulli ſupererunt gigantes, aut pigmæi.

Illæ ſunt laureæ, triumphi, & mercedes, quę vos ô ter beata ac fortunata corpora, poſt hanc vitam manent; ſi nã modò rationis directionẽ ſequi, animæque ſalubriter monenti auſcultare cupiatis, eadẽ cũ illa gloria donabimini; ſi in huius vitæ ſtadio vos humiliaueritis, in altera profectò exaltabimini. Eſtote igitur in perferendis aduerſis infracta, auſteritates amplectimini, pænitentiæ opera conſectemini, ieiunia colite, labores deſpicite, cum certum ſit & in-

Digitized by Google

In Enchiridio.

dubitatum, patientia & conſtantia gloriæ vobis coronam plecti. Ita ſeſe in aduerſis conſolabatur Auguſtinus, hæc vna gloriæ ſpes infractũ eum & generoſum in aduerſitatibus tolerãdis reddebat; & ſi quando corpus interdum refragabatur; hac ſtatim animum meditatione cõmuniebat; *Nonne dignum eſſet pati omne quod triſte eſt, vt tanti boni tantaque gloria participes habeamur? frangant ergo corpus ieiunia, premant carnem veſtimenta, labores grauent, vigiliæ exſiccent, frigus incuruet, conſcientia murmuret, calor vrat, corpus doleat, pectus ardeat, infletur ſtomachus, palleſcat vultus deficiat in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus, ingrediatur putredo in oßibus meis & ſubter me ſcateat, vt requieſcam in die tribulationis & aſcendam ad populum accinctum noſtrum.* O meditatio verè diuina! ſed iam nimis diu huic parti inhęſimus. ad alteram veniamus, videamus inquam, qualia Beatorum corpora in cœlo futura ſint, qualeſque dotes æterna beatitudo allatura.

S. Auguſtini meditatio.

Quatuor potiſsimum ſanctis hiſce corporibus dotes Theologi aſsignarũt, quas vulgò qualitates ſupernaturales appellant. Harum prima eſt impaſsibilitas, quæ nihil eſt aliud, quam ab omni paſsione exẽptio, & aduerſus omnes fortunæ inſultus tyrannorumque impetus prærogatiua. Ita hoc ipſum teſtatus eſt ad Corinthios Paulus, *Seminatur*, id eſt, generatur *in corruptione, & reſurget in incorruptione.* Cui & ratio adſtipulatur: quidquid enim pati, ipſum & corrumpi poteſt, atqui corpora cœleſtium corrũpi non poterunt, ergo nec pati. Deinde fortior non patitur ab imbecilliori; atqui nulla Sanctorum corporibus fortiora, aut valentiora reperire eſt; ergo ne minimum quid patientur. De horum autem robore hoc Apoſtoli ad Corint.

1. Cor. 15.

habe-

Digitized by Google

habemus teſtimoniũ, *ſeminabitur in infirmitate, reſurget in virtute & potentia.* Itẽ illud B. Anſelmi, qui ait, Sãctos in cœlo robore Hercules & Sampſones ſuperaturos; tantumq́; eorum robur & virtutem fore, vt horum minimus vniuerſam hanc mundi machinam concutere, & inſtar pilæ loco mouere poſſet.

1. Cor. 15.
L b. de ſimil.

Gloriabatur olim Archimedes, ſe, ſi pedem extra mundi limites ponere poſſet, altero terram quaſi globum propulſaturum. Inanis hæc quædam præſumptio fuit, in Sanctis tamẽ hoc locum habet, quibus vaſta hæc orbis machina inſtar pilæ ſit. Cum igitur tanta Sanctorum corporũ vis ſit & potentia, quid illis nocere queat? ſi nihil nocere illis poteſt, ergo impaſsibilia ſunt. Quod vt euidentius vobis fiat & manifeſtius; cogitate quæſo vobiſcum, Hebræorum veſtes licet quadraginta annis in deſerto hærerent, impaſsibiles exſtitiſſe, nec vlla ex parte ne in fimbrijs quidem attritas: item corpora illa cœleſtia, quæ continuo motu iam à quinq́; annorum millibus feruntur, quamuis ignem violentiſsimum elementum vicinum habeant, ne minimum tamen detrimentum paſſa eſſe. Quãto igitur potiori iure de Beatorum id corporibus, quando cœleſti iam gloria perfruuntur, dicendum eſt?

Sanctorum robur.

Quis obſecro, hoc in dubium reuocare audeat? ſi n. corpora hæc deſtinata ſint, vt à morte maneant immunia, & in æternũ viuant, aduerſus omnes impetus accidentium & morborum infracta; an non æquum eſt & neceſſariũ, vt penitus impaſsibilia ſint? Adhęc, ſi ipſa iuſtitia originalis corpora in ſtatu innocẽtiæ, immortalia & ab omni paſsione libera potuit reddere, niſi peccatũ obſtaculo fuiſſet, an nõ gloria æterna,

Vnde impaſſibilitas illa corporum oriatur.

in

in ſtatu beatitudinis tantum in Beatorum corpora iuris & poteſtatis habeat, vt iiſdem illa priuilegijs gaudere faciat?

Variæ opiniones, de impaſsibilitatis huius cauſa.

Verum vndenam impaſsibilitas hæc ortum habeat, inueſtigare, hoc opus, hîc Labor eſt, multi multa ſentiunt, & variæ hîc opiniones concurrunt. Sunt namque qui hanc elementis adſcribunt, quæ longè alia ſe tunc circa Beatorum corpora, quàm modò circa noſtra ratione habebunt: aiunt n. elemēta in illis cum pura & nuda ſubſtantia, & ab omni actiua & paſsiua qualitate libera, futura; atque ita nullum omninò motum & bellum in ijs concitatura, corporaque ſine vlla turbatione, paſsione, corruptione, ac proinde ſemper in gloria, permanſura. Verum opinio hæc non eſt vſquequaque probabilis, & ſinceræ Philoſophiæ penitus contraria. Si enim tunc qualitates à ſubiectis eſſent ſeparatæ, elementaq; nuda ſubſiſterent, vileſcerent proculdubio, deterioraque quam modò ſunt, dicerentur. Accedit ad hęc, quod quandoquidē qualitates hæ accidētia ſint elementis propria, quippe quæ ab eorum materia & forma producantur, abſurdum ſit dicere, effecta, cauſis tamē non deficientibus, deficere.

Atque ideo alij, viſa ſententiæ huius abſurditate, credidere, qualitates has realiter & verè duraturas: ſed purificatas, & à proprijs actionibus & functionibus ſecretas, Deo ad corporum noſtrorum conſeruationem id ita permittēte. Verū nec hi ſcopum attigerunt; nam horum opinio ſi in validi aliçuius lance ponatur argumenti, leuis & bulla inanior videri queat. Ita namq; impaſsibilitas in Electorum corporibus non dos aliqua, aut qualitas ſupernaturalis, (vt interim taceam, de ſubſtantia impaſsibili,) ſed

tantum

Digitized by Google

tantum inſtar protectricis, & auxili atricis exterius aduenientis, à diuina videlicet poteſtate, aduerſus communes impetus & corruptiones datæ, foret: quæ idipsũ ẽt in corporibus hominũ, hoc in mũdo adhuc agentiũ, poſſet efficere,

Alij verò, prioribus tamen penitus contrarij, docuêre, Beatorum corpora, cœlo iã contentã, neſcio, quid in ſe occultum tamen, habitura, quod eadem à patiẽdo tolerandoq́ præmuniat & præſeruet; cumq́ nomen huius amuleti ignorarent, & tamen nomine aliquo donare vellẽt, ad quintam eſſentiam id retulere; quæ ſcilicet in hominum corporibus dominium exerceret, microcoſmum hunc diriperet ac moderaretur, ipſa elementa ſingulari quadam ratione temperaret, & harmonicè ad inuicem concinnaret, ipſaque corpora, non ſecus ac cœleſtia, ab omni paſsione & corruptione vindicaret. Sed nec hoc verum eſt, verũ prioribus multo etiam abſurdius: nemo n. dixerit, à virtute aliqua naturali, qualis eſt corporis alicuius cæleſtis, hominum corpora ad huiuſmodi gloriam, vt eſt ipſa Beatorum corporũ impaſsibilitas, euehi poſſe. Cum & ipſe Apoſtolus hanc mutationem, nõ ad naturalem aliquam potentiam, ſed ad Ieſu Chriſti virtutem retulerit, *Qui reformabit corpus humilitatis noſtræ.* *Philip. 3.*

Verior, & cui magis aſſentior: opinio eſt, omnẽ impaſsibilitatis huius cauſam ad ipſamet debere corpora referri; illa namq́ & quidquid ad illa referri poteſt, tum perfectè animæ rationali obtemperabunt, & ſubdita erunt, nõ ſecus atq́ anima Deo: adeo vt corpora nullam mutationẽ inſigni huic ab anima cõmunicatæ diſpoſitioni contrariã receptura ſint, ac proinde ſemper impaſsibilia futura. Porro ſententiã hãc cõfirmat *Verior circa impaſsibilitatem hãc opinio.*

hoc

hoc Philoſophorum placitũ, *Omnis paſſ[io] fit per victorias agentis ſuper patiens*, nunquam alioquin ſuperare ipſum poſſet: & fieri ſanè non poteſt; vt agens in patiens agat, niſi in quãtum formæ potentia minuitur, ac viribus tandem deſtituta loco cedere cogitur. at nullum agens in rerũ natura, etiam vehementiſsimũ reperitur quod in glorioſum corpus agere, multoq́ minus idipſum corrumpere poſsit, cum ab his prorſus immune ſit, ſoli animæ ſubditũ, in gloria & immortalitate, idq́ protectricis ſuę auxilio viuẽs.

Subtilitas ſecunda dos corporum Beatorum.

Præter impaſsibilitatem hãc, & ab omni mutatione exemptionem habebunt Glorioſorũ corpora ſubtilitatem quandam incredibilem, cuius ope & adminiculo quocunque locorum ingredientur, & egredientur, quin & ianuas violenter, ſine vlla tamẽ vi, perfringent, muros penetrabunt, cœlos pertranſibunt, nulloque impediente inſtar ſpirituum, radiorumque ſolarium vitreas feneſtras perradiantium, per omnia ſeſe ingerent. Colligere hoc eſt ex Pauli epiſtola ad Corinthios, *Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpiritale*: id eſt, quod à ſpiritibus & Angelis, quoad ſubtilitatem, nihil differet. Bis hoc Ieſus Chriſtus ſeruator noſter ſuo in corpore deſignauit, primo cum vi propria ſepulchro ingenti ſaxo communito egreſſus eſt; ſecundo cũ ianuis clauſis intrauit in locum, vbi Apoſtoli propter metum Iudæorum congregati erant. Fuêre hæc duo glorioſæ huius ſubtilitatis miracula & acta ſupernaturalia. Ecce & alia ratio; eo corpora ſunt ſubtiliora, quo nobiliora & excellentiora: at quoniam Sanctorum corpora nobiliſsima ſunt, neceſſe quoque eſt eadem eſſe ſubtiliſsima.

1 Cor. 15.

Errores

Sexcẽtos hæc corporũ ſubtilitas in orbe errores

res inuexit. Fuêre namque hæretici, vt teſtatur Auguſtinus, qui docebant, corporum hanc ſubtilitatem non fore aliam, quam qualem ſpiritus & Angeli habent; quod nimirum ipſa poſt reſurrectionem in ſpiritus conuerterentur: at ſi hoc fieret, nulla homini, qui anima ſimul & corpore conſiſtat, reſurrectio foret exſpectāda. Alium adhuc quorundam errorem refert Gregorius, dicentium ſubtilitatem hanc nonniſi quandam rarefactionem eſſe, corporaque ſancta inſtar aeris aut ventorum leuia futura. Sed eſt hoc quoque erroneum, & hæreticum. Chriſtus enim poſt reſurrectionem verum habebat corpus non aereu m aut inane, ſed quod videri & palpari ab omnibus poterat: ita namque de ſe ipſo teſtatur, *Spiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere: palpate & videte.* Deinde corpora hæc reſurgent, oſsibus compacta & ſolida, pelleque cooperta, muſculis adhæc compaginata, & cartilaginibus conſtantia. Teſtatur hoc Iob Propheta, *Et in carne mea videbo Deum Saluatorem meum.* Mera igitur hæreſis & peruerſa doctrina eſt, hocce credere: at ſatius eſt dicere, ſubtilitatem hanc à diuina, perfecta, excellentique complexione, qua tunc ſancta hæc corpora dotata erunt, quamque animæ glorificatæ, quæ eorum propria forma eſt, dominium cauſabitur, ortum habere; atque ideo ſpiritualia, id eſt, ſpiritui penitus ſubiecta, appellabuntur.

quorū dam perperā de hac ſubtilitate ſentientium.

Lib. 13. Mor.

Luc. 24.

Iob. 19.

Habebunt adhæc aliā qualitatem, quæ communi nomine Agilitas appellatur; per quam vnico momento è cœlo in terram poterunt deſcendere, & ab vno mundi cardine diſcurrere in alterum, idque ſine vllo obſtaculo, aut impedimento. Elici hoc è verbis illis Pauli poteſt, *Seminatur*

Agilitas.

1. Cor. 15.

Digitized by Google

minatur in infirmitate, reſurget in virtute; ad quod Gloſſa addit, *id eſt, mobile & viuum*. Quod & hac ratione demonſtro: tarditas & mora inimica ſunt ſpiritui, atqui glorioſa corpora nõniſi meri ſpiritus erunt: igitur agilia & leuia. Cuius hãc eſſe cauſam exiſtimo: Glorioſa hæc corpora animę penitus ſubiecta erunt, non ſolum quod nihil in illis futurum ſit quod ſpiritui reſiſtat, eiq́ aduerſetur (hoc namque & Adæ corpori nõ defuit) verum etiã quod ex anima perfectio quædam in corpora deriuanda ſit, per quam ad huiuſmodi ſubiectionem recipiendam apta reddentur, atq́ hæc perfectio corporis glorioſi dos nominatur. Atqui certum eſt, animam corpori vnitam eſſe, non modò in quantum ipſa qualitas formæ eſt, verum etiã quod moueat, neceſſe igitur eſt, vt corpus glorioſæ animę omnibus hiſce modis ſubijciatur. Quemadmodum igitur per ſubtilitatem ipſi animæ velut propriæ formæ ſubijcitur, ita per agilitatem velut motrici & directrici ſubditũ erit, ſed ita vt animæ voluntati quàm promptiſsime, diligentiſsime, & celerrimè obediat.

Vnde agilitas hæc oriatur.

Pluribus celeritas hæc è ſacra Scriptura locis adſtrui poteſt, quæ animarum motum rebus leuiſsimis & moueri facillimis comparat, Sapiẽs eam ſcintillis comparat, *ſicut ſcintillæ in arundineto diſcurrent*. Ezechiel fulguri; idq́ in ænigmate rotæ, quæ à ſpiritu impellebatur, *Ibant & reuertebantur inſtar fulguris*. Iſaias auibus per aera volantibus, *Aſſument pennas ſicut aquilæ, current & non lab. rabunt, volabunt & non deficient*. O delicias incredibiles! ignem celeritate, aues velocitate, fulminis alas leuitate anteuertere, annon incredibile gaudiũ adfert? At ne hoc vobis incredibile videatur, ſimilitudine quadam notius

Sap. 3.
Ezech. 1.
Iſa. 40.

tius faciam. Si enim curſores illi cœleſtes, quos Ariſtoteles Intelligentias, nos ſanctiori nomine Angelos nominamus, ad planetarum orbiumque cœleſtium motum, directionemque deſtinati quatuor horarum ſpatio totum orbẽ obambulent, adeò vt ſingulis horis viginti ſex paſſuum millia conficiant; an non credemus, glorioſas illas animas, naturales illas & internas corporum ſuorum motrices, celeriorem adhuc ipſis motum im preſſuras? ab vno ſcilicet polo in alterum eadem transferendo, vnicoque momento ab vno mundi cardine in alium deuehẽdo. Sanè ſi Angeli naturales illi corporum cœleſtium & ſpiſſorum motores, tanta eadem celeritate impellant; crediderim animam gloria cœleſti iam donatam, ſupernaturalium virium adminiculo, maiori glorioſa hæc corpora agilitate impulſuram. Quanta Deus bone eorum velocitas erit?

Dan. 14.

Angelus, qui Abacuc Prophetam in Babylonem è Iudæa, quæ quingentis paſſuum millibus à ſe inuicem diſtabant, cæſarie apprehenſum, vnico momento, tranſuexit, huiuſce meæ ſententiæ teſtis & ſuffragator erit. Si enim hoc ille in alterius corpore, quid non animam in proprio facturam credendum eſt? ſi in corpore adhuc mortali, ſpiſſo, craſſo, patibili, hoc ille potuit; quid obſecro, hæc Angelis par in gloria, in proprio, & quidem glorioſo, beato, ſpirituali, diuino, quodque agile erit, vt quæ maximè, faciet?

Longius adhuc proceſsit Auguſtinus. ait namque tantam corporum horum agilitatem fore, vt ipſum animæ velle & cogitationẽ quodammodo præuerſura ſit. *Vbi volet ſpiritus ibi erit & cor-*

Corporum glorioſorũ tanta ve-

locitas, quāta imaginationis.

& corpus. At tam celeres ſpiritus & animæ motus ſunt, vt vnico inſtanti, & deſiderio cœlum, & metu inferos, & cogitatione adeat antipodes, ſpe quoque & ambitione ad columnas Herculeas vſque pertingat, & vbicumque locorum imaginando peregrinetur. Cum igitur corpus eadem qua ſpiritu s celeritate mouendum ſit, vt quidem Auguſtinus ſenſit; credere profectò oportet, magnam eius celeritatem & agilitatē fore.

Vtrum corpora vnico inſtanti moueantur.

Sed cui bono hæ hyperbolicæ locutiones? Anne corpora vnico inſtanti mouebuntur? anne Philoſophorum placita euertere ſatagis? inquiet aliquis. Repugnat Ariſtoteles, qui in quarto Phyſicorum in vacuo motum fieri poſſe negat, qui cùm in vacuo nullum impedimentum ſit, vnico momento eundem fieri oporteret: quod tamen negat, rationique repugnare aſſerit. Reſpondeo.

At docent Theologi, glorioſa Beatorum corpora nonniſi in tempore & ſucceſsiue, ſed tamen ita, vt propter nimiam agilitatem id non videatur, mouenda: & in horum motu aliquā temporis dimenſionem dari, ſed eam exiguam & breuem admodum, adeo vt vix percipi poſſit, quod hac ratione confirmant. Non poteſt aliquid totum eſſe hoc in loco, & diuiſum in illo, hinc namque ſequeretur eodem tempore & momento illud duobus in locis exiſtere, quod penitus impoſsibile eſt, atqui *omne quod mouetur*, iuxta Ariſtotelem, *partim eſt in termino à quo, & partim in termino ad quem*: ergo, ſi motus hic vnico inſtanti peragеretur, idem mobile eodē tempore duobus in locis exiſteret. Deinde quidquid vnico inſtanti mouetur, ſimul mouetur & motum eſt; at impoſsibile eſt, vt idem numero duo

Ariſt. 6. Phyſ.

ro duo hæc inter ſe contraria diuerſis vicibus peragat. Dicendum eſt igitur, quamuis corpora glorioſa celerrime ſeſe moueant, tamen in vnico quidem inſtanti moueri, ſed ſemper aliquod, quamuis breuiſsimum, ſpatium temporis intercedere.

Quarta & vltima dos erit claritas æterna & ſplendor quidam illuſtris, quo corpora illa rutilabunt, adeo vt lumine ſuo velut faces quædam, cœlum empyreum illuſtrátura ſint. Ait hoc ſacra ſcriptura, cùm de Electis loquitur: *Fulgebunt iuſti ſicut ſol in regno Patris mei*, & loco prius citato è Sapiente, *fulgebunt iuſti, & tanquam ſcintilla in arundineto diſcurrent*. Ecquod illud gaudiũ erit, tot ſoles vno in loco collectos intueri? ſi enim vel vnicus ſol, tanto interuallo à terra remotus, & nunquam quieſcens, tantopere homines recreet, orbemque vniuerſum gaudio afficiat, dum ſplendorem emittit; quantum Deus bone gaudium erit, millenos & decies millenos ſoles oculis vicinos, ſemperque loco fixos intueri? Claritas. Matth. 13. Sap. 3.

Sunt & alia Scripturæ loca, quibus hoc confirmem, vt ille Danielis. *Qui autem docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti, & qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates.* item ille Ioannis Chryſoſtomi, *Vnumquemque Sanctorum pluſquam radios ſolis videbis refulgentem ex illa gloria, cuius candorem & coruſcationes oculus humanus non poteſt aſpicere.* Et merito: nam ſupernaturalis illa claritas ab animæ gloria originem ſumet, quæ in corpus ipſum etiam redundabit, adeo vt ipſum lucidum, ſplendidum & rutilans redditura ſit. Conſcendite mecum montem Thaborinũ, Dan. 12. Hom 6. in Epiſt. ad Hebr. Vnde claritas hæc oriatur.

& rei huius euidens videbitis periculū. Chriſto enim, in ſolemni transfigurationis ſuæ die, vt aliquod huiuſce felicitatis ſpecimen daret, gloriā hanc, quę non ſine miraculo hactenus in anima delituerat, nonnihil exſerente, eadem quamprimum in corpus redundauit; adeo vt illa carnem eius, pellem & totam corporis ſuperficiem inuadente, *reſplenduerit facies eius ſicut* Matth. 17. *ſol, & veſtimenta eius facta ſint alba ſicut nix.* Tanta ſcilicet corporum glorioſorum claritas futura eſt, à communicatione gloriæ, quæ in anima latitat, proueniens; vt quidam dicere non ſint veriti, corporis glorioſi ſplendore, ſi de cœlis in terram deſcenderet, ſolem & ſtellas offuſcandas; lumenque amiſſuras.

An non enim, ô glorioſa corpora, vereque beata omnique perfectione & felicitate donata, ſummæ dignitatis eſt, ampliſsimum hoc priuilegium, & prærogatiuas illas ſingulares habere? ecquæ enim ſufficiat oratio, ô corpora immortalia, ad beatitudinem veſtram celebrādam? vos namque, qui inſtar tetræ fuliginis eratis horridi, ſpiſsi quoque & opaci, inſtar ſolis ſtellarumq́; collucebitis; vos, quos hîc graues, tardos, ponderoſos, mouerique difficiles vidimus; tanta celeritate pollebitis, vt Angelos ſuperaturi ſitis. velociores ceruis, & agente nim[bos] Euro celeriores: vt quos natura craſſos, [de]nſos, materiaque obſitos finxit, ita vt minimus paries curſum veſtrum impedierit, ita ſubtiles eritis, vt omnia penetraturi, nullumque vobis impedimentum paries aut arma ferrea datura ſint. Quid amplius? Vos inquā, qui interea dum hic in mundo nobiſcum ageretis, paſsionibus, morbis, malis, calamitatibus, ærumnis obnoxij eratis; ab omni prorſus patiēdi poten-

potentia exempti eritis, ac penitus impaſſibiles. An non inquam hæc ingens gloria eſt, & ingens felicitas? Quid ſi dixero propter glorioſas haſce dotes corporum, Beatos mentibus illis æternis, id eſt, Angelis, quid amplius habituros? quod egregia quadam è libro Geneſeos figura declarabo; Ioſeph Patriarcha fratribus ſuis cõmune epulum parauit, ſed Beniamino fratri vterino quinque panes amplius appoſuit. Epulum hoc figura fuit beatitudinis, quá Chriſtus nobis in paradiſo præparauit, Ego, inquit, *diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi Pater regnum, vt edatis & bibatis ſuper menſam meam in regno meo*. Menſæ huic aſsidebunt fratres Ieſu Chriſti, qui verus Ioſeph eſt, Angeli inquam & homines; Angeli quidem, quod eundem cum Chriſto Patrem habeant; homines verò, quod eundem patrem habeant Deum, & eandem matrem, naturam humanam: fratribus igitur vterinis quinque fercula apponet, quæ cæteris, id eſt, Angelis, denegabit, gloriam inquam corporum, & quinque ſenſuum delectamenta, qui è Chriſto in quantum homo eſt, incredibile gaudiũ percipient. Gen. 43. Luc. 22.

Hoc ſcilicet eſt Chriſtiani, quod nos in malorum tolerantia conſolari & animare debet, hoc ſpem noſtram fouere, quando nimirum ob oculos ponimus, maſſas illas carneas, quæ modò ita abiectæ & viles videntur, aliquando ad tantam gloriam ſublimandas. Arbores interea dum nix terram circumquaque cooperit, aridæ & exſuccæ videntur; omnẽque, virorẽ amiſiſſe: verum dum vere nouo ridet ager, nouam faciẽ aſſumunt, gemmas, flores, foliaque emittunt, & virorem nouum acquirunt. Idem omnino Simile.

 de cor-

Digitized by Google

num, impaſsibilitas; loco calamitatum & ærũnarum, felicitas & gloria, veraque beatitudo habenda ſit, ad quam nos Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus deducere dignentur. Amen.

FERIA SEXTA.

OMNIA QVÆ IN HOC MVNDO ſunt, nihil eſſe, ſi cum iis quæ cælo continentur, conferantur.

Memorare nouiſsima tua, *& cogita nulla in hoc mundo reperiri poſſe gaudia, quæ cum cœleſtibus comparentur*, & in æternum non peccabis, *Eccl.7.*

FIGVRA.

VIx guſtauerat Elias magnus ille Prophetes, Anachoretarum veterum princeps, & vaſtæ ſolitudinis incola, cui ſpelunca & mons Oreb loco domicilij erant; cœleſtes delicias, diuinæque vix gloriæ ſcintillam viderat; quin ſtatim pallio oculos obduxerit, & faciem velauerit. Hocce Prophetæ factum merito ponderanti, viſum eſt, hic tacite gaudia paradiſi deſignari: quicumque enim eadem vel ſummis labris attigere, vel extrema lingua guſtauêre, oculos mundi huius rebus occludunt. ſecumque ſtatuunt, nihil omnino in orbe reperiri, quod cum æterna beatitudine gaudioque cœleſti comparari queat. Vltimam hanc concionem hac ſuper re inſtituere decreui, quam vtinam Spiritus ſanctus auxilio ſuo promouere, & glorioſiſsima mater ac Virgo intercesſionibus dirigere dignetur, Quamobrem illius opem imploreـ 3. Cor. 19.

ploremus; & hanc cum Angelo ſalutemus, pariter vnanimique voce dicentes.

Aue Maria.

Præclara Ciceronis ſententia, de Beatorũ ſtatu.

Romanæ eloquentiæ parens Cicero, quamuis falſorum Deorũ cultu deditus, & à Chriſtiana religione alienus, tanti eſſe rerum cœleſtiũ meditationem momenti opinabatur, vt quicumque eaſdem ob oculos, licet obiter tantũ, haberet, terrenarum facile obliuiſceretur, *Cogitantes ſupera*, inquit, *atque cæleſtia, hæc noſtra exigua & minima contemnamus.* Diuina profectò ethnici hominis ſententia, qua rerum ſupernaturalium excellentia pro dignitate explicetur.

Pallad. dial de vita S. Ioan. Chryſ.

Ad huius imitationem dicere ſolebat Palladius, Chriſtianum, vbi ad cœleſtes diuitias anhelare, ſupernæque Ieruſalem delicias deſiderare inceperit, nonniſi mortem vitæque finẽ exoptare, vitam hanc mortalem contemnere & faſtidire, vt quæ ei grauis & moleſta ſit: adeò vt ſanctis cogitationibus ſubuectus, omni momento in cœlorum regione obambulet, èque terra ad ſuperna vſque tranſuolans, inter Angelorum choros conuerſetur, ab hominum ſe ſocietate conuictuque penitus ſequeſtrãs: hinc dicere ſolebat Paulus, *Noſtra autem conuerſatio eſt in cælis.*

Philip. 3.

Sanè quotquot mentẽ ad ſupera direxêre, & cogitatione verſari ſunt in cœleſtibus; tantã inde voluptatem deliciaſque hausêre, vt viuere eos hoc in mundo tæduerit. Teſtis ſit idẽ Apoſtolus, hic n. cum cæleſtes diuitias deguſtaſſet, ad tertiũ nimirum cælũ euectus, adeò earũ amore incenſus fuit, vt omni tempore & loco, inferiora hæc inanesq; delicias, imo deliciarum nomine penitus indignus, pertæſus, exclamet, *Deſiderium habeo diſſolui & eſſe cum Chriſto.* Perinde

Philip. 8

inde ac ſi dixiſſet, Quamuis totius vniuerſi imperium obtinerem, tamen viuere mihi moleſtū eſſet; deſiderans quippe & anhelans anima ad altiora ſuſpirat, geſtit intereſſe choris cœleſtium, hos ambit, hos exoptat, & cum Ieſu Chriſto exultare contendit; atq; ideo non modo mortem ſubire, ſed & penitus deſtrui, & in mille partes diſſolui, morte nimirum violenta pro diuino nomine hinc abripi, paratus ſum; quò ſcilicet tormentorum intenſione & grauitate vinculis carneis diſruptis, anima in libertatem vindicetur, carceribuſque terrenis emiſſa, ſine vllo impedimento, libera ad cœleſte domicilium euolet.

Hercules ille Hebraicus Dauid, maius etiam deſiderium oſtendit; nam hinc rerum cœleſtium pulchritudine & excellētia captus, illinc vero rerum terrenarum inanias pertæſus, exclamat; *Hei mihi quia incolatus meus prolongatus eſt! multùm incola fuit anima mea.* Dicere vult. Anne diutius in hac me lachrymarum valle detinebis Domine? mille mihi hîc vixiſſe annis videor, quādo, obſecro aderit tempus, quo gloriam tuam intuear? quando veniam & apparebo ante faciem Dei? nam tunc ſatiabor, cum apparuerit gloria tua. A quadraginta, ne dicam ſexaginta, iam annis, in ſumma egeſtate vixi, panem petij; & tanta, eheu! mundi inopia & egeſtas eſt, vt me ſatiare nequeat, imò numquam aliquid mihi ſufficiat, donec vultus tui lumen videam, gloriæque cœleſtis parciceps fiam, ô ardens rerum cœleſtium & diuinarum deſiderium!

Dauid Rex ad cœleſtia aſpirat. *Pſalm. 119.*

Ipſe quoque Redemptor Chriſtus, regnique huius rex, tantoperè idipſum extulit, vt diceret hominem, ſi vel aliquam eius cognitionem haberet, illiuſque delicias vel ſummis labris

Regnum cœlorum theſauro cōparatur.

deguſtaret, omnium terrenarum rerum iactu-ram libenter facturum. Hinc in Euãgelio ita de ipſo locutus eſt, *Simile eſt regnum cœlorum theſauro* Matth.13. *abſcondito in agro, quem qui inuenit homo, vendit omnia quæ habet, & emit illum.* Regnum inquam cælorum, ager latiſsimus ac ſpatioſiſsimus eſt; in quo ingens illæ gloriæ theſaurus abſcõditus latet, quem ſi quis vel cogitatione tantum inueniret; facilè quidquid in mundo haberi vel optari poſſet, contemneret, quo agrum illum coëmeret. Profecto ipſa Beatitudo opulentus quidam theſaurus eſt, quem ſi diligenter, toto inquam animo & affectu, inueſtigare voluerimus, mille mundos, eius habendi ergo, libenter impendemus.

Aliam quoq; ſuper eadem re parabolam apud eundem Euangeliſtam reperio: *Simile eſt regnũ cœ*ibid. *lorũ homini negotiatori quærenti bonas margaritas, inuẽta a. vna pretioſa margarita dedit omnia ſua & cõparauit eam.* Cuius hic eſt ſenſus, omnes quotquot in hoc mundo viuitis, mercatores eſtis, (nam alibi legimus, *Negotiamini vſque dum ve-* Luc.19. *nio*;) cœleſtis autem gloria margarita eſt pretij incomparabilis, quam ſi inuenire aut tantum percipere potueritis, omnes facultates veſtras & opes in eiuſdem commutationem expendetis.

Macedonum rex Alexander cum multa de re- Plut. in apopht. regum gni Indici opulentia & diuitijs fama audijſſet, ita eius acquirendi armisq; ſibi parãdi deſiderio exarſit, vt, quidquid ante à magno labore ſummaq; difficultate parauerat, Purpuratis ſuis, regnum quin etiam paternum, diuideret. Hoc cũ Hephæſtion amicorũ intimus admiraretur, regisq; liberalitatẽ ſuſpiceret, ab Alexandro audiuit, hoc ei nouum videri non debere, ſolas enim

Indo-

Indorum opes vniuerſo Philippi Patris imperio præualere. Vt regium hocce apophthegma in rem noſtram cōcinnem, dico, homines, ſi diuitias ampliſsimas, quæ opulēto cœlorum regno continentur perſpectas haberent; omnium libenter regnorum dominiorū'q; iacturam paſſuros, vnica Indiarum Orientalium & cœleſtium ſpe contentos, quæ ſolæ omnia mundi regna & imperia antecedunt.

Refert Heluetios Cæſar, audita Galliarū noſtrarum fertilitate & diuitijs, patriâ earū ſubiugandarum ergo, exceſsiſſe, & quo ad pugnandū magis accenderētur, omnis'q; in patriam reuertendi ſpes abriperetur, proq; terræ fertiliſsimæ occupatione validius decertarent, domos omnes incendiſſe, & vrbes muris ſpoliaſſe. Ad eundem modū, Auditores, ſi certo ſciremus, quænam gaudia, quæ bona, ecquæ diuitiæ in noua hac Francia, Beatorū & Angelorum patria, contineantur; facile omnem hunc mundum deſereremus, & flamma charitatis æſtuantes, omnes illius ineptias & vanitates ſuccenderemus. Nihil enim in vniuerſo hoc mundo reperire eſt, quod cum diuitijs alterius comparari queat: quas ſi interdum animo volueremus, omnes peccandi illecebras occaſionem'q; tolleremus, & ad nullum delictum propēderemus: ita quippe Sapiens teſtatur, *Recordare nouiſsima tua, & in æternum non peccabis.* Hoc hodierna vobis concione exponere ſatagam: primo quanta ſit mundi, ſi cum cœleſti gloria comparetur, vanitas, aperiam, deinde, non ſine labore & difficultate, non ſine ſudore & puluere, ſed per varias tribulationes & afflictiones, ad eandem aditum patere. Itaque & hodiernam concionem finiam & ſimul longiorē hanc de quatuor nouiſsimis te-

Lib. 1. de Bello Gallico.

Eccl. 7.

lam

lam ſuccidam. Beneuolentiæ me ſolitæ zephyro vt proſequamini rogo, ad primum me membrum accingo.

Nulla rerũ cœleſtium cum terrenis ſimilitudo eſt.

Nulla penitus rerum cœleſtium, gaudiorumque ſupernorum cũ terrenis eſt ſimilitudo aut æquiparatio. Primo quod illa perennia ſint & permanentia, hæc inconſtantia & mutabilia: nam, *tranſit mundus & concupiſcentia eius*, inſtar fumi euaneſcit. Non dicit, tranſeunt res mundi huius, ſed ipſe mundus, qui nonniſi mera incõſtantia eſt, nihilque in ipſo haberi poteſt permanens omnes enim Monarchiæ ampliſsimæ tranſierunt, reſpublicæ potentiſsimæ conciderunt, pyramides cœlo iniuriam facturæ ad terram collapſæ ſunt: Alexandri occubuêre. Cæſares interiêre, Cyri proſtrati. Tráſit igitur *mũdus*, tranſiit diues ille epulo, qui epulabatur quotidie ſplendidè, & induebatur purpura & byſſo. Quàm ad viuum eius ruinam depinxit Pſalmographus dum canit, *Vidi impium eleuatum & exaltatum ſicut cedros Libani, tranſiui, & ecce non erat.*

1. Ioan. 2.

Luc. 16.

Pſal. 36.

2. Reg. 18.

Vlterius mihi in hac materia prægrediẽti, videtur mundus non abſurdè mulo Abſalomi cõparari poſſe; ſtatim enim atq; ille rebelles & refractarios peccatores, quos eatenus vexit; ad fatalẽ ambitionis arborem, inaniũ deſideriorum capillis implicatos, ſentit adhæreſcere; ſubito elabitur, milleq; tormentorum cruciatuumque haſtilibus eoſdem transfigens, animã tandem efflare cogit. Vnde ſatius eſt Paulo conſulenti auſcultare, *Hoc autem dico fratres, vt qui hoc mundo vtuntur, tamquam non vtantur, præterit enim figura mundi huius.*

1. Cor. 7.

Iſa. 59.

Idem argumentum proſequens Iſaias, eundem telis aranearum cõparat, quibus nihil fragilius

gilius aut inanius dari poteſt. T*elas*, inquit, *aranea texuerunt*. Id eſt, ſuperborum ambitio, mundiq; gloria, aranearum gloriæ perſimilis eſt, ſic namq; ſeſe euiſcerant & euacuãt, vt telas quaſdam fragiles texant, quæ minimo Boreæ flabro diſſoluuntur aut perfringuntur, & nonniſi ad muſcas capiendas vtiles ſunt, quidquid.n. mundus eiuſq; ſectatores ordiuntur, poſt varias etiam moleſtias & difficultates, nõniſi telæ aranearũ ſunt, quæ ad minimũ fortunæ indignantis impetum colliduntur & euaneſcunt; Ita *mundus tranſit, & concupiſcentia eius*. Mundania araneis comparantur. *1. Ioan. 2.*

Quam præclaram huiuſce inconſtantię figuram in S. Matthæi Euãgelio detego? Cum enim domum ſtolidi illius arenæ, loco petræ, inędificatam intueor, quæ ad primum turbinẽ ad terram corruit; veram mundi imaginem videre videor. Ipſe enim domus fatuorum ac ſtolidorũ coſmophilorum eſt, peccatorum inquam & delinquentium, ſed inconſtantiæ arenæ inædificata, quæ quamprimum, vt aduerſæ fortunæ turbo ingruere cœpit, concidit & ſolo proſternitur. Verè itaque *mundus tranſit & concupiſcentia eius*. *Matt 5.* *1. Ioan. 2.*

Hinc ſapienter feciſſe mihi viſus eſt Vicerex Ægypti Ioſeph, qui quamuis quadraginta annorũ ſpatio totius regni habenas moderatus eſſet, liberos adhæc haberet, quibus dotẽ aſsignaret; nullos tamen agros & poſſeſsiones in illa regione coëmere aut cõparare ſibi poſteriſue voluit. Sciebat ſiquidem, nõ ſtabilem illic Hebræos ſedem habituros, ſed breui, indignante Pharaone ſumma cum infamia, ſi dicere liceat, eijciẽdos. Daniel quoque Propheta, quamuis quinque potentiſsimos reges prudentia & conſilio direxiſſet, Nabuchodonoſorem ſcilicet, Euilmerodachum, *Gen. 40. 41. 42.* *Dan. 2. 3. 4. 5*

Digitized by Google

chum, Baltaſſarum, Darium & Cyrum: noluit tamen in barbara illa regione rerum ſuarum ſedem figere, cum omnium rerum exitum conſideraret, ſibique proponeret, omnes honores & dignitates nonniſi inanias & ineptias, vento & aura leuiores, fortunęque ludibria, delicias quoque momentaneas eſſe, & eodem, quo naſcuntur tempore, ſuffocari; iuxta Apoſtoli verba, *Tranſit mundus & concupiſcentia eius.*

1. Ioan. 2.

E contra vero cœlum in æternum permanet ipſum eſt domus illa inconcuſſa, petrę inædificata, quæ nullos aduerſitatum turbines, nulla fortunæ flabra pertimeſcit, ſed omnia veluti feſtucas & bullas explodit & ridet; diuitiæ quoq; eius æternæ ſunt, nihilque in eodẽ reperire eſt, quod non perpetuũ ſit ac numquã interiturũ. Figurate id expreſsit ſponſa illa in Canticis, quando domus ſuæ mẽbra deſcribendo, ſponſo ait, *Signa domorum noſtrarum cedrina, laquearia noſtra cypreſsiua.* Duo hic lignorũ imputribilium genera recenſet, vt inſinuet, cœlũ, quod ſanctarum animarũ, quæ Chriſti ſponſæ ſunt, palatium eſt, æternitate cõſtratũ eſſe, incorruptibilitate nitere, & conſtantia tectum: mundi autem huius palatium è ligno putrido compactum eſt, omnia eius membra quamprimũ corruunt nihil in eo ſtabile reperitur, nonniſi de ruina caſuque illic ſermo, at in cœleſti omnia ſolida ſunt & ſtabilia. Nulla eſt igitur cœli cum terra ſimilitudo, aut aliqua inter vtrumq; proportio.

Cant. 1.

Mundus nõ niſi pũctum quoddã eſt cœlo collatus.

Mundus namq; nonniſi punctum eſt, ſi cum cœlo conferatur, & pũctum quod vix videatur, quia nimis ei vicini ſumus: ideo namque fit, vt neſcio quam in eo magnitudinem, fictam licet, admi-

admiremur, quam nos videremus, ſi longius ab eodem ſecederemus. Nam quemadmodum ex eo quod firmamentum longius à nobis remotum ſit, ſtellas nonniſi vt ſcintillas opinamur; cum tamen ſi in cœlo Saturnio eſſemus, eaſdem terra maiores iudicaremus: ita quoque è contra, quoniam terræ affixi ſumus, eandem ſuſpicimus & admiramur; verum ſi nonnihil ab eadem recederemus, ſtatim profectò eiuſdem paruitatem videremus, quæ nonniſi punctum, vanitas, atomus eſt, adeo vt ipſa nos vallat vicinitas, ac ſitus remotior, & ab ea elongatio veritatem oſtendat. Quando enim obiectum aliquod oculis nimis vicinum eſt, facultatique viſibili propemodum inhæreſcit, percipi à vidente vix poteſt; ſed proportionata & mediocris diſtantia naturalem rei colorem & magnitudinem detegit. Vnde Philoſophorum axioma, *ſenſibile ſupra ſenſum poſitum non facit ſenſationem.* Ad eundem planè modum, quoniam mundum in oculis gerimus, & in mundo oculos, eundem agnoſcere aut eius naturam percipere non poſſumus: verum ſi nonnihil ab eodem recederemus, quamprimum profectò videremus, nonniſi meram eum vanitatem eſſe, & beatiſsimos iudicaremus eos qui eundem pedibus conculcarunt. Ita olim ſenſit Pſalmographus dum ait; *Beatus vir cuius eſt nomen Domini ſpes eius, & non reſpexit in vanitates & inſanias falſas.* *Pſalm. 39.*

Adhæc, mundus hic nonniſi locus paupertatis eſt, theatrũ neceſsitatũ, mera inopia ac mendicitas: quãdo domus alicuius ſupellex deſcribitur, eaq; deſcriptio fit quam breuiſsimè, euidens ſignũ eſt, non affluere illic opes, ſed curta omnia eſſe & anguſta. Moſes cũ domus mundi huius

Mũdus cœlo collatus nõniſi mera inopia eſt.

Mundi creatio ſex diebus peracta

huius membra & partes deſcriberet, eius artificē nonniſi ſex dies in ijſdem deſcribendis ait inſumpſiſſe, & ſeptimo die cūcta perfeciſſe: primo nempe creauit lucem, ſecundo firmamentū, diuiſitq; aquas, tertio arbores, herbas & plantas deſcripſit, quarto ſolē, lunam & ſtellas, quinto piſces maris recenſuit & volucres cœli, ſexto animalia terreſtria cū hominibus, ſeptimo vero cōpleuit opus ſuum, quod fecerat. Cum igitur tantillo tempore mundi ſupellex deſcripta ſit, ſignum eſt, eundem non eſſe vſquequaq; opulentum.

Quando aliquis pecunias enumerans, parum temporis in ijſdem enumerandis inſumit, dicere oportet, eaſdem non affluere. Ita Satan, princeps ille tenebrarum, & violentus mundi inuaſor, cum illius diuitiarum rationem iniret & enumeraret quantum poſsideret, vnico eaſdem momento & verbo recenſuit. Cum enim Filio Dei omnem mundi amplitudinem terræque magnificentiam demonſtraret, notat Euangeliſta, vno id eum memento feciſſe, non adhibita prolixa aut longiori ſingulorum enumeratione, *Oſtendit*, inquit, *omnia regna mundi, & gloriam eorum.* Annon igitur hinc euidenter colligitur, mundum non eſſe vſque adeo locupletem, cum eius maieſtas, magnitudo, diuitiæ, delitiæque tam breui tempore enumerentur?

Matt 4.

Et ſanè dum de alicuius ſtatu diuitijſq; iudicium ferimus, aut aliquem opulētum nominamus; de ſuis eum reditibus victitare, nihilq; ab alio mutuum ſumere dicimus: illum verò è cōtra inopem & miſerum, qui nullus reditus habeat, & aliunde quidquid neceſſarium habet, mutuetur. Huiuſmodi verè mundus eſt, tanta nēpe illius,

illius paupertas eſt & inopia, vt nonniſi mutuo viuat, & quidquid poſsidet, ab alio ſumat neceſſe ſit: aquas namque à mari, pluuias à cœlo mutuatur: itaq; ab eodem dependet, vt ſi vel ad breue tempus eandem desereret, lumenq; & influxus denegaret, peſſum iret, ac penitus deficeret. Cœlum quippe illius nutritius eſt, Mæcenas, & benefactor, hiberno tempore niues, æſtiuo calores, verno rorē, & pluuias autumnali ſuppeditat: lumen quoque præbet, ne cæſpitet in tenebris, & ita diſcrimen adeat, ſolem, vt per diem inſtar facis illuceſcat; lunam verò, & ſtellas, quò noctu inſtar luminarium lumen prębeant. Mundus omnia à cœlo mutuatur.

Cœlumècontra adeò opulentum & ſplendidum eſt, vt à nullo depēdeat, à nullo quidquam mutuetur, ſed diuitijs plenum ſit; nam, vt ait Pſalmiſta, *Gloria & diuitiæ in domo eius.* Appoſitè duo hæc coniungit, in domo quidem Naaman erant diuitiæ, at non gloria aut honor, ſed lepræ infamia & opprobrium: in domo quoque epulonis omnia diuitijs redundabant, ſed non honore, at potius ignominia & contumelia. At in cœlo nonniſi gloria, fœlicitas, honor, diuitię, & eæ tam amplæ, vt finis earum haberi nequeat; nec eaſdem Angeli aut Sancti deſcribere aut recenſere vmquam potuerint: quinq ue ſiquidem iam annorum millibus in ijſdem indagandis, perueſtigandiſque laborarunt, & nondum ad finem queunt pertingere, aut memoriam eorum ſubducere. Diſpicite igitur vobiſcum, num aliqua cœlum inter & terram ſit æquiparatio. Pſal 11.

Nulla profectò: omne namque quod in mūdo eſt, inane eſt, vmbra fugacius ac meriſsima vanitas, imò vanitas vanitatū & omnia vanitas merx fucata & fucum faciēs, nummus adulteri- Mundi res vanæ ſunt.

nus & vitium redolens, ita tamen fallax, vt quo plures quis habeat, eo & plures deſideret, numquam ac ſatiari queat. In quo nō multum mundani ab hydropicis diſcrepant, quo .n. plus ex vanitatum aquis bibunt, quo & maiori ſiti habendique deſiderio exæſtuent? adeò vt totus ad ſitim eorum reſtinguendum, deſideria cohibēda, ambitionem coercendam, ſacietatemꝗ; afferendam, non ſufficiat orbis. Quin & inſtar Alexandri Macedonis ſeſe gerunt, qui cum plures eſſe in mundo mundos intellexiſſet, lachrymari vbertim cœpit. Vnde poeta, *Vnus Pelleo iuueni nō ſufficit orbis.*

Mundus animā exſatiare nequit

Pſal. 41.

Hac ſiti laborabat Dauid, duorum ampliſſimorum regnorum rex, quibus tamen animus eius expleri nequibat; hinc ſiti propemodum enectus clamabat; *ſitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei?* Toto, inquit vitæ tēpore ſiti laboraui, nullaꝗ; in mundo reperiri potuit aqua, quæ eādem reſtingueret, quia omnia regna mea aut quidquam omnino in mundo me ſatiare nequeunt. Quo enim plus ex mundi aqua bibo, quo & magis ſitio; nec ipſe quidē Oceanus, in me licet redundet, ardorem & incendium quo flagro exſtinguat. Quando igitur veniet, Deus bone, dies illa, quādo è fonte viuo fluent in me aquæ viuę, quibus animę, quæ ex ijs guſtant quamprimum reficiuntur? aquæ, de quibus Propheta ait, *Omnes ſitientes venite ad aquas.*

Iſai 55.

Heliogabali factum ridiculum

Imitatur hoc in genere mundus Heliogabalum Imp. Rom. Hic enim epulū aliquando magnificū parauit, in quod nonniſi picti cibi inferebantur, vt cœna picta & imaginaria, non autē vera vocari potuerit, ipſiꝗ; cōuiuæ menſa ſurgētes magis eſurirēt, quā dū ad eādē accederēt.

Nouus

Nouus Heliogabalus eſt mūdus, animas ille ad epulum inuitat, regióq; eaſdem conuiuio videtur excipere, ſed omnia fercula picta ſunt, inania, omneſque deliciæ fucatę & ementitæ: adeò vt maiori fame refecti quàm non refecti, laborent.

At in cœleſti cōuiuio omnia fercula vera sūt cibi minimè fucati, aquę ſuauiſsimę, vt vel vnica earum gutta animas reſatiet. Teſtabitur hoc Pſalmographus, *Confiteantur Domino miſericordiæ eius, & mirabilia eius filiis hominum, quoniam ſatiauit animam inanem: & animam eſurientem ſatiauit bonis.* Vnicam dixi aquarum cœleſtium guttam ad interiorem ſitim reſtinguendam ſufficere, & benè dixi. Teſtis ſit Petrus Apoſtolus, qui cum in monte Thabor nonniſi vnicā guttā guſtaſſet; adeò ſatiatus fuit, nulla vt amplius ſiti laboraret, nulloq; erga mundi huius res deſiderio teneretur, inebriatusq; clamaret, *Bonum eſt nos hic eſſe.* quod Auguſtinus exponens ait: *Si vna gutta ex paradiſi flumine hauſta omnem huius mundi ſitim exſtinxit, quid inexhauſtum bonorum omnium pelagus non efficiet?*

Pſal. 106.

Matt. 7.

Ipſe igitur mundus aridiſsima illa Libya eſt, in quo ſiti homines emoriuntur, in illa namq; nulla perfecta voluptas habetur, nullæ deliciæ quæ mentem hominis ſatient. Ipſe eſt lōginqua illa regio, in qua prodigi filij, id eſt mundani, fame propemodum enecti, ſiliquis porcorum paſcuntur: cœlum verò domus paterna, in quo omnes lautiſsimè & iucūdiſsimè reficiuntur, in quo omnia iucundiſsima ſymphonia perſtrepūt, in quo nōniſi de epulis eſt ſermo. *Beati*, hinc exclamat Pſalmographus, *qui habitant in domo tua Domine.* Mundus Ægyptus eſt, cuius incolæ nō niſi allio, cępis, alijsq; lachrymas excutiētib.

Mundus regio eſt, in quam filius prodigus ſeceſsit.

Pſal. 83.

Digitized by Google

herbis verſcũtur: at cœlum terra promiſsionis, quæ fluit lacte & melle, quæ voluptatibus, dulcedine & gaudio repleta eſt. Nulla igitur vnius ad alteram eſt relatio.

Mundus locus immundus & teter eſt.

At magna inter vtrumque differentia, mundus enim locus teter, abominabilis, infamis & ignobilis eſt, beſtijs & animalibus proprius, exilij, & peregrinationis locus. Hinc ſcriptum legimus, *Peregrinamur omnes à Domino*. Item, *Aduena ego ſum in terra & peregrinus, ſicut omnes patres mei*. Rurſus, *Non habemus hic ciuitatem permanentem*. Locus eſt teterrimi odoris & mephitim peſtilentiſsimam exhalans, adeo vt omnes in eodem emoriantur. Nam; *qui eſt homo qui viuet, & non videbit mortem?* Locus denique, qui è quinque iam annorum millibus peſte contagioſiſsima, quam Adam peccando inuexit, quæque omnibus ſine vllo reſpectu mortem adfert infectus eſt, *In quo omnes peccauerunt & mortui ſunt*.

1. Cor. 5.
Pſalm 38.
Heb 13.
Pſalm. 88.
Rom. 7.

Cœlum locus iucundiſsimus eſt.

Cœlũ verò locus voluptatis eſt; & iucundiſſimus, ſuauiſsima requies, domicilium amœniſſimũ, & ſeceſſus lætiſsimus, adeò vt vnica in eodem habitare die ſit iucundius, quam per decẽ annorum millia hoc in mundo, in lachrymarũ hac conualle. Docuit hoc me Propheta regius, *Melior eſt dies vna in atriis tuis ſuper millia*. Locus deinde voluptatibus diues, delicijs afflũes, gaudijs adeo locuples, vt Paulus Apoſtolus, qui aliquem iam eius guſtum perceperat, eius videndi ergo, diſſolui cuperet, finem vitę deſideraret, vt vel anima corpore euolaret, vel Neronis enſis, ceruicem incidendo, vitæ filum abſcinderet, & ad cœlos, locum delicioſiſsimum tandem tranſmitteret. Hinc ad Romanos ſcribens exclamat, *Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius*.

Pſal. 83.
Rom. 7.

Quid

Quid igitur cogitatis coſmophili? vt quid diligitis vanitatem & quæritis mendacium? quid veras delicias contemnitis? quid tantoperè terram diſpicitis, & cœlum deſpicitis? Cogitate quæſo, quid Eſau acciderit. Hic enim cum ob lẽticulæ ferculum primogeniti iura vendidiſſet, in tantum pœnituit, vt viginti ipſis annis, imò toto penè vitæ tempore, calamitatem ſuam & peccatum deplorarit. Videte ne idem omnino vobis contingat, vobis inquam, qui ob rem leuiſsimam ob meras nugas, ob minimam voluptatulam beatitudinis æternæ iura, quæ Chriſtus ſuo vobis ſanguine comparauit, venditis: videte inquã, ne vos ſerius cùm fuerit pœniteat ne in æternum ſtoliditatem & infortunia veſtra & quidem fruſtra, deploretis. Quod egregiè Salomon mihi viſus eſt inſinuaſſe, cum has damnatorum expoſtulationes & querimonias effingit, *Nos inſenſati, quid nobis profuit ſuperbia? aut diuitiarum iactantia quid contulit? tranſierunt omnia illa tamquam vmbra.* Gen. 25. & 27. Sap. 5.

Lyſimachus Thraciæ rex cum à Scythis bello preſſus ſiti ad mortem vſq; affligeretur, hoſtiũ ſeſe poteſtati dedidit, ea tamen conditione, vt quantum luberet biberet; ſitimq; reſtingueret. Cùm ita inter vtroſq; conuentũ eſſet, & abũdè refectus errorem commiſſum agnouiſſet, *Quam breuis*, inquit, *voluptatis cauſa, & libertatem & regnum amiſi?* Timendum eſt, ô mundi amator, ne te, qui tam facilè inimici te poteſtati cõmittis & minima tentatione ingruente cum eodẽ paciſceris; aliquando pœniteat, tuamq; fatuitatem deplorãs, millies ingemiſcas ac dicas, Proh quãta mea dementia & fatuitas! quàm ſtultè egi, quèm effrænis mea cupiditas! anne ob nullius pretij rem totum amiſſum oportuit? anne terra

cœli loco aſſumenda ob vanam gloriolam beatitudini cœleſti cedendum? *Talia dixerunt in inferno hi qui peccauerunt*, inquit Sapiens. E quibus omnibus efficere licet, nō poſſe res inferiores & mundi huius cum ſuperioribus & cœleſtibus comparari. Iam tempus poſtulat, vt ad alterum membrum veniamus.

Sap. 2.

Cœleſtis gloria meritis paratur.

Hęc porrò gloria, vt vlterius pergam nonniſi meritis ijsq; plurimis paratur: & ſi nullum ſine labore & ſudore bonum haberi poteſt, multo minus ſummum: prius enim id promerēdum, quam habeatur. Sexcentis idè ſacra ſcriptura locis confirmari poteſt. vt imprimis illa Apoſtolorum omnium ſententia, *Per multas tribulationes oportet intrare in regnum cælorum*, & illa Paulina, *Nemo coronabitur niſi qui legitimè certauerit*, Cęleſtis enim gloria corona eſt, ſed quæ nonniſi certantibus ſtrenueq; pugnantibus confertur: certamina itaq; & conflictus triumphum præcedant neceſſe eſt.

Act. 14. 2. Tim. 2.

Egregiam huiuſce rei parabolā apud S. Matthæum legere eſt: non prius ſ. vineæ illi cultores operis mercedem à patrefamilias accepêre, quā toto die in vinea laboraſſent. *Cum autem ſero eſſet factum, dicit Dominus vineæ procuratori ſuo, Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à nouiſſimis vſque ad primos.* Parabolæ huius myſterium hoc eſt; Non prius vineæ, id eſt Eccleſiæ, cultores à generali patrefamilias Deo, beatitudinis præmium accipere, quam diligenter laborauerint. Notandum porro eſt, non dici hic, *Voca oratores*, qui multa quidem dicant, ſed pauca præſtent, quorum lingua brachio lōgior ſit, & quorum opera verbis minimè reſpondeant. Non dici etiam, *Voca patronos & ſenatores*, qui alijs quidē benè, ſibi autē peſsimè conſulunt, qui tam diſerti

Matth. 20.

ferti ſunt in tribunalibus, ſed nulla coram diuino tribunali pia opera adferunt. Non item, *Voca muſicos*, qui omnes quidem partes norint canere, iucundiſsimam autem bonorum operum harmoniam in aperto reſonantem, non audiãt, ſed ſolum, *Voca operarios*, quia opera bona ad ſalutem imprimis neceſſaria ſunt, & ipſa beatitudinis corona nonniſi in certaminum ſtadio acquiritur.

Noluit olim claudos, & fracta manu & pede deformes templũ ingredi, aut ad altare accedere Deus; quo deſignabat, eos qui bonis operibus non vacant, quorũ brachia fracta ſunt, cœleſte templũ, in quo Angeli perpetuo decantãt, & cui Chriſtus velut ſũmus Pontifex præeſt, ingredi nõ poſſe. Nullus quoq; lapis in tẽplo Salomonis fuit, qui nõ prius vel malleo cõcinnatus, vel dolabra dolatus, aut ferro adaptatus eſſet: quo denotatur, nullũ omnino Beatorũ, qui ſunt veluti lapides, in cœleſtis Ieruſalem fabricam deſtinati, in palatium illud regium coaptari, qui tribulationum malleo non prius probatus & expolitus fuerit, labores ſubierit, cruciatus tolerarit, variaque bonorum operum genera ediderit. *Leuit.21.* Figura. *3. Reg.6.*

Chriſtus quoq; ex hoc mundo ad patrẽ abiturus docebat, viam cœlũ verſus crucibus conſtratam eſſe, variaq; in eadẽ ſupplicia eſſe perferenda: dixit enim *Qui vult venire poſt me, abneget ſemet ipſum, & tollat crucẽ ſuam.* Crux ſiquidem, rotæ, patibula, tormentaq; totidem veluti ſcalæ ſunt & gradus, quibus ad cœleſtem beatitudinem aſcenditur. *Matth.6.*

Idem, cum Zebedæi filij in regno eius, ad dexteram hic, ad ſiniſtram ille; conſidere deſideraſſent; petijt nũ calicem ſuum poſſent bibere, id eſt, num eandẽ paſsionem ſubire, quam per ca- *Matth.20.*

licem deſignabat. Docere voluit, non dari ante paſsionem gloriam, & quicumque gloriæ coronam geſtare deſiderat, ſpineam prius gerere debere. Et profectò nullus vmquam ad gloriam peruenit, qui non prius deſudarit; quin & ipſe Dei filius, antequam in gloriam admitteretur, pati debuit, ita namque apud Euangeliſtam de ſe teſtatus eſt, *Nonne oportebat Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam?* Si ipſum Dei filium, prius quàm gloriam, quæ naturaliter ei debebatur, adiret, pati oportuit; an non & nos, qui eius ſolummodò ſerui ſumus, & ad quos eadem nonniſi ex mera gratia & miſericordia ſpectat, aliquid pati neceſſe erit? ſi dux, vt triumphum adipiſcatur, viriliter & animosè decertet; gregarius miles & de triuio, ad eandem gloriam anhelans, otio diffluet, pugnam detrectabit, armaque rubigine ſinet obduci?

Luc. 14.

Ioannes cùm copioſam hominū in cœlo turbam videret, ex omni populo & natione cōgregatam, coram agno ſtantem, ſtolis albis indutā palmasq; manibus geſtantem, & vehementer miraretur; vocem mox audiuit, Hi *ſunt qui venerunt de tribulatione magna,* viriliter & ad ſanguinem vsq; decertarunt, *& lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine Agni.* Ipſæ igitur tribulationem & afflictiones ad cœleſtem gloriā perducunt, nec ſine illis cuiquam gloriam adire conceditur, nam

Apoc. 7.

Simile.

Dulcia non meruit, qui non guſtauit amara.

Agricola, quo lætior ſeges excreſcat, & vberioris meſsis ſpes affulgeat, niues, gelu, brumam prius videat neceſſe eſt: hæc enim niſi præceſſerint, meſsis & æſtas grandine denſiſsima fœdabitur. Ita quoq; vt læta alterius vitæ æſtas, & co-

pioſa

Digitized by Google

pioſa beatitudinis æternæ meſsis exiſtat, hiẽs hic tribulationum, bruma niueſque tormẽtorum præueniant oportet, ne fortaſſe ex intempeſta animi intemperie omnia congelaſcant.

Lauri folia, amara ſunt & guſtui inſuauia, ſed ſalubria corporiſque valetudini conducibilia: Labores, pœnæ, tribulationeſque acerbæ ſunt & amaræ initio, ſed animæ admodum ſalutares & ad ſalutem obtinendam imprimis neceſſariæ. Nã ſicuti arca Noe, quo magis fluctus creſcebant, eo cœlo & nubibus fiebat vicinior; ita quoque tribulationum vndę animas in mũdi huius Oceano fluctuantes ſurſum euehunt, & quo illæ magis intumeſcũt & exſurgunt, quo & hæ beatitudini cœleſti propiores fiant. Nam vt ſapidiores & maiores piſces in ſalſis aquis, nõ verò in fluuiis, reperire eſt: non ſecus animæ generoſiores & animoſiores, in ſalſis tribulationũ vndis & aduerſitatum fundo potius, quam in quietis deliciarum & voluptatum torrentibus, reperiuntur. Sal quoque, vt corporum corruptionem impedit; ita etiam tribulationum ſalſugo, animarum. Aliud.

Cogitate igitur mortales, delicijs & voluptatibus aſſueti, qui tamen gloria potiri, & nihil pati vultis, fieri nequaquã poſſe, vt ad gloriã & coronam, non præmiſſo certamine perueniatis. Conſiderate inquam, quanta perpeſſus ſit Chriſtus, quænam tormenta ſubierint Martyres, & quantas tribulationes & ærumnas Sancti pertulerint. De his in genere ita locutus eſt Pſalmiſta, *Propter te mortificamur tota die, aſtimati ſumus ſicut oues occiſionis.* Quaſi dixiſſet, Maieſtatis tuæ amplitudo, & bonitas tua infinita, qua nos ad tantam gloriam euocaſti, tamque amœnum nobis locum præparaſti, ita nos viciſsim ad te *Pſal. 41.*

 reda-

Digitized by Google

redamãdum obſequiumq́ fideliſsimũ pręſtandũ inuitant, vt libẽter quotidie mortẽ ſubire, & inſtar beſtiarum iugulari exoptemus.

Idipſum fatetur Apoſtolus, aitque rerum diuinarum deſiderium tã acres ſibi ſtimulos ſubijcere, gloriæque cæleſtis dignitate in tantum ſe excitari, vt à cæpto virtutis tramite nullis aduerſitatibus, aut tormentis, non ipſa denique morte, queat diuelli: *Certus ſum, quia neque mors, neq; vita, neque Angeli neq; Principatus, neq; virtutes, neque inſtantia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos ſeparare à charitate* Dei.

Rom. 8.

S. Pauli deſideriũ erga gloriam cæleſtem.

O zelum admirabilem! ô deſiderium exæſtuans! ô affectum vehemẽtem! Dicere eum voluiſſe opinor, Quãdo oculos ad æternæ beatitudinis ſtatum contemplandum attollo, & ſimul attendo quam ſordeat in eius comparatione mũdus, tantoperè illius fruendi deſiderio exęſtuo, nulla vt haberi in mundo queat tentatio, aut in mundo hoſtis, qui me ad peccatum pertrahant, rerumque cæleſtium amorem animo deleant: ita namque ad eaſdem anhelo, ſuſpiro, tãtus me earum amor tenet, vt quamuis tartarus & mundus, homines ſimul & diaboli, ab eodẽ me auellere cõtenderent, cœptum virtutis tramitem non deſererem, aut amorem intermitterem: nihil enim ſunt omnia vitæ huius tormenta pœnæque ſi cum alterius gloria comparentur, *Quod enim momentaneum eſt*, ait alibi, *& leue tribulationis noſtræ ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis*, ecquænam autem eſt, ô Mathematici, inter inſtans & æternum proportio, quænam inter momentaneũ, & æternam extenſionem dimenſio?

2. Cor. 4.

Hac cogitatione permoti plurimi Marty-

res, in ſuppliciorum & pœnarum via, quæ ad gloriam ducit, animoſe & ſtrenue perrexêre, tormenta exploſere, mortem quoque ipſam ex ſibilantes, propoſita ſcilicet rerum cœleſtium dignitate, & gaudiorum æternorum magnitudine, & quantum ſupplicia cruciatuum inferebant, tantum & multo amplius conſolationum gloriæ conſideratio afferebat. Hinc ad Religioſos loquens Bernardus, *filii huius ſæculi vident cruces noſtras, & non conſolationes noſtras*, quas cœlum nobis impertit, nec ſciunt nos gloriæ adipiſcendæ ſpe ad fortiter agendum animari. Didicerat hoc ille ab Apoſtolo, qui in ſecunda ad Corinthios hunc in modum locutus eſt, *Pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra, quoniam ſicut abundant paſſiones Chriſti in nobis, ita & abundat conſolatio noſtra.* Vix enim nos mortis horror inuadit, quin ſtatim gloriæ ſolamen cælitus deſcendens nos in tormentis animet, ac vires ſuggerat: *Reſpiciũt enim ad incredibilia & cœleſtia præmia, & propterea omnes eiuſmodi tribulationes momentaneas ac leuiſſimas reputant*, aiũt Origenes & Chryſoſtomus. *2. Cor. 5.* *Lib. contr. Celſum* *Lib. 1 de compunctione cordis.*

Quidquid demum ſit, tribulationes neceſſario ſubeundæ ſunt. Notauit hoc ipſum in Chriſto Tertull. in eo quod poſt reſurrectionis triũphũ cum Apoſtolis manducauit, *Chriſtus fauos poſt fella, guſtauit, nec antea rex gloriæ à cæleſtibus ſalutatus eſt, quam rex Iudæorum præſcriptus in cruce, minoratus primum à Patre modicum quid citra Angelos, & ita gloria & honore coronatus.* *Tertull. libr. de corona. militis c. 14.*

Figuras iã producamus. Iacob cum Ioſephi filios Manaſſem & Ephrain benediceret, manibus in crucis figuram efformatis eoſdem benedixit, quæ benedicẽdi formula ab illo tempore *Gen. 48.*

in vſu

Digitized by Google

in viſu manſit, denotabat hoc, non poſſe Patris æterni benedictiones, quàm per crucem, quæ tribulationum tormentorum & pænarũ ſymbolum eſt, obtineri. Conceptum hunc mihi idẽ qui ſuprà Tertullianus ſuggeſsit; ſed adiungam & alios.

Templum Salomonis cochleã ſinuoſam in circuitu habebat, per quam ad eiuſdẽ faſtigium conſcendebatur: quod & Ezechiel in ſecũdi tẽpli deſcriptione obſeruauit, *Platea erat in rotundum aſcendens ſurſum per cochleam.* quo docemur, non poſſe nos ad ſublime & ſplendidum cœlorum templum, niſi per ſinuoſam tormentorũ tribulationumque cochleam, aſcendere.

Ezech. 41.

Salomon rex fecit ſibi ferculum de lignis Libani, columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, & aſcenſum purpureum. Verborum horum myſterium Hieronymus exponens, ait hîc deſignari, ad triclinium illud cœleſte, in quo Beati omnes iucundiſsimè in perpetuas æternitates reficiũtur, & Angelorum atria nonniſi per martyriũ, ipſumque ſanguineum, per mortem inquã, vel per tribulationum amaritudines, quæ ad martyriũ etiam referri queunt, aditum dari. Atque amborum ſymbolum purpura eſt, & color ille puniceus; & vtrumque ad beatitudinem perducit.

Cant. 3.

Lib. 2. in Ezech. homil. 13.

Initio Apocalypſeos legi, *Particeps in tribulatione, & regno & patientia:* quæ verba diu legerẽ, eorum quamprimum ſenſum & myſteriũ percepi: cum n. ait participem ſe fuiſſe tribulationis & regni, euidenter oſtendit, laborem ante coronam eſſe ſubeundum: neque enim regnare permittetur, qui laborem ſubire noluerit. Vnde Apoſtolus, *ſi ſuſtinebimus, & conregnabimus.*

Apoc. 1.

2. Tim. 2.

Cur enim toties in ſacris litteris felicitatem

& bea-

Digitized by Google

& beatitudinem cœleſtem coronæ comparatã legimus; vti in Apocalypſi, *Eſto fidelis vſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ*: & in epiſt. ad Timotheum, *In reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ*: alijſque ſexcentis? Variæ nominis huius rationes dari poſſunt, ſed quam Auguſtinus aſsignat, optimam iudico, ait enim hoc eam nomine conſignari, quod nonniſi certantibus promiſſa ſit, idque ex mente S. Pauli, *Nemo coronabitur niſi qui legitime certauerit*: In huius rei ſignum voluit Hebræos Dominus armatos & velut in acie conſtitutos terram promiſsionis ingredi: atque hinc Eccleſia in Canticis palmæ aſsimilatur, *ſtatura tua aßimilata eſt palmæ*, quæ nonniſi victoribus dari ſolet. Dic igitur nobis deeſſe figuras, vel cœleſtem gloriam, coronam illam regiam prædeſtinatis deſtinatam, ſine ſudore, labore & certamine parari.

Apoc. 2. *2. Tim. 4.* *Lib. de vnico agone Chriſt.* *2. Tim. 2.* *Num. 2.* *Cant. 7.*

Hic igitur deſino, Auditores, & ad hoc vos exhortor; ad tribulationes ſiquidem ſuſtinendas vos diſponite, ſi gloria potiri velitis; arma gerite, certaminibus aſſueſcite, ſi triumphum obtinere deſideratis. Sed rerum cœleſtium imprimis recordamini, & animum à terrenis auellite, illaque vos cogitatione armate, qua ſe Philoſophus Seneca olim communiebat, *Maior ſum*, inquiebat, *& ad maiora genitus, quam vt mancipium ſim mei corporis.* Ille verò mancipium ſe corporis reddit, qui nonniſi mundana cogitat, rebuſque terrenis cogitationem affigit. Nam quo cælum obtineatur, terra deſpicienda eſt.

Simile.

Nam quemadmodũ nebulæ, nubeſq; ſpiſsiores ſolis radios impediunt, atq; oculis iucundiſſimum illius lumen eripiunt; ita quoque inordinatus & nimius erga res terrenas affectus cœleſtium

leſtium meditationem offuſcat & impedit. Hinc Laurentius Iuſtinianus Patriarcha, de nimia diuitiarum cupiditate & affectu tractãs, ait, *Hic affectus præſentia amat, temporalia cumulat, ſpiritualia negligit, & cum totus ſe ſpargit in imis, nil poteſt amare de ſummis.*

Lib. de diſc. monaſtica cap. 4.

Simile.

Altero nemo oculo terram, & altero cœlum, eodem tempore poteſt intueri: ad eundem modum fieri nequit, vt eadem anima cæleſtia & terrena ſimul reſpiciat. Huius opinionis eſt Ioannes Chryſoſt. *Non eſt*, ait, *poßibile, vt qui præſentibus eſt mancipatus, ineffabilium honorum deſideriũ accipiat vnquã.* nam vti amor parẽ non patitur, ita nec rerum cœleſtium deſiderium: dignitas quippe earum poſtulat, vt ante omnia quærantur, ceteriſque præferantur.

Homil. 35. in Geneſim.

Matth. 9.

Ita namque hoc ſuaſit Chriſtus dicens, *Quærite primum regnum* Dei, prius inquam Chriſti quam regnum mundi, delicias potius cœli, quã terræ vanitates conſiderate. Inſinuauit idipsũ Patriarcha Iſaac, cum dilectũ ſibi Iacob benediceret, *Det tibi Deus de rore cæli, & de pinguedine terræ*: incipit à cœleſtibus & deſinit in terrena, demonſtrans, quantopere cœlum terræ præferendum ſit. Auctorem huius allegorici conceptus habeo Tertullianum.

Gen. 27.

Lib. 3. contra Marcionem cap. 24.

Agga. 1.

Caſtigat Iudæos Aggæus Propheta, qui tempore Darii Hiſtaſpis prophetauit, quod è Babylonica captiuitate reuerſi maiorem domorum ſuarum, quam templi Domini reſtaurandi rationem haberent, *Domus*, inquit, *mea deſerta eſt, & vos feſtinatis vnuſquiſque in domum ſuam.* Qua caſtigatione tacite argui crediderim eos, qui cœlum terræ, ſpiritualia temporalibus, æterna & nunquam interitura, momentaneis, perennia

nia fugacibus poſtponunt. Hîc igitur finem faciamus.

Veſtrum itaque eſt omnium horum recordari, Auditores, & cæterorum obliuiſci; viuat, viuat inquam, aſsidua cæli memoria, viuat quatuor nouiſsimorum reminiſcentia, & quoniã horum tractationi iam finis imponendus eſt, nunquam eadem animo excidant. Et, vt memoriam dictorum vobis refricem, mortem ſemper ante oculos habetote, quomodo nimirum omnes eidem ſint obnoxii, quomodo communis ſit, nemini parcat, omnes ſine vllo intuitu abripiat; perpendite quam proditorie nobiſcum agat, quot homines abſtulerit, quam incerta illius hora ſit, quot artes & dolos adhibeat, quã verſuta & vafra ſit, quam cruenta & immitis, magnos & paruos, opulentos & egenos, Crœſos & mendicos feriens, omniaque in cineres & putredinem conuertens. O ferox parca! ô mors quam merito omnes perhorreſcant!

Compendium corũ quę de morte dicta ſunt.

Perpendite quinetiam, reſtare poſt mortem iudicium, ſed adeo terribile & metuendum, vt ipſi iuſti vix futuri ſint ſecuri, & Angeli trepidaturi: iudicium horrendum cui nimirum Chriſtus pręſidebit, cui peccatores velut rei, diaboli accuſatores, creaturæ omnes velut teſtes intererunt: iudicium formidabile, in quo tota mundi machina tremet, ignis omnia deuorabit, cęli motus ceſſabit, mare inſtar ſanguinis rubeſcet, elementa pauebunt, aer fulgores & fragores euibrabit, terra grãdine replebitur, mõtes à fulmine ferientur, rerũ natura tonitru concutietur: iudiciũ vniuerſale, cui omnes orbis nationes, diaboli ſimul & Angeli adſtabunt, in quo omnia delicta minutim excutientur, in quo de omnibus factis exactiſsima ratio reddẽda erit.

Recapitulatio de iudicio dictorum.

O dies

O dies verè metuenda, & cuius memoria nunquam exuenda!

Anacephalæoſis de pœnis inferni.

Memoramini adhæc infernum, damnatorũ ergaſtulum, reproborum carcerem, dæmonum receptaculum: quo nullus in orbe locus tetrior aut abiectior, in terræ centro qui ſitus ſit, quem radiis nunquã Phœbus illuſtrat ſuis, ſed perpetuis qui tenebris & denſa caligine ſit obſitus. Infernum inquam, infelicium confugium, maleficorum domum, furiarum palatiũ, vmbrarum locum, teterrimorum odorũ cloacam, corruptionum ſentinam, ſordidum & putredinis totius colluuiem: In quo perpetuus vlulatus, perennes lachrymæ, gemitus interminabilis exauditur, in quo nonniſi mala, calamitas, & miſeria infernum bufonibus, draconib. ſerpentibus, viperis, monſtris repletum; fornacem igne, ſulfure flammaq; ſemper exæſtuantem: infernum, in quo tormenta nunquã terminantur, ſupplicia æterna ſunt, non menſibus, non annis, ſed æternitatis vlna tempora dimetiũtur: labyrinthum, è quo nunquã egredi cõceditur, in quo ignis, velut diuinæ iuſtitiæ adminiſter & vindex, in damnatos ſemper agit, dæmones loco tortorum ſunt, damnati nocte dieque ob cruciatuum acerbitatem deſperant & efferaſcunt: O locum horribilem, & dignum cuius memoria omnes percellat ac conſternet!

Breuis Epitome eorũ quæ hactenus de cælo locuti ſumus.

Recordamini denique cælum, Beatorum refugium, fideliũ regnum, animarum noſtrarum patriam, prædeſtinatorum domiciliũ, Angelorum ſanctorumq; aulam, SS. Trinitatis palatiũ, regium Dei omnium conditoris habitaculũ: locum pulcherrimum, iucundiſsimũ, amœniſsimum, ſplendidiſsimum, in quo in æternũ, viuitur,

FINE

tur, in quo perfecta ſatietas, vbi nonniſi de voluptate delicijſque ſermo eſt, in quo perpetuus dies, lumen nunquam deficit, mille collucent ſoles; vbi nulla horret nox, è quo vmbra exulat, tenebræ proſcriptæ ſunt, in quo nullũ tædium, vbi paſſiones morbidæ, ægritudines, ærumnæ, labores, ipſa denique mors, locũ nõ habent aut poteſtatẽ, ſed vnica voluptas & gaudiũ: in quo iucundiſſimum habetur omnium ſimul Angelorum, Patriarcharum, Prophetarũm, Regum, Apoſtolorum, Virginum, Martyrum, & omnium Beatorum, qui vmquam exſtitere, vnum in locum congregatorum cõſortium, in quo animæ diuinæ eſſentiæ conſpectu inebriantur, corpora ſolem & ſtellas ſplendore antecedunt. cuius mirabilia tã ampla ſunt, diuitiæ ita copioſæ, & voluptates adeo ſingulares, vt quidquid hic aut diuitiarum aut voluptatum haberi poſſit, cum ijs comparatum, nonniſi vanitas, fumus, imo nihil, videatur, & quorum omnium poſſeſſio fruitioque æterna eſt. Hæc igitur omnia mente & animo gerite, nouiſſimorũ ſemper recordemini, & audacter poſtremo concludam, fieri nulla ratione poſſe, vt peccetis, nec vt vllum peccatum in anima veſtra locũ habeat, quamdiu horum omnium memoria in eadem viget: idque ex mente Salomonis, dicentis, *Memorare nouiſsima tua, & in æternum non peccabis.* *Eccleſ. 7.*

Tu porrò ô Deus, plenæ maieſtatis & gloriæ, vitæ, nõ autem mortis, quã peccatum peperit, & quæ præuaricationum abortiuũ eſt, auctor, inquam, quẽ iudicem venturũ in die illa horrenda & metuenda credimus, quẽ & infernum & cœlũ condidiſſe certũ eſt, quo & iuſtitiã & ſimul miſericordiã declararet, impios nimirũ

caſtigando, iuſtis autem mercedẽ elargiendo, gratiã nobis, obſecro, tribue, vt horũ omniũ, memoria mente noſtra numquã excidat, ſed mortẽ ſemper meditemur, eius inſultus declinemus, eius technas & verſutias eludamus, & ad eã ſuſtinendã dũ adfuerit, nos diſponamus, vt corpore nimirũ ab eadem exſtincto, anima nihilominus ſub tuis inſignibus mereat, iudiciorũ quoque tuorũ tubæ ſemper auribus inſtrepant, rigor, quo ad iudicium venturus es, numquam cogitationibus noſtris excidat, ſed proponamus interdũ animo exactã illã rationẽ, quã de omnibus operibus, verbis, quin etiã cogitationibus oportebit reddere. Sed ecquis pudor erit & ignominia, omnia delicta ſua, totius orbis conſpectibus & cunctorũ hominũ oculis reuelata cernere? Infernaliũ quoq; ſuppliciorum horrorẽ ſemper præ oculis habeamus, vt pœnas formidando, peccata, quibus eædẽ debentur declinemus, pœnas inquã acerbiſſimas, diriſſimas, & æternas, quæ diabolos & damnatos ad deſperationẽ cogunt. Recordemur deniq; gloriȩ cœleſtis, & habitaculi Angelorũ, vbi tu cũ omnibus Electis habitas. Inſculpe obſecro animarum laminȩ neceſſariam horum nouiſſimorum memoriã; & ita inſculpe, nulla vt eandem ætas deleat aut eradat; vt Salomonis conſilium ſecuti, nõ amplius te offendamus, & numquam offendentes, vita ſanctiſſimè traducta, miſericordia tua ſuccurrente, eo, quò omnes Sancti peruenere, & quo perueniunt, qui numquam te delictis exacerbant, ad æternam ſcilicet gloriam, pertingere mereamur, ad quam ſua nos gratia Pater & Filius & Spiritus paraclitus deducant, Amen.

FINIS.

INDEX

INDEX,

ſeu

LOCI COMMVNES RERVM PRAE-cipuarum in hac parte Aduentuali contentarum.

A.

ABel cur Dei permiſſu, ante Adamum patrem, & fratrem Cainum perfidum, mortuus. 197
Abiæ regis dictum. 331
Abiron, Dathan, & Chore interitus horrendus. 403. 426 429
Achab impius rex. 478
Adami oſſa à Noacho recepta. 15. coſta vtrum reſurrectura ſit in ipſo, an in Eua. 694
Aduentus Domini primus cum ſecundo comparatus. 298 & 299.
Agamedes ac Trophonius architecti, ac delphici templi conſtructores, mercedem dignam poſtulantes, mortem pariter vno eodemq; obtinuerunt die 197
Agathoclis ſubmiſsè de ſeipſo ſentientis factum. 30
Agathon Anachoreta quam formidarit extremum iudicium. 286
Ageſilaus rex magnam gloriam ex contemptu mortis adeptus. 183
Alexander Macedo Perſarum moribus vt ſe conformarit. 290
Alexandri Aphrodiſ. ſententia de Inferorũ pœnis. 482
Alexandri Magni dictum 94. puer ab heroica laudatus conſtantia 495 Indiæ ſubiugandæ cupiditas ibid. In ſuos purpuratos liberalitas. ibid.
Alexandrum Magnum regnis cedere mors coegit. 24
Amalec à Saule delendus præcipitur. 329
Aman purpuratus in crucem actus. 249
Anachoretæ cuiuſdam ſtudium laudabile. 211
Anaxagoræ Clazomenii, nunciata filii ſui morte, æquanimitas. 200. Apophthegma. 487. 596
Angelus apparens morienti cuidam presbytero, quidnam dixerit. 167.

 An-

Angeli in Iudicij die mouendi. 236
Angelorum aduerſus peccatores teſtimonia. 355
Angelorum, & ſanctorum cognitio in cœlo quotidie creſcit. 683
Anima quoque in morte affligitur. 170. In omnibus ſuis facultatibus apud inferos dolores ſentiet. 487
Animæ egredientis ſtatus a B. Anſelmo deſcriptus. 177
Animæ carcer. ipſum corpus eſt 598
Animam in Agone Chriſtus Deo patri commendauit. 176
Animarum tranſmigrationē Pythagoræi dicebant. 114
Animalia immunda quæ. 349
Animalia apud Ezechielem deſcripta. 668
Annibalis aſtutia. 126
Antiochi Syriæ regis impij funeſtus exitus. 156
Antonius Pius Imperator. 482
S. Antonij Patauini ſimilitudo pulchra de bombycibus. 219
Apophthegma Boethij. 515. Auguſti. 595. Demoſthenis. 560. Anaxagoræ. 596
Apoſtoli intererunt extremo iudicio. 293. Ipſos dæmones iudicabunt. 294
Archimedes ac Theocritus, Syracuſani. 585
Ariſtotelis de prudentia dictum. 415
Arſenij Anachoretæ in mortis Agone timor. 65
Aſſuerus rex annalium ſuorum nocturnus lector. 360 Mardochæum ad ſummos honores quare prouexerit. 361
Aſſueri munifica ad Eſtherem oblatio. 391
Aſſur quid 439
Athei negantes Inferorum pœnas. 480
Athenienſium mos, liberos in Cretam, vbi Labyrinthus erat, mittentium. 597
Auditus in damnatis vt conſternabitur 488
B. Auguſtinus extremum Iudicij diem ſemper inculcabat. 111
Auguſtini verba metuentis Infernum 460, meditatio. 698
S. Auguſtino B. Hieronymus apparens gloriam cœleſtem aperit. 593

Digitized by Google

Aureola quid. 654
Aureola Sanctorum, 654. Martyrum. 655 Doctorum, ibid.
Aureolæ tres reſpondent tribus animæ potentijs. 656
Aureolarum tria genera. 654

B.

Baana & Rechab ſicarij. 125
Babylon infelix, animæ peccatricis imago. 17
Balthaſaris regis terror è ſcriptura parietis, 164
Barba & capillus ad corporis decorem ſunt. 690
Barlaam Ioſaphatum regis Indorum filium ad Chriſti fidem conuertit. 422
Baſan Sicambrorum regis inſignia. 222
S. Baſilius ſibi mortis memoria refricari volebat. 7
S. Baſilij de extremo iudicij die inculcatio. 224
Beatitudo cœleſtis, quare corona dicatur. 628
Beatitudo in voluntatis operatione. 702. In actu intellectus. ibid.
Beatitudinis noſtræ cœlum. 574
Beatitudinis graduum diſtinctio habet principia duo, 653 Inæqualitas vnde, ibid.
de Beatitudine controuerſia inter voluntatem & intellectum 661
Beati Dei filij & hæredes. 622
Beati columnis comparantur, 576. vnde peccare nequeant. 641. videntes Deum, etiam creaturas vident, 711 & quomodo ibid. humanitatem Chriſti apertè videbunt. 688
de Beatis cœlorum incolis, 629
Beatorum ſors per tria commendabilis. 615 conſortiū, eorundem gaudia amplificat 642. omnium an ſit eadem gloria. 648. non eſt, 651. in corpore impaſſibilitas vnde, 699. deque illa opiniones variæ ibid. Et verior. 701
de Beatorum gloria. 660 in corpore gloria. 686. ſtatu præclara Ciceronis ſententia. 712
in Beatorum animabus, Deum intuentibus notitia. 674
in Beatorum corporibus ſubtilitas. 702 deq; illa quorundam errores 703. agilitas. 704. Et vnde illa ibid.

quanta velocitas. 706. Motus an in inſtanti. ibid.
Claritas, & vnde. 707. *vide Sancti.*
Belli dies, dies Iudicij. 277
Benedictionem veteres vt impertirentur. 678
B. Bernardus diem extremi iudicij maxime formidabat. 213
B. Bernardi ſententia 22. de extremo iudicio lugubris meditatio. 354
Boetij apophthegma. 515
Bombyces vehementius tonitrua perhorreſcunt. 219
Boni cycnis, impij Sirenibus comparati 205
Braſidæ Lacedæmoniorum Ducis de morte dictum. 34

C.

CÆleſte regnum theſauro comparatum. 626
Cæleſtis gloria meritis paranda. 736
Cæleſtium corporum motus. 623
Cæleſtiũ nulla cũ terrenis omnib. ſimilitudo. 711. 716
Cælum terra viuentiũ. 574. noſtræ beatitudinis locus. 575 Ciuitas dicitur. 577. in altiſſimo mundi loco ſitũ 579. Quemadmodum cõtra infernus in infimo. *ibid.* cõparatur mõti. *ibid* Empyreũ quantũ diſtet à terra. 581. theſaurus Dei. 586 locus iucũdiſſimus. 724
Cæli deſcriptio. 596 varia nomina. 576
Cæli amplitudo. 582 philoſophicè demõſtrata. *ibid.* Et geometricè. 583 Itẽ Arithmeticè. *ib.* ac Theolog. 585
Cæli excellentia. 586 pulchritudo. 588 gaudia æterna. 586. de Cæli ſitu ac voluptate loci. 570
Cælo Deus nihil perfectius condere potuit. 586
de Cælo elogia. 576. dictorum epitome, 736
de Cælorum incolis 579
Caligulæ in Romanos odium. 86
Cambyſis Perſarum regis factum. 425
Capillus & barba ſunt ad corporis decorem. 356
Carnes nemo comederat ante peccatũ admiſſum. 89
Caſſiani de damnatis verba 463
Caſſiodori de ſuffragiis viuentium pro damnatis, ſententia. 570
Ceruæ ad tonitrua pariunt. 215
Cherubinus flammanti armatus romphæa collocatus ante Paradiſum. 318

Chriſtia-

Chriſtiani ſimiles debent eſſe Iano. 348
Chriſtus animam Deo patri in agone commendauit. 176. Iudex futurus extremi iudicij. 287. Soli comparatus. 312. Doctori comparatus. 365
Chriſti anima videt, quidquid Deus ſcientia viſionis nouit. 683 humanitas à beatis apertè videbitur. 688
à Chriſto ſæpè mortis, & maximè eius incertitudinis admonemur 133
in Chriſto ſole ſigna. 247
Chryſoſtomi crebrum pro concione dictum. 464
Ciceronis præclara de beatorum ſtatu ſententia. 712
Cineres mortis, aduerſus mundi vanitates vtile remedium. 26
Cleonis ad Reipub. gubernacula euocati factum. 268
Concionator cui debeat ſimilis eſſe. 669
Conſcientiæ vermis excrucians impios. 522
Conſolatio pro rudioribus. 681
Conſtantinopolitani Imperatores, cũ regnum adirent primum de ſepulchro condendo admonebantur. 6
Conſtantinus Imperator officio ſuo ab Hoſio Cordubæ Epiſcopo admonitus. 29
Core, Dathan & Abiron interitus horrendus, 403. 426
Coronæ vocabulo beatitudo cæleſtis dicta, 638
Corpus hoc noſtrum domui ſuper arenam ædificatæ comparatur. 159. animæ carcer. 568
Corporis varij dolores in mortis articulo. 160
Corpora reſurgẽt vna cũ sãguine, humore & ſucco. 693
Corporum glorioſorum tanta velocitas, quanta ſit imaginationis. 706. Motus vtrum ſit in inſtanti futurus. ibid. Claritas. 707 Et vnde hæc. ibid.
Coſta Adæ vtrũ in ipſo reſurrectura ſit, an in Eua. 694
Crœſus in vita, Socrates in morte quidam optabat eſſe. 185
in Crumeniſecis aliiſque maleficis deprehenſa ſtigmata, mortem ipſis maturant. 372
Crux apparebit in iudicio, 305. aduerſabitur impiis. 306
Cycnis boni, Sirenibus impij comparantur. 205

D.

DÆmones ad cinerum cõſpectum fugantur. 27. aliqui cruciantur apud Inferos, aliqui in aere 501.

omnes poſt iudicium apud Inferos cruciandi. 502
Dæmones videre horrendum. 172. aliquando redimendos, error Origenis. 532
Damaſcus laudata. 415
Damnatio impiorum æterna. 576
Damnatione ad Inferos, melius nunquam naſci. 506
Damnati quidam magis apud Inferos, quam ipſi dæmones cruciabuntur. 477
Damnati nihil norunt eorum, quæ contingunt in hoc mundo. 573
Damnatis nulla ſpes eſt redemptionis. 535. an preces viuentium proſint. 564. nulla ſuffragia proſunt. 572
pro Damnatis non orandum 574
Damnatorum ſupplicia rotæ comparata 401. perpetuę tenebræ, 462. omnium non eædem pœnæ. 470 corpora in omnibus punientur ſenſibus 485 auditus vt conſternabitur. 488. lamenta cogitātium quid amiſerint. 519. corpora non conſumuntur. 545. An corruptioni ſint obnoxia 546 Corrumpi nequeunt. 547
Damnatorum ſortis genuina deſcriptio. 554
Damnatorum genera duo. 559 miſeriæ exaggerantur, 573. numerus ingens. 577
de Damnatorum pœnis 506. ſorte infelici. 560
Daniel ad ſummas dignitates quomodo prouectus, 281
à Daniele perpenſa Nabuchodonoſoris calamitas. 421
Dauid vehementer diuina iudicia expauit 214 antea paſtoritio habitu, poſt occiſum Goliam regalibus indutus veſtimentis 331. præteriti & futuri memor, 348. ad Deum gloriæ cœleſtis meditatione conuerſus 561. inductus mercede, vincit Goliam, 563. Dei videndi quam cupidus, 677. ſpirabat ad cœleſtia. 711
Dauid in hoſtem Saulem clementia. 320
Democritus Philoſophus mortis memor, per mortuorum loca libenter ambulabat. 14
Demoſthenis apophthegma. 560
Deus non auctor mortis, 687. hominem creauit ipſe: cæteris omnibus ex terra, vel ex aqua factis. 80. Ad imaginem ſuam quare creauit hominem 81. ad præmia, quam ad ſupplicia pronior 386. in miſericordiam

diam

Digitized by Google

diam pronior, quam in iuſtitiam, 396. quare diuerſimodè armatus, 396. impijs maledicet. 393
Deus quid ſit 585 admirabilis in ſanctorum gloria 580. vt in cœlo videatur, gloriæ lumen neceſſarium. 673
Deus & creaturæ ſimul vt videri queant 684
Dei in impios odium, 521. filij & hæredes, beati 592. erga peccatores liberalitas, 714. repræſentandi nulla ſpecies capax. 671
Dei viſionis excellentia in duabus rebus poſita. 675
in Deo ſcientia duplex. 652
Dies tres notabiles 277
Dies belli, ibid. Dies Domini. 279
Diogenis Laertij de prudentia dictum 415
Dionis tyranni cum filij ſui mortem audiſſet, conſtantia 201
Dionyſij & Mezentij tyrannorum crudelitas. 490
Diuitis epulonis apud Inferos ſupplicia. 414
Doctorum aureola. 656

E.

ECcleſiæ cantus pro defunctis. 311
Elias Propheta, Iezabelis perſecutionem fugiens, mori optabat 198
Elias & Enoch vtrum mortui 119
Enoch oſtenditur ſuperſtes adhuc eſſe, 117. Vbinam ſit modò, 118 Vtrum ſit cum Elia ſuperſtes, dubitatur, 120 Aſſeritur iterum. ibid.
Enoch & Elias vtrum mortui, 1 6.120
Ephrem. 476
Epulum Heliogabali ridiculum, 722
Eſau fratrem ſuum, Iacobum Patriarcham, perſequitur. 110
Eſther Amanum ducem quæſiuit. 244
Eſtheris erga Mardochæum educatorem ſuum gratitudo. 330
ad Eſtherem munifica Aſſueri oblatio. 391
Exempla horrenda. 173
Extremi iudicij ſemper oportet meminiſſe, 207. dies nocti comparatus. 264
Ezechias præteriti & futuri memor, 345
in Ezechiele animalia deſcripta. 669

Digitized by Google

F.

Felix Imperatoris libertus, Iudææ totius præſes factus. 224. Perhorruit extremum iudicij diem. ib.
Fluuii admirabiles. 572
Formicæ induſtria, 404
S Fulgentij dictum. 584

G.

Gedeon victor hoſtium quomodo factus. 278
Gehennæ ignis qualis. 401
Gehennon vallis. 445
Gentiles tricipitem ſerpentem cur Ioui quotannis immolarent. 216
Gloriæ cæleſtis magnitudo 632
Gloriæ cæleſtis memoria aduerſus omnia peccata remedium efficax, 559. Dauidem ad Deum conuertit. 56. Laboris acerbitates dulcorat. 562
Gloriæ lumē neceſſariū vt in cælo Deus videatur. 673
de Gloriæ cæleſtis memoria. 584
de Gloria cæleſti. 584
Goliæ gladius in templo Salomonis aſſeruatus. 305
Goliam Dauid, inductus mercede, ſuperat. 563
Gorgiæ Leontini dictum. 194
Græcorum lex aduerſus deſerentes prælium. 185
B Gregorij dictum. 22. Et aliud de mortis meditatione. 153
Gregorii Papæ de morte opinio. 65

H.

Hæreſes diuerſæ circa Chriſti incarnationem.
Hebræus populus in montibus Garizim & Hebal diſtinctus. 325 & circa aram Domini 304
Hebræi patriæ ſuæ memores lamentantur. 568
Hebræos Ægyptiorum ſpoliis locupletes egreſſos eſſe, quid ſignificet. 144
Heliogabali epulum, cibis appoſitus omnibus pictis, ridiculum. 722
Hephæſtion Alexandri Magni liberalitatem in ſe ſuoſque ſocios admiratus, quid audiuerit ab illo. 714
Hiero tyrannus quæſtionem de Deo Simonidi proponit. 585

Hiero-

Digitized by Google

Hieroglyphicum principis optimi. 386 prudentiæ, naſus. 415
B. Hieronymus extremi iudicii ſemper memor. 211. Auguſtino apparens, gloriam cæleſtem aperit. 592
B. Hieronymi dictum. 22
Hilarion Anachoreta quãtopere iudicium extremum pertimuerit. 286
Hilarionis abbatis vulnerati, inter ſicarios hilaritas. 188
Hirundinem natura. 25
Homo dupliciter conſideratus. 67. qua ratione conditus immortalis. 75. 76. cur vltimus à Deo creatus. 79. comparatus adamanti & flori. *ibid.* cur appellatus arbor inuerſa 566
Hominis in innocentiæ ſtatu felicitas. 69 miſeriæ poſt admiſſum peccatum. 37
in Hominis creatione S Trinitas cooperata. 80
Homini creato Deus primũ loquutus eſt de morte. 4
Hominem ipſe Deus creauit, cæteris omnibus vel ex terra, vel ex aqua ortis. 80. ad imaginem ſuam quare creauit Deus. ibid.
Homines cuncti in iudicio colligendi. 322. cuncti in Valle Ioſaphat vt conſiſtent. 339
Hoſii Cordubenſis Epiſcopi ad Imperatorem Conſtantinum verba. 222

I.

IAcob Patriarcha in domo idololatræ Laban commoratus. 171
Iacob Patriarcha ad conſpectum filii ſui Ioſeph cõſternatus. 679
Iacobi Patriarchæ erga Rachelem caſtus amor. 589
Iano ſimiles decet eſſe Chriſtianos. 348
Idololatriæ horrorem generat mortis memoria. 21
Ieremiæ ploratus. 416
Ierichontis excidium. 580. muri Duce Ioſua diuinitus conciderunt. 233
Ignis Inferni qualis 442 non lucebit. 493. corporeũs quomodo in animas damnatorũ & Diabolos, corporis expertes, agere poſſit 495. duplex. 497 vt in animas agat, iuxta D. Thomã. 498. Iuxta Scotum. 499

de Ignis

de Ignis infernalis actione, opinione. 198. & deinceps. 498
Ignem quoties videret religioſus quidam, ſemper plorabat. 564
Impaſſibilitas in beatorum corporibus vnde. 699. & variæ de illa ſententiæ. 700. Quarum quæ verior ſit, 701
Impij Sirenibus, boni cycnis comparati 104
Impiorum maledictio, 398 redemptionis nulla ſpes. 536 damnatio æterna 566
Impios excruciat vermis conſcientiæ. 522
in Impios odium Dei. 524. vide Reprobi.
circa Incarnationem Chriſti hæreſes diuerſæ.
Incorruptibile trifariam dicitur. 77
Infernus quid, & vbi ſitus. 435 447
Infernalis ignis abſque luce 493. ſub terra. 449 452 ferreis vectibus quare dicatur conſtrictus. 502. in mundi ſitus infimo 580
Inferni ſupplicia viſa à quodam in vitã reuocato. 422. & à Ioſaphat Indorum regis filio. ibid.
Inferni pœnæ 455 pœnas oſtenditur æternas eſſe 533
de Inferno, & Inferni memoria. 408
in Inferno omnium non eædem pœnæ. 470 471
Inferorum ſedes vbi 449 Pœnas qui negãt, athei ſunt, 480 Pœnæ duplices. 510
Innocentiæ ſtatus felicitas. 69. 74. 75
Iob diuinorum iudiciorum inculcator. 223
Iobi tremor, ſententiam, quæ in extremo iudicio ferenda eſt, perpendentis, 384. de Inferno memoria. 420
Ioannes Epiſcopus Alexandrinus ſibi mortis memoriam refricari volebat. 8
Ioannis Climaci de quodam religioſo moriente narratio. 175
Iónas Propheta mortem ſuam Niniuitarum excidio præoptauit. 327. 329. in ventre ceti triduanus. ibid.
Ioſaphatus regis Indorum filius, à Barlaam ad Chriſti fidem conuerſus. 422. Inferni ſupplicia conſpicatus. 423
in Ioſaphati valle homines cuncti vt conſiſtent. 339

Digitized by Google

Ioſephus Patriarcha ſomniorum interpres. 333. fratribus ſuis peccatum, quod ante viginti in ſe admiſerant annos, detexit. 370. ad magnos honores in Ægypto prouectus. 348
Ioſua Amalecitarum victor. 319
Ioui cur anguem tricipitem gentiles quotānis immolarent. 216
Iouiniani hæretica opinio. 650
Iſaaici caligantes oculi. 372
Isboſeth vt interierit. 125
Iudex extremi iudicii futurus terribilis. 296. Nomen habiturus terribile. 298. arma ſua tinget impiorum ſanguine. 310
Iudicis extremi ſeueritatem qui pertimuerunt. 286
de Iudice iudicii extremi 282
Iudicandi primum iuſti, deinde reprobi 384
de Iudicandis in extremo iudicio 316
Iudicium vniuerſale quę ſigna ſunt præceſſura 229 317 & cur 245 vbi loci futurum. 339
Iudicii extremi recordatio quam vtilis. 221. memoria ſemper habenda. 213 horror graphicè ob oculos poſitus. 216
Iudicii diem terræ motus ingentes antecedent 236 dies horribilis 271 dies nocti comparatus. 264. dies belli appellatus. 273
in Iudicii die mouendi Angeli. 236 luctum ſol induet. 239 Irreligioſorum examen. 362 & Sacerdotum. 363 opera bona compenſanda. 393
in Iudicii loco an apparituri paruuli ante baptiſmum mortui. 341
de Iudicii ſupremi examine. 346 ſententia 377
Iudicio extremo præſidebit Chriſtus. 287. S. Trinitas aderit. 292 Et Apoſtoli. 293
de Iudicio extremo non cogitantis, magna peccatoris eſt cæcitas. 219. dictorum anacephalæoſis. 716
in Iudicio crux apparebit 305 colligendi homines cuncti. 321
in iudicio legitimo neceſſariæ tres perſonæ, Iudex, reus & actor. 351
Iulii Cæſaris magnanimitas, & mortis contemptus. 183

Iuſti

Digitized by Google

Iuſti ante reprobos iudicandi. 385

L.

LAban idololatra ſocer & hoſpes Iacobi Patriarchæ. 171

Labyrinthus in Creta. 568

Leones in crucem acti. 426

Lex in monte Sinai quando Moyſi data. 279

Lothi vxor in ſtatuam ſalis repentè cur diriguit. 269

Luna remotior à ſole, purior & clarior eſt, eidem vicinior, obſcurior exiſtit. 248. 249

in Luna apparebunt ſigna. 246. Quæ rubicũda erit. ib.

Lutheri articuli à Leone X. damnati. 409. & 410 Et vnus inter eos maximè deteſtandus, ab Oecumenico Tridentino Concilio expugnatus. ibid.

Lycurgus quare ſepeliri mortuos iuxta aras ac delubra Deorum vellet. 13

M.

MAcarius Anachoreta mortis contemptor acerrimus. 189

Maledictio impiorum. 308

in Maleficis deprehenſa ſtigmata, mortem ipſis accelerant. 333

Malorum duo genera ex peccato. 539

Manaſſis regis Infernum formidantis oratio. 459

Manlius morti adiudicatus, vt à iudicibus indemnis euaſerit. 339

Manna Hebræorum. 266

Mardochæus ad ſummos honores ab Aſſuero prouectus, & quare. 561. 645

Mardochæi ſomnium. 220 per Eſtherem prouecti fortuna. 330

Mardochæo poteſtas ſæuiendi in Perſas, & Amanum data. 258

B. Mariæ Virginis, tanquam reginæ, aulici. 392

in B. V. Maria ſigna. 248

S Martinus in extremis ſuis à Diabolo impetitus. 172

Martyrum aureola. 654

Meſſias cur potiſſimum à patre delegandus erat in terras. 211

Mezentii & Dionyſii tyrannorum crudelitas. 490

Mileſii

Digitized by Google

Mileſii Pauli Apoſtoli diceſſum ægrè ferunt. 512
ad Miſericordiam Deus pronior, quam ad iuſtitiam. 396
Moloch idolum. 445
Moriendi neceſſitas vnde. 110
Morienti veniunt in mentem omnia peccata. 160.174
Mors quid. 33.37. horribilis. 34. Alexandrum Magnum regnis cedere coegit. 24. à pictoribus depicta. 30
Mors regina. 51 Imperatrix. *ibid.* homini agnata. 63. homini naturalis. 64. certiſſima. 101 omnibus æquè communis 101. proditoriè nos opprimit. 126 hodie potens admodum 130. quid afferat vtilitatis 186
Mors donum Dei. 197. a multis exoptata. 198. carnifex. 204
Mors comparata aſpidi. 44 latroni & furi. 48 Tortori. *ibid.* Duci caſtrenſi 49. Draconi. 54. iterum furi. 133 lupo 136 architalaſſo. 194. cuſtodi carceris. ibid.
Mortis ſuæ diem præſciuit nemo, niſi diuina reuelatione ſingulari. 131
Mortis, eiuſque incertitudinis maximè admonemur à Chriſto. 134
Mortis tempore anima quoque affligitur. 170
Mortis contemptus Ageſilao regi magnam gloriam peperit. 183
Mortis meditatio homini ad ſalutem neceſſaria 9. in actionibus noſtris prima debet eſſe *ibid* gignit effectus mirabiles. 20
Mortis memoriam ſibi refricari volebant, Philippus Maced Rex. 5 S Baſilius. 7. Iohannes Epiſcopus Alexandrinus. ibid.
Mortis memoria ſanat phreneticos. 21. Idololatriæ horrorem generat. *ibid* apud Romanos triumphantes vſitata 31. animas humiliat. 29
Mortis memores vt plurimum veteres fuerunt. 5. Romani triumphatores. 31
Mortis meminiſſe, vtile eſt. 18. Cineres, aduerſus mundi vanitates, vtile remedium. 16
Mortis immemores videre ſenes, abominatio eſt. 18
Mortis potentia. 50 victoriæ 54. auctor nō eſt Deus. 57.

caussa

Digitized by Google

cauſſa peccatum 59. neceſſitas oſtenſa. 9
Mortis hora incerta. 131 ac terribilis 157
Mortis comitatus & potentia. 161. triæ genera. 309
de Mortis memoria 1 cauſſa 62 neceſſitate 94 100. 188. incerta hora. 122. 125 memoria gradus. 142. euentis. 151
in Mortis articulo corporis doloris varii 160
Morti, vt homines torqueat, omnia ſeruiunt 50 mille ſuppetunt media, vt nos interimat, 54. nullum reſiſtit priuilegium. 102
Mortem non eſſe metuendam. 182
ad Mortem ſe diſponere, quid ſit. 119
de ad Mortem præparatione. ib.
de Morte Deus homini creato loquutus eſt primum, 4 ſententia veterum. 191. dictorum compendium. 735
Mortuorum oſſa loco nummorum habita 14
Moyſes Hebræum populum in montibus Garizim, & Hebal diſtinctum quare collocauit 344 elicuit aquam è petra 328. præmii ſpe grauiſſima patitur. 564
Moyſi quando lex in monte Sinai data. 279
Mundana omnia nihil præ cœleſtibus. 711
Mundani cum Samſone comparati. 596 cum araneis. 717
Mundus comparatur prato florido. 45. ingenti ſyluæ, ibid officinæ figuli 105 & Dialecticæ. 115
Mundus quod annorum millibus crederetur duraturus. 262 cum cœlo collatus, nonniſi punctum 718. non eſt niſi mera inopia. 719 omnia mutuatur à cælo 721 Animam nequit exſatiare. 722. regio eſt filii prodigi 723. Immundus eſt ac teter. 724
Mundi vanitatum remedium. 26 finem terræ motus ingentes præcedent 235. gaudium breue. 586 creatio ſex diebus perfecta. 710. Res vanæ. 711

N.

NAbuchodonoſor humiliatus à Deo, ſeipſum tandem cognouit 95 in excidio Hieroſolymitano quem iuuenum delectum habuerit. 326.

Nabi.

Digitized by Google

Nabuchodonoſoris afflictiones & pœnæ .74. calamitas à Daniele perpenſa. 421
Naſci nunquam ſatius eſſet, quam ad Inferos damnari 506
Naſus, hieroglyphicum prudentiæ. 416
Nili accolæ, cur plerumque ſurdaſtri. 210
Noachus Adami oſſa ad ſe vt receperit. 14

O.

ODoratus damnatorum teterrimos odores percipiet. 439
Opera bona in Iudicij die compenſanda 393
in Orbe regiones tres. 574
Origenis error, dæmones aliquando redimendos. 532. alius error. 631
Oſſa mortuorum habita numerorum loco. 15

P.

PArabolæ inſignes. 86
Paradiſus cæleſtis, verus locus voluptatis. 573
Paradiſi cæleſtis deſcriptio. 596
Paruuli ante baptiſmum mortui, an in Iudicij loco appariturì 342.343. mortui ſine baptiſmo videntur eſſe reſurrecturi. 341
S. Pauli ad gloriam cæleſtem deſiderium. 730
Pauſanias mortis memoriam habere iuſſus à Simonide. 3
Peccatoris magna cæcitas de iudicio extremo non cogitantis. 219
Peccatores teſtimoniis Angelorum confuſi. 355
in Peccatores Deus liberalis. 584
Peccatum mortis eſt cauſſa. 59. duo malorum genera procreat. 510
poſt peccatum admiſſum hominis miſeriæ. 89
ante Peccatum admiſſum carnes nemo comederat. ib.
abſque Peccato non fuiſſe vini vſum. 90
Peccata omnia morienti veniunt in mentem. 160.174
Periclis in morte filiorum conſtantia. 200
Perſæ cuiuſdam legati de Roma dictum. 98
Perſæ cur mortuos intra domeſticos parietes ſepelirent. 14
Phalaridis tyranni crudelitas. 494

Digitized by Google

Pharao Ægyptius viſa grandine, auditoque tonitru, manſuetus eſt effectus. 225
Pharaonis ſomnium. 334
Philippus Macedonum rex mortis memoriam ſibi refricari volebat. 5
Philoromi ſacerdotis animi contra mortem fortitudo. 189
Phocion quo titulo domum venalem commendaret. 633
Phreneticos mortis memoria ſanat. 20
Plitonius philoſophus Thebanorum ad Lacedæmonios legatus. 424
Pœna exterior, ſiue ſenſus. 480
Pœnæ damni grauitas. 513
Pœnæ infernales an Chriſtianorum ſuffragiis penitus auferri queant. 570 an diminui non poſſint. ibid.
Pœnas inferorum æternas eſſe, demonſtratur. 534 eſſe perpetuas, eſt æquiſſimum. 54
Pœnarum infernalium genera duo. 510. æternitas cõſiderata multos correxit. 536. æternitas, articulus eſt fidei. 53
de Pœnarum infernalium æternitate. 52
in Prælium deſerentes Græcorum lex. 191
Præmij ſpe Dauid Goliathum ſuperat. 563. Moyſes grauiſſima patitur. 564. Stephanus ſaxa non ſentit ibid.
ad præmia Deus, quam ad ſupplicia pronior. 386.391
de Præparatione ad mortem. 137.138
Preces viuentium damnatis an proſint. 565
Presbytero cuidam morienti quid apparens Angelus dixerit. 167.168
Principis optimi hieroglyphicum. 386
Prodigi filij Regio, mundus. 723
Prudentiæ vis & dignitas. 415
Ptolomæus rex mortis imaginem habebat in menſa 5
Pueri cuiuſdam coram Alexandro Macedone conſtantia heroica. 495
Pythagoras temporum duorum ſenſit memoriam. 248
Pythagoræi animarum tranſmigrationem docebant. 214

Rachel

Digitized by Google

R.

Rachel à Iacobo patriarcha quantopere, ſed caſte, adamata 589
Rachab meretrix ſola in vrbis excidio ſeruata. 110
Rechab & Baana ſicarij. 125
Regiones in orbe tres. 574
Regis hieroglyphicum. 386
Regnum æternum theſauro comparatum. 713
Religioſus quidam plorabat ſemper, quoties ignem videret. 563
Religioſi cujuſdam deteterrimo dæmonum aſpectu teſtimonium. 173. morientis cum diabolo tentatore colloquium. 175
Religioſorum in die Iudicij examen. 365
Reprobi iudicandi poſt iuſtos. 385
in Reprobos ſententia ferenda quæ. 395 *vide Impij.*
Reſurrectio noſtra ſimilis reſurrectioni Chriſti futura. 693
in Reſurrectione par ætas omnium. 696
poſt Reſurrectionem non erunt in cælo claudi aut cæci. 694 nulli gigantes, aut nani. 697
Rhamnuſſia vltionis Dea. 233
Romani triumphatores mortis memores. 31
Romulus Deos Romanorum cur armatos induerit. 409

S.

Saladius morti vicinus, quid ſibi mortuo fieri mandarit. 24
Salamandra viuit in ignibus. 546
Salomon extremi iudici, memoriam inculcat. 286. 287
Salomonis de morte dictum. 152. in monte Libano turris. 416. maieſtas & ſplendor 593. in vultu maieſtas. 678 ferculum de lignis Libani. 732
Samſonis captiuitas & opprobria. 126
Sacerdotum in Iudicij die examen. 364
Samſonis ſtratagema. 432
cum Samſone mundani comparantur. 595
Sancti ſtellis comparati. 258. nihil ignorant. 682 in cælo

cælo peccare nequeunt.640.Cur peccare poſſent Origenes credebat. ibid.
Sanctorum loci dignitas, ipſorum gloriam auget.720. aureolæ.524.robur. 639
Sanctorum Angelorumque cognitio in cælo quotidie creſcit. 67
in Sanctorum gloria Deus admirabilis.580.*Vide Beati.*
Saul pertinax Dauidis perſecutor. 319
Saulis regis conſpectu mortui Samuelis vmbra, puſillanimitas. 189
Sauli regi deliberata mors. 508
Scoti ſententia de Inferorum igne. 499
Secretarii quatuor Chriſtianæ religionis Euangeliſtæ. 168
Senes videre mortis immemores, abominatio eſt. 18
Sennacherib. 459
Sennacheribi regis clades. 37
Signa quæ iudicium vniuerſale præcedent.229. in sole cur futura.240.quare iudicium præuenient.246.apparebunt & in luna. 24
Signa in ſole Chriſto.247 in B.V.Maria. 25
Similitudo à bombycibus. 21
Simonides Pauſaniam iuſſit habere mortis memoriam.
Simonidis de Deo interrogati deliberatio. 5
in Sinai monte quando lex data Moyſi. 27
Sirenibus impii, cycnis boni comparantur. 20
Siſamnes iudex è Cambyſe quare excoriatus. 41
Socratis in morte, Crœſus in vita, optabat eſſe quid. 185
Socratis dictum & conſtantia. 1
è Sodomitico incendio tantum quatuor ſeruati. 5
Sol Chriſtus. 3
Sol in die Iudicii luctum induet 238.239. Toties in finum fuit. 2
in Sole ſigna cur futura. 2
Solonis ſententia.
Species nulla Dei repræſentandi capax.
Stellæ omnes non æquè lucent noctu.
Stellis comparantur Sancti.

B.

B. Stephanus ſaxa non ſentit, gloriæ compenſatione in mentem reuocata. 564
Stephani cuiuſdam religioſi, in agone mortis, cum diabolo tentatore dialogiſmus. 175
Stigmata in maleficis deprehenſa, mortem ipſis accelerant. 372
Stoicorum axioma vulgatiſſimum. 155
Syracuſæ patria Archimedis ac Theocriti. 585

T.

TAmberlanis mos in vrbium obſidione. 419
Tempeſtas per terram. 272. in aere, *ibi.*
Temporum duorum memoriam ſuaſit Pythagoras. 347
Tenebræ damnatorum perpetuæ. 462
Terræ motus ingentes ante mundi finem. 235
Terrena. *vide Mundana.*
Thebanorum in bonis legibus cõſtituendis cura. 424
Theocritus & Archimedes, ambo Syracuſani. 585
Theramenis venenum haurientis magnanimitas, ac dictum. 188
D. Thomæ de ignis infernalis actione ſententia. 498. de beatitudine opinio. 661
Thracum infantibus natis, aliiſque morientibus conſuetudo. 193
Tobias ſenior mortem precabatur. 198
Tonitrua bombyces ad internecionem terrent. 219. Ceruas parere cogunt. 223. Pharaonem Ægyptium manſuetum fecerunt. 225
Topheth vallis Inferno comparatur. 445
Torcular Dei. 448
Traiani hiſtoria vt intelligenda. 568
S. Trinitas in hominis creatione cooperata. 86
S. Trinitatis perſonæ iudicio aſſiſtent extremo. 293. 293
Trophonius & Agamedes architecti, cum delphicum templum fabricaſſent, pro poſtulata mercede ambo eodem die mortui ſunt. 197
Turcarum religioſorum ſuperſtitio. 13

V.

VAllis Gehennon ſiue Topheth. 445

Vanitatum mundi remedium. 26
Vini non fuiſſet vſus abſque peccato. 90
Virtutis pulchritudo. 589
Vita fumo comparata. 195
Vitæ breuitas. ibid.
Viuentium precibus an damnati iuuentur. 564
Viuentium terra, Cœlum eſt. 574
Viuine pro damnatis orent. 576
Vltionis dies. 258
Voluptatis verus locus, Paradiſus cæleſtis eſt. 176

X.

Xenophontis Socratici, audito filium ſuum natu maiorem in prælio occubuiſſe, æquanimitas. 597

Z.

Zenonis Philoſophi dictum. 5.7

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

APPROBATIO.

NOs infraſcripti Doctores SS. Theologiæ in alma Vniuerſitate Pariſienſi, deputati à dicta Vniuerſitate ad legendum, examinandum, & viſitandum libros, notum facimus legiſſe & viſitaſſe CONCEPTVS THEOLOGICOS *ſuper quatuer hominis nouiſſima, &c. authore M.* PETRO *de* BESSE *Doctore dictæ facultatis, neque in eis quidquam reperiri, quod ſacris litteris, Canonibus, & traditionibus Eccleſiæ Catholicæ, Apoſtolicæ Rom. contrarietur, ſed ob inſignes conceptus, meditationeſque eruditione & pietate pleniſſimos, dignos, qui prælo mandentur. Datum Pariſijs 1. Iulij Anno 1606.*

A Soto.

Dauid.

Digitized by Google

Digitized by Google